UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Claudii Fleurii Abbatis Historia Ecclesiastica

Ab anno Christi 1620 usque ad annum 1623

Fleury, Claude

August. Vind. [u.a.], 1777

VD18 90118855

urn:nbn:de:hbz:466:1-67344

Visual Library

RII
NTA
STICA.
LVII.

Th. 5778.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

CLAUDII FLEURII
ABBATIS
HISTORIA ECCLESIASTICA
A
R. P. ALEXANDRO
A S. JOANNE DE CRUCE CARMELITA EXCALCEATO
EX PROVINCIA BAVARICA, OLIM S. THEOLOGIÆ
AC SS. CANONUM LECTORE
CONTINUATA.

CONTINUATIONIS
TOMUS TRIGESIMUS
TERTIUS.
SEU IN ORDINE
TOMUS LVII.
Ab anno Christi 1620. usque ad annum 1623.

AUGUSTÆ VINDELICORUM,
IMPENSIS JOSEPHI WOLFF. MDCCLXXVII.

Universität Paderborn

CONSPECTUS LIBRORUM.

LIBER CXCIII.

§. 1. *Prælii Pragensis initium.* Pag. 1

§. 2. *Victoria a Catholicis de Bohemis rebellibus reportata.* 3

§. 3. *Fridericus Palatinus ex arce Regia in Silesiam profugus.* 8

§. 4. *Pragæ deditio & Victorum ingressus* 14

§. 5. *Literæ Maximiliani Ducis ad Papam ejusdemque responsum.* 20

§. 6. *Moravi, Lusatii, & Silesii Protestantes ad Cæsaris obsequium revocati.* 34

§. 7. *Lutheri Secta, exclusis aliis in Bohemiæ Regno ad tempus tolerata.* 36

§. 8. *Bethlenii in Hungariæ Regem electio a Cæsare damnata.* 37

§. 9. *Cancellaria Anhaltina a Cæsareis Pragæ intercepta.* 43

§. 10. *Disputatio Polemica inter Patres Carmelitas Discalceatos, & Arianum Ministrum Lublini habita.* 52

§. 11. *Bellum Polonos inter & Turcas.* 59

§. 12. *Poloni magna strage in Valachia a Turcis cæsi.* 61

§. 13. *Comitia Cracoviæ indicta.* 65

§. 14. *Sigismundus Poloniæ Rex a Parricida vulneratus.* 66
§. 15. *Petrus Bertius a Calvinismo ad fidem Catholicam reversus.* 68
§. 16. *Dominici Tuschi Cardinalis obitus.* 70
§. 17. *Antonii Mariæ Galli Cardinalis extrema.* 72
§. 18. *Joannes Evangelista Pallota Cardinalis mortuus.* 74
§. 19. *Horatii Lancelloti Cardinalis fata.* 76
§. 20. *Historia de Dordracensis conciliabuli Canonibus.* 77
§. 21. *Martyrium B. Nicolai Ruscæ.* 82
§. 22. *Motus in Rhetia continuati.* 85
§. 23. *Calvinistarum Grisonum cædes.* 87
§. 24. *Helvetici belli initia.* 91
§. 25. *Grisonum circa Religionis libertatem decretum.* 93
§. 26. *Principum, aliorumque illustrium obitus.* 97
§. 27. *Varia sacrarum Congregationum Decreta.* 99
§. 28. *Petri Odeschalchi & Angli de Rocca obitus.* 102
§. 29. *Cornelius Breda, Lanquetus & alii hoc anno defuncti.* 104
§. 30. *Diversorum Ordinum Scriptores eodem anno denati.* 105
§. 31. *Joannis Cementarii, Piccarti, & aliorum Scriptorum Protestantium obitus.* 107
§. 32. *Hugonotarum Conciliabulum Alesiæ in Galliis celebratum.* 108
§. 33. *Contentio inter Facultatis Theologicæ Doctores & Patrem Arnulphum Jesuitam habita.* 111
§. 34. *Hujus dissidii ac Disputationis successus.* 115

§. 35.

§. 35. *Quædam Facultatis Theologicæ cenſuræ.* 119
§. 36. *Lovanienſis & Duacenſis Academiæ judicium circa quædam vota.* 120
§. 37. *Romanorum Cenſorum judicium contra quosdam Libros.* 128
§. 38. *Fridericus Palatinus, Joannes Georgius Brandenburgicus, Chriſtianus Anhaltinus, aliique a Ferdinando Cæſare proſcripti.* 131
§. 39. *Fridericus Palatinus Principum opem implorans.* 134
§. 40. *Rebelles Bohemiæ Directores Cuſtodiæ traditi, abſentes comparere juſſi.* 136
§. 41. *Septem Cardinales a Paulo V. purpura decorati.* 138
§. 42. *Paulus V. Pontifex Maximus inopina morte ſublatus.* 139
§. 43. *Hujus Pontificis indoles & geſta.* 140
§. 44. *Sacra Cardinalium comitia.* 144
§. 45. *Alexander Ludoviſius ſub nomine Gregorii XV. in Papam electus.* 148
§. 46. *Hiſtoria hujus Pontificis usque ad ejus electionem.* 150
§. 47. *Ambroſii Spinolæ Marchionis victoriæ in Palatinatu.* 152
§. 48. *Heilbrunenſis Principum correſpondentium conventus.* 153
§. 49. *Cæſar civitates Imperiales a continuando correſpondentium fœdere dehortatus.* 155
§. 50. *Correſpondentium unio per pacem inter eos, & Spinolam Marchionem initam diſſoluta.* 157
§. 51. *Daniæ Regis legatio ad Cæſarem in Palatini Electoris cauſſa.* 161
§. 52. *Philippi III. Hiſpaniarum Regis obitus.* 166
§. 53. *Alberti Archiducis legatio ad Batavos.* 168
§. 54. *Bellum a Cæſare Gabrieli Bethlenio indictum.* 172
§. 55. *Bucquoii victoriæ, ejusque obitus.* 174

§. 56. *Neosolium obsidione liberatum.* 178
§. 57. *Superior Palatinatus a Maximiliano Bavariæ Duce subactus.* 181
§. 58. *Franckenthalium a Mansfeldio obsidione liberatum.* 185
§. 59. *Heidelberga a Tillio frustra ad deditionem sollicitata.* 188
§. 60. *Jacobi I. Angliæ Regis deprecatio apud Cæsarem pro Friderico Palatino.* 189
§. 61. *Cæsaris responsum ad Anglici Oratoris epistolam.* 191
§. 62. *Bohemiæ Directorum, & ceterorum Rebellium supplicium.* 194
§. 63. *Hujus Sententiæ executio.* 197
§. 64. *Prædicantes Praga & ex toto Bohemiæ Regno exlusi.* 199
§. 65. *Cæsaris literæ contra ignominiosum Jægerndorffii, Brandeburgici Marchionis diploma.* 204
§. 66. *Hostiles Jægerndorffii excursiones in Moraviam & Silesiam.* 208
§. 67. *Hispani exercitus victoriæ & clades.* 209
§. 68. *Christiani Brunsvicensis Ducis grassationes.* 211
§. 69. *Christianus Brunsvicensis ex Hassiæ finibus in Westphaliam recedere compulsus.* 212
§. 70. *Seditiosa Hugonotarum in Galliis molimina adversus Regem, ejusque auctoritatem.* 215
§. 71. *Bellum a perduellibus Calvinistis contra Regem suum in Rupellensi conciliabulo decretum.* 216
§. 72. *Belli leges a rebellibus Calvinistis sancitæ.* 225
§. 73. *Ludovici Regis diploma in favorem Calvinistarum eidem fidelium.* 229
§. 74. *Bearnia ab Espernonio subjugata.* 232
§. 75. *Catholici a Castro-Albigensibus Calvinistis oppressi.* 235

§. 76.

§. 76. *Tumultus contra Hugonotas in Turonibus excitatus.* 238
§. 77. *Confutatio Hugonotici ſcripti pro honeſtanda ſua rebellione vulgati.* 240
§. 78. *Bellica Ludovici Regis expeditio contra Hugonotas.* 255
§. 79. *Engeriacum a Rege obſeſſum, captumque.* 258
§. 80. *Sacerdotes Catholici, & Clerici a Ruppellenſibus urbe ejecti.* 264
§. 81. *Calviniſtarum crudelitas in Catholicos.* 266
§. 82. *Cleriacum a Rege expugnatum.* 270
§. 83. *Gregorii XV. Summi Pontificis epiſtola gratulatoria ad Ludovicum XIII. Franciæ Regem.* 272
§. 84. *Neraci obſidio.* 277
§. 85. *Neracum deditione captum.* 278
§. 86. *Regis Conſilium de Rupellenſi Obſidione.* 285
§. 87. *Variæ urbes Montalbano vicinæ a Mayenio Duce occupatæ.* 287
§. 88. *Montmorentii Ducis in Septimanos, & Eſpernonii in Ruppellenſes expeditio.* 289
§. 89. *Caſtillonius Dux a Sectariis proſcriptus.* 291
§. 90. *Montalbanum a Rege obſeſſum.* 296
§. 91. *Tumultus a populo ob Mayenii cædem Pariſiis concitatus.* 300
§. 92. *Pater Arnulphus Jeſuita Aula excedere juſſus.* 302
§. 93. *Controverſia de Immaculata conceptione B. V. M. rurſus Romæ agitata.* 307
§. 94. *Gregorii XV. Decretum circa controverſiam de immaculata conceptione B. V.* 308
§. 95. *Pontificis literæ ad Philippum IV. Hiſpaniæ Regem.* 310
§. 96. *Pontificis reſponſum ad Dominicani Ordinis ſupplicationem.* 311

§. 97. *Dissidium inter Giessenses & Tubinganos Prædicantes.* 313
§. 98. *Turcarum bellum adversus Polonos.* 320
§. 99. *Gustavi Adolphi Sueciæ Regis bellum adversus Polonos.* 330
§. 100. *Continuati motus in Rhætia.* 331
§. 101. *Conditiones pro restituendo Veltlinio ab Hispano Gubernatore propositæ.* 335
§. 102. *Alia concordiæ pacta a Galliarum Regis legato proposita.* 337
§. 103. *Leopoldi Austriæ Archiducis expeditio in Rhætiam,* 340
§. 104. *Hugo Grotius suæ uxoris astu e carcere liberatus.* 342
§. 105. *Hugo Grotius a Franciæ Rege liberaliter exceptus.* 346
§. 106. *Angliæ Ordinum comitia a Jacobo I. Rege celebrata.* 349
§. 107. *Inferioris Curiæ libellus ad Regem.* 352
§. 108. *Regis responsum ad insolens hoc curiæ rescriptum.* 353
§. 109. *Extremum Roderici Calderoni Marchionis supplicium.* 360
§. 110. *Cardinales Septem a Gregorio XV. renuntiati.* 363
§. 111. *Petri Aldobrandini Cardinalis obitus.* 364
§. 112. *Ladislai de Aquino Cardinalis decessus.* 367
§. 113. *Jacobus Sannesius Cardinalis mortuus.* 368
§. 114. *Benedicti Justiniani Cardinalis extrema.* 369
§. 115. *Ludovicus Guisius Cardinalis fatis functus.* 372
§. 116. *Joannis Baptistæ Bonsii Cardinalis fatum.* 373
§. 117. *Roberti Bellarmini Cardinalis obitus.* 375
§. 118. *Ejusdem Cardinalis opera.* 378

§. 119.

§. 119. *Bartholomæi Cæſii Cardinalis obitus.* 382
§. 120. *Sententia Pariſinæ Facultatis circa quasdam propoſitiones de fide & jurisdictione Epiſcopali.* 383
§. 121. *Argentinenſis Academia novis privilegiis a Cæſare aucta.* 386
§. 122. *Principum, aliorumque Illuſtrium obitus.* 387
§. 123 *Sereniſſimæ Archiduciſſæ Auſtriæ Annæ Julianæ mors.* 391
§. 124. *Diverſæ Gregorii XV. Conſtitutiones.* 394
§. 125. *Alia S. Congregationum decreta auctoritate ſummi Pontificis emanata.* 396
§. 126. *Henrici Sedulii & Marcelli Pignatelli obitus.* 398
§. 127. *Franciſci Agricolæ, Joannis Barclaii & Ludovici de Monteſinos extrema.* 400
§. 128. *Franciſci Picotti, Martini Hamconii & Petri ſtevartii fata.* 403
§. 129. *Joannis Marquez, & Petri Arcudii mors.* 403
§. 130. *Quidam Scriptores e Societate defuncti.* 405
§. 131. *Nonnulli Scriptores ex Lutheri & Calvini Secta mortui.* 406
§. 132. *Joannis Arndii & Danielis Chamierii interitus.* 409

LIBER CXCIV.

§. 1. *Pax inter Ferdinandum Cæſarem & Gabrielem Bethlenium ſtabilita.* 412
§. 2. *Sopronienſia Hungarorum Comitia.* 415
§. 3. *Poſtulata per Daniæ Regis legatum in hiſce comitiis propoſita.* 418
§. 4. *Weſtphalia a Brunsvicenſi Duce devaſtata.* 421

§. 5. *Minaces ejusdem Pseudo-Episcopi literæ ad Bambergensem, & Herbipolensem Episcopum.* 424
§. 6. *Juliacensis Urbs ab Hispanis occupata.* 426
§. 7. *Inhumanæ Mansfeldii Spurii grassationes.*
§. 8. *Fridericus Palatinus ab exilio suo in Palatinatum clam reversus.* 430
§. 9. *Mansfeldii negotiatio de milite dimittendo cum Bruxellensi legato rescissa.* 432
§. 10. *Tillius a Mansfeldio cæsus.* 433
§. 11. *Durlacensis Marchionis exercitus a Tillio profligatus,* 437
§. 12. *Ludovicus Hassiæ Landgravius a Mansfeldio captus.* 440
§. 13. *Christianus Brunsvicensis Dux Pseudo-Episcopus Halberstadiensis Hæchstæ a Tillio cæsus.* 442
§. 14. *Mansfeldius a Tillio profligatus.* 447
§. 15. *Mansfeldius atque Halberstadius junctis viribus Alsatiam depopulantes.* 448
§. 16. *Fridericus Palatinus infecta re in Hollandiam reversus.* 449
§. 17. *Heidlberga a Tillio obsessa.* 452
§. 18. *Continuata Heidlbergæ obsidio, urbisque expugnatio.* 455
§. 19. *Arcis Heidelbergensis deditio facta.* 458
§. 20. *Manheimium a Tillio captum.* 461
§. 21. *Mansfeldius, & Brunsvicensis ab Hispanis Floriaci prælio devicti.* 463
§. 22. *Catholica fides in Silesia, & Moravia restaurata.* 467
§. 23. *Lutherani Ministri e Bohemia ejecti.* 470
§. 24. *Ferdinandi Cæsaris literæ ad Electoris Saxonici querelas.* 473
§. 25. *Fridericus Palatinus novas res molitus.* 476
§. 26. *Quædam propositiones a Facultate Theologica Parisiensi proscriptæ.* 478

§. 27.

§. 27. *Antverpia a Mauritio Arauſionenſi Principe incaſſum tentata.* 484
§. 28. *Alia Pariſinæ Facultatis decreta.* 486
§. 29. *Polonorum Seditio contra Regem conflata.* 487
§. 30. *Osmanes Turcarum Imperator trucidatus & Muſtapha ad imperium revocatus.* 489
§. 31. *Conditiones futuri matrimonii inter Walliæ Principem & Mariam Hiſpaniæ Regis Filiam a ſummo Pontifice approbatæ.* 492
§. 32. *Walliæ Princeps in Hiſpaniam delatus.* 502
§. 33. *Gregorii XV. Epiſtola unacum diſpenſationis diplomate ad Walliæ Principem.* 504
§. 34. *Walliæ Principis reſponſum ad Papæ literas.* 508
§. 35. *Abboti Cantuarienſis Archiepiſcopi oppoſitio.* 510
§. 36, *Inſulſus Sermo cujusdam Angli Prædicantis de poteſtate Prædicantium.* 513
§. 37. *Quatuor Prælati a Gregorio XV. Purpura decorati.* 519
§. 38. *Michael Angelus Fontus Cardinalis mortuus.* 520
§. 39. *Henrici Gondii Cardinalis obitus.* 522
§. 40. *Philippi Philonardi Cardinalis extrema.* 524
§. 41. *Joannis Delphini Cardinalis fatum.* 525
§. 42. *Diverſæ Cdnſtitutiones Gregorii XV.* 526
§. 43. *Ulterior S. Congregationis de propaganda fide Sollicitudo pro exteris regionibus.* 535
§. 44. *Illuſtrium Perſonarum obitus.* 537
§. 45. *Conſtitutiones Diœceſanæ Trevirenſes a Lothario Epiſcopo editæ.* 539
§. 46. *Bellum adverſus Hugonotas alternante fortuna continuatum.* 542
§. 47. *Seditioſi Narbonenſium & Rupellenſium motus.* 545

§. 48.

§. 48. *Seria Deliberatio in Regis Senatu habita de pace Calviniſtis reddenda.* 547

§. 49. *Iterata Regis expeditio adverſus rebelles Calviniſtas.* 551

§. 50. *Continuatæ Regis victoriæ.* 552

§. 51. *Montpeſſulanum a Ludovico Rege obſeſſum.* 555

§. 52. *De pace rurſus deliberatum.* 559

§. 53. *Pax per Rohanum cum Calviniſtis inita.* 561

§. 54. *Rupellenſes ad Regis obſequium reverſi.* 567

§. 55. *Continuati Griſonum tumultus.* 569

§. 56. *Franciæ Rex Griſonibus opem pollicitus.* 572

§. 57. *Variæ Deciſiones SS. Congregationum circa Eccleſiæ Diſciplinam.* 575

§. 58. *B. Philippus Nerius, Ignatius Loyola, Franciſcus Xaverius, Thereſia a Jeſu, & Iſidorus in Sanctorum numerum a Gregorio XV. relati.* 577

§. 59. *Pretioſa mors S. Franciſci Saleſii Genevenſis Epiſcopi.* 580

§. 60. *Joannis Guevara, Cornelii Lancilloti, Antonii de Sobrino & Tornieli obitus.* 585

§. 61. *Flavii Torti, Sebaſtiani Barretarii & Joannis Avantii obitus.* 587

§. 62. *Quidam Societatis Scriptores hoc anno defuncti.* 588

§. 63. *Carmelitani tam mitigati quam reformati Scriptores hoc anno mortui.* 590

§. 64. *Conradi Vorſtii, Valentini Smalcii, & Joannis Randal interitus.* 561

§. 65. *Davidis Parei, Petri Hinckelmani, aliorumque mors.* 565

§. 66.

§. 66. *Universitatis Cracovienſis altercatio cum Jeſuitis Polonis.* 569

§. 67. *Imperii Comitia Ratisbonæ celebrata.* 589

§. 68. *Proteſtantium Principium Declaratio ſuper haſce Cæſaris propoſitiones.* 592

§. 69. *Electorum & Principum Catholicorum reſponſio.* 594

§. 70. *Cæſaris reſponſum ad Proteſtantium Sententiam.* 596

§. 71. *Eorumdem Principum opiniones Cæſari exhibitæ.* 599

§. 72. *Ultima Cæſaris Sententia circa hæc negotia.* 601

§. 73. *Maximilianus Bavariæ Dux in Imperii Electorem proclamatus.* 603

§. 74. *Gregorii XV. Pontificis literæ ad Maximilianum Electorem.* 607

§. 75. *Maximiliani Bavariæ Ducis atque Electoris reſponſum ad Papæ literas.* 610

§. 76. *Catholicæ Religionis augmentum Pragæ & alibi procuratum.* 611

§. 77. *Bellicus Proteſtantium Principum apparatus adverſus Cæſarem.* 614

§. 78. *Brunsvicenſis a Tilio Comite cæſus.* 617

§. 79. *Gabrielis Bethlenii fœdus cum Turcis adverſus Cæſarem.* 622

§. 80. *Gabor in Hungariam & Moraviam cum Tartaris & Turcis irrumpens.* 625

§. 81. *Gaboris arrogantia in præſcribendis pacis conditionibus.* 629

§. 82. *Turcæ iterata clade a Cæſareis profligati.* 631

§. 83.

§. 83. *Parisiensis Facultatis Theologicæ decreta contra pernicioſos libros.* 634

§. 84. *Liber de Energumenis a Facultate Pariſina proſcriptus.* 636

§. 85. *Ejusdem Facultatis querelæ contra quorumdam libros Parochorum auctoritati injurioſos.* 640

§. 86. *Decretum Facultatis circa librorum Aprobationem.* 646

§. 87. *Religioſorum Ordines in Francia ad priſtinam Diſciplinam revocati.* 650

§. 88. *Cardinalium & Franciæ Præſulum Conventus adverſus Edmundum Richerium olim Facultatis Syndicum.* 651

§. 89. *Jeſuitarum molimina pro obtinendo reditu ad Venetam ditionem.* 656

§. 90. *Novi motus in Francia ab Hugonotis ſuſcitati.* 659

§. 91. *Calvinianum Conciliabulum Charentonii celebratum.* 664

§. 92. *Conſpiratio in Mauritium Arauſionenſem Principem a Calvinianis Prædicantibus conflata.* 674

§. 93. *Conjuratio feliciter detecta.* 676

§. 94. *Conjuratorum ſupplicium.* 678

§. 95. *Catholici a Calvinianis militibus dire vexati.* 681

§. 96. *Illuminatorum hæreſis in Hiſpaniis extincta.* 683

§. 97. *Suecia hoſtilitas contra Poloniæ Regem.* 684

§. 98. *Muſtapha ex throno Ottomanico rurſum dejectus.* 686

§. 100.

§. 99. *Fœdus inter Galliarum & Sabaudiæ Reges ac Venetos.* 688

§. 100. *Articuli a Gregorio XV. ſuper componendis rebus Rheticis præſcripti.* 690

§. 101. *Gregorii XV. Pontificis Maximi obitus,* 694

§. 102. *Cardinales ſacra Comitia celebrantes.* 697

§. 103. *Maffæus Barberinus in Papam electus, nominatusque Urbanus VIII.* 701

§. 104. *Vita hujus Pontificis ante ſui electionem.* 704

§. 105. *Nuptiarum pacta inter Mariam Hiſpani Regis Filiam & Carolum Walliæ Principem diſſoluta.* 706

§. 106. *Epiſtola gratulatoria Urbani VIII. Pontificis ad Maximilianum Bavariæ Electorem.* 708

§. 107. *Alexander Perettus de Montalto Cardinalis mortuus.* 710

§. 108. *Stephani Pignatelli Cardinalis obitus.* 711

§. 109. *Jacobi Serræ Cardinalis extrema.* 712

§. 110. *Antonii Mariæ Saulii Cardinalis fatum.* 713

§. 111. *Marci Antonii Gozadini Cardinalis mors.* 715

§. 112. *Franciſci Sacrati Cardinalis deceſſus.* 715

§. 113. *Cæſar Gherardus Cardinalis fatis functus.* 716

§. 114. *Lucii Sanſeverini Cardinalis obitus.* 717

§. 115. *Diverſæ Conſtitutiones ab Urbano VIII. Papa editæ.* 718

§. 116. *Quædam Sacrarum Congregationum decreta hoc anno emanata.* 719

§. 117. *Principum ac illustrium Virorum obitus.* 721

§. 118. *Quidam ex Societate Scriptores hoc anno defuncti.* 722

§. 119. *Pauli Sarpii Servitæ obitus.* 725

§. 120. *Ejusdem opera.* 727

§. 121. *Joannis Puteani, Lucii a S. Severino, Joannis de Zazo & Joan. Dagonæi mors.* 730

§. 122. *Philippi Cluverii, Mornæi, Guilielmi Pemble, & Jacobi Werenbergii fata.* 731.

HISTO-

Victoria Pragensis a V. P. Dominico Carmelita Disc: prædicta.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ CONTINUATÆ.

LIBER CXCIII.

PAULUS V. PONTIF. MAXIMUS.
FERDIN. II. OCCID. IMP.

§. I.

Prælii Pragensis initium.

Superaverat jam montem cum trecentis Equitibus Robertus Grienius, & San-Julianus, consistebantque obliqua serie ad cornu dexterum

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Le Blanc. Hist. de Bav. tom. 4.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

rum hoſtilis exercitus. Hora igitur promeridiani temporis prima prælio datum eſt initium, & tubarum clangor, & tympanorum ſonitus pugnantium ſtudia accendebat, præprimis vero *Pater Dominicus Carmelita, manu præferens Chriſti Crucifixi ſimulacrum, necnon* ex collo Beatæ Virginis imaginem ab hæreticis deturpatam, *aciei primæ milites hortatur, & nunc ad hos, mox ad illos converſus pugnaturos incitat, alacres extollit, hæſitabundos animat, atque univerſis nil hæſitans victoriam ex Alto promittit.* Simul eodemque temporis puncto utrinque audiuntur horrenda tormentorum tonitrua, ſcloporum innumerabilium fragor, ac ſimul fulgure, fulmine, fumo, nidoreque nitrato cum immani fragorum tonitru, ruptus ac confuſus aer inſonat, ingeminatur militum clamor, & dum Cæſarei montem conſcendere conſpiciuntur, tunc rurſus laxata belli tormenta, tunc nudatis enſibus minaciter ab hæreticis in Cæſareos, Boiosque conclamatur, & Catholicis ſanguis, & mors, & internecinus interitus denuntiatur: contra quæ a Cæſareo milite haud innoxia tormentorum exploſione eo fidentius reſponſum eſt, quo felicius Cæſarei impetu per acclivia prono hoſtilium globorum tempeſtatem eluſere. Vix autem Bohemi Cæſa-

Annal. Boic. l. c. Meteran. lib. 40. p. 309 Theatr. Europ. p. 461. Barre Hiſt. d' Allem. tom. 9. Bell. laur. Auſtr. l. 4. Biſel. Leo Galeat. Veridic. Germ. Jæger. Hiſt. Eccleſ. Gloria Bellic. l. 10. c. 6.

Cæsareo-Boicos propius monti immi- Sæc. XVII.
nere cernebant, cum sese totas in vi- A. C. 1620.
res colligunt, portisque castrorum e-
rumpunt. Infestis armis & animis con-
curritur, ac cominus utrinque pugna-
tur & acriter, ancipiti tamen Marte.
Hic prælii status perstitit ad horæ di-
midium, cum Princeps Anhaltinus Ju-
nior cum suis Equitibus, tum Turianus
quoque, & Joannes Bubna in Cæsareos
conglomeratis agminibus irruerent,
mox Tieffenbachiana legio fluctuare,
Verdugus eminus infestatus cedere, ca-
ptoque Preunero ejus legio diffluere,
& miles hinc illinc dilapsus signa de-
ferere conspicitur. Sequitur illico Bo-
hemorum ingens clamor, victoriæ spes
& augurium, quo animati ferocius Cæ-
sareos, quasi ubique profligatos, inva-
dunt, tria vexilla occupant, & cæsis
non paucis quosdam Centuriones ca-
piunt.

§. II.

Victoria a Catholicis de Bohemis rebellibus reportata.

Iniqua hæc prælii sors, sicut Maximi- *Caramuel*
liani Ducis solertiam fallere haud *Dom. l. 5. c. 4.*
poterat, ita ejus animum intimo mœ- *Brachel. l. c.*
rore laniebat; quocirca hinc curarum *Annal. Boic.*
plenus, illinc præsagii Carmelitici fide *§. 62.*

Sæc. XVII. A.C. 1620.

tutus, Patrem Dominicum acceſſit, inquiens: *quomodo res agitur? noſtri fugiunt, hoſtes inclamant victoriam, quam nobis ſpopondiſti?* Ad hæc vero Dominicus exclamabat, *ubi ergo eſt Deus Eliæ, ubi fides veſtra! irruite in hoſtem, certiſſima eſt victoria,* quam tamen *non torpore, ſed ſanguine & labore lucrabimur*, his dictis ipſemet conſcenſo equo, datoque ad reſtaurandam pugnam ſigno, Chriſti Crucifixi effigiem in manu, & Beatæ Virginis imaginem in pectore tenens, in aciem progreditur, in hoſtes ſe infundit, ac militiæ Cæſareæ Principes his verbis hortatur: *Ubi ſunt miſericordiæ tuæ antiquæ Domine? Exurge & judica cauſſam tuam Deus, & tua quidem illa eſt cauſſa, quæ Matris tuæ: vos autem confortamini, & viriliter agite, & Deus pacis erit vobiſcum.* Iteratæ hujus promiſſionis fiducia erectus Dux, Tillio ad ſe accerſito præcipit, ut nulla mora Cratzium Bavarici Equitatus Tribunum in Anhaltinos immitteret. Hic igitur cum quinque promptiſſimorum equitum centuriis Principem Anhaltinum adoritur, atque in hunc unum omnem bellici furoris vim effundit, eodemque temporis veſtigio Liechſteiniana & Bauriana legiones tanto impetu hoſtilem Equitatum invadunt, ut Cæſareis ſociam operam præſtantibus non modo dilapſi, ac

Ottav. Pancirol. Teſoro della cita di Roma. Hiſt. di Ferd. III. dal Galeazzo Gualdo Priorato Bald. chronic. moral. p. 1228.

ac nutantes, ſuos ordines reſtaurarent, ſed etiam liberato Preunero, hoſtium acies diſſiparentur, ipſeque Anhaltinus graviter vulneratus ex equo procideret, a Guilielmo Verdugo captus. Prima hæc Palatinorum ſtrages Cæſareæ victoriæ exſtitit principium; mox enim Turiani & Bubnæ legiones ſolutis ordinibus ſigna deſerere, ſecumque torrentis inſtar pleraque Bohemorum agmina parem in deſperationem trahere cæperunt; terrore autem inſolito, quo jam ante duas incæpti prælii horas non modo homines, ſed & jumenta obruta fuiſſe teſtabantur captivi, ad Hungarorum ſtationes propagato, hi quoque metu diſſipati, quo cuique patebat ad fugam via, erumpunt, ac perterriti huc illucque feruntur. Inſtabat fugientibus hinc miles Cæſareo-Boicus, illinc Coſaccus, quorum impreſſione Hungari, prædæ, ac ſarcinarum, quibus onuſti erant, cura nondum abjecta, per montis declivia ruentes, magna eorum parte ferro trucidata, ceteri in Moldaviam profluentem effuſo curſu præcipites acti fuere, ubi deprimentibus corpora rapinis, metuque curſum urgente, & mortem accelerante, plerique fluminis violentia abrepti hauſtique perierunt. Bohemi quoque, qui Stellatum ſaltum, caſtra & montis juga

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Nicol. Bellus l. 4. p. 457.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

tenuerunt, cum Maximiliani Ducis jussu Cæsareos in altum eniti, & dirutis munimentis, direptisque tentoriis acrius se premi cernerent, ingenti clade protriti, tandem confusis ordinibus fugam arripuere, projectis etiam armis, quæ paulo ante ad Cæsaris & Catholicorum ruinam, necnon ad libertatis vitæque suæ tutelam sumpserant. Usque adeo pavor ab Alto immissus etiam auxilia formidat. Anhaltinus quidem Senior Princeps, cum jam amplius fugam inhibere nequiret, per Centuriones suos jusserat, ut fugitivi Brandisium, haud procul a Praga dissitum, sese reciperent, rursusque colligerent. Ast in tanta rerum confusione, animique consternatione imperium a paucis perceptum, pauciores executi sunt, ac plurimi viarum ignari, alii terrore ac instante victore aliorsum abrepti, spreto Ductorum imperio abjectaque Fridericianæ causſæ cura, sparsim dilapsi sunt. Remanserant tamen in Stellato saltu millia aliquot Fœderatorum, qui misso ad Maximilianum seciali vitæ veniam supplicando impetrarunt. Ita unius horæ spatio tam validus Protestantium exercitus, qui ex Germanis, Anglis, Batavis, Scotis, Hungaris, Bohemis, Moravis, Silesitis, & Austriis quibusdam adhuc rebellibus constabat

ſtabat, fuſus, fugatusque Deo auſpice, præclaram Catholicis ceſſit victoriam: inde iterato comprobatum experimento, quod ſi cauſſa juſtitiæ agitur, eventus infelix erit raro, ſi ſimul & fidei, nunquam. Erat hæc plane Excelſi dextera, quæ uno ictu Bohemiam ſubjugavit, Auſtriam coercuit, Moraviam reduxit, repreſſit Sileſiam, Hungariam recuperavit, ac Cæſari ablatum diadema auctoritatemque reſtituit, ac denique Religionem Catholicam ex captivitate in libertatem aſſeruit. Ad perpetuam vero poſteritatis memoriam obſervandum venit, quod hæc victoria a Cæſareis fuerit reportata eodem in loco, quo Bohemi exauctorato legitimo Rege ſuo Palatinum Electorem in Regem ſuum ſalutarunt, & inſuper eadem die, qua in Eccleſia univerſa legebatur Evangelium: *reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo.* Porro numerus cæſorum non omnino compertus eſt, variantibus in eo ſcriptoribus; ſed quis aut in victoria aut in fuga copias numerat? Sunt tamen, qui ex Bohemis, Hungarisque novem ut maxime millia, alii ſex millia ferro trucidata, aut undis hauſta memorant: Capti ſunt Anhaltinus & Turrianus juniores, tum Styrumbius, Rheingravius, Schlickius, & Vinarienſis Dux, præter

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Khevenhill. t. 9 p. 1098. Caraf. com. de Germ.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Tribunos & gregarios milites quamplurimos: vexilla militaria ultra centum erepta unacum Friderici Palatini prætoriano, in quo expreſſa erat cæleſtis Sphæra cum hac inſcriptione: *Diverti neſcio:* Tormenta decem grandiora, & apparatus bellici, curruum, farcinarumque ingens copia Victoribus ceſſit. Ex parte vero Catholicorum glorioſe occubuere Baro Peterſſemius, Ferdinandus Halfridus, Comes Meggavius, Rechbergius, & Carattæus Neapolitanus præter ducentos, & vix amplius, milites gregarios. Tantulo impendio tam ingens victoria ſtetit: vulnerati numerabantur plures aliquanto, ſed levius, gravioribus tamen affecti plagis vix plures centum, atque inter eos Wahlius Comes, & Godefridus Papenheimius, qui inter cadavera repertus, atque in caſtra Bavarica relatus, magno hoſtium in futurum malo convaluit. Poſtea Hiſpani ductore Spinola Fridburgum, arcem Rüdelheimenſem, & Münzbergenſem necnon Wezlariam, Gelenhuſium pluraque alia loca victricibus armis ſuis ſubjecerunt.

§. III.

Fridericus Palatinus ex arce Regia in Sileſiam profugus.

Inter

Inter hæc Fridericus Palatinus, intellecta suorum clade hyemalis sui Regni finem, exitiumque imminere, probe prospexerat; propudiosæ autem hujus sortis Authores hic Princeps alioqui naturæ dotibus & indole commendabilis, præcipuos habuit Abrahamum Scultetum Prædicantem, & Camerarium Pseudo-politicum, quorum consiliis corruptus Elector Deo fidem, Templis reverentiam, Cæsari Regnum & obsequium, Catholicis Religionis libertatem, & Ecclesiasticis bona eripere attentabat, ac in se vindicis Dei iram provocabat, prout ipse Christianus Princeps Anhaltinus in sua ad Fridericum epistola haud obscure his verbis innuebat. „Deus, qui ad voluntatis suæ „stateram humanos casus ponderat, fla„gellum suum extendit contra nostras „impietates, offensas, & enormitates, „quarum nos omnes rei sumus, & me„rito redarguimur. Hic idem Deus „militum nostrorum potissimos ita ani„mis destituit, ut vix credibile sit, quod „tam gravi ac subitaneo terrore plus„quam fæmineo, in unico momento „tot millia hominum, quos paulo ante „strenuos, suique officii memores de„prehenderam, deprimi potuerint; vix „enim in hostis conspectum venerant, „injussi sclopos in aerem explodebant,

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Gramond. Hist. Franc.

Becman. Anhalt. Hist. p. 5. l. 3. c. 1. §. 33.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

„moxque metu obruti, laxis habenis „fuga dilapsi sunt, quin amplius cohiberi „possent. „ Proximæ autem ruinæ Friderico præludebat immodicus Elisabethæ uxoris suæ fastus, ac blasphema in Christi imaginem impietas; præterquam enim, quod Christi e Cruce pendentis Statuam e ponte Pragensi (frustra quidem ob tumultus popularis metum) dejici postulasset, insuper quotiescunque per pontem transire cogebatur, ne hanc imaginem conspiceret, averso vultu impiam hanc vocem protulit: *Nolo Balneatorem istum nudum vel semel aspicere:* Huic insuper accessit sensim non modo ab Elisabetha, sed ab ipsomet Friderico alienatus subditorum animus: Proceres enim, qui novas in Austria Præfecturas, & immensos ex Anglia thesauros sibi a novo Rege pollicebantur, spe sua frustrati ab eo alienabantur: vulgus quoque incommoda belli, tributorum gravitatem, & hostilem æque ac proprium militem per viscera Regni grassantem tacite execrabantur, Lutheranis insuper Templorum & Christi Crucifixi imaginum devastatio displicebat (*): haud parum etiam

Const. Peregr. Bucq. itin. quadr. pag. 158. Theatr. Europ. tom. 1. p. 280.

(*) Hanc in rem Weismanus in sua Hist. Eccl. Sæcul. XVII. licet ipsemet ejusdem esset sectæ,

Sæc. XVII. A.C. 1620.

etiam novi hujus Regis contemptus augebatur, ex eo, quod ſeſe nimis familiarem & ſæpius ultra Regium faſtigium redderet, Pragæ etiam cum fæce populi publice ſe lavare viſus: Exin neglectus & contumacia adverſus eum ejusque juſſa oriebantur, necnon confuſa conſilia: pecunia, aliaque ad bellum neceſſaria perperam adminiſtrata, miles diſciplinæ inſolens, ignavus, ad imperia Ductorum piger, & ob tardius ſoluta ſtipendia fremens: Inſuper minus affecti Palatino, præſertim Centuriones ac Ordinum Magiſtri majori parte Pragæ morabantur, officiis ſuis neglectis: Nobilibus etiam Mulieribus Bohemis haud levis offenſionis occaſio fuit, quod Palatinæ Nobiles nudis pectoribus incedere non erubeſcerent. Has ob cauſſas in recenti potentiæ dilabentis ignominia, varie rumor de Friderico quandoque verus, ſæpe etiam maledicus

Puffendorff. l. 1. §. 33. Lud. Camer. Epiſt. p. 32.

ſectæ, de Prædicante tamen Sculteto hæc habet pag. 859. *eo nomine reprehenditur, quod in arce Pragenſi ſub imbecilli & incerta Regiminis Domini ſui initia Iconoclaſtem continuo egerit, omnesque imagines inde projecerit, inevitabili cum ſcandalo Papiſtarum, & Lutheranorum, imo & imminutione amoris & affectus in Regem novum.*

Sæc. XVII. Sæc. 1620

cus spargebatur. Referunt nonnulli, eum infausti prælii die a quodam Belliduce suo invitatum, ut in Stellatum nemus veniret, & spectaret aprorum venatum, alludens in Bavaros & Bucquoios, ipsum vino se jocisque dedisse, admonitum vero de strage suorum, exhausto poculo, crystallum illam e fenestra projecisse, his verbis: *Qui casus est hujus vitri, idem sit & Regni nostri!* Præterea Gramondus Austriacæ Domui parum propensus Scriptor de Friderico hæc habet: *Plane indignus Fridericus, qui per suffragia in Regem legeretur; Decretorium illi erat Pragense prælium: quis credat, quo tempore conserebantur pro ipso manus, Ludicris Pragæ intentum fore & tripudiis inter fœminas? postquam instructa in prælium acies, recipit se Fridericus effœminatus homo in urbem, sub cujus muris agebatur de summa rei Palatinæ, de Corona Bohemica, de Imperio Occidentis: certe vel hoc uno tam iniquæ electionis indicio, digni Bohemi, qui jure electivo privarentur, si quod habuerant.*

l. 4. p. 254.

Ut ut sit de acerbiori hac Gramondi censura, id omnino certum est, quod Fridericus, suadentibus Turriano Seniore & Hocheloe, qui desperata victoria, mature se Pragam contulerat, ad Bavariæ Ducem Legatos miserit, viginti quatuor horarum spatium petituros,

turos, tentandæ compositioni. Cum autem hic octo duntaxat horas concederet, ea lege, ut Fridericus Regno Bohemiæ, annexisque Provinciis cederet, ac interim ad Cæsaris obsequium reverteretur, hic desperatis rebus, & male feriatorum consilio delusus, & ne a Bohemis Cæsari traderetur, veritus, eadem adhuc die noctis beneficio e Regia Pragensi arce unacum uxore & liberis in Pragam veterem, altera vero die convasatis, quantum per festinationem licuerat, rebus raptim Praga excessit, corona & insignibus regni unacum Archivio relictis. Inde comitantibus eum Principe Anhaltino Seniore, Comite Turriensi & aliquibus Bohemiæ Dynastis Wratislaviam in Silesia contendit. Silesios ad constantiam hortatus, spe facta, res suas afflictas mox aliorum Principum ope reparatum iri. Ast cum Moravos jam Cæsaris se clementiæ commisisse, ac Silesios Saxoni ad deditionem invitanti aures præbere intelligeret, Berolinum, & inde ad Batavos una cum Vinariensi Duce concedere statuit, decrescente hyemis asperitate per Westphaliam Hamburgum delatus: ubi ab Hollandiæ Ordinibus perhonorifice exceptus, & in Palatio Henrici Principis diversatus est, necnon singulis Mensibus decem florenorum

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Neuvill. hist. d'Holland. tom. 1.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

rum millia ad sui, suorumque sustentationem a Republica recepit, frustra implorato Jacobi I. Soceri sui auxilio, misso etiam incassum in Angliam Joachimo Rusdorffio. Ad tam miseram denique conditionem redactus erat Fridericus paulo ante Palatini Comes, & S. R. I. Elector, nunc per ludibrium dictus *Rex solstitialis*, *Rex Zephyricus seu hyemalis*. Præterea Perisceliden adamantibus intextam, quæ Friderico fugam acceleranti exciderat, Guilielmus Verdugus invenit, eamque Maximiliano Duci velut opimum spolium obtulit. Paulopost Turcarum Imperatorem instigante Proto-Vezirio, ducenta armatorum millia in opem Friderico obtulisse, hunc vero ejusmodi auxilia detrectasse, referunt Protestantium scriptorum nonnulli.

Pap. Rer. Germ. epitome p. 10. Lotich. l. 9. c. 3. p. 253.

§. IV.

Pragæ deditio, & Victorum ingressus.

Annal. Boic. p. 3. l. 5. le Blanc. Hist. de Bav. t. 4. Carafa l. c.

Postquam rebellis exercitus vires unico lapsu prociderant, minoris Pragæ Cives a suo Rege derelicti, & a Directoribus turpiter delusi, nulla mora aliquot ex Optimatibus ablegarunt, qui Maximiliano Duci victoriam, adventumque gratulati, claves urbis offerrent,

rent, omne obsequium, fidemque pol- Sæc. XVII.
liciti. Hos igitur Maximilianus pro A. C. 1620.
innata sua clementia tam Catholicos quam Sectatores nullo facto discrimine in fidem, ac deditionem accepit, inviolatosque conservavit, sub capitis pœna non modo Bavaris, sed & Cæsareis copiis imperans, ut intacta ferro corpora, rapinisque bona omnium, cujuscunque Religionis, aut conditionis essent, ex æquo præstarentur: quo facto Maximilianus Dux, & Bucquoius Comes, militibus per urbis contubernia distributis, urbem ingressi sunt, deditios cives ab omnibus injuriis aut deprædatione vindicantes. Hac Ducis clementia animati Veteris & novæ Pragæ Ordines misso Caduceatore deditionem spondebant, addita tamen hac lege, ut triduum dilationis ac deliberationis spatium concederetur. Ast Maximilianus horum subjectionem ad fortunæ flatum esse versatilem subodoratus, respondit, se nec trium quidem horarum spatium indulgere, sed ab hoc momento se suaque Ferdinando Regi suo derent; quo responso territi Optimates se Cæsaris Ducisque clementiæ commiserunt: Dein Maximilianus duas legiones portis admoveri jussit, quæ militem ingressu prohiberent, ipse vero Regiam per Ratschinum ingressus, gratiarum

Sæc. XVII. A. C. 1620.

tiarum vota in Templo Deo pro victoria exsolvit, locumque, ex quo seditiosi Bohemi tres illos Cæsaris Ministros e fenestris præcipites dederunt, non sine indignatione perlustratus est. Tum vero, inquit Carafa, non modo Catholici, sed & hæretici Catholici nomen affectabant, signum Rosario, vel Breviario, aliove libello exprimebant, & refugium apud aliquem Religiosum, vel sub umbra alicujus Ecclesiæ quæritabant: videre erat pessimos Calvinistas, seditiosos Picardos, duros Lutheranos in Monasteriis latitantes, quo etiam thesauros suos detulerant, & absconderant, ut verum esset illud Davidis: *cum multiplicarentur necessitates eorum, tunc acceleraverunt.* Omnes denique hæreticæ sectæ ministri timore inutili omnino trepidabant, latitabant, & Sectam suam abscondebant.

Cum autem præclari illi Bohemiæ Directores, seu verius rebellionis Principes, qui sese fuga nondum abstulerant, sibi præ ceteris metuerent, hinc eorum quinque unacum Guilielmo Popelio, Religionis Catholicæ Desertore Maximilianum adiere, atque, ut eis privilegiorum confirmationem, sectæ libertatem, immunitatem a militari præsidio, ac præteritorum oblivionem concederet, audacter petierunt. His Ducis nomi-

nomine Preiſingius Landishutanus Prætor paucis quidem, tam graviter tamen, ut eis lacrimas exprimeret, reſpondit, ut præprimis arma ponerent, iniquorum fœderum tabulas, *literasque Majeſtatis* traderent, ac Ferdinando tanquam Regi ſuo fidem jurarent, quod ab eis quoque præſtitum: eorum vero poſtulata ad eundem Cæſarem remiſſa. Decima autem Novembris die Bohemis militibus, qui in urbe veteri Pragæ ex fuga ſe collegerant, Maximilianus per Haimhuſium imperabat, ut ſeſe e veſtigio ex urbe proriperent, qui tamen additis etiam minis ſe abituros negabant, niſi prius Ordines debita octodecim menſium ſtipendia repræſentaſſent: verum ab Haimhuſio duris verbis, minisque excepti, ſe die poſtera (ut reipſa factum) diſceſſuros ſpondebant. Sequenti die tergemina civitas Pragenſis, necnon Bohembroda urbs per literas novo jure jurando ſeſe Cæſari devovit. Poſtea Eccleſiæ Metropolitanæ Præpoſitus Simon Broſius Hornſteinius, Caſpar Radbuſæus Decanus, abſente Joanne Ifl. Lochelio Archiepiſcopo, quem rebelles perpetuo proſcriptum declarabant, ac Viennam profugere compulerant, nomine totius Cleri victoriam Duci gratulabantur, ſupplices, ut in Cæſaris tutelam re-

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Piaſecius p. 828.

Sæc. XVII. A. C. 1620. receptis fortunæ eorum & Sacrorum in arce Regia ſedes erepta redderentur. His igitur ſingulari benevolentiæ ſignificatione exceptis Dux ſpem reſtitutionis certæ fecit, data in promiſſi pignus dextera. Pari humanitate Optimates & Nobiles Catholici fuere admiſſi; Lutherani vero, eoquod nec Iconoclasmo, nec Calviniſtarum conſiliis, & rebellioni nec civili bello ſe libere aſſenſiſſe dicerent, ſeorſim a Maximiliano Duce audiri petierunt, quod eis quoque conceſſum. Dein ſex autographa conjurationum, quas cum ſex Provinciis contra Ferdinandum Regem inierant, unacum tricennis voluminibus, quæ Directorum acta complectebantur, ac poſt prælium inventa fuere, Maximiliano, Bucquoio & Lichtenſteinio ſunt exhibita, quæ omnia Dux ad Cæſarem transmiſit, Ordinibus vero hanc ſacramenti legem impoſuit: *Nos Ordines fatemur, nos gravi crimine offendiſſe Ferdinandum II. Romanorum Imperatorem, legitimum, hæreditarium, coronatum, ſacro ritu inunctum, & ab Imperio agnitum atque receptum noſtrum Regem; a quo correptis armis deſcivimus. Id dolemus & ex animo factum nolumus, deinceps autem nos præter Ferdinandum II. Imperatorem neminem pro noſtro legitimo, vero, juſto Bohemiæ Rege habituros, ſed eum unum*

unum veneraturos debita obſervantia, obſequio, ea, qua a ſubjectis, atque clientibus fieri oportet fide, atque probitate ſpondemus, & præterea omnibus, quæ ſecus haberent, promiſſis, juramentis, fœderibus, conſociationibus, cum quibuslibet adverſus eundem contractis abrenuntiamus, eadem illa reſcindimus, abolemus, & extinquimus: quæ proinde omnia ſolemni Sacramento protenſis in Cœlum digitis confirmamus, & per tabulas ejuſce rei teſtes, quas intra viginti quatuor horas trademus, noſtris etiam Chirographis, ſignisque munitas, ad futuræ in his exequendis, & fide ſervanda, conſtantiæ monimentum. Ad hæc pollicemur, nos Regium Bohemiæ diadema cum gemmarum theſauro, quem in Curia Veteris Pragæ ſepoſuimus, D. Wenceslai Sacrario, quod eſt in æde principe, reddituros.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Hæc quoque die decima ſeptima Novembris reipſa præſtiterunt. Auditi poſtea ſunt bini Angliæ Legati, qui pacis media prorſus vaga propoſuere. Tandem Dux reditum ſuum ad diem decimam ſeptimam Novembris indixit, ac Principem Liechtenſteinium Regno, Tillium vero militiæ præfecit, necnon Saxoniæ Electorem de Bohemiæ ſtatu certiorem reddidit. Demum vero unacum Archiepiſcopo Pragenſi omnes Clerici antea ejecti fuere revocati, in-

Sæc. XVII. A. C. 1620

que priſtinas ſedes ac bona reſtituti, reſtaurata Templa, altaria, & ſacræ Imagines, ac denique Religionis veræ uſus non ſine ingenti Catholicorum lætitia revocatus.

§. V.

Literæ Maximiliani Ducis ad Papam, ejusdemque reſponſum.

Rebus ita in Bohemia diſpoſitis Maximilianus, priusquam Praga Monachium abiret, pro ſumma ſua in ſacram Sedem Apoſtolicam reverentia, ſequentes dedit ad Paulum V. Pontificem literas.

Beatiſſime Pater!

Reſpexit tandem Deus Eccleſiam ſuam, ejusque hoſtes debellavit, illuſtri ſane victoria, quæ jure merito victoria Dei vocetur. Nos equidem & venimus & vidimus, pugnæque præſentes fuimus, ſed vicit optimus Deus; cui nos omnem victoris titulum gratiſſima mente ex ſolido adſcribimus. Vere manus Domini nobiſcum fuit, quæ hoſtem tam potentem devicit. Nec ſine ſingulari Dei providentia factum videtur, quod cum hoſte congreſſi ſimus ipſo omnium Sanctorum octavo die, qu

qui idem fuit cum Dominica vigesima secunda post Pentecosten, qua ritu Romano Evangelium prælegitur: Reddite ergo Cæsari, quæ sunt Cæsaris. Reddidit certe Palatinus Elector Fridericus quamvis invitus, qui ubi cladem sui exercitus accepit, cursoribus equis una cum conjuge Regina clam Praga cessit, & vel hoc ipso Catholicum agmen vicisse professus est. In qua Dei victoria (sic appellemus) quædam prorsus admiranda. Hostis erat numerosus, nec veterani militis robore carebat. Hunc locus etiam ipse fecit audacem; nam in monte, medium milliare ab urbe Praga distante, instructissimam contra nos aciem direxit; & quamvis nos cum universo exercitu tota pene nocte iter fecerimus, eo solum fine, ut hostem assequi, & cum eo confligere liceret: conflictus tamen iste initio nobis admodum iniquus videbatur & impar, cum hostes in opportunissimo sibi loco nec minus munito facilem in nos pugnam habuerint. At demum præmissa deliberatione ante omnia Deo fidendum, & ope divina nitendum esse rati, ex iniquo etiam & inferiore loco hostem aggressi sumus. Videbatur quidem noster exercitus sub initium nonnihil nutare, sed mox resumptis animis ea alacritate ivit in

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

hostes, ut eos brevi e monte profliga-rit, tormenta ænea majora occuparit, omnibus adversæ partis aut cæsis, aut in fugam actis. Ita dispersi, fugati, fusi, cæsi hostes ad internecionem: nec prius destiterunt nostri, dum fuga dis-sipatos, ad ipsam usque Pragam insecuti, varia in eos cæde grassarentur: eoque cæsorum numerus excrevit, ut quatuor millia interfectorum numerentur, cum a parte nostra vix ultra ducentos desiderati, centeni fere læsi sint. Præter tot ex hostium numero cæsos, quingenti capti, inter eos Principis Anhaltini filius, qui etiam graviter læsus & duo Comites. In eadem hac pugna præter centum vexilla, decem quoque majora curulia tormenta hostibus sunt erepta. Ungari, multis eorum jam prostratis, ut fuga se servarent, in Moldau flumen se præcipitarunt transnaturi: sed mille circiter in aquis interiisse dicuntur. Et hæc quidem pugna post longam velitationem, ad horam tenuit, die, ut dictum, omnium Sanctorum, qui sese de suis hostibus insigniter sunt ulti.

Die sequenti, qui fuit nonus Novembris, & Dedicatio Basilicæ Salvatoris, pars una Pragæ deditias ad nos misit literas, se in Cæsaris potestate posthac futuram: altero ab hoc die tam

vetus

vetus quam nova urbs Praga obedientiam Imperatori, sine exceptione omni promiserunt. Ita hoc anno Austria Superior omnis Cæsari subjecta, inferior tranquillata, & ab hoste liberata, complures Bohemiæ tam urbes, quam arces captæ, ante Pragam hostilis exercitus profligatus, Praga occupata. Et hæc Beatissime Pater, Dei fuit victoria, nobis nihil inde decerpsimus: Deus vicit, & felicem hunc belli eventum dedit: quamvis nondum bellum omne finitum censeamus. Exurget forsan (quod Deus avertat) sequenti anno valentior bellorum flamma, cui restinquendæ majoribus, & sumptibus & viribus sit opus. Hæc Sanctitati Vestræ compendio narrare, simulque Ecclesiæ Catholicæ gratulari par erat. Sanctitati Vestræ quamplurimum me commendo, & ut filius obediens ad pedum osculum reverenter submitto. Pragæ 12. Novembris Anno 1620. Sæc. XVII. A. C. 1620.

Sanctitatis Vestræ.

Obsservantissimus

MAXIMILIANUS.

Ad hasce literas paterno prorsus affectu Pontifex Deo, ac Bavariæ Duci victoriam gratulaturus, ita respondit.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Dilecto Filio, Nobili Viro,
MAXIMILIANO,
Duci Bavariæ:

Dilecte Fili, Nobilis Vir, Salutem & Apostolicam benedictionem. Felicissimum, & supra quam dici potest, Nobis & universæ Christianæ Reipublicæ optatissimum Pragensis Victoriæ nuntium attulerunt literæ Nobilitatis tuæ. Quam quidem victoriam, ut de immensa Dei potentia & benignitate, nec non singulari tua virtute, eximiaque prudentia confidentes, non dubia spe præsagiebamus: ita nunc de ea tam copiose, tamque mirabiliter parta, immortales ei, qui facit mirabilia magna solus, gratias agere non desistimus, tibi vero in visceribus Jesu Christi unice Dilecte Fili, totius Ecclesiæ Christi nomine, cui immeriti præsidemus, ex intimis præcordiis gratulamur, quod nimirum res adeo præclaras tam fortiter, tam brevi tempore gesseris, ut, quemadmodum scribis, veneris, videris, & Deo Duce viceris perfidos Christi hostes, & Romano Imperio rebelles. Laudet, Fili, usque ad mortem, anima nostra Dominum, quoniam adjutor, & protector factus est nobis. Equidem Nobilitatis tuæ literis lectis, toto spiritu

ritu exultantes Ecclesiam sanctæ Mariæ Majoris continuo petivimus, ibique humiliter prostrati cum lacrymis, de summo accepto beneficio debitas cum Auctori bonorum omnium Deo, tum ejus Sanctissimæ Matri gratias egimus. Sanctorum omnium, in quorum Solemnitatis octavo die victoriam divinitus tibi delatam fuisse scribis, ut minime dubitandum sit, quin tibi pro gloria Dei strenue dimicanti hujusmodi cælestis exercitus auxilium illa die præsens adfuerit. Ad hujus porro beneficii magnitudinem, quam grato possumus, animo prosequendum, solennes indiximus in hac urbe supplicationes, ab Ecclesia S. Mariæ, quam appellant supra Minervam ad Ecclesiam S. Mariæ de anima, ad quam nos venientes Sacrosanctum Missæ Sacrificium omnipotenti Deo in gratiarum actionem obtulimus. Nullum certe erit tempus, quo collati eximii doni memoria ex animo nostro deleatur, quin semper in dies magis magisque vigebit, sicut & Nobilitatis tuæ illustris virtus, tuorumque gestorum immensa gloria perpetuo nobis ante oculos versabitur: omnisque consequens ætas meritis illam laudibus celebrare non desistet. Nec est, quod aliquo pacto vereamur, ut ista tua virtus unquam defatigetur: quin

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Sæc. XVII. A.C. 1620.

firmiter ſperare debemus, eam ex ipſis pro Chriſti atque ipſius Eccleſiæ honore feliciter ſuſceptis laboribus, majores quotidie vires accepturam, deque Chriſtiana Republica majori etiam, ſi fieri poſſet, conatu optime promoveri nunquam ceſſaturam. Quo ſane fiet, ut antiquæ Bavaricæ familiæ decora tuis factis indies exornentur, & cumulentur, & ipſe temporalis atque etiam æternæ felicitatis ampliſſimum præmium ab eo, qui eſt liberaliſſimus remunerator, conſequaris. Nos certe tantum Nobilitatis tuæ meritis tribuimus, ut quæ unquam a nobis atque hac ſancta Sede in te, tuamque familiam officia proficiſci poterunt, ea ſemper vobis parata fore pro certo habeas, velimus. Interim Nobilitati tuæ a Domino ſecunda omnia optamus & precamur, & iterum paterna noſtra & Apoſtolica benedictione toto cordis affectu benedicimus. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem ſub annulo Piſcatoris die 3. Decembris 1620. Pontificatus noſtri anno decimo ſexto.

Idem ſummus Pontifex die decima nona Decembris ad Bucquoium literas dedit, eumque ob ſingularem fortitudinem commendans, ad ulteriores progreſſus pro Catholicæ Religionis & S. R. Im-

R. Imperii dignitate ac ſalute conſequenda hortatus eſt. Sæc. XVII. A. C. 1620.

Ceterum non minus impie, quam inſulſe Heterodoxus quidam Scriptor ad haſce Pontificis literas ſequentem addidit animadverſionem: *Innocuus tot Chriſtianorum ſanguis profuſus, Religio purior Evangelica oppreſſa, libertas conſcientiæ in vincula redacta, materia Sanctiſſimo ſcilicet Papæ fuit immenſæ lætitiæ. Sed non diuturnum illud infernale gaudium fuit; vale enim mundo Paulus quintus, ſive Saulus furens dixit ſtatim poſt menſis ſpatium.*

Itane innocuus ſanguis profunditur, dum poſt contemptas omnes pacis honeſtæ conditiones, repudiata etiam, quæ rebelles ſubditi tanquam rebellionis ſuæ cauſſas a legitimo ſuo Principe antea petierant, poſtulata, & incaſſum adhibitam clementiam & patientiam toties fatigatam, tandem Princeps licet invitus ferrum adhibet, ne ipſemet rebellium ferro pereat, aut Majeſtatis ſuæ ſanctitatem ipſemet prodat? Ergone innocui ſunt, qui unice Catholicorum bonis & ſanguini inhiant? forte Evangelica eorum charitas ac doctrina ſuadet, ut Catholici nocentes credantur, quia Catholici, innocui autem ſint Proteſtantes, ſi Catholicos trucidant, ſi conſcientiæ libertatem jactitantes,

Sæc. XVII. A. C. 1620.

tantes, seditiones in suos legitimos Principes, quia Catholici sunt, concitant, & exinde sanguinis Christiani prosusionem cauſſant. Apage cum hiſce nugis; hodiedum usque adeo cogniti sunt hi serpentum sibili, ut nequidem simplices iis amplius falli queant.

Ceterum Imperator hanc victoriam sibi a Deo violatæ Religionis vindice conceſſam ac B. V. patrocinio obtentam probe cognoverat, quapropter in grati animi teſtimonium Viennæ solemnem ad Eccleſiam D. Stephani supplicationem decrevit, & re Divina peracta per Cardinalem Dietrichſteinium concinno sermone Dei misericordiam æque ac juſtitiam deprædicari juſſit, ac poſtea auream coronam gemmis Ornatam unacum aliquibus hoſtium vexillis Romam in honorem B. V. ad Scalam transmiſit, ipſe vero unacum fratre suo Archiduce Carolo ad Eccleſiam B. Mariæ Cellitanam profectus, votum Deo, & B. Virgini nuncupatum perſolvit oblatis maximi pretii muneribus, inter quæ itidem exſtitit corona multis coronis intexta, quæ servatum Imperii, Hungariæ & Bohemiæ Diadema demonſtrabat, gratiſſimumque Cæſaris animum exprimebat. Maximilianus interim Ferdinandum Imperatorem, literis proprio chirographo munitis de felici Pragenſis prælii

prælii ſucceſſu certiorem reddidit, ac vicißim ab eo per literas grati animi teſtes die vigeſima quinta Novembris, & iterum die ſecunda Decembris honoratus eſt. Tandem vero Dux comitante eum Patre Dominico a Jeſu Maria, ejusque ſocio Patre Petro a Matre Dei Monachium die vigeſima quinta Novembris ingreſſus eſt, Erdingæ a Guilielmo Duce Sereniſſimo Maximiliani Parente, & Landishuti ab Eliſabetha ejus Conjuge, ac Alberto fratre ſuo inter feſtivas mutui affectus ſignificationes exceptus. Paulopoſt jubente ſummo Pontifice idem Pater Dominicus Viennam ad Ferdinandum Cæſarem profectus, ſummo honore a Cæſare & Auguſta recipitur, accurrente populo, ac ubique tanquam Victori acclamante: ſuam vero gratitudinem erga eundem Patrem Imperator, non modo plurimis teſtabatur beneficiis Ordini ſuo exhibitis, ſed potiſſimum immota ſollicitudine, qua pretioſam Venerabilis hujus Viri memoriam publicis Eccleſiæ honoribus perennari adlaborabat: Eo ex fine Cæſar ſequentes literas poſt P. Dominici obitum ad Philippum IV. Hiſpaniæ Regem dederat. *Dum ſub Imperii Noſtri adminiſtratione Catholicam fidem in ditionibus Nobis ſubjectis indies nullis non infenſis auſibus impeti,*

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Die 11. *&* 15. *Junii Anno* 1631. *Hiſt. Prov. Auſt. t.* 1. *num* 10.

Sæc. XVII A.C. 1620.

peti, ac laceſſiri videmus, merito patrocinium Sanctorum, qui verum Dei cultum in Eccleſia virtute, & morte ſua confirmarunt, potentiſſimum Defenſionis Noſtræ munimentum habemus. Innumera Divinæ gratiæ, & meritorum exempla recenſentur de Carmelitarum Diſcalceatorum quondam Sacerdote Dominico a Jeſu Maria, cujus ſummam vitæ integritatem, & erga Deum amorem, Eccleſiæque ſuæ promovendæ Zelum nos ipſi non minus primis temporibus, cum is hiſce in partibus verſaretur, quam nuper, & poſtquam ex Pontificia licentia ad Noſtram requiſitionem conceſſa, ex urbe ad nos redierat ad ultimum ejus vitæ ſpatium (quem in hac propria noſtra Aula piiſſime emiſit) cum maximo noſtro ſolatio ſpectavimus. Quod vero inter ceteras ſuas memorandas actiones non minimæ gloriæ locum obtinet, id præſertim numeramus, quod circa rebellionis Bohemicæ initium exercitus noſter ad Pragenſem civitatem, ubi de ſumma rerum agebatur, illius hortatu & benedictione confiſus hoſtem tam feliciter aggreſſus ſit, ut inſignem illam obtinuerit victoriam velut ceterorum omnium proſperorum ſucceſſuum, quos Divini numinis benignitas hactenus pro totius Religionis Catholicæ, Auſtriacæque Domus Noſtræ beneficio Nobis conceſſit, ſcaturiginem. Quæ Viri facta nos continuis animi Noſtri cogitationibus recolen-

colentes, quanto magis ea perpendimus, tanto majores rationes, ob quas animam illius cælitum consortium obtinere indubie credendum sit, comperimus; ita ut eum de cujus cæleſti gloria non dubitamus, merito inter humanos Sanctitatis honore, & ornamento minime relinquendum judicemus. Cur autem maxime noſtra cura hunc honorem Viri ad Sanctorum Catalogum adſcriptione, a Beatitudine ſummi Pontificis proceſſibus ſolemni more inſtituendis obtinere ſtudeamus, inſtigant animum tum impenſa gratitudo, quam a nobis multifariis beneficiis ab ipſo acceptis deberi agnoſcimus, tum firmiſſima ſpes, qua Reipublicæ Chriſtianæ ex ipſius interceſſione, cum eam hiſce officiis Noſtris promeriti fuerimus uberrima contra hæreticas machinationes protectionis ſubſidia promittimus. Qui enim inter haſce machinationes vitam quibusvis ſanctis operibus conſummavit, ejusdem meritis expectare non poſſumus, niſi præſentiſſimum, & maxime opportunum contra easdem remedium: Hoc itaque animo, hacque fiducia expedivimus Reverendiſſimum, devotum, nobis dilectum Fratrem Hieronymum Domin S. Theologiæ Doctorem Ordinis Carmelitarum Regularis obſervantiæ per Germaniam Generalem Commiſſarium, & electum Epiſcopum Catharienſem, ut pro ſingulari noſtra fiducia, quam in ſpectata illius

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Sæc. XVII A. C. 1620

illius prudentia, integritate, & rei Catholicæ ſtudio locatam habemus, intentioni Noſtræ proſequendæ initium faciat, ac omnibus in locis legitimam ſuper vitæ dicti Patris Dominici a Jeſu Maria actionibus, & ſucceſſibus informationem conquirat. Ac proinde cum in Hiſpaniarum præcipue Regnis, ubi notus ſit, & magnam vitæ partem conſumpſerit, plurima miranda cum ejus perſona ſucceſſerint, hiſce Serenitatem Veſtram quam amanter requirimus, rogamusque, ut ex præfato electo Epiſcopo Catharienſi deſiderium noſtrum pluribus percipere, eique hac in parte non ſolum plenam uti nobis ipſis fidem adhibere, ſed commiſſionem & ſuam Noſtri gratia, quantum illa ratione fieri poterint benevolentiſſime promovere velit. Id, quod Serenitatem Veſtram eo propenſius ſtudioſiusque facturum arbitramur, quod agatur hic de Viro, ſuo olim ſubdito, & utrique Parenti ſuo Sereniſſimis Regi & Reginæ pie defunctis quam optime noto atque gratiſſimo, veluti noſter Conſiliarius Intimus Camerarius, & ad Serenitatem Veſtram ablegatus Ordinarius Orator Illuſtris Comes Fuggerus, Serenitati Veſtræ, quamprimum ad eam pervenerit, idem negotium oretenus quoque ſumma diligentia commendaturus eſt, ita ipſam certam eſſe cupimus, nos officia ſua in eo impenſa inter gratiſſima, quæ nobis obvenire poſſunt, ſinceri ſui erga

erga nos amoris Symbola habituros: in eorumque viciſſitudinem, merita perpetua gratitudine Noſtra nullibi non inſigniter teſtaturos. Quibus eidem ſerenitati Veſtræ omnis felicitatis cumulum impenſiſſime exoptamus.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Haud abſimiles literas idem Ferdinandus Imperator per Comitem a Scheneberg ad Franciæ Regem, & Maximilianum Bavariæ Ducem, aliosque Principes dedit: Hic idem pientiſſimus Dux imaginem B. Virginis a quodam hæretico fæde deturpatam, quam P. Dominicus in prælio circumtulerat, affabre exornatam per eundem Patrem Dominicum Romam deferri juſſit, quæ poſtmodum anno Chriſti milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo ſecundo in ara ſumma Eccleſiæ Patrum Carmelitarum Diſcalceatorum in Monte Quirinali *ad Victoriam* dictæ collocata, ac publicæ venerationi expoſita, multisque donis, & ſexdecim hoſtium vexillis (quorum quadraginta quinque Romam in trophæum B. Virginis de Victoria miſſa fuere) aucta ac condecorata eſt: Ad hanc Eccleſiam eadem die ſolemnis decernebatur ſupplicatio, cui ipſemet ſummus Pontifex, cuncti Cardinales, & Eccleſiæ Prælati præter innumeram Romani populi multitudinem interfuere.

Merc. Franc. t. 7. p. 397. Ludolph. Theatrum. pap. 70.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

§. VI.

Moravi, Luſatii & Sileſii Proteſtantes ad Cæſaris obſequium revocati.

Caraſa Germ. reſt. pag. 91.

Cum vero Moravi ſe a Bohemis derelictos, & a Cæſareis undique preſſos cernerent, Oratores, qui præteritorum veniam, & privilegiorum confirmationem exorarent, ac viciſſim fidem obſequiumque ſponderent, Viennam ad Cæſarem ablegare decreverant: comperto autem horum conſilio, Turrianus Comes Senior, validi ſubſidii ſpe facta, illos ab hoc propoſito dimovit: Fridericus quoque ex Vratislavienſi ſuo exilio celeres nuntios ad Moravos decreverat, qui illos datæ fidei admonerent: nec defuit Bethlenius, qui Hungarorum ſuppetias, quibus patriam tuerentur, proxime ſe ſubmiſſurum pollicebatur. Poſtquam vero die duodecima Decembris Bucquoius Praga Moraviam verſus cum Cæſareis copiis moverat, Moravorum legati obviam eidem venere, nuntiantes, ſe ad omnia ejus juſſa fore paratos. Hic vero nil aliud ipſis imperabat, niſi ut Cæſaris clementiæ ſeſe ſubjicerent, quod etiam, Carolo Tſcherodino Viennam miſſo, nulla mora præſtiterunt, urbis ſuæ portis ultro aper-

apertis, & Olmutii, Brunæ & alibi re- Sæc. XVII.
ſtituta Catholica Religione. Ad horum A. C. 1620.
exemplum Luſatii quoque, poſtquam Saxoniæ Elector Forſtiam, Lubaviam, & Gubam occupaverat, ſuam fidem Cæſari obſtrinxerunt. Soli Sileſii aliquantulum tardius in Cæſaris obſequium rediere, partim ſcænici ſui Regis præſentia animati, partim ſectæ ſuæ ejurandæ periculum veriti: ubi vero, diſſimulante Cæſare, Saxoniæ Elector de eorum privilegiis, & Lutheranæ Religionis libertate ipſis caviſſet, imo etiam, ſi hæc violari contingeret, auxilium ſuum pollicitus eſſet, ultro ſeſe dederunt, licet eos vehementer dehortaretur Jægerndorfius Brandenburgici Electoris Frater, qui in Sileſia adhuc omnia perturbabat. Paulopoſt civitates Imperiales Cæſari victoriam gratulatæ, ſe ſuaque omnia ad ejus obſequium detulerunt, imo Argentoratenſes, Norimbergenſes, & Ulmenſes magnam auri vim ultro Cæſari obtulere, ut hic militi de ſtipendiis ſatisfacere, & victoriam multo felicius proſequi poſſet. Præterea Spirenſis Epiſcopus Udenheimii propugnaculum, quod Palatinus injuſte deſtrui juſſit, annuentibus Electore Moguntino & Bavariæ Duce hoc anno reſtauravit.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

§. VII.

Lutheri ſecta, excluſis aliis, in Bohemiæ Regno ad tempus tolerata.

Caraf. comm. de Germ. reſt.

Poſtquam Maximilianus Bavariæ Dux Praga diſceſſerat, ad Liechtenſteinium Principem Cæſaris legatum mox, ut inquit Carafa, *Blaterones verborum Dei, quos vulgus Prædicantes vocat, trium urbium ſeſe obtulerunt*, demiſſeque poſtularunt, ut ſibi, ſuisque Pragæ, & in Regno manere, ac docere liceret. Quod ut impetrarunt, ſumma, ſed ficta moderatione aliquamdiu docuerunt Lutheri dogmata. Calviniſtæ vero a Religionis exercitio prohibiti ſunt; donec aliter fieri concederetur. Verum omnes quotquot erant, repudiata doctrina Calvini, Lutheranam, neque hanc valde integram ſequebantur. Huc ſeſe referebant Picarditæ, Anabaptiſtæ, Huſſitæ, & ſimilis ſectarum colluvies, quæ ſub Lutherani nomine tutum ſibi patrocinium pollicebatur, quam tamen Cæſar non ita poſt proſcripſit. Perſeverabant Pragæ in aliquot Eccleſiis Huſſitæ, non minus a Catholicis diſcordes, licet vere Huſſitæ non fuerint: ſed illos Calvinismus, & Atheismus ſeduxerit, nec erat qui aliam ſectam, quam Auguſta-

gustanam verbo profiteretur. Summa difficultas in agrorum, & vinearum restitutione fuit; sesquianno enim, quo Directores rem œconomicam direxerant, multa millia Clero abstulerunt, Ecclesiasticorum agros vendiderant, insuper oppignoraverunt integras monasteriorum colonias, imo integra monasteria in compensationem laborum, aut creditorum laicis tradiderant. Plassa, Tepla, Cotissovium jam erant in manu Baronum; Bisonium in manu Dominæ de Suanberg, quæ & tegulas templi abstulerat, ut horto voluptuario deservirent; Strackonitzium milites devorarant, Braunowia comiti de Turn cesserat: reliqua omnia collegia vicinis oppidis erant ad beneficium regium addicta. Verum non ita post victoriam, omnia decreto Cæsareo restituta sunt, coactique nonnulli etiam conductum, damnum & fœnus persolvere eorum, quæ recenter retinuerant, vetustiora tamen sacrilegia tenacius adhuc consistebant. Sæc. XVII. A. C. 1620.

§. VIII.

Bethlenii in Hungariæ Regem electio a Cæsare damnata.

Die nona Decembris Engolismensis Dux cum ceteris Franciæ legatis, qui *Bellus l. 4. p. 485. Merc. Europ. t. 9. l. 2.*

Sæc. XVII. A. C. 1620. qui Tirnaviam ad Bethlenium pro pace procuranda profecti erant, inde redux Viennam advenit, referens, quod Bethlenius Regium diadema Possonio Altenfolium, ne Palatinus Elector Regno inhians hanc coronam sibi vendicaret, in Cæsaris gratiam transtulerit, de cetero regiæ dignitati, ad quam invitus fuisset vocatus, nuntium mittere paratus esset, dummodo Cæsar cum fœderatis Provinciis pacem inire vellet. Attamen Ferdinandum haud latebant seditiosa Bethlenii consilia, qui accepto Pragensis cladis nuntio die decima sexta Novembris Pesinga literas ad Hungaros dederat, quibus eos ad fœderis constantiam, & sectæ suæ defensionem hortatus, pollicebatur, quod non modo cum exercitu suo, quem adhuc integrum servasset, sed cum extero milite hostem repressurus, ac hyemis opportunitate in suorum opem, & hostium perniciem usurus esset, dummodo etiam peditum legionem, & mille cataphractos submittere vellent. Cum ergo Imperator de sincera Bethlemii reconciliatione haud temere desperaret, ne sibi vel Successoribus suis præjudicium ex injuriosa, ac ipso jure nulla ejus in Regem electione generetur, die decima Decembris, diploma publici juris fecit, in quo Bethlemio omnes ipsius

ipsius machinationes, violentias, ac scelera exprobrans, suæque rebellionis, ac usurpationis obtentus enervans, hanc sui electionem, injustam, violentam, iniquam, seditiosam, juribus, & Regni consuetudinibus contrariam, ac proin penitus nullam auctoritate Regia declarabat. *Præterea*, prosequebatur Imperator, *quicquid in Conventu Posonienſi, aut Novizolienſi, contra jura noſtra Regia, contra Eccleſias Dei, ac ſtatum Eccleſiaſticum, contra leges, libertates, ac antiquas Regni noſtri Hungariæ laudabiles conſuetudines, contra fideles noſtros tam Eccleſiaſticos, quam ſæculares, quoquo modo ſtatutum, decretum ac definitum fuit, id totum penitus caſſamus, annullamus, illegitimum, injuſtum, invalidumque pronunciamus: neque illorum Conventiculorum ſtatuta, robur aliquod ullo unquam tempore habere volumus; ſiquidem & juxta perpetuam Regni noſtri Hungariæ legem, ac conſuetudinem, nulla conſtitutio valida eſſe poſſit, quam legitime coronati Regis approbatio non firmaverit. Quia vero, ne quid intentatum relinqueremus, quo ſacro Imperio, & Regno Hungariæ ſalus & pax reſtitueretur, Bethlenio Hungariæ Principis titulum, ea ratione detuleramus, ſi ad fidem, obedientiamque noſtram Regnum Hungariæ reduxiſſet. Is vero non modo non implevit conditionem, ſed perfide potius, quantum in*

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

ipso fuit, Regnum Hungariæ abstrahere a nobis, & alienare laboravit: Eapropter prædictum Titulum Principis Hungariæ, penitus cassamus, abrogamus, & abolemus.

Porro cum ad Jurisjurandi Religionem, qua ex pervetusta Regum Hungariæ formula obligamur, non minus quam ad authoritatem nostram, officiumque Regium tuendum pertineat, ne per vim, injuriam, ac Rebellionem nobis extorta, aut adempta negligamus, frustra hactenus tentatis omnibus, quibus ad sanitatem Rebellium animos revocare speravimus, tandem jus nostrum armis, quando aliter non licet, asserere, Regna ac ditiones nostras ab injusta rapacissimi invasoris oppressione vindicare, quæ nobis indigne adempta sunt, juste repetere, subditos nostros metu ac Tyrannide pressos, pristinæ libertati, quam amissam gemunt, restituere, spoliatos, ac bonorum suorum possessione deturbatos, sublevare, Rebellioni quietem publicam reponere in animum induximus. Quod quidem eo majore felicis victoriæ fiducia facimus, cum si (quod Deus omne avertat) nostra conniventia Rebellium nostrorum consilia prævalere permitteremus, aliud consequi non posse prævideamus, quam quod Regnum hoc olim florentissimum, magno & ditionum nostrarum Austriacarum, & totius sacri Romani Imperii periculo, Turcicæ servitutis jugo indignissime subjiceretur.

Interea

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Interea illud incredibili jam nunc animi mœrore, mentis noſtræ oculis obverſatur, quod paucorum Rebellium noſtrorum temeritate ac inſania tot excidia, direptiones, cædes, vaſtitates, quantas bellum inteſtinum ſecum cum turbine quodam ac procella invehere ſolet, miſeram, exhauſtam, & innoxiam plebeculam ſint oppreſſuræ: quorum omnium nos inſontes eſſe, atque futuros in poſterum, coram Deo, ac mundo, ad omnem etiam poſterorum memoriam ſancte proteſtamur, illisque luenda atque expianda tranſcribimus, qui rerum novarum ſtudio, ac præpoſtero ambitu, huic luctuoſiſſimo incendio facem ſubjecerunt. Deum vero optimum Maximum juſtiſſimæ cauſæ noſtræ, quemadmodum in Bohemia nuper celebri nobis victoria conceſſa, vindicem, Rebellionis vero, ac perfidiæ graviſſimum ultorem futurum, ſpe certa ducimur cum ipſomet aſſerente, atque infinitis tam veteris hiſtoriæ, quam moderni temporis exemplis compertum habeamus, eos, qui legitimæ reſiſtunt poteſtati, ipſimet Deo, cui prævalere nemo poteſt, reſiſtere.

Quocirca benigne ac ſerio monemus Regni noſtri Hungariæ Palatinum ceterosque univerſos, ac ſingulos Conſiliarios noſtros, qui nobis nominatim ſtrictiſſimo jurejurando fidelitatem ſuam obligarunt, ut memores Sacramenti, quo nobis obſtringuntur, & cujus religione illos exſolvere & liberare,

Sæc. XVII. A. C. 1620. *nullo modo intendimus, ita se in præsenti patriæ tumultu gerant, ne coram Deo, nobis atque universo mundo, officio suo defuisse, ac fidelitatis nobis debitæ rationem nequaquam habuisse, merito judicentur. Ceteros etiam universos Regni Hungariæ Status, Magnates, Nobiles, liberarum Civitatum incolas, ac Milites tam præsidiarios, quam Haydones, ac alios clementer hortamur, ut indissolubile vinculum Homagii, quod tempore Coronationis nobis præstiterunt, ad animos revocent: a Rebellium se caussa removeant: eos uti declaratos nostros Rebelles, & patriæ hostes, armis, opibus, consilio ne adjuvent: militi nostro ad pacem Hungariæ reducendam, oppressosque a Tyrannide vindicandos, a nobis destinato, ne ullo modo resistant: quin potius uti fideles subditos decet, ac propria ipsorum utilitas expetit, omni ope, atque auxilio juvent. Meminerint etiam peculiaris jurisjurandi, quod liberæ Civitates, ac Militaris Ordo, nobis utpote Regi ipsorum legitimo præstiterunt. Cogitent, quæ a nobis ac Domus nostræ regibus beneficia, jura, privilegia obtinuerint. Perpendant, an gloriæ ipsis vel commodo futurum sit, exploratæ virtutis, ac benignitatis Principibus, perfidum hominem, jus omne, præ perversa in alieno Regno imperandi libidine, ludibrio habentem, in Turcarum auxiliis (quibus tamen hactenus conservandorum fœderum major*

cura

cura quam Bethlenio fuit) ſpem omnem collocantem, cui ubi ſe conſervare non poterit, Regnum ipſum in prædam ceſſurus eſt, prætuliſſe. Denique divina ac humana jura animo reputent, quæ Regibus obedientiam, ac fidelitatem exacte præſtandam, vel cum vitæ fortunarumque diſcrimine præſcribunt; neque vero vetera exempla proponere neceſſe habemus, cum in oculis ſit, quos in pleriſque ditionibus noſtris nefarie contra nos conflata conſpiratio exitus habuerit.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

§. IX.

Cancellaria Anhaltina a Cæſareis Pragæ intercepta.

Inter reliquam prædæ ſuppellectilem, quæ poſt Pragenſem victoriam Cæſareis ampliſſima ceſſerat, non poſtrema erat Cancellaria Chriſtiani Anhaltini: ibidem enim omnia Unito-Proteſtantium arcana conſilia & literæ ultro citroque miſſæ, & ſeditioſæ ac impiiſſimæ Calviniſtarum machinationes ad Catholicæ Religionis extirpationem & Auſtriacæ Domus ruinam diu ab iis agitatæ & jamjam, quantum valuere, in uſum deductæ, fuerunt deprehenſæ, & ſimul propriis eorum chirographis & verbis detectæ ſunt.

Miræus de Bell. Bohem. Cancell. Anhalt. Acta ſecreta Londorp, t. 3. cap. 1. Spanheim mem. de Louiſe p. 202.

Cuncta igitur, quæ tum fuere reperta, Monachii hoc anno jam tertio præ-

German. Veridic. p. 123. Acta publ. Londorp. l. 2. 198.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

prælio Theutonice, & anno sequenti latine, fuerunt edita, ex quibus authenticis documentis in præfata Cancellaria repertis luculenter apparet, quod Unito-Protestantes, & Bohemiæ Directores totius belli Bohemo-Germanici causſa & Authores exstiterint, odio in Cæsarem & Catholicos instigati: Hoc fato equidem sperari potuisset, quod adversarii post eorum consilia tam affabre descripta, tamque mire detecta, saltem tum conscientia tacti ad mentem reversuri essent, & tacendo probrum dissimulaturi: congenita tamen audacia ex Calviniſtis quosdam eo adduxit, ut spargere non erubescerent, hæc documenta, quæ in Anhaltina Cancellaria fuissent reperta, potissimam partem a Guilielmo Jochero Consiliario Bavarico adinventa, cetera vero minus integra fide fuisse edita & compilata, atque ex integro eorum contextu ac tenore longe aliud constare: Hoc pudoris velamen primus adinvenit Ludovicus Camerarius Palatini Electoris Consiliarius. Hic enim, cum summopere doleret ex ejus literis, & consiliis detectum fuisse, quod infausti belli auctor, & incentor Ferdinandi abdicationem & rebellionem Bohemis suaserit, & Friderico plura alia seditiosa suggesserit consilia, nil aliud promptum, paratumque habebat, nisi

nisi ut documentorum fidem, auctoritatemque suspectam redderet, editis libellis Theutonice scriptis (*). Sæc. XVII. A. C. 1620.

Astmox inanem ejusdem conatum evertit quidam Scriptor, Adalbertus Tilkowskius, seu verius, Jacobus Kellerus Jesuita, qui sub nomine Fabii Hercyniani suum *Rhebarbarum*, necnon *Tubum Gallilæanum adversus Camerarii Apologiam* edidit, ac hujus Calviniſtæ frivolas excusationes, & commenta plene confutavit. Cum autem alius quidam Calviniſta vetus hoc commentum contra integram horum, ut vocant, originalium documentorum auctoritatem recoquere niteretur, hancque in rem librum ita inscriptum: *Brevis informatio & responsio solida ad præcipua capita, loca, & puncta secreta Cancellariæ Bavarico - Anhaltinæ*, publici juris faceret, pro tuenda fide ac veritate Catholicus quidam Scriptor anno 1628. omnia originalia plano stylo & integro in lucem protulit, atque ex ipsismet documentis ostendit, quod Protestantes, ut in illicita Episcopatuum, alio-

(*) Bericht und Antwort, auf die bairisch-anhaltische geheime Kanzley, *item*: Vortrag nothwendiger Rettung, vornehmer Evangelischer, hoch- und niedern Standes, betrangten und verläumden Personen Unschuld.

Sæc. XVII. A. C. 1620. aliorumque bonorum Eccleſiaſticorum invaſione ſeſe tuerentur, unione inter ſe inita, jurisdictionem Cæſari in Status adimere, reviſionibus, ſimulque juſtitiæ in Camera Imperiali, & Aula Cæſarea ſeſe vi opponere, Imperium, & comitia minis terrere, ac demum Catholicos paulatim e medio tollere propoſuerint, præſentique incendio facem accenderint, atque omnium malorum fomentum & cauſſam ſoli ſubminiſtrarint. Hanc in rem in ſuo libro (*) tredecim illa capita, quæ *informationis* Author in ſui defenſionem attulit, totidem oppoſitis confutavit. Erant autem ſequentia ipſis Proteſtantium teſtimoniis confirmata.

I. Unio

(*) Hic liber ita inſcribitur: *Acta ſecreta.* Das iſt, der unierten proteſtirenden *Archiv*, Darinn der Unierten Proteſtirenden, vornehmſte Thathandlungen, Anſchläg, und zu des Heil. Röm. Reichs, der römiſch-katholiſchen, Kaiſer, Fürſten und Stände, auch anderer höchſten *Præjudiz* und Verfang, vor und nach der Unter Churpfalz *Directorio* geführte, und von langer zeithero verborgen gehaltene *Conſilia*, aus ihren ſelbſt eigenen, von Wort zu Wort beykommenden Originalſchriften an Tag gelegt werden.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

I. Unio non ad Unito-Proteſtantes Status contra Catholicorum inſidias defendendos, ſed reipſa ad Romano-Catholicos in Imperio opprimendos inita fuit.

II. Proteſtantium Unio contra Cæſaream Majeſtatem tanquam ſupremum Imperii caput, inita & adhibita fuit.

III. Unionis complices contra Romanum Imperium, ejusque Sanctiones varia machinati fuerunt.

IV. Uniti, præſertim vero Palatinus, & alia capita, motibus Bohemicis abuſi, pacis reparandæ nunquam ſtudioſi, quin potius ſolliciti fuerint, ne turbæ Bohemicæ componerentur.

V. Præcipue vero eorum Capita, omnium calamitatum ac motuum in Ungaria, Bohemia, incorporatis & Auſtriacis regionibus cauſſam, initium & materiam dederunt.

VI. Comes Palatinus per acceptationem Electionis Bohemicæ, realem occupationem ſolii Pragenſis, & ſecutam coronationem atque homagii exactionem crimen læſæ Majeſtatis commiſit, atque ea re calamitatum ejus regni, vicinarum regionum, totiusque Imperii cauſam dedit.

VII.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

VII. Cum diu ante ad id se præparassent, arma & aggressionem Catholicorum in Conventu Norimbergensi, mense Novembri Anno 1619. concluserunt.

VIII. Comes Palatinus unacum Bohemis, & aliis confœderatis se mediante Principe Transylvaniæ, Turcæ tributarium reddere, Turcamque in Romanum Imperium evocare voluit.

IX. Solide probatum fuit, in Bohemia non de Religione, sed de Regione agi.

X. Protestantes in Imperio de nullo externo Dominatu aut jugo a Papa, & Hispano, ut & a Romano-Catholicis sibi metuendum habuerunt. imo Catholicorum sincerationibus, declarationibus, atque promissis, Pacis scilicet Publicæ firmiter servandæ, tuto confidere potuerunt ac debuerunt.

XI. Penes Unionem tempestive nummi defecerunt, resque Unionis clam quidem infirma, exterius vero verbis exaggerata, & minis actum fuit.

XII. Relatio causarum, ob quas unusquisque ex unitorum Statibus suo loco ad unionem se conferre motus fuit.

XIII.

XIII. Spiritus Calviniſticus neminem juxta ſe pati poteſt, ſub ſe omnes alios habere vult, & omnis diffidentiæ, calamitatum, atque confuſionis in Imperio cauſa eſt. Sæc. XVII. A. C. 1620.

Utut autem Calviniſtæ aliqua vero-ſimilitudinis ſpecie belli cauſſam in Catholicos rejicere poſſent, eorum ſuaſu Fridericus Palatinus Cæſaris aliorumque Principum literas de transferendo Palatinatu ſcriptas, atque ab hoſtibus interceptas publici juris fecit ſub nomine ficto Cancellariæ Hiſpanicæ (*): hujus vero criminationis falſitatem

(*) Calviniſtæ divulgatis hiſce literis orbi fucum facere, atque ob detecta prava eorum conſilia incurſæ infamiæ dolorem falſa criminatione in Catholicos rejecta temperare nitebantur, ſpargentes, quod æque Principes Catholici ſanguinaria in Evangelicos conſilia cudiſſent, ac propterea eorum tyrannis, Bohemici belli cauſſa extitiſſet. Eo ex fine Chriſtianus Marchio Brandeburgicus Electorem Saxoniæ, ut ipſum a Cæſaris partibus avocaret, de hoc commento certiorem reddidit, cui tamen Joannes Georgius Elector Saxonicus die 4. Febr. anno 1622. hæc valde notan-

Sæc. XVII. A. C. 1620.

tatem illico detexit auctor libri, cui titulus: *Litura Hispanicæ Cancellariæ.* Ceterum majori longe certitudinis auctoritate ac pondere anno 1624. publici juris facta sunt pernicioſa Calviniſtarum molimina, & consilia, quæ quidem post captam Heidelbergensem civitatem in manus Catholicorum pervenerunt, integro tamen anno suppreſſa fuere, eoquod Catholici credidiſſent Calvi-

notanda reſcripſit. Euer Liebten thäten wohl ein gut Werk, wenn ſie den Pfalzgrafen von dieſer unverantwortlichen, und zu Erlangung Fried und Ruh nicht dienenden Sachen emſiger ab, und zu gebührlicher accommodation, und ſubmiſſion anermahnten. Dann was guts daraus werden kann, wann man dasjenige, ſo vorgegangen, verthädigen, behaupten, und nicht Unrecht gethan haben will, ja noch einer Thätlichkeit über die andere ſich unterfängt, geben wir Ew. Liebten ſelbſten zu bedenken anheim, und wird es die Zeit, aber zu groſſen der Landen Schaden eröffnen.

Von den Praktiken, ſo die Catholiſchen wider die Evangeliſchen fürhaben ſollen, iſt uns nicht wiſſend, noch deßwegen ſonſten etwas an uns gebracht worden, wollen ihnen auch ein ſolches nicht zutrauen, ſollte aber in dergleichen von

Calviniſtas ob detecta Cancellariæ Anhaltinæ arcana nimio pudore eſſe ſuffuſos: poſtquam vero Pleſſius, Camerarius, eisque ſimiles præfatæ Cancellariæ documenta detortis interpretationibus, & artificioſis commentis corrumpere non erubuerunt, hinc, ut adverſariorum petulantia magis pateſcat, & confundatur, illa etiam perverſa hæc conſilia prioribus haud abſimilia, prout a quodam ſeditioſo Bohe-

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Alegamb. Bibl. Script. Soc. p. 374.

von ihnen in Sinne gekommen, und ins Werk gerichtet werden wollen, ſo getröſten wir uns des allmächtigen Schutzes, und ſeynd deſſen gewiß, daß ſeine Allmacht ſolche Praktiken ja ſo leicht und geſchwind zu Nichte und zu Waſſer machen kann, und werde, als geſchwind dieſelbe denjenigen Anſchlägen, ſo man auf der andern Seite fürgehabt, auch ins Werk zu ſetzen, ſich bemühet, und in dem Buch, die anhaltiſche Kanzley genannt, an Tag gegeben, geſteuert, und deren Effect gehindert.

Was die intercipirte, und communicirte Schreiben anlangt, haben wir dergleichen Copien von anderen Orten mehr bekommen, aber befunden, daß kein Exemplar mit dem andern übereinſtimmt, und von einem Ort anders, dann von den anderen geſchickt wird, daher wir nicht wiſſen, was eigentlich daran ſeyn mag.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

mico Bellici Senatus Præside Praga Heidelbergam profugo scripta, ac relicta fuere, ad verbum typis edita sunt (*).

§. X.

Disputatio Polemica inter PP. Carmelitas Discalceatos & Arianum Ministrum Lublini habita.

Acta disput. Lubl. inter Carm. & Stat. edit. Cracov. 1621.

Jam ante quadrienium Lublini in Polonia publica, & quidem acrior habebatur disputatio inter Patrem Joannem Mariam a S. Joseph Carmelitam Discalceatum & Joannem Statorium Lublinensem Ministrum, qui Arianorum nomine in arenam descenderat, infausto tamen successu; quippe cum ingenti Hæreticorum ignominia & insigni Catholicorum gloria, ut testantur acta publica de hoc edita, de falsitate suo-

(*) Hujus libri titulus est sequens: *Consultationes* oder unterschiedliche Rathschläg der meisten und wichtigsten Sachen, welche von Anfang der Böhmischen, und andern folgenden Aufständ fürgegangen, und zu Werk gericht worden, oder werden sollen; von Wort zu Wort aus dem *Original-Protocol*, so in der Heidlbergischen Kanzley gefunden worden, gezogen.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

ſuorum errorum convictus, recedere cogebatur. Hujus diſputationis, ac ſucceſſus teſtes & judices intererant Senatores, & quatuordecim alii tam Prælati Eccleſiaſtici, quam Regii Tribunalis Judices atque Equeſtres Nobiles præter publicum ac juratum Notarium, qui omnia, quæ objecta aut reſponſa fuere, integra fide conſignabat. Præſens etiam erat Illuſtriſſimus Posnanienſis Palatinus; nihilominus Ariani, ut ignominiæ acceptæ labem conſueto effugio abſtergerent, ubicunque poterant, in vulgus ſpargebant, ſe victores exſtitiſſe, Carmelitas vero turpiter devictos hæſiſſe, quinimo Statorius ad tantam prolapſus eſt temeritatem, ut diſputationis habitæ acta nonniſi novum quoddam Carmelitæ inventum eſſe aſſereret, utque poſteris ſaltem illuderet, & convictæ ſuæ pertinaciæ ignominiam ſubterfugeret, biennio poſt habitam diſputationem acta illius evulgavit, adeo tamen corrupta, ut ne ipſi quidem ejus Patroni vel ſequaces eidem veritatis teſtimonium dare auſi eſſent, imo & ex Calviniſtis quidam eum falſitatis argueret; non enim genuina ad manus habebat Notarii ſui acta, utpote quæ ab eo deperdita fuiſſe, Ariani coram ipſo Notario Catholico faſſi fuerant: quocirca Statorius

Acta diſput. Zamoſcii typis Academ. anno 1617. edit. Anaſtaſ. Hiſt. Socinian. p. 423. Sandius Bibl. Anti-Trinit. p. 121. Bibl. Carmel. lit. T. p. 261. & 49.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

primus disputationem duntaxat, *quantum is memoria, elapso biennio, adhuc consequi poterat*, conscriptam edidit, & causam propriam pro libitu suo enarravit. Hæc ipsa adversariorum petulantia Carmelitas impulerat, ut ex consensu Regis, eorumque, quorum intererat, rursus adversus fidei hostes Lublini hoc anno die quinta Julii publicum indicerent certamen, expositis hisce Assertionibus.

I. Impium est dicere omnia opera, quamvis justorum, esse peccata mortalia, aut venialia; vel justos divinæ legi non posse satisfacere, cum de fide sit multos satisfacere.

II. Quamvis fidei tanquam fundamento merito justificatio tribuatur, sola tamen fides ad justificationem non sufficit.

III. Nullus potest habere certitudinem fidei divinæ sibi dimissa esse peccata, nec fides divina aut omnino certa ad hoc potest esse ad justificationem requisita.

IV. Justitia & merita Christi non justificant nos formaliter per imputationem, sed meritorie, quia propter ipsa datur nobis vera & inhærens justitia.

V. Justorum bona opera absolute & proprie sunt meritoria vitæ æternæ,

nec

nec ſunt in omnibus juſtis æqualia merita, aut æqualis gratia & Sanctitas.

VI. Abominandus error eſt Doctrina Lutheri dicentis: hominem in ſuis operibus mere paſſive ſe habere: & Calvini dicentis ſolum ſpontanee & voluntarie: & omnium aſſerentium, liberum arbitrium poſt peccatum eſſe titulum ſine re, vel rem de ſolo titulo.

VII. Secundum fidem Deus non eſt perſona una, ſed unus in natura trinus in perſonis: nec hoc myſterium eſt contra, ſed ſupra naturam, & intellectum humanum: & eſt inter has perſonas omnimoda in eſſentia identitas.

VIII. Æternam & eandem omnino cum Patre divinitatem filio Dei denegare jam pridem damnatus, & ſemper in Eccleſia damnandus error eſt, & idem dicendum de proceſſione Spiritus Sancti ſolum a Patre, & non a Filio.

Hujus diſputationis auctoritate publica deſignati Judices aderant Caſtellanus Oswiecimenſis Mareſchallus Regius, Palatinus Braclavienſis, Caſtellanus Smidienſis, Lubienskius Abbas Tinecenſis Regiæ Majeſtatis Secretarius, & Starzenskius Præpoſitus Gnesnenſis.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

nensis. Testes vero rogati interverant Castellanus Zawichostensis, Præpositus Lencicienſis, Præpositus Wladislavienſis, Radeckius Canonicus locenſis, Wieniowiechius Dux, Jaskolskius Judex, Lagiewnickius Judex Cracovienſis, Wasowicus Sendomirienſis Palatinatus Judex præter alios novem diverſorum Palatinatuum Judices. Pro Catholicis Notarii vices obibat Christophorus Pawlowskius a Lippa, Vice-Palatinus Lublinenſis: Ariani vero selegerunt Joachimum Rupniewskium. His, plurimisque aliis in æde B. V. de monte Carmelo pomeridiano tempore convenientibus, Statorius pro parte Arianorum disceptaturus septimam Thesin impugnabat, proposito hoc argumento: *Pater ille, ex quo omnia, non est trinus in Personis, Deus ille unus est Pater, ex quo omnia, ergo Deus ille unus, non est trinus in Personis.* Verum ille Carmelita, qui Præsidis partes agebat, mox Statorii sophisma detexit, oppositio haud absimili argumento dicens: *Adam, ex quo omnes, non est multiplex in Personis, sed homo est Adam, ex quo omnes: Ergo homo non est multiplex in Personis:* Exsibilibant Auditores Statorium tanquam litigiosum Sophistam, ut tamen ejus pudori consuleretur, Præses respondit, *quod quidem*

dem Pater, non tamen ipse solus, sed alia etiam Persona sit, ex quo omnia &c. Rursus Statorio, quo se vertat, hærenti tandem Joannes Grillus Rector Gymnasii Rakovienſis itidem Arianus suggessit illum D. Pauli ad Cor. 8. v. 6. locum: *Nobis tamen unus Deus Pater, ex quo omnia.* Exinde longa oriebatur concertatio, dum erubesceret Statorius fateri se esse victum, nec tamen, quamvis ei socii continuo in aurem insusurarent, negatum probare valeret, tandem vero sese adeo in arcto deprehensum agnoverat, ut concedere cogeretur, quatenus ab utroque Notario scriberetur, se quidem teneri negatam propositionem probare, nec tamen posse, quo facto sibi concedi postulabat, ut ad aliud argumentum procederet: Statorius igitur, quod *ille unus Deus sit solum Pater, ex quo omnia* probaturus, intulit, quod si Apostolus præter Patrem intelligeret etiam Filium & Spiritum Sanctum, non recte explicuisset, quod explicandum fuisset, scilicet omisisset, in explicando uno Deo, duas Personas, de quibus tamen major est controversia: ubi vero Pater Joannes Maria Statorio responderat, quod quidem D. Paulus duas Personas ibidem non expresserit, utpote non intendens explicare totam doctrinam de Deo, sed

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Sæc. XVII. A. C. 1620

duntaxat id, quod pertinebat ad proprietatem Patris, propterea tamen non ita omiserit has duas Personas, quasi negasset aut innuisset, eas non pertinere ad unum Deum, Demum multis ultro citroque disputatis, cum Arianus in Carmelitæ verbis, prout objecerat, contradictionem latere, nequidem rogatus, & jussus probare posset, confusus obmutuit, dudum per varias digressiones, effugia, & logicales subtilitates eluctari frustra adlaborans: unde disputationi finis impositus, moxque ambo Notarii, qui omnia dicta scriptotenus exceperant, singula etiam argumenta responsionesque palam prælegebant, ut utrique parti quid propositum, responsumque fuerit, integra fide innotesceret, quo facto Præses habita brevi oratione proposuit: *Arianos tanquam proximos nostros eodem Christi sanguine redemptos, esse sincere diligendos, eorum vere hæresin abominandam, eoquod illa Christum mendacem, & homines blasphemos in Christum reddat*, quod ubi demonstrare parabat, Ariani, etsi sermonem audire, a Judicibus impense rogarentur, confusi abiere: ne autem ex intempestivo Religionis Zelo periculum vitæ vel injuriam sustinere cogerentur, sex Patres Carmelitæ illos sanos & incolumes ad proprias ædes,

des, reduxerunt. Attamen ſpatio unius ferme horæ a finita hac diſputatione, ſeditione contra Calviniſtas in urbe exorta prius horum fana, poſtea & Arianorum Synagogæ devaſtatæ fuerunt: quo comperto mox Illuſtriſſimus Mareſcallus de tumultu exorto admonitus eſt, & inſuper Carmelitæ alios Patres ad ipſos Synagogæ devaſtatores reprimendos celerrime expedivere, qui tanto etiam conatu impetum retundere ſunt aggreſſi, ut unus ex eis fuerit vulneratus, omnesque in ſummo diſcrimine verſarentur: nihilominus Statorius, ceterique Sociniani divulgare non dubitarunt, Carmelitas ad tegendam ſuam ignominiam furorem populi excitaſſe, ut nimirum, qui ſcientia & doctrina proſtrati fuerant, armis ac potentia Arianos oppreſſos vincerent: prævalente autem veritate poſtea compertum habebatur, quod mentita fuerit iniquitas ſibi. Sæc. XVII. A. C. 1620.

§. XI.

Bellum Polonos inter & Turcas.

Hoc item anno atrox Polonos inter & Turcas fervebat bellum; Osmanes enim Turcarum Imperator peculiari acerbitatis aculeo Sigismundo III. Poloniæ Regi infeſtus videbatur; iniquo *Theatr. Europ. p. 377. Theatr. Hiſt. cap. 10. Calmet Hiſt. Univ. l. 153.*

Sæc. XVII. A. C. 1620.

quo enim ferebat animo, quod Rex Cæsari opem laturus Hungariam, Silesiam & Moraviam cum Cosaccis suis invasisset, non sine magno Gaborei successus impedimento. Insuper implacabilius adhuc Osmanes Polonis indignabatur, ex quo Cosacci in mari rubro & alibi ingens Turcis damnum, terroremque Constantinopolitanæ urbi intulerant: Hinc omni vindictæ genere dolorem suum temperaturus, primo Poloniæ Legatum, eoquod. cum adhuc hujus invasionis inscius esset, Turcam de pace securum reddidisset, contra omne jus gentium uno oculo privari jussit, dein Tartaris in opem accersitis Polonicum nomen exscindere statuit, juvenis hujus Principis, quo ipsemet fervebat, bilem magis adhuc accendentibus Bethlenio Gabore, & Proto-Vezirio, qui Fratrem suum unacum triremi captum, & in prælio a Venetis occisum dolens, Reipublicæ Legatum suffocari curabat. Augebatur insuper diuturni jam olim temporis rabies in Polonos, postquam Caspar Gratianus Græcus, Moldaviæ Vaivoda Campagium, quem Osmanes in ejus cædem emiserat, trucidavit, & insuper Bethlenii literas ad Sultanum datas intercepit, easque Sigismundo transmisit: His de causis Osmanes per literas

teras bellum denuntiabat Sigismundo, qui dum Gratiano in auxilium venire festinabat, omnem belli molem in se convertit. Sæc. XVII. A. C. 1620.

§. XII.

Poloni magna strage in Valachia a Turcis cæsi.

Enimvero hanc belli denuntiationem mox sequebatur festinata Osmanis expeditio, qua Skender Bassa cum sexaginta suorum millibus Moldaviam invadere, ac Gratiano ejecto, atque in ejus locum subrogato Radulo in Poloniam irrumpere jubebatur: re comperta Stanislaus Zolkiewskius supremus Regni Cancellarius cum duodecim equitum peditumque millibus Nystriam fluvium Poloniæ fines circumscribentem trajicit, & Moldaviam ingressus, hosti, cujus vires omnino incognitas habebat, in occursum properat, ac insuperhabito Turcarum numero intrepidus in hostiles phalanges irruit, haud improspero successu; quippe cum Tartaris acri & pertinaci prælio decertans, non lassata pugnandi aviditate, sed ingruentis noctis invidia certamen interrupit, desideratis suorum circiter nongentis, Turcarum vero quintuplo pluribus. Illucescente die

Theatr. Hist. c. 10. & 11. Theatr. Europ. p. 485. Sagredo mem. Istorich. de Mon Ottom. pag. 614.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

die Cancellarius prælium, quod antea nonnisi perfunctorium existimabat omnino restaurandum censuit, ceteris Belliducibus potius fugam suadentibus, imo nocte iterum ingruente nonnullis castra deserentibus, quos tamen Cancellarius impensis precibus ad signa reduxit, atque in castris per integrum octiduum sese continuit, interim crebris velitationibus hostium vires imminuens: Postquam vero Cammitsensis Staroста cum tribus suorum millibus fuga elapsus erat, Cancellarius quoque cognita suorum perfidia, auctoque per Tartaros hostium numero cum suo exercitu castris excessit, atque annonæ penuria pressus per hostium castra gladio sibi viam aperire statuit, tantaque dexteritate curruum impedimenta hosti objecit, ut sui milites ab incursu tuti essent, Turcarum vero tela in eos directa in currus innoxia caderent. Sic igitur aliquamdiu continuato inter pericula itinere, repente inter medias desperationis nebulas spes affulsit; Mohilovium enim, oppidum a Poloniæ finibus nonnisi uno lapide dissitum conspici cæpit, unde lætitia plerorumque non vulgaris, ac velut ex clade restaurati exercitus, eo hilarior aspectus, quo magis inopina felicitas ampliſſimum eis campum frumento

Lotich. l. 6. Piasec. chron. p. 401.

mento & fæno abunde locupletem a- Sæc. XVII.
peruerat, quo conſpecto primæ aciei A. C. 1620.
Equites relictis caſtris turmatim pabulatum inciderunt, infeliciſſimo tamen & vere malevolo fortunæ favore; hac enim mora contigit, ut poſtremi agminis milites, cum primæ aciei fatum ignorarent, ſe a ſociis ſuis derelictos crederent, ac incondito clamore fugitivos revocare niterentur, inde vero Tartari aut Polonici exercitus tumultum, aut trepidationem, vel periculum auſpicati, toto impetu in eos nil hoſtile ſuſpicantes, atque metu incompoſitos irruunt, & una omnes aut trucidant aut capiunt, pauciſſimis ægre fuga elapſis, quorum inter Gratianus, & ambo erant Cancellarii ipſius Filii graviter ſaucii. Acceſſit autem ad infelicitatis cumulum, quod ex primo agmine non pauci prædæ inhiarent, ſpe tamen ſua fruſtrati impetum in fugientem Staroſtam, & aliquot currus facerent, tantasque excitarent turbas, ut iis componendis Belliducum, imo ipſius etiam Cancellarii authoritas non ſufficeret. Tum vero Turcis e fronte & a tergo urgentibus non jam pugna, ſed ſimilis ruinæ ſtrages erat: unaomnes Polonici hujus agminis Belliduces, Tribuni & milites, præter fuga elapſos, trucidati fuere; jacebant circa Cancella-

Sæc. XVII. A. C. 1620.

cellarii tentorium nobiliſſimi Duces, omnes proni in terram, qui nequidem dato pugnandi ſpatio, procubuere, adverſo corpore vulneribus acceptis. Non deerant, qui Cancellarium hortarentur, ut & ipſe ſibi fuga conſuleret, at ille glorioſa potius morte defungi, quam turpis fugæ beneficio vivere paratus, cum trecentis Equitibus Turcarum impetum tamdiu ſuſtinuit, donec fortiter pugnando non hoſtium fortitudine, ſed viribus & numero devictus occumberet: Poſtmodum Turcæ in ejus corpus ſævientes præter dexteram caput a cervice reſciſſum, haſtæque oblongæ infixum ante Turcicum Prætorium, dein Conſtantinopoli expoſuerunt, cadavere in acie relicto, quod poſtea repertum in Barcenſem ſuæ jurisdictionis arcem translatum eſt. Capti fuere a Turcis Konietzpolskius ſupremus belli Legatus, Samuel Koretzkyus, Lucas Zolkiewskyus, & perfidus Georgius Farensbachius. Parta hac victoria Turcæ ferociores facti, Poloniæ Regnum variis in locis invaſere, atque opimis inde prædis non raro abductis aliquando currus ſexaginta Nobilibus fœminis, liberisque onuſtos interceperunt, ſecumque in miſeram ſervitutem abegerunt: Hanc igitur patriæ calamitatem miſertus Sigismun-

gismundus Rex bellum adversus hosce Tyrannos parabat, atque a Cæsare, aliisque Principibus Catholicis suppetias sperans, ductore Carolo Chotkibio octo Cosaccorum millia in Walachiam præmisit, qui in duodecim millia Tartarorum, qui Bethlemicis sese jungere parabant, incidentes, captis quamplurimis ceteros trucidarunt. Refert Meteranus, geminam a Polonis reportatam fuisse victoriam, desideratis Turcarum quinquaginta millibus: ast famam, quæ e longinquo semper liberius narrat, eum fefellisse, existimamus.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Meteran. l. 40. p. 303.

§. XIII.

Comitia Cracoviæ indicta.

Ut autem auspicatiorem armorum successum sperare posset Sigismundus Rex, Cracoviæ ad diem tertiam Novembris comitia indixit, in quibus una congregatis Regni Proceribus Rex hæc capita matura ponderanda proposuit. I. Quam contumeliose Regius Legatus Constantinopoli fuerit habitus. II. Quod bellicæ denuntiationis literæ ab hoste potentissimo & omnibus retro Sæculis infestissimo fuerint transmissæ. III. Adversus ipsum ergo, necnon contra Bethlenium, & Bohemos de mediis

Lond. acta publ. l. 5. Merc. t. 13. lib. 3.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

ad defenſionem neceſſariis, & bello in hoſtilem Regionem inferendo deliberetur. IV. Inſtauretur avitum Polonorum cum Sileſiis fœdus, eo vel maxime, quia Sileſii milites Regias literas intercepiſſent, & in Poloniam prædatum excurriſſent. V. De Livonia a Suecorum incurſibus vindicanda, necnon an Smolenscum contra Moſcovitas ſit defendendum? deliberetur. Denique VI. De ſumptibus ad bellum neceſſariis mature proſpiciatur.

§. XIV.

Sigismundus Poloniæ Rex a Parricida vulneratus.

Jæger. Hiſt. Eccl. l. 10. c. 11. Lotich. rer. Germ. p. 225. Brachel. Hiſt. lib. 1. Piaſec. chron. p. 404.

Priusquam Sigismundus Rex exteri hoſtis violentia plene defunctus eſſet, domi præſentaneum vitæ periculum ægre eluctatus eſt; cum enim Michael Piecharſius Nobilis Polonus, vel ut alii volunt, Ruſſus, ob mentis impotentiam quosdam Curatores patrimonio ſuo gubernando a Rege accepiſſet, id Nobili Polono injurioſum eſſe ratus, ipſa etiam Regis morte vindictam ſumere ſtatuit. Igitur decima quinta Novembris Regem, ad ædem ſacram magno comitatu euntem, dum fors Filium ſuum colloquio cum Proceribus detentum præſtolatur, in ipſo Templi

Templi veſtibulo e latebris forium repente proſiliens priusquam animadverteretur, in caput ferit, læſo duntaxat humero, eoquod mitra pellibus ſuffulta, qua Regis caput tectum erat, ictus impetum fregiſſet: Hoc viſo Parricida ictum ſumma celeritate repetit, ejusque dexteram maxillam oculum inter & tempora militari ſua ſecuri percutit. Rex periculo ac metu conterritus, Jeſu nomen inclamat, quod ex Mareſcallis, qui præibant, audiens non nemo, mox parricidam baculo cædit, velocius autem accurrens cum diſtricto acinace Regis Filius nefarium hunc hominem in terram proſtrat, ſevere inhibens, ne interficeretur. Sparſo interim in vulgus rumore, Regem fuiſſe trucidatum, tam ingens excitabatur tumultus, ut Regina ex Oratorio ſuo proſpiciens, præ conſternatione animo deficeret, totaque urbs in mutuas cædes ruere timeretur; unde aucto tumultu duo Præſules ab accurrente populo protriti fere & conculcati fuere. Nil ergo opportunius erat, quam ut non modo Proceres plebem de vita Regis certam redderent, ſed & Rex ipſemet ſe ei ad feneſtram oſtenderet. Parricida vero in arcem abductus, ac quæſtioni ſubjectus, nullos hujus criminis ſocios habuiſſe, ſed ſolum hoc

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

nefas concepiſſe fatebatur, unice conqueſtus, quod Regem vita privare non potuiſſet: Igitur in eum ſententia ejusmodi pronuntiata eſt, ut candente aliquoties forcipe concerptus, veniam a Deo, Rege & Nobilitate, populoque omni peteret, ac demum dextera, digitisque ſiniſtris mutilatus, quatuor equis diſcerperetur, quod etiam ſupplicium die vigeſima ſeptima Novembris ſubiit, corporis partibus in ignem, & cineribus in Viſtulam fluvium projectis. Ex bonis ejus fiſco addictis prædium unum Adamus Calenskius obtinuit, quia Regem in deliquio cadentem primus ſublevaverat.

§. XV.

Petrus Bertius a Calvinismo ad fidem Catholicam reverſus.

Balduin. Chron. Morale. p. 1258. Arnoldi hiſt. Hæret. Weism. Hiſt. Eccl. p. 742. Meteran. Hiſt. Belg. p. 328. l. 41.

Hoc item anno Petrus Bertius Lugduni Batavorum celeber inter Arminianos Profeſſor, deſertis Calvini caſtris, in quibus a prima infantia militaverat, ad Romanæ Eccleſiæ gremium Pariſiis reverſus eſt, habita publice oratione, typisque paulopoſt edita, in qua ſuæ mutationis cauſſas ſuccincte exponebat, quas inter præcipue illum ad hunc reditum valde commoverat continua Calvinianæ, alia-

aliarumque sectarum in præcipuis articulis ad salutem necessariis dissensio, & econtra Ecclesiæ nostræ cum veteri a Christo fundata & ab Apostolis ad nos translata in omnibus articulis consensus & conjunctio, quam Bertius æque, ac annis superioribus Crollius olim Genevensis Evangelii Præco & Hassiæ Superintendens, ex lectione Conciliorum & Sanctorum Patrum, præcipue Divi Augustini deprehendit. Insuper ad abjurandos Calvini errores ipsum impulerat, pudendi illius Dordracensis Conciliabuli iniquitas, & Gomaristarum crudelitas: Profitebatur etiam, quod inter Catholicos conversatus, eorum ritus moresque nullatenus adeo corruptos esse deprehenderit, ac Calvinistæ de iis mentiti fuissent: Ceterum Leidenses Calvinistæ, postquam Bertium a suo cætu defeciisse compererant, ipsum, prorsus bruto, anathematis fulmine ipso solemni Paschatis die percullerunt, Franciæ autem Rex hunc Virum in Regium Professorem & Geographum Parisiis nominabat. Nil igitur Calvinistis ad leniendum suum dolorem reliquum erat, nisi ut Bertii famam, & conversionis sinceritatem pro more suo obscurare niterentur: Eo animo, si Weismano fides, Robertus Eustachius itidem secta Arminianus

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Parisiis hæc de Bertio scripsit: *Dicam cum ingenti animi horrore, summaque detestatione, Bertius, heu! quondam noster, Pontificias partes hic amplexus est, neque Missam tantum audivit, sed & Sacramentum Corporis Dominici, ut vocant, cum idololatris sumpsit, & articulis, nescio quibus subscripsit: Habui hoc primum ex Viris fide dignissimis, habui & heri ex ipsius ore, ne tu conjecturis agere me putes. Hæsitabat miser turbatus animo, jam pallebat, jam sudabat, jam titubabat in incessu, jam lacrimabatur: Neque quicquam quod opponeret, habebat, præter injurias istorum Gomaristarum, quibus tam acerbe, imo scelerate exagitatus hactenus fuisset. Mihi tamen suscipio est Sermonibus quibusdam illius innixa, eum in Sententiis aut nihil, aut parum certe hactenus mutasse, nec alio fine in partes illas transiviſse, quam ut stipendium suum ex ærario regio obtineret, quod scio, quam misere antea per tot hebdomadas frustra mendicaverit.*

§. XVI.

Dominici Tuschi Cardinalis obitus.

Ciacon. in vita Clem. VIII. p. 319. Ughel. in addit.

Dum Roma ob varias Bohemici belli, rerumque vicissitudines adhuc anxia hærebat, tres Purpurati ob præfestinæ mortis invidiam a communi victoriæ

ctoriæ Pragenſis lætitia excludebantur. Horum primus erat Dominicus Tuſchus patria Rhegienſis, qui anno Chriſti milleſimo quingenteſimo trigeſimo quarto natus, humanioribus literis in patria operam navabat, aſt Parentibus ſuis orbatus, & amicorum ope deſtitutus profanæ militiæ nomen dare cogebatur, brevi ad Tribuni dignitatem evectus. Accidit autem, ut quadam die in Juſtiniani Imperatoris Inſtitutionum libros incideret, quorum lectione tantopere delectabatur, ut ſagam cum toga commutare ſtatueret, ac in Papienſi Academia Jurisprudentiæ diſciplinis ſe dederet, jam utriusque Juris Doctor, & Magiſter evectus, dum vix diſcipulum agere inciperet; tanta erat ingenii ſui perſpicacia. Poſtquam vero aliquamdiu celeberrimi Cauſſidici nomen emeritus, Sacrisque Ordinibus initiatus erat, a Clemente VIII. Sacræ, ut vocant, *Conſultæ* Prælatus, mox Tiburtinus Præſul, urbisque Romanæ Gubernator renuntiatus eſt, quo in munere ſummam induſtriam, integritatem & prudentiam tantam exhibuit, ut virtutum ſuarum ſuffragio ab eodem Pontifice Cardinalis Presbyter renuntiaretur: Erat morum comitate, & indolis ingenuitate præſtans, omnibus amabilis, inter

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Joan. Nic. Erythr. Pinac. I. pag. 39.

Sæc. XVII. A. C. 1620

adversa hilaris, in prosperis moderatus, & pro ingenii sui admodum acuti & lepidi rara felicitate jocos in familiari colloquio sæpe miscere consuetus, quæ tamen linguæ libertas tantopere Baronio displicuit, ut Tuschum mortuo Leone IX. Pontificiæ dignitatis minus dignum censeret. Hanc tamen repulsam Tuschus incredibili animi magnitudine tulit, & continuo summa alacritate ad opus suum octo tomis vastum, cui titulum *Conclusiones* præfixit, absolvendum, typisque mandandum se contulit: tandem vero nominis sui gloria, meritisque plenus Romæ anno ætatis suæ octogesimo sexto die vigesima sexta Martii naturæ debitum solvit, sepultus in Ecclesia Sancti Petri in Monte aureo.

Vid. Supra Lib. 186. §. 152.

§. XVII.

Antonii Mariæ Galli Cardinalis extrema.

Ciacon in vita Sixti V. pag. 165. Petramell. in elog. Turselin. in Hist. Laur.

EJusdem Mensis diem trigesimam vitæ suæ exitialem itidem Romæ habuit Antonius Maria Gallus, Auximi in Piceno ex nobili familia ortus. Hic in Felicis Cardinalis Montalti Palatio domesticis officiis functus, ab eodem Purpurato, quamprimum sub nomine Sixti V. ad Pontificale solium ascendit,

Vati-

Vaticanæ Eccleſiæ Canonicus, Perusinus Epiſcopus, ac tandem Presbyter Cardinalis renuntiatus eſt: Erat in pauperes admodum beneficus, & in exornandis Templis profuſus. Præcipue Lauretanæ ædis, cujus Protector erat, faciem magna æris impenſa ad faſtigium perduxit, atque Auximanam Eccleſiam, quam relicta Peruſina Epiſcopus a Gregorio XIV. nominatus per viginti & amplius annos laudabiliter rexerat, ampliſſimis donis, privilegiis, ac ornamentis auxit. Poſtea dimiſſo etiam hoc Epiſcopatu Romam conceſſit, ac parſimoniæ ſtudioſus, ingentes theſauros conflavit, quin Nepotes ſuos locupletare ſtuderet, unde ipſum etiam Pinellum Cardinalem, quod ſuis Nepotibus ad luxum immodice indulgeret, quadam die redarguit, in eo gloriatus, quod econtra ſuos Nepotes intra frugalitatis terminos vel invitos contineat: poſtquam vero ab eodem Pinello inaudierat, quod unus ex ejus Nepotibus intra breve tempus vigeſies millies & ultra æris alieni contraxiſſet, exin tantam concepit iram, ut ex eo tempore priſtinæ parſimoniæ oblitus, pretioſam ſibi ſuppellectilem compararet, dicens, quod deinceps non nepotibus ſuis, ſed ſibi vivere velit, ne hi peccandi

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

candi fomitem haberent: Recte id quidem, sed minus sobrie & prudenter, minusque ipsi Gallo proficue; diutius enim fors vixisset, si parcius, ut antea, cibos sumpsisset. Postquam vero quotidie, ut poscebat corporis moles, plurimis sese ingurgitaverat cibis, cum hos stomachus decoquere non posset, ulcus sensim in purulentum cancrum degenerans ei in pede peperit, eumque, cetera sanum occidit: Ad mortis nuntium nondum sæculi satur, quamvis septuagesimum septimum ætatis suæ annum explesset, flevisse dicitur: tandem divitias suas, quas valde conspicuas habuit, Nepotibus reliquit, excluso tamen eo, quem æs alienum contraxisse diximus: nec tamen pauperum immemor, tria aureorum millia eis in charitatis subsidium legabat. Sepultus est in Basilica Aræ Cæli: Scripsit etiam summam Historiæ Lauretanæ, orationes nonnullas de B. V. M. præter præclaras leges pro creando Magistratu Lauretano.

§. XVIII.

Joannes Evangelista Pallotta Cardinalis mortuus.

Ciacon. l. c.

Tertius ex Purpuratis, qui hoc anno ante Pragensem victoriam decesserant,

ferant, erat Joannes Evangeliſta Pa- Sæc. XVII.
lotta patria Picenus Calderolæ Came- A. C. 1620.
rinenſis Diæceſis oppido natus. Hic generis ſui obſcuritatem virtute ac induſtria illuſtraus, Felicem Cardinalem Montaltum, æquiſſimum meritorum judicem pariter ſibi morum ſuavitate, ac humilitatis ſuæ ſtudio tam feliciter conciliabat, ut ejus opera primo Canonicus, poſtea ab eodem in Pontificem aſſumpto Coſentinus Archiepiſcopus, & tandem Cardinalis renuntiaretur, qua dignitate fulgens plurimis muneribus non ſine ingenti Eccleſiæ fructu, communique applauſu defunctus eſt: Eminuit præprimis immoto Divini honoris zelo, quo animatus Eccleſiam Collegiatam D. Martino ſacram & Monaſterium pro duodecim pauperculis Virginibus, ac pro totidem adoleſcentibus Seminarium in patria ſua, necnon Collegium Romæ fundavit, dotavitque. Eccleſiam quoque S. Gregorii, & alteram S. Mariæ a fundamentis erexit, Coſentinam vero prope univerſam reſtauravit, pluraque pro augendo Dei cultu pietatis ſuæ monumenta reliquit. Nec parcior erat in exornandis Sancti Laurentii, & Tuſculana Eccleſiis, quarum titulum optaverat: fuit inſuper in peregrinos & advenas ſummopere liberalis, præſertim

Sæc. XVII. A. C 1620.

sertim ubi Catholicæ Religioni quoddam exinde augmentum accrescere existimabat. Tandem vero Romæ die vigesima secunda Augusti meritorum coronam sibi in cælis repositam anno ætatis suæ sexagesimo sexto recepit: Corpus ejus Calderolam translatum in Ecclesia Sanctæ Catharinæ quiescit.

§. XIX.

Horatii Lancelloti Cardinalis fata.

Ciacon. in vita Pauli V.

Desiderio suo, quo veritatis Catholicæ triumphum de Bohemorum erroribus cernere anhellabat, haud frustrabatur Horatius Lancellotus, qui vitæ suæ terminum ad nonam Decembris diem extendit. Hic patria Romanus, cedente Scipione Patruo suo, Auditor Rotæ Romanæ nominatus, tandem ob indefessam, qua munere suo dudum fungebatur, solertiam, atque integritatem a Paulo V. Papa Cardinalium Collegio adscriptus est: mox autem post obtentam Purpuram, & quadragesimo nono ætatis suæ anno Romæ obiit, exornata prius Ecclesia S. Simeoni sacra, relictisque pro Patrum Congregationis Pauperum Matris Dei Monasterio sex aureorum millibus.

§. XX.

Sæc. XVII.
A. C. 1620.

§. XX.

Hiſtoria de Dordracenſis Conciliabuli canonibus.

Arminianos minime auditos a Gomariſtis violenter in Dordraceno Conciliabulo fuiſſe ejectos, pœnisque mulctatos, jam ſupra memoravimus: reſtat, ut Canonum ſeu articulorum, de quibus controverſia erat, fata ac ſucceſſum referamus. Poſtquam igitur Gomariſtæ controverſias haſce pro ſuo arbitrio deciderant, Catholicorum ſimiæ etiam Canones conficere aggrediebantur, non alia ſtabilitos auctoritate, niſi conſueta violentia, & pœnarum comminatione, qua ſtatutum, ut quicunque eis ſubſcribere nollet, ab officio ſuo removeretur. Hæc tamen agendi ratio non modo Arminianis, ſed ipſis etiam Angliæ Theologis diſplicuit prout Gualterus Balcanquellus celebris inter ſuos Theologus in ſua ad Dudleium Angliæ Legatum epiſtola teſtatur: *Quantum* ſcribit ipſe, *laboris in ultimis Seſſionibus exantlaverimus, nemini niſi experto conſtare poteſt: quamque mirum in modum ſe geſſerint, in primis Præſes, vel cæcus ſatis viderit. Multum ſane ſpem omnium de ſe fefellit. Quod ad cenſuram perſonalem, quæ res eſt magni momenti, nihil*

Jæger. Hiſt. Eccl. l. 10. cap. 13. Halleſ. Hiſt. Concil. Dordra. p. 106.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

nihil nobis de ea innotuerat, nisi eo ipso momento, quo prælegebatur; ac quoniam deputati, qui Hagam cogitabant, diutius retineri non debebant, tota Synodus illi assentiri necesse habuit. Medio tempore intra Sessionem antemeridianam, & promeridianam valde apud exteros adlaborabant, quo isti censuræ suffragarentur: Sed nos quidem huic negotio non immiscuimus. Quod solum possum dicere, hoc est: Nimis mihi durum videtur, quemque, qui singulis Canonibus non vult subscribere, munere suo moveri. Nunquam vetus Ecclesia, nunquam ulla Reformata adeo multos articulos servandos proposuit, sub pœna excommunicationis. Nonne itaque crudele fuisset, si omnia pro Canonibus habita fuissent, quæ illi volebant? Exempli gratia, illud de absoluta necessitate æqualitatis naturæ ad nostram redemptionem conficiendam &c.

Ceterum Halesius §. 32. ex Actis Authenticis Ecclesiarum Reformatarum comprobatum reddidit, quod „hujus Conciliabuli Canones sensu ambiguo concepti, & quidem studiose ita fuerint constituti, ut quænam eorum sit doctrina, nondum exploratum & certum sit, proin eorum sectæ, quamvis injuriosa in Deum dogmata foveat, aliæ sectæ accedere possent: ut enim tot inter se discrepantes Ministellos con-

conjungerent ſpecioſi hi Patres, fidei doctrinam verbis generalioribus & vagis interpretari cogebantur, quæ factio quælibet ad ſuam interpretari ſententiam & hodie poſſit, & olim potuerit „quocirca idem Author teſtatur inter ipſos Reformatos non deeſſe viros ſapientia & æquitate inclytos, qui nullam huic Conciliabulo ineſſe auctoritatem non diffiteantur, & propterea in votis habeant, ut illud abrogetur. Cum vero Synodus Dordracena univerſam (ut ajebat) Calvinianam Eccleſiam repræſentans Arminianos ad acceptandos ejusdem Canones & fidei decreta compulerit, inde manifeſtum fit, quod, ſi in Eccleſia circa fidei res dubium oritur, ad Eccleſiam pertineat, partibus jus dicere, & de illis ultimum ferre judicium: igitur aut Proteſtantes ſe ſeparare non debuiſſent, aut poſt ſeparationem fateri coguntur, quod nulla in terris ſit poteſtas, cui ſuprema auctoritate de fidei doctrina judicandi, & Religionis controverſias decidendi poteſtas competat: quo ergo jure Synodus hæc Arminianos ad acceptandos ejusdem Canones & deciſiones cogere valuit? Quanta autem confuſio, diſſenſio, & altercatio in condendis hiſce canonibus interceſſerit, idem Balcanquellus his verbis teſtatur: *Diligenter admo-*

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

admodum expoliendis Canonibus, quos nobis Deputati mittunt, incumbimus. Laboramus jam de ſecundo articulo. Maxima Synodi pars ſuffragiorum numero nos eo adigere conatur, ut univerſales propoſitiones, quæ in S. Scriptura & Reformatarum Eccleſiarum Confeſſionibus de morte Chriſti occurrunt, ad ſolos electos reſtringamus. Nos contra tuemur, iſtas nec explicandas nec reſtringendas eſſe: multumque gaudemus, mandata, quæ Dominus Legatus nomine Regis nobis dedit, tam exacte cum ſententia noſtra de ſecundo articulo, quam ſubſcriptam Synodo dedimus, convenire. Cenſemus enim, ita demum ſolidum ſufficiensque fundamentum ſubſterni prædicationi Evangelii omnibus hominibus annuntiandi. Dein evitamus maximam partem ſcandali aliter neceſſario Lutheranis Eccleſiis dandi. Tertio retinemus easdem phraſes, & formulas, quibus Patres uſi ſunt, qui cum Pelagianis de eodem dogmate diſputarunt. Siquidem hic conſentimus, de ceteris ſatis moderate actum iri ſpero. Si tamen moderatio exterorum Theologorum non obſtaret, ſane Canones conderentur, quorum Similes conſpicere non eſſet datum. Neque enim ullum ferme Provincialem Miniſtrum reperies, qui ob rigidum aliquod effatum a Remonſtrantibus reprehenſus, illud huic illive Canoni immiſcere non conetur, ut hac ratione ſententiam

In epiſt. Remonſt. ep. ad Nanton. Angl.

tentiam ſuam tueri poſſit. Quamprimum de Canonibus ſtatutum fuerit, eos tibi mittam &c. Sæc. XVII. A. C. 1620.

Hæc ille, quamvis haud majorem concordiam hic Anglus inter ſuos invenire potuiſſet, præcipue cum hi ſtatuant, *quamlibet Eccleſiam particularem etiam paucarum Perſonarum, habere plenam & independentem ab Claſſibus, Synodisque poteſtatem & jurisdictionem: neque Presbyteria, ſed totam Eccleſiam, omnia ejus & ſingula membra, viros pariter & FOEMINAS poteſtatem clavium, jusque vocandi miniſtros habere.*

Georg. Hornii Hiſt. Eccl. p. 398.

Ex his prono alveo fluit, haud mirum eſſe, quod ad hanc usque diem hujus Conciliabuli auctoritas apud Anglos Calviniſtas dubiæ admodum fidei ſit, & in Galliis non pauci ex Hugonotis Prædicantibus publice illud recipi haud permittant: magis autem mirum videtur, quod nihilominus hujus Conciliabuli fabricatores doctrinam a ſe ibidem ſtabilitam Arminianis obtrudere, eosque corruptæ Religionis, ſciſſæ unitatis, ſeu ſchismatis in Eccleſia, necnon graviſſimorum ſcandalorum, atque intolerandæ pervicaciæ reos, eoquod ſpuriis hiſce canonibus ſubſcribere detrectarint, pronuntiare auſi fuerint, cum tamen nequidem tertia ſuffragiorum pars in ferenda hac

Vaſſor. t. 3. Hiſt. de Louis XIII. pag. 327. Act. Synod. Nat. des Eccl. Ref. t. 2. p. 183. & 184.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

sententia, & condendis hisce canonibus fuerit interrogata, ac ipsamet hæc sententia nec scripto comprehensa, nec a Concilio approbata, sed unius hominis Joannis Bogermani hujus conventus Præsidis, sibique adhærentium opus exstiterit, unde de hoc præclaro Præside, ejusque sententia quidam Anglus Theologus hæc effatus est, *si Arminiani scriptis suis evulgarent sententiam, quam Præses pronuntiavit, eam non fuisse Synodi, non mentirentur.* Non defuere etiam Remonstrantes, qui egregio scripto suam famam contra sanguinarios Gomaristas hoc anno defenderunt, & Synodi iniquam agendi rationem exposuere, maxime indignantes, quod eorum sententiam hæreseos arguerint, & in Synodo Aletana suos, ut Arminianorum doctrinam rejicerent, & damnarent, juramento obstrinxerint.

Epist. ad Dudl. Angl. Legat.

§. XXI.

Martyrium B. Nicolai Ruscæ.

Richard. a Ruscone. in Mart. B. Nicolai cap. 8. & seqq.

Jam supra meminimus, quam inhumane sanguinolenta Calvini hæresis, *mulier illa ebria de sanguine Sanctorum, & de sanguine Martyrum Jesu* Catholicos divexarit, atque inter eos præ-

præcipue Nicolaum Ruſcam Sondrienſem in Rhætia ſuperiore Archipresbyterum, cujus glorioſa mors ſpecialem memoriam depoſcere videtur. Hic igitur Locarni in Præfectura ditionis duodecim Cantonum Helveticorum natus ſcientiæ ac pietatis laude inclaruit, ſacrisque Ordinibus in Diæceſi Curienſi initiatus Religionis Catholicæ ſingulare ſtudium præſetulit, Vir morum ſanctitate celeber, & ſancto Carolo Borromæo, dum in Seminario olim Mediolanenſi verſaretur, inprimis charus: Æſtuante autem Calviniani tumultus procella adverſus Catholicos, Nicolaus jam prope octogenarius ſenex ex fidei odio veſtibus nudabatur in equleo diriſſime ſuſpenſus, variisque tormentis excarnificatus: nihilominus in fidei profeſſione immotus ſtetit Ruſca, cujus conſtantiam labefactare, Calviniani Miniſtri totis viribus, incaſſum tamen, nitebantur; quippe præter tormentorum acerbitatem etiam fallacia inſidiantium ſpicula addidere, ac præprimis Joannes a Porca Cicerienſis Miniſtellus, ejus Symmiſtæ Blaſius Alexander, Bonura Toutſchius, Caſparus Alexius, ac Stephanus Gabriel identidem doloſis hortationibus ſuis Nicolaum a fide Catholica avertere ſatagebant: cum vero

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Vid. ſupra l. 191. §. 34. *pag.* 126.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

se operam perdere cernerent, ut eidem, cui ultro fidem non poterant, saltem eo crudelius vitam eriperent, ipsimet carnificem in vinciendo & trahendo Martyre adjuvarunt, imo & crudelitate superarunt, funesque, e quibus ille pendebat, quassarunt, arctiusque constrinxerunt. Tenuit tragica hæc scæna integrum biduum, donec inter acerbissimos cruciatus & ardentissimas pro Grisonibus Calvinistis, tortoribus suis preces innocentissimam animam efflaret. Nondum satis sæ vitum erat in vivum, mortui quoque cadaver pedibus conculcant, atque in equleum ad subsannantis populi ludibrium denuo attolunt: Verum quod hi crudeles tyranni corpus ignominia, Deus gloria affecit; nam insolito quodam fulgore e tenebrosa spelunca coruscare, cæleſtisque fragrantiæ odorem spirare cæpit, eumque illi pergerent crudelitatem suam augere, rapta-rentque defuncti cadaver ad patibulum, infami sepultura Martyri notam inusturi, Deus sibi suoque fideli famulo illatam injuriam luctuosa Plurienſis oppidi sepultura ac everſione vindicavit. Anno milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo ſecundo pariter Calviniſtæ Venerabilem Patrem Fidelem a Mayenfeldt Prædicatorem Capuccinum ex Helvetica

tica Provincia pro fide Catholica in Tusienſi oppido immaniſſime trucidarunt, ejus ſocio etiam ad mortem convulnerato. Sæc. XVII. A. C. 1620.

§. XXII.

Motus in Rhetia continuati.

Hoc item anno Religionum diſſidia in Rhetia apud Griſones diuturni, cruentique belli inter Hiſpanos, Gallosque occaſionem dedere. Optata pace fruebantur Vall-Tellini, quamdiu Religio Catholica ibidem a ſectis alienis intacta florebat; quamprimum vero Calvini ſecta per complures Viros, fœminasque ex Italia in Rhetiam & præſertim Vallem Tellinam profugas ibidem radices agere cæperat, illico civilium armorum motus invaluere; Calviniſtæ enim & præcipue Griſones arrogato ſibi imperio Tellinos Religione Catholicos mancipiorum more habebant, & non modo in eorum bona & vitam tyrannicum exercebant imperium, ſed etiam illorum conſcientiis vim inferre intenti erant, & Calvinianos errores implantare, Eccleſias & Monaſteria Catholicis erepta in Collegia & Scholas, in quibus juventus ſecta imbueretur, commutare, omnibusque viis fidem Catholicam eradicare nite-

Brachel. Hiſt. l. 1. p. 32. Maſſen. Annal. Trevir. Lotich. rer. Germ. l. 7. cap. 15.

Sæc. XVII. A C. 1620.

bantur. Acrius autem irritabantur Catholicorum animi noviſſima, atque inter Chriſtianos nunquam audita crudelitate, qua Calviniſtæ ſanguinario judicio Thuſiſii erecto præfatum Nicolaum Ruſcam Archipresbyterum trucidarunt, & S. R. Imperii Principe Joanne Curienſi Epiſcopo, ac Joanne Prevoſto morti adjudicatis ambos Plantanos, plurimosque alios bonorum proſcriptione, exilio, carceribus, aliisque ſeveriſſimis pœnis in Catholicæ Religionis odium mulctarunt, ac etiamnum in ceteros mulctam parabant. Inſuper futuræ, acerbiorisque vexationis metum ingeſſerat haud parum mæſta recordatio tyrannidis, quam Calviniſtæ hoc anno Pragæ, Pilsnæ, Olmutii, Brunæ, Bacheraci & Cubæ in Sacerdotes, monaſteria, & Catholicos exercuerunt. Tot igitur ſibi, ac ſuæ Religioni illatis injuriis provocati Tellini, præſertim Plantani, cum peſtilens hoc Reipublicæ ulcus niſi ferro & excidio curari poſſe crederent, Feriæ Ducis, qui Hiſpani Regis nomine Mediolanum moderabatur, opem implorant, ſupplices, ut Religionem Catholicam, & Rempublicam a Calviniſtis & venali Judicum fide oppreſſam tueri, necnon proſcriptos ſuis bonis, & patriæ red-

Bald. chron. moral. pag. 1225. *Ferrer. contin. Hiſt. Hiſp. t.* 11. *c.* 2. *p.* 281. 326.

reddere vellet. Nec defuit æquis precibus prompti auxilii pollicitatio. Sæc. XVII. A. C. 1620.

§. XXIII.

Calviniſtarum Griſonum cædes.

Interim novum indignationis argumentum trahebatur ex eo, quod Calviniſtæ ejecto Parocho Catholico Boalzii Calvinianum Prædicantem ſubrogari juſſiſſent; ſub idem vero tempus nuntiabatur, Hiſpanos haud procul a Rhetiæ finibus abeſſe, quocirca Griſones adhuc opis imploratæ ignari Tellinis præceperunt, ut ductore Jacobo Robuſtello Morbonium inter & Travonam fauces, tranſitusque obſiderent, quod mandatum, etſi Catholici in rem ſuam verterent, haud obſcure tamen eis ſignificabat, quod Calviniſtæ Hiſpanos a Rhetiæ finibus arcere, toto ſtudio adlaborarent. Hæc ipſa ſperatæ opis fruſtratio Catholicos impulit, ut periculum in mora ſubeſſe rati, ad propriam ſui defenſionem arma ſumere, ferali conſilio decernerent. Ergo die nona Julii Robuſtellus noctu cum ſuis, ne Calviniſtæ rem comperire poſſent, Plattamalæ tranſitus obſidet, ac ſummo mane Tyrannium profectus, urbem, aliaque loca trucidatis excubitoribus occupat, civesque in Templo po-

Ferrer. l. c. pag. 328. Bucelin. Rhæt. Sacr. & prof. pag. 358.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

tissimum congregatos nulla sexus, ætatis aut conditionis habita ratione interficit, unacum Joanne Danzio, Alexio & Alexandro Prædicantibus: inde promoto cursu Tellini in Sandrio, Berbano, Caspano, & Tropano oppidis, necnon in Bormiano Comitatu præcipue in Prædicantes omnium malorum Authores desævierunt, cæsis circiter trecentis. Submiserat etiam Tellinis Feriæ Dux pecunias, bellique tormenta, palam contestatus, quod hanc cædem minime ratam haberet, fidem tamen Catholicam inique oppressam tueri teneretur: econtra vero Paulus V. Papa hoc Tellinorum factum utpote a mansueta Christianorum disciplina alienum aversabatur: Tellini vero sparso in vulgus diplomate suæ irruptionis causas proponebant, testati, quod Calvinistis firmum fixumque fuerit, omnes Catholicos in Rhetia opprimere, & e patria sua ejicere: Calvinistæ autem postea sequentem epistolam, veluti ab Antonio Paravicinio ad Curiensem Episcopum exarratam divulgarunt, de cujus tamen fide vehementer dubitatur: *Ad optatum tandem finem negotium istud, de quo ante Septendecim annos consultationem jam suscepimus, per Dei gratiam perductum est, divino sane & mirando admodum successu, ita ut ex nostra parte sanguis*

guis nullus fusus sit. De statu nostro nihil jam scribo, ex filio, qui ad te propediem venturus est, omnia cognosces. Qui ex fœderatis Helvetiis loca ista recuperaturi, montem transcenderunt, conspecto, qui contra tenderet, exercitu, pedem retraxerunt. Pauci, qui in locis istis remanserunt hæretici, ad fidem Catholicam conversi sunt. De illis, qui Clevam profugerunt, spes tamen conversionis bona est. Reperiuntur aliqui, qui ne conversionem quidem promittentibus parcunt, eos vero in gratiam recipiunt, ea conditione, ut Mediolanum proficiscantur, nec in patriam, donec de conversione ipsorum dubium nullum sit, revertantur. Somnium narrare tibi videbitur, qui tam subitam provinciæ istius conversionem, & mutationem referret. Quantus mutationem istam triumphus apud omnes consecutus sit, quantumque ob adventum suum lætentur Catholici, dici non potest. Omnes passim Episcopo, qui causa mutationis primaria fuit, obligatos se propterea perpetuo agnoscunt. De Cleva similiter opprimenda consilium utile admodum, & salutare est; id enim ad transitus intercipiendos, & impediendum hostibus ad loca ista accessum quam maxime facit. Ego quidem dimidiam exercitus partem ad transitus custodiendos destinavi, id enim ad propulsandos hostes, & sumptus minuendos expedit. De hostibus non du-

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

bito, quin exercitu isto perterriti pacem brevi expetituri sint. Hoc facto futurum, ut pax sua Catholicis restituatur, avidissimi prædæ militibus aliquo modo satisfiat, & Catholicæ Majestatis auxilio susceptum opus istud esse, omnes intelligant.

Lotich. l. c. Theatr. Europ. p. 497.

Ut ut autem de hujus epistolæ veritate sit, id tamen non minus mirum, quam ridiculum est, quod rudiores Calvinistæ in sectæ suæ favorem varia commenti fuerint prodigia; narrant enim, quod ante Rheticam hanc cladem in Calvinistarum ædibus, apud Tellinos & Tyranenses sæpius hæc vox fuerit audita: *Væ, væ vobis! vindicta Divina ob insontis sanguinis effusionem vobis superveniet*: alii fabulabantur, se eo tempore, quo Antonius Bassus Præco Calvinianus ex pulpito declamare solitus fuerat, campanas ultro sonantes audivisse, imo & ejusdem Prædicantis, qui ibidem capite plexus est, vocem fuisse auditam. Hæc & plura alia anilia commenta in vulgus spargebant, ut suam crudelitatem, qua Catholicorum vindictam in se provocarunt, Religioso commento honestarent.

§. XXIV.

Sæc. XVII.
A. C. 1620.

§. XXIV.

Helvetici belli initia.

Tandem vero ex privata hac ultione exortum eſt commune bellum, cujus origo & unica cauſſa exſtitit Calviniſtarum tyrannis: Griſones enim, ut Hiſpanos unacum Catholicis expellerent, Glaronenſes & Valeſios Helvetios, ſectæ & fœderis vinculo ſibi unitos in opem convocant, ac numeroſo milite exeunte Menſe Julio Tellinos obruunt, recuperatisque multis belli tormentis univerſam ferme ditionem ſubjugant: Verum Tellini Mediolanenſibus copiis ſuffulti, ductore Hieronymo Pimentelo, die octava Auguſti prope Ganderam Sondrium occupant & Griſones præſidiarios aggrediuntur, eosque in fugam agunt, tanto expeditionis ſucceſſu, ut exinde territi Griſones Travona excederent, pluresque alii Pagi ad Hiſpanorum partes tranſirent, proin Tellina ditio rurſus Catholicis redderetur, Hiſpanis Clavennam, & Rudolpho Planta Vallis-Monaſterium verſus progredientibus. Verum mutata ſorte Griſones a Tigurinis & Bernenſibus aucti, profligatis Hiſpanis, Bormium & potiſſimum Tellinæ Vallis partem armis ſuis ſubjiciunt, omniaque

Ferrer. l. c. pag. 330. Merc. Gallob. t. 13. l. 3.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

que loca, per quæ transiere, fœde devastant, atque in Mediolanensem ditionem populabundi excurrunt, necnon Tyrannium, quo Pimentelus cum suis confugerat, obsident, mox tamen cum ingenti suorum clade ab Hispanis repulsi: Hac ratione Hispani Vallem Tellinam & Bormium recuperarunt, inde vero æmulatione concepta Veneti, Gallique Protestantibus Rhetiis fautores accessere, ne Hispani viam hanc inter Germaniæ Italiæque confinia mediam possiderent, Gallis Venetisque tanto magis infestam, quo magis commoda accideret Hispanis; Sollicitabantur ergo Galli ad fœdus ineundum non modo a Calvinistis, sed & a Venetis; quibus tamen a Guefferio Franciæ Legato responsum, quod Ludovicus XIII. Galliarum Rex opem ferre detrectaret, nisi prius Catholicis jam per quinquaginta annos oppressis satisfactum sit, cum nuntiatum esset, quod non modo Grisones, sed & Helvetii Calvinistæ Catholicos omnes funditus eradicare intenderent: si vero hæc dissidia sine armis componi non possent, Rex junctis Venetorum & Sabaudi Regis viribus præsto esse, paratus foret. Interim superioris Rhetiæ Grisones a Catholicis subjugati pro reddenda pace quosdam articulos inire cogebantur; unde

unde decima Novembris die missо ad Feriæ Ducem Oratore Joanne Giorio inducias, ac Vallis Tellinæ restitutionem petebant, quibus a Duce die vigesima quarta Novembris in responsis datum, quod Hispaniæ Rex Tellinam suo imperio adjungere, nunquam cogitarit, sed unice Religionis dissidia tolli petat, quibus sublatis cetera nullo negotio componenda forent: de cetero autem obstare teneretur, ne hæreticum virus in Mediolanensem ditionem, totamque Italiam diffunderetur. Sæc. XVII. A. C. 1620.

§. XXV.

Grisonum circa Religionis libertatem decretum.

Ex hoc responso, necnon ex Franciæ Regis declaratione Grisones Calviniſtæ sat luculenter prospexerant, rebus suis pene desperatis haud consuli posse, nisi saltem specietenus læsam Religionis Catholicæ libertatem repararent: Hunc in finem indictis Lucernam comitiis ceteros etiam Calviniſtas convocarunt, ipsisque annuentibus sequens condiderunt decretum: „Quandoquidem notum omnibus sit, quam „varii in patria nostra tumultus hactenus „extiterint, quantæque ad opprimendam libertatem nostram seditiones excita- *Merc. l. c.*

„cita-

Sæc. XVII. A. C. 1620.

„citatæ ab inquietis ingeniis fuerint, „pro incommodis, malisque istis om- „nibus avertendis, mediante etiam ju- „ramento decrevimus, libertatem no- „stram cum vitæ, bonorumque omnium „jactura diligentissime tueri; religionem „unicuique liberam relinquere, pacem „colere, & honeste, quieteque invicem „vivere, ita tamen, ut cum præter „Romano-Catholicam, reformata jam „passim invaluerit etiam religio, dua- „rum istarum religionum Romano-Ca- „tholicæ & reformatæ usus retineatur, „nulla autem præterea admittatur, sed „suam utrique parti exercere, libere „permittatur. Vota & juramenta om- „nia contra libertatem religionis in „duobus hisce punctis, auscultatione „verbi & Sacramentorum Christi, Ba- „ptismatis scilicet, & Cænæ Domini- „cæ usu, sancita, atque recepta pro „abrogatis, sublatis, & omnino nul- „lis in posterum habeantur, nec quis- „quam eis stare teneatur. Quod si quis „sit, qui spreta religione utraque tem- „plum nullum frequentet, & nec con- „cionibus sacris interfit, nec Sacramen- „torum usum retineat, in eum Eccle- „sia ejus loci, ubi is habitat, animad- „vertendi potestatem habeat. Libe- „rum etiam cuicunque Ecclesiæ sit vi- „cinos pro libitu sibi adjungere. Utque

„non

„non verbis tantum, sed reipsa quoque „duæ istæ religiones liberæ sint, & re- „vera exerceantur, liberum unicuili- „bet personæ & Ecclesiæ sit, religio- „nem suam modis omnibus fovere, pro- „movere, & propagare, stipendia & „sumptus vel per se, vel per alios ad „eam conservandam conferre, Scho- „las & Seminaria constituère, & mi- „nistros Doctoresque in Ecclesiis & „scholis ordinare, & populo præficere, „nullo vel monachorum vel Jesuita- „rum vel reformatam etiam religionem „profitentium Doctorum habito discri- „mine, dummodo neutra pars alteri „præjudicet, sed jurisdictio sua cuili- „bet salva relinquatur, personæ ho- „nestæ, & inculpabiles eligantur, & „a criminando atque calumniando ut- „rinque abstineatur. Spirituales & „Ecclesiastici, cujuscunque religionis „spiritualia tantum tractent & in voca- „tione sua Ecclesiastica permaneant, „nec politicis negotiis vel adhibean- „tur, vel ipsi se immisceant, pœna „remotionis, & bonorum, vitæque „ipsius pro delicti qualitate, amissio- „nis singulis proposita, ita ut pœnam „de ipsis magistratus omnis, sub cujus „jurisdictione reperti fuerint, vel si is „officium hac in parte non faciat, to- „ta universitas, sumendi potestatem „ha-

Sæc. XVII. A. C. 1620.

„habeat, vel si ea etiam id facere ne„gligat, privato cuilibet in eos anim„advertere liceat, bonis eorum iis, „qui eos vita privarint, nisi tamen ad „Curiensem Episcopatum, vel ædem „Tysidensem confugerint, ubi immu„nitas ipsis præstabitur, adsignatis. „Judicia Tusis, Cicereti, & Davosi ha„bita, omnesque ibi anno millesimo „sexcentesimo decimo octavo, nono, „& vigesimo factæ constitutiones, sive „scriptæ, sive typis impressæ extent, „conclusiones item in Galliæ, & Na„varræ Regis præjudicium factæ ab„rogentur, & jus suum cuique inte„grum adversus eos, a quibus inique „læsus in judiciis istis fuit, reservetur. „In seditionum ex Venetis machinatio„nibus profectarum auctores animad„vertatur, machinationes vero ipsæ „nunquam posthac repetantur, & usur„pentur. Hæreditaria cum Domo „Austriaca, Galliæ & Navarræ Regno „& provinciis, regionibusque aliis fa„cta fœdera rata semper habeantur, „Galliæ simul Oratore, dummodo Rex „promissis steterit, in locum suum re„stituto. Seditiones imposterum nul„læ excitentur, vitæ fortunarumque „pœna earum, si quæ futuræ sint, au„ctoribus denuntiata & statibus, si „quid ejusmodi moliri voluerint, ex „fœ-

„fœdere excluſis, propriis ipſarum „ſumptibus debellatis, atque in ſervi- „tutem plane redactis. Civitas vel „privatus aliquis in fœderatos judices „nihil prætendat, neque actionem con- „tra eos, niſi cum plerorumque fœde- „ratorum Senatorum præſcitu & con- „ſenſu, ſub prædicta in contra facien- „tes pœna, inſtituat. Clandeſtinæ ma- „chinationes omnes tollantur, juſtitia „ex æquo omnibus adminiſtretur, & „in officiis conſtituendis facta a majo- „ribus anno milleſimo quingenteſimo „ſeptuageſimo ſexto conſtitutio ſine „omni perſonarum reſpectu, obſerve- „tur. In Veltlino, Wurmia & locis „aliis recuperandis, & ad fœderatio- „nem reducendis diligentia omnis, ac- „cerſitis etiam in auxilium Gallis, Me- „diolanenſibus, & aliis adhibeatur, „nec quicquam contra transactionem „& decretum hoc a quoquam ſub in- „famiæ pœna, & vitæ fortunarumque „omnium jactura tentari atque ſuſcipi „permittatur.„ Sæc. XVII. A. C. 1620.

§. XXVI.

Principum, aliorumque illuſtrium obitus.

Inter Viros illo ævo admodum celebres, qui hoc anno deceſſere, primo *Balduin chron. Moral.*

Sæc. XVII. A. C. 1620.

mo loco recenſendus venit Mathias Hovius, qui per doctrinæ virtutumque gradus tandem ad Mechlinienſis Archiepiſcopatus dignitatem aſcendit, ac Alberto Archiduci & Iſabellæ, quibus ob præclara ſua merita percharus erat, a ſecretis eſſe meruit. Tres etiam Mechliniæ Synodos celebrabat, in quibus vere paſtorali eloquentia de opportunis abuſus in Eccleſiam irrepentes eradicandi mediis differebat. Obiit die vigeſima Maij annos ſeptuaginta octo natus, cui die decima ſexta Junii Jacobus Janſonius Lovanienſis Profeſſor, & ad D. Petri Decanus oratione funebri, quam Balduinus recitat, in ipſius exequiis habita parentabat. Succeſſorem in Archiepiſcopatu habuit Hovius Jacobum Boonen Gandenſem antea Epiſcopum. Eodem anno die decima tertia Maij Leovardiæ mortalitatem exuit Guilielmus Ludovicus Naſſoviæ Princeps, Friſiæ, Groningæ & Drentiæ Gubernator, qui per annos ferme quadraginta patriæ libertatem & Calvini ſectam armata vi tuebatur, ac victoriarum & laborum, quos Mauritius Princeps ſubiit, individus comes erat, populosque ſibi ſubjectos prudentia regens, ſuis conſiliis res deperditas reſtaurabat, & proſperas ſua fortitudine promovebat. Hunc paulopoſt

Gramaye de Urbe Mechlin. Sammarth. Gall. Chriſt. t. 1.

Neuvill. hiſt. d' Hollande cap. 4.

lopoſt ſequebatur Ludovica Collignia Guilielmi I. Arauſionenſis Principis Vidua Fontis bellaquei Menſe Octobri defuncta. Hæc quatuor Viris nupta unicum ſuſceperat Filium Fridericum Henricum. Commendabatur præcipue ob animi magnitudinem, qua Patris ſui, duorumque Maritorum in Pariſina laniena occiſorum mortem æquo ferebat animo, eodemque æquitatis ſtudio, reclamante etiam Mauritio Principe Barnefeldum ab infami ſupplicio liberare nitebatur. Corpus ejus ex Francia in Belgium delatum, Delphti terræ mandatum eſt. Tandem æternitatis viam hoc anno ingreſſi ſunt Franciſcus Pomeraniæ Dux, Erneſtus Ludovicus Saxo-Lavenburgicus Dux, & Erneſtus Dux de Croy & Arſchot. Sæc. XVII A. C. 1620.

§. XXVII.

Varia Sacrarum Congregationum decreta.

Occurrentibus variis dubiis, necnon irrepentibus corruptelis ſacræ Congregationes ſatisfacere, atque occurrere, hoc item anno intentæ erant, & primo quidem ſacra Epiſcoporum Congregatio die vigeſima prima Januarii declaravit, quod mulierum Confeſſiones poſt crepuſculum veſpertinum, & *Congreg. Rituum & Epiſcop. &c.*

Sæc. XVII. A. C. 1620

ante auroram non ſint excipiendæ absque neceſſitate. Eadem vero die ſequentis Menſis a S. Congregatione Concilii Tridentini deciſum eſt, qnod Epiſcopus vigore Jubilæi prohibere non debeat, ne quis Confeſſarius audiat confeſſiones extra Parochialem, & multo minus, ne abſolvatur, qui damnum dedit in bonis Eccleſiæ, niſi prius damnum reſtituerit, ac injunctam pœnam exſolverit: de cetero autem Bulla Jubilæi, ubi fit mentio de Sacerdotibus ab Ordinario approbatis, intelligenda ſit de Ordinario ipſorum Sacerdotum, non autem de Ordinario Pœnitentium: declaratum quoque, quod ſi Canonici, dum in choro recitatur officium, diſcedant ad audiendas confeſſiones *devotionis cauſſa*, non lucrentur diſtributiones: nec laudanda ſit ea conſuetudo, ut Epiſcopo cum Bireto ſedenti ad Sedem ſuam caput detegatur, & cooperiatur ab altero ex Diaconis aſſiſtentibus. Die autem quinta Aprilis ab eadem Congregatione deciſum, quod Abbates Congregationis Caſſinenſis, uti Sedis Apoſtolicæ privilegiis muniti, poſſint in locis eorum jurisdictioni ſubjectis campanas & Calices benedicere. Demum Congregatio Sacrorum Rituum die ſecunda Maij decrevit, quod dum horæ Canonicæ reci-

recitantur in choro, non debeant exire Missæ privatæ ad Altare majus: Episcopus vero Canonicos ad discendum cantum Gregorianum, etiam fructuum subtractione cogere valeat: nona autem ejusdem Mensis die a S. Congregatione Concilii declaratum, quod qui accepit ordinem sacrum ante legitimam ætatem, adveniente ætate celebrare possit absque alia absolutione, vel Dispensatione, quia suspensio a bona fide sic ordinato non incurritur, & Irregularitas ex defectu ætatis, ea adveniente tollatur ipso jure. Sæc. XVII. A. C. 1620.

Episcopi autem possint deficientibus Sacerdotibus Sæcularibus, deputare Regulares in Confessarios Monialium, dummodo sint idonei, & constituti in ætate quadraginta quinque annorum, & dummodo in tali munere non excedant triennium.

Pariter die vigesima Maij S. Congregatio Episcoporum declaravit, quod quando Abbas, vel alia dignitas obtinuit semel sibi tradi solemniter Mitram, Baculum, & alia Pontificalia, non sit necesse, quod talis solemnis traditio renovetur amplius in Successoribus.

Die autem secunda Julii decisum, quod Regulares in suis Ecclesiis dies festos & jejunia annuntiare valeant ad Altare inter Missæ celebrationem, nec

Sæc. XVII. A. C. 1620.

etiam prohiberi possint, quo minus Missam in eorum Ecclesiis celebrent ante Missam Parochialis Ecclesiæ: non tamen valeant deferre pluviale vel Stolam per Parochiam extra Ecclesiam vel claustrum, nec etiam intra Missæ celebrationem Matrimonia publicare: sacra vero Congregatio Concilii die vigesima prima ejusdem Mensis decidit, quod Episcopus Canonicos & Confessarios sub pœna pecuniaria cogere valeat ad congregationem casuum conscientiæ, secus tamen, si non audiunt confessiones: declaratum quoque die vigesima secunda Decembris, quod pro Animæ commendatione liceat Monialium Confessario ingredi cum rogeto & stola, & non aliter.

§. XXVIII.

Petri Odeschalchi & Angeli de Rocca obitus.

Ghilin. Theatr. d'uom. letter. Leti Ital. Regn. Dupin. Nouvell Bibl. des Aut. Eccl.

Ad censum Scriptorum Ecclesiasticorum, qui hunc annum vitæ suæ postremum habuere, merito revocatur Petrus Georgius ex nobili Odeschalchiano genere ortus, qui ob eminentem jurisprudentiæ Canonicæ scientiam ingens sibi nomen comparabat. Conjuge sua orbatus, ac sacræ militiæ adscriptus, Romam venit, ubi a Sixto V. & Gre-

& Gregorio XIV. variis Ecclesiæ officiis præfectus, tandem a Clemente VIII. Alexandrinus Episcopus, & Apostolicus apud Helvetios Nuntius renuntiabatur, inde vero redux Viglebanam Ecclesiam insigni cum laude moderabatur, demum hoc anno die nona Maij ibidem fatis cessit: Edidit vitam S. Didaci, necnon Sixti V. Pontificis præter alia opuscula Ascetica. Alter erat Angelus Rocca ex Ordine FF. Eremitarum sancti Augustini, Vir in Ecclesiæ antiquitatibus longe versatissimus, qui Pontifici a Sacello, postea Tagastensis Episcopus nominatus, Romæ anno ætatis suæ septuagesimo quinto obiit. Edidit præter opera moralia, *Bibliothecam Vaticanam*, *Theologicam*, & *Scripturalem*, tractatus *de Canonisatione Sanctorum*, necnon tractatum de communione Pontificis, in quo tamen quandoque minus proprias affert rationes, & supposititiis nititur testimoniis. Scripsit etiam *de Apostolico Sacrario*, item *de sacro Christi corpore Pontificibus iter facientibus præferendo*. Albrechtus quoque de Salengre suo thesauro Antiquitatum Romanarum inseruit Patris Roccæ tractatum *de campanis*. Idem Author commentarium de *Rocca Contrada*, quæ urbs nativitatis suæ locus erat, posteris reliquit, unacum explicatione

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Sæc. XVII A. C. 1620.

cujusdam tabulæ, in qua Sanctus Gregorius erat depictus: Adjecit insuper annotationes in Sacramentarium S. Gregorii.

§ XXIX.

Cornelius Breda, Languetus & alii hoc anno defuncti.

Occurrunt adhuc alii Scriptores Ecclesiastici, qui hoc anno decesserunt, quos inter primus erat Cornelius a Breda, qui postquam universam penè Italiam non pedibus magis quam laudibus peragraverat, de veterum Germanorum moribus tractatum scripsit, cui titulus *cymba*, seu *errores Germanorum*: sub Ferdinando II. Imperatore stipendia merebatur in bello contra Bohemos, in quo etiam Cremesiæ occubuit. Hunc sequebatur Claudius Languetus Cabilioni in Galliis natus, qui die sexta Septembris obiit, posterisque reliquit tractatum de rebus controversis adversus Theophilum Cassagranium Calvinistam, necnon carmina latina in Bernardum Darandum. Præterea Petrus de Valentino, qui Madriti decessit, edidit librum *de judicio erga verum*, pluraque ejusque opera nondum typis vulgata sparsim in variis Hispaniæ Bibliothecis reperiuntur, quæ

morte

morte præventus elaborare haud potu- Sæc. XVII.
rat: Præterea vitæ ſuæ, quam us- A. C. 1620.
que ad octogeſimum ſecundum ætatis ſuæ annum produxit, terminum fecit Michael Bartholomæus Salon Hiſpanus Eremita, qui Aragonenſis Provinciæ Præfectus, atque in Valentiano Gymnaſio Theologiæ Profeſſor librum *de Juſtitia*, necnon commentarium *in ſecundam ſecundæ Divi Thomæ* typis vulgavit: Denique Stephanus David Pampilonenſis Canonicus ſcripſit: *Indicem juris Pontificii*, & *indicem Juris civilis tam textus, quam gloſſæ.*

§. XXX.

Diverſorum Ordinum Scriptores eodem anno denati.

Ex celeberrimo Ordine Sancti Bene- *Erhard Script. Ord. Præd. t. 2. Bibl. Carmel.*
dicti hoc anno præter P. Laurentium Bemard deceſſit P. Antonius Jepeſius, qui generalem Ordinis ſui hiſtoriam conſcripſit. Pariter FF. Prædicatorum Ordo non paucos Scriptores, qui Aſcetica, Philoſophica, & Hiſtorica reliquerunt opera numerat, præter hos vero inclaruit Robertus Guellin, qui tractatus Polemicos contra Calvini Sectatores, necnon concionnes quadrageſimales, enigmata ſacra, aliosque ſermones edidit. Exſtat quo-

Sæc. XVII. A. C 1620.

que Patris Petri Mutoni *responsio ad epistolam Marci Antonii de Dominis ex Archiepiscopo Spalatensi ad Anglicanos Protestantes profugi.* Utilem pariter tractatum de contractibus & usuris edidit P. Romualdus Collius, non minus commendantur P. Joannis Lorencanæ Hispani quatuor volumina in universam S. Thomæ summam.

Ex ordine Seraphico celebratur Marius de Calasio Romæ Hebraici idiomatis Professor, qui ibidem septuagenarius obiit, postquam quatuor volumina Hebraicæ Bibliorum concordantiæ conscripserat.

Inter Societatis Scriptores, qui hoc anno obiere, numerantur sequentes, & quidem primo scripsit Michael Walpolus tractatum de subjectione Principum Deo Ecclesiæ, admonitionem ad Catholicos Anglos circa edictum Jacobi I. libellum de Antichristo contra Dounæum Calvinistam.

2 Caspar Sawickius *anatomiam Concilii de stabilienda pace Poloniæ Jesuitis expulsis*, Dialogum de violenta Gedanensium Monialium proscriptione, Replicam Rumorum Posnanienſium ab Hæretico Ministro sparsorum &c.

3. Jacobus Gordonus epitomen controversiarum Christianæ fidei.

4. Ale-

4. Alexander de Angelis quinque libros contra Aſtrologos conjectores. Sæc. XVII. A. C. 1620.

5. Laurentius Maſellus tractatum de Euchariſtia, præter vitam B. V. & S. Joſephi.

6. Joannes Bordeſius ſcripſit de veris abuſibus prætenſorum abuſuum Miſſæ, & tractatum de Sacrificio Miſſæ contra Calvinum &c.

Similes tractatus quoque conſcripſere PP. Diego Paz, Barretus, Tollgsdorfius, Martinus Cajetanus, & Baillius.

§. XXXI.

Joannis Cementarii, Piccarti & aliorum Scriptorum Proteſtantium obitus.

Inter Acatholicos, qui Scriptoribus Eccleſiaſticis in ſua ſphæra annumerari merentur, primo obiit Joannes Cementarius natione Suevus, qui edidit tractatum de vita & morte miſeri hominis, cauſſas ſuicidii humani, & certamen inter Deum, hominem & Diabolum &c.

2. Michael Piccartus Norimbergenſis, ſecta Lutheranus ſcripſit tractatum *de ortu primo, & migratione veterum Germanorum, pericula criticorum, ideam hominis &c.*

3. Joan-

Sæc. XVII. A. C. 1620

3. Joannes Hauberus itidem Lutheranus vulgavit disputationem de *remissione peccatorum*, & de *Problemate Theologico*, *utrum Philosophandi ratio ad materias Theologicas adhibenda?*

4. Gregorius Schönfeld Calvinista, quem alii anno Christi millesimo sexcentesimo vigesimo octavo obiisse referunt, scripsit centurias LV. Thesium Theologicarum, & disputationem de resurrectione mortuorum.

5. Valentinus Forsterus, Marpurgi natus, posteris reliquit tractatum *de Jure Canonico*, *quatenus in academiis Calvinianis salva conscientia retineri valeat.*

6. Richardus Kylby Anglus, qui publici juris fecit commentarium in Exodum, necnon sacrum Codicem cum translatione &c.

§. XXXII.

Hugonotarum Conciliabulum Alesiæ in Galliis celebratum.

Synod. nation. des Eccles. Reform. t. 2. pag. 138. Hallef. Hist. Concil. Dordrac.

Hoc item anno Calvinistæ in Galliis Præside Petro du Moulin Alesiæ in Francia vigesimum tertium Sectæ suæ conciliabulum celebrarunt; Convenerant plusquam sexaginta ex variis Provinciis Pastores, ac Deputati. Hi Dordraceni Conciliabuli decreta tanquam Verbi Dei consona propugnatu-

ros,

ros, & Arminii doctrinam velut *infe-* Sæc. XVII.
lix Pelagianismi lolium damnaturos, nec- A. C. 1620.
non Calvini dogmata constanter defen-
suros, Sacramento se obstringere ju-
bebantur Bearnenses vero Calvinista-
rum Deputati hoc juramentum præ-
stare renuebant, eoquod Calvinianæ
Ecclesiæ disciplinam in Galliis intro-
ductam sequi nollent. Postquam ergo
Synodo datum erat initium, Avenio-
nensis Provinciæ Hugonotæ petebant,
ut in die, quo eorum Pastorculi nomi-
nantur, jejunandum esset, ad hoc vero
respondit Synodus, in antiqua disci-
plina nihil esse innovandum: quoniam
vero antea Calvinistæ decrevissent,
quod in eorum Cæna calix, *quantum*
fieri poterit, etiam præbeatur, nunc
deciderunt, illum unacum pane semper
& omnibus esse distribuendum. Pro-
hibet Advocatis, ne causæ, quæ ad
stabiliendam Missam, vel oppressionem
Ecclesiæ Calvinianæ vel ad matrimo-
nium inter Personas diversæ Religionis
spectat, patrocinentur. Postea Synodus
correctis a quibusdam Vitræanæ Synodi
decretis tres Pastorculos utpote Syno-
dorum contemptores a Ministerii exe-
cutione suspendit, aliis vero juvenibus
quosdam reditus assignavit, quosdam
Ministros ab aliis Synodis inique amo-
tos restituit, & dissensione inter ipsos Pa-
stores

Sæc. XVII A. C. 1620.

ſtores compeſcuit, tandem unius diei jejunium indixit *ob depravationem morum*, quæ poſt Bearniam fidei Catholicæ redditam *inter omnis generis homines in Galliis viſa eſſet*. Querebantur etiam, quod multi ad Miniſterium fuerint aſſumpti, quin tamen de eorum inclinatione ad hunc ſtatum (perinde acſi a laicali eſſet diſtinctus) nec etiam de ejus moribus &c. teſtimonium haberetur. Præterea Synodus novam excommunicationis formam invexit his verbis: *Reſcindimus te a communione Eccleſiæ, excommunicamus, & ſeparamus te a ſocietate fidelium, ut ſis ſicut Ethnicus & Publicanus, ſis in execrationem & anathema omnium verorum fidelium: hanc ſententiam ratam habebit Filius Dei, eamque efficacem reddat, usque dum te converteris: maledictus, qui facit opus Dei negligenter. Amen, anathema illi, qui non diligit Jeſum: Maranatha: Amen.* Denique Montalbenſem, Guemoſacanum, Furanum, Montpeſſulanum, Nemauſenſem, Gordonniganum, Caſtro-Delphinum Paſtores ob crimen adulterii, impudicitiæ, ebrietatis, & furti officiis ſuis removerunt. Forte nec hi donum continentiæ conjugalis habuerunt.

§. XXXIII.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

§. XXXIII.

Contentio inter Facultatis Theologicæ Doctores & Patrem Arnulphum Jesuitam habita.

Habebatur die decima septima Decembris anni prioris in Sorbonæ aula solemnis disputatio, in qua Nicolaus Isambertus Præsidis, Jacobus vero Vignierus designatus Trecensis Episcopus Propugnantis partes obibant: Primam sedem occupabat Hugo Bentivolius Apostolicæ Sedis Nuntius, quem ordine suo sequebatur Condæus Henricus Borbonius Princeps, cujus auspiciis disputatio erat dicata: Aderant quoque præter frequentem Nobilium coronam Valesius Agathensis, & Borbonius Metensis, Noviomensis, Lingonensis, & Bellovacensis Episcopi, necnon Lugdunensis & Bituricensis Archipræsules, unacum Vantadurio Duce. Insuper Princeps Condæus Patrem Arnoux seu Arnulphum Jesuitam, qui Regi a Concionibus & confessionibus erat, necnon Patrem Meratum defendentis Avunculum eo fine adduxerat, ut Pater Arnulphus argumentum proponere permitteretur, tacitoque consensu Jesuitæ sensim in Sorbonam irrepere possent: Priusquam igitur

Argentre tom. 2. Conclus. & jud. Facult. Paris. p. 118.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

tur disputationi initium fieret, Princeps cum Filesaco, qui ex senioribus Sorbonæ Theologis longe celebratissimus erat, remotis arbitris collocutus, eidem significabat, quod a Rege jussus, atque a Luynæo rogatus, concordiam inter Parisinæ Facultatis Doctores & Jesuitas stabilire intenderet, eoquod hæc dissensio in Hugonotarum incrementum & Catholicæ Religionis opprobrium cederet: Ad hæc vero intrepide reposuit Filesaccus, quod contentio, si quæ inter eos esset, nullatenus Religionem spectaret: Instabat Princeps, quod Rex, Jesuitas sicut civitati, ita & Parisinæ Universitati pleno jure restitui petat: hanc in rem Condæus Regium edictum prælegit, postquam vero ad ea pervenerat verba, quibus dictum, quod Rex *ob defectum eorum*, qui tam literas docerent, quam Religionem, pietatemque instillarent, Jesuitas revocarit, mox Filesacus, qui hæc verba instigante Arnulpho in Regium edictum intrusa fuisse noverat, Condæo respondit, hanc rationem a Jesuitis falso in eorum libello supplici fuisse allatam, eoquod multis ante Jesuitarum adventum sæculis Universitas semper longe celeberrimis floruerit Doctoribus, nec etiamnum Studiorum exercitationes deficiant,

ciant, cum sex Theologiæ Doctores quotidie per plures horas cum summo applausu doceant: Fatebatur equidem Princeps hanc causſam perperam fuisse allegatam, reponebat tamen se coram Patre Arnulpho declaraturum, quod hucusque quidem Jesuitis, cum eos Gallicæ Nationi infestos & a Regis obsequio alienos credidisset, parum fuisset propitius, nunc vero illos utpote Regi addictos, pro viribus tueri, paratus esset: *noveris enim Filesace*, addebat Princeps, *quod tanta sit Patris Arnulphi apud Regem auctoritas, ut tot, quot ei libuerit, Regis mandata atque edicta, necnon Sanctioris Consilii, si voluerit, duodecim decreta quotidie extorquere valeat: proin non extrema, sed mitiora remedia sunt tentanda.* Ad hæc nonnihil commotior respondit Filesacus, *Regi integrum est, Sorbonam evertere, & novam erigere, ast videbit.* . . . sermonis sui cursum reverentia Principis inhibuit, addere tamen intenderat, quod Religioni Regnoque maximum exinde damnum immineret. Tum vero Arnulphus Universitatis decretum, quo illi, qui alibi quam sub Sorbonicis Magistris operam Theologicis disciplinis dederint, a Facultate arcerentur, injustitiæ postulabat, eoquod per illud Studiosorum frequentia

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

in Societatis Collegiis impediretur: demum hoc edictum a Regio Senatu jure fuisse revocatum ajebat, petens, ut deinceps Jesuitæ in eodem jure, quo PP. Maldonatus & Tyrius in Universitate ante Societatis ejectionem fruebantur, reponerentur. Ad hæc autem Filesacus reposuit, quod hoc Sorbonæ decretum jam a multis retro sæculis in usum fuerit deductum, novissime autem duntaxat innovatum, econtra autem Regii Senatus edictum, quod contra præfatam Facultatis legem P. Arnulphus impetrasset, sit luculenter iniquum, & adulteratum, eoquod ibidem referatur, illud *partibus auditis* fuisse conditum, cum tamen nullus omnino Facultatis Doctor tum fuerit vocatus, vel auditus: ad hoc autem reponente Arnulpho, quod ipsemet Filesacus Universitatis nomine sese huic decreto opposuisset, hic ejusmodi oppositionem nonnisi quarto anno post editum decretum Jesuiticum fuisse interpositam ostendit, de cetero autem Societatis causam in pleno Facultatis consessu, non autem privato colloquio esse dirimendam, illudque Regii Senatus edictum in gravem Sorbonæ contumeliam ab Arnulpho fuisse obtentum subjunxit: reponente autem præfato Patre, quod Universitatis edictum non minus

minus Societati injurioſum ſit, Fileſacus eidem reſpondit, quod Facultatis edictum Jeſuitas non nominaſſet, e-contrario autem Jeſuitæ decretum contra Sorbonam extortum in publicis plateis affigi, & per circumforaneos his verbis: *Senatus conſultum contra Sorbonæ edictum*, proclamari curarint, non ſine maxima Sorbonæ infamia, & Religionis Catholicæ damno, cum impoſterum omnes Facultatis cenſuræ in hæreticos, eorumque libros pronuntiatæ a populo paſſim ludibrio haberentur. Sæc. XVII. A. C. 1620.

§. XXXIV.

Hujus diſſidii, ac diſputationis ſucceſſus.

His, pluribusque aliis ultro citroque diſceptatis, tandem Princeps Condæus Diſputationis locum ingreſſus eſt; mox vero inſtigantibus Jeſuitis Vignerius Diſputantis Parens quosdam Sorbonæ Doctores interrogabat, num Jeſuitæ ad diſputandum parati in Principis gratiam argumentari, a Facultate permitterentur? cui tamen a Fileſaco reſponſum, facultatem ſuas habere leges, & conſtitutiones. Porro in pomeridiana diſputatione Princeps Theſin, quam a Leſcoto Bacalaureo poſtea *Extract. ex monum. Facult. Pariſ. relat. Mag. Bouvoti 2. Jan. 1620.*

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Carnotenſi Epiſcopo petierat, ad Arnulphum transmiſit, qua accepta idem Pater ſeſe ad diſputandum accingebat, quantumvis a Bidello monitus eſſet, in Facultate moris non eſſe, ut alii præter Baccalaureos publice argumentum proferrent, nihil tamen inde motus, idque ſibi a Doctoribus fuiſſe conceſſum, liberius quam verius dicens ita incæpit: *Ex juſſu Sereniſſimi Principis, & Facultatis conſenſu argumentor* &c. Hujus auſus novitate attoniti Præſes, Doctores & Auditores, una voce exclamant: *Diſputent noſtri Baccalaurei, non patiantur, ut argumentetur Arnulphus:* Hic vero reponens hæc verba: *diſputo cum conſenſu Doctorum*, rurſus incipere parat: Tum vero ingens indignatio, Auditorum ſtrepitus, exſibilatio & crebra manuum complosio audiebatur: ſilentio autem ægre impetrato Beſſeus Syndicus *contra hunc auſum*, inquiebat, *reclamo, ac nomine Facultatis Illuſtriſſimum Principem exoro, ne noſtras leges violari patiatur:* Hæc oppoſitio nequaquam effecerat, quo minus Arnulphus ſe de conſenſu Doctorum diſputationem ſuſcepiſſe inquiens, rurſus argumentum ſuum proponere feſtinaret, ſed rurſus exoriuntur vociferationes & ſibili, necnon violentius concrepant ſubſellia. Accedit

tertio

tertio iterata Syndici oppositio, quam nihilominus sequebatur tertio repetita Patris Arnulphi disputationem parantis importunitas: sedato tumultu disputantis Parens exclamat, jubere Principem, ut Arnulphus argumentaretur: mox igitur hic cedere nescius argumentum denuo proponere nititur, sed denuo ingeminantur clamores, omnia denique tumultu miscentur: Unde Facultatis Decanus, Syndicus, & Doctorum nonnulli Principem accedunt, supplices, ne iis insciis tumultum tam infauste exortum Facultatis culpæ tribueret, nec privilegia hucusque semper inviolate conservata se præsente & annuente violari pateretur, juberetque, antiquum Facultatis morem servari: ad hæc Princeps respondit, nolle se quicquam in Facultatis præjudicium moliri, gratum tamen habere, si Pater Arnulphus, salvis Facultatis legibus, argumentum proponere permitteretur, hacque de causa tam ipse quam Papæ Nuntius caverent, Facultati hanc concessionem fraudi non futuram. Tum vero Syndicus gravibus omnino verbis Principi exposuit, quam irreparabile vulnus Facultati infligeretur, si hac actione Jesuitæ Theologicam Facultatem sibi Solis adsciscere, eamque Societatis jugo subjicere per-

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

mitterentur. His dictis Noviomensis Episcopus subjunxit, legem a Facultate hucusque semper custoditam privati unius hominis importunitate haud esse violandam: Moclertus quoque Sorbonicus Doctor ad Arnulphum conversus, dixit: Pater! legis adeo sanctæ, & hucusque inviolate custoditæ violatio nec in tuum retundat honorem, nec consona est humilitati, quam utpote Religiosus profiteri teneris: Ad hæc Jesuita Deum, hominesque testabatur, se invitum, & a nonnullis Facultatis Doctoribus impulsum ad disputandum accessisse: interrogatus autem, quinam hi ex Doctoribus fuerint? Defendentis Parens Filesacum nominabat; Hic vero interposita fide Sacerdotali, & Salutis suæ pignore se duntaxat dixisse affirmabat, quod Facultas suas haberet leges. Tum rursus Jesutiarum fautores de Facultate queruntur, eam urgent, summam Condæo Principi injuriam inferri, ejus honori & dignitati plurimum detrahi vociferantur, & non levis criminis ream Facultatem incusant insontem; econtrario Syndicus & Doctores culpam omnem non in Facultatem, sed in Jesuitas rejiciendam asserunt, utpote quorum tacitis consiliis & molitionibus hi tumultus contigissent: altera enim post disputationem die

die ipsemet Condæus fatebatur, quod a defendentis Parente Jesuitis addictissimo instigatus, Arnulphum ad disputandum admitti petiisset. Dudum lis in ambiguo hærebat, donec Noviomensis & Bellovacensis Episcopi Facultatis patrocinium suscipientes, Condæo Principi innuerent, Facultatis imo totius Parisiensis Universitatis nimium interesse, si passim omnibus liceret publice disputare in præjudicium eorum, qui de corpore suo essent, idque nunquam alicui permissum, nec permittendum fore. His igitur ac totius Ordinis Theologici suasionibus permotus Princeps, Arnulpho præcepit, ut a cæptis desisteret, & propositum mutaret, ne gravior capiti suo ingrueret tempestas. Rebus sic pacatis disputatio hoc tumultu toties interrupta ad tres omnino horas placidissime protracta est, qua finita Princeps hanc controversiam prudenti silentio dissimulandam, de opportunis tamen Sorbonam cum Societate conjungendi mediis cogitandum hortatus est. Sæc. XVII. A. C. 1620.

§. XXXV.

Quædam Facultatis Theologicæ censuræ.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Die prima Junii hoc anno Facultas Parisiensis Theologica quamdam Cosentini Franciscani librum tanquam temerarium, scandalosum, & sacris literis adversum proscripsit, eoquod hic Author Christum & Apostolos nunquam carnes comedisse, earumque usum Apostolicis Viris vetitum esse propugnarit: quarta item Novembris die eadem Facultas duodecim Doctoribus negotium dabat, ut Biblia Sacra vulgari idiomate a Petro Frizonio edita ab omnibus erroribus expurgarent, interdicta interim eorum lectione.

Argentr. l. c.

§. XXXVI.

Lovanienſis & Duacenſis Academiæ judicium circa quædam vota.

Argentre coll. Judic. tom. 2.

Ejusdem anni die prima Decembris Pater Michael Potier ex Ordine Fratrum Prædicatorum Theologicæ Facultati exponebat, quod Moniales Carmelitæ Discalceatæ, quæ in Francia jurisdictioni Episcoporum subsunt, a designato quodam Visitatore ad emittenda quædam vota immerito ac injuste fuerint coactæ, proin an ea sint legitima, earumque conscientiam obstringant, serio examinari, & æqua lance ponderari, a Facultate Parisina tanquam difficultatum ad doctrinam perti-

pertinentium æquissimo Judice petererent: Ea autem vota, quæ *juxta Visitatoris sui mentem* emittere jubebantur, erant sequentia: „In honorem Sanctis„simæ Trinitatis voveo Deo & B. Vir„gini perpetuam servitutem, abrenun„tio omnibus meis viribus & libertati„bus disponendi de me, & de mea vi„ta, cunctisque actionibus meis, quas „omnes in manus B. Virginis plene re„mitto, ut in omnibus ejus dominium „& potestas in me adimpleatur. Fa„cio eidem integrum & irrevocabile „sacrificium omnium, quicquid sum „in ordine naturæ & gratiæ, ad eam „deinceps post ipsius Filium referam „animam & vitam meam internam & „externam, & omnia, quæ mea sunt. „Perpetuum ero ipsius mancipium, sicut „ipsa facta est ancilla Domini, & ut „tali voveo, quod ex Servitutis jure „omnia mea, & quodlibet vitæ meæ „momentum ad eandem pertinere ve„lim. Voveo etiam, quod diserte nun„quam hanc donationem revocare ve„lim. Veneror B. V. Maternitatem, „propter quam acquisivit dominium in „omnes creaturas, illud autem, ut in „animam meam, omnesque actiones „meas exerceat, specialiter volo, eam„que rogo, ut ipsamet sibi vendicare „velit dominium in me, quod ego illi

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

„dare nequeo, ſupplico etiam, ut me „ſuam reddat ancillam eo modo, quo „ipſa cognoſcit & ego non agnoſco, me„que habeat tanquam mancipium ſuum: „Chriſtum Dominum meum pariter „rogo, ut deinceps me pro Sanctiſſi„mæ Matris ſuæ mancipio agnoſcat, „Voveo Deo, Chriſto Domino, ejus „humanitati deificatæ, & Divinitati „humaniſatæ perpetuam ſervitutem, „& unio me Chriſto Domino, ejusque „humanitati per vinculum ſervitutis, „qua ei ſubjicio omnes meas vires. „Adoro vitam & exinanitionem Divi„nitatis in hac humanitate, in Divini„tate omnes actiones humanas, Divi„nas, & Theantricas, quibus conſecro „vitam, & omnes tam naturæ quam „gratiæ actiones meas jure ſervitutis „debitas. Adoro humanitatem Chriſti „propria ſua ſubſiſtentia deſtitutam, & „Divina veſtitam, & offero humanitati „deificatæ plenam oblationem & do„nationem irrevocabilem omnium, quæ „habeo & ſum tam in ordine naturæ „quam gratiæ, & me Chriſti Domini „ejusque humanitatis perpetuum eſſe „mancipium profiteor, &c.„

Hos, ſimilesque plures ejusmodi affectus ſuis Monialibus Viſitator ac Superior ſub voti Religione præſcripſerat, hæ vero de ejus valore dubi-

tantes

tantes ad Facultatis judicium ac cen- Sæc. XVII.
ſuram recurerunt: Attamen Andreas A. C. 1620.
Duvallius Sorbonæ Doctor, atque ex harum Virginum Viſitatoribus unus a Regio Senatu obtinuerat, ne Pariſienſis Facultas Theologica de hoc voto quicquam ſtatueret, ſed res tota ad Facultates Lovanienſem & Duacenſem deferretur. Præprimis igitur Lovanienſibus hæ fuerant propoſitæ quæſtiones. I. Utrum Superior vel Viſitator alicujus Ordinis approbati poſſit ſuos ſubditos cogere ad præfata vota. II. An ipſa hæc vota ſint bona vel mala. III. Utrum Moniales, quæ ejusmodi vota jam emiſerunt, ad ea obſervanda adſtringantur. Ad primam igitur quæſtionem reſponderunt Lovanienſes, Carmelitas Excalceatas in ſolemni ſua profeſſione vovere obedientiam ſecundum Regulam ſuæ Religionis primitivam: hæc autem nihil præſcribat de ejusmodi votis nunc propoſitis. Non poſſunt igitur Regulares iſtæ ad eorum obſervationem cogi, urgeri vel compelli. Docuit enim de præcepto, & Diſpenſatione, atque etiam Epiſtola octogeſima tertia Sanctus Bernardus, Religioſas invitari quidem poſſe, non autem cogi ad ea, quæ regulam, vel regularem diſciplinam excedunt.

Præ-

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Præterea obſervandum ajebant, Regulares ſub Superiorum poteſtate conſtitutos non poſſe ſine eorum conſenſu ulla vota emittere, aut ſemetipſos ſupra vel extra Regulam, aut regularem diſciplinam obligare.

Sicut enim Religioſi non obligantur ultra regulam vel regularem diſciplinam obedire, ita nec Superiores extra vel ſupra easdem poſſunt quicquam imponere aut mandare, quia præcepta debent eſſe juſta: non juſte autem præcipitur, ad quod ſubditus non obligatur tali prohibitione. Accedit, quod Religioni novum votum adijcere ſit illi induere novam formam: id autem circa Religionem approbatam fieri non poſſit absque authoritate illius, cujus eſt Religionibus dare inſtitutum, vel formam approbare. Ergo per ſolum Viſitatorem, vel etiam totius Ordinis Superiorem tale quid fieri nequit, quia talis adjectio, quæ ante Ordinis approbationem non habet debitam authoritatem, poſt approbationem immutat ac temerat, quod a ſuprema authoritate certo modo ac forma ſtabilitum eſt. Quocirca quicunque Religiones approbatas mutare, vel ad rectiorem voluerunt reducere formam, Pontificis conſenſum ſemper conati ſunt obtinere.

Ad

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Ad alteram vero quæstionem responderunt Lovanienses Theologi, quod illa, quæ in his votis exprimuntur, non sint saltem magna ex parte conveniens voti materia. In primis, quia referuntur ad intentionem Visitatoris votum istud proponentis. Intentio autem ipsius secreta est, & mutabilis, non autem prudenter promittitur, quod non cognoscitur, aut instabiliter variatur. Accedit, quod pleraque, quæ novo huic voto subjiciuntur, imaginaria sint nec multum solida, aut saltem sunt talia, circa quæ hæreas, num satis intellexeris, aut unquam satis expleveris, ut per illa in innumeros incidas Scrupulos, & Conscientiæ anxietates, cum ea vota, quæ voto Religionis Deo promittuntur, plana esse debeant, & ab ipso Christo commendata.

Pro solvenda tertia difficultate censuere Lovanienses, quod quamvis hoc votum haberi possit pro irrito & inani, ad majorem tamen securitatem expediat, ut vel a Generali Ordinis vel a Pontifice petant id annihilari, vel saltem supra id secum dispensari.

Duacenses vero Theologi pariter sibi proposuere tres quæstiones, & I. quidem, an hoc votum non sit reprobandum tanquam laqueos injiciens, eo-

quod

Sæc. XVII. A. C. 1620.

quod verbis obscuriſſimis proponatur, & quæ nullo modo capi poſſint a fœminis, & cum juxta illas vota emittantur ad intentionem ejus, qui prædictam formulam concipit, qui eo conceptu multa impertinentia, imo contra regulas Ordinis & rationem præcipit. II. Utrum non ſit temerarium talem formulam proponere, juxta quam Moniales emittere debeant vota. III. An obligentur eæ, quæ ejusmodi vota emiſerunt; continuis enim ſcrupulis aguntur ignaræ, ad quid ſe obligaverint?

Ad primum cenſuere Theologi, hæc vota eſſe rejicienda propter animarum pericula, & perturbationem conſcientiæ, præcipue cum concepta ſint obſcuriſſimis verbis, votum tamen clariſſimis verbis fieri ſoleat, ut patet in profeſſione Monachorum, & Monialium, ubi omnis obſcuritas tollitur. Deinde quia votum eſt promiſſio deliberata, qualis eſſe non poteſt, quando tanta in verbis intervenit obſcuritas, quam non poteſt diffiteri quicunque hanc formulam concepit, cum requirat, ut ſecundum intentionem ſuam, ſive Viſitatoris, emittantur ejusmodi vota, prout hic ab eo proponuntur. Nimirum ſibi perſuaſum habens, paucas, & nullas forte fore Moniales, quæ for-

formulam intelligerent, quod certe eſt contra communem ſenſum Eccleſiæ. Sæc. XVII. A.C. 1620.

Tertio. Non videri omnia, quæ ſunt in hac formula ſatis commode dicta & expreſſa, & potuiſſe ad pauciſſima verba contrahi, qualia ſunt: *Ego me totam meaque omnia Chriſto devoveo & Beatæ Virgini Matri Mariæ, eo quo poſſum meliore modo*, magis autem Salutare foret, ſi a Monialibus nulla alia expeterentur vota, quam ea, ad quæ tenerentur cum obſervatione regulæ.

Ad ſecundum dicitur, omnino temerarium eſſe talem formulam proponere Monialibus, nec poſſe, nec debere ſuperiorem cogere eas ad ſic devovendum, imo teneri in conſcientia ad irritanda ejusmodi vota taliter facta, non tantum earum, quæ ſcrupulum habent, ſed & omnium, & cavere, ne ſimilis unquam formula proponatur ullis ſequenda: plus enim Deo placet indocta Simplicitas, quam ingenioſa ſubtilitas, maxime in Religioſis, qui cum Paulo fateri debent, ſe nihil aliud ſcire, quam Jeſum & hunc crucifixum, neque major ex his votis ſperari poteſt perfectio, quam ex votis Religionis: quandoquidem ſi vota, quæ hic proponuntur, emiſſa fuiſſent ante vota Religionis, eſſent commutanda ſecundum Alexandrum Tertium in capite *ſcripturæ*

Sæc. XVII. A. C. 1620.

pturæ de voto, quem omnes sequuntur, ubi ait: *reus fracti voti aliquatenus non habetur, qui temporale obsequium in perpetuam Religionis observantiam noscitur commutare.*

Ad Tertium. Satis probabile videtur, Moniales non obligari in Conscientia ad ejusmodi vota servanda, quæ sic inconsiderate voverunt, sed etsi obligarentur, satis eis esset pro securitate Conscientiæ, quod teneant se consecratos ad honorem Christi, & Beatæ Matris, & omnia sua saltem virtualiter ad Christum referant, & contra ejus Matrem nihil agant, quod directe aut indirecte scirent ex proposito, esse tali voto contrarium. Securius tamen est, ut ejusmodi vota irritentur per eum, qui induxit, ad quod tenetur, vel per Superiorem, & ad hoc sufficit levitas, & inconsideratio voventium, & periculum peccati perjurii secundum omnes Doctores in materia de voto.

§. XXXVII.

Romanorum Censorum judicium contra quosdam libros.

Jan. Nic. Erythr. Pinac. I. p. 196.

Prodiit hoc anno Augustæ Vindelicorum liber agens *de anno primitivo ab exordio mundi ad annum Julianum accommodato, & de sacrorum temporum relatione.*

In

In eo Hieronymus Vechietus patria Florentinus, insignis Mathematicus, & Chronologici hujus operis Author, octo omnino libris, ex solis, Lunæque ratione, quam perperam fors deceptus inierat, probandum susceperat. quod Christus Dominus, pridie, quam pro nobis mortem oppeteret, solemne illud Agnis Paschalis convivium ultimamque cænam unacum suis Discipulis illa die, qua Judæi Agnum Paschatis comederunt, non celebrarit, sed præcedente die: quoniam vero hæc doctrina errorem, qui a Photio in sua Bibliotheca Cod. 115. & 116. refellitur, instaurat, aliunde vero sacris literis, & Sanctorum Patrum sententiæ adversatur, ideo hic liber jussu Romanorum Quæsitorum in ignem conjectus, & die secunda Decembris anno Christi millesimo sexcentesimo vigesimo secundo proscriptus fuit, ejus vero Author, quia suam sententiam nec interpretari & corrigere, nec sese Censorum judicio subjicere voluit, per multos annos in carcere detentus contabuit, & octogenarius obiit.

Sæc. XVII. A. C. 1620.

Argentre Coll. jud. t. 3. p. 230. Index Rom. libr. proh. Hist. d'Eccl. Dupin. t. 4.

Jam antea Romani Censores sex Nicolai Copernici libros de revolutionibus Orbium cæleſtium omnino proscribendos censuere: quia vero hoc anno emendatior hujus operis editio

Sæc. XVII. A. C. 1620.

fuerat concinnata, hinc Romana Congregatio Indicis sequens decretum die decima quinta Maij promulgari jussit: *quamquam scripta Nicolai Copernici, nobilis Astrologi, de mundi revolutionibus prorsus prohibenda esse, Patres sacræ Congregationis indicis censuerint, ea ratione, quia principia de situ & motu terreni globi sacræ Scripturæ, ejusque veræ & Catholicæ interpretationi repugnantia, (quod in homine Christiano minime tolerandum est,) non per hypothesim tractare, sed ut verissima astruere non dubitat, nihilominus, quia in iis multa sunt Reipublicæ utilissima, Copernici scripta ad hunc usque diem typis impressa permittuntur: iis tamen correctis juxta subjectam emendationem locis, in quibus non ex hypothesi, sed asserendo, de situ & motu terræ disputat.*

Ceterum haud diffitendum est, quod ex maximis obstaculis, quæ in naturalis scientiæ progressu, ac proin in ferendo judicio de naturæ arcanis occurrerunt, haud minimum fuerit, quod veteres in perficienda humana ratione nimium attenti, sensuum notitiam neglexerint, & maximam rerum partem divinare potius, quam videre oculis voluerint. Huic malo remedium paratum est a Modernis, cum de sensuum & præcipue visus operatione perficienda occupati, plura adinvenerint

rint instrumenta, quorum ope non pauca naturæ arcana fuere detecta, quæ Antiqui plurium sæculorum decursu cum omnibus suis rationibus assequi non potuerunt, & non raro aut inter miracula, aut magicas artes reposuere. Sæc. XVII. A.C. 1621.

§. XXXVIII.

Fridericus Palatinus, Joannes Georgius Brandeburgicus, Christianus Anhaltinus aliique a Ferdinando Cæsare proscripti.

Quamvis Fridericus Palatinus ab omnibus ferme Provinciis derelictus, atque exigua reparandi belli spe firmatus, in Brandeburgensi Marchionatu hæreret, Ernestus tamen Mansfeldius exulis hujus Principis res non tam armis, quam astu, dolisque, qui ei perinde ac militaris audacia præsto fuere, tueri satagebat. Præprimis vero Pilsenam ac Taborinam urbes, quæ ceteris omnibus ad Cæsaris obsequium reversis adhuc in Palatini fide perstiterant, firmo præsidio munire curabat: cum autem Cæsareo exercitui diutius resistendo impar esset, hostem dolosa Bohemiam relinquendi spe distinere constituit, ac opportune oblatam sibi a

Lotich. Rer. Germ. l. 8. cap. 3. Merc. Gallob. p. 219. Meteran. pag. 318.

Sæc. XVII. A.C. 1621.

Cæsare ingentem pecuniæ vim acceptans, pro maturando hoc negotio aliquot hebdomadum inducias petiit, obtinuitque, quarum securitate deceptis Cæsareis, atque magnam partem per hiberna dispositis, ipse interim collectis e fuga quamplurimis, Schlakenwaldam & Tachaviam Bohemiæ oppida expugnavit, totaque circum Regione prædis, exactionibus, ac incendiis late devastata, tam validas corrasit vires, ut jam Pragensi urbi mox intercipiendæ minaretur. Ut vero Cæsar a Mansfeldio turpiter delusus, Bohemorum calamitatibus mederetur, in ejus caput, si vivus adduceretur, centum, sin mortuus, decem florenorum millia constituit: inde vero Mansfeldius ferocior factus, vicissim plurimos Equites, & Dynastas, eoquod ad Cæsaris fidem rediissent, inhumana sævitia vexavit, necnon Schlakenwertham, Elenbogium, & Vallem Joachimicam emissis Taborensibus præsidiariis eo adegit, ut ferrum & ignem, omniumque expilationem, horrendamque militum libidinem pecuniis redimere cogerentur, Ruppovia & Döppelio jam antea continenti incendio deletis. Postea Mansfeldius die vigesima octava Januarii a Bethlenio, quem Regem nominabat, datis Schlaggen-

genwalda literis quantocius duo Hungarorum Equitum millia pro extirpanda Papæ tyrannide, & Hiſpanorum jugo ſibi ſubmitti petebat. Verum perfida Mansfeldianorum crudelitas, cum ad aures Maximiliani Bavariæ Ducis pervenerat, eundem adduxit, ut Tillium ſupremum ſuum Armamentarii Præfectum cum equitum peditumque quinque millibus in Bohemiam mitteret, Mansfeldianos repreſſurum. Hic ergo acceptis ex urbe Pragenſi aliquot belli tormentis, & duobus inſuper armatorum millibus Tachaviam, Schlakenwaldam, Altſatteliam, aliaque Albini Schlickii, qui ex præcipuis Bohemiæ Directoribus auffugerat, oppida recuperavit, quingentis Mansfeldii militibus trucidatis: Interim vero Saxoniæ Elector per ſuos Legatos Egram civitatem ad Cæſaris obedientiam revocavit, tantumque apud Senatores profecit, ut equeſtre præſidium in urbem, & quingentos pedites in ſuburbium admitterent: Rebus ita conſtitutis Cæſar omnia hucusque ſub Friderico Pragæ acta, aut decreta tanquam irrita prorſus declarabat, ipſum vero, ſicut & Joannem Georgium Brandenburgicum Jægerndorfium Marchionem, Chriſtianum Anhaltinum, & Georgium Fridericum Comitem Hochen-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Theatr. Europ. p. 523. Londorp. acta publ. l. 5. p. 852.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

loenſem aliosque Proceres affixis paſſim per Imperium diplomatibus proſcripſit, eosque uti læſæ Majeſtatis reos omnibus dignitatibus, & fortunis privavit, cujus ſententiæ die vigeſima nona Januarii Viennæ promulgatæ executio contra Fridericum Alberto Archiduci in inferiori, & Bavariæ Duci in ſuperiori Palatinatu, adverſus Brandeburgicum & Anhaltinum Electori Saxoniæ, ac demum contra Hohenloenſem Bambergenſi, & Herbipolenſi Epiſcopis demandata eſt. Hæc proſcriptio tantum Sileſiæ Ordinibus metum incuſſit, ut Cæſaris clementiam implorarent, veniamque ea lege obtinerent, ut fidei juramentum jam antea præſtitum innovarent, milites ſuos dimitterent, & intra unius anni ſpatium ter centies mille florenos ſolverent. Pariter Moraviæ Ordines veniam, quam per Legatos ſuos a Cæſare petebant, obtinuere, ita tamen, ut Ferdinandus paternam ſibi animadverſionem, ſemper reſervaret: Tandem etiam ex proſcriptis Auſtriacis non pauci in Cæſaris gratiam rediere.

§. XXXIX.

Fridericus Palatinus Principum opem implorans.

Inte-

Interim Fridericus, etsi accepta clade bellum propriis viribus redintegrare haud posset, aliena tamen eorum, qui eidem tam Religionis quam Austriacæ Domus odio adhucdum adhærebant, ope ac subsidiis in spem recuperandæ Bohemiæ erigebatur. Hos inter sicut primas tenuit Ernestus Mansfeldius, ita Palatinus die secundo Februarii datis Gualpherbyto literis impense eum rogabat, ut ad prosequendum bellum, & recuperandum Bohemiæ Regnum nullis viribus, nullisque expensis parceret: Prius vero die secundo Januarii apud Seniorem Comitem Turrianum, & octavo Februarii die apud Gabrielem Bethlenium acerbe querebatur, quod Moravi & Silesii ab ejus obsequio defecerint; quapropter, ut contra eos, validam ei opem præstarent, ambos rogabat, pollicitatione facta, quod post bimestre cum viginti armatorum millium exercitu, quem Angliæ, Daniæ & Sueciæ Regum aliorumque Principum ope contraxisset, in Bohemiam irrumpere, ac fædifragos ferro flammaque delere velit. Obstabat tamen amplæ hujus spei successibus Saxoniæ Electoris potentia; quocirca Palatinus Georgium Fridericum Comitem Hochenloensem ad eum ablegabat, supplex, ut opportuna suggerere velit media,

Sæc. XVII. Sæc. 1620.

Londorp. acta publ. lib. 5. Merc. t. II. l. 2. p. 234.

Sæc. XVII. A. C. 1621

dia, quibus Religio conservari, Bohemiæ Electoratus deinceps per liberam electionem ad Reges devolvi, & Cæsarea electio, quam Papistæ ob potiorem suffragiorum partem sibi alias propriam facerent, eisdem eripi posset: Hunc in finem Palatinus nil aptius fore, proponi curabat, nisi, ut bimestres decernerentur induciæ: Verum Joannes Georgius Saxoniæ Elector ad hanc Palatini propositionem die undecima Februarii Dresda rescripsit, quod ex prospero Pragensis victoriæ eventu Cæsareæ caussæ æquitas, & usurpatæ coronæ iniquitas luculenter demonstrata fuerit, nunc vero nimis sero remedium petatur ab iis, quorum sana consilia, preces, & hortationes inconsultæ domandi libidini, & alienas ditiones invadendi cupiditati posthabitæ fuerunt: id vero unicum superfit remedium, ut Palatinus ab omni hostilitate adversus Cæsarem abstineat, eidem integrum Regnum restituat, & præstita submissione veniam ob læsæ Majestatis crimen petat.

§. XL.

Rebelles Bohemiæ Directores custodiæ traditi, absentes comparere jussi.

Ne

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Ne vero perduellionis impunitas novis in Bohemia tumultibus ac seditionibus fomitem præberet, Ferdinandus Cæsar in præcipuos Bohemicæ rebellionis Authores animadvertere cogebatur. Eapropter illos, qui sese Bohemiæ Directores nominabant, necnon alios horum motuum reos in custodiam dari jussit, ipsumque Carolum Lichtensteinium Principem unacum aliis undecim Viris, generis nobilitate, doctrina, morumque integritate conspicuis nominabat, qui Pragæ convenirent, & adversus reos judicii acta instruerent: die igitur decima septima Februarii Liechtensteinius publicis literis Henricum Turrianum, & ambos Schlickios Comites, Sorettam, Caplerum, Rosinum juniorem, Berbisdorffium, utrumque Berckam, Valeslavium, Mulnerum, Ruppam, Goliathum, Michalowitzium, Erteum, Cisetzam Cutnawerum, Luchsanum, Cnodium, Frawinium, Georgium Doctorem, Hodegnoscium, Huffnagelium, omnesque alios, qui reportata victoria e Regno profugi juramentum Cæsari non præstiterunt, ad judicium vocabat, denuntiatione facta, ut intra sex hebdomadas Pragæ comparerent, secus, sententia in eos, licet absentes, nihilominus exequenda foret. Sub idem fer-

Lotich. rer. Germ. l. 8. cap. 4.

Theatr. Europ. p. 531.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

me tempus utriusque Auſtriæ Proceres, Schafftenbergius Starenbergius, Wolfgangus & Erasmus a Gera, aliique perduellionis rei ſponte comparentes in cuſtodiam juſſu Maximiliani Bavariæ Ducis redigebantur: Landavio autem, Tſchernembelo, Jörgero, Ungnadio, aliisque profugis bona intercepta, atque ærario adjudicata fuere, eorum Prædicantibus inde dimiſſis: Joachimus autem Comes de Schlick a Saxonicis interceptus, Pragam abducebatur, ac denique Fridericus Baro de Tieffenbach patria Moravus, & ſecta Lutheranus, præcipuus ſeditionis promotor in Lucernenſi Pago captus, atque a Cæſareis militibus Oenipontem abductus, ibidem capite plexus eſt.

§. XLI.

Septem Cardinales a Paulo V. Purpura decorati.

Ciacon. in vita Pauli V. tom. 4.

Dum Cæſar Pragæ ſeditioſam quorumdam impietatem debitis pœnis ulciſci parabat, interea Paulus V. Pontifex die decima quarta Januarii Romæ ſeptem Prælatorum merita publicis Sacræ Purpuræ honoribus compenſare ſtudebat. Horum primus erat Petrus Valerius patria Venetus celeberrimi

berrimi Cardinalis Augustini Valerii Nepos. II. Itelius Fridericus Comes a Zollern Germanus. III. Julius Roma, Nobilis Mediolanensis. IV. Cæsar Gherardus Perusinus. V. Frater Desiderius Scalia Cremonensis ex Sacro Ordine FF. Prædicatorum assumptus. VI. Stephanus Pignatellus, itidem Perusinus, VII. Augustinus Spinola Patritius Genuensis. Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. XLII.

Paulus V. Pontifex Maximus inopina morte sublatus.

Hos Cardinales Paulus V. Pontifex in Aula Quirinali purpureis quidem pileis ornabat, nulli tamen eorum Ecclesiæ titulum assignare poterat, intempestiva nimis morte præventus; postquam enim die vigesima Januarii ædem Divo Sebastiano sacram, & postridie Sanctæ Agnetis Templum religiose lustraverat, mortem suam imminere præsagiens, proximo die ad suum sacellum in Exquiliis lectica deferri voluit, ubi proximo die Dominico adhuc rem Divinam peregit, quarto autem post die, vigesimo octavo Januarii sole ad occasum vergente levi lethargo correptus, sacrisque Ecclesiæ Sacramentis munitus, & morituris jam & hiul-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

hiulcis vocibus hæc verba: *cupio dissolvi & esse cum Christo*, pronuntians, inter Sacerdotum preces animam Deo reddidit. Corpus ejus interim in Vaticano tumulatum, vertente anno die trigesima Januarii integrum, intactumque repertum, ad Basilicam Lilerianam translatum est. Sedit annos quindecim, Menses decem, & tredecim dies: vixit autem annos sexaginta octo.

§. XLIII.

Hujus Pontificis indoles, & gesta.

Ciacon. l. c. Palatius in vita Pauli V. Abregé chronol. t. 10.

Enimvero hic Pontifex, antea Camillus Burghesius dictus, præclaris animi, corporisque dotibus largiter decoratus erat. Eminebat suo ævo ceteris omnibus Purpuratis velut alter Saul augusta corporis sui proceritate, simulque virtutum suarum eminentia Vir secundum cor Dei tanquam alter David in castris Israel præfulgebat. Pontificatum suum a cultu Divino auspicaturus, perpetuam Eucharistici Dei adorationem instituit, Basilicæ Vaticanæ fabricam complevit, vetus Constantinianum Templum exornavit, Liberianam quoque Ecclesiam pretiosa suppellectili sacra, augustissimo B. V. Sacello, aliisque pietatis suæ monumentis auxit, dotavitque, ac denique,

nique, ut SS. Agnetis & Emerentiæ Virginum corpora honorificentius conderentur, Aram argenteam confici jussit. Præterea magnifica non minus ac urbi proficua ædificia erexit, & primo quidem Vaticanas Pontificum ædes peramplis conclavibus, hortis, & secretaria Apostolica auxit, Vaticanam quoque Bibliothecam novis ædificiis, & Palatium Quirinale coemptis Benedictinorum ædibus ampliavit, horrea pro uberiore annona dilatavit, aquæ penuriam magnis sumptibus sustulit, ac lycæum Romanum *Sapientia* vulgo dictum ad ampliorem, augustioremque formam reduxit, urbemque Romanam variis aliis omnino magnificis fabricis exornavit: Nec tamen propterea pauperum necessitatibus defuit, sed præprimis quoties in publicum prodibat, pauperibus obviis largam dispertiebat eleemosynam, expositis quoque pueris, puellis nobilibus, & honestis mulieribus, ne egestate earum expugnaretur pudicitia, singulis mensibus certam pecuniarum summam erogabat, peregrinis annue centum myriades auri distribuebat, civiumque necessitates, ac vivendi difficultatem frumento, vestibus & pecunia sublevabat, unde sexdecim ferme Pontificatus sui annis quindecies centena aureorum millia in paupe-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

pauperes effundebat, aucto nihilominus novies centenum aureorum millibus ærario Pontificio. Insuper Religionis zelo animatus, ad Indos, Sinas, Conganos, Persas, Chaldæos, Armenos, aliasque exteras Nationes Evangelicæ doctrinæ Magistros magnis sumptibus emisit, hasque gentes ad fidem Catholicam reducere sategit, Scotos quoque Anglos & Hibernos, quos inter Hugo Tirænius, & Tirconcellus Comites, ac Joannes Barclaius cum tota familia erant, ab hæreticis vexatos in urbem recepit, assignato eis annuo proventu: Ferdinandum etiam Imperatorem adversus hæreticos rebelles Bohemos, & Hungaros liberalitate paterna juvit, impositis Clero totius Pontificiæ ditionis in sex annos decimis, in stipendia militum, quibus triginta millia aureorum in singulos numerabat annos: Ad depellendam quoque Turcarum Tyrannidem præter publicas preces tria armatorum millia stipendiis Pontificiis alenda Cæsari submisit, omnesque suos subditos recensuit, instauratoque armamentario militares condidit leges. Insuper Romæ pro erudiendis Orientalibus populis typos Chaldaicos, ejusdemque idiomatis Breviarium, & rituale Romanum excudi jussit, seminarium quoque nomine

Sancti

Sancti Pauli in cænobio Carmelitarum Excalceatorum ad hæreticorum conversionem instituit, quod progressu temporis ad ejusdem Ordinis Ecclesiam sancto Pancratio sacram translatum est. Erat insuper hic Pontifex acerrimus immunitatis Ecclesiasticæ vindex, unde non alios in se concitabat hostes, nisi qui supremam Principum auctoritatem vindicantes, sese Cleri juribus opponebant. Ea tamen modestia erat præclarus hic Pontifex, ut quamvis ejus laudem saxa & lapides loquerentur, nunquam tamen ejus gesta deprædicari permitteret, atque Abrahamo Bzovio Pontificatus sui acta describere paranti obortis lacrimis responderet, *se nihil ad hæc temporis scriptu dignum gessisse.* *Ex his liquet*, inquit Andreas Victorellus, *virum optimum fuisse, & Pontificem, quem, si uno caruisset nævo, profusione nimirum in sibi sanguine junctos, beatissimis comparandum fuisse omnes fatentur, eam tamen labem ille obtexit suorum Theologorum doctrina.* Refert quoque Andreas Maurocenus Venetus, quod ejus fratres, & Nepotes tam excelsa exstruxerint Palatia, ut Hispanus Orator conspecta eorum magnificentia dixerit: *Sane Rex meus tantam molem excitare non ausisset Madriti maxime ad corporis oblectamenta.* Fertur quoque, quod

Sæc. XVII. A. C. 1621.

In addit. ad Giacon. vita Pauli V.

Mauroc. l. 16. Hist. pag. 646.

Sæc. XVII. A.C. 1621.

quod Pontifex ſoli Sulmonæ Principi nepoti ſuo proventus tercentum millium aureorum annuos, ultra theſauros auri ſignati, dono dederit. Carpitur etiam a nonnullis tanquam de veritatis honore parum ſollicitus, eoquod controverſiam de gratiæ auxiliis auctoritate Apoſtolica non definiiſſet.

§. XLIV.

Sacra Cardinalium comitia.

Conclav. de Pontific. Rom. p.550. Ciacon. in vita Gregor. XV.

Celebratis Paulo V. pro more novem dierum exequiis, die octava Februarii in Baſilica D. Petri Benedictus Juſtinianus Cardinalis rem Divinam peregit, Auguſtino Maſcardo perorante *de electione Pontificis:* his peractis Cardinales numero quinquaginta, quos duo alii paulopoſt ſequebantur, Vaticana ingreſſi ſunt comitia; Prima die Purpurati in duas Burgheſianam, & Aldobrandinam factiones ſciſſi erant, variosque ad Pontificatum propoſuere, potius ceterorum ſtudia explorantes, quam ad alterutrius electionem propendentes. Præprimis Scipio Burgheſius, qui plurimum auctoritate valens triginta Purpuratos præter Hiſpanos ſibi adhærentes numerabat, Petrum Camporeum ad D. Petri ſolium evehere, ardentius nitebatur, ſpe ſibi facta,

facta, quod is, utpote viribus & ætate validus diu Pontificiæ dignitati præeſſe poſſet: Accefferant quoque Eſtenſis & Bentivolius, & hic quidem, ut urbis Bononienſis, ille vero Ferrarienſis Ducatus poſſeſſionem recuperarent: Sollicitandus quoque erat Alexander Montaltus, qui etiam nil hæſitans ad Camporei partes pertrahebatur. Nec abnuebant Cardinales Hiſpani, ſpe freti, quod Camporeus Venetos in ordinem redacturus eſſet. Horum igitur ſuffragiis munitus Burgheſius ad Electionem Camporei progredi feſtinat, incautius Pignatello Cardinali inſinuans, eundem fore Pontificem: Hoc audiens quispiam ex Miniſtris, mox totam conſilii ſeriem Urſino Cardinali retulit, qui Burgheſio minus favens, unacum Cardinale Ubaldino præconceptam electionem præpedire intentus, Medicæum adiit, petens, ne Camporeo ſuum daret ſuffragium, cui tamen hic reſpondit, id ſibi integrum non eſſe, eoquod Magnus Etruriæ Dux Camporei electionem urgeri deſideraret. Incaſſum quoque Burgheſius & Pontius in partes ſuas pertrahere nitebantur Ubaldinum; hic enim haud diſſimulanter Burgheſio declarabat, „quod Camporeum tanto „honore minus dignum reputaret, fa„maque eſſet, quod coronæ Gallicæ & „Rei-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A.C. 1621. „Reipublicæ Venetæ infenſus foret, „proin Catholico orbi ſummum exin „periculum imminere poſſet, cum ex- „perientia doceret, ſub Pontifice ſce- „ptris infenſo Eccleſiam gravibus tur- „bis & ruinis fuiſſe agitatam, de ce- „tero ſi digniorem proponere voluerit, „de ſuo certus eſſet ſuffragio.„ Tum vero Ubaldinus Mellinum, Lantium, Creſcentium, Galaminum, & poſtremo Alexandrum Ludoviſium nominabat, addens, *ſi Ludoviſium promovere intenderet Burgheſius, ejus electionem omnes Cardinales Camporeo adverſantes promoturi eſſent.* Eo tempore, quo hæc agitabantur, nondum compertum erat, Romam adventaſſe Ludoviſium, qui paulopoſt conclave ingreſſus erat: Interim Urſinus & Sfortia Cardinalem Bonifacium Bevilaquam in ſuo cubili viſum ibant, ubi cum Franciæ Legato, aliisque Prælatis de Camporei vitiis, quæ juvenis patraſſe dicebatur, diſſerentes eundem a Pontificatus ſpe arcendum concludebant: horum tamen numerus inferior erat Camporei fautoribus: unde Burgheſius ſpe nondum dejectus tentare conſtituit, an non per viam, ut vocant, adorationis, rem ad optatum finem perducere valeret. Unde Verallo arcis Sancti Angeli Gubernatori, penes quem erat conclavia clau-

claudere, significabat, ut Galliæ Regis Legatum ex Conclavi juberet exire: rem subodorati Cardinales statim decrevere, quod Legatus usque ad sequentem diem persisteret, nullus vero Cardinalium, etiamsi vocatus, Sacellum ingrederetur: quo facto omnes ferme Cardinales cubitum ibant: Burghesius tamen Scipionem Cobellutium Cardinalem ad Bellarminum ablegabat, ut eum Camporeo conciliaret: Respondit tamen Bellarminus, *pro electione matutinum tempus esse expectandum, & juxta sacros Canones peracta re Divina pro electione condigna, Dei opem esse implorandam:* ad hæc Scipio, se non proprio, sed alieno impulsu adventasse, respondens, discessit, & legationis suæ successum Burghesio retulit: Hic ergo ipsus Bellarminum convenit, qui tamen commotior in hæc prorupit verba: *hæc non est hora ad Pontificis electionem condigna, sed opus tenebrarum: quieti me indulgere permittas: causas autem, quæ me a Camporei favore removent, Ubaldinus Cardinalis manifestabit.* Eandem repulsam dedere Aquinus, Madrutius, & Zapata Cardinales, Philonardus quoque Burghesium rogabat, ut mutato animi proposito Virum magis dignum proponeret, cui ille reposuit, id sibi probari, dummodo salvo honore

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

suo illum, pro quo jam tantum laboraſſet, deſerere poſſet. Interim conclave claudendi tempus advenerat, unde Verallus Bevilaquæ Cardinalis, ubi adhuc La Core Galliarum Regis Orator morabatur, cubile acceſſit, Legatum rogaturus, ut domum reverti haud gravaretur: mox autem Bevilaqua Verallum juſſit, ut prius Bentivolium, in cubili Burgheſii morantem exire juberet, quo facto Oratore etiam cum ceteris exeunte conclavis portæ occluſæ fuerunt.

§. XLV.

Alexander Ludoviſius ſub nomine Gregorii XV. in Papam electus.

Jæger. Hiſt. Eccl. l. 1. c. 1. Conclav. di Greg. XV.

Immoderato hoc Burgheſii in Camporeum ſtudio primæ diei tranquillitas in hiſce Patrum comitiis non nihil turbabatur: altera autem die Ubaldinus, Borgia, Madrutius & Creſcentius palam declarabant, Camporeum a Pontificatu excluſum eſſe: dignioris igitur electionem primi ſcrutinii ſorte tentandam: Facta igitur ſuffragiorum collectione deprehenſum, quod in Bellarminum potiora Cardinalium vota conſpirarint, Camporeus vero nullum omnino tulerit ſuffragium: cum vero Bellarmi-

larminus ob grave ſenium, adverſamque valetudinem paucos vitæ dies ſuperſtites habere crederetur, Mediceus Cardinalis, & Alexander Montaltus Franciſcum Mariam de Monte propoſuerunt; verum hunc ab Hiſpanis excludi timebat Burgheſius: quocirca ad Urſinum converſus inquiebat, *publicam Eccleſiæ ſalutem promoturus, nulli labori peperci, ut Camporei electionem urgerem: diſplicuit id non paucis, nunc ergo Ludoviſium propono, quem heri Ubaldinus ſuggeſſerat:* nulla igitur mora Ubaldinus de hoc propoſito Bevilaquam, Pium, Capponium, Urſinum, ceterosque ſibi adhærentes Cardinales certiores reddidit, quibus omnibus hujus Viri electio probabatur; quo comperto Burgheſius, *quoniam*, inquit, *vobis ita placet, hic idem ſit Pontifex:* Camporeus quoque ab Ubaldino hac de re monitus, ajebat, *fiat, quicquid Deo placuerit.* His ita diſpoſitis Ubaldinus Aldobrandinum, Borgiam, & Medicæum convenit, eisque ceterorum conſilium aperuit, & comitantibus eum ceteris ſuæ partis Cardinalibus, Ludoviſium ſalutavit: Paulopoſt Montaltus & Burgheſius quoque cum ſibi adhærentibus ſupervenere, fauſtam hanc electionem gratulaturi: Aldobrandinus quoque & Aquinus, qui graviter decumbebant,

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

collectis viribus e lectis suis sese proripuere: Per omnia subito conclavia rumor percrebuit, Ludovisium esse Papam: omnes igitur Cardinales unanimi suffragio eundem elegerunt, & extra comitiorum locum ad D. Pauli Sacellum deducentes religioso pedum osculo venerati sunt: quo facto Hispaniæ & Franciæ Oratores, Sulmonensis Princeps, ac Nobilium, Præsulumque quamplurimi idem filialis obsequii homagium neo-electo Pontifici exsolverunt, maximis benevolentiæ paternæ signis excepti. Demum Papa in Divi Petri Basilicam delatus, ac publice a Purpuratis iterata submissione honoratus, in Christi Vicarium proclamatus est, universo populo longævam vitam, cunctaque fausta apprecante. Assumpserat sibi nomen Gregorii XV.

§. XLVI.

Historia hujus Pontificis usque ad ejus electionem.

Ciacon. in vita Gregor. XV. Meteran. l. 41.

Natus erat Alexander Ludovisius Bononiæ ex nobili genere anno Christi millesimo quingentesimo quinquagesimo quarto die nona, seu ut alii volunt, decima quinta Januarii: Romæ autem humanioribus ac Philosophicis disciplinis, & Bononiæ legum peritia apprime

apprime imbutus, Lauream Doctoratus obtinuit, inde vero Romam reversus, ob morum candorem, ingenii felicitatem, ac virtutum eminentiam sibi trium summorum Pontificum benevolentiam conciliabat, ac primo quidem a Gregorio XIII. Capitolii Judex, a Clemente VIII. utriusque, ut vocant, *Signaturæ Referendarius*, ac Romanæ Rotæ Auditor renuntiabatur, quo in munere justitiæ studio, mentisque sinceritate omnium in se amorem solus rapuisse videbatur. Demum ab eodem Pontifice ad componenda inter Pontificios & Regios Ministros dissidia Beneventum ablegatus, a Paulo V. Bononiensis Archiepiscopus, Sedis Apostolicæ Nuntius, & tandem maturato laboris præmio Presbyter Cardinalis tit. S. Mariæ Transpontinæ anno Salutis nostræ millesimo sexcentesimo decimo sexto nominatus est. Postea bellicis in Italia flammis potissimum Ludovisii opera extinctis, ad Bononiensem Ecclesiam suam reversus est, donec mortuo Paulo V. ad Patrum comitia evocaretur, Romam non prius ingressus, quam Cardinales in conclavi inclusi erant, ubi eadem die, qua comitia adiit, propositus in Romanum Pontificem, simul probatus, incredibilique omnium consensu, die nona

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621. Februarii seu altera comitiorum die anno ætatis suæ sexagesimo septimo Romanus Pontifex renuntiatus est.

§. XLVII.

Ambrosii Spinolæ Marchionis victoria in Palatinatu.

Merc. Gallob. t. 13. l. 3. Theatr. Europ. Tom. I. Bellus laur. Austr. l. 5.

Interim Ambrosius Spinola Hispani exercitus Imperator rapido victoriarum cursu ad Rhenum progressus, totam Wetteraviam, nil remorante hyemis asperitate occupavit, dein trajecto flumine Fridburgum urbem sibi dedi postulans, die decima nona Februarii Rothemium, Braunsfelsum, aliaque plura hujus Regionis oppida suis subjecit armis: sub idem vero tempus Oberntraudius, cui unacum Horatio Verreo Palatinatus defendendi cura a Palatino demandata erat, die vigesima Januarii Lutra egressus, fusis aliquot Hispanis Hieronymum Valetam Equitum Magistrum cum præda sat opima, priusquam subsidium Crucenaco advenire posset, captivum secum abduxit: Exiguam hanc suorum cladem ulturus Spinola cum duobus Equitum, & quatuor peditum millibus in Vormatiensem ditionem irrupit, ac Westhosium & Osthosium post octo horarum obsidionem occupavit, indicta vigin-

Lotich. rer. Germ. l. 8. cap. 6.

viginti sex millium florenorum mulcta: cum autem Correspondentes Principes metuerent, ne Hispani hæc oppida firmarent, die secunda Martii emissis copiis utrumque pagum in cineres redegerunt, miseris hisce incolis plus hostilitatis ab amico, quam ab hoste perpessis: inde vero Spinola promotis castris in Hanovienſem comitatum progressus, Bischoffsheimium, Enckeimium, & Seebacum exactionibus mulctavit, ac exiguo temporis spatio universum Palatinatum, excepto Franckentalio, Manheimio, & Heidelberga victricibus armis suis emensus est. Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. XLVIII.

Heilbrunenſis Principum Correſpondentium conventus.

Cum igitur Joannes Palatinus, Administrator hujus Electoratus, res in deterius declinare cerneret, datis ad Correspondentes vigesima secunda Novembris die literis Conventum Heilbrunnam indixit, quo comperto Jacobus I. Angliæ Rex Palatini Socer Morbonium Equitem Legatum eo decrevit, congregatosque Principes, ut residuam Palatinatus partem tutarentur, hortatus est, simulque hunc in finem validas militum suppetias promisit. In *Londorp. t. 2. p. 240. & 371. Ludolph. Lib. XXI. c. 2. n. 34.*

Sæc. XVII. A. C. 1621. hoc etiam conventu de Palatini, eique adhærentium proscriptione deliberatum, multis eam contra Imperii constitutiones pronuntiatam fuisse asserentibus (*). Pariter ineunte Mense Februario Catholici fœderis Principes Augu-

(*) Prodiit hoc anno celebre scriptum a Londorpio in suis actis publicis l. 6. p. 867. recitatum, quo Author contra Palatini fautores, eorumque argumenta demonstrat I. quod ex jure naturali, divino, & gentium, necnon Ecclesiastico, Cæsareo, & civili licitum sit absque prævia citatione, & examine aut Imperii comitiis in notoriis & publicis delictis præcipue violatæ pacis publicæ & rebellionis manifestæ criminibus sententiam ferre, reosque proscribere: idque Imperiali Constitutione de anno 1495. & 1555. confirmatum sit, nec obstet jurata Ferdinandi II. Capitulatio: Postea invictissimis argumentis comprobatum reddidit, quod Bohemi, Palatinus, ceterique a Cæsare proscripti horum criminum rei fuerint: ostendit insuper, quod causam, ob quam Palatinus fuerit præscriptus, non tangat privatum Cæsaris bonum, nec hic in propria causa Judex fuerit: Ex adverso Palatini in vulgus sparsere varios libellos,

Augustæ Vindelicorum conventum celebrabant, in quo de gravibus Imperii negotiis, ac præcipue de pacis revocandæ mediis ultro citroque disceptatum, deliberatumque est: Ipse quoque Ferdinandus Cæsar hac super re crebris tam ad Catholicos quam ad Protestantes missis literis, Legatisque conferebat. Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. XLIX.

Cæsar civitates Imperiales a continuando Correspondentium fœdere dehortatus.

Verumtamen amplissima hæc Anglici Regis promissa unitos Principes ad restaurandam Palatini caussam adeo non incitabant, ut potius oblatam Cæsaris *Merc. Gallob. tom.* 13. *l.* 4. *Lotich. l. c. Bell. l.* 5.

bellos, quibus Palatinam proscriptionem fuisse nullam, demonstrare nitebantur; & quidem in idiomate Theutonico Manheimii vulgabatur libellus, cui titulus. Kurze Darthuung oder Bericht, daß die Churpfalzische Achtserklärung vielen unheilbaren Nullitäten unterworfen seye. Eandem quoque Spartam tentabat Rusdorffius in suis vindiciis caussæ Palatinæ: plura alia scripta in hanc & illam partem edita exhibent Londorpius cit. & Khevenhillerus tom. 9. pag. 1590. & seqq.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

saris gratiam amplecti certarent; præterlapsa enim secundioris fortunæ cupidine sæpius jactata immotæ unionis firmitas in Principum unitorum diffidia, mutuamque diffidentiam degenerare videbatur: quo animadverso Cæsar totus in eo incubuit, ut præprimis civitates liberas ab unionis fœdere & Palatini patrocinio averteret, demum vero ipsos quoque Principes, qui ob pactam inter se unionem *Correspondentes* vocari gestiebant, sensim placaret, & mitioribus clementiæ remediis, ad obsequii semitam reduceret: Hunc in finem Schwicardo Electori Moguntino, & Ludovico Hassiæ Landgravio plenam cum civitatibus transigendi copiam fecit: ipsemet vero Ferdinandus hanc in rem adImperiales civitates literas dedit, exponens, quod quidem victoriis, copiisque prævaleat, „pacem tamen bel„lo præferens, eas postrema vice hor„tetur, ut unioni, cujus terminus pro„pediem aliunde instat, ac Palatini pa„trocinio valedicant, spe certa, omni„bus concessa præteritorum venia, eas „nec ab Austriacis & Burgundicis, nec „a ceteris copiis Cæsareis molestiarum „quicquam perpessuras esse, omnia „vero earum jura, immunitates, cun„ctaque ad pacem Religionis & profa„nam spectantia confirmatum iri: desuper

„per autem mentem ſuam primo quo- Sæc. XVII.
„que tempore aperirent„ Ad has A. C. 1621.
igitur literas præ ceteris Senatores Norimbergenſes reſcripſere, quod de Cæſaris clementia ſibi gratulantes, cum ceteras civitates cum Electore & Landgravio jamjam deliberare cognoverint, ipſi quoque de Cæſarea voluntate ad ſocias pariter in Franconia urbes referre, moxque reſponſum habita cum civitatum Legatis, quorum adventum indies expectant, deliberatione mittere decreverint.

§. L.

Correſpondentium unio per pacem inter eos & Spinolam Marchionem initam diſſoluta.

Interim Chriſtianus Daniæ Rex, cum ægre ferret, Hiſpanos per Palatinatum, finitimasque ditiones nemine obſiſtente victricia ſua arma circumferre, pacis arbitrum agere, ſeu verius novi belli fomitem ſubjicere cæpit, præprimis igitur apud Segebergam Holſatiorum oppidum comitia indixit, ac Henricum Rantzovium Equitem, pluresque alios Legatos ſuos ad Cæſarem decrevit: demum tam ſuo, quam Brunsvicenſis ac Luneburgenſis Ducum nomine ad Marchionem Spinolam literas die

Merc. t. 13. lib. 4. Carafa Germ. reſt. pag. 97. Londorp. Tom. II. pag. 381.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

die quinta Martii dedit, queſtus, quod hic in Palatinatum, magnamque Germaniæ Superioris partem, imo & innoxios quosdam Imperii Ordines vim intentaſſet, ac fœderatis Principibus parem ſortem comminatus eſſet, ni fœderi nuntium mitterent, & a neceſſaria defenſione cohibiti, omnia ſua Hiſpani militis cupiditati relinquerent: id vero Imperii legibus, pactis adverſum eſſe dictitans, Spinolam hortatus eſt, ut deinceps ab hoſtili ejusmodi invaſione abſtineret. Ad has Regis literas Marchio Spinola paucis reſpondit, arma ſua nequaquam in Ordines Cæſari obſequentes, aut a rebellione ad obedientiam reverſos, ſed in Palatinum adhuc rebellem eſſe converſa, urbesque & arces non alias, niſi ſeditioſorum Dominio obnoxias fuiſſe occupatas, eumque nullatenus fœdera ab Imperio conceſſa, ſed duntaxat contra Cæſarem inita diſſolvi petiiſſe. Jam antea Elector Moguntinus, & Haſſiæ Landgravius die decima nona Februarii datis ad unitos Imperii Principes literis, eos ad deferendam unionem gravibus rationum momentis hortabantur; nec irrito prorſus conamine; quippe Mauritius Haſſiæ Landgravius die quinta Aprilis habito Bingæ colloquio cum Spinola transegit, pactis utrin-

utrinque conditionibus, quod Mauritius neque Palatini, neque fœderatorum partes sequi, sed quietus in suis ditionibus fidem Imperatori servare suasque copias in fœderatorum opem conscriptas dimittere velit, viciſſim vero ab omni hostili exercitus Hispani vexatione, salvis etiam juribus, privilegiis, & pacis Religiosæ ac profanæ pactis, immunis servetur. Paulopost eodem Moguntino Electore, necnon Ludovico Darmstadiensi Landgravio urgentibus, Moguntiæ conventus habebatur, in quo Principes Correspondentes, ceterique omnes fœderis Assectæ per suos Legatos Solmensem Comitem, Benjaminum Bunighausen, Zobelium, & Fabrum, præsente Friderico Wirtembergico Duce, & Joachimo Ernesto Onoltzbacensi Marchione die duodecima ejusdem Mensis cum Spinola Marchione convenere, ut fœdus suum alias Aschusii initum, & Hallæ confirmatum solverent, novumque in Palatini favorem, vel adversus Imperatorem non inirent, copiasque suas a quarta Maij die dimitterent: e contrario autem Spinola in terris illorum, ceterorumque Principum & Ordinum sive Catholici, sive Protestantes sint in Ulmensi transactione comprehensi, excepto Palatino, a quovis hostili

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Bellus Laur. Aust. l. 5.

Sæc. XVII A. C. 1621.

hostili insultu abstineret, simulque ad Angliæ Regis preces promitteret, quod proscriptionis executionem contra eundem Palatinum usque ad decimam quartam Maij diem prorogare vellet: quæ prorogatio iterum ad Mensem Julium dilata est: Hac igitur ratione per unius cladis terrorem hæc Protestantium unio tantopere decantata in fumum abiit, atque universus ferme Palatinatus Spinolæ relictus est, solis Horatio Verreo & Oberntraudio tres Urbes adhuc detinentibus: Demum Spinola Alberti Archiducis jussu die vigesima tertia Aprilis Bruxellas venit, supremi exercitus cura Gonsalvo Cordubæ demandata. His ita conclusis Principes, & præcipue Wirtembergicus Dux Fridericum Comitem Solmensem aliosque Viennam ablegarunt, supplices, ut Imperator hucusque transacta, Cæsarea auctoritate rata habere dignaretur, simulque Palatinæ proscriptionis executionem prorogare, ex Palatinatu Hispanum militem abducere, & innoxie vexatos Weteraviæ Ordines in integrum restituere vellet: Ad hæc autem postulata die decima sexta Maij Cæsar respondit, se ad reconciliationem esse paratissimum, si Palatinus agnita culpa veniam petierit, illatisque damnis satisfecerit, se vero innoxiis dam-

damna, si quæ illata, pro viribus reparaturum. Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. LI.

Daniæ Regis Legatio ad Cæsarem in Palatini Electoris caussa.

Mense Februario finem habuit Segebertanus Protestantium Conventus a Daniæ Rege celebratus, cui Sueviæ, & Angliæ Reges, Palatinus, Brandeburgicus, unionis Ordines, Brunsvicensis, Luneburgensis, Holsatianus, Megapolitanus, & Pomeranus Duces, necnon Batavi, pluresque alii inferioris Saxoniæ Proceres vel per se, vel per suos Oratores intererant: Quid in hoc conventu decretum, ignorabatur ab initio, varius tamen, ut fieri amat, rumor spargebatur; quidam enim Palatini restitutionem, ac proscriptionis abolitionem urgeri, alii vero adversus Cæsarem, quasi hic Hispano exercitu Saxoniæ inferioris ditiones, & Archiepiscopatus ceteraque bona Ecclesiastica sui juris facere moliretur, arma bellumque fuisse decretum divinabant. Hac tamen calumnia offensus Cæsar datis Vienna literis die decima quarta Aprilis Fridericum Udalricum Brunsvicensem Ducem ab armorum apparatu dehortabatur, contesta-

Bellus l. 5. Lotich. rer. Germ. l. 9. cap. 1. Brachel. Hist. l. 1. Meteran. Hist. Belg. lib. 41. Le Blanc. Hist. de Bav. tom. 4.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

tus, ſibi hanc calumniam doloſe fabricatam immerito affingi, cum jamjam Spinolæ in mandatis dediſſet, ut militem ex Veteravia, Principumque finitimis locis educeret. Interim Viennam venere Daniæ Regis Legati, qui ad Cæſaris alloquium admiſſi querebantur, quod Cæſar Palatinum proſcripſiſſet, & dimiſſo nondum exercitu ſuo per Spinolam magnam Palatinatus partem expugnaſſet, atque innoxios Imperii Principes infeſtaſſet; ne ergo Rex Palatini cauſſam armis tueri cogeretur, Imperator dimiſſis copiis ejusdem proſcriptionem abrogaret, litemque & offenſam ab eo illatam, arbitris committeret: ad hæc vero Cæſar pau„cis reſpondit, quod copias exaucto„rare haud poſſet, eoquod Palatinus „in ſua rebellione contumax implora„tis Bethlemii, Turcarumque ſuppe„tiis nova arma cuderet, proſcriptio „autem publico Imperii nomine facta „non minus juſta ſit, quam ſi eam Da„niæ Rex in Regno ſuo contra perduel„les ferret: extra Palatinatum autem „Principum nullus, niſi rebellionis „particeps, nec a Cæſareis, nec ab „Hiſpanis vexatus fuiſſet, uniti quo„que Principes Palatini iniquitatem „agnoſcentes, dimiſſis copiis fœdus „ſuum nuper diſſolviſſent, proin infe„rioris

„rioris Saxoniæ Principes, ſi proſcri- Sæc. XVII.
„ptum tueri vellent, refloreſcenti paci A. C. 1621.
„bellum præferrent: de cetero cur Rex
„Imperatori legem præſcriberet, cum
„ne Cæſar quidem Regi ſua ſub juris-
„dictione moleſtus eſſe præſumat?„ Ve-
rum ad hæc regeſſerunt Regis Danici
Oratores, quod eorum Rex disqui-
„rere nolit, an Principes uniti ſponte
„vel coacte Moguntiæ transegerint, vel
„an Friderici proſcriptio nulla vel le-
„gitima fuerit, ſed duntaxat pro ſa-
„nando vulnere remedium non tam
„aſperum, ſed lene proponere volue-
„rit, præcipue cum in Mulhuſano Con-
„ventu de proſcriptione nil actum fue-
„rit, certum autem, licet fors id Cæ-
„ſari incognitum ſit, quod Hiſpani in-
„noxios Principes, & præ ceteris Mau-
„ritium Haſſiæ Landgravium & Hano-
„vienſem Comitiſſam duriſſimis exactio-
„nibus preſſerint. Rex vero, quomi-
„nus Palatino ad incitas redacto opem
„ferat, prohiberi nequeat, quin alie-
„nis ſe negotiis immiſcuiſſe redargui
„poſſet: Cæſar igitur a tam violento
„remedio abſtineat, & potius clemen-
„tia uſus, poſt diſſolutam unionem
„æque ſuum fœdus dimiſſis copiis diſ-
„ſolvat, Palatinum in gratiam recipiat,
„Palatinatum ei, refuſis ſumptibus,
„reſtituat & ea ſub lege viciſſim Palati-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

„nus Regno Bohemiæ, ſibique fœde„ratis nuntium miſſurus, & nec ultra „quicquam a Mansfeldii copiis, nec a „bellico Inferioris Saxoniæ apparatu „duntaxat ad ſui patriæque ſuæ defen„ſionem inſtructo timendum eſſet: quod „autem Cæſar hoc negotium ad Impe„rii & Electorum comitia rejicere co„gitet, id Regi eo magis ſuſpectum vi„deatur, quo magis compertum habet, „ibidem Catholicos Proceres ſuffragiis „prævalere: „Quoniam vero hi Oratores Regis ſui nomine circa proſcriptionis abrogationem abſolutum omnino reſponſum peterent, Cæſar eisdem hæc ſignificari juſſit: ſalva Cæſarea auctoritate ob graviſſima ſcelera proſcripto, qui etiamnum hoſtilia arma præparat, & extrema quævis Imperio minatur, veniam offerre, Imperator nequit: num ergo hoſtem ſuum etiam non petentem in gratiam admitteret? an exauctoratis ſuis militibus ſe hoſtium prædæ, Turcisque ac Tartaris, necnon Bethlenio Hungariam & Auſtriam etiamnum infeſtantibus relinqueret: Num proſcriptis expenſas refunderet, ipſe vero ſumptibus in tot exercitus erogatis exhauſtus, hoſtilia undique fœdera adverſus ſe pangi, & militum delectus haberi permitteret? An igitur Cæſar prius omnia in proſcripto-

scriptorum & hostium favorem præsta- Sæc. XVII.
ret, & tum primum exspectaret, quo A. C. 1621.
pacto Palatinus se submittere ac deprecari velit? hæ sunt conditiones nimis asperæ nequidem inferiori Principi obtrudendæ: de cetero gratum Cæsari accidit, si Regis Principumque arma duntaxat ad Regiæ ditionis, non autem proscriptorum defensionem comparata sint: de comitiis autem, quæ Cæsar Ratisbonæ habenda statuisset, Rex spectata Electorum, Principumque integritate, nihil, quod timeat, habeat.

Hoc Cæsaris responso offensus Rex, cum aperte Cæsarem petere haud posset, ex obliquo nocere statuit, ac præprimis Ernestum Schaumburgi Comitem armis invasit, ejusque ditiones, qua late patent, destruxit, quæsito obtentu, quod Principis titulus, quo eum Cæsar honorabat, Ducum Holsatiæ, Regisque juribus deroget; quocirca Cæsarem ad abrogandam hanc dignitatem compellens, eum Holsatiæ Principem vocari inhibuit, Comes vero militum violentias ingenti pecuniarum vi redimere coactus est, quo comperto Imperator datis literis Regi demonstrabat, quod hæc dignitas, ad quam benemeritos evehere, Cæsarei juris est, nullatenus in Holsatiæ Ducum, aut

Sæc. XVII. A. C. 1621. Regis præjudicium vergeret. Tandem Rege vehementius obsistente, ac Ernesto Schaumburgo anno sequenti e vivis sine prole sublato tota lis sopita est.

§. LII.

Philippi III. Hispaniarum Regis obitus.

Ferrar. contin. tom. 11. p. 345. Brachel. Hist. l. 1. Merc. Gallob. t. 9. l. 2. Meteran. Hist. Belg. l. 41. p. 330. Bellus laur. Austr. p. 524.

Fluxerat postrema Mensis Martii dies, quæ etiam ultima erat vitæ Philippi III. Hispaniarum Regis. Hic in die Cinerum vigesima quarta Februarii in Madritensi urbe concioni a Patre Hieronymo Florentia habitæ interfuit, inde vero redux usque ad vigesimam septimam Martii gravi febri jactabatur, mortisque periculum, quod Medici longe abesse testabantur, propius imminere sentiens, ad ultimam luctam sese accingere statuit: Præprimis igitur testamentum suum conscripsit, cujus executionem Lermæo Cardinali, a quo ob illatas injurias veniam petiit, necnon Uzedæ Duci, P. Aliagæ, quem a confessionibus habuit, & Castellæ ac Aragoniæ Præsidibus demandabat: sequenti die Philippum Filium suum accersens hortatus est, ut consilium sibi non ita pridem a Gregorio XV. datum de Valtelina reddenda exequeretur, & Ministris suis utpote experientia & dexte-

dexteritate probatis uteretur, demum datis eidem pluribus aliis monitis paternis Filio suo Christi crucifixi imaginem, qua Carolus V. & Philippus II. in agone utebantur, destinavit, ceterisque omnibus prolibus suis supremum vale dicens, Regiæ suæ portas aperiri, ac liberum cuivis aditum concedi jussit, moxque obortis lacrimis adstantes allocutus, *miserum*, inquit, *intuemini Regem vestrum, qui piorum operum fructu vacuam duxit vitam: miseremini mei, & misericordiam, malæque voluntatis veniam a Deo pro salute mea exposcite.* His dictis coram conscientiæ suæ arbitrio negotium orditur ponderosissimum, totius præteritæ ætatis accusationem: qua facta interdum, resonante manus ictu, pectus & præcordia tanquam per criminum vindictam afflictabat, totusque erat in pœnitudine delictorum, & melioris vitæ proposito: ubi vero dies trigesima prima Martii illuxerat sacro moriturientium Viatico munitus, sancto oleo ad luctam roboratus est, postea ne momento quidem suum Confessarium, & Villiesgeum Toletani Archiepiscopi Vicarium a suo lecto abesse voluit, ut ipsum in preces & lacrimas effusum adjuvarent: hora demum nona matutina repente Regem linquere vitalis calor cæpit, ac pallore

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

lore, sudoreque gelido totam sublui corpus, oculorum acies hebetari, & contentiosius, laboriosiusque meatus animæ trahere, ac tandem post internecinum totius halitus silentium expirare. In hunc igitur modum diem supremum explevit Philippus Rex, animi dotibus longe præstantissimus, continentia Virgo, pietate in subditos Pater, liberalitate erga pauperes & miseros Mater, ac denique Princeps suo ævo nulli secundus, si solus regnasset, nec clientum suorum favore fascinatus Regem exuisset. Explevit vitæ annos quadraginta tres, Regis sui viginti tres: Primis nuptiis ex Margaritha Caroli Archiducis Austriæ Filia susceperat Philippum IV. Regni sui Successorem, Carolum, qui vigesimo quinto ætatis suæ anno decessit, Ferdinandum Carolum Belgii Gubernatorem anno millesimo sexcentesimo quadragesimo primo mortuum, & denique Alphonsum nonnisi unius anni Infantem. Duas quoque habuit Filias Annam Mariam Ludovico XIII. nuptam, & Mariam Annam Ferdinando III. Imperatori desponsatam.

§. LIII.

Alberti Archiducis Legatio ad Batavos.

Inte-

Interim unitarum Provinciarum Ordines ſecta Calviniſtæ, cum inducias ad annos duodecim cum Hiſpanis die nona Aprilis anno milleſimo ſexcenteſimo nono initas propediem exſpirare noſſent, arma contra Hiſpaniæ Regem parare cæperant; ne vero quis dubitet, Religionis Catholicæ odium ad propagandam motæ ſeditionis felicitatem calcar addidiſſe, hoc adhuc anno die vigeſima ſexta Februarii ſanguinarium prorſus edictum promulgarunt, quo omnibus Sacerdotibus, Catholicis, Monachis, & præcipue Jeſuitis tam indigenis quam alienigenis injunctum, ut intra ſex dierum ſpatium e Belgio emigrarent, ſecus ſi fecerint, vel redierint, tanquam patriæ hoſtes & proſcripti a quovis capiantur, & prima vice centum ſaltem florenorum mulctam pendant, altera vice præter eandem pœnam publice virgis cæſi toto Belgio eijciantur, & rurſus deprehenſi capitali pœna ſtatim plectantur. Ex hiſce fanatici furoris præludiis Albertus Archidux, & Belgii Gubernator impendentes belli calamitates, & mala finitis induciis exoritura ſibi facile præſagiebat, ea igitur, ut ab his Regionibus averteret, Petrum Peccium Cancellarium ſuum die decima ſexta Martii Hagam Comitum unacum vi-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Meteranus Hiſt Belg. l. 41. p. 322. Neuvill. hiſt. d' Holland. tom. 1. c. 6. Theatr. Hiſt. Priorat. Hiſt. Ferd. II. p. 54.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

ginti quatuor Nobilibus ablegabat, ut inducias prorogari peteret, ſimulque demonſtraret, quod ſeptendecim Provinciis ad unum corpus & caput denuo reductis firma pax ſtabiliri poſſet, eoquod his ita antea unitis integra quies & concordia floruiſſet, excitatis autem in Belgio turbis mox hæ Provinciæ innumeris malis fuiſſent afflictæ, futuris vero calamitatibus tuto proſpici poſſet, ſi ad legitimorum Principum obſequium redirent: id ergo ſi gratum haberent, habito Colloquio Archiduces ad honeſtas conditiones deſcenſuri eſſent. Attamen vix Peccius Roterodamum venerat, cum a Calviniana plebe injuriis ac maledictis indigne laceſſeretur, & quo longius proceſſerat, eo atrocius, præcipue Delfis, ludibrio habitus, violatoque gentium jure cæno, lapidibus, omnique contumeliarum genere petitus, parum abfuit, quin in profluentem præcipitaretur: Hujus petulantiæ fama brevi univerſam pene Europam pervaſerat; quocirca Fœderati Ordines, ne tantæ indignitatis participes crederentur, naves affabre elaboratas Delphin usque ſubmiſerunt, ac ipſemet Mauritius Arauſionenſis Princeps unacum Friderico Henrico fratre ſuo, necnon Luſitaniæ Principe aliisque Proceribus Risvicum

vicum usque obviam proceſſerunt, Legatumque Hagam Comitis ſecure deduxere: ibidem die vigeſima tertia ejusdem Menſis ad colloquium admiſſus, negotium ſibi demandatum Ordinibus præpoſuit; hi vero pro innata omnibus ſeditioſis ex proſpero rebellionis ſuæ ſucceſſu tumidis ſuperbia Oratori ſat arroganter reſponderunt, quod eorum Respublica a variis Principibus pro libera fuerit agnita, ac propterea cum Hiſpaniæ Rege, niſi pariter hic ſibi nullum in hanc Rempublicam jus competere profiteretur, paciſci prohibeantur, proin palam declarent, neminem impoſterum, qui ſuæ libertati quid contrarium propoſuerit, ſe alloquio dignaturos. Accepto hoc rudi reſponſo Peccius denuo ad colloquium admitti poſtulabat, quod tamen ei denegatum ab iis, qui primum paucos ante annos nonniſi rebellionis ope ſibi Principatus dignitatem vindicarant. Quapropter Peccius die tertia Aprilis Roterodamo Antverpiam, ac demum Bruxellas reverſus eſt. Calviniani autem Belgii Ordines in ſignum lætitiæ ob finitas inducias paſſim in Provinciis ſuis, propugnaculis & oppidis belli tormenta magno fragore diſploſerunt; nihilominus Franciæ & Angliæ Regum opera hæ induciæ primo ad ſex hebdomadas,

Sæc. XVII. A. C. 1621.

madas, dein vero usque ad tertiam Augusti diem prorogatæ fuerunt: interim vero tam Hispani, quam Fœderati Ordines delectu militum undique instructo bellum adornarunt, ac primi quidem Batavi hostilia agere cæperunt, quadringentis Equitibus Anversam intercipere jussis.

§. LIV.

Bellum a Cæsare Gabrieli Bethlenio indictum.

Meteran. l. 41. p. 334. Ortel. rediv. pag. 76. Carafa Germ. rest. pag. 96. Han. Panon. vet. & nova p. 330.

Dissoluta Protestantium Principum unione superiori Germaniæ pax reddita est, in Hungariæ Regno grassantibus adhuc belli flammis, quibus extinquendis Ferdinandi Imperatoris & Franciæ Regis Oratores in Hamburgensi conventu egregiam navabant operam; Jamjam ex Hungariæ Proceribus non pauci, relictis rebellium partibus, ad Cæsaris obedientiam reversi sunt, ac ipsemet Bethlenius Gabor pacis studium præseferebat, Ferdinandi clementia expugnatus. Hic enim in omnes ferme concordiæ leges a Bethlenio propositas descendit, annuitque, ut retento Principis titulo, ac persolutis sibi centies mille florenis, annue mille argenti marcas reciperet: mox autem varius compositusque ad fallendum

patuit

patuit Bethlenii animus, dum insuper plenam præteritorum veniam omnibus fœderatis concedi, sibi vero Regis dignitatem salvam servari petiit: Studiose autem prævisa hujus postulati difficultate omnem transactionis spem elusit, palamque Tartariæ Principi, a quo decem militum veteranorum millia petebat, literis suis declaravit, quod pacis media offerendo *amicitiam simularit, ut aquisitis interim Turcarum Imperatoris viribus, hostem superare, ejusque ditissimas Provincias eo facilius occupare posset.* Dissoluto igitur pacis consilio Hungari e Moravia ejecti, impetum in Bucquoii exercitum ad Scalitsium fecere, multisque cæsis, oppidis & pagis aliquot direptis, incensisque, prædam valde opimam abduxerunt: quo cognito Cæsarei eos strenue insecuti, postremum agmen fuderunt, magnamque prædæ partem reportarunt: Inde vero Bethlenius, postquam Georgium Setschium, Thomam Bosniakum, & Palfium, aliosque Hungariæ Proceres Cæsari reconciliatos inaudierat, tanta rabie in eos exarserat, ut extrema se tentaturum, ipsumque Turcam in eorum perniciem concitaturum minitaretur: ne tamen rebus suis domi deesset, primo quidem Hungarici Regni coronam Posonio Alesolium transtulit, dein

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

dein urbem, arcemque Waiccenſem Turcis tradidit, ut ſorte Cæſaris potentia preſſus, promptum ab eis auxilium recipere poſſet. Ferdinandus igitur rei indignatione commotus, & Hiſpani ſubſidii ſpe animatus, Bethlenio, ceterisque Hungariæ rebellibus bellum indixit, quod ut auſpicatius gereretur, oppignoratis etiam cimeliis, ſumptaque ad fœnus pecunia, annonam pro alendis quadraginta hominum millibus Jaurinum, & Comorram advehi juſſit. Setſchius quoque, qui nuper a rebellibus defecerat, pacem ſimulans, Bethlenio & Turriano inſidias ſtruxit, qui ambo tamen tempeſtive admoniti periculum evaſere.

§. LV.

Bucquoii victoriæ, ejusque obitus.

Meteran. & Han. l. c.

Enimvero opportune in hac rerum viciſſitudine Ferdinando Cæſari accidit reconciliatio ejusdem Georgii Setſchii inter Hungariæ Proceres facile potentiſſimi. Hic enim collecto milite Aleſolium occupavit, & Hungariæ corona potitus, Fillacum contendit, promotisque caſtris Veſprinum cæſis præſidiariis cepit, ac ipſum Gaboris Belliducem Redeium Ferentium captivum abduxit, dein cum duobus mil-

millibus Germanorum ad ipsius auxi- Sæc. XVII.
lium submissus Bethlenium, qui cum A. C. 1621.
quindecim suorum millibus Posonium versus moverat, insecutus est: mox etiam Bucquoius cum viginti quatuor Cæsareorum millibus ex Bohemia in Hungariam penetrans, in itinere occupata Thebana arce accessum sibi ad Posonienſem urbem parabat, quam etiam die secunda Maij nullo ferme negotio occupavit, expeditionis cursum remorantibus arcis præsidiariis, qui tamen exorta inter se dissensione, & assidua tormentorum hostilium explosione territi die septima ejusdem Mensis pariter deditionem fecere, inde Bucquoius cum toto exercitu Neosolium movit, ad cujus exercitus famam Altenburgenses, & Tirnavienses fuga dilapsi, has urbes victori cesserunt, Sopronienses vero & Schittani qua deditione, qua vi fuere subjugati: unde liberrimus accessus Comorrianis & Jaurinensibus ad Cæsarianos, & his ad illos patebat: Nihilominus majoris molis erat Neosolii expugnatio, eoquod Turso Comes adhuc Bethlenio addictus in urbem ex Hungarica & Transylvana Nobilitate quamplurimos eo immisisset: Bucquoius tamen, nil fortitudini impervium fore ratus, oppidum, cujus præsidiarios dissensione

scissos

Sæc. XVII. A. C. 1621.

sciſſos noverat, obſidere eminus cæpit, valloque quam proxime ad munitionem perducto omnem obſeſſis exitum intercluſit, unam tamen Carniæ portam tam arcte cingere haud poterat, quin non quatuor Hungarorum millia in laborantis urbis opem innoxie immitterentur: unde obſeſſi horum ſuppetiis aucti, ſubinde in Cæſareos pabulatores erupere, ac cæſis eorum nongentis, interceptisque die vigeſima ſeptima Junii ſex navigiis annona onuſtis haud exiguam prædam reportarunt: Bethlenius quoque cum triginta ſuorum millibus Fillacum movens, Thomam Bosniakum, Stephanum Palfium & Horatium Ferrentium, aliosque Proceres, qui ad Cæſaris partes tranſierant, in itinere deprehendit, initoque cum iis certamine, ad tria ipſis adhærentium millia, ipſumque Palfium trucidavit: Bucquoius vero interim ad omnes caſus intentus ſedulo munimenta luſtrabat, longius tamen progreſſus in Hungaros in inſidiis latentes incidit, quos quidem a ſuis adjutus ſtrenue repulit: die autem decima Julii rurſus, ſi quis forte ad obſeſſos acceſſus pateret, exploraturus in Hungaros clam erumpentes offendit, quos, fugere neſcius, ſtrenue adorſus, tamdiu ſclopetis, ſuoque gladio ſuſtinuit, donec

nec a suis derelictus, ac sedecim ac- Sæc. XVII.
ceptis vulneribus, & equo, cui insede- A. C. 1621.
rat, trucidato lancea confossus glorioſe occumberet: Ex his, qui eum tum comitabantur, partim cæsi partim capti fuere omnes: Cadaver autem Bucquoii, Belliducis victoriarum gloria, & invicta in Ecclesiam Catholicam, & Austriacos constantia celeberrimi die vigesima Julii non sine magno Cæsaris mærore Viennam translatum, ibidem militari pompa tumulatum est. Jam antea primum Brunæ, dein Viennæ secundis curis prodiit libellus, in quo Author ementito Constantii Peregrini nomine glorioſos Bucquoii triumphos enarrabat: alius tamen Scriptor hanc relationem Boico nomini, & Catholici fœderis copiis injurioſam fuisse ratus, eoquod omnia ferme in Bohemiæ Regno gesta tam Bucquio quam suæ genti hic Constantius vindicasset, alium hoc anno vulgavit libellum (*), quo illius relationem castigabat: Ita virtus raro sine æmuli invidia senescit.

§ LVI.

(*) Præfatus liber hunc præsefert titulum: *Constantius Peregrinus castigatus, seu Relectio itineris quadrimestris Bucquoii authore Berchtoldo Rauchenstein. Bruggæ anno* 1621.

Sæc. XVII.
A. C. 1621.

§ LVI.

Neoſolium obſidione liberatum.

Merc. Gallob. t 9. l. 2. Meteran. Hiſt. Helg. l. 41. p. 335. Brachel. Hiſt. l. 1.

Trucidato incomparabili hoc Belliduce mox in Cæſareis caſtris, quod in æqualis Ductoris deſperatione proximum eſſe ſolet, ordinis omnis, & compoſitæ militaris diſciplinæ nexus erat interciſus, cumque annona indies magis, magisque deficeret, ac Præfecti, militesque ſuo Capite, Rectore, gerendorumque Dictatore orbati, ne ab hoſtibus cincti ad incitas redigerentur, jure metuerent, Turriano Comite cum ſex armatorum millibus imminente, die decima ſeptima Julii noctu obſidionem ſolverunt, relictis quindecim belli tormentis. Verum Hungari, cum caſtra Cæſareo milite vacua cernerent, ingenti furore eos inſequuntur, captisque quamplurimis ceteros tanta clade profligant, ut Vallonibus, Gallisque, qui novum Rudolphi Tieffenbachii in Bucquoii locum ſubrogati imperium detrectabant, fuga dilapſis, exercitum omnem Gutta oppido Poſonium transferre, neceſſe eſſet, parte aliqua Jaurinum, altera Commorram transmiſſa. Hoc ſucceſſu elatus Gabor Hungaros ſuos prædatum in Auſtriam & Moraviam emiſit, ex quibus quater mille ad

Marc-

Marcfeldium trans Viennam die duodecima Auguſti appulſi incendiis & direptionibus tanto furore graſſabantur, ut una nocte viginti pagos conflagrarent, atque ab altera parte cum ſex ſuæ gentis ac Turcarum millibus Ductore Budiano Collaltum Cæſaris Belliducem inſequentes, ad trecentos in poſteriori agmine funderent, incenſisque quatuordecim pagis, & plusquam centum & viginti vicis fœde devaſtatis direptisque, omnia loca ad unum usque Vienna lapidem rapinis & incendiis emenſi eſſent: Interim ipſe Bethlenius cum ingenti exercitu Tirnaviam arctiſſima obſidione cinxit, ac non ſine magna ſuorum clade tertio repulſus, tandem die prima Auguſti urbem undique mænibus nudatam deditione cepit, inde promotis Poſonium caſtris, comitantibus eum Turriano, Landavio, aliisque profugis Auſtriæ Proceribus hanc urbem cum viginti quinque belli tormentis quatere cæpit: irrito tamen conatu; quamvis enim Jægerndorffius, qui ex Sileſia duos Eccleſiaſticos & quatuor Nobiles captos ſecum abſtraxerat, ſuas quoque copias die decima nona ejusdem Menſis rebellibus adjunxiſſet, nihilominus obſidentium numero & furore minime frangebat obſeſſorum fortitudinem; quip-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

pe Schwendius facta ex urbe cum mille armatis eruptione ducentos Hungaros trucidavit, & tria tormenta adactis clavis obstruxit: Die autem vigesima quinta Augusti rursus pabulatum magno numero egrediebantur Cæsarei, qui tamen ab Hungaris oppressi, paucis fuga dilapsis, internecione deleti sunt. Horum necem vindicaturi Cæsarei denuo erumpentes, Hungaros in devastatis suburbii ædibus delitescentes profligarunt, & octo hostilia belli tormenta ad usum inepta reddidere: tandem vero obsessi validis suppetiis ex Moravia submissis aucti, Bethlenium eo adegerunt, ut die trigesima prima Augusti soluta Posonii obsidione Tirnaviam secedere cogeretur. Præterea ad infaustæ hujus expeditionis cumulum accessit iterata Budiani clades; quippe ex ejus copiis in pago quodam prope Sopronium trecenti a Cæsareis oppressi, maxima parte trucidati fuere: Gunsii quoque ab Esterhasii Equitibus quadringenti circiter cæsi & ab Erdeödianis trecenti in Danubium protrusi occubuere, cum igitur Transylvani quoque, quos Bethlenius auxilio submiserat, domum reversi essent, Budianus ad pacis consilia inclinans, inducias sibi concedi postulabat. Ipse etiam Gabor postquam cum copiis suis

Jægern-

Jægerndorffio Marchioni junctis Moraviam omni alimentorum genere exhauſerat, ſumma annonæ penuria ipſemet preſſus in Hungariam exercitum ſuum reducere cogebatur, a Jægerndorffio, qui itidem in Sileſiam rediit, derelictus. Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. LVII.

Superior Palatinatus a Maximiliano Bavariæ Duce ſubactus.

Interim Mansfeldius in Bohemia, & Jægerndorffius in Sileſia Friderici Palatini nomine extrema quæque tentabant: Maximilianus vero Bavariæ Dux oppreſſorum ſortem miſertus, Tillio exercitus fœderati Imperatori in mandatis dedit, ut præprimis Bohemiam ab hoſtili Mansfeldianorum excurſione vindicaret. Hic ergo collecto milite Pilsnam profectus, per Schönfeldium Baronem Lotharingium empta præſidiariorum defectione urbem exiguo temporis ſpatio occupat, & Mansfeldium iterata clade affectum a cædibus & direptionibus aliquamdiu deterret. Inde promotis caſtris, & occupata prius a Saxoniæ militibus Falquenavia & Schlackenwalda, Tillius intercepta arce Hertenbergenſi Elenbogiam contendit, quam tamen urbem

Mœr. t. 9. lib. 2. Annal. Boic. Adlzreit. part. 3. l. 6. Le Blanc. Hiſt. de Bav. t. 4.

Sæc. XVII. A.C. 1621.

præsidiarii, Præfecto Henrico Ortenburgico Comite, strenue propugnabant, validæ opis, quam Mansfeldius a Schlikio Comite & Elenbogensi Nobilitate rogatus promiserat, fiducia animati: Verum Tillius die nona Maij urbem tanto impetu adorsus est, ut decimo inchoatæ obsidionis die muri ruina ad irruptionem opportuna panderet: unde obsessi, cum de Mansfeldii, qui cum octo millibus tardius accurrerat, suppetiis desperarent, deditionem fecere, & arma contra Fœderatos gerere, integro trimestri prohibiti, direptionem centum florenorum millibus redimere jussi sunt. Pari fato Balthasar Maradius Verlingam & Clingenbergam urbes Mansfeldii milite munitas in Cæsaris obsequium reduxit. Tum demum Tillius ipsum Mansfeldium totis viribus aggredi, illumque ex castris suis Roscopfii loco percommodo sitis die nona Julii deturbare statuit: Aliquamdiu nonnisi velitationibus dimicatum est, æquali utrinque victoriæ gloria, & cladis dispendio: tandem vero die decima septima ejusdem Mensis pertinax ac cruentum initur prælium, quo per duodecim horas in mutuas cædes desævitum, cæso etiam Joanne Jacobo Baurio fortissimo Herbipolensis Legionis Præfecto, qui, cum

Sæc. XVII. A. C. 1621.

cum hoſtem e vallo, quod ipſe occupaverat, bis disjeciſſet, trajecto per caput globo glorioſe occubuit. In hac pugna utrinque non pauci cecidere, ex Mansfeldianis tamen longe numero plures, ac ipſemet Mansfeldius ægre vitæ periculum eluctatus eſt; globus enim e tormento excuſſus, totoque impetu in terram concidens, tantam glebæ vim in Mansfeldium excuſſit, ut mox præceps datus, ſemianimi ſimilis corrueret, utroque Vinarienſi Principe ceterisque, qui proxime adſtabant, caſum mortemque Comitis horrentibus, quamvis omne intra trepidationem diſcrimen ſteterit: Interea vero Anholtius Comes ſupremus Boici exercitus vigiliarum Præfectus cum ſuis copiis in Palatinatum Superiorem penetrans, primo Cambum decimo obſidionis die, & poſtea Ambergam ultronea deditione ſubegit: quo comperto Mansfeldius, cum viginti ſex Bavarorum millia in Palatinatum irruere, ſuosque iteratis præliis ac magna clade protritos, ſeque ad tantas redactum anguſtias cerneret, ut ab hoſtibus undique cinctus, iterata proſcriptione territus, rerumque inopia preſſus, aut Bavaris ſeſe dedere, aut ferro vique reditum ſibi aperire cogeretur, hinc deſperatis rebus ſuis in fraude & dolo

Lotich. l. 10. cap. 1. Rapin Thoiras Hiſt. d' Angl. l. 18. tom. 8.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

opem quærere ſtatuit: miſſo igitur Solmenſi Comite Superioris Palatinatus Fridericiano Prætore die vigeſima ſeptima Septembris pacis colloquium Tillio offert, pollicitus, quod, numeratis ducentorum florenorum millibus, copias ſuas quamprimum dimiſſurus eſſet, & ne quid de ejus ſinceritate dubitaretur, caſtrorum munimenta apud Weidhuſium Bavaro traderet. Dantur igitur utrinque obſides, a Tillio Cratzius, & Haimhuſius, a Mansfeldio Comes Ortenburgicus, & Tribunus Carpezanus dexterrimus texendæ fraudis Architectus: Petit inſuper, ut quatuordecim dierum ſpatium, quo Palatinum deſuper monere poſſet, ei concederetur, quo evoluto Tillio declarabat, quod ejus Tribuni locum a Cæſareis caſtris remotiorem eo fine poſtularent, ut cuique, quorſum velit, libera diſcedendi facultas eſſet: quo impetrato oſcitantius a Cæſareis obſervatus indicta clam profectione cum omnibus ſuis copiis die quarta Octobris, intempeſta nocte in Palatinatum inferiorem ſumma celeritate e Palatinatu ſuperiore erupit, evaſit. Fugitivum quidem Mansfeldium Tillius inſequebatur, ſed eluſa ipſius potiundi ſpe totum Palatinatum nullo negotio occupavit, unde incertum, an Mansfeldius Bavaro plus profue-

fuerit doloſe fugiendo, quam fuiſſet nociturus ſtrenue pugnando. Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. LVIII.

Franckenthalium a Mansfeldio obſidione liberatum.

Mansfeldius interea Britannicas Verii Angli, & Palatinas Obertrautii legiones, ceterasque in præſidium Palatinatus inferioris relictas copias ſibi adjunxit, ac trajecto apud Manheimium Rheno Franckentalium obſidione liberare conſtituit: Erat illud validum Inferioris Palatinatus propugnaculum, quod Gonſalvus Corduba, qui Spinola in Belgium reverſo Hiſpanis copiis præerat, jam integro Menſe tam arcte cinxerat, ut proximam potiundæ urbis ſpem haberet: tum vero Mansfeldius ab obſeſſis pacta pecuniarum mercede evocatus, inopinato cum toto exercitu advolat, cui Corduba cum numero ac viribus impar eſſet, noctu obſidionem ſolvit, ac relictis ægrotis, ſauciisque quamplurimis Wormatiam verſus digreſſus eſt. Mansfeldius vero in Spirenſis Epiſcopi ditionem movit, & conceſſa militibus ſuis prædandi impunitate ipſemet omnia cis Rhenum oppida, præcipue vero Brugſalenſem civitatem graviſſimis exactionibus exhauſit,

Brachel. Hiſt. l. 1. Merc. t. 9. lib. 2. Annal. Boic. l. c.

Bellus laur. l. 6. 6. part. 614. Merc. t. 14. pag. 98. Barre hiſt. d' Allem. t. 9. p. 519.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

hauſit, trans Rhenum quoque Dides-heimium, Kirchweilam, & Lauter-burgum, cunctaque hujus Regionis loca rapinis & incendiis infeſta reddidit, ut ex prædis, extortisque ſubditorum pecuniis ſtipendia militaria ſuis copiis numerare poſſet. Relicto demum Palatinatu in Alſatiam prædabundus excurrit, ac præprimis Muro-Monaſterienſem urbem & Abbatiam prædivitem adhibita vi occupavit, defideratis ſuorum trecentis: poſtea circumvicinos pagos & oppida incendiis & rapinis devaſtans, a Catholicis & Judæis Hagenoenſibus plusquam centena Imperialium millia extorſit, quo quidem pretio cives vexationem ulteriorem ſe Germana fide mercatos fuiſſe ſperabant, ſuo tamen damno edocti fuere, quod juxta Catholicorum dogma data hæreticis fides ſit ſervanda, raro tamen ab hæreticis data ſervetur; quippe Mansfeldius publicam fidem frangere aſſuetus, nondum evolutis quatuordecim diebus, intra quos ab armis ſe ceſſaturum promiſerat, urbem hoſtiliter invaſit, captamque ſuo milite in cives denuo graſſante firmavit: Eodem quoque dolo Tabernæ civitatis, quæ Argentinenſis Epiſcopi imperio paret, deditionem petitis centum mille Philippicis extorquere tentabat: verum

rum obsessi alieno periculo cauti, cum interim duo armatorum millia in opem immissa fuissent, Mansfeldio responderi curarunt, quod pro hac pecunia globos & nitratum pulverem coemissent, cujus si odorem percipere vellet, obsidionem urgeret. Hoc sarcasmo exasperatus Mansfeldius, expugnatione desperata, bellum atrox miserorum rusticorum fortunis, eorum armentis, & agris intulit, unde coloni, desertis suis ædibus reque omni domestica, per devia & invia palantes, hyemis rigore magno numero perierunt, locaque late omnia, his prædonibus cesserunt: Mansfeldiani enim in ulteriorem Alsatiam, Brisgoiam & hæreditarias Austriæ Regiones excurrerunt, & rapinis, incendiis & direptionibus cuncta devastarunt. Ipse quoque Mansfeldius in Spirensem Episcopatum reversus, Medenburgicam arcem irrito conatu tentabat, ac haud procul aberat, quin Cæsaris-Lutheram aliquot civium conspiratione interciperet: detecta tamen conjuratione ipse spe sua delusus, recedere coactus est, proditoribus perfidiæ suæ culpam suspendio luentibus.

Sæc. XVII. Sæc. 1621.

§. LIX.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. LIX.

Heidelberga a Tillio fruſtra ad deditionem ſollicitata.

Bellus l. 5. Meteran. l. 41. Merc. Gallob. t. 9. l. 2.

Cum ditiones Catholicis partibus & Cæſari addictæ Mansfeldii crudelitati impune eſſent objectæ, & Gonſalvus Corduba prædatoribus reprimendis impar eſſet, Maximilianus Bavariæ Dux Tillium Comitem juſſit, ut copias ex hibernis eductas rurſus contraheret, promotisque verſus Neccarum caſtris ſeſe Cordubæ copiis, Mansfeldianos inſecuturus jungeret. Igitur Tillius in inferiorem Palatinatum irrumpens, die vigeſima octava Octobris Heidelbergam hujus Provinciæ Metropolin cinxit, datisque ad Palatini Senatores literis urbem Cæſaris imperio ſubjici petiit, viciſſim omnem ſecuritatem pollicitus. Verum Heidelbergenſes Mansfeldii ſat propinqui fiducia animati inſtigante Henrico Merves urbis Gubernatore reſponderunt, quod inconſulto Verio, ac Electore inſcio nil decernere poſſent, civitatem vero ſibi commiſſam usque ad extremum vitæ halitum tueri ſtatuiſſent, ſi ergo Tillio virtutis ſuæ experimentum facere libuerit, non obſtarent, quo minus urbis obſidionem tentare, & experiri poſſet,

set, an ipsis minus, quam Franckenthalensibus animi sit: insuper cives in Cæsaris despectum cantilenam in omnibus ferme plateis decantabant, quam tamen petulantiam æque ac arrogans eorum responsum anno sequenti amaris lacrimis deflere compulsi sunt. Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. LX.

Jacobi I. Angliæ Regis deprecatio apud Cæsarem pro Friderico Palatino.

Quantumvis Fridericus Palatinus suam in Cæsarem rebellionem per suos fautores totis viribus prosequi satageret, non deerant tamen ex Principibus non pauci, qui pro eo apud Cæsarem impense deprecarentur, & quidem præter Daniæ Regem, Jacobus quoque Angliæ Rex Friderici Socer Londini comitiis die vigesima Januarii habitis, ut a suo Senatu pecuniarum suppetias obtineret, Palatinatus tuendi obtentu utebatur: ne vero sinceri sui propositi dubium relinqueret, Digbium cum aliis Nobilibus Legatum Viennam decrevit, qui Palatinum in Cæsaris gratiam recipi, ac in eundem statum, quo ante sui electionem in Bohemiæ Regem erat, restitui, & proscriptionis executionem aut revocari, aut saltem suspendi

Thoiras hist. d'Angl. tom. 8. l. 18. Lotich. l. 9. cap. 6. Barre Hist. d'Allemagn. tum. 9.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

di peteret. Id ſibi Rex eo facilius ſe a Cæſare obtenturum, pollicebatur, quo certius ex ejus literis ad Albertum Archiducem datis, Ferdinandum ad pacem cum Palatino ineundam paratum noſſet, ac ipſemet Hiſpaniarum Rex Cæſari ſignificaſſet, quod ſi Palatinatum Bavariæ Duci traditurus eſſet, nullas ultra ſuppetias ab Hiſpania ſperaret: Hac igitur ſpe fretus Rex, Digbyum ad Cæſarem ablegat. Huic die decima quinta Julii ad alloquium admiſſo, in reſponſis datum, quod attenta Angli Regis moderatione, alio„rumque Regum & Principum depre„catione Cæſar ad reconciliationem „paratus eſſet, cum viciſſim, a Palatino „debitum Cæſareæ Majeſtati obſequium „& ſatisfactionem præſtitum iri, Rex „caveret: tanti autem momenti res to„tum Imperium concerneret, ac pro„pterea Cæſar Ratisbonam Imperii „Conventum indixiſſet.„ Interim Hiſpaniæ etiam Rex, & Albertus Archidux Belgii Gubernator, necnon Iſabella Clara Eugenia ejus Conjux pro Friderico deprecati ſunt: quo comperto Digbyus rem potentius urgendam ratus, oblato libello ſupplici, nomine Regis ſui denuo pollicitus eſt, effecturum ſe, ut conceſſis ac promulgatis induciis, Mansfeldius exauctoratis ſuis copiis

copiis nihil contra Cæsarem, suasque & aliorum Principum ditiones moliretur, vel si id præstare recusaret, pro aperto hoste a Rege suo & Palatino haberetur: præterea se effecturum, ut Jægerndorffius omni potestate & Imperio exueretur, & Thaborensis ac Wittingaviana Bohemiæ urbes adhuc Palatino obnoxiæ Cæsari restituerentur: Hanc Legati propositionem Ferdinandus Imperator, magis ad veniam quam vindictam facilis, mox Saxoniæ Electori, & Bavariæ Duci manifestabat, qui ambo hanc reddendæ pacis occasionem haud esse negligendam censebant: quocirca Cæsar Isabellæ rescripsit, quod si pro præsenti rerum vicissitudine nihil in Palatinatu inferiori impedimenti accidat, stabilitis hisce conditionibus, de induciis agere valeat: idem quoque Cæsar Digbyo Angliæ Legato significari jussit. Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. LXI.

Cæsaris responsum ad Anglici Oratoris epistolam.

Accepto hoc responso Digbyus, prout ei Cæsar author erat, die undecima Septembris Vienna profectus, ad Superiorem Palatinatum, ubi tum Bavariæ Dux in castris erat, contendit, de *Barr. hist. d' Allemagn. l. c. Merc. l. 2. tom. 9.*

Sæc. XVII. A.C 1621.

de induciis cum eo acturus: Huic vero Maximilianus respondit, Mansfeldio crudelem in modum Cæsareas æque ac Palatinas ditiones adhuc devastante, de induciis minime cogitandum esse, se autem confidere in Dei opem, armis, quæ resumere coactus esset, brevi bello finem se impositurum. Accepto hoc responso Digbyus datis ad Cæsarem literis die quinta Octobris vehementer questus est, quod Bavariæ Dux demandatæ potestatis limites excedens, Palatinatum non Cæsari, sed sibimetipsi vindicare niteretur: Ad has vero literas hæc respondit Cæsar, „ego quidem quoad Palatinatum Su„periorem proscriptionis executionem „suspendi concesseram, postquam vero „Palatinus non modo sese adhuc pro „Rege gerit, ac quasdam urbes in Bo„hemia retinet, sed insuper per Mans„feldium in Palatinatu superiori & per „Jægerndorffium in Silesia & Hunga„ria bellum prosequitur, Gaborem ad„versus me & Imperium concitat, cun„ctaque molitur, ut ad repetendam „Bohemiam nihil ipsum nisi fortunæ „invidia, viriumque imbecillitas im„pediat, hinc rebus ita constitutis Ba„variæ Dux arma corripere & Mans„feldium persequi, jussus fuit: ac pro„pterea nequidem in inferiori Palati„natu

„natu induciis locus esse poterit, eo- Sæc. XVII.
„quod Horatius Verius Palatini Belli- A. C. 1621.
„dux aucta indies insolentia in Spiren-
„sis, Herbipolensis & Bambergensis E-
„piscoporum, necnon in Electoris Mo-
„guntini ditiones ferro flammaque cru-
„deliter grassetur, non alia ex culpa,
„nisi quod hi Principes mihi & Impe-
„rio fidem suam integram servarunt,
„proin nondum vicinorum Principum
„securitati, si induciæ vigerent, cau-
„tum foret.„ Accepto hoc responso Rex Angliæ sequentes reconciliationis leges Cæsari proposuit. I. Fridericus in Cæsaris gratiam recipi supplex petat. II. Omni juri pro se & posteris suis in Bohemiæ regnum cedat. III. In pristinam dignitatem restituatur. IV. Imposterum pacem nullis clandestinis molitionibus perturbare præsumat. V. Cum ceteris tam Ecclesiasticis quam profanis Principibus reconcilietur, & facta injuriarum oblivione pacem cum Cæsare ineat. Postea Rex declarabat, quod si quid aliud adhuc desideraretur, illud quoque a Genero suo ratum haberetur, si vero adimpletis his conditionibus reconciliatio tamen obtineri nequiret, Rex armis suis id evincere cogeretur. Perceptis hisce literis Cæsar, ut se a pace nullatenus alienum demonstraret, Schwartzen-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

burgenſem Comitem Londinum abſolegavit.

§. LXII.

Bohemiæ Directorum, & ceterorum Rebellium ſupplicium.

Bellus laur. Auſt. p. 530. 551. & 609. Meter. Hiſt. Belg. l. 41. p. 324. Theatr. Europ. p. 531. Merc. l. c. p. 237. Londorp. Theatr. Hiſt. p. 907.

Interim Pragæ Liechtenſteinius Princeps per conſtitutos Judices in Bohemiæ rebelles inquiri juſſerat, tandem die quinta Aprilis ex Bohemiæ Directoribus, qui e Regno profugerant, ac tertio citati non comparuerant, nominatim viginti novem publice tanquam rebellionis, fractæque pacis publicæ, ac perduellionis rei proſcripti fuere, data univerſis poteſtate, eos ubicunque fuerint, trucidandi, eorumque bona Cæſareo ærario adjudicandi: Eodem tempore in Ivanbergium, Felſium, Smirciſium, Stubenbergum, Guttenſteinium, Uchnitzium, Gersdorffium, Pfafferkornium & Buban, etſi jamjam tunc defuncti eſſent, eadem tamen pronuntiata eſt ſententia, damnataque eorum memoria, & omnia eorum bona fiſco addicta fuere, ſervatus tamen ex Cæſaris benignitate, hæredibus eorumque poſteris honor. Ceterum qui vivi in Cæſaris poteſtatem venere, inſtituta quæſtione dignas rebellionis, totque malorum exinde orto-

ortorum pœnas dedere: & quidem die decima nona Junii ad ferale pegma quadraginta tres horum criminum rei producebantur, quibus hæc ſententia prælecta eſt: Popelius Lobcovitzius, Ritſchan, Vaſtrovetz, Pitibeſcius, & Borbonius perpetuo carcere, Carabonius & Haslaverus perpetua, Zaveta vero annua ſervitute plectantur, Jaurinum transvehendi. Uslerus in carcere, donec aliter juſſum fuerit, hæreat. Diebiſus, linqua abſciſſa & ad patibulum affixa, Jaurinum ad perpetuam ſervitutem mittatur. Poſſſchetzcius, Cubinus, Schvela virgis cæſi e Regno in perpetuum expellantur, Cameritus ad annum proſcribatur, Schlikenſis Comes, & Budovitzius Senior, amputata prius dextera, vivi in quatuor partes ſecarentur, & partes ad quatuor vias, caput unacum manu ad turrim in ponte affigatur, ex gratia tamen Cæſaris hi ſicut & Harrandus capite plectantur, amputata poſtea manu: Michalovitzius, Caplitzius octogenarius, Loſſus, Duorſetzius, & Bilaus Cochanus, Steſgecus, Colarus Senior, & Sixtus ex Cæſaris clementia gladio percutiantur, eorumque capita ad turrim affigantur, Maſchirofscius, Bockus, Clumskius, Roſſinus, Tſcherinius, Corſacrius, Setſchiſius,

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Widmanus, & Vocotſchius decollati pereant. Scultetus vero Primas in Cuttenberg & Maximilianus Hæſtelig Primas in Satz gladio percutiantur, & illius caput in Cuttenberg, hujus in Satz patibulo affigantur. Jeſſenius Lutheranus Declamator & Profeſſor lingua abſciſſa capite plexus in quatuor partes ſecetur, & partibus ad quatuor vias ſuſpenſis caput ad turrim pontis affigatur. Cuttenavius & Suſſitzius e feneſtra ad Curiæ trabem ſuſpendantur, & Nathanel Vodniandſeius in crucem veteris Pragenſis urbis tollatur; omnium vero horum bona, dote tamen uxorum excepta, fiſco applicentur. Perlecta hac ſententia rei ad carceres reducti fuere, facta cuilibet eos accedendi facultate: Erant omnes ſecta Lutherani præter Budovitzium Calviniſtam, & Tſcherinium Catholicum: Deſudabant Sacerdotes Catholici in Heterodoxis ad veram fidem revocandis, ſed omnes hoſce Sectarios Religionis Catholicæ odium, & factionis ſtudium in ſectæ ſuæ fanatismo obduratos detinuit. Sequenti die præter hos adhuc Leander Ruppelius & Georgius Havenſchildt condemnati fuere, ita quidem, ut abſciſſa dextera gladio percuterentur, & capita, manusque ad turrim affigerentur.

§. LXIII.

Sæc. XVII.
A. C. 1621.

§. LXIII.

Hujus ſententiæ executio.

Die igitur vigeſima prima Junii clauſis portis, diſpoſitisque per plateas militibus ſententia hæc, ut lata erat, executioni dabatur, & quidem novem Directores capite puniti ſunt præter alios octodecim, quorum tamen corpora contrectare, carnifici conceſſum non erat, Jeſſenio autem carnifex manibus in tergum revinctis apprehenſam forcipe linguam abſcidit, quam pœnam fuſis ad Deum precibus invicta patientia eum ſubliſſe teſtantur Lotichius, aliique Scriptores heterodoxi: mihi tamen ad manus eſt Hiſtoria præfati Lotichii, ubi ignota manu hæc verba adſcripta lego, *tu dicis, ego vero, qui vidi, non credo.* Præterea Elias Roſſinus Senior, & Theodorus Sixtus in carcere ad multorum preces, donec Cæſar Pragam veniret, relicti ſunt, ceteri vero e feneſtra partim ſuſpenſi, partim virgis cæſi, & in exilium amandati; multorum enim Cæſar pœnam mitigabat, quosdam etiam ſupremo ſupplicio eximebat, ipſis quoque uxoribus, & amicis concedebat, ut mortuorum corpora ſepeliri curarent. Diebiſus autem, poſtquam ſup-

Londorp. acta publ. l. 6. Carafa Germ. Reſt. comm. p. 101. Lotich. l. 8. c. 5. §. 11. Brachel. Hiſt. l. 1. pag. 37.

Sæc. XVII. A. C. 1621. plicium subierat, sequenti die mortuus in carcere inveniebatur. Jam antea Fruweinius itidem Director per fenestras ex Turri præcipitem sese dederat: ast a carnifice in saccum intrusus, & currui impositus, in quatuor partes dissectus fuit, capite & manu ejus dextra ad patibulum, partibus vero in variis locis affixis. Hujus autem executionis æquitas ac necessitas comprobata legitur in actis publicis Londorpii l. 6. pag 907. Refert etiam Carolus Caraſa Episcopus Aversanus, Author fide dignissimus, ac summi Pontificis apud Cæsarem Legatus; quod *eadem die, in quam inciderat octava festi diei Sancti Viti, Metropolitanæ Ecclesiæ Pragensis Patroni, ab ipsismet hæreticis, immo ab ipsismet Satellitibus Friderici Palatini auditus fuisset noctu in prædicta Metropolitana Ecclesia, a media decima, more Germanico usque ad tertium quadrantem horæ undecimæ, cantus multorum tanquam Presbyterorum Catholicorum psallentium in choro, unde postea cognitum fuerit sanctum Vitum, & alios Sanctos, quorum reliquiæ in eadem Ecclesia asservabantur, illo cantu clamasse vindictam, quæ anno revoluto eadem die de prædictis Directoribus justo Dei judicio sumpta fuit.*

Bellus p. 596. Addit his Brachelius, *auctoritate & Sapientia viri gravissimi permotus, libenter*

ter hæc commentationibus meis inſerui, cete-roquin quomodocunque auditis, narratisque, uti facile fidem non habeo, ita nec commemorandis credulitate legentium abutar. Sæc. XVII. A.C. 1621.

Demum Cæſar pro innata ſua clementia, ſe ad veniam ceteris reis concedendam inclinare, palam declarari juſſit, dummodo plerique ſe ad recipiendos gratiæ fructus aptos redderent, quocirca non pauci ex Bohemis non modo in Cæſaris gratiam recepti, ſed etiam Religionem Catholicam amplexi ſunt: captum quoque Anhaltinum Juniorem Imperator ad Chriſtiani Principis Patris ſui preces, conceſſa delicti venia, libertati reſtituit, & quarto poſt anno ipſum quoque Patrem benigne recepit.

§. LXIV.

Prædicantes Praga & ex toto Bohemiæ Regno excluſi.

Peracto hoc ſupplicio Cæſar multos Prædicantes Bohemos & Miniſtros Acatholicos e toto Bohemiæ Regno ejici juſſit, non quidem ex ſectæ odio, ſed quia ferventibus turbis Bohemicis moderationis limites egreſſi, multa in Cæſarem ſeditioſe, petulanterque non modo ad populum pro concione declamitaſſent, ſed ſcriptis etiam, atque

Merc. t. 9. l. 2. p. 360. Brachel. Hiſt. l. 1. pag. 37. Carafa l. c. Theatr. Europ. p. 542.

Sæc. XVII. A.C. 1621.

editis libellis vulgassent, populumque suis monitis ad seditionem in Cæsarem concitantes, se turbarum participes reddidissent. Igitur ob hæc crimina Liechtensteinius Princeps auctoritate Cæsarea die decima tertia Decembris sequens edictum promulgari jussit: „Non verbo solum Divino, sed & Con„stitutionibus Imperii cautum est, ne „quis seditionem adversus Magistratum „excitet, vel excitatam quacunque ra„tione promoveat, maxime vero ne „Prædicantes, & Ministri inter hæc „Religionum dissidia sub quocunque „prætextu tumultum aliquem in po„pulo sub constituta in eos legibus divi„nis & humanis pœna concitent: de Præ„dicantibus autem & Ministris Bohemiæ „notum omnibus est, prima eos sedi„tionis in Regno semina sparsisse; an„no enim millesimo sexcentesimo deci„mo octavo ipsa Dominica Crucis, & „Rogationum die scriptum aliquod vi„rulentum, & seditiosum, multisque „refertum mendaciis, quo populus „adversus Ordinarium & constitutum „a Deo supremum Magistratum suum, „Mathiam nempe Cæsarem in vivis „tum existentem, & Ferdinandum post„ea modernum Imperatorem no„strum Clementissimum, itemque ad„versus constitutos ejus Vicarios, Of„ficia-

„ficiarios & Consiliarios concitatus, ab „obedientia debita abductus, & ad „pernicioſam armorum correptionem, „ſeditionisque inflammationem provo- „catus fuerit, e ſuggeſtis & pulpitis „prælegerunt, promulgarunt, & per „omne Regnum diſſeminarunt. Se- „cuta eſt deinde crudelis illa & nefa- „ria chriſtianisque antehac inaudita „illa Vicariorum & Conſiliariorum Maje- „ſtatis Cæſareæ per feneſtras exturba- „tio, & Reliquorum ab officiis remo- „tio: progreſſi vero in malitia ſua con- „cionatores iſti in Pragenſibus & aliis „Regni Eccleſiis, dato campanarum „ſigno populum certis diebus horisque „provocarunt, ineptas, ambitioſas & „ridiculas contra Cæſaream Majeſta- „tem, fidelesque ejus Miniſtros dire- „ctas precatiunculas ei prælegerunt, „typisque impreſſas divulgarunt, fa- „ctum inde eſt, ut turbarum iſtarum „directores per novam & perfidam ini- „quamque electionem caput aliud Re- „gno præfecerint. Concionatores id „quidem gratum ratumque habuere, „nec ab admonitionibus ceſſarunt, do- „nec electum iſtum Regem ſuum Fri- „dericum Palatinum banni jam ful- „mine percuſſum in Regnum adduxiſ- „ſent, & coronaſſent, omniaque feciſ- „ſent, quæ ad maledictam fœderatio-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

„nem istam, qua Christiana fere omnis „turbata Respublica, & barbaro Chri„stiani nominis hostis jugo subdita im„plicitaque fuit, adserendam confir„mandamque, & modis omnibus con„servandam facere potuerint, reperiun„tur vero adhuc inter inquietos istos „homines, aliqui, qui turbare & a„vertere a Cæsare subditos ne nunc qui„dem, quibuscunque id fieri possit oc„casionibus, cessent. His de causis „habita a Deputatis ad eam rem Con„siliariis Cæsaris deliberatione decre„tum est, ut seditiosi isti homines om„nes, maxime vero, qui edictum il„lud seditiosum & nefarium anno mil„lesimo sexcentesimo decimo octavo „publici juris fecerunt, & futilem istum „coronationis actum vel perfecerunt, „vel approbarunt, ex toto Bohemiæ „Regno, omnibusque ei incorporatis „provinciis, & totius Austriacæ Fa„miliæ ditionibus, tametsi pœnam „longe graviorem meriti fuerint, pro„scriberentur, relegarentur, & in per„petuum excluderentur. Relegamus „igitur, proscribimus, & excludimus „jam vi acceptæ a Cæsarea Majestate „potestatis protestantes Concionatores „istos tanquam pacis publicæ turbato„res, & Cæsareæ Majestatis violatores, „contemptores, perjuros, & perfidos „uni-

„universos, & singulos nemine excepto, serioque mandamus & volumus, „ut proxime post affixum publice edictum istud ex oppidis Pragensibus, „& postmodum intra octiduum toto „Bohemiæ Regno, incorporatis ipsi „Provinciis, & omnibus ad Cæsarem, „domumque Austriacam pertinentibus „locis excedant, nec toto vitæ suæ „tempore ad ea unquam revertantur, „hanc tamen interim gratiam ipsis fa„cimus, ut bona sua mobilia secum „abducant, immobilia vero, si quæ „habeant, intra menses tres per pro„curatorem aliquem divendant. Hac „expressa addita interminatione, ut si „quis post elapsum tempus istud vel „Pragæ, vel alio aliquo Bohemiæ & „incorporatarum, aliarumque Cæsari, „& Austriacæ familiæ subjectarum pro„vinciarum loco reperiatur, & crimi„num istorum, de quibus dictum ha„ctenus fuit, reus esse convincatur, „sine omni exceptione in aliorum exem„plum capite plectatur. Eadem pœna „omnibus, qui ex eorum numero ali„quem hospitio suscipere, & fovere ul„tra præscriptum tempus ausi fuerint, „denuntiata. Promulgato hoc edicto Prædicantes Hussitæ ad quinquaginta, solum verterunt; postea eorum Templa fuere clausa, eisque Pragensis Aca-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Academiæ administratio adempta: Nihilominus ex hisce Prædicantibus duo modestiores natione Germani, ne populus concitaretur, & ne Principes novos in Imperio tumultus concitarent, fuere tolerati, ceteris exulare jussis, eoquod omnes se dicteriis & scommatibus contra Cæsarem macularint, & tam in urbe Pragensi, quam extra urbem in universo Regno sectam suam propagantes, seditionem suis declamationibus promoverint, alii vero Cæsaris in Bohemiæ Regem factam electionem velut iniquam proclamantes, Fridericum inaugurarint, & perjuris ac sanguinariis consultationibus in Carolino Collegio interfuerint. Nihilominus proscripti hi Prædicantes ad Saxoniæ Electorem profugi novas bello flammas sufflaminarunt, cælum aeremque lamentis replentes: cum tamen Principes Catholici duntaxat in fidei odium Catholicos Sacerdotes innoxios ex Anglia, Transylvania. Hungaria, & hoc ipso anno ex Belgii Fœderati Provinciis turpiter ejectos cernere debuerint.

§. LXV.

Cæsaris literæ contra ignominiosum Jægerndorffii Brandeburgici Marchionis diploma.

Publi-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Publica hæc ſceleratorum vindicta Joannem Georgium Jægerndorffium adeo non a ſua rebellione revocabat, ut inde ferocior factus, occupata Troppavia & Niſſa, captisque quatuor Epiſcopatus Adminiſtris ſibi fidei ſacramentum a civibus exſolvi juberet. Poſtea adjunctis ſibi rebellibus Regino-Gradecenſis Circuli ruſticis Coſtolizium aliaque loca ſubegit, atque immodicas exactiones a Catholicis Niſſæ & Vratislaviæ extorſit. Nec his contentus ad utriusque Sileſiæ Ordines, necnon ad alias diverſas Provincias die tertia Julii diploma emiſit, in quo Pragenſem rebellium caſtigationem velut *crudelem*, & *plusquam barbaram* depingens, hoſce reos *ob ſingularem in Religione & fide Regi ſuo data conſtantiam* necatos, eandemque lanienam brevi Wratislaviæ, aliisque in locis peractum iri, audentius quam verius edicebat, Sileſios hortatus, ut adverſus iniquam hanc vim mature ſibi proſpicerent, & ſe abſente, atque in Hungariæ Regis opem accurrente, interim præſtitum Friderico juramentum integra fide ſervarent. Verum Saxoniæ Elector mox aliud edictum ad Sileſios transmiſit, in quo eis declarabat, quod Jægerndorffius ſuo diplomate unice intendat, ut ſublata reconciliatione non ſine labore ob-

Meteran. Hiſt. Belg. l. 41. p. 326. Merc. t. 9. l. 2.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

obtenta, eos omnes priſtino involvat periculo: de cetero Elector ignominoſa ejus verba de Pragenſi ſupplicio Cæſari vindicanda relinquat, æqualis autem ſeveritas Sileſiis poſt transactionem a Cæſare clementiſſime acceptatam nullatenus timenda foret: ſi vero ipſimet hæc reconciliationis pacta violarent, tunc Elector a culpa immunis eſſet, & Cæſar, ſi pro officii ſui ratione in transgreſſores ſevere animadverteret, reprehendi haud poſſet. Hæc Elector ad Sileſios: ipſemet vero Imperator die decima ſeptima ejusdem Menſis Jægerndorffii calumnias confutabat, datis ad Sileſios his literis: *Vobis devotis meis Principibus, ſtatibusque ſat notum eſt, quantum mali proſcriptus iſte a multis jam annis fecerit, quantum multis in locis damni dederit, quas turbas in Sileſia excitarit, quantopere prædeceſſoribus noſtris Rudolpho, & Mathiæ Imperatoribus repugnarit, & quam Sileſia quiete ſua a primo ejus in eam adventu frui nunquam potuerit: æſtimare igitur omnes facile poſſunt, continuationem hanc conſuetæ malitiæ ejus, & ad omnes turbas excitandas prolatam, reipſa autem fictum, & falſum commentum eſſe; quod enim ad Pragenſe ſeditioſorum ſupplicium attinet, id ex vero in manifeſtis delictis fundamento, a bene conſtitutis Commiſſariis meis, adhibita ſemper*

Sæc. XVII. A. C. 1621.

per gratia noſtra, & quidem in ejusmodi ſaltem perſonis, quæ non tantum pernitioſæ ſeditionis & turbarum iſtarum, quibus totum fere regnum ſubverſum, Europa etiam ipſa commota, & copioſiſſima Chriſtiani ſanguinis facta profuſio fuit, auctores primarii fuerunt, ſed etiam, ut omnem oblatam gratiam noſtram reſpuerint, ſubditos concitarint, ſumma expetente neceſſitate, niſi vindictam Dei incurrere, expetente ſcilicet eam innocenti ſanguine, voluiſſemus, peractum eſſe conſtat, quod præterea de infinitis aliis, quibus idem ſupplicium in Bohemia expectandum eſſet, itemque de pœna conſimili in Sileſia, & maxime Uratislaviæ inſtituenda proſcriptus addit, pro mero & vero ejus commento habendum eſt; quemadmodum enim in Bohemia, quæ mali omnis caput, & origo extitit, pro multis millibus, qui ut gladio Regnum recuperare cogeremur, cauſæ omnes extiterunt, pauci tamen turbarum auctores, nullo Religionis reſpectu habito, ad pœnam protracti & ſupplicio affecti fuerunt, ita impertitæ Principibus, Statibusque in Sileſia veniæ, factæque ipſis omnibus condonationis gratiæ immemores haud quaquam ſumus, ſed omnia, quæ in facta cum ipſis ab Electore Saxoniæ Commiſſario noſtro transactione continentur, firmiter, dummodo in devotione erga nos perſeveraverint, ſervabimus, ut nullam metue-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

metuere pœnam quisquam cogatur, ſancte affirmamus, & hoc ipſo confirmamus, contra vero Principes, Status, & ſubditos Sileſiæ omnes, ut nec Proſcripti iſtius, nec cujusquam alterius dolis & figmentis ſeduci ſeſe patiantur, ſed in terminis transactionis ſe contineant, & modis omnibus id agant, ut Proſcriptus iſte, a quo deluſi non ſemel fuerint, cum omnibus ejus aſſeclis opprimatur, & provincia omnis, eo ſublato tranquillitati & nitori priſtino ſuo reſtituatur, monemus.

§. LXVI.

Hoſtiles Jægerndorffii excurſiones in Moraviam, & Sileſiam.

Bellus l. c. Merc. l. 2. tom. 9. Brachel. l. c. p. 39.

Poſtquam Jægerndorffius cum Bethlenio in Moraviam, ut ſupra retulimus, irruperat, Scalitſium, Rauberti, quem in gratiam receptum Cæſar huic arci præfecerat, perfidia occupavit, cumque Scalitſenſes præſidiarii pariter arcem & oppidum ultronea deditione cederent, Jægerndorffius nullo ferme negotio plurima Moraviæ loca ſuæ poteſtatis fecit: brevi tamen hujus victoriæ curſus hæſerat, poſtquam Cæſar ductoribus Eſterhaſio, Wallenſteinio & Hanibale Donavio, copias ſuas in hoſce prædones emiſerat; quippe intercepto prius Jægerndorffio, ablatis-

latisque aliquot belli tormentis Cæsarei Leipnicum, quod paulo ante hostis deditione ceperat, recuperarunt, tandemque Jægerndorffium cæsis suorum non paucis, & maxima parte copiarum intercepta e Silesia ejecerunt, amissa etiam Glaza, quam Turianus Junior animo quam fortuna meliore, incassum defenderat. Demum omnis redeundi spes Jægerndorffio præcisa videbatur, postquam die vigesima tertia Octobris Silesii Ordines Vratislaviæ, nomine Cæsaris Electori Saxonico fidelitatis juramentum præstitere; nequicquam enim Jægerndorffius datis suis literis Silesios ab obsequio dehortabatur, cum econtra hi ultro pecuniarum subsidia, & auxiliares copias Cæsari pollicerentur, quo facta pax per universam Silesiam promulgata est. Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. LXVII.

Hispani exercitus victoriæ, & clades.

Dum interea inter Hispanos, & Fœderatos Ordines bellum ferveret, & prædationibus, mutuisque cædibus ac præliis certaretur, Balthasar Maradius Taborrensem urbem in Bohemia post acerrimam integri anni obsidionem die decima octava Novembris ad deditionem compulit: in Palatinatu au- *Meteran. Bellus, & Merc. l. c.*

Sæc. XVII. A. C 1621.

tem Hiſpani Steinium, munitiſſimum oppidum die vigeſima ſecunda Auguſti interceperunt, Ridenam vero arcem, quæ ad Juliacenſe propugnaculum viam aperit, occuparunt, deditione faciente Titfortio Præfecto, qui propterea a Fœderatis Ordinibus capite plexus obiit. Demum vero Sluſa incaſſum tentata, Conſalvus Corduba Palatinis in fugam actis plurima Palatinatus inferioris loca ſuæ poteſtatis fecit, ac Juliacum obſidione cinxit, & Didesheimio deditione capto Haſelochium diripuit, incendioque vaſtavit, trucidatis maxima parte incolis. Ad Rheinfelſiam autem arcem Hiſpanæ victoriæ impetus ſtetit, cujus obſidionem præſidiariis ſtrenue ſeſe defendentibus Hiſpani ſolvere coacti ſunt: Auſpicatius autem hoc anno res Hiſpanis in navalibus præliis ceſſere; Rex enim Marochi obſidens arcem ab iis conſtructam ad fluvium Mamoram prope Alarchiam, adventante Hiſpana claſſe, fugatus eſt; eadem quoque claſſis triginta duas Batavicas naves, Venetiis reverſas, elapſo jam induciarum tempore aut cepit, aut demerſit: viciſſim vero Batavi ſex Hiſpanorum naves auro, ac pretioſis mercibus onuſtas occuparunt, tanta Regis Hiſpani indignatione, ut impunem quascunque Batavorum naves

ves intercipiendi facultatem cuilibet concederet. Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. LXVIII.

Christiani Brunsvicensis Ducis grassationes.

Mense Octobri ex Saxoniæ inferioris Principibus in Palatini favorem novus Cæsaris hostis in aciem prodiit. Erat is Christianus Brunsvicensis Dux, intrusus Episcopus Halberstadiensis, qui apud Batavos posito militiæ tyrocinio, viginti annorum juvenis animo audax, ferocia præceps, atque impavidus ob sectæ consortium collapsas Friderici res erigere statuit: Collecto igitur majore, quam vires illius sustinere poterant, exercitu in Palatinatum moturus, aliquot Equitum, peditumque millia ad Mindensem, Hildesheimensem, & Brunsvicensem ditiones præmisit. Hi vero sub Duce ad omnem vitæ licentiam effuso, lascive, petulanterque egerunt omnia, & non tam hostibus, quam civium, & rusticorum bonis bellum indixere: Quocirca Saxonici Principes, & præcipue hujus Pseudo-Episcopi Frater Luneburgensis Dux collectis copiis in hosce prædones impotentibus furiis debacchantes inopino impetu irruunt, ac subito op-

Lotich. Rer. Germ. l. 10. cap. 6 Meteran. l. 41. Brachel. Hist. l. 1. pag. 43. Carafa p. 111. Merc. Gallob. t. 9. l. 2.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

pressos cædunt, & dissipant, armis & vexillis sex direptis, eorum quoque Tribunis acerbe vapulantibus. Christianus tamen obfirmato adversus fortunam animo residuas ex clade copias colligens, facto per Hassiam itinere, & occupata per dolum Amænoberga ditionis Moguntinæ oppido ingentem omnis generis bonorum prædam inde abduxit: hoc successu elatus, Neostadium usque processit, ac indigenis in Palatini fidem jurare jussis, circumvicina oppida, pagos, & arces, quæ ad Ludovicum Hassiæ Landgravium, aliosque Nobiles spectabant, exactionibus, ac deprædationibus exhausit, permissaque suis militibus ubique prædandi licentia, Valium & Gleimam urbes incendio delevit, inde per Franconiam junctis cum Mansfeldio viribus rem Palatini curaturus suas deprædationes latius extendit.

§. LXIX.

Christianus Brunsvicensis ex Hassiæ finibus in Westphaliam recedere compulsus.

Bellus l. 5. pag. 601.

Perceptis novæ hujus violentiæ auspicibus, iterato Ludovicus Hassiæ Landgravius Christianum hortabatur, ut peregrini militis vires trans Rhenum, Mænum-

Mænumque tranſitu per Cæſarem prohibito ad Batavos ſuos redigeret, regionesque amicas novis belli periculis exoneraret, potiusque adverſus Turcas bellando nominis ſui gloriam augere niteretur. Hic vero, feroci, ut erat, ingenio, ingentemque ad audaciam compoſito hanc Landgravii adhortationem ægerrime tulit, ac die vigeſima quarta Novembris miſſo feciali hoſtilia quævis minitatus, eidem ſignificari juſſit, quod neque ad Haſſorum, nec Hiſpanorum potentiam, utrique animo & viribus par, expalleſceret, & ſi quid damni a Landgravio inferretur, tanta ſeveritate Haſſiam devaſtaturus ſit, ut non modo ipſe Landgravius, ſed ſeri ejus Nepotes, arma temere ſumpta deploraturi eſſent: Ex hac non minus feroci, quam periculoſa fortitudinis jactantia Landgravius mala rebus ſuis ominatus, Mauritii Haſſiæ itidem Landgravii auxilium implorabat: aſt poſt crebras ultro citroque datas literas ſat aculeatas nil opis ab eo impetrare poterat: interea vero Catholici fœderis Principes de repellenda Halberſtadienſis vi deliberarunt, datumque rei exequendæ negotium Jacobo Anholtio Baroni, ſupremo Boici peditatus Vigiliarum Præfecto. Hic ergo ineunte jam hyeme exercitum ex

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Hiſpanis, Moguntinis, Herbipolenſibus, & Haſſo-Darmſtadianis conflatum in Veteraviam duxit, ubi Chriſtiani Principis milites jamjam Arnſpurgenſe Monaſterium diripere intentos in fugam egit, promotisque caſtris ad Vallem Buſeccanam propius in hoſtem movit, Halberſtadienſibus invicta pugnandi aviditate reſiſtentibus: cum vero Anholtius ſubmiſſis Croatarum copiis fortius inſtaret, armatus hic Pſeudo-Epiſcopus cæſis ſuorum circiter centum, ſauciisque quamplurimis, confoſſoque, cui inſidebat equo, pedes in Paderbornenſem Diæceſin retrocedere coactus eſt, expilatis antea Neoſtadio, & Amœnoberga, quibus recuperandis Anholtius depulſo Epiſcopo intentus erat. Inde vero Cæſar Digbio Angliæ Regis Legato, qui Bavari expeditionem contra Bohemos velut minime neceſſariam ſuggillabat, ſat opportunam demonſtrandi occaſionem nanciſcebatur, quod ob continuatas novasque tam Chriſtiani, quam Mansfeldii turbas hæc expeditio nullatenus intermitti potuerit, ac Legatus improvide dixerit, Cæſari a Mansfeldio nil ultra reſtare periculi.

§. LXX.

Sæc. XVII.
A. C. 1621.

§. LXX.

Seditiosa Hugonotarum in Galliis molimina adversus Regem, ejusque auctoritatem.

Cum interea Protestantes in Germania Cæsaris auctoritatem, & Catholicorum Principum potentiam sub afflictæ religionis, læsæque libertatis obtentu concutere, totis viribus adlaborarent, Hugonotæ in Galliis nil intentatum, inausumque reliquere, ut everso Monarchico Regimine Democraticam Hollandæ Reipublicæ normam in Galliarum quoque Regnum invehere possent. De iniquo hoc eorum proposito omni data occasione sub Regum Prædecessorum Regimine haud obscura promicabant indicia: Postquam vero Ludovicus XIII. Gallici Regni habenas moderari cæperat, tum Hugonotæ haud dissimulanter, in Rupellensi suo conventiculo, quod tamen Rex indicta læsæ Majestatis pœna jam Mense Octobri anni prioris dissolvi præceperat, hoc consilium non modo in medium protulere, sed etiam sancita lege stabiliverunt, vi cujus in nova hac Republica ex omnibus Franciæ Hugonotis conflata duntaxat omnium Provinciarum Deputati una congregati

Calmet Hist. Univ. l. 151. Serres Hist. Franc. pag. 962. Daniel hist. de France tom. 10.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

suprema valerent auctoritate, ac soli tam Curiæ, quam militiæ Præfectos nominarent, æraria administrarent, & cetera majoris momenti negotia expediri juberent. Ne vero intra nuda legis verba hæsisse viderentur, cuilibet ex sectæ suæ Proceribus cujusdam Provinciæ Præfecturam commiserunt, ut ex primo Rupellensis conventus articulo elucet. Nec his satiata erat usurpata eorum dominandi libido; insuper enim particulare sigillum, quo sua diplomata, belli indictiones, vectigalium Regiorum exactiones, mandata, & si quid ultra Regium est, munirent, confici curarunt, cum hac inscriptione: *Pro Christo & grege.*

§. LXXI.

Bellum a perduellibus Calvinistis contra Regem suum in Rupellensi conciliabulo decretum.

Gramond. Hist. Gall. l. 6. & 7. Theatr. Europ. pag. 666.

Hæc, cum impune a Rege tolerari cernerent Calvinistæ in Amiliano conventu congregati, mox Monæum Rupellam, ubi jam Provinciarum Oratores, hujusque sectæ Ministri, *superba gens, & impatiens jugi*, convenerant, ablegarunt, ut hos ad parandum bellum concitaret. Hoc nuntio nil optatius accidere poterat Rupellensibus, qui

qui sua quoque vota eo collimare, illico responderunt. Dispositis igitur ad bellum omnibus, Favolium tanquam supremum reformatæ Religionis Legatum Parisios ad Regem decernunt, unacum literis, in quibus rebellionis suæ causas exponebant, in hunc fere modum. „Cogimur adversus extre„mam violentiam, & intentatum no„bis excidium ad defensionis reme„dium jure naturali nobis concessum „prorumpere: declaramus tamen, quod „conscientiæ nostræ libertati, vitæque „securitati prospicientes, nihilominus „Regiam Majestatem, tanquam Do„minum, & Regem nostrum agnosca„mus; atque in ejus obsequio immote „perseverare intendamus: sed propter „hanc ipsam obediendi promptitudi„nem nobis a Religionis nostræ doctri„na instillatam hostium nostrorum in„vidiam, vexationes, & odium nobis „accersivimus: cum enim hi Religionem „nostram, fortissimum illud adversus „exterorum molimina & insultus pro„pugnaculum, penitus eliminare adla„borent, causas, ob quas ad pro„priam nostram defensionem recurrere „coacti simus, manifestare liceat, ae „primo quidem nos, sicut olim primos „Christianos tanquam rebelles & sedi„tiosos publice traducunt inimici nostri;

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

„cum tamen noſtræ fidei, bonis ac
„Prædeceſſorum noſtrum Sanguini tam
„Henricus III. & IV. quam ejus Filius
„Regni ſolium quod poſſidet, ejusque
„felicitatem maligne in dubium voca-
„tam in acceptis referre teneantur.
„Prædeceſſores noſtri hiſce regibus,
„quos Catholici oppreſſerant, opitulati
„ſunt, ac propterea nos in fidei præ-
„mium Religionis libertatem Regio ob-
„tinuimus edicto. Hoc igitur revocari
„aut nobis ob Religionem bellum abs-
„que aperta pacis infractione indici
„non potuiſſet. Pro vindicanda ergo
„innocentia noſtra tantopere læſa ma-
„nifeſtare liceat horum tumultuum Au-
„thores, eorumque vexationes nobis
„irrogatas. Hi enim pro abrogando
„Nannetenſi edicto præprimis effece-
„runt, ut Rex in ſua inauguratione ju-
„raret, ſe omnes hæreticos ab Eccle-
„ſia damnatos e Regno ejecturum, hoc
„quoque juramentum exſolvi, & Sy-
„nodam Tridentinam admitti, in nu-
„peris Regni comitiis Eccleſiaſtici &
„Nobiles urgebant: his acceſſere ſedi-
„tioſi Jeſuitarum, & Monachorum ſer-
„mones, quibus contra hoc edictum
„declamarunt, cumque hodiedum Je-
„ſuitarum auctoritas in Aula adeo ex-
„creverit, ut pro ſuo arbitrio cuncta
„in Regno diſponere valeant, merito
„time-

„timemus, ne ſicut in Germania præ- Sæc. XVII.
„ſens bellum contra Religionem infla- A. C. 1621.
„marunt, ita ſuis conſiliis longe præ-
„conceptum Religionis noſtræ exci-
„dium promoturi ſint, eo vel maxime,
„quod Regis animum adeo obſederint,
„ut Regni periculo admonitus, reſpon-
„derit, *ſibi animam Regno eſſe potiorem:*
„horum importunitate devictus Rex in
„Bearnia Epiſcopis bona Eccleſiaſtica,
„& Catholicis liberum Religionis ſuæ
„uſum, adverſus continuatam in hunc
„usque diem poſſeſſionem reſtituit: Un-
„de poſt peractam Regis expeditionem
„antiquus hujus Provinciæ ſtatus ita
„eſt immutatus, ut hodie nos in terra
„noſtra extranei ſimus, ab officiis no-
„ſtris amoveamur, vel excludamur,
„Regique exoſum ſit nomen noſtrum,
„multique ex Pariſienſi Senatu propter
„haſce vexationes detereantur, quo-
„minus ad noſtras accedant partes, per-
„cuſſi etiam fuere atrociter, qui genua
„flectere negabant, circumducto per
„Metropolim *idolo* (*). Præterea ja-
„cent inſepulta noſtrorum cadavera,
„di-

(*) En! enormis petulantiæ exemplum. Hi audacter coram Rege Catholico contumeliam Religioni Catholicæ irrogare non erubuere, qui tamen ſe Calviniſtas nominari querebantur.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

„diruuntur, cremantur, & polluuntur „Templa noſtra, temerantur manes, & „irriſui ſunt paſtores noſtri, a plebe „ludibrio habentur, noſtramque Reli„gionem profitentes, in agone conſli„tuti Religionem abjurare coguntur, „pauperes & ægroti ex Noſocomiis ex„pelluntur, & infantes invitis paren„tibus in fide Catholica imbuuntur, „necnon in monaſteria rapiuntur, Mi„niſtris penſiones denegantur, & duo„bus in Senatu jus ſuffragii aufertur, „denique dejicimur ab urbibus, quas „in vim edicti Nannetenſis poſſideba„mus, ſubſtituitur noſtris in arcibus ini„micus miles, & quæ reformatis con„ceſſa erat Lectorenſis urbs, aliaque „munimenta, a Papiſtis occupantur. Ut „adverſus ejusmodi oppreſſiones reme„dium in Regis protectione ſupplices „invenire poſſemus, Henricus IV. in„terdum conventus agere permiſit: „conceſſit etiam nobis Majeſtas ſua, ut „conventum Loduni haberemus, quæ„dam etiam impetravimus a clemen„tia tua, reliqua, in quibus ſalutis „noſtræ momentum erat maximum, „juſſi transmiſimus in ſpem, facta pol„licitatione, fore, ut poſt ſex Menſes „noſtro libello ſupplici ſubſcriberetur, „ea tamen conditione, *ut interim con„ventum noſtrum ſolveremus*: ſolvimus ex „tem-

„tempore, pollicitumque nobis est, quod „si intra semestre deficeret promissa sub- „scriptio, nobis liceret sine nova conces- „sione comitia cogere: ita nobis insinuarunt „Condæus, & Luynæus. Lapsi sunt „sex Menses, revolutus jam ex integro „annus, & adhuc exspectamus, ut ex- „solvatur fides data: interim Regis „jussu Bearnensibus ablata sunt bona „Ecclesiastica, Salesus officio amotus, „urbs papistico præsidio munita, & „Templa Papistis vindicata, instiganti- „bus Cotono & Arnoldo Jesuitis, quo- „rum prior Regi Author erat, quod & „æquivocationis ope datam fidem ser- „vare non teneretur, posterior vero in „nostrum contemptum librum edebat „sub hoc titulo: *Rex in Bearnia.* Post- „quam vero subscriptio non fuerat se- „cuta, ad diem vigesimam quintam No- „vembris Provinciarum Deputatos Ru- „pellas convocavimus: mox autem „indictis pœnis conventum solvere jussi „sumus: Rogavimus, ut calumnias a „nostris hostibus impactas diluere pos- „simus, sed incitantibus adversariis no- „stris Rex ad preces nostras surdus, „Rupellensibus arma minitatur: qua- „propter ad conservandam conscientiæ „nostræ libertatem, & ex amore erga „patriam nostram ad legitimam & ne- „cessariam defensionem, ceteris nostræ „Reli-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621. „Religionis in opem convocatis, re„currimus, rogantes Majeſtatem, ut „ſibi perſuaſum habeat, quod ſicut „obedientes filii, nullam in terris ſupra „Regiam, eſſe poteſtatem, quam Ca„tholici ſuo Pontifici vindicant, nega„mus, ita quoque pro Regis, Regni„que incolumitate quotidie Deum exo„ramus: omnes quoque Reges, Prin„cipes & Ordines imploramus, ut in„nocentiam fidelium ſubditorum tan„topere oppreſſam tueri velint.„ Idem hoc ſcriptum, quod Sectarii Ludovico Regi porrexerant, non modo in Galliis, ſed in tota mox Europa divulgarunt, Regi ſuo, & omnibus populis petulanter illudentes, quorum temeritatem ſaniores deteſtabantur, & monſtri loco habebant, quod plebei homines, ſubditi, fæx vulgi, mangones & lixæ, quales erant in Rupellenſi conventu congregati, leges condere, Regiam auctoriratem uſurpare auſi fuerint, & pari audacia, qua olim Batavi a Rege Hiſpano, habito prius ſimili conventu, defecerunt, ipſi quoque excuſſo legitimi Regis ſui imperio popularis imperii fundamenta jacere, & tamen belli pro Regis auctoritate moti ſpeciem jactitare, reipſa vero Regni fundamenta ſub falſo læſæ libertatis obtentu convellere præſumpſerint.

Tam

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Tam luculenta autem erat indomita Calviniani vulgi dominationem avide ambientis arrogantia, ut eandem abhorrentes Lediguerius, Bullionius, Tremollius, & Caſtilſionius, quibus a Rupellenſi Synagoga prima armorum imperia fuerunt delata ab hujus ſectæ cauſſa defecerint, miſſisque abjurandæ factioni in Aulam Oratoribus novo Sacramento fidem Regi ſuo obſtrinxerint: quinimo Lediguerius, quamvis & ipſe ſecta Calviniſta eſſet, Rupellenſibus ad eorum literas hæc reſcripſit: *Rupellam conveniſtis: quonam jure? Nemo veſtrum ignorat illegitimos eſſe conventus quoslibet, inſcio Rege indictos. Quæſitus color indictioni, & Lectora, ex Bearnia, ex non adimpleto articulo, vi cujus duo ex reformatis Parlamento Lutetiano ut admittantur, ſancitum. Parcite, amabo, ſi libere vobiscum loquar, & ſine ſuco, alias pro proditore habendus. Vanæ ſunt penitus, quas moviſtis, querelæ, magisque in bellum prætextus, quam pro cauſſa communi Zelus. Plane factum ſatis petitionibus veſtris, antequam delegati a vobis Rupellæ convenirent. Ergo conventus non modo illegitimus eſt, ſed & ſine cauſſa probabili. Quos petebatis Lutetiano Parlamento adſcribi Senatores duos, adſcripti fuerunt. Quam querebamini Lectoram a Fontaralio poſſideri poſt pro-*

ſeſſam

Sæc. XVII. A. C. 1621.

fessam ab ipso fidem Catholico-Romanam, translata fuerat in Blainvillium reformatum, eoque nomine probatum vobis. Libertas conscientiæ in Bearnia integra est, pastores, ritus, & templa in præsens sunt qualia fuere sub Henrico IV. si quid mutatum in urbibus, si leges novæ constitutæ, meminisse debetis, Regem esse, qui sic mutarit, qui sic constituit. At mutata præsidia arcium, dejectis veteribus præfectis, novi substituti pro Regis delectu. Qua lege, quæso, vetitum Domino uti re sua? si conceditis legitime regnare Principem, annum, & conceditis urbes, & quæcunque in regno publica sunt, ipsius esse? Precario regnat, qui in urbibus patitur militem suum in alterius verba jurare, rexque nominetenus est, qui personæ ex necessitate addictus, habet magis quod sequatur, quam quod eligat. Hinc palam est, contra jus omne convocata comitia: palam est ex conventu illegitimo Regis iram juste excitam. Ceterum si redire in gratiam vultis, non adeo desperata est causse Salus, quin adhuc per Legatos molliri possint, quæ alias crudeli mox bello transigentur. Ego in aula sum, vobis, ut singulis, ut universis opitulaturus, si non denegabitis Officium ipsi vobis. Si non actutum dissolvitur, quem contra regni leges indixistis, conventus, perduelles estis; prorsusque irritum erit quod-

quodcunque pro communi cauſſa conabor: contra ſi abſiſtitis, plura (mihi credite) impetrabo, & majora, quam creditis. Sæc. XVII. A. C. 1621.

Hæc Lediguerius pro ea, qua valuit in Regem fide, Rupellenſibus reſcripſit, hi vero eundem tanquam venalem adulatorem, cauſſæque communis deſertorem pro conſueta ſua moderatione Calviniana deteſtati ſunt.

§. LXXII.

Belli leges a rebellibus Calviniſtis ſancitæ.

Acceptis Rupellenſium literis Rex reſponſum dedignabatur, ne ſua cum rebellibus ſubditis comparata authoritas vileſceret: eorum tamen feroci auſu, ac impendentis mali periculo compellebatur Rex, ut poſt ſuam patientiam tam diu fatigatam tandem ſerio bellum decerneret: Aſt jamjam Sectarii Regem hoſtili invaſione prævenerant; quippe die octava Februarii Privatienſem arcem cinxere, eamque decima quarta obſidionis die occuparunt: quo ſucceſſu ferociores effecti, præcipua oppida, vel ad annonam in caſtra advehendam, vel ad Regias ditiones invadendas opportuna præſidiario milite firmarunt, & quamvis Montmorentius Dux Occidaniæ Gubernator Velauniam *Calmet Hiſt. Univ. l. 151. Gramond. l. c. p. 341.*

Sæc. XVII. A. C. 1621.

in Cemmenio tractu, & postea Valoniam Calviniſtis eripuiſſet; hi tamen nihil inde territi, in conventiculo ſuo Rupellæ habito die decima Maij ſequentes, quibus bellum gereretur, leges promulgarunt. I. Rupellenſes Deputati Regni Provincias ac Præfecturas hoc ordine dividant, ac diſtribuant, Bullionio Normaniam &c. Subiſio Britanniam & Pictones. Tremollio Engolismenſes, & Santones. Forcæo Patri Aquitaniam, Rohanæo Galliam Narbonenſem ſuperiorem & Caſtillonio inferiorem. Lediguerio Delphinatum &c. Forcæo Filio Bearniam committant. II. Supremum imperii jus in omnes ſit penes Bullionium. III. Conventus, quales nunc habentur, nihil immutato continuentur, & quoties neceſſarium erit, celebrentur. IV. Supremus exercitus Imperator libere militum delectus habeat, prælia & obſidiones aggrediatur, imperia, & munia pro arbitrio diſtribuat, ſalva Caſtrametatoris, & rei tormentariæ Præfecti auctoritate. V. In conſilium eidem a comitiis quolibet trimeſtri tres Delegati aſſignentur. VI. Semel a comitiis confirmati Vicarii non mutentur. VII. Provinciarum Præfecti captas urbes regant. VIII. A Comitiis eligantur urbium jam occupatarum Præ-

Præfecti, excepta Rupella, ubi nihil immutabitur. IX. Comitiis Rupellensibus supremus militiæ Præfectus, Provincialibus vero Provinciarum Præfecti præerunt, reliquis Præfectis aut Legatis sedis & sententiæ jus habentibus. X. Extra comitia de induciis, vel pace non agatur. XI. Quæ sine Præfectorum consensu armis capientur, pro illegitima præda habeantur. XII. Tribuni, se militiæ & ærarii leges a comitiis præscribendas servaturos, jurent. XIII. Milites continentes sint, & Præfecti secum in castris suos habeant Prædicantes. XIV. Blasphemi puniantur, & scorta ex castris ejiciantur, militesque a discordia abstineant. XV. Pro captis de redemptionis pretio statuatur a Præfecto. XVI. Omnis præda in publicum conferatur. XVII. A sua centuria nullus ad aliam transeat, invito Tribuno. XVIII. Munia nulli absque comitiorum diplomate conferantur. XIX. Numerus extraneorum, qui ad urbem admittuntur, Præfectis indicetur. XX. Inconsultis comitiis, aut Præfectis nullus expeditionem bellicam suscipiat, XXI. Miles suis stipendiis vivat. XXII. Stipendia vero *publice* cuilibet numerentur. XXIII. Cum hoste nullum habeatur commercium sub capitis pœna.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

XXIV. Pro transfugis Centuriones cavent. XXV. Quæ ad culturam agri ſpectant, a vi & præda ſint exempta. XXVI. Facta pace urbes captæ non victoribus, ſed proprietariis reddantur. XXVII. Molitores & frumenti venditores ab omni belli incommodo immunes ſint. XXVIII. Omnes Regii proventus, & reditus Eccleſiaſtici pro ſuſtinendo bello jure pleno impendantur. XXIX. Sexta prædæ pars & urbium exactiones in communem cauſſam, & XXX. Decimæ, tributa Regia, item maritimæ prædæ decima pars pro conſcribendis militibus impendantur. XXXI. Paſtoribus ex bonis Eccleſiarum penſio numeretur in victum & veſtitum, ſi vero per clades vel incendia, quid damni paſſi fuerint, indemnitati vel ſaltem ipſorum victui comitia proſpiciant.

Stabilitis hiſce legibus, incerto rumore in vulgus ſpargebant, agnitas Ludovico Regi non eſſe Reformatorum vires, eorum cauſſam quadringentis ſuorum millibus firmari, ducentas eis arces in Galliis eſſe inexpugnabiles, trecentas urbes, & mille quingenta majoris molis tormenta bellica, & ſi vel ſemel Rex adverſo Marte pugnaturus eſſet, coronam ipſius periclitari, proximamque eſſe Status mutationem ex

Regio

Regio in popularem: Tantum nempe hi Sectarii tum valebant, quantum se valere putabant. Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. LXXIII.

Ludovici Regis diploma in favorem Calviniſtarum eidem fidelium.

His thraſonicis minis, & inchoatæ rebellionis tumultibus tandem excitatus Rex cum triginta peditum, & quatuor equitum millibus ad compeſcendos furioſos hoſce Hugonotas in aciem procedere ſtatuit; ut vero innoxios a metu liberaret, & noxios indulgentia ad obſequium revocaret, Nannetenſe edictum, cujus revocationem velut unicam juſti tumultus cauſſam obtendebant, confirmavit, die vigeſima quarta Aprilis edito hanc in rem ſequenti diplomate: *Ex quo Galliæ nobis adminiſtratio permiſſa a Deo, ſæpe agnovimus edictorum executioni, inter ſubditos noſtros ineſſe concordiam: huc induſtriam ſedulo & quodcunque laboris contulimus, ſæpe Sectariorum proditiones conſervandæ paci diſſimulavimus, ſæpe debitæ pœnæ exemptos dimiſimus, quorum crimina non ferro, vix expiari poterant flammis. Poſtquam ignorantibus nobis, nec permiſſuris, Rupellæ nuper indicta Comitia, quo medela præverteret malum, acriter inſtiti-*

Gramond. l. 6. p. 349. Calmet Hiſt. Univ. l. 151. t. 16. p. 293.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

mus prohibendis, in ſpem, fore, ut evanescerent prava in ſeditionem Conſilia: res contra vertit: viſa illis indictio ſerius facta, ex quo prohibita erat; anticipatur conventus, quia vetitus. Ibi quodcunque ſupremis Principibus debitum eſt, qualia ſunt edicta, belli denuntiatio, tributi indictio, Sigillum, proſcriptio, jus vitæ & necis, aliaque ejusmodi, ea impudentia uſurpantur, ut dubitare nemo poſſit abdicatum penitus Regem ab iis, qui ſic regalia exercent. Hæc quam gravia nobis, quamque intolerabilia, judicent, quorum intereſt, externi Principes: Quantacunque protervitas eſt, diſſimulavimus diu ea mente, ut ſi redirent ad ſe conſulti melius, gratia diluueretur crimen. Enimvero quia ex clementia noſtra ferocitas, & obſtinatio ipſorum augeſcit: in noxios inviti agemus ex lege. Ceterum, quia e Sectariis non pauci fideles nobis operas exhibent, unde iniquum ſoret, optime de Rege ſuo meritos involvere damnationi, quæ diverſam habet a Religione cauſſam: hiſce literis in præſens & in futurum valituris, in protectionem noſtram vocamus, quotquot e Secta nobis militabunt, & ſi qua invicem nectuntur, religio non patitur ut in conſortes ſuos arma capiant, ſat ſuerit protectioni noſtræ promerendæ, ſi privatim agentes ſeditione abſtinuerint. Declaramus inſuper idem velle nos in præſens quod ante, memoriæ felicis Henricus pater voluit,

Sæc. XVII. A. C. 1621.

voluit, quo tempore Nanneticum edictum concessit Sectariis, quam nos concessionem primo in regnum ingressu, Sacramento solemni firmavimus, & firmamus adhuc pari religione. Qui ergo a Convocatis contra nos Rupellam Comitiis desciverit, securus esto. Hæc ut quamprimum in executionem veniant, mandamus Præfectis urbium, Senescallis, præpositis, judicibus, consulibus quibuscunque demum Magistratibus, siqui municipia regunt, seu provincias administrant: ut subditos e secta nostros (si patet de obsequio & fide) ea qua in provinciis funguntur authoritate, protegant, permisso ipsis libero exercitio religionis suæ: contra, si factioni subscripserint, placet agi in ipsos velut in publicos grassatores. Mandamus insuper procuratoribus fisci & quibuslibet eorum Vicariis, ut promulgatam hujus edicti formulam sedulo exsequantur, ita enim placet. Datum Fonbellaquei vigesima quarta Aprilis anno Salutis millesimo sexcentesimo vigesimo primo, & regni nostri undecimo.

Hujus edicti clementia non pauci, vel antea decepti, vel impendentis periculi metu absterriti, a communi hujus sectæ causa defecerunt, potissimis, ut sectam suam cum ceteris defenderent, ad extrema quævis, aut tentanda aut sufferenda paratis; falsa enim Religio arctiori vinculo, quam ce-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

tera humanæ ſocietatis fœdera mentes conſtringit, adeo, ut qui ſectæ fanatismo obruuntur, Principem, patriam, commune bonum, publicumque & privatum jus, conculcatis etiam Divinis & humanis legibus, flocci faciant: quamvis in hoc ipſo ſectæ propugnandæ ſtudio contra præcipuum ſectæ ſuæ caput pugnarint, vi cujus Principi legitimo plenam in ſacra auctoritatem, & quænam Religio ſuo Regno, ſuisque ſubditis magis proficua eſſet, decernendi facultatem tribuunt.

§. LXXIV.

Bearnia ab Eſpernonio ſubjugata.

Bramond. l. c. Calmet Hiſt. Univ. l. 151.

Interim a Rupellenſibus belli contra Catholicos in Bearnia gerendi Belidux renuntiabatur Forcæus Marchio. Hic, quamvis a Rege hujus Provinciæ Prorex eſſet conſtitutus, nihilominus ex Rupellenſium mandato copias contraxit, quibus milites a Rege in Bearniam immiſſos ejiceret: Igitur ejus juſſu Benſinus ſectæ Tribunus Montiscardam Turrim opportuno loco ſitam invadit, arceque protinus munita, in circumjectam planitiem ferro graſſatur: Obſtat Poyanus Navarreæ arcis Præfectus, qui collectis duobus peditum millibus, ac equitibus ducentis turrim

obſi-

obsidet, hostemque premit, reclamante Forcæo, qui Poyani irruptione sibi tanquam hujus Provinciæ Præfecto injuriam inferri caussatus, ni quamprimum incæpto desisteret, ultionem armata manu minitabatur. Ast Poyanus his minis nequaquam territus, tanto impetu obsidionem urget, ut proxima esset Turris expugnatio, quam, ut dolo eluderet Bensinus, cum Senatu egit, ut ab hoc Turrim dedere juberetur, hacque ratione a Regiis minime devictus, sed Senatus auctoritate cessisse diceretur. Ita res cessit; dedita igitur turri Poyanus rebellium munitiones destruxit, Turrimque, in quam seditiosi magnum belli apparatum congesserant, demolitus est, Regique perscripsit, deditam esse quidem arcem, sed adhuc Sectarios in armis esse, & quidem ductore Forcæo: Accepto hoc nuntio Rex pejora ex hac factione veritus, primo Saludium Nobilem in Bearniam decrevit, qui Forcæum gravissimis verbis hortaretur, ut ad saniora reversus, Regi obtemperaret, ejusque auctoritatem revereretur: Ast hic arrogantius respondit, quod non positurus esset arma, nisi jussus a Rupellensibus: Hoc responso Rex auctoritatem suam adeo aperte peti indignatus, cum valido milite Espernonium Ducem

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

cem in Bearniam mittit, ut contumaces in ordinem redigeret. Eo Provinciam ingredienti obviam proceſſit Arroſius Baro, afferens, neminem in armis ſtare, ſupervacaneum igitur fore, armata manu in Provinciam venire, quæ illum apertis portis, corde, & ulnis exceptura eſſet: Verum fallaci hoc lenocinio minime deceptus Dux, cum copiis ultra progreſſus eſt, captoque Orteſio primo Bearniæ oppido, reliquas ferme omnes urbes ad primum Regii exercitus aſpectum ſibi ſubegit, ipſe etiam Forcæus, cum reſiſtendo impar eſſet, unacum ſuæ factionis ſociis, qui paulo ante ſeſe Regiæ potentiæ opponere audebant, turpi fuga dilapſus eſt: Prædicantes quoque cum ſuis uxoribus, liberisque in prærupta montium ſibi male conſcii auffugere: unde Eſpernonius præſidiario milite urbibus, & arcibus impoſito, præcipuos motæ rebellionis Authores comprehendi juſſit, Forcæum vero perduellionis damnatum, ſubrogato Theminio Mareſcallo, Præfectura ſpoliavit. Hic Bearnenſis ſeditionis erat exitus, eo glorioſior, quo minus erat cruentus Ludovici Regis, & Eccleſiæ Orthodoxæ de hæretica rebellione triumphus.

§. LXXV.

Sæc. XVII.
Sæc. 1621.

§. LXXV.

Catholici a Caſtro-Albigenſibus Calviniſtis oppreſſi.

Sub idem tempus Orator a Rupellenſibus decretus Caſtrum-Albigenſium advenit, moxque Senatum ex Catholicis & Calviniſtis conflatum per Bertrandum Præſidem convocari juſſit, eoquod haberet, quæ palam populo proponeret: cum autem Bertrandus probe noſſet, quod faba cuderetur Catholicis, quibus aliunde a ſectariis hoſtilia inter & rixas quotidie fatale periculum imminebat, nullum non movit lapidem, ut Calvinianis Senatoribus perſuaderet, quatenus ab Oratore ad populum haberi concionem prohiberent, eoquod ex illa merito ſeditionis exordium timendum foret: Aſt hi ſe inhibendæ rebellioni impares eſſe reſponderunt, quocirca Bertrandus eisdem expoſuit, quod potius officio ſuo cederent in ejusmodi urbe, in qua impunitas eſſet crimini Majeſtatis: ad hæc reſponderunt Calviniſtæ, jam plane jactam eſſe in bellum aleam, ſatius ergo fore, ſi cum inſanientibus furerent, quam turpi fuga ſuos ſocios deſererent, ſpondebant tamen, ſe quidem clam pacis conſilia promoturos, palam

Gramond l. c.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

palam vero inclinaturos in bellum, cum adultæ seditioni resistendo impares essent. Postera die magna in Templum frequentia convenere Calvinistæ, & postquam ex Prædicantibus unus belli classicum in suo sermone cecinerat, Orator hæc subjunxit: *plenis comitiis conventum est, ut armata manu vindicentur privilegia, immunitates, & conscientiæ libertas, neque temere captum consilium, comparata sunt omnia, ut bellum Regi moveri possit, æqualia sunt utrinque pericula, subducta Regis persona, petitur unus, qui affligit omnes, accommodans privatæ libidini auctoritatem publicam, & regium nomen. Munienda est quamprimum urbs: pellendi Papistæ, satiusque erit, si eos cum suppellectile sua & impedimentis salvos dimiseritis:* Assensere una omnes in Ruppellense belli consilium: ne tamen civibus imputaretur Catholici Magistratus ejectio, placuit eos dolo urbe sua amovere. Ergo studiose incutitur Catholicis ex seditione timor, sparguntur taciti per vulgus rumores, *jugulandos proxima quavis die Catholicos, exspectari militare præsidium, cujus rabiem cohibere, Magistratus non valeret:* Ut vero Catholici his rumoribus magis territi citius auffugerent, præsidiarios milites, sub obtentu, vitandæ ædium direptionis, ad Catholicorum fores disposuere, eisque

que vim fieri palam inhibuerunt, clam tamen vim in se parari, probe Catholici prospexerant, postquam Bertrandum, & septem Catholicos Senatores aut mori, aut protinus facessere jusserant Calviniani, quorum tam furiosa erat rabies, ut Catholicos mox jugulandos minarentur, nisi urbe excederent: Monent hi quidem Senatores Calvinianos, quantum Reipublicæ periculum immineat, si Senatus ex Catholicis simul & Sectariis edicto Nannetensi stabilitus dissolveretur: Ast incassum omnia: negant Sectarii, se pro declinanda rebellione urbe excessuros: Catholici ergo Lautricum se recipere coguntur, ubi acceptis literis a Rege Senatum suum ad Villamurium urbem transferre jubentur: mittitur Castrum Regius Apparitor, Sectariis ab urbe discessum nuntians, nec tamen adhuc obtemperant: interim redeuntes Tolosam Catholicos Vicinus Ambranus cum centum Equitibus per viæ pericula stipat: tandem etiam Sectarii Senatores Magistratus munere sponte abscedunt, per varios fortunæ casus jactati, atque infensi Catholicis, & suspecti Calvinistis.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. LXXVI.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. LXXVI.

Tumultus contra Hugonotas in Turonibus excitatus.

Gramond. l. c. Serres Franc. Hist. pag. 963.

Non multo post in Turonensi urbe Catholici innumeris, antea injuriis lacessiti adversus Hugonotas tumultuari cæperant, occasione inde exorta: Obierat Martinus quidam Niger, stabularius ex Catholico non ita pridem factus Calvinista, deferebatur ad sepulturam cadaver, feretro instant pueri Religione Catholici, qui desertæ Religionis perfidiam exosi, incondito, ingentique clamore & ululatu nunc Martinum Lutherum ingeminant, nunc cantilenam in Martini contemptum compositam decantant, binique longo ordine parva ad manum cruce funus prosequi simulant: Ad crucis conspectum excanduere Calvinistæ, impactisque alapis, & calcibus viciniores pueros appetunt, atque in terram præcipites agunt: plorant, clamant pueri, in horum opem concurrunt Matres, Viri, fœminæque, spargitur in vulgus rumor, quosdam Catholicos pueros odio Religionis a Calvinistis fuisse trucidatos. Fit popularis repente motus, & tumultuaria vulgi concursitatio: jamque effosso Martini cadavere a verborum injuriis ad ver-

verbera & arma ventum est. Obstat Magistratus precibus primo, dein minis; sed acrius inde accenditur populi furor: subvertitur cæmeterii Custodis domus, concrematur Hugonotarum Fanum, scamnisque ac subselliis in cumulum congestis, incensisque parentatur Martino per ludibrium, ac serpente incendio vicinæ Sectariorum domus in cineres rediguntur, demum æstuantibus animis obvii trucidantur: Hugonotæ in ædibus delitescunt, fugiunt alii, in carceres conjiciuntur non pauci, ac denique res ad promiscuam cædem & lanienam spectasset, nisi Magistratus auctoritate, & pœnarum comminatione aliquantulum defervescens petulantia fuisset sopita: Re comperta Ludovicus Rex, cum rebellionem, non vero Hugonotas odio haberet, mox Malevillium ad Turones ablegat, libera in reos inquirendi facultate data. Hic igitur cognita caussa Sectarios in carcerem conjectos liberari, reos vero in vincula conjici jubet: instruuntur judicii acta, nilque propius erat, quam capitalis sententia in noxios: inde vero novus exoritur tumultus; concurrunt enim captorum uxores, filii, & cognatione conjuncti, factoque agmine in Prætorium irruunt, effractisque foribus reos e carcere liberant: Malevillius

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A.C. 1621.

villius cum suis ipsemet, bacchantium furori cedere, Magistratus vero spondere cogitur, *abolendam esse facti memoriam, captosque liberandos, necnon judicii acta concremanda:* Hæc pollicitatio motum, rabiemque furentis plebeculæ coercuit: ne vero Rex privatam Hugonotarum vexationem criminis impunitate comprobare videretur, Modæneum capitalium caussarum Præfectum, ut de reis judicium legibus faceret, ad Turones decrevit, ex cujus sententia quinque hujus tumultus Authores in furcam acti sunt. Ceterum perpensis omnibus ejusmodi motibus nemo ultra dubitare poterit, amoris conciliatricem esse Religionum similitudinem, dissimilitudinem vero existere fœcundam seditionum Matrem.

§. LXXVII.

Confutatio Hugonotici scripti pro honestanda rebellione vulgati

Gramond. l. 7. p. 367.

Quantumvis Rex edito diplomate palam testatus esset, quod arma non eo fine capesseret, ut e Regno Hugonoticam sectam eliminaret, sed ut seditiosos cives compesceret, rebelles tamen Hugonotæ, ut seditionis & belli in Regem suum conflati calumniam a se amolirentur, communi omnibus sedi-

seditiosis obtentu, se non Regi, sed in- Sæc. XVII.
vidis, & calumniatoribus suis bellum A. C. 1621.
denuntiare, audacter vulgabant, allatis etiam quibusdam seditionis necessariæ caussis, quarum summam supra exposuimus: Ut igitur omnibus ad oculum pateret, quam frivolæ essent eorum rationes, quibus seditiosos suos motus honestare niterentur, hinc Parisiis pro Rege prodiit apologia, quam huc adducere, haud inconsultum erit, ne fors siniſtra opinione ac judicio æquitas causſæ, & facti veritas pervertatur: Erat autem hujus apologiæ „tenor sequens: Quam falso obtenda„tur oppressio ab iis, qui privatim de„generes, in publicum exitiosi, nihil „spei, nisi per discordias civiles habent, „videant exteri Principes, videant „populi, quos ipsi in subsidium vocant: „Videant falsa oppressionis imagine, „ambitione, avaritia, & rerum nova„rum studio agi. Multa pathetice „scripta, plura ab ipsis injuriose con„gesta in Regem suum, quæ quanta„cunque sunt, si hoc examine probra „esse, & calumnias, plane ostenditur, „vertantur in sectam Principum arma, „quos ad defensionem ipsa suam prave „invocat. Sin vera sunt, quanquam „impudenter in regium caput conjecta, „armetur una in Regem, & Catholi-

Sæc. XVII. A.C. 1621.

„cos conſpiratione Europa omnis, per „me licet.„

„Prima objectio eſt ex Sacramento „a Rege præſtito ipſo inaugurationis „die, cujus hæc ſumma. *Juro regia „in fide, quos Eccleſia hæreticos dixerit, „conaturum me, in quantum potero, fini- „bus regni mei depellere:* Unde vobis Se- „ctarii, Eccleſiæ decreto hæreticis exi- „lium portendi concluditis? Verba ar- „guuntur, adeo factorum innocens eſt „Rex, in quem agitis? Adeone Sacra- „menti hæc formula nova eſt apud „Gallos, ut ignoretur effectu vacuam „eſſe ab omni ævo? Nondum Calvi- „nus veſter eruperat, & ſic jurabant „inaugurandi Reges. Henricus quar- „tus, quem pro Deo tutelari accipitis, „in primo regni limine eo Sacramento „adigitur. Quare ergo qui ſiluiſtis „tunc, obſtrepitis hodie Succeſſori, „quem ſcitis ea formula Majorum ſuo- „rum religionem imitatum? Adjecta „poſtmodum, vobis rogantibus ex- „ceptio regulæ, qua declaravit Rex „ipſe, eo ſe Sacramento nihil de vobis „cogitaſſe, actum id anno milleſimo „ſexcenteſimo decimo quinto. Quid „ultra petitis?„

„At Jeſuitæ plus nimis ſe immiſcent „rebus rerumque arbitria affectant, ut „publicæ, ut privatæ ſunt? A cri- „mine

„mine immunis esse debet, cujus ea „libido est, ut alios arguat. Quanta, „amabo, est apud vos authoritas iis, „quos pastores vocatis? infectum est, „quodcunque apud vos privatim, quod„cunque publice geritur, nisi id ho„minum genus intervenerit. Jesuitæ „Regi admoventur, quia probi sunt. „Hinc improborum in ipsos invidia.„

Sæc. XVII. A. C. 1621.

„At eorum Consiliis Rex prave sua„sus, dum de ruina admonetur, quæ „coronæ imminet ex bello in vos mo„vendo, respondit; *animam sibi corona „potiorem esse?* calumnia est in Regem, „neque enim ita respondit unquam. At „esto: ita responderit. Revolvite quæso „historiam Sectæ vestræ Germanicam. „Fridericus Palatinus Comes, cum „nuper promerendis sibi penitus Calvi„nistis exegisset Catholicos, finibus „principatus sui Religionis caussa ex„actos respondit, & quantacunque hinc „ruina immineat feudo suo, passurum „æquo animo se: quoquo res cadat, „minoris momenti jacturam feudi fore, „quam animæ: ex quo responso, ap„plausus Sectariorum omnium ingens, „maximaque in Palatinum elogia Quam „præposterum est Catholico Principi „verti in crimen, quod in Sectario di„gnum ducitis immortali laude!

Sæc. XVII. A. C. 1621.

„Objicitis, actum vobiscum injurioſe, cum Rupellæ conventus per ſe licitus, reſcripto condemnatus eſt, perduellesque habiti, quicunque huc convenerant: non ita temere condemnandos conventus omnes, quos indicitis: Henrico Magno placuiſſe olim ut interdum haberentur ex variis cauſſarum figuris: Quid ab Henrici temporibus exemplum trahitis in hanc ætatem? mutatione Regis mutata eſt indoles veſtra. Odiſtis filium, qui colueratis impenſius Patrem. Vix rebus humanis exemptus Henricus, cum de *libera Republica* deliberaſtis inſtituenda in ſtatu regio. Adhuc Patri cor in ſanguine palpitabat, cum de bello in Filium infantem movendo cogitaſtis. Nec certe mirum ea cogitatione diſtrahi ab officio ſectam, & cui hæreditarium eſt vagientes in cunis Principes ſuos opprimere vi, aut dolo. Teſtis Jacobus I. magnæ Britanniæ Rex, quem deceſſores veſtri (quos ille Puritanos appellat) in cunis ſuffocare conati ſunt. Ipſo autore utar, qui rogatus, an Puritanus eſſet, reſpondit in Apologia ſua, *odiſſe ſe Puritanos, a quibus parum abfuiſſe memorat, quin vagiens in cunis perderetur:* ergo odiſtis Reges, non modo quia Catholici ſunt, ſed quia Reges:

„Odi-

„Odistis dominia Principum, libidine „dominandi.„ Sæc. XVII. A. C. 1621.

„Facetum est, quod odio vestro exi- „mitis Regem, quod bello in ipsum ab- „stinere vos dicitis, quod precibus hu- „militer deprecamini ipsius iram. Opti- „me certe negatis, motum a vobis „bellum contra Regem, quia non ad- „mittitis Regem. Ecquid, amabo, „istud est, quod contra Consilium ejus „vulgatis libellos, & Satyras? quid „furor iste, qui in Ministros regni su- „perbe detonat? quid aliud, quam ca- „tulum (quod ajunt) coram Leone „plectere? Leonem ista Gallicum pe- „tunt, qui mansuetus in hanc diem „nunc furere incipit. Una caussa est „Regi & ministris regni, neque subdi- „torum est curiosius inquirere, quos „aut ex quibus caussis Rex consilii sui „participes faciat. Movebit risum e- „tiam Stoicis Laus importuna, quam „vobis ipsis astruitis usque ad nauseam „ex cæca obedientia, qua supra regiam „potestatem, negatis, in terris ullam „esse, unde in Catholicos ampla di- „cendi seges, specie contrariæ opinio- „nis, qua summo Pontifici jus in Re- „ges concedunt. Non est hujus loci „dissertatio quæstionis, de qua non „convenit inter omnes Catholicos, ne- „que hæc vobis credulitas est, quid-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

„quid sonent Manifesti vestri hæc verba: „*Notum esse volumus post Deum, Regem „venerari nos, & colere, & ita sentire de „Regibus, nullam in orbe potestatem esse „supra regiam.* Supra Regem sunt ta„cita apud vos lege, Synodi provin„ciales, colloquia, circuli, comitia „Sectæ generalia: Supra Regem pri„vatæ cuique res, quibus augendis „quoquo modo incumbitis. Indicitur „Sectæ Conventus pro libidine Sedi„tiosi hominis, cui apud vos autori„tas erit, prohibet Rex, quo jure va„let: quid facto opus, Viri regum ob„servantissimi? *Ite*, inquit lex tacita, „sub qua vivitis, *ite percalcatum Regem, „quo causa vocat.* Convenere Oratores, „habentur comitia, Rex solvi mandat: „si nulla potestas supra regiam est, quid „moras nectitis? Sacro Sigillo obsig„nata est regia charta, quam legitis, „jubet fecessum, & adhuc una statis? „Nec stare satis, nisi & arma opponitis „eidem Regi, quem unum a vobis „agnosci profitemini. Commodati ti„tulo *possidetis* urbes in Gallia, concef„sas vobis a Regibus Gallis in certum „tempus, cessit dies; petit Rex sibi „restitui commodatum, negant posses„sores, & litem movent: triste litigii „genus, quod per arma transigitur! „Bellum Regi denuntiat Secta, Gal„liam

„liam per provincias distribuit præfe- Sæc. XVII.
„ctis septem, quibus concedit jura belli A. C. 1621.
„omnia, qualia Regi debentur, tributa
„indicit, leges promulgat bello & pace
„valituras. Hæc est illa fides Regibus
„debita, cujus promptuarium est Cal-
„vini Secta, & Fides, quam cælo æ-
„quant Sectarii, quam columnam Gal-
„lici status, regiique fulcrum diade-
„matis vocant. Adhuc infida gens
„credulitatem jactabis, qua te Regi-
„bus supra Catholicos usque adeo de-
„vinctam mentiris, ut omnia Regi sub-
„dita, nihil supra, agnoscas? Probatur
„plenius cæca obediedtia, quam pro-
„fiteris, ex Sacramento nuper Rupel-
„læ præstito a delegatis tuis in hanc
„summam: *Juramus observaturos nos,*
„*executionique mandaturos, quidquid Ru-*
„*pellana Comitia statuerint, & si opus est,*
„*bona, libertates, & vitam confirmandis*
„*eorum decretis impensuros, secreta con-*
„*cilii nec scripto, nec verbo revelaturos.*
„Non hic opus arte Syllogistica eli-
„ciendæ ex promissis conclusioni. Ergo
„Sectariis pro Rege Comitia sunt, qui-
„bus fidem in obsequium astringunt
„nulla exceptione. An num eo voca-
„bulo: *Quicquid*, parricidia, regni ex-
„cidium, Regis, Principumque con-
„jurata ruina continebuntur, si vide-
„bitur ita Comitiis? Quid istud est

Sæc. XVII. A. C. 1621.

„Sectarii, quod, *ubi opus fuerit*, libertatem, bona, & vitam confirmandis „Comitiorum decretis impensuros vos „dicitis? Ubinam illud Opus, nisi „quando Rex in possessionem urbium „suarum redire voluerit? quando pastoribus vestris negaverit, quam præstare solitus pensionem? cum militiæ „& togæ officia non distribuerit vestris, „pro libidine affectantium? Ultima „pars Sacramenti arcano transigitur „nunquam revelando: sic insto: vel „obsequium & fides Regi debita eo secreto continentur, vel perduellio? si „obsequium, & fides, quare secreta „sunt, quæ agnita gratiam omnium „promerebuntur? si perduellio, ergo „perduelles estis; ergo falsa penitus „propositio hæc vestra: *Notum esse volumus post Deum, Regem nos venerari „& colere &c.*„

„At opitulati olim patres vestri „Henricis tertio & quarto a Catholica „factione oppressis? Rem paucis expedio. Nihil est, quod Henricis allatam a se opem superbiens efferat „secta, quæ eo facto sibi studuit magis „quam Regibus. Henrico tertio præsto „erant tum, quia prole orbum prævidebant, in Henricum quartum coronam translaturum noverant, tum etiam quod Salmuriam arcem ad Li-

„gerim

„gerim munitiſſimam concedebat Sectæ Sæc. XVII.
„in pignus datæ fidei: quis miretur A. C. 1621.
„his conditionibus opitulatos? Henrico
„quarto militabant, vindicabantque in
„jura regni alumnum ſuum, a quo ma-
„gna Sectæ præſidia fore ſperabant ex
„Calvinismo, quo tum infectus erat.
„Ceſſet ergo importuna corvorum cro-
„citatio, ceſſent jacta toties in Regem
„convicia, quibus ingratitudinis poſtu-
„latur, dum ſe in libertatem aſſerit
„contra ſubditos, jura regni omnia
„uſurpantes. Quin potius ferant ſe in-
„gratos viri perditiſſimi, qui Henrico
„patri vitam, & illam (cui quotidie
„Sanguinem immolant) conſcientiæ
„libertatem debentes, filium impenſius
„coluiſſe debuerant.„

„Tria præcipue objiciuntur Regi:
„1. reſtituta in Bearnia Catholicis jura
„2. Lectora erepta, 3. negatæ duobus
„e Secta in Parlamento Lutetiano Se-
„des: his pleraque promiſcue aſtruun-
„tur, temerati manes, exuſta templa,
„rapti in monaſteria infantes, negatæ
„miniſtris penſiones &c. Quod ad
„Bearniam attinet, meminiſſe debent
„Sectarii, Regem inter & Bearnenſes,
„de reſtituendis Romanæ Eccleſiæ bo-
„nis, quæ ipſorum paſtores uſurpave-
„rant, primam fuiſſe controverſiam,
„conventumque, ea reſtitui oportere:

Sæc. XVII. A. C. 1621.

„adjectum caput de Conſcientiæ liber-
„tate conſtituenda in Bearnia, quali
„fruuntur in Gallia Calviniſtæ. Reſti-
„tutio, quam æqua foret, nequidem
„negaverint, niſi qui privatæ rei affectu
„a vero deflectunt. Conſtat Epiſco-
„porum ab omni ævo fuiſſe decimas,
„obventusque Sacros: conſtat de uſur-
„patione ante *annos quinquaginta* a Se-
„ctariis inchoata: at continuata illis
„in hanc diem poſſeſſio? Eſto, ergone
„translatum in poſſeſſores Dominium?
„Unde id quæſo? non ex lege, quæ
„*malæ fidei* poſſeſſoribus præſcriptionem
„negat: non ex patientia Dominorum;
„quippe conſtat ſæpius de uſurpatione
„queſtos Epiſcopos Bearnenſes. Ergo
„interrupta præſcriptione conſequens
„eſt, ut fateantur Sectarii, jure reſti-
„tutos Epiſcopos cum omni cauſſa.
„Quam fuiſſet iniquum, Sectariis ro-
„gantibus, penitus arceri Catholicam
„a Bearnia fidem, quo tempore ipſi,
„credulitatis ſuæ liberum exercitium
„habebant in Gallia? Usque adeone
„miſerum eſt, eſſe Catholicum? Sub
„ea Rex Chriſtianiſſimus religione vi-
„vit, & patietur eam opprimi? quæ
„libertas Calviniſtis in Gallia, eadem
„negabitur Catholicis in Bearnia?
„Tuum eſto judicium qui hæc leges.„

„Le-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

„Lectoram paucis expedio, quam „procurabat Fontaralius jure hæredi- „tario; quippe patri succesſerat per „Henrici quarti munificentiam arcis „poſſeſſori: ex Calviniſta factus Catho- „licus, querelis anſam præbet, quas „repetit ad nauſeam ſecta. Reſponde- „tur, Fontaralio patri permiſſam ab „Henrico quarto arcem, non ut Calvi- „niſtæ, ſed ut bellatori acerrimo, ma- „gisque virtutis præmium fuiſſe, quam „præſidium ſectæ. Eam urbem non eſſe „ex iis, quas matrimonii, quas Secu- „ritatis, quas *fidei obſides* vocant, qua- „rum poſſeſſionem ſibi ſecta arrogat „jure proprio, eſſe privatam poſſeſſio- „nem: quo patet, motos hinc queſtus „eſſe futiles. Nec certe ita queruntur „Catholici, ſi quando Catholicarum „urbium præfecti, fiunt Calviniſtæ. „Marchio Senevierius, poſtquam a fide „Catholica ad Calvinum diverterat, „quam ante regebat Caſtilloniam ar- „cem retinuit, nemine querente. Ad- „dita a Rege in Supplementum, gratia „Sectariis obſtrepentibus qua Dubium „omne ſublatum, ſi quod emerſerat: „conceſſa Blainvillio Sectario homini „procuratio Lectoræ: Quid ultra que- „ritur? „

„At non adſcripti Parlamento Lu- „tetiano duo e Secta: negatæ Miniſtris, „&

Sæc. XVII. A. C. 1621

„& præſidiario militi ſtipendiariæ an-
„nonæ, quales de publico præſtari ſo-
„litæ? Qua lege, amabo, ſancitum
„in Gallia, ut Parlamentis Sectarii in-
„ferantur: ipſis Parlamentorum exor-
„diis, una in Gallia religio erat, ſecta
„ignorabatur, neque prodiit, niſi poſt
„duo ſecula ab eorum inſtitutione.
„Poſtquam adoleverat Calvini error,
„petiti a Sectariis judices non ſuſpecti;
„hinc Cameræ, quas Edicti vocant, ubi
„a ſuis æquali cum Catholicis numero
„judicantur: An non ſatis eſt exedra
„bipartita, ut neceſſum ſit etiam pro-
„fanari Conventus ſacros ſectaria labe?
„Iniqua certe petitio, cui factum ſatis
„a Rege optimo per officia novi inſti-
„tuti duo deſtinata Sectariis. Certe
„nulla lege cautum eſt, paſtores &
„militem Sectæ ali de publico: Regiæ
„liberalitati debitum eſt, in hanc diem
„id, quodcunque penſionum, queis ſi
„modum impoſuit Rex, ideone reus?
„Pœnitet exhauſti per Largitiones im-
„menſas ærarii, & quia parſimoniæ
„ſibi legem Rex dixerit, convenietur
„a vobis velut ex debito? Ergo reus,
„quia jactare ſuum deſinet? Argute
„dictum! Nemo ignorat abhinc ſexa-
„ginta annis, non aliis Galliam bellis
„deſolari, quam quibus Sectariorum
„rebellio cauſſam dedit. Occubuere
„cen-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

„centena Gallorum millia bellis inteſti-
„nis, quæ omnis a ſecta clades eſt,
„regiisque impenſis alentur veſtri Præ-
„d cantes, quorum contra Regem ſtu-
„dia fuere ſemper, nec eſſe deſinunt?
„ita in caveis feras nutrias, mox de-
„vorandus? Portentum eſt ali ex ſub-
„ſtantia populi, qui populum oppri-
„munt; portentum ex vectigalibus,
„prædiis, aut ærario annonam præ-
„ſtari perduellibus, qui nomen regium
„populis exhibent pro ſimulacro, aut
„larva.„

„Additum percuſſos atrociter, &
„cæſos, qui genuflexionem negave-
„rant, circumlato per metropolim ur-
„bem *idolo*. Apage dictum execrabile?
„Ergo *idolum* eſt Auguſtiſſimum Catho-
„licæ fidei pignus, quod ante mille &
„ſexcentos annos adorabat Eccleſia,
„& adorat adhuc latriæ cultu? Ergo
„Chriſtus idolum eſt? idolum ſit vobis,
„apud quos pro nihilo ducitur: nobis
„Deus, qui in carne ſua memoriam
„ſui reliquit in ſeipſo. Non agam hic
„pathetice, ut vos agitis paſſim in Ma-
„niſeſto veſtro: hic res ipſa, hic loqui-
„tur ille Deus, quem vos pro idolo
„accipitis. Certe, qui alias politici
„eſtis, in politiam peccaſtis maxime:
„qualiscunque ſit de re ſacroſancta a-
„pud vos credulitas, aut procumbere
„de-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

„debuiſſetis in conſpectu, aut hinc fa„ceſſere. Ad præſentiam Regis ado„rantis, ſi obverſatur adorationi Reli„gio ſubditi, loco abſiſtat, aut exhi„beat actu externo cultum, qui, ſi vo„let, differat ab interno: neque enim „adorat, quicunque flectit genu, & re„gibus etiam debitus eſt externus iſte „cultus, quem, ſi applicuiſſent Sectarii „Ludovico poſt ſacram Euchariſtiam „eunti, probe illuſerant Zelo Catho„licorum: quandoque ſapientis eſt, e„ludere per æquivoca: plane abſur„dum eſt, quod exercenti actum Reli„gionis ſuæ Regi, opponant ſubditi „contrarium actum, quo falſæ credu„litatis arguatur politica hæc Doctrina „& Sapientia.„

„At negata mortuis terra, effoſſa „cadavera, infantes ab ulnis maternis „ad monaſteria rapti a Monachis? Hic „calumniator, hic fige laſſum pedem. „Negata tuis terra, nempe apud Tu„rones, ubi Martini effoſſum cadaver? „At debuiſti meminiſſe, rudi alapa „percuſſum puerum Catholicum, ictu„que ferali pene exanimatum conci„taſſe in ultionem cum matre fœminas „ejus urbis, & vulgus, quod implaca„bile eſt, ubi ſemel exarſit. Memi„neris ſtatim nuntio accepto veniſſe „Regem, quo vocabat Seditio: expia„tum

„tum reſte ſcelus: crematos Seditionis „autores, magnificaque ultione parentatum ab ipſo Rege, vili animæ. „Quid quereris pueros tuos Monaſteria „ingreſſos, qui idem de libertate Con„ſcientiæ oppreſſa piaculum facis? Poſt „annos decem, & quinque adoleſcen„tibus in Monaſteria ingreſſus permit„titur ex Conſtitutionibus, quas quin„gentis ante ſectam tuam annis admi„ſit Eccleſia. Ea ætate aut liber eſſe „debet cuique delectus, aut tollenda „penitus conſcientiæ libertas. Ra„ptum vocas, mutandæ in melius vitæ „voluntatem enixam? Qua patimur „ratione Catholici filios noſtros cucul„lo indui in vitam regularem, eadem, „tu Calviniſta, idem patere, aut li„bertatem tolle, quam prædicas? &c.„ Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. LXXVIII.

Bellica Ludovici Regis expeditio contra Hugonotas.

Antequam Ludovicus Franciæ Rex Lutetia Pariſiorum in expeditionem progrederetur, ut Principes ab Aula profugos ſibi conciliaret, per Favaſium Sectariorum Legatum Sueſſioni, Nivernio & Mayenio Ducibus perſcripſit, Rupellana comitia mox diſſolutum iri, factumque ſatis, quæ ab his peterentur; *Calmet. l. c. Gramond. lib. 7. Merc. Gallob. t. 9. l. 2. Serres Franc. Hiſt. pag. 964.*

Sæc. XVII. A. C. 1621.

tur; acceptis hiſce literis mox hi Principes in Aulam reverſi ſunt, non ſine magno Sectariorum damno, eoquod Regio Principe, quo regerentur, deſtituti eſſent. Tandem contractis quadraginta peditum & octo Equitum millibus Rex die vigeſima nona Aprilis Fontis-Bellaqueo Turonium, & inde Salmuriam contendit, urbemque & arcem, quam Bullionio Authore Ruppellenſes intercipere ſtatuerant, Regio milite firmat; non ſine acerbo Pleſſei Mornæi Præfecti dolore: ne vero ſectarii, quod querantur, haberent, Rex Saulteo Lediguerii Ducis tum adhuc Calviniſtæ Nepoti Salmuriæ Præfecturam conceſſit. Interea Sancti Pauli Comes Gergobiam Aurelianenſis Provinciæ arcem ad deditionem intimato Regis mandato, atque obſidionis comminatione provocat; Bobiero autem, qui arci, Sulii nomine, præerat, armis arma opponere parato, Aurelia advehuntur quatuor belli tormenta, & Rotelenio Marchione incaſſum deditionem præſidiariis ſuadente, arx aggeribus oppugnata, tormentis verberata, magnaque mœnium pars muralibus machinis decuſſa reſedit, demum ad tantas redacta anguſtias, ut nil propius, quam proxima crederetur deditio, quam tamen Bobierus aliquamdiu

diu remorabatur, facta proximi subsidii spe; missis enim ad vicinos Calviniſtas literis horum opem implorabat, nec irrito conatu; quippe hi mox ductore Vatevillio subsidiarium destinarunt militem, quo comperto Regii, ut celeri expugnatione suppetias hostiles præverterent, tanto impetu, noctu & interdiu arcem quatiunt, ut præsidiarii vigiliis, & labori impares in deditionem conveniri peterent: eadem vero nocte Vatevillius cum recenti milite arcem ingressus, deditionem fieri prohibet, Bobierus vero cum suis fidem a se datam objicit, demum mutua horum dissensione arcis deditio maturatur: igitur Comes arce potitus, Sylvæ nigræ, ubi Sectarii convenerant, meatibus intercluſis Raynaldi castrum occupavit: Condæus vero Sacro-Cæsaream urbem expugnare jussus, cives primo minis de oppido ferro flammaque desolando terrere sategit, postea Vatevillio, in cujus opem magna erat præsidiariorum fiducia, proditionis in caput suum a civibus destinatæ metum ingessit, tam prospero astus succesſu, ut castello, quod urbem tuetur, occupato Vatevillius civium insidias veritus, urbem omni bellico apparatu instructissimam dederet, pactis hisce legibus, ut vita, Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

libertas, arma, ſarcinæ & impedimenta præſidiario militi ſint ſalva; cives vero armis exuti plena conſcientiæ libertate, & bonorum ac jurium incolumitate gaudeant, impoſitoque milite Regio munimenta ſolo æquentur.

§. LXXIX.

Engeriacum a Rege obſeſſum, captumque.

Merc. Gallob. t. 9. l. 2. Meteran. Hiſt. Belg. l. 41. Theatr. Europ. p. 680. Lotich. rer. Germ. cap. 2. p. 294.

Parta hac victoria eo magis grata, quo minus cruenta, Rex promotis ultra Ligerim caſtris Condæo, ceterisque Belliducibus ſibi fidis negotium dabat, ut Biturigum, Aurelianenſium, Picardiæ, Normaniæ & Campaniæ Sectarios, qui in hiſce Provinciis Regi reſiſtere audebant, armis exuerent: ſub idem tempus Lesdiguerius inter Sectarios olim primus non modo Sectæ cauſſam, ſed ipſos etiam errores ejurabat: quo facto quantum ſectæ deceſſit, tantum Regis gloriæ acceſſit, Ludovici clementia & fortuna, etiam e læſæ Majeſtatis detrimento, Majeſtatem augente. Die ergo decima tertia Maij Rex Thoarſium venit, quæ arx utpote armis & milite inſtructa, nonniſi diuturna obſidione ſubigi potuiſſet, niſi Tremolius, cui arcis cuſtodia erat commiſſa, abdicata Sectæ cauſſa ibi-

ibidem in Regis obsequium reversus, ejus imperio arcem subjeciſſet: tum demum ad bellici apparatus famam circumjecta Sectariorum oppida, & præcipue Bucharta, Maxantum, Maleacum, Fonteniacum, Colongium, Maranum, & Niortum, celebres Pictavienſis Provinciæ urbes Hugonotis antea in ſecuritatem commiſſæ in Regis gratiam ultronea deditione reverti certabant, non pauci tamen ex Sectariis in ſeditione obſirmati partim in Angliam, partim Hollandiam, Genevam aut Sedanum profugere; Prædicantes vero Regem accedentes, prolixa oratione ſupplicabant, ut in deditis hiſce urbibus, conſcientiæ libertatem permittere vellet, quibus Rex reſpondit, *eam nullibi prohibitam, nec poſthac prohibendam eſſe.* Inde continuato victoriarum curſu Rex Chiſagum contendit, Engeriacum, alias *oppidum S. Angeli* dictum, expugnaturus, eoquod cives a Ruppellenſibus animati, ac valido milite præſidiario aucti, non quidem Regi, ſed ut videri geſtiebant, invidis ejus Miniſtris ſeſe opponere decreviſſent: Inſuper Rohanæus Princeps ſolo circumjecto copias inſtruxit, ſubſidiario militi intromittendo opportunas, ſi longa obſidione præſidiarii frangerentur: Pariter Subiſius Rohanæi Fra-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

ter urbis tuendæ curam ſuſcepit, ac cunctos, qui arma ferre nollent vel non poſſent, urbe egreſſis, præſidiarii militis duo millia, civium totidem præter ducentos circiter Nobiles recenſuit. Die igitur vigeſima ſeptima Maij Rex Auriaco obſidendæ urbis negotium dedit. Hic vero capta S. Juliani urbe, Mothæ ſuburbium armata vi invadit, illudque diu multumque tormentis continenter diſploſis concutit: nec ſegniores obſeſſi magna clade in Regios, ex duobus propugnaculis detonant ac irrumpentium ardorem multiplici morte plectunt, donec cominus pugnatum, ac tranſcenſis hoſtium aggeribus ſuburbium tandem expugnatum eſſet, recedentibus clam præſidiariis, qui prius tamen pomærium, necnon Alnixii & S. Eutropii ſuburbia ſubjectis facibus, adjectisque paleis & ſulphure concremarunt. Siſtebat urbis ipſius expugnationem, Talliaburgi ſuburbium, quod Crequius Prætorianæ cohortis Præfectus, qua parte tenuis præterfluit alveus, vi expugnari poſſe cenſebat: citeriori igitur ripæ admoventur belli tormenta, quibus hoſtium valla diji iuntur, quaſſatoque omni trans ripam munimine Regii flumen tranſeunt, atque ab hoſtium globis inulti trajiciuntur non pauci: poſtquam vero cominus

minus pugnari cæptum, cruentum committitur prælium, Regiis retrocedere compulsis; opportune autem reparandæ injuriæ accurrit Regiis Nobilium manus. Hi primi periculum subeunt, dumque strenue dimicant, puduit militem gregarium non audere ex officii jure, quod viderent a voluntariæ militiæ Principibus tolerari, unde junctis viribus acrius quam ante pugnam redintegrant, utque appareret, in rebus desperatis solum etiam animum ceteris amissis cuncta reparare, toto impetu in hostes irruunt, demum perruptis haud ægre aggeribus recens ab hoste erectis, hostiles phalanges ad valla propellunt, inde vero itidem rebelles dejiciunt, ac cominus cum hoste pugnant, ancipiti diu Marte, donec penes regios ingruente jam nocte victoriæ summa staret. Tam acri, diuturnoque conflictu ex præsidiariis longe plures victoribus cecidere, ex Regiæ vero Nobilitate Maureveus, & Buscoverdunus desiderati sunt. Capto hoc suburbio facilior in urbem aditus pandebat, priusquam vero productis fossis propius admoverentur belli tormenta, obsessi die trigesima Maij tanto impetu in regios erumpunt, ut eos pene castris suis expulissent, nisi Sanlucanus, Vir strenuus, lecto raptim

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Nobilium agmine præsidiarios repulisset. Postera die Rex pro impetrando felici expeditionis successu ad Sacram accessit Synaxin, tanta pietate, ut ad hujus exempli imitationem omnes Aulicos accenderet: die autem decima tertii Junii, postquam assidua tormentorum explosione Turris & propugnaculum quoddam fuerat dirutum, obsessi inclinante in vesperam die rursus erumpunt, & bellica tormenta in fossas dejicere conati, in armamentarium ignem injiciunt, unde ex pulvere pyrio strages in castris Regiis erat maxima. Solis æstivi caloribus immodicis, infesta acciderat obsidio in longius protracta: unde Rex misso ad Rohanæum & Subisium feciali urbem dedi jubet, id vero sibi haud integrum esse, respondente utroque, majori adhuc impetu urbs quatitur: multum desudatur in aperiendis specubus subterraneis, tandem vero suffoso clam cuniculo pyrii pulveris vi Tenaculam validum propugnaculum ingenti hostium strage funditus dejicitur: irrumpentibus autem ad ruinam Regiis obsistunt præsidiarii, quorum virtute repulsi, cæsique fuere non pauci, atque inter eos Lavardinus, & Baro Crius, ac Stirorsius, nec vilia, nec illacrimata suis capita. Crudele tum erat spectaculum missilium ab hoste

hoſte ignium, quibus univerſa Regio- Sæc. XVII.
rum caſtra continenti incendio con- A. C. 1621.
flagrare videbantur, funeſti audiebantur tam igne quam ferro pereuntium gemitus, partim flammis correpti horrendo mortis genere conflagrant, partim ex alto præcipites, capite illiſo comminuuntur. Erumpunt denuo decima ſexta Junii die præſidiarii, qui tamen non ſine magna ſuorum clade ſtrenue repulſi ſunt: Cecidere etiam Altifontanus & Novilocius Viri authoritate & conſilio potentes, quorum cædes ingens obſeſſis jactura extitit. Demum die vigeſima ſecunda Junii Subiſius, cum Regias copias adducto Eſpernonii Ducis exercitu auctas, præſidiarios vero ſuos continuis impreſſionibus & vigiliis fractos, atque annonæ penuria preſſos cerneret, ex urbe Mommartinum ad Luynæum non ita pridem Commeſtabilis dignitate honoratum una cum literis emiſit, pollicitus, quod ſi Rohanæus ejus Frater intra quadriduum non reſpondiſſet, urbem Regi traditurus eſſet: Aſt eidem a Rege reſponſum, niſi poſtridie deditionem faceret, deſperatam fore oppidanis & militi ſalutem, neque poſtea audiendos. Percepto hoc reſponſo Subiſius die vigeſima ſexta Junii habito cum Regiis colloquio in hæc capita transegit. I.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Rex omnes & singulos in urbe habitantes in gratiam reciperet. II. Ipsi contra ab armis abstinerent, nec ea adversus Regem unquam arriperent. III. Conscientiarum libertatem cives retinerent, & bonis suis omnibus, ut ante, fruerentur. IV. Discedere inde, & in alium commigrare locum volentibus, cum bona Regis gratia id facere liceret. V. Reliqua Rex pro arbitrio suo disponeret. His pactis utrinque firmatis Rex Subisium, dum flexis genibus veniam exorabat, in gratiam recepit, motisque castris die trigesima Junii Pontium urbem, Lediguerii, qui auctoritate apud hosce Sectarios plurimum valebat, opera in obsequium reduxit, in rebellionis pœnam disjectis oppidi mœnibus, & munimentis.

§. LXXX.

Sacerdotes Catholici & Clerici a Rupellensibus urbe ejecti.

Serres Franc. Hist. pag. 966. Calmet Hist. Univers. t. 151. pag. 296.

Regiæ expeditionis felicitate territi Calvinistarum non pauci, deditis urbibus suis ad oblatam Regis cum libertate religionis suæ gratiam recurrebant, sectariorum fœderi nuntium mittentes: Rupellenses vero excusso debiti obsequii jugo indies in deterius rue-

ruebant: Die igitur vigesima Maij, quæ tunc Christo in cælos ascendenti sacra erat, conventum habebant, cui septem Prædicantes, quindecim Senatores, & duodecim magis conspicui Cives intererant, deliberaturi, qua ratione Catholicos incolas omni Religionis suæ exercitio destituere possent: Decretum mox communi omnium suffragio, Clericos omnes, ac præprimis Patres Congregationis Oratorii, qui *Fratres Margaritani* vocabantur, urbe ejiciendos esse: Ad hoc igitur nulla mora urbis Prætori datur negotium, ut his in Curiam Urbanam vocatis significaret, quod celeriter ex urbe migrarent, cum timendum esset, ne populus ipsis infensus, vim nequidem a Senatu cohibendam ipsis inferret, & jamjam minitatus esset, quod unaomnes in suis domibus aut comburere aut jugulare vellet. Sacerdotes percepto hoc mandato submisse petebant, ut Prætor eos suo juvaret consilio, cum ipsi mœrore ac metu pene exanimes, qua ratione furorem declinare possent, nescirent. Ad hæc Prætor respondit: *Fingite igitur vos ambulatum ituros, & bini caute egredimini.* Negabant illi, se id facturos, eoquod in militum Stationes incidere, atque injuriis & morte ab ipsis affici timerent: *consulite igitur,*

Sæc. XVII. A.C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

repoſuit Prætor, *vobis ipſis*, ego *vobis ultra præſto eſſe nequeo.* Vix triſtes domum redierant, cum illico Prætor eis nuntiaret, parata eſſe navigia, quæ quantocius conſcenderent. Dum inter inhumanos hoſce Calviniſtas omni ſubſidio mortali deſtituti, quid agendum, deliberarent, confeſtim ſupervenit ipſemet Prætor quadraginta circiter armatis ſtipatus, qui clauſis Templi foribus, acceptisque monaſterii clavibus hos Sacerdotes, ceterosque Clericos navi impoſitos urbe eduxit, in hoc vel maxime gaudentes, quod nulla alia ex culpa, quam quod Catholici eſſent, Calviniani furoris victima cecidiſſent.

§. LXXXI.

Calviniſtarum crudelitas in Catholicos.

Gramond. l. 7. p. 381.

Majore adhuc furore Calviniſtæ in Gallia Narbonenſi, & apud Cebennos in Catholicos & Eccleſiæ Sacerdotes ſæviebant: Præprimis omnem vim ac violentiam exerunt in Dei Miniſtros, quorum ſacrilega manu Templa & Altaria deſtruebant: Creſcente eorum petulantia veſtibus omnibus nudantur Monachi, flagellis cæduntur, temeratur Monialium pudicitia, Monaſte-

nasteria, sacrarumque Reliquiarum tumbæ, & thecæ auro gemmisque ornatæ diripiuntur, imo ipsæ etiam Aræ, in quibus Deus Eucharisticus quotidie offerebatur, in equorum præsepia convertuntur, distribuiturque avena jumentis, ac sacratæ hostiæ pedibus conculcatæ in pabulum brutis animantibus projiciuntur, denique quodcunque impietatis in Deum, quodcunque crudelitatis genus in Sacerdotes & Catholicos insana eorum rabies excogitare poterat, Monspessulani, Nemausenses, & Cebenni Calviniſtæ in opus deducebant: Nec Catholicorum oppressione satiata erat eorum sævitia; quippe in ipsos etiam Sectarios quandoque & crudelius adhuc tumultuabantur, si qui Ludovicum pro Rege suo agnoscerent: quapropter omni data occasione Regios etiam Ministros plusquam barbara immanitate infectabantur, ceteros autem furore ac petulantia superarunt Monpessulani, qui Castillioneum loci Episcopum, omnesque Catholicos, quos sibi minus fidos credebant, urbe expulerunt. Mittebatur a Rege Monspessulanum pacandis diffidiis Crossius Gratianopolitani Senatus Præses, qui, cum rebelles oppidanos ad Regis obsequium revocare conaretur, præprimis cum Rohanæo Præfecto agere con-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

constituit, eo autem adversam valetudinem obtendente, Crossius interim ex civibus præcipuos ad exorandam Regis clementiam inclinabat, quo comperto Suffrenius ex Prædicantibus unus, vir seditiosus, sceleſtus & ad omnia nefanda promptus, ex fæce populi audaciſſimos, quos Monpeſſulani *Cacharinotas* vocitant, convocat, atque auctorandæ seditioni, quam adornabat, Rohanæi consensum falso obtendens, ad eos ita effatur: *ingens Ecclesiæ beneficium præstabitis, si Crossium trucidaveritis; hic Magistratus auctoritate abusus, Religionem nostram, cui ipsemet addictus est, in Papistarum favorem opprimere tentat; Proditor est, cujus venenum, quo occultius, eo præsentius est: Perdatur ergo in obsequium fidei nostræ hic Prævaricator, qui duabus sellis sedere adlaborat.* Hæc ita prolocutus vir nequam, qui se cruenti consilii Auctorem obtulerat, commoto vulgo etiam exequendo sceleri ducem sese exhibuit: inclinata igitur in vesperam die subito in Crossii ædes cum suis irrumpit, in limine tamen sceleris enormitate territus, primum hærere, ac tergiversari, & quamquam flagitiosus esset, horrore facti pavescere cæpit, donec vulgus necem ab eo imperatam violato gentium jure executioni dedisset. Nequidem

dem innoxii cruoris effusione contenti erant Sicarii, sed insuper etiam Crossii Præsidis, ac Regii Legati famulos insectantur, diripiunt ædes in sanguine natantes, & omnia sus deque vertunt: Dilabuntur per tenebras famulorum nonnulli, atque inter eos Triclinii Magister, cum autem tumultuantium manus effugere desperaret, incerto saltu certissimum declinaturus interitum, se in ima præcipitem e fenestra agit, sed femore collisо in terram prostratus ex mortis formidine mortem ante mortem subit. Tandem præda & sanguine satiata erat furentium Calvinistarum crudelitas. Percepto autem seditionis motæ tumultu Rohanæus sicarios in vincula conjici, ac postridie tres ceteris truculentiores in furcam agi jussit, Suffreinio Prædicante, qui sceleris auctor sublimius ceteris patibulum promeritus esset, fuga dilapso. Sæc. XVII. A. C. 1621.

Barbara crudelitas, qua Calvinistæ Catholicos latrociniis, direptionibus, incendiis, ac cædibus nullo ætatis, sexus ac conditionis discrimine habito in variis urbibus insectabantur, vix inter Ethnicos exercebatur, inter Christianos nunquam audita. Hæccine est illa mansuetudo Evangelica? Num hic speciosus Sectariorum fervor

erga

Sæc. XVII. A. C. 1621.

erga Religionem ſuam, & conſcientiæ libertatem, quorum rabiem duntaxat declinare dabatur, ſi Catholica Eccleſia, Babylonica meretrix: ſi Papa, Antichriſtus, & Rex, ſectæ Tyrannus vocaretur. Num tam inhumanam ſævitiam a Chriſti, & Apoſtolorum exemplo, num ab Evangelii purioris doctrina, vel potius a ſanguinario Calvini furore didicerunt?

§. LXXXII.

Cleriacum a Rege expugnatum.

Gramond. l. 9. p. 433. Theatr. Europ. p. 680.

Occupato Engeriaco Ludovicus XIII. Genſacum, Bergeracum, Sanſ Foium, & Monhurtium victricibus ſuis armis ſubjecit: miſſo dein Mayenii Ductore, ad Cleriacum urbem exercitu, urbem hanc arcta obſidione cinxit, præſidiariis ſtrenue ſeſe defendentibus, qui etiam ſæpe in Regios erupere, ſæpius etiam repulſi. Protrahebatur in longiores moras obſidio, neque ſperari potuiſſet deditio, niſi inter cives diſcordia enata fuiſſet, qua comperta Santorſius urbis Præfectus ſatius fore ratus, urbem ultronea deditione ab excidio liberari, quam civium diſſenſionibus dividi; miſſo ad Regis caſtra tubicine, pactis conditionibus oppidum tradere ſtatuit, Rege autem

autem legem a subditis acceptare insueto, totos se ejus clementiæ committere, cives jubebantur, qui etiam quemdam Prædicantem, qui pœnam humillime deprecaretur, in castra præmittebant. Hic vero ita exorsus est: „Rex! Ecce genibus tuis advolutos „tuæ urbis rebelles, quos seditionis „torrens vana Religionis imagine in „præcipitium egit, quos væsanus furor in Regem suum armaverat, ad„sunt subituri, quam dixeris pœnam: „qui non potes, nisi nostro omnium „excidio justus esse, abdica Sanctissi„mæ virtutis elogium, nobisque mi„sericors esto: ast & justum esse lice„bit, & clementem simul: neque enim „sibi mutuo adversantur virtutes So„roria invicem charitate conjunctæ. „Afflictis vitam condonans, clemens „simul eris & justus: eris clemens, quia „perduellibus dabis, ut vivant: eris „justus, quia ipsa vita nobis pro sup„plicio erit, dum rebellionis conscien„tia tortore interno divexabimur: u„num tamen est, quod impetremus, „si quid preces enixæ valent, nempe „ut fide, & obsequio perduellionem, „qua tibi obstitimus, dilui patiare. „Pereamus ultoribus ferro & flamma, „nisi immane crimen (quo tibi rei su„mus) inconcussa fide pensabimus.„

Ad

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Ad hæc Rex repoſuit: *conſultum optime, quod factioni renuntiatis, utinam autem ſincere.* Die vigeſima quinta Julii Lediguerius urbem ingreſſus, Regis nomine tam civibus, quam præſidiariis vitæ veniam, bonorum indemnitatem, & ſectæ libertatem indulſit; ut tamen omnium crimen Authorum pœna dilueretur, Dionyſius Conſul, & Farguesius Procurator, necnon ejus Filius ex Prædicantibus unus in furcam acti periere: Poyus vero Medicus, qui jam funè ad collum patibuli ſcalam conſcenderat, vitæ gratiam obtinuit: Urbis tamen mænia & munimenta in ſeditionis pœnam fuere diruta, ac civitati privilegia, quibus abuſi erant, adempta.

§. LXXXIII.

Gregorii XV. ſummi Pontificis epiſtola gratulatoria ad Ludov. XIII. Franciæ Regem.

Meteran. Hiſt. Belg. l. 41. p. 351. Gram. l. c. p. 441.

Tot victoriarum fama Romam usque pervolante, Gregorius XV. in primis Pontificatus ſui auſpiciis ingens inde perceperat gaudium, haud ignarus, quod quamvis Ludovicus Rex non Calvinianæ ſectæ, ſed duntaxat rebellibus Calvinianis ſuis ſubditis bellum intuliſſet, horum tamen petulantia, viri-

viribusque acciſis ipſum hæreſis venenum minus periculoſe ſeſe diffundere poſſet: Eapropter Pontifex Roma die decima Julii glorioſos hoſce triumphos gratulaturus, ſequentes ad Regem dedit literas: „Regiæ fortitudinis tuæ „præclara facinora, quæ totius orbis „Chriſtiani mentem in ſe convertunt, „paternæ noſtræ ſolicitudinis oculos „militaris gloriæ ſpectaculis, & Trium„phorum ſpe non mediocriter oblectant: „etenim cum hæreticam impietatem „alibi conquieſcentem, alibi crudeliter „dominantem mærentes conſpicaremur: „nunc exercituum Deo gratias agimus, „quod tempeſtivo ad præliandum tem„pore Majeſtatem tuam ad Catholicæ „religionis dignitatem aſſerendam ar„maverit. Præclarum regalis militiæ „tyrocinium, & Chriſtianiſſimo Rege „dignum! quam ætatem alii deliciis, „& luſibus per ſocordiam, & inſcitiam „conterunt, tu procerum diſcordiis „componendis, exercitibus ductandis, „hæreticorum arcibus oppugnandis „glorioſe juxta, ac feliciter tranſigis. „Neque enim ſine Dei Conſilio, in cu„jus regno Reges regnant, credibile „eſt, ineunte adoleſcentia, te tantum „opus, & tam arduum eſſe aggreſſum, „ut quæ alios pericula & rerum diffi„cultates retardarunt, ea ipſa invictam

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

„animi tui magnitudinem incitarint. „Fruere, chariſſime Fili, tam præcla„ra fama nominis tui, ac Deum tecum „præliantem ſequere, ut qui Iſraeli „fulmen & clypeus eſſe videris, laus „Iſrael, & gloria univerſæ terræ pro„pediem habearis. Nos quemadmo„dam ex hoc altiſſimo Apoſtolicæ di„gnitatis faſtigio, quo nos licet viri„bus impares, miſerentis Dei dextra „deduxit, exercitibus tuis præſenti a„nimo interſumus, ita & divina ac„curatiſſimis precibus paramus ſubſi„dia. Tametſi quæ cohortante Pon„tifice, & rogante virtute tua cæpiſti, „non veremur, quin conſtanter perfe„cturus ſis; patere te tamen noſtris „cohortationibus inflammari, ſaltem „ut de veræ religionis dignitate ſoliciti „eſſe, & tuæ gloriæ favere videamur. „Multa ſane hactenus debes divinæ „beneficentiæ, atque ut ſpes, & vo„tum noſtrum eſt, plura debebis: ſed „profecto excelſum iſtud ingenium non „humanæ, ſed cæleſtis Sapientiæ præ„ceptis imbutum credi par eſt: cum ſe„rio intellexeris regnorum fundamenta „uni orthodoxæ fidei veritati inniti, „neque enim Domino civitates non cu„ſtodiente, ullus unquam principatus „ſecure conquieſcet. Quam fideliter „Regis ſolium propugnabunt, qui „San-

„Sanctos ſuis templis dejecerunt, Cæ- Sæc. XVII.
„loque ac numero Beatorum eximere A. C 1621.
„tentarunt? Qui inſtituta majorum,
„Regum mores, Pontificum ſcita, Sa-
„cerdotum Ceremonias impia crudeli-
„tate condemnant. Hæc Reipublicæ
„Chriſtianæ turbamenta, & Galliæ
„dedecora Imperator Regum Deus,
„glorioſæ iſti juventuti tuæ compri-
„menda, atque extinquenda reſerva-
„vit. Cogita nunc univerſam Euro-
„pam, ex tuorum præliorum eventi-
„bus ſuſpenſam, expectare quam cele-
„riter oceanum te Duce tutiſſimi belli
„impetus naviget, ut quod hæretico-
„rum perduellium aſylum, & propu-
„gnaculum eſt, præclariſſimum in om-
„nem poſteritatis memoriam oſtenda-
„tur victoriarum tuarum monumen-
„tum. Scimus te neque formidine,
„neque inconſtantia ab incæpto opere
„poſſe revocari: reminiſcere tamen
„principi, religionis cauſſam tuenti,
„Sanctos ipſos, quorum dignitas vindi-
„catur, commilitones adſuturos: pro-
„fecto in his aquis Deum adjutorem
„invenies, cujus pedibus fluctus in ter-
„ræ morem obduruerunt, cujus exer-
„citibus undæ utrinque diviſæ, atque
„in parietum ſpeciem lapideſcentes adi-
„tum præbuerunt. Tunc enim in ſpem
„certiſſimam adducemur, te regno be-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

„ne conſtituto, & domita iſtic impie-
„tate, poſſe aliquando Orientem, Occi-
„dentemque Victoriis Gallicis conjun-
„gere, majorum tuorum gloriam æmu-
„latum, qui Pontificum cohortationes,
„non ſecus ac Dei juſſa venerati ſunt.
„Id te hortatur Sanctiſſimus Ludovi-
„cus, cujus nomen refers, & actiones
„imitaris: id gentis tuæ auctores, qui
„Apoſtolica autoritate in religione pro-
„paganda firmiſſimum Regiæ tuæ do-
„mus jecere fundamentum.„

„Sequere, chariſſime Fili, orbis
„decus, cæleſtia juſſa, effunde iram
„tuam in gentes, quæ Dominum non
„noverunt, ut æternæ miſericordiæ
„Theſauros compares Majeſtati tuæ,
„cui Apoſtolica autoritate amantiſſime
„benedicimus.„

Nec his contentus erat Pontifex, ſed inſuper Patrem Dominicum a Jeſu Maria Carmelitam Excalceatum, in quo ob expletum Pragenſis victoriæ vaticinium proſperæ expeditionis Gallicæ fiduciam reponebat, primo Bruxellas ad Iſabellam Belgii Gubernatricem, ac demum in Franciam ad Ludovicum XIII. ablegabat (*) petente id ipſamet Regina.

§. LXXXIV.

(*) Idem cum pluribus aliis teſtatur Meterani Continuator, qui tamen conſuetos Sectariis

Sæc. XVII.
A. C. 1621.

§. LXXXIV.

Neraci obsidio.

Interim ineunte Mense Junio Rohanæus Princeps Calvinianæ factioni addictus, in inferiorem Aquitaniam movit, expulsoque Senatu Catholico Neracum urbem in suas partes pertraxit. Tum vero Catholicis Senatoribus *Gramond. l. 9. p. 412.*

rüs sales inspersit: Es hat auch der Pabst, scribit ipse, einen spanischen barfüsser Mönch, mit Namen Dominicus a Jesu Maria, den man für gar einen heiligen Mann hielte, in Frankreich geschickt, welcher von dem Könige, seiner Gemahl, und Frau Mutter, den grossen Herrn, wie auch dem gemeinen Mann unter den Catholischen mit solcher Ehrerbietung, und Reverenz ist empfangen worden, als wann ein grosser Prophet entstanden, oder Christus selbst aus dem Himmel gekommen wäre. Dieser hat dem König das Gewissen gerührt, und ihm in Gottes Namen hart eingebunden, daß er die Ketzer in seinem Königreich zum äußersten verfolgen, und ausreuten müßte, so lieb als ihm seiner Seelen Seligkeit wäre: Es ist aber derselbe Münch eben der gewesen, welchem der Kaiser dieß Zeugniß gegeben, daß er mit seinem Gebeth den trefli-

Sæc. XVII. A.C. 1621.

ribus nil reliquum erat, nisi ut una cum Pichono Præside ad Mayenium Ducem confugerent, horum igitur calamitatem misertus Dux, omni, qua poterat celeritate Nobiles, militesque Regi fidos contraxit, perfidam hanc urbem obsessurus. Ut vero civium sanguini parceret, seditiosos ad deditionem

---

treflichen Sieg vor Prag erlangt hätte: durch welchem auch Ihro Kaiserl. Majestät eine köstliche Krone mit Perlen, nach Rom der Jungfrau Maria geschickt hat. Wo dieser Münch hinkam, thät man ihm beynahe göttliche Ehre an: die Leuthe hielten es für ein sonderbahres Glück, wann sie den Segen von ihm empfangen konnten. Wer ein Läpplein von seinem Rock konnte bekommen, der meynte, er hätte einen grossen Schatz. Es war zu Pariß ein gemein Geschrey, daß wann man ihm schon ein Stück von seinem Rock abschnitte, man es des andern Tages an demselben nicht spüre, sondern das Stück wieder angewachsen wäre. Ein vornehmer Herr fragte ihn, ob es wahr wäre, daß man fast allenthalben ausgabe, daß sein Crucifix in der Schlacht vor Prag, wie eine Flamme gebrannt hätte: aber er wollte hierauf nichts antworten, sondern ließ gemelten Herrn im Zweifel stecken. Die von der Religion hiessen ihn einen

nem hortabatur, missо ad eos tubici- Sæc. XVII.
ne, quem tamen præsidiarii glande A. C. 1621.
plumbea trajecere. Augebatur justa
Mayenii indignatio ex violato gentium
S 4 jure.

einen Blaßbalg, der von dem Pabst in Frankreich wäre gesandt worden, auf daß er das Feuer, welches vorhin in vollen Flammen brannte, noch mehr anblaßte, und indem der König seine getreue Unterthanen, zu seinem grossen Schaden und Nachtheil bekriegte, die spanische in Veltlin ihres Gefallens herrschen, und alles unter ihren Gewalt bringen möchte. Von Pariß kam dieser Münch nach Cölln, da ein solcher Zulauf gewesen, daß er beynahe nicht konnte fortkommen, und sich mit Gewalt durch das Volk dringen mußte. Etliche andächtige Papisten strichen ihre Pater noster an seine Kleider, andere schnitten ein Stücklein von seiner Kappen, und hielten es für ein grosses Heiligthum. Wer seine Hand küssen konnte, achtet sich so glückselig, als wann er den geküßt hätte, dessen Namen er führte. Man brachte ihm viel Stumme, Taube, Blinde, Lahme, und die mit andern Krankheiten behaft waren: Aber es wollte keine Kraft von ihm ausgehen. Dem Churfürsten von Cölln, der ihn auch mit grosser Ehrerbiethung empfangen, schenkte er zur Dankbarkeit seinen Wanderstab.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

jure. Ergo urbi militem, bellique tormenta propius admovet, cum vero explorandis cominus hostium munimentis progreditur, centum circiter Equites urbe erumpunt, ex quibus unus ceteris audacior nonnullis equo protritis Mayenium invadit, eumque sclopeto in caput audacius impresso ferit, qui tamen insequente eum Duce ad suos refugit: ægre periculum illud eluctatus Mayenius pecunia largius in suos distributa obsidionem toto impetu promovet, a qua eum Forcæus, cui Aquitaniæ Præfectura a Rupellensibus erat commissa, abducere tentabat, collecto milite ad Aquitanos properans: Verum Mayenius dolum subodoratus, quin obsidione desisteret, adventanti hosti occurrit: Spe sua deceptus Forcæus, ut Neracum obsidione liberaret, Calmontium urbem intercipere constituit: rem exequitur Marchio ejus Filius: excubabant sine perfidiæ metu Catholici permixti Calviniſtis, quos inter ob diuturnum consortium nullus ex Religionis discrimine erat perfidiæ timor: Ast tum primum hæreticis nullam esse fidem experiebatur Esturvillius arcis Præfectus; corrupto enim per Forcæum quodam cive Calviniano tum ad urbis portam excubante, Calviniſtæ infantis ad Baptismum deportandi

tandi solemnitatem subdole simulant, atque ad eandem Esturvillium, ut comitari dignaretur, officiose invitant. Hic incautius ex arce in urbem descendit: mox vero Forcæus subingressus obvios quosque detinet, ne quis hostis adventum nuntiare posset: Vix Esturvillius dolum suspicatus, in arcem redierat, cum jamjam Calviniani milites, quos Forcæus adduxerat, in urbem irrumpunt, in qua, cum sectarios cum Catholicis immixtos esse ignorarent, ex Calvinianis potissimos trucidant, Catholicis in arcem confugientibus; intercepta urbe Forcæus sperabat, Mayenium, ut urbem recuperaret, absdubio Neracensem obsidionem soluturum: ast denuo sua eum fefellit opinio; quippe Mayenius obsidionis cura Vigniolio relicta, quingentos Equites Calmontium adducit, junctoque Nobilium agmine, necnon suppetiis pro Neracensi obsidione destinatis Calmontios obsidet, urget, & continua tormentorum displosione muros magna parte nudat: Instat cum suis Equitibus Forcæus, obsessis opem laturus: provide autem Mayenius, ne hostis amnem trajiceret, omnia subduxit navigia, vadaque fractis in abruptum castris intercluſit: Horum ignari erant obsessi: Mayenius vero cum hoste congredi paratus,

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

ratus, cunctos obequitat Ordines, atque ad excitandos animos cauſſam Dei omnibus: avitæ gloriæ memoriam Nobilibus, & militi prædæ ſpem proponit; ipſe vero ceteris primus in hoſtium aggeres irruit, ſequitur regius miles implendis foſſis intentus: quatuor horis æquo Marte pugnatur, victoria unacum die in hoſtem inclinante: nec tamen defecerat vincendi aviditas Mayenio congenita; incitat igitur ſuo exemplo militem, qui novo furore in hoſtem irruit, & ne victus quidem palmam cedere, fixum in animo habens, non prius obfirmatam vincendi ardorem poſuit, donec concubia jam nocte munimento ſuo dejectus hoſtis in urbem ſeſe reciperet, ac tandem noctis beneficio fuga dilapſus oppidum victoribus relinqueret; prius tamen, quo fato incertum, Calvinianum Templum cum ingenti fragore, & repentina plurimorum ſtrage corruit. Fertur, quod Calviniſtæ huic ædificio ſtudioſe pulverem pyrium admota reſti ignita ſubjecerint, eo fine, ut Mayenius cum ſuis absdubio Templum pro reddendis Deo gratiis ingreſſurus violenter in aerem raperetur: juſto autem Dei judicio ignis ſerpens funiculum opinione citius in ſeditioſorum ſtragem depaſcens, pulverem incendit: Ut ut ſit, id omnino cer-

certum est, quod sectariorum cæsis quadringentis, bis mille & ducenti Calviniani pedites in fugam acti munitissimam urbem victoribus cesserint, restituente Catholicis Deo, quod Calviniſtæ prædabundi furto abstulerant. Ex Regiis nonnisi quinquaginta periere. Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. LXXXV.

Neracum deditione captum.

Cum interea Mayenius in hac expeditione viginti quatuor horis transacta distentus, a Neracensi obsidione absens esset, obsessi mille ducenti unacum ducentis mulieribus Calvinianis, noctu eruptione facta, Regios, vix non somno sepultos inopino invadere tentabant, & jamjam vallum prætergressi castris imminebant. Illico quidem Blaniacus, Vir animi magnitudine præstans unacum Laterrassio Nobili juvene collectis tumultuarie copiis hostem aggressus est, obsessi tamen viribus longe superiores non sine ingenti strage Regios repulerunt: fœminæ etiam suis hastis, palis & ligonibus corbitas terra factas, aggeresque disturbant, congestaque humo valla & fossas replent, necnon belli tormenta, prout unicuique vires erant, ad usum inepta reddunt, militumque ope castra peni- *Gram. l. 9.*

Sæc. XVII. A. C. 1621.

penitus expugnaſſent, regiosque ad internecionem deleviſſent, niſi Suſius, Lambertus & Lartiguius compoſito in aciem exercitu hoſtem, furentiumque mulierum turmam repuliſſent. Redeunte autem ad obſidionem Mayenio inſtauratur oppugnationis ardor, acrius quatiuntur urbis mænia, tandemque præſidiarius miles civesque Victoris Ducis fama, magis quoque adventu Regis, quem magnis itineribus advolare norant, perterriti, urbis ruinam, vitæque periculum ultronea deditione redimere ſtatuunt: Scribuntur igitur die ſeptima Julii hæ leges. I. Urbis Præfectura Catholico deferatur. II. Mænia & munimenta ſolo æquentur, interim vero urbi ex Regiis octingenti præſidiarii imponantur. III. Hunc militem cives per quatriduum alant. IV. Civibus & præſidiariis vita, libertas, & bona pleno jure ſalva ſint. Firmatis utrinque hiſce legibus, die octava Julii Mayenius ovans urbem ingreditur, prohibita militi urbis direptione, & conceſſa civibus ſectæ libertate, ne quis ultra dubitaret, Regem eo bello non Calviniſtas, ſed Calviniſtarum rebellionem caſtigaſſe. Sub iisdem ferme legibus Mayenius Caſtro-Jaluſium, Montmarſanum, Tartaſium, & Mediolanum ad Aquitanos in Regis obſequium

quium reduxit. Ad Ligerim adhuc Regii exercitus cursum sistebat arx, Suillium nomine, Bethunii seu Suillii Ducis uxore & Orvallo ejus Filio adversus Regem pugnantibus, quantumvis ejus Maritus ad Regis obsequium reversus, & Marchio Rosnius non modo factioni, sed & Sectæ nuntium misisset, hicque Duciſſam, incassum licet, in deditionem flectere conatus fuisset. Igitur admotis belli tormentis Princeps Condæus, & San-Paulæus Comes primum Ecclesiam a Sectariis valide munitam non sine magna rebellium strage occupant, Trinnium ad flumen usque repellunt, & potissimam eorum partem aut cædunt, aut undis submergunt. Postridie in arcem, cum urbs ipsa in Regis fide perstitisset, impetu facto eam die decima nona Julii ad deditionem compellunt, ea lege, ut cives & præsidiarii abjurata factione Regi fidem sacramento obstringant. Hic denique seditionis Calvinianæ ad Ligerim & Sequanam motæ exitus erat. Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. LXXXVI.

Regis consilium de Ruppellensi obsidione.

Tot Provinciarum, urbiumque jactura intimo dolore laniebat Ruppellen- *Calmet l. c. Serres Hist.*

Sæc. XVII. A. C. 1621.

pellenſes Calviniſtas, qui in ſua rebellione longe pertinaciſſimi, ut Regiis copiis omnem pabulandi copiam ea ex parte demerent, uberrimam illius anni meſſem ferro flammaque in vicinis agris deſtruxerunt; demum inſtructa claſſe Ruppella exeunte Menſe Julio ſolventes, in Pictonum Provinciam exſcenſionem faciunt, pagisque mari adjacentibus fœde devaſtatis, Eccleſias diripiunt, Sacerdotes rem divinam celebrantes jugulant, campanas pro liquandis belli tormentis aufferunt, ac denique in Catholicos tam inhumana crudelitate deſæviunt, ut non jam in Chriſtianos, ſed barbaros infideles bellum gerere crederentur: Infauſtam horum ſortem miſertus Rex, Ellebovio, Parslinio, & Rupifocaldio Ductoribus, ſigna in perduelles conferri jubet: nec inde territi Calviniſtæ, ex munimento tumultuarie conſtructo in Regios irrumpunt, initoque prælio ſtrenue dimicant, tandem vero a Regiis devicti auffugiunt. unacum Richardeto Ruppellenſis cohortis Præfecto, qui dum in Eccleſiam ſeſe proriperet, in limine ipſius Templi, in quo Chriſti cruci affixi imaginem ſclopeti ictu paulo ante transfoderat, a Regio milite trucidatus eſt. Ut vero Rex deinceps Ruppellenſium audaciam, eorumque ferocita-

Franc. invent. Gramond. l. 9, pag. 422.

citatem terra marique penitus refræ- Sæc. XVII.
naret, ad Britanniæ & Normaniæ li- A. C. 1621.
tora classi quantocius instruendæ Gui-
sium destinat, ut horum Piratarum in-
festas excursiones inhiberet, ac exte-
ram opem Rupellensibus intercluderet:
Espernonio autem Duci datum est ne-
gotium, ut ad continentem cum quin-
que peditum millibus & sexcen-
tis Equitibus commercia cum vici-
nis Provinciis prohiberet, urbesque
circumpositas æstiva messe spoliaret,
ac rebelles per inediam domaret.
Rex vero eodem Mense Coniaco Cutra-
cum, & inde die decima septima Au-
gusti Montalbanum venit, hanc urbem
expugnaturus, ut eo expeditior esset
Rupellæ obsidio, cui jamjam assiduis
velitationibus ac præliis vario Marte
commissis, multisque Calvinistarum
urbibus, qua vi, qua deditione captis
præludebatur.

§. LXXXVII.

Variæ urbes Montalbano vicinæ a Mayenio Duce occupatæ.

Jamjam Mayenius Dux cum suis copiis *Calmet & Gramond. l. c. Meteran. Hist. Belg. l. 41.*
Montalbanum versus processerat,
conditoque pretio Mansum - Verdu-
num urbem, Insulam - Jordanis, & Ca-
steram arcem nullo negotio occupabat:

Adeo

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Adeo per ea tempora venalis erat Sectariorum fides, ut validissimas arces, quas Mayenius armorum vi fors nunquam expugnasset, per Præfectorum avaritiam veluti in transitu subjiceret. Postea dejectis harum urbium muris, & propugnaculis Mayenius in Corbarium non procul Montalbano situm signa convertit, quæ tamen urbs æque ac Calciata, Cadelhacum, Figeacum & Uxellodunum vix audito Mayenii nomine deditionem fecere: Tantum valet in Bello vulgata strenui Belliducis fama: Prosperam hucusque Regii militis expeditionem morabatur ferox Albiasini præsidii pertinacia: vix enim Mayenius tormenta bellica urbi admoverat, cum illico Petræus oppidi Gubernator cum suis erumpens, Regios toto impetu obruere festinaret: Atrox utrinque, ac diu anceps prælium, donec tandem Regii novis suppetiis aucti & aperta muri ruina in urbem irrumperent, ac præsidiarios unacum Petræo Præfecto ad arcem sese recipere cogerent: Hic quoque altera die habendo colloquio inducias petit, quibus obtentis, vitam, sectæque libertatem sibi, suisque concedi postulat: cui tamen Mayenius respondit, haud aliam deditionis legem fore, quam Regis arbitrium: accepto hoc responso obsessi redin-

Lotich. rer. Germ. p. 294.

redintegratis viribus urbem tueri, ac potius mortem oppetere, quam se Regi dedere decernunt: ast tumultuarius hic ardor brevi deferbuit, cum incalescente Regiorum virtute extrema vis urbi immineret, ac victor miles armata manu mœnia transcenderet: urbe igitur capta Mayenius in violatæ fidei vindictam Petræum, & oppidi Magistratum in furcam agi, reliquos vero in captivitatem abduci, urbemque flamma ferroque vastatam victoris militis deprædationibus relinqui præcepit. Inde Burniquellum versus castra movit, eaque urbe in deditionem accepta, totaque Aquitania ad Regis obsequium redacta in Cadurcorum Provinciam contendit, & S Antonini oppidum obsidione cingere parat: Verum per infestam obsessorum pertinaciam, expeditam Montalbani expugnationem retardari ratus, obsidionem solvit, siniſtro prorsus consilio, uti ex frustrata Montalbensi expeditione patebit. Sæc. XVII. Sæc. 1621.

§. LXXXVIII.

Montmorantii Ducis in Septimanos, & Espernonii in Rupellenses expeditio.

Interim Rohanæus sectariæ partis Princeps ut proximam Rupellæ obsi- *Gramond. Hist. Gall. lib. 9.*

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Serres Hist. Hist. Franc. Daniel Hist. du France tom, 10.

dionem propulsaret, nil intentatum, inausumque relinquebat, ac præprimis unacum Orvallo Comite in Galliam Narbonensem penetrans, Cebennos ad suas partes pertrahere nitebatur, ringente Castillonio Duce, qui se inscio inferiorem Septimaniam sibi a Rupellensibus commissam a Rohanæo fuisse invasam, iniquo ferebat animo: Hanc utriusque Ducis dissensionem brevi alius sequebatur eventus Calvinianæ sectæ haud parum infestus; quippe ineunte Mense Augusto Batavi ex Amstelodamensi portu pro Narbonensis Galliæ Sectariis navem belli tormentis, sclopis, omnisque generis armis onustam procurante Castillonio advectabant, ad Fossas Marianas appulsuram; cum vero Nauclerus trepide Agatensem oram legeret, neque tamen, cujus nominis aut terrarum hæc esset, pro comperto haberet, sese obvii cujusdam Piscatoris fidei incautius commisit. Hic se sectæ socium ac Castillonii subditum fingens, navem ad Ceticam arcem conduxit, cujus Præfectus Espinautus Regi fidus erat: Hic autem de navis appulsu a Piscatore admonitus, Nauclerum lauto convivio excepit, & militibus pariter ad epulas evocatis ceteros in navis præsidium relictos multo vino obruit, demum vero

vero nemine obsistente, moxque in opem accurrente Montmorantio navem captis omnibus militibus occupat, non sine ingenti Sectariorum damno: Hac bellici apparatus præda in Regias & Catholicas urbes, prout cuique opus, distributa, Montmorantius Monspellii & Nemausii agros devastaverat, ac Margaritam urbem admotis scalis superans, continuato victoriarum cursu Septimaniam & Aquitaniam Regi suo restituerat. Supererat adhuc in Alnisiana ditione Rupellensis urbs, quam Espernonius crebris terra marique incursionibus lacessiverat: oppidanis vicissim extrema tentantibus; unde nulla fere dies præterfluebat sine prælio aut velitatione, nec æqua semper fortuna, cum modo Regii, modo Rupellani victores essent.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. LXXXIX.

Castillonius Dux a Sectariis proscriptus.

Jam ante biennium Castillonius Dux ex illustri Caligniorum prosapia ortus rebellioni nuntium miserat, brevi tamen ad vomitum reversus, a Sectariis Septimaniæ inferioris Præfectura decorabatur, cumque plurimum gratia & auctoritate apud Batavos valeret,

Gramond. l. c.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Narbonenſes Calviniſtæ eidem negotium dabant, ut ſuppeditatis in id pecuniis Amſtelodami omnis generis arma coemeret: poſtquam vero, uti memoravimus, Batava navis Naucleri incuria in prædam Regiis ceſſerat, Sectarii Caſtillonium proditionis poſtulant, ac nequidem auditum rerum adminiſtratione amovent, profcribuntque, edito hoc non minus ridiculo, quam impudenti proclamate:

Oratores Eccleſiarum Reformatarum Provinciæ Narbonenſis ulterioris & citerioris, Cebennarum, Vivarienſium & Delphinatus, præſentes literas inſpecturis, Salutem.

Viſis Articulo comitiorum generalium, per quem circulo Narbonenſi conceſſum, ut privatis, publicisque provinciæ ſuæ negotiis proſpiciat: Articulo item, quo eidem circulo armorum, & ærarii adminiſtratio permittitur: viſis Vivarienſium ſcriptis, auditisque ipſorum Oratoribus, queis multa in Caſtillonium conjiciuntur, petuntque exautorari pro indigno habitum: quod & idem petunt in Synodo Anduſiana Cebennenſes: viſis item quæ Gallia Narbonenſis de eodem Caſtillonio conqueritur: nempe oppreſſam prætoris adminiſtratione provinciam, Ærarium peculatu diſtractum, urbes ejus procurationi permiſſas, peſſimo præ-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

præfecti sui exemplo nutare, dubias in fide, aut plane transfugas: viso item libello supplice, quo ad præsentem Synodum delegatos rogant, & hortantur Ecclesiæ, caveant nequid pravis Castillonii machinationibus detrimenti causſa publica patiatur: perpensis attentius proborum Sententiis, unanimique Ecclesiarum Galliæ omnium contra Castillonium voto, mature perpensa proditione hominis nequam & perditi, qui nostro omnium excidio sibi fortunam struit. Quæ proditio dissimulata diu, tunc primum omnibus patuit, cum Galliæ Narbonensis reformati, afflictis Bearniæ fratribus præsto esse parabant, lecto in subsidium milite, quod urgere debuerat, distulit proditor, quod enixius amplexari aspernatus est. Sæpe copias in provincia legit explorandis viribus nostris, monendisque dein secreto hostibus, quid nobis militum, quid annonæ, quidve armorum foret. Quoties ab ipso vanis rerum imaginibus delusi fuimus? quoties in militem nostrum forte incidens hostis, qui potuit ad internecionem deleri, evasit incolumis ex compacto? quoties prava ipsius machinatione rerum nostrarum administratione dejecti viri innocentes & probi? quoties velatum nobis ab ipso sub obscura nube, quod debuit esse apertum pro Salute causſæ communis? Quæ perdendis hostibus in plano nobis fortuna potuerat, ardua & difficilia mentiebatur, monebatque furtim

Sæc. XVII. A. C. 1621.

quorum intererat belli duces, quo sibi, & rebus suis prospicerent. Perpetua ipsi cum hoste commercia sunt, & fuere, ex quo malo omnium nostro, Reipublicæ admotus est: Si quem reformatorum compellavit amice, si quem Secreti habuit participem, hoc ipso pro Desertore causſæ acceptus, adeo unum sunt, fidum esse Castillonio, & causſæ proditorem. Habuit, & habet etiamnum emissarios, distributos in stata tempora, quos in aulam mittere solitus aperiendo causſæ communis arcano, cujus propalatione pereunt res nostræ, ut publicæ, ut privatæ sunt, Præfectos arcium nostrarum ad Regem transfugas coluit, habuitque inter fidos. Si quando de Comitiis Rupellæ generalibus Sermonem instituit, quo contemptu, qua protervia debacchatus est: usurpavit omnimodam loquendi Licentiam Desertor impius contra Dominos, patronisque illusit effræni dicacitate cliens: quod publice statutum a Comitiis, aut Synodis provincialibus privatim abrogavit: prædam hosti restitui jussit, captam jure belli: quæ nobis malis artibus eripuerat hostis, tulit, ut retineret: arma per immensos sumptus procurata circulo Narbonensi, passus est venire in manus hostiles, & forte procuravit. His attente perpensis, quia nulla perdito homini via in pœnitentiam est, nulla in correctionem spes: Nos præfati Oratores, nomine quo supra, Castillonium omni

omni rerum noſtrarum adminiſtratione interdicimus, Monspelii, Foſſarumque Marianarum procuratione movemus, & ſi quam nobis rogantibus autoritatem comitiorum reſcripto in Cebennos, & Vivarienſes, & Gabalos obtinuerat, in præſens, & in futurum revocamus: exſolvimus Sacramento indigenas, quo incautos adegerat, ut in ipſius verba jurarent. Interea poteſtas omnis penes eos eſto, quos Eccleſiæ Septimaniæ delegaverint, donec Comitiorum Generalium autoritate plenius ſtatutum ſit, penes quem imperium eſſe debeat. Hæc quo omnibus innoteſcant, palam legi, in acta referri, perque provinciam circumferri placet. Datum Nemauſi vigeſima prima Novembris, anno milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo primo.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Ex hiſce Calviniſtarum literis ſat luculenter apparuit ſumma eorum impudentia, qua ſibi jura ad ſolum Regem ſpectantia arrogarunt, & cum nonniſi rebelles e fæce vulgi lixæ & mangones eſſent, cum Viro proſapia illuſtriſſimo, in quem nulla eis jurisdictio, lege experiri præſumpſerunt, non alia de cauſſa, nullumque aliud ob crimen, niſi quod debitam Regi ſuo fidem ſervaſſe crederetur: Verum ipſæmet hæ Calviniſtarum impietates tantum profuere Caſtillonio, ut ipſe agnitis tam perverſæ ſectæ erroribus

Sæc. XVII. A. C. 1621. paulopoſt fidem Catholicam amplecteretur, a Ludovico Rege Mareſcallus Franciæ creatus.

§. XC.

Montalbanum a Rege obſeſſum.

Calmet Hiſt. Univ. l.151. Meteran. lib. 41. Theatr. Hiſt. cap. 3. p. 42.

Dies illuxerat decima ſeptima Menſis Auguſti, qua Ludovicus Rex trajecto Avarione fluvio Montalbanum, validiſſimam Aquitaniæ urbem obſidere cæpit: Præerant eidem Forcæus, ejusque duo Filii, necnon Orvallius Comes Sullii Ducis Filius: Præſidiarios numerabant decem millia peditum, & ducentos equites præter quindecim millia civium, quos omnes ſectæ ſuæ ſtudium, & rebellionis motæ pervicacia ad ſtrenuam defenſionem accenderat. Ad veſperam primæ diei regii ad Mommirati propugnacula impetum tentant, ac Puteanum cum ſuis ex urbe erumpentem cæſo Tenantio Præſidii Præfecto repellunt, rara tamen utrinque clade: Altera die Mayenius interjectam urbi & pomærio maceriem invadit, incautoque hoſte occupat, viciſſim vero Regii, dum incautius caſtra vallo & ceſpite firmant, a Sectariis in fugam aguntur, mox tamen collectis ordinibus eos levi utrinque diſpendio repellunt, & Gardeſium Præfectum

fectum trucidant. Luctuosior erat re- Sæc. XVII.
giis calamitas ab igne, qui ad villam A. C. 1621.
Borboniam, necnon in Mommirati ca-
stris armamentaria pulvere pyrio re-
pleta uno eodemque momento invase-
rat, non sine ingenti Regiorum strage:
Vix ullus dubitabat, a Sectariis, qui
Regi fidem mentiti libere cum milite
regio versabantur, ignem fuisse immis-
sum: Interim crebris velitationibus di-
micatum, Montalbensibus nunc de-
victis, nunc victoribus: Die autem pri-
ma Septembris Ledigverius Mares-cal-
lus urbem toto impetu quatere cæpit,
Mayenius vero hostilem aggerem, quo
urbs tegebatur, die quarta ejusdem
Mensis aggreditur, ac iterata verbe-
ratione pene dejicit: occurrit Bur-
francus Comes, sed ictu ad occiput
impacto occumbit, cujus morte con-
territi Montalbenses pedem referunt:
Orvallo autem tum erumpente, resta-
ratur pugna, infausta Regiis sorte:
quippe Nobilium quadraginta cæsis,
totidemque sauciis victoria, quæ ta-
men nec hosti incruenta erat, penes
Montalbenses stetit, nec auspicatiore
fato Mayenius in adversa fluminis ripa
dimicabat, non sine magna suorum
clade ab incæpto aggeris bellici labore
repulsus: tantus enim Sectariorum in
Regias cædes ardor erat, ut etiam

Sæc. XVII. A. C. 1621.

pueri & fœminæ, exuta sexus, ætatisque fragilitate, militaria obirent munia, hastisque & sclopis armati in Catholicorum viscera grassarentur. Nondum tamen adversis fortunæ casibus fracta erat Mayenii virtus, qui inde audentior factus, die decima septima Septembris incredibili ardore valla jamjam usque ad Villæ Borboniæ fossam produxerat, proximam urbis deditionem sibi pollicitus: Eundem visum ibant Guisius Dux, & Schombergius Comes, quibus laborem, cui totus incumberet, exhibiturus, in valla descendit, locumque irruptioni percommodum designans, cum caput vallo exerit, a quodam milite Calviniano observatus glande plumbea trajicitur. Defuncto sufficitur Theminius Marescallus, qui continuata acrius verberatione frustra pontem, cujus beneficio Villa-Borbonienses cum Mommiratanis commercia habebant, dejicere sategit, ac cuniculo ad Mommiratum effoso ignem subjecit, infausto prorsus consilio; quippe disjecta humus in Regios resiliens, quamplurimos nec ignobiles obruit. Repulsis Regiis mox fœminæ accurrunt, ac ruinam congestis doliis, tignis & lapidibus reparare festinant, non sine ingenti earum strage, cujus tamen dolorem suppetiæ a Rohanæo ob-

obsessis illatæ temperabant. Tandem vero desperatis omnino rebus Comestabilis Luynæus Rohanæum amice convenit, ac deditionis procurandæ rationes eidem exposuit, nec irrito prorsus conatu; quippe Rohanæus deditionem spondet, iis tamen legibus, quas Regius Senatus magis congruas fore censuerit: Hujus negotii successum præpediebat Schombergius, qui intra quindecim dies expugnandæ urbis spem Regi fecerat: quippe redintegrata acrius verberatione tam amplus muri hiatus patebat, ut totius agminis irruptioni locus esset. Verum ipsa hæc murorum ruina Regiis accessum præcludebat: unde desperato expugnationis successu, morboque epidemico Belliduces, magnoque numero milites, quibus ferrum pepercerat, depascente, Rex obsidionem solvere statuit, ac die quinta Novembris belli tormentis Moissacum abductis, die decima ejusdem Mensis Picquecosium reversus est, relictis sex peditum millibus & quingentis Equitibus, qui urbem cinctam tenerent. Ceterum nulla unquam obsidio contra hosce Sectarios contumacior, nulla Regiis magis infausta numerabatur, hon modo ob innumeras pene tormentorum displosiones, quas unico trimestri plusquam vigesies mille fuisse

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

fuisse volunt, sed & propter ingentem cæsorum numerum, qui ad septendecim hominum millia ascendisse perhibetur, quos inter militari experientia, fortitudine ac generis Nobilitate clarissimi numerabantur.

§. XCI.

Tumultus a populo ob Mayenii cædem Parisiis concitatus.

Meteran. l.c. Gramond. l. 10. p. 494. Serres hist. Franc. p. 999.

Interim seditio ad Delphinates a Mombruno & Lasusæo concitata erat, quam tamen Lediguerius mox adductis copiis suis compescuit: cumque Mirambellus Monhurtii oppidi Præfectus, audito Montalbanæ expeditionis sinistro successu, Regis obsequium excuteret, Pardalianus Gubernator tempestive accurrens, urbe potitur, præsidiariis fuga dilapsis: inde ad Fidei-Fanum progressus, a sectariis unacum Sacerdote quodam in oppido Gensaco quadraginta plagis confectus occubuit, conscriis parricidii filiis suis, Marchione Mirambello, & Gastetensi Vicecomite. Hoc comperto Rex hanc urbem æque ac Monhurtium, quod denuo fidem Regi debitam exuerat, obsidione cinxit, ac præprimis die undecima Decembris Monhurtium acri obsidione pressum ad deditionem compulit,

pulit, demum adulta jam hyeme Tolosam receſſit: Poſtquam vero Henricum Lotharingium Mayenii Ducem a ſectariis fuiſſe trucidatum Pariſiis innotuerat, mox periculoſior in eos commota eſt ſeditio: incertum tamen, an hujus Principis populo admodum cari mortem ulciſcendi ſtudio, an veſana in prædam libidine: a jurgiis & aſperis in Hugonotas convitiis datum eſt initium, brevique ad manus & verbera deventum, cumque pridie mercatorum tabernæ duobus pontibus impoſitæ cum ingenti damno conflagrarint, & Calviniſtæ hujus incendii authores crederentur, ex furioſo populo nonnulli vicem repenſuri, pariter Sectariorum ædes incendunt, diripiuntque: mox tamen ſeditionem reſtinguit Magiſtratus, diſtributo per urbem præſidio militari, actisque in furcam popularis tumultus Authoribus. Dies autem erat Dominica, qua Calviniſtæ ad oppidum, cui Charentonium nomen, Lutetia haud procul diſſitumexercendæ ſectæ ſuæ cauſſa prodibant: eo igitur ſeditioſi properant, direptisque pagi ædibus templum invadunt, congeſtaque in cumulum ſcamna, ſedes, & ipſam Prædicantis cathedram admoto igne abſumunt, multosque ex Hugonotis aut ſauciant, aut trucidant: Tem-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 621. Tempestive tamen Monbasonius Dux Parisinæ urbis Gubernator immisso satellitum agmine furibundos compescuit, cunctis domum reverti jussis, simulque promulgato edicto, vi cujus Calvinistas in suo sectæ exercitio perturbare inhibitum: cum autem insuperhabita hac lege quidam duas Calvinistarum ædes diripere tentarent, ex illis quatuor deprehensi in vincula conjecti sunt, atque altera die duo laqueo, ceteri exilio seditionis suæ pœnas exsolverunt. Rex vero dirutum Templum Charentonii restaurari jussit, nequicquam reclamante Procuratore Regio.

§. XCII.

Pater Arnulphus Jesuita Aula excedere jussus.

Gramond. lib. 3. Alegambe Bibl. Script. Soc. lit. N. p. 405. Jæger Hist. Eccl. l. 1. cap. 13. Melang. Hist. vol. II. pag. 45.

Nondum biennii spatium effluxerat, a quo Pater Arnulphus Jesuita, postquam Ludovicus XIII. anno millesimo sexcentesimo decimo septimo Patrem Cotonum valere jussit, moderandæ Regis conscientiæ a Luynæo Commestabili admotus fuerat, eo fine, ut hic Vir, quem in aulicis artibus haud rudem noverat, Ludovici XIII. animum sub conscientiæ ac religionis obtentu ad cuncta, quæ Luynæo Regis clienti expedirent, flecteret: Acceptabat lubens

bens Arnulphus hoc, arduum licet, officium, ea tamen lege, *ut ſibi liceret inſalutato, receptui ab Aula canere, ſi qua fieret unquam mentio, de ſe ad Infulas evocando:* Attamen hunc Virum nequaquam deferendæ Infulæ metus, ſed immodica dominandi libido, indeque orta Luynæi æmulatio eo adegit, ut invitus receptui ab Aula canere cogeretur: Jam antea ſe ridiculum, & Reginæ exoſum reddiderat, eoquod ab afflicta hac Principe, advocato in teſtem Patre Suffrenio Jeſuita conſcientiæ ipſius Moderatore, urgente Luynæo juramentum exegerit, non diſceſſuram ſe Bleſis ſine Regis conſenſu: Carpebatur inſuper paſſim ab Aulicis, quod de Aula magis, quam de Eccleſia meritus, Regni arcana ardentius, quam pro muneris ſui ratione par erat, moderatus eſſet: poſtquam igitur Rex die vigeſima tertia Novembris Toloſa proficiſci parabat, ejus juſſu Luynæus Arnulphum prenſati in Aula rerum imperii ſuſpectum, remotis arbitris, ita alloquebatur: *dolenter ex Regis mandato ſeceſſum ab Aula indicere cogor Viro, quem habui, & habebo ſemper inter amicos: tentabam omnia, quæ ad leniendum hoc mandatum apta cenſebam, ſed immotus in ſuo propoſito perſtitit Rex:* Ad hæc Jeſuita velut a fulmine impro-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A C. 1621. proviſo exanimis, mox tamen collecto ſpiritu reſpondit: *non eſt, quod doleas de meo ſeceſſu, cujus auctor & ipſe unus: mihi nil aliud objici poteſt, quam quod Regem, pro Rege ut ſe gereret, voluerim & curarim: gaudeo autem, quod ſalutem meam indicto receſſu certam reddere volueris, quam mihi in aulam evocato dubiam reddideras: id unum timeo, ne quod ex privato in me odio ſit, ex meo crimine factum credant plerique, atque ex privato Jeſuitæ delicto IN SOCIETATEM calumnia redundet.* Huic vero Luynæus commotior factus repoſuit: *urgent Regis juſſa, ultro igitur abſcedere, ne moreris, neque in factum inquire, ſufficiat tibi, quod Regi affectatæ dominationis, mihi autem violatæ fidei reus ſis.* Accepto hoc reſponſo Arnulphus altera die ad Capellæ Abbatiam, ubi tum Rex agebat, contentioſius proficiſcitur, fugienti fortunæ inhiaturus, ac honoribus, quos ſolemni abdicaverat voto, litaturus: Rogat, inſtat, & urget, ut mandati executionem præpediret; ſed incaſſum omnia: cedendum erat Regis voluntati: anxium tandem & apici fortunæ labentis tenacius inhærentem Radeſianus Cardinalis his verbis convicit: *vel auctore Rege exilium pateris, vel eo ignorante: ſi auctore, parendum: ſi ignorante, pariter obtem-*

Sæc. XVII. A. C. 1621.

obtemperandum; potentior enim eſt in Aula Luynæus: quam ut impune abeant ſpreta ipſius mandata. „His, inquit Gramondus Præſes Toloſanus tum præſens, „Arnulphus plene convictus ſpem omnem abdicat, privatimque Toloſæ agit homo, uno aulæ nævo laborans: in „ceteris probe inſtitutus: Doctus juxta, „ac eloquens, pius, & ſi libido aulæ „abeſſet, incorruptus.„

„Ad nuncium indicti exilii obſtupuere omnes; eo enim autoritatis „provectus in aula Arnulphus, ut arbitrio ipſius ſubeſſent omnia: moderabatur conſcientiam Regis piiſſimi, „religioneque ligabat ſibi religioſum „principem, quo non aliud vinculum „fortius, non aliud manente Religione tenacius: Sic æmuli machinatione, dejectus aula ex improviſo æmulus, quæ aulicis paſſim exercitatio eſt, „retinendo, vel occupando invicem „loco. Sane ſi Arnulphus Luynæo „prævaluiſſet, & inducebatur animo „Regis oblivio Luynæi, perinde ac „Arnulphi, maneretque ille, qualis „hic manſit: Decretoria eſt victoria inter aulicos ex captato opportune momento, quo vincunt, aut vincuntur. „Cauſſam exilii dixere ignari rerum, „autoritatem nimiam: Gnari & ſapientes ſuperaddebant dejectum impoten-

Sæc. XVII. A. C. 1621. „tem ſui hominem, maxime ex ea „cauſſa, quod fortunæ ſuæ opificem „Luynæum non vocaſſet in ſecreti ſui „conſcientiam, quodque viribus ſuis „ſubſtiturum ſe præſumens, ſpreverit „autorem. Certe corruptis omnibus, „qui Regi circumſtabant, unus Arnul„phus Luynæo negabat conductitiam „operam: quo, etſi amico ingratus, „Regi fidus erat. Dejecto ſubſtituitur „P. Seguiranus vir ſapiens, & doctus, „hoc laudabilior, quod publicis nego„tiis parum immiſcuerit ſe, miſſam ha„bens Reipublicæ curam tanquam non „ſui muneris.„ Ceterum dimiſſo Arnulpho Rex conſcientiæ ſuæ arbitrum ſelegerat Patrem Seguiranum itidem Jeſuitam, quem tamen Regina Mater in Filii ſui gratiam reverſa ex aula deturbabat, eoquod eidem, dum adhuc Bleſſis detenta hærebat, ſuaſiſſet, ut Religioſam vitam in Monaſterio quodam profiteretur. Poſtea Seguirano ſubrogabatur in Regii Confeſſoris munere Pater Suffrenus, qui tamen brevi dimiſſus Reginam in Belgium comitari jubebatur; nec magis diuturna erat P. Maillani in aula favor; quamvis enim a Cardinale Richelio fuiſſet intruſus, mox tamen P. Gourdono locum cedere jubebatur, cui demum Pater Cauſſinus ſucceſſerat.

§. XCIII.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. XCIII.

Controverſia de Immaculata Conceptione B. V. M. rurſus Romæ agitata.

Quantumvis Philippus III. Hiſpaniæ Rex, priusquam ſupremum vitæ diem obiret, urgendæ deciſionis curam Philippo IV. Filio ſuo demandaſſet, hic nihilominus Albuquercio ſuo apud Sedem Apoſtolicam Legato injunxit, ut in controverſia de Immaculata Conceptione B. V. haud ulterius progrederetur, die tamen tertia Auguſti datis ad eum literis conceſſit Rex, ut novum hoc mandatum cum illis, qui Romæ negotium illud urgebant, communicare poſſet. Sub idem vero tempus novæ in Hiſpaniis deſuper oriebantur lites, & Principum non pauci ac præcipue Hiſpalenſes Regem impenſius rogabant, ut Regii Montis Comitem Romam ablegaret, ſimulque peteret, ut Gregorius XV. neo-electus Pontifex hanc controverſiam, aut Apoſtolica definitione dirimeret, aut ſaltem oppoſitam ſententiam damnaret. Ipſa etiam Regina Infans Hiſpaniæ, & Margaritha Auſtriaca Maximiliani Imperatoris Filia necnon Ferdinandus II. Imperator hanc in rem ſupplices ad Papam dedere lite-

Waddingus Legat. Philippi ad Greg. XV. p. 243.

Montreal.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

literas: Comes igitur ex Hiſpania Romam appulſus, atque ad alloquium admiſſus, nomine Regis ſui, filialis obedientiæ homagium ſummo Pontifici exſolvit, enixe precatus, ut hunc Regi favorem exhibere, ultimamque manum noto negotio apponere dignaretur. Æqua videbatur Pontifici petitio; quapropter ex ſupremo ſacræ Inquiſitionis Senatu præcipuos ſelegit Cardinales, eo fine, ut unaomnes hac ſuper re deliberarent. Igitur conſultatione ſæpius habita cenſuere Cardinales, quod ſi hanc controverſiam definire non expediat, ſaltem inhibendum foret, ne opinio de B. Virgine in originali peccato concepta clam vel publice propugnaretur, neque etiam deinceps in cultu Divino *voce ac ritu ſanctificationis* uti *liceret*.

§. XCIV.

Gregorii XV. Decretum circa controverſiam de immaculata Conceptione B. V.

Bullar. Magn. Greg. XV. Conſt. 29.

Horum Cardinalium ſententiam ipſe ſummus Pontifex mature ponderans, omnino ratam habebat, proin hanc in rem die ſecunda Junii decretum edidit, quo innovatis Sixti IV. & Pauli V. Conſtitutionibus præcepit, ut in

in S. Missæ Sacrificiis ac Divino Officio tam publice, quam privatim non aliud quam Conceptionis nomen, non expresso *immaculatæ*, vel *maculatæ* verbo, adhibeatur, dein omnibus & singulis inhibuit, *ne de cetero, donec articulus hujusmodi a Sede Apostolica definitus, & per Sanctitatem suam & Sedem Apostolicam aliter fuerit ordinatum, neque in sermonibus & scriptis privatis quispiam audeat asserere, quod eadem B. Virgo fuerit concepta cum peccato Originali, nec de hac opinione affirmativa aliquo modo tractare: exceptis tamen, quibus a Sede Apostolica fuerit hoc simpliciter indultum. Per hoc tamen Sanctitas sua non intendebat reprobare hanc opinionem, nec ei ullum prorsus præjudicium inferre, eam relinquens in eodem statu, & iisdem terminis, in quibus reperitur, præterquam quoad in supradicto felicis recordationis Pauli V. & hoc suo decreto dispositæ.*

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Quamvis hoc decreto sententia de immaculata Conceptione nondum fuerit definita, sed duntaxat ulteriori definitioni reservata, hancque solam præ oppositæ prærogativam acquisierit, quod illa, non hæc publice doceri potuerit, ac nonnullis de illa privatim saltem tractare specialiter indultum fuerit, nihilominus tam Romæ, quam in Hispania præsertim in Bœtica piæ sen-

Sæc. XVII. A. C. 1621. tentiæ fautores incredibili tripudiabant lætitia; inter ceteros vero eminuit Zelus Joannis Baptistæ Petrigrani Sfortiæ, qui Equitum Ordinem sub invocatione immaculatæ Conceptionis B. V. erexit, & illius Statuta conscripsit.

§. XCV.

Pontificis literæ ad Philippum IV. Hispaniæ Regem.

Brev. Greg. XV. Cum autem in hac controversia potissimam partem haberet Philippus IV. Hispaniarum Rex, hinc summus Pontifex præprimis hoc decretum ad eundem transmisit, additis etiam literis, in quibus dilaudata Regis pietate inter alia etiam hæc subjunxit: *Ne quid tamen novi in re tanta decernatur in præsentia, monet tum negotii magnitudo, tum Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum exemplum. Spiritus Sancti enim voci auscultare, non humanarum rationum ponderibus rem examinare debemus, qui in Christianæ Sapientiæ Cathedra, Christiano Orbi a Deo præpositi sumus. Quare, cum nondum Æterna Sapientia Ecclesiæ tanti mysterii penetralia patefecerit, in Dei, Romanorumque Pontificum authoritate debent fideles populi conquiescere. Magni tamen ponderis*

deris fuerunt apud nos preces Majestatis tuæ, tantumque negotium accuratius pensavimus; aliquod tibi, regnisque tuis solatium afferre cupientes. Tum autem valde timuimus, ne veterator ille serpens, qui boni malique scientiam propriis (forte legendum primis) parentibus pollicens, maximis humanum genus miseriis cumulavit, ipsius pietatis armis abutatur, ad Christianæ plebis pacem dirimendam. Quæ enim opinionum dissensio est, fieri potest animorum contentio, dum magnificum gloriæ genus plerisque videtur, ubi quid in controversiam venit, de aliorum ingeniis triumphare. Quare dissensionum semina extinquere cupientes, antequam asperior in illis provinciis pullulet Zizanii proventus, ingeniorum pervicaciam libertatemque differendi Pontificio Decreto coercendam statuimus. Sæc. XVII. A. C. 1621.

Acceptis hisce literis Apostolicis Rex summo Pontifici & Cardinalibus in hoc negotio laborantibus prolixis oppido literis grates rependit, eos hortatus, ut Papam, si rei gravitas permitteret, ad definiendam hanc quæstionem inclinarent.

§. XCVI.

Pontificis responsum ad Dominicani Ordinis supplicationem.

Sæc. XVII. A.C. 1621.

Sub idem ferme tempus Patres Dominicani ſua totius Ordinis comitia Mediolani celebrabant, in quibus congregati Patres, cum in controverſia de Auxiliis victoriam Moliniſtæ ſibi perperam adſcriberent, & ſuſcitatis de Conceptione B. V. contentionibus infimam etiam plebem in Dominicanos commoverent, unanimi ſuffragio decrevere, ſupplicandum eſſe ſummo Pontifici, ut utramque controverſiam Apoſtolico judicio dirimere dignaretur, non quidem, ut eorum opinionem determinate definiret, ſed ut illam ultimo decerneret, quam ipſe Spiritu Sancto afflatus conſultis ſacris literis, veterumque Patrum monumentis firmatam cenſuerit. Hanc in rem igitur ſummo Pontifici libellum ſupplicem obtulerunt Fratres Prædicatores, quo maturius diſcuſſo Gregorius Papa ſopitam de gratiæ Auxiliis controverſiam minime reſuſcitandam cenſuit, circa alterum vero ſupplicationis articulum die vigeſima octava Julii hanc ad eos epiſtolam reſcripſit: *Eximii, atque ſingulares fructus, quos dilecti filii Fratres Ordinis Prædicatorum in militanti Eccleſia, cujus regimini, divina diſponente clementia, præſidemus, attulerunt, & in dies afferunt, promerentur, ut eosdem Fratres, ſpecialibus favo-*

Hiſt. Congreg. de Auxil. l. 4. cap. 32. Bullar. Bulla Greg XV.

favoribus, & gratiis, quantum cum Domino possumus, libenter prosequamur. Sæc. XVII. A.C. 1621.

Quapropter Nos . . . . omnibus & singulis dicti Ordinis Prædicatorum Fratribus, ut de cetero in quibuscunque privatis eorum colloquiis, seu conferentiis, inter se duntaxat, & non inter alios, aut cum aliis de materia ejusdem conceptionis B. Mariæ Virginis differere, & tractare absque ullo pœnarum in dictis decretis contentarum incursu, libere & licite possint & valeant, Apostolica auctoritate, & tenore præsentium, licentiam concedimus & impertimur.

Decernentes, Fratres præfatos a quoquam quavis auctoritate desuper molestari, perturbari, vel inquietari nullatenus posse, aut debere.

Hoc Pontificis indultum mœrore affecerat non paucos, præcipue vero Barcinonenses & Cæsar-Augustanos, qui adeo tenaciter piæ inhærebant sententiæ, ut eam nequidem in privato colloquio in controversiam esse trahendam desiderarent.

§. XCVII.

Dissidium inter Giessenses & Tubinganos Prædicantes.

Acrius hoc anno bellum inter Lutheranos Prædicantes in Academia Tu- *Jæger Hist. Eccl. Sæcul. XVII. p. 331.*

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Tubingenſi & Gieſſenſi circa quamdam religionis controverſiam exarſerat: Illius occaſionem ſubminiſtrabat privata contentio, quam Balthaſar Menzerus Gieſſenſis Theologus ante quinquennium cum Joanne Winckelmano, & Juſto Geſenio Collegis ſuis habuerat circa præſentiam Chriſti Θεανδρωπε apud creaturas, quam Menzerus per operationem in ſcripturis definiri affirmabat, Winckelmanus vero inficiabatur, afſerens, aliud eſſe, *adeſſe*, aliud *operari*: Hujus quæſtionis, quam Menzerus *gravem & neceſſariam* vocabat, judicium expetebat a Mathia Haſſenreffero tum Tubingenſis Academiæ Cancellario, qui Menzero nullatenus adſtipulabatur, ſed datis ad Tubingenſes literis haſce novitates omnino eliminandas cenſebat. Inde vero inter Prædicantes exortum eſt litis incendium ex Haſſia Würtembergam usque propagatum, ſparſumque præcipue per intemperiem quorumdam Studioſorum, qui ex Haſſia adventantes novam Menzeri doctrinam pro aris & focis tuebantur: Neutri parti ſui deerant Pugiles, & quidem ex parte Gieſſenſium præter Menzerum Virum omnis contradictionis impatientem, & plus juſto procli-vem ad ceterorum contemptum, in arenam deſcenderat, Juſtus Feurbornius

Weisman. Hiſt. Eccl. Sæc. XIV. p. 1178. Compend. Hiſt. Eccl. Gothan. Coll. pag. 801.

nius, qui Menzeri gener cauſſam & glo- Sæc. XVII.
riam cum Socero ſuo communem ha- A. C. 1621.
bere geſtiebat: Tubingenſes vero hanc ſpartam ceſſere Lucæ Oſiandro, & Theodoro Thummio: Ne vero non intellecto controverſiæ Statu diſputatio in verborum contentionem degeneraret, hæc proponebatur quæſtio: *An Chriſtus ea Majeſtate Divina a puncto conceptionis fuerit, vi unionis præditus, qua non modo potuerit, ſed etiam* in actu, *ut loquuntur ſcholæ*, ſecundo, an *in Statu exinanitionis rebus omnibus creatis fuerit præſens, omniſcius, & potenter actu gubernans cœlum & terram &c. vel an actualis Majeſtatis uſus & exercitium per impedimentum exinanitionis fuerit ſuſpenſum?* Prius Tubingenſes, poſterius tuebantur Gieſſenſes, qui Omnipræſentiam Carnis Chriſti duntaxat ad exaltationis, non vero Exinanitionis Statum pertinere affirmabant, Tubingani vero Menzerum a tam periculoſa novitate dehortati ſunt, datis ad eum literis, quarum ſumma hæc eſt: „multa & magna eſſe merita „tua in Eccleſiam Chriſti collata, & „indefeſſum laborem, quo contra Pon„tificios, modernos Photinianos & „cum primis Calvinianos, te defati„gaſti, & ſcimus, & merito agnoſci„mus; hoc vero miramur, quod R. T. D. in quæſtione de Omnipræſentia „car-

Sæc. XVII. A. C. 1621. „carnis Chriſti, non ſolum ab Ortho„doxorum Theologorum pura & ſana „doctrina, verum etiam a ſuis olim „emiſſis recedit, & abit ſcriptis, quod „ex comparatione tractatus contra Sa„deelem & Martinium ac Diſputatio„num, de Omnipræſentia Chriſti nobis „transmiſſarum luculenter apparet. De „his cum D. T. R. noſtrum petierit ju„dicium, & quid de ea quæſtione ſta„tueremus, ſcire deſiderarit, noluimus „pro gloria Dei, pro officio publico, „quo Eccleſiæ Dei obſtricti ſumus, & „veteri noſtra amicitia (quamvis con„ſultius fuiſſet noſtram exquiſiviſſes „cenſuram ante publicam illarum Di„ſputationum divulgationem) illi, iſti, „huic, ex noſtra parte deeſſe.„ His præmiſſis Tubingenſes Menzeri ſententiam exponunt, & refellere nituntur, tandem vero ita concludunt: *dum ergo tua, quam in his diſputationibus foves, & defendis Sententia, prioribus tuis ſcriptis, non ſine adverſariorum tripudio, adverſatur, & Orthodoxorum Theologorum Doctrinæ repugnat; Calvinianis etiam, ſtantibus tuis hypotheſibus, ſolide amplius reſponderi nequit, iis porro feneſtra aperitur, impia ſua dogmata in Eccleſias Lutheranas invehendi, quæ quidem a Photinianis, Pontificiis, & Calvinianis adeo affliguntur, & exercentur, ut nulla ratio, & cauſſa nobis*

nobis superſit, novas controverſias, aut lites ſeminandi, ſed potius hoſtibus illis conjunctis animis & viribus reſiſtendum ſit: Te per Dei amorem, per Chriſti Salvatoris noſtri gloriam, Eccleſiæque Orthodoxæ tranquillitatem, fraterne rogamus, ut Sententiam hanc mittere, publicationes ejusmodi ſcriptorum omittere, nec Studioſis (quorum jam aliquot Sententiam tuam pro Diſputationibus propoſuerunt: ſed modeſte hactenus & ſuppreſſo nomine illis reſpondimus) occaſionem, Sententiam tuam hinc inde propagandi, præbere velis. Sæc. XVII. A. C. 1621.

Per plures annos hi Prædicantes miſſis hinc inde ſcriptis, jactitatis utrinque convitiis, mutuisque criminationibus rixabantur: ſuam quoque auctoritatem anno Chriſti milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo quarto interponere audebant Prædicantes Saxonici, qui Gieſſenſes *in defectu*, & Tubinganos *in exceſſu* delinquere decidebant: aſt mox reprehenſi fuere a Tubingenſibus, qui Saxonicis palam declararunt, quod eorum deciſioni ſeſe ſubjicere nolint, eoquod *in ipſos tanquam Deciſores nunquam compromiſiſſent, atque in fidei controverſia non ab hominibus ſed a Scriptura deciſivam ſententiam petere aſſueti eſſent.* Helmſtadienſes vero Prædicantes tam Tubingenſium, quam Gieſſenſium doctrinam eſſe falſam pronuntiarunt, æ-

que

Sæc. XVII. A. C. 1621. que ſuam deciſionem ex S. Scriptura mutuantes. Würtenbergenſes econtra itidem ſacræ ſcripturæ innixi Gieſſenſium doctrinam eſſe falſam deciderunt: ex ſacris pariter literis Tubingani Gieſſenſium dogma Calvini, Photii & Neſtorii erroribus conſonum eſſe, declararunt: Meditabantur concordiam Lipſienſes Theologi, hancque in rem anno Domini milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo quarto Lipſiæ conventum habebant: cum autem hi Gieſſenſibus faverent, mox Tubingani eorum judicium rejecerunt, declarantes, quod totam cauſſam *judicio militantis Eccleſiæ* relinquere velint: cum autem hanc Eccleſiam, utpote juxta ipſos inviſibilem, invenire non potuerint, quod promiſere, nullatenus opere impleverunt, ſed novis identidem ſcriptis hoſtes ſuos cum ingenti etiam rudis plebeculæ ſcandalo laceſſiverunt, exiſtimantes, ſe ſolos eſſe illam militantem Eccleſiam, cujus judicio Gieſſenſes ſtare tenerentur: Hoc item anno Ludovicus Darmſtadienſis Landgravius conventum ſuorum Præconum celebrabat, ac ſpecialem legationem ad Wirtenbergicum Ducem in hujus litis cauſſa decernebat; cum autem ne hi quidem inter ſe concordes eſſent, in irritum cecidit Landgravii conatus, exortis exin

exin jurgiis adhuc acerbioribus. Intestinum tandem hoc inter Prædicantes bellum nonnisi Germanici belli flammis extinqui poterat (*). Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. XCVIII.

(*) Hujus relationis veritatem comprobatam reddidit Gottofredus Arnoldus Protestantici gregis Scriptor, qui in sua hæresum Historia part. II. Lib. 17. c. 6. §. 28. & seqq. hæc habet: Dergestalt, hat immer ein Irrender den andern auf die Ketzerbank setzen wollen, und ist der Wortkriege und Fragen auf den Schulen kein Ende gewesen, wie wir in so vielen nachfolgenden Exempeln sehen können. Es waren die Schultheologen aus denen erschrecklichen Zerrüttungen in vorigem Sæculo des Disputierens und Zankens noch immer gewohnt, so daß sie nicht allein Leute von andern Partheyen, sonauch sich selbst unter einander nicht mit Frieden lassen konnten. Daher geschah es unter andern, daß sich die tübingischen, und gießischen Professores bald bey Anfang dieses Sæculi zum grösten Aergerniß von einigen unnützen Schulfragen herumzankten.

Da kam es zum öffentlichen Disput, indem jener seine Theses publice und privatim proponierte, diese ihm auch öffentliche Disputationes

Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. XCVIII.

Turcarum bellum adversus Polonos.

Meteran. Hist. Belg. lib. 41. Bell. laur. Austr. p. 531. & 567. Sagredo Mem. Istoric. p. 617.

Cosaccis continuo in Turcicos fines prædatum excurrentibus, Osmanes Sultanus vehementer irritatus, relicta Persis Babylone, omnes Imperii sui vires, bellique furorem in Polonos effundere statuit: collectis igitur tercenties mille armatis apud Fluvium Tyram Mense Septembri consedit: Polo-

tiones entgegen setzten, auch dessen Meynung vor unrichtig, confuß, und denen Calviniſten, Photinianern, und Neſtorianern beygethan erklärten, ſo, daß die Studenten nicht wußten, wem ſie glauben ſollten. Im folgenden Jahr ſtellte zwar Landgraf Ludwig zu Darmſtadt einen Convent an, darauf ſich die Theologi etliche Tage herum diſputirten, aber ungeacht der groſſen Bemühung des Landgrafens ſelbſt ſich nicht völlig vereinigen konnten, indem D. Menzer bald bey erfolgenden ferneren Diſputen ſehen ließ, daß er die Worte des Receſſes nach ſeinem eigenen Sinn verſtanden, und bey der Definition der Omnipræſentiæ nach wie vor, verblieben. Warum es aber dieſen Leuthen eigentlich zu thun geweſen, ſiehet man aus etlichen Handſchreiben, welche

Poloni autem, postquam Anglorum, & Batavorum opem frustra imploraverant, ductore ipsomet Uladislao Regis Sigismundi Filio cum octoginta millibus, validoque Nobilium agmine Ottomanis copiis in occursum properarunt, haud

Sæc. XVII. A. C. 1621.

welche sie damals mit andern gewechselt, und woraus ich, weil sie eigenhändig noch zu finden sind, etwas anmerken will. So schrieb schon in dem Jahr selbiges Streits, nämlich Anno 1616. Cælestinus Mislenta von Giessen nach Wittenberg: Feuerbornius hätte D. Menzers Tochter genommen, womit er der ganzen Universität verhaßt worden, und weiter: Indem Menzerus seinen Eydam allein ewählen, und die andern unterdrucken will, so kann der Status der Academie unmöglich ruhig seyn. Gewiß, er verfolgt D. Gisenium auf alle Weise, verachtet seine Arbeit vor den Studenten, suchet hier und da Wörter zusammen, die er bey Hof, und bey dem Rectore denunciert. Das Consistorium hat über zwölf Tage mit höchstem Verdruß, über das einzige Wörtlein Vis, welches Gisenius in einem Collegio in Genitivo gesetzt gehabt, sitzen müssen, und will Menzerus durchaus haben, man sollte das ganze Collegium confiscieren. Es ist zu beklagen, daß diejeni-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

haud procul ab arce Cochimo, unoque milliari a Turcarum exercitu castra metati. Die tertia Septembris Vezirii jussu Cantemirus Tartarorum Princeps cum quinque suorum millibus Cosaccorum castra aggreditur, ab ipsis tamen

---

gen so unbillich seyn, die sich doch vor die Gerechtesten und Heiligsten ausgeben, daß man also siehet, wie diese Streitfrage, und also Gottes heilige Gegenwart und Name, nur die Materie seyn müsse, worüber man denen verhaßten Personen durch erwünschte Verkehrung beyzukommen und zu Schaden gesucht.

Die häufige Argumenta und Gegensätze, die pro und contra hievon vorgebracht worden, sind zu wiederholen, weder nöthig, noch werth, weil doch das meiste auf die von Paulo verbothene Wortkriege, und Streitfragen, die ohne Besserung zu Gott gewesen, hinaus gelaufen, und die dießfalls gewechselten Schriften, annoch zum Zeugnuß und Aergerniß häufig zu finden sind. Wie denn die Theologi einander die ärgsten Ketzereyen dabey vorwerfen, und bald zu Marcioniten, bald zu Nestorianern, bald zu Calvinisten machten, und damit wiesen, daß sie sowohl, als ihre Vorfahrer und Nachfolger, die Ketzermacherkunst auf ihren Universitäten ex professo geler-

men ſtrenue repulſus, cæſis ſuorum non paucis ipſemet captus eſt: Altera die Osmanes Imperator ſuorum numero tumidus, rurſus impetum tentat, nec impro ſpero tumultuarii auſus initio; Coſacci enim hoſtium multitudine ob-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

X 2 ruti

gelernet hätten, ſo, daß es ihnen gar ein Leichteres wäre, auch die Orthodoxen, und eifrigſten Ketzermacher ſelbſt dennoch auch vor Ketzer zu erklären: Unter andern hat D. Lucas Oſiander in einer Vorrede Menzerum ausdrücklich der Apoſtaſie, und des Calvinismi beſchuldiget; auch ſonſt aufs gräulichſte durchgezogen, ſo das es ein Straßburgiſcher Theologus damals gar höhlich bedauerte. Ein anderer erkannte gleichfalls an den Tübingern hiebey eine groſſe Philautie, und Φιλονικειαν, nicht aber die Liebe zur Wahrheit: Joannes Saubertus ſchrieb ausdrücklich anno 1624. Wollte Gott, die Tübinger führten ſich alſo auf, daß ihre Meynung der Wahrheit, und den Frieden nicht ſchadete.

Waltherus ſchrieb gleichfalls: Ich kann Oſiandri und Thummii giftige ſchreibart nicht billigen, die ſie gegen Mentzerum brauchen, ſie hätten ſich ſollen mäßigen, und ſolcher Bitterkeit enthalten. Dergleichen judicia ich auch in D. Conradi Dieterici, D. Balduini, und anderer

eigen-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

ruti solutis ordinibus pedem retulerunt, mox autem a Carolo Chotkibio Polonici exercitus Imperatore suffulti, redintegratis animis Turcarum ordines latissima confusaque passim strage fuderunt, ac cæsis viginti circiter millibus,

---

eigenhändigen Briefen finde. Dieser letztere gedenket unter andern, das Thummius gedrohet hätte, wo die Leipziger und Wittenberger nicht würden stille schweigen, wollte er sie gräulich tractiren, und setzet dazu: Wir können nicht anders schließen, als daß diese Leute entweder aus Furcht, oder aus närrischer Hoffart mit uns handeln.

Die Giesischen aber schenkten es jenen auch nicht, wie gleichfalls aus ihren öffentlichen Schriften zu ersehen, wie auch aus ihren eigenhändigen Briefen, ob sie es wohl nicht sogar arg machten, wie jene, wenn z. E. Menzerus an D. Meißnern schrieb: die tübingische gerühmte Jungfrau will es allein seyn. Item: Tubingenses jactitant suam illibatam virginitatem. Nicht weniger D. Feuerborn, von dessen Sectionibus Polycarpus Leyser Anno 26. schrieb: die Schrift ist langweilig, und weitläuftig, sie wissen einander tapfer aufzuziehen. Er selbsten schrieb an Meisnerum: Malumus mori, quam tacen-

bus, decemque belli tormentis, ac Uſ- Sæc. XVII.
ſaino Baſſa, alioque Præfecto captis, A. C. 1621.
ceteros pudore ſuffuſos in ſua caſtra repulerunt: Nec inde tamen animo fractus Osmanes, tertia poſt die Polonorum caſtra totis viribus obruere tentat,

tacendo horribiles illas maculas nobis inuſtas non amoliri. Date quæſo operam, ut ſi commode fieri poteſt, vobis propior fiam & optatiore conditione orner. Es waren auch beyde Partheyen ſehr ungehalten auf diejenigen, die ſich in den Streit nicht mengen wollten. Wie denn eben dieſer D. Feuerborn heimlich an die Wittenberger ſchrieb: (Weil ihm die öffentliche Communication mit ihnen verbotten war,) daß man mit ihrer deciſion nicht eben zufrieden wäre. Und D. Hoe beklagte ſich auch über die gieſiſchen Theologos, daß ſie ihn zu Studtgardt bey dem Receſſ in Verdacht gehabt hätten: Er aber wollte lieber um wichtiger Urſachen willen, neutral ſeyn, als ſeine Meynung heraus ſagen. Es haben ſich auch viel andere Theologi ins Mittel geſchlagen, und den Streit beyzeiten beylegen wollen, davon noch unter andern D. Dieterici Zeemanni und anderer Briefe vorhanden ſind, ſie klagen aber meiſtens, daß es übel aufgenommen worden, weil die Gemüther

einmal

Sæc. XVII. A. C. 1621

tat, majori tamen pugnandi contentione, quam vincendi felicitate; Lubomirscius enim collocatis opportuno loco tormentis continua globorum explosione Turcicas phalanges tam acriter lacesserat, ut amissis sex millibus fuga

---

einmal aufeinander erhitzet, und keiner die Schande haben wollte, daß er geirret hätte. Die sächsischen Theologi waren gleichfalls hierinn sonderlich bemühet, und stellten deßwegen Anno 24. ihrer acht, einen Convent zu Leipzig an.

Weil sie aber hierinn denen Giesischen meistens recht gaben, so schrieben die Tübinger, (welche sich so gut und klug zu seyn dunkten, als jene) alsbald eine Amicam admonitionem darauf, darinnen sie vorgaben, sie wollten in der Sache, nichts mehr thun, sondern es dem judicio der streitenden Kirche überlassen. Es geschahe aber nichts weniger, als dieses, indem sie sich selber vor die streitende Kirche hielten, und noch immer neue Streitschriften hievon publicirten, bis sie von den Papisten bey dem damaligen Krieg zu Chore getrieben, des disputierens endlich vergassen. Die Sächsischen schrieben auch Anno 25. necessariam & inevitabilem Apologiam decisionis.

So

fuga salutem quærere Tartari cogerentur: Plures ex Polonis, quam trecenti non cecidere, qui Turcas ad internecionem absque controversia delevissent, nisi relicto hoste ad prædam, ac spolia, solutis ordinibus, palantes effundi

Sæc. XVII. A. C. 1621.

So mußten die Feinde der Lutheraner selbsten das gräuliche Aergerniß aufheben, welches nicht einmal die hohe Obrigkeit, selbst bey denen zänkischen Gemüthern, die ihre schändliche Affecten unter dem Namen Gottes, und der Wahrheit beyderseits ausübten, aufheben können. Dann obwohl Landgraf Ludwig dieses Schulstreits wegen, schon Anno 21. eine eigene Legation an den Herzog von Würtenberg abschickte, auch in Stutgardt darauf ein Recess gemacht wurde: So wieß es doch der folgende noch viel heftigere Zank, das Gott selbst durch schwere Landplagen darein greifen mußte, ob zwar wohl der Schade desselben unläugbar groß, und greiflich genug gewesen, so hat man doch diesen usum pædeuticum zur Entschuldigung daraus nehmen wollen, man sehe hierbey die Tiefe des Geheimnisses von der persönlichen Vereinigung, und dergleichen. Worzu aber mit besserm Recht ein ander setzet, man sehe die Tieffen des Satans hierunter, der von der tiefsten Erniedrigung Christi

unter

Sæc. XVII. A. C. 1621.

fundi cæpissent. Accepta hac clade Turcæ accensis castris suis, de loco ad suppetias novas unacum annona advehendas magis opportuno sibi prospexere: interim vero Cosacci in Tartarorum quindecim millia irruentes, comprehensis quingentis, quinque millia trucidarunt, bellique tormenta aliquot superiori anno eis erepta recuperarunt. Fit denuo Osmanis jussu in Lubomirscii castra impetus, sed plurium cæde, & tormentorum novem jactura plectitur repetita Turcarum audacia, unde ira in rabiem versa, Osmanes Tribunos objurgare, in innoxios furere, ac Janissarorum plurimos tormentorum acerbitate conficere cæpit: inde vero secretæ ac publicæ in eum indignationes, resque ad seditionem spectare videbatur, quam tamen Vezirii largis muneribus sedare festinabant: Adventante

unter denen ein solch Wortgezänke angerichtet, die nichts weniger als Christo in seiner Erniedrigung gleich werden wollen, sondern eben mit solchen Hochmüthigen urtheilen, verketzern, scrupuliren, und disputiren, den demüthigen Jesum aufs neue gekreuziget, und für Spott gehalten. Zugeschweigen wie sowohl die anderen Partheyen, als das gemeine Volk sich hieran geärgert, und nachzufolgen veranlasset worden.

tante Kirakaſſo Damaſci Præfecto cum novis militum ſupplementis, rurſus Polonici caſtri expugnatio tentatur, ſed nova Turcarum clade receditur: Hungaris demum quibusdam caſtra, qua parte debiliora eſſent, hoſti manifeſtantibus, Osmanes extremum in ea conatum experiri ſtatuit, ſed denuo a Chotkibio Duce tam ſtrenue exceptus, ut non ſine ingenti jactura & pudore recedere cogeretur, amiſſo Budenſi Baſſa. Paulopoſt Chotkibius morbo & belli laboribus exhauſtus, deceſſit, non ſine merito Polonorum luctu, eoquod animi fortitudine, ac bellica experientia clariſſimus, non magis manu, quam conſilio promptus, inſuper diſciplinæ militaris exactor eſſet ſeveriſſimus. Subrogatus eidem Lubomirſcius Regis Pincerna, qui pari fortitudinis laude Prædeceſſoris ſui famam, & gloriam æmulatus, poſtquam eidem nuntiatum eſſet, quod Osmanes in die Sancti Uladislai, qui Regii Filii Onomaſticus erat, cum toto ſuo exercitu Chriſtianorum munimenta omni ex parte aggredi decreviſſet, tanta ſtrage impigros hoſce aggreſſores tertio repulit, ut Turcarum Imperator Cochinenſi arce Moldaviæ Palatino reſtituta, ac mutui doni pollicitatione pacem redimere cogeretur. Altera igi- Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

tur die, postquam suorum plusquam quinquaginta millia partim fame, partim gladio, morbisque deleta numerabat, cum infaustis exercitus sui pene exanimis reliquiis Adrianopolin reversus est, inde vero orta seditione die decima nona Decembris inglorius ac mærore & verecundia suffusus Constantinopolin ingressus est. Nec tamen Polonis incruenta fuit hujus expeditionis gloria; quamvis enim cæsorum exiguus, spectata tanta hostium multitudine, numerus esset, cum tamen per Tartarorum in Poloniam excursiones omni commeatu circumscripti, cibis aut jam jam corruptis, aut equinis carnibus non tam famis rabiem, quam mortis necessitatem effugere cogerentur, morbis exin contractis plusquam sexdecim militari indole ferocium millia periere.

§. XCIX.

Gustaphi Adolphi Sueciæ Regis bellum adversus Polonos.

Lotich. rer. Germ. c. 4. 41. p. 304. Meteran. Hist. Belg. l. 41. p. 345. Bellus laur. Austr. p. 582. lib. 5. Merc. Galtob. t. 9. l. 2.

Nondum Poloni Turcico hoc bello defuncti erant, cum eis gravior a tergo hostis in ipsa Regni viscera grassans, instaret Gustaphus Adolphus Sueciæ Rex. Hic celebratis cum Maria Eleonora Brandeburgica nuptiis, exercitum viginti peditum, & quatuor equitum

quitum millibus validum ſibi comparabat, atque in Livoniam irruens, eo ipſo tempore, quo Poloni contra Turcas apud Tyram caſtra fixerant, Rigam, munitiſſimam ad Sinum Livonicum urbem, arctiſſime terra, marique obſedit, præſidiariis tertiam jamjam hoſtium irruptionem ſtrenue repellentibus; cum vero ignitis globis quamplurimæ ædes in cineres redactæ, murique magna ex parte diruti ſubſiderent, aliunde vero Calviniſtæ, qui in urbe magno numero erant, clandeſtina cum Suecis conſilia cuderent, cives extremum ſuorum interitum deditione ultronea redimere ſtatuerunt, nequidem exſpectato auxilio, quod Chriſtophorus Radzivilius tempeſtive ad Dunæ fluminis oram adduxerat. Pacta igitur civibus Religionis libertate, ſalvoque immunitatum jure Rex urbem ſuis præſidiariis munivit, motisque inde caſtris Dunemundam propugnaculum arte & natura validiſſimum pariter, ac denique totam Livoniam, maximamque Curlandiæ partem in fidem ſuam accepit. Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. C.

Continuati motus in Rhætia.

Enimvero Griſones Calviniſtæ promiſſa nuper Catholicis Religionis ſuæ *Bell. taur. Auſtr. l. 5. p. 696.*

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Lotich. rer. Germ. l. 10. cap. 5. Merc. Gallob. t. 13. lib. 4. Lauffer Helvet. Hiſt. part. 13. l. 9. p. 245. & ſeqq.

ſuæ libertate nil aliud intenderunt, niſi ut Hiſpanum militem a ſua ditione amoverent, & Catholicos ope extera deſtitutos, necnon ſecuritatis fiducia deluſos inopina vi obruere valerent; eo quoque illorum collimaſſe conſilia, ſat luculenter teſtabatur eorum crudelitas, qua in Catholicorum Nobilium necem conſpirarunt, inito inter ſe pacto, quod Catholicorum cæde ſectæ ſuæ libertatem, patriamque tueri vellent. Sanguinarii autem ſui propoſiti obtentum ex introducto Hiſpano milite, & ementito reformatæ Religionis extirpandæ metu quærebant. Novemdecim igitur conjurati inopina vi arcem Ritbergenſem invadunt, ibique Pompeium Plantam Valtelinæ gentis præcipuum invadunt, eumque non alia ex cauſſa, niſi quod Catholicus eſſet, & Catholicorum oppreſſionem vindicaſſet, inhumana truculentia repetitis pugionum ictibus confodiunt: Nondum innoxii hujus ſanguine reſtincta erat improba eorum ſitis: fanatico enim periculi contemptu per medias Dumlacenſium & Urnerenſium præſidiariorum cohortes ferro viam ſibi aperiunt, ac ſex alios Nobiles, Fortunatum Plantam, Dominicum Nuderum, Bartholomæum Dulfinum, Amanum Bertium, Valentinum Nudium, & Joannem Adamum pari

pari crudelitate jugulant. Prospero sanguinariæ hujus expeditionis successu elati nongentos circiter ejusdem fæcis Calviniſtas in nefarii ſceleris ſocietatem advocant, auctaque cum numero ferocia Catholicos unaomnes extirpare ſtatuunt; re comperta Catholici nonniſi inviti neceſſariæ defenſionis jure copias contrahunt, atque in horum latronum agmen tanta vi irruunt, ut cæſis eorum non paucis, ceteros in fugam agerent: nec inde tamen animo fracti rebelles, tam ex ſuperiori, quam inferiori Engadinenſi & Munſterthalenſi Pago agmen conſcribunt, & occupato munitoque tranſitu in Catholicos Engadinenſes impetum faciunt, ac die decima tertia Martii quinque Catholicorum pagos, Diſſentiſſenſem, Illantſenſem, Lugnitſanum, Laxenſem & Galancenſem aggreſſi, incolas in fugam agunt, trucidatis eorum ſexaginta, captisque quamplurimis, ex quibus quatuor equleo ſuſpenſos, eoquod Calvini ſectam deteſtarentur, globis trajecerunt. Inde Ratſunium progreſſi, civibus in ſuas partes pertractis die decima ſexta Martii ad Valandoſum montem caſtra metati ſunt, continuatoque ab hora noctis duodecima ad meridiem usque prælio Catholicos, interfectis quamplurimis, in fugam

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

fugam conjecerunt, quos conjurati cohortibus Curienſium, Curvaldenſium, aliorumque Pagorum aucti inſequebantur, ac die decima octava Martii Ilantſium, præcipuum Catholicorum Pagum adorti, tantum urbi ac circumjacentibus populis terrorem incutiebant, ut omnes incolæ fuga ſalutem quidem quærerent, nullatenus autem invenirent; tanta enim rabie fugitivos inſequebantur, ut in itinere interceptos, ni ejurata fide & fœdere Hiſpano ſe eis jungerent, unaomnes inexorabili crudelitate trucidarent. Inter hæc vexationum agmina, cum Catholici hominum, ſuperumque ſuppetias invocarent, tandem Mediolanenſis Gubernator eisdem bis mille peditis, trecentosque Equites auxilio ſubmiſit: cum vero hi Bellantſiam adventantes, ob nivium copiam alpes ſuperare reformidarent, Catholici omni ope deſtituti tertio ſibi fuga conſulere parabant, aſt inſequentibus Calviniſtis, cum arma projicere, atque in ipſis montium præcipitiis equos ſuos dimittere, & pedibus montium apices conſcendere cogerentur, eorum potiſſimi jugulati ſunt. Obtenta hac victoria, Calviniani legatos, qui incolas pro vindicando Calvinismo ad ſuam factionem jurejurando adigerent, in vallem

Maſo-

Masoxensem ablegarunt, quos tamen Hispani dissiparunt, fuderunt, & interceperunt, sed hi paulo post tamen a Calvinistis maximo numero confluentibus retrocedere coacti sunt, comprehensis eorum octodecim, cæsis vero quadraginta. Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. CI.

Conditiones pro restituendo Veltlinio ab Hispano Gubernatore propositæ.

Jam anno priori non modo Veneti, sed etiam Ludovicus XIII. Franciæ Rex Veltlinium in integrum restitui laborabat, hancque in rem ad Rhetios Bassompetram Legatum suum decrevit, qui incommodum, quod ex hac ditione & transitu ab Hispanis occupato, Galliæ Regno imminere noverat, avertere nitebatur: Hoc cognito Feriæ Dux Gubernator Mediolanensis pacta, quæ itidem anno priori cum superioris Rhetiæ legatis conceperat, ad effectum deducere maturabat: Igitur universæ Grisonum Reipublicæ sequentia pacis capita proposuit. I. Pax inter Grisones & Mediolanenses perpetua esset, & duodenis annis elapsis instauraretur. II. Veltlinium Grisonibus, cum omnibus privilegiis, & immunitatibus

Ferrer. Hist. Hisp. cap. 2. t. II. p. 343. Bellus l. c. Theatr. Hist. cap. 1. p. 6.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

tatibus relinqueretur. his tamen conditionibus, ut præter Romano-Catholicam, religio nulla ibi exerceretur. III. Jurisdictio Ecclesiastica ad Comensem Episcopum tota pertineret. IV. Tridentini Concilii decretis, & novo Calendario uterentur. V. Exules religionem Evangelicam profitentes bonis suis fruerentur, ac bis in anno redire ipsis liceret, sed ultra duos menses singulis vicibus ibi non manerent, nec cum uxoribus, filiisque habitandi occasionem ibi quærerent, & offendiculum Catholicis nullum præberent, Ecclesiasticas vero constitutiones, si violaverint, ab Hispanis plecterentur. VI. Consuetudinibus, & statutis suis frui Veltlinianis Grisones permitterent. VII. Propugnaculum ad Rivam Hispani annis quinque retinerent, iisque finitis, cum Puslinensi propugnaculo solo illud æquaretur. VIII. Præsidiarii in Veltlinio per annos octo tolerarentur, Castrum vero Sonderense tormentis nudaretur, & claves Tirannienſis & Morbienenſis oppidorum penes fœderatos essent. IX. Transitus defensive tantum Hispanis per Grisones pateret, hac addita declaratione, ut per Rhetiam tendentes, inermes, per Veltlinium vero, armati, sed nonnisi ducenti uno die transirent. X. Præsidiarii ab omnibus

nibus negotiis, & actionibus tam civilibus, quam criminalibus abstinerent. XI. Rebellionis suæ veniam rebelles haberent, nec cædis perpetratæ pœnam ullam luerent. XII. Hispanus contra Rex, mille & quingentos Ducatos quotannis Grisonibus solveret. XIII. Militem expetenti Hispano, non ultra viginti quatuor, nec minus tamen, quam duodecim vexillationes mittere Grisones tenerentur. XIV. Stipendium cum aliis commune haberent. XV. Hispanus fœderatos Grisones contra omnem externam vim tueretur. XVI. Restitutio Veltlini primariis tantum Grisonibus, & iis, qui capita hæc amplecterentur, fieret, illisque patrocinium paratum esset, reliqui vero, qui tractationem hanc amplecti intra mensem unum, atque alterum non velint, pro manifestis hostibus perpetuo haberentur. Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. CII.

Alia concordiæ pacta a Galliarum Regis Legato proposita.

Cum autem Grisones Calviniſtæ suam sectam e Valtelinio eliminari, & Tridentinam Synodum introduci, iniquissimo ferrent animo, avide ex Hispania redeuntem Bassompetram Franciæ Legatum

Sæc. XVII. A. C. 1621. gatum præſtolabantur: Hic enim die undecima Martii Madritum appulſus, Philippum III. Hiſpaniæ Regem eo inducere jubebatur, ut Valtelini reſtitutionem Griſonibus ſine mora faciendam urgeret. Verum infauſta Regis mors hujus negotii ſucceſſum retardabat, Philippo autem IV. Regnum moderante in Regio Senatu propoſitum eſt, ad componendos inteſtinos Rhetiæ motus, necnon ad Catholicam Religionem ſartam tectamque conſervandam nil magis expedire, quam ſi ſummus Pontifex juſto pretio hanc ditionem coemeret, aut ſi id præplaceret, Valtelina ditio in novum Helvetiæ Pagum erigeretur: Neutra propoſitio arridebat Franciæ Legato, qui Valtelinum Griſonibus integrum reſtitui, pertinacius contendit: re igitur ultro citroque agitata tandem die vigeſima quinta Aprilis decretum, ut nupera Madritenſis transactio in uſum deduceretur, cujus præcipui articuli erant ſequentes. I. Cunctis in priſtinum ſtatum reſtitutis, in Valtelinio, ac Clafenſi, & Wormiana ditione in Catholicæ Religionis præjudicium innovata tollerentur, ac Religio ad ſtatum, in quo ſub annum milleſimum ſexcenteſimum decimum ſeptimum erat, revocaretur. II. Milites ad Veltlinium tam ab Hiſpanis, quam Griſonibus

nibus dimitterentur. III. Fœderatio cum Vallenſibus rata eſſet. IV. Galliæ, Hiſpaniæ, & Clafenſes Commiſſarii ad Lucernam convenirent, factamque cum fœderatis transactionem Sigillis, & ſubſcriptionibus ſuis confirmarent, literis duplici lingua Italica nempe, & Gallica ſuper ea confectis. Expetitum præterea a fœderatis fuit, ut omnium, quæ facta hactenus eſſent obliti, profugos ad poſſeſſiones ſuas redire paterentur, at illi, proditionem novam ab eis metuentes deliberationem ſe ea de re ulteriorem ſuſcepturos reſponderunt. Sæc. XVII. A. C. 1621.

Hæc pacta, quæ Franciæ Rex Pariſiis ad Montholonium ſuum apud Helvetios Oratorem transmiſerat, hic die decima octava Maij congregatis Griſonibus propoſuit: illorum etiam executionem Hiſpaniæ Rex, urgente Alexandro Scapio ſummi Pontificis Nuntio, Feriæ Duci iteratis juſſis demandabat. Hanc in rem Lucernæ præſcripta habebantur comitia, quibus tamen Calviniſtæ intereſſe renuentes, in Badano Comitatu ſua celebrarunt conventicula: Nihilominus Franciæ Oratores, & Alberti Archiducis Legatus, & præprimis Scapius Papæ Nuntius pacem reſtituere, totis viribus adlaborabant, erectisque novis articulis Religio-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

ligionis Catholicæ ſecuritati in Valtelinio magis adhuc proſpici petebant; pagi enim Catholici Madritenſis pacti ſponſores eſſe veriti, totum negotium ſummi Pontificis, & Hiſpani, ac Galli Regum judicio relinquebant. E contrario autem fœderati Calviniſtæ alio conventu Araniæ habito, litem armis dirimere decreverunt, contractisque duodecim Griſonum millibus die duodecima Octobris Wormiam oppidum interceperunt, arcis expugnationem tentaturi, niſi ab Hiſpanis præſidiariis incenſo oppido non ſine magna clade repulſi fuiſſent.

§. CIII.

Leopoldi Auſtriæ Archiducis expeditio in Rhætiam.

Lotich, l. c. Ferrer. cont. p. 377. Gramond Hiſt. Gall. lib. 8.

Sub idem tempus Rhæti juſtam Leopoldi Auſtriæ Archiducis vindictam provocabant, eoquod paulo ante in locis eidem ſubjectis jurisdictionem violaſſent, necnon Rhazunſam Auſtriacæ ditionis arcem deprædati eſſent, atque etiamnum quasdam civitates, arcesque infeſtarent, necnon Wormiæ oppido antehac expugnato præſidia impoſuiſſent: læſam igitur jurisdictionem ſuam reparari petebat Archidux, Rhætos hortatus, ut præſtita ſatisfactione immi-

imminens belli malum, quod secus suæ pervicaciæ imputarent, tempestive præverterent: Verum hi Archiducem nequidem responso dignati, vicissim sua gravamina, quibus se premi dictitarunt, tolli postulabant: Tigurini etiam Archiducem nimiæ severitatis redarguere ausi, declarabant, quod suos milites revocaturi non essent, nisi Leopoldus suas quoque copias ab eorum finibus abduxisset, atque Hispaniæ Rex prius Veltlinium in integrum restituisset: Tanta ergo pervicacia nonnisi ferro frangi poterat; quocirca die vigesima sexta Octobris Baglionus cum Brionio, & mille quingentis peditibus Prettigaviam invasit, incolasque in fugam egit, sed cæsis suorum ducentis tandem recedere coactus est; nec magis prospera arrisit fortuna Hieronymo Augustino, qui in superiorem Engadinensium Pagum irruperat. Secundiore autem Marte pugnaverat Austriacæ militiæ Præfectus Baldironius, qui cum octo suorum millibus, fugatis Engadiensis inferioris incolis, hanc regionem longe lateque devastabat: pari pœna Clafenses die vigesima nona Octobris plectebat Feriæ Dux: unde Grisonum potissimi datis ad eum literis inducias petere cogebantur; annuit Dux, ea tamen lege, ut Deputatos plena

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

transigendi potestate instructos ad eum mitterent: die igitur tertia Novembris Engadinenses, ut vocant, superiores, necnon Bergunini, Davoserani, & Meynfeldienses sese Baldironii arbitrio dedere, pactis hisce conditionibus, ut adversus Austriacam domum nec arma sumere, aut fœdus pangere, nec Magistratum sine Archiducis consensu creare, vel amovere velint: Postea Curiensem urbem die vigesima secunda ejusdem Mensis Brionius & Rudolphus Planta ingressi, septingentorum militum præsidia imposuere, totamque Rhætiam Hispanorum ac Austriacorum imperio subjecerunt: Leopoldus demum conscripto recenti milite ad Helvetiæ fines concessit, Calviniſtæ autem suæ causſæ diffisi, unacum Prædicantibus suis Tigurum, Basileam, & ad alia loca sectæ consortio sibi juncta magno numero profugerunt.

§. CIV.

Hugo Grotius suæ uxoris astu e carcere liberatus.

Jæger hist. Eccl. l. 1. cap. 14. Neuvill. hist. d'Holland. t. 1. p. 220. Theatr. Hist. cap. 4. p. 723.

Inter tot barbara in mutuas civium patrumque cædes ruentium sitibunda molimina, haud injucundum erit inspergere præclarum humanitatis specimen, quo se posteris commendatam reddi-

reddidit Hugonis Grotii conjux: Hic propter Arminianæ factionis tutellam, integro jamjam biennio in arce Löwensteinensi captus hæserat, omni alio captivitatis suæ solamine destitutus, præter Mariæ Reigersbergæ uxoris suæ consortium, & literarum studium: utrumque autem Grotio saluti erat; cum enim indulgente carceris Præfecto libros sibi ab Amicis suis commodatos persæpe in quadam cista valde oblonga unacum linteis, aliisque necessariis reciperet, perlectosque in eadem cista ad Amicos remitteret, hanc quidem semper ac sedulo perscrutabantur satellites, cum autem præter libros & lintea nil unquam reperiissent, toties explorata fides omnem tentandæ fraudis metum custodibus ademit: proin haud ultra recludebatur cista: Opportune vero hæc ipsa securitatis fiducia Reigersbergæ Maritum liberandi consilium suggessit, placuitque, ut Grotius eidem cistæ inclusus ex arce ad navem deportaretur: ne vero ex satellibus quempiam tunc cistam inspiciendi libido incesseret, uxor aliquot ante dies Grotium adversa valetudine pressum lecto affigi spargebat: percommoda etiam consilio accidit absentia Locumtenentis, qui, quamvis captivorum curam haberet sibi demandatam, Heis-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A C. 1621.

denium tamen pro conſcribendo milite proficiſci juſſus erat: Abſentis igitur conjugem Reigersberga accedit, ſupplex, ut proxima feria ſecunda ciſtam libris Arminianis refertam ex arce aliorſum transferri ſibi liceret, eoquod ejus Maritus aſſidua horum lectione vires ſuas nimium debilitaret: Annuit illa, moxque die decima tertia Maij Grotio in ciſta incluſo, ejus uxor milites advocat, rogans, ut hanc ciſtam per ſcalas deportare, atque ad navem advehere velint. Obſequium haud recuſant illi, aſt majus ſolito pondus eorum uni ſuſpicionem ingeſſit, atque ad Grotii uxorem, ejusque Famulam fraudis conſciam dixit: *in hac ciſta utpote graviſſima, Arminianus quidam latet*, cui tamen Reigersberga mox reſpondit, libros duntaxat Arminianorum in ea contineri: Augetur tamen ſuſpicio, ac militum unus ciſtam aperiri petit, prohibitus vero a Reigersberga, Locumtenentis uxorem adit, quæ tamen eidem reſpondit: *nil niſi libros eſſe incluſos aſſeruit Grotii uxor, agite igitur, & advehite eam ad navim:* Paruere milites, depoſitaque ciſta abierunt; Ancilla autem illam feretro impoſitam Gorichemum in cujusdam Amici ædes deferri curabat, ubi Grotius e reſerata ciſta egreſſus, ac murarii veſtes indutus,

Meteran. l. 41. Hiſt. Belg. p. 322.

Wal-

Walwicum Brabantiæ urbem, inde- Sæc. XVII.
que Arminianorum ope ſuffultus, Ant- A. C. 1621.
verpiam venit: interim Ancilla Gori-
chemo reverſa, Dominæ ſuæ proſpe-
ram Grotii fugam recenſuit: Ne tum
quidem patuit dolus; vigiles enim,
etſi pro more cibos tam in prandio,
quam in cæna menſæ appoſuiſſent, Gro-
tium, quem non viderant, in anteriori
cubili lecto decumbentem, vel in Mu-
ſeo ſtudiis vacantem credidere, ejus
uxore id ipſum aſſeverante: aſt Gro-
tio rurſus non invento vigiles Locum-
tenentem ex itinere reverſum de cap-
tivi abſentia monent. Hic ergo Grotii
uxorem, quo Maritus lateret, inter-
rogat, cui illa reſpondit, *vobis eſt quæ-
rendus; ſcitote autem, quod ex cavea avis
evolarit, ſæpe etiam prædixi vobis, nos
elabendi occaſionem inventuros*: detecta
igitur fraude illico Gorichemum mit-
tuntur, qui Grotium ex fuga reduce-
rent, aſt eluſa horum ſolertia, in frau-
dis ultionem in eodem carcere Grotii
uxor, capta detinetur, paulopoſt ta-
men inde liberata, cum tota ſuppel-
lectili domum reverſa eſt. Ita demum
Grotius carcerem, paratam ſibi mor-
tem, ſimulque Gommariſtarum ſævi-
tiam ingenioſe, uti eum decebat, e-
vaſit, non incongrue librorum pon-

Sæc. XVII. A. C. 1621. dus in ciſta repræſentans, qui vivens viva ſui ingenii Bibliotheca erat.

§. CV.

Hugo Grotius a Franciæ Rege liberaliter exceptus.

Recuperata libertate Grotius Antverpia ad Generales Hollandiæ Status literas dedit, ſignificans, quod omnibus creaturis communi jure ſuam quæſiiſſet libertatem, & disruptis nequidem vinculis: de cetero autem nil fœderato Belgio pernicioſum moliri intenderet: ſub idem quoque tempus ſuæ calamitatis fata, & exitum Pariſios ad Ludovicum XIII. Franciæ Regem perſcripſit, cujus juſſu Verræus Regii Sigilli Præfectus, & Jeanninus Præſes eundem de Regis in eum benevolentia certiorem reddidere: Lutetiam igitur delatus, ſummis honoribus excipitur, necnon annua mille aureorum penſione honoratur: Profuit quoque hujus Viri fama ceteris Arminianis, qui patria ſua extorres in Franciam confugerant; perceptis enim iniquis vexationibus, quibus a Gomariſtis pene excarnificati erant, Rex non modo in ſuo Senatu eorum cauſſam vindicabat, ſed liberam in Regno commorandi, ſuamque ſectam exercendi facultatem eis

Neuvill. l. c.

eis indulgebat, ringentibus licet Hugonotis, qui utpote Rupellanæ rebellionis fautores, ac seditionis æstu ferventes, Arminianos tanquam hæreticos, & in Synodo Alesiana sacro, si Superis placet, fulmine perculsos plusquam vatiniano insectabantur odio, eoquod Synodum Dordracensem abominati ab Ecclesia Romana minus, quam ceteri Calviniſtæ circa Prædestinationis doctrinam secederent. Sæc. XVII. A.C. 1621. *Briet. Annal. Mundi t. 7. p. 519.*

Hunc Virum in Communione Catholica anno Christi millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto obiisse, existimant nonnulli; id omnino certum est, eundem in exilio ex evolutis Catholicorum libris, & ex commercio cum eruditis Catholicis, necnon ex tædio & odio Calvinismi, & fors etiam ex summo pacis & concordiæ studio potius ad Catholicam fidem, quam ad quamcunque aliam sectam propendisse: scripsit etiam in summi Pontificis favorem de Anti-Christo: vere etiam Catholico calamo & animo conceptus videtur ejus liber *de veritate Religionis Christianæ*; in quo Grotius cuncta, quæ celeberrimi Catholicæ fidei defensores Justinus, Athenagoras, Tertullianus aliique ad convincendos impios & infideles protulere, summa exactitudine, efficacia, & ordine congessit. Refert quo-

Sæc. XVII. A. C. 1621. quoque Maurerius, quod moribundus colloquium cum Sacerdote Catholico inſtituerit, & Prædicantem Calvinianum ad ſe advenientem non admiſerit; Philippus quoque Brietius de hoc Viro ita ſcripſit; *in eo vix hæretici quicquam fuit, præter externum cultum & nomen, quæ etiam parabat ejurare, ut ſignificavit mihi, & Dionyſio Petavio, idque feciſſet maturius, niſi ad Eccleſiam comitatior, licet forte imprudentius, redire maluiſſet.* Unicum, quo Calviniſtæ Grotium in eorum ſecta deceſſiſſe ſibi blandiuntur, argumentum deſumunt ex Joannis Quiſtorffii Prædicantis Roſtochiani epiſtola ad Colovium, in qua ille recenſet, ſe moribundo poſtremam præſtitiſſe operam, ac Grotium ab ipſo admonitum, ſe peccatorem, & Publicanum fuiſſe profeſſum, atque in ſolo Chriſto omnem ſibi ſpem eſſe repoſitam dixiſſe: Num vero non itidem Catholici omnes mori deſiderant in communione Chriſti, extra quam nulla ſalus, & in quo ſolo tanquam primario Mediatore unicam ſalutis ſuæ ſpem reponunt? Quocirca haud immerito Antonius Arnaldus facete Quiſtorffium redarguit, quod Grotium, in qua communione vel Eccleſia Catholica, Calviniana, Lutherana &c. mori vellet? interrogare oblitus ſit: magis adhuc ridicula eſt Clerici reſpon-

responsio, dicentis, quod Quistorffius id non interrogarit, eoquod Grotium in communione Christi mori velle agnoscens, cetera superflua fore crediderit, cum non in communione Pontificis, aut hujus vel illius Ecclesiæ salus sit reposita. Verum adeo insulsa est hæc responsio, ut etiam recens quidam Protestantium Scriptor hæc addiderit: *valde dubito, hanc rationem fuisse Quistorffio, cum ab illa quæstione abstinuerit*, quæ tamen necessaria fuisset erga Virum, quem ipsi ob dogmatum varietatem, & doctrinas multas Calviniſtis & Lutheranis adversas, quas paulo ante & sæpius vulgaverat, nulli Ecclesiæ satisfeciſſe scribunt: Unde haud mirum, qood tota Quistorffii relatio studiose conficta a non paucis credatur, eadem forte venia, qua mortalibus frequenter talia comminisci assuetis, nemo facile fidem habet, ne tunc quidem, cum verosimilia loquuntur.

§. CVI.

Angliæ Ordinum comitia a Jacobo I. Rege celebrata.

Hoc item anno die vigesima tertia Januarii Jacobus I. Angliæ Rex comitia celebrabat, ad quorum initium sermonem habuit, cujus prolixitas Lectori

Meteran. Hist. Belg. l. 41. p. 312. Lotich. rer. Germ. l. 11. cap. 1.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

ctori tædium crearet, proin ea duntaxat, quæ ad inſtituti noſtri rationem faciunt, huc adducemus: poſtquam igitur Regiam auctoritatem ipſo etiam, ut vocant, *Parlamento*, ac comitiis ſuperiorem eſſe pronuntiaverat, rumorem diſſipare nitebatur, quo ipſe nuptias filii ſui cum Hiſpana Principe conciliandi ſtudio Religionem Catholicam tolerare dicebatur: *abſit a me*, inquiebat, *ut quicquam SANÆ RELIGIONI adverſum, aut noxium aggrediar: mentis meæ teſtes ſunt tot mea ſcripta, propter quæ tanquam verus Martyr a maledicis linguis cruciatus fui.* His dictis fatebatur, quod Religionis neceſſitas ipſum ad Palatinatum ſuo Genero armis vindicandum compellat, cum autem ſine prompto pecuniarum ſubſidio id præſtare nequiret, hinc ab Ordinibus ejusmodi ſuppetias petebat; *cum a vobis*, inquiebat Rex, *nil obtinere poſſim niſi mendicando, perinde acſi de elargienda eleemoſina ageretur:* quoniam vero *inferioris*, ut vocant, *Curiæ* Proceres identidem Religionis Proteſtanticæ cauſſam in Bohemia periclitari, Regi inculcaſſent, ipſe imperterrita fronte eisdem repoſuit, falſum eſſe, quod hujus infauſti belli cauſſa fuerit Religionis vindicandæ ſtudium: „Deus ſit mihi teſtis, aje„bat Rex, quod hujus belli initium nec

Thoiras Hiſt. d'Angl. l. 18.

„ſua-

„ſuaſerim nec foverim, imo percepta „violentia Miniſtris Cæſareis illata, „audita etiam Generi mei electione „utramque reprobavi: præceps & im„prudens hujus coronæ acceptatio a „Genero meo maleconſulto facta, hæc, „hæc, non autem religio exſtitit cauſſa „hujus belli: Dicitis, agi de Religio„ne, hoc credat diabolus; ego autem „mihi perſuadere nequeo, quod pro„pter Religionem jus, atque adverſus „Principes ſuos rebellandi poteſtas ſub„ditis competat, Chriſtus ſubditos non „rebellionem, ſed obedientiam docuit. „Hi auſus non ex Religionis Zelo, ſed „regnandi ambitione profecti ſunt: in„juria fieret noſtræ Religioni, ſi ipſius „fructus ſpecioſi forent ejusmodi con„ſilia, ut ſub obtentu Religionis Reges „e thronis ejicerentur, & Regna com„mutarentur: ejusmodi Religio nol„lem, ut ſubditis meis inſtilletur, hanc „doctrinam Jeſuitis non invideamus: „Ego autem adduci nequeo, ut Bohe„miæ Regnum Genero meo aſſeratur, „quod haud gravate præſtarem, ſi æ„qua eſſet ipſius cauſſa: iniqua autem „Hungarici & Bohemici Regni uſurpa„tio Pontifici & Catholicis anſam præ„buit, ut multa Calviniſtarum millia „gladio perierint. „ Plura hanc in rem protulit Rex, qui, poſtquam petitam pecu-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621. pecuniarum ſummam, quam avide exſpectavit, receperat, die vigeſima ſexta Martii alio ſermone grates rependit.

§. CVII.

Inferioris Curiæ libellus ad Regem.

Meteran. pag. 341. Lotich. & Rapin Thoiras l. c.

Ineunte Menſe Julio Rex hæc comitia interrumpi voluit, Ordinibus ad diem primam Decembris convenire juſſis: Rege autem tum adverſa valetudine preſſo Inferioris Curiæ Proceres ſcriptotenus ſuas querelas expoſuere, haud veriti, in Catholicam Religionem veluti diaboli officinam, & Seminarium, necnon in Hiſpanæ dominationis, ſeu Monarchiæ introducendæ conſilia, Calviniana prorſus moderatione invehere: Hujus ſcripti ſumma hæc erat: „Do„lenter referimus, quod exteri Prin„cipes a noſtra Religione alieni, dum „de pace concilianda agitur, in Prote„ſtantium Religionis excidium, & Re„giæ dignitatis, tuarumque prolium „ruinam ſua molimina exequi feſtinent: „Inde Papiſtæ *recuſantes* (*) animati, „numero & impudentia indies non ſine „magno Regni damno creſcunt. Ea-pro-

(*) Ita vocabantur Catholici, qui impoſitum juramentum de ſuprema Regis auctoritate in Sacra exſolvere recuſabant.

„propter Regiæ ſuæ Majeſtati horum „malorum cauſſas, ſimul & remedium „exponimus: Cauſſæ igitur ſunt I. am„bitio & ſolertia Romani Pontificis, & „Hiſpani Regis chariſſimi ſui Filii, quo„rum primus ſpiritualem ſuam pote„ſtatem extendere, & alter vaſtam „Monarchiam ſtabilire nituntur. II. „Doctrinæ damnandæ, quibus Papis„mus innititur, & quas hic ad uſum „deducit. III. Calamitoſa Proteſtan„tium conditio in exteris Regionibus. „IV. Ludibrium de infauſta ſorte Re„giæ Filiæ. V. Principum Catholico„rum fœdus pro ſuæ Religionis aug„mento, & noſtræ ruina initum. VI. „cujus caput Rex Hiſpanus validos „alit exercitus. VII. Spes amplæ, „quas Papiſtæ *recuſantes*, de nuptiis „Regii Filii cum Hiſpana concipiunt. „VIII. Potentes Principum exterorum „preces pro recuſantibus Papiſtis. IX. „Concurſus Papiſtarum ad Legatorum „ædes, & Sacella. X. Immodicus „eorum numerus, & crebra conven„ticula Londini habita. XI. Educa„tio ſuarum prolium in exteris Colle„giis, quæ pro profugis Papiſtis ſtabi„lita ſunt. XII. Promiſcua Papiſtarum „libros typis vulgandi licentia, XIII. „Immodicus Sacerdotum & Jeſuitarum „numerus per totum Regnum diffuſus, „cum

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621. „cum hi tamen sint Christianæ Rei„publicæ Ciniflones.„ Ex his causſis mala Ecclesiæ & Regno admodum pernicioſa fore oritura ajebant, & quidem. I. „Quia Papistarum Religio „spectatis principiis cum nostra subsi„stere nequit. II. Quia hæc necessa„rio infert ineluctabilem dependentiam „a Principibus exteris. III. Quia ex„peditum ad factiones in Regno cien„das medium unicuique suppeditat. „IV. Quia illa quietis impatiens sem„per ulterius serpit, & quidem a con„niventia ad tolerantiam, ab hac ad „æqualitatem, ab æqualitate ad supe„rioritatem, & denique ad veræ Re„ligionis eversionem (*).

His malis pessimi hi Consultores sequentia proposuere remedia. I. Prompte contra Papistas Rex gladium stringat. II. Bellum tanquam exterorum Protestantium Protector strenue prosequatur; inde enim futurum ajebant, quod uniti Principes per adversa fata dissipati, rursus conjungantur. III. Has belli flammas Rex latius propaget, nec subsistat in locis, quæ duntaxat

(*) Quod Protestantes, non vero Catholici ejusmodi consilia foveant, patet ex Anhaltinæ Cancellariæ verbis, vide supra Lib. CXCI. §. 31. pag. 116.

taxat ad exhauriendum ærarium, & ad enervandas populi ſui vires conferunt. IV. Bellum præcipue gerat contra Regem Hiſpaniæ Palatinatus invaſorem. V. Rex leges contra Papiſtas recuſantes factas ad executionem deducere curet. VI. Ad eludendam Papiſtarum ſpem Filius Regius Filiam Proteſtantium Religioni addictam mox ducat. VII. Nobilium Filii trans Mare degentes ſtatim revocentur, eisque deinceps nulla emigrandi licentia concedatur. VIII. Rex Religionis libertates Catholicis conceſſas revocet. Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. CVIII.

Regis reſponſum ad inſolens hoc Curiæ reſcriptum.

Primis horum comitiorum auſpiciis Rex jamjam Curiæ inferiori ſignificari curabat, quod conſilia ſuggerendi auctoritatem nullatenus ſibi arrogaret: hoc igitur illius ſcripto Regiam ſuam prærogativam fuiſſe læſam arbitratus, quamprimum de hoc Curiæ auſu edoctus erat, mox ad Thomam Richardſonum Curiæ Oratorem literas dedit, eidem præcipiens, quod hoc ſcriptum a nonnullis perturbatoribus conceptum proponere non auderet; probe enim perſpectum habebat Rex, quod factioſi

Sæc. XVII. A.C. 1621.

hi homines eundem suo scripto redarguerent, perinde acsi Regni & Religionis bonum negligeret, Papistas toleraret, bellum pro recuperando Palatinatu, non autem pecunias ad illud abhorreret, ac denique Filium suum cum Catholica conjungendo sectam flocci haberet. Verum Curiæ Patres Regis interdicto minime parendum rati, unacum scripto suo libellum quoque supplicem Jacobo porrexere, nil nisi bellum & arma suadentes. Ablegabant duodecim Deputatos, quos Rex admodum aspere excepit, ac duodecim thronos pro eis erigi jussit, per ludibrium asserens, hos omnes esse Angliæ Reges: Recepit quidem ab eorum manu libellum supplicem, respuit tamen virulentum illud scriptum contra Catholicos: Postea vero, cum aures suas superbo hoc subditorum sermone violari nollet, scriptotenus hæc eis respondit. „Exponitis imminens Reli„gionis periculum, & in hoc meam „Regni administrationem suggillatis. „Vos, qui populum repræsentatis, „cum subditis amorem erga Regem in„stillare deberetis, aversionem inspira„tis. Taceo, quod vos cum vobis„metipsis repugnetis: superiora vobis „usurpatis, & tamen Regium jus vio„lare, vestrarum non esse partium as„seri-

„ſeritis, necnon de nuptiis Regiis, de „meo honore & ſecuritate, de prolium „mearum patrimonio, de religione & „Regno conſultare, ad vos pertinere „dicitis: ſed reſpondeo, veſtræ omni„potentiæ nihil deeſſe, niſi ut etiam „Papæ habeatis claves ad cælos & Pur„gatorium. Eadem quoque auctori„tate in Scotia Prædicantes ſibi totam „arrogabant jurisdictionem, obtenden„tes, quod de ſcandalis judicare, „Eccleſiæ ſit. Riſu inſuper dignum „eſt, vos declarare, quod Regis Hiſpani „honorem lædere nolitis, quem ta„men ad univerſalem Monarchiam ad„ſpirare dicitis: Religionis neglectum „mihi objicitis, ſed quanta pro repri„mendo Papismo non præſtiti? modus „autem congruus non eſt Religionis „bellum, nec violenta Papiſtarum ve„xatio, qua Principes Catholicos ex„aſperare poſſemus, eisque anſam da„remus, ut & ipſi in ſuis ditionibus „viciſſim Proteſtantes vexarent. Papi„ſtis non parcimus, ſi inſoleſcunt: Ad „vos non ſpectat Regi exercitato, cle„menti, benigno & ſapienti leges præ„ſcribere, quomodo ſit regnandum, *ſu„tor ne ultra crepidam*: An non potius „pudore ſuffundi deberetis, dum Re„gum, Principumque Secreta ri„mari, dum in Regum amicitias, ac

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621

„neceſſitudines curioſa imprudentia in„quirere præſumitis? Ad altiora illa, „qui neque nati, neque facti eſtis, in„tra cuticulam maneatis, neque ſenſi„bus, ac judiciis veſtris eminentiora „appetatis.„

„Itane pacis ubertas, commoditas„que, vobis Anglis, ſub miti hactenus, „ac florenti mea gubernatione, exoſa „eſt, & tædio eſt, ut cæco impetu bellum „illud, minime bellum, omnibus vo„tis accerſatis? Si quiete frui neſcitis, „inquam, arma vobis nimis mature „hanc felicitatem expectorabant. Sed „de regii filii matrimonio vobis curæ „eſt! Scilicet hoc conſilium vobis mo„leſtum eſt, quod cum Rege Hiſpania„rum amicitiam ſancire præcogitamus? „Ergone neque ingenuus, neque Li„ber, neque Rex ego ſum, ut absque „vobis filio regio nubere integrum non „ſit? Quis nunc, agite, vel cum Rege, „ſuper amicitia, ſuper fœdere, aliis„que pactis deinceps agat, ſi modo „ille legibus Senatus alligetur, ſi ſui „compos haud exiſtat? credite mihi, „non alia regio ſolio, quam hæc, ma„jor inuritur ſive macula, ſive vilitas? „Gallorum aliquando Regem inter„rogate. Hic ubi cum Principibus a„liis tranſigere vellet, negavit hoc ſibi „licere inſalutata curia ſua. Quid ho„noris

„noris inde retulit? Hoc scilicet, ut Sæc. XVII.
„deinceps contemneretur ab omnibus, A. C. 1621.
„neque quisquam amplius pactis cum
„eo experiri vellet, tanquam Principe,
„sibi non constante. Semel vobis om-
„nibus dico, atque edico, eousque,
„super filii nuptiis, cum Rege Hispa-
„niarum nobis transactum esse, ut bo-
„na fide, nisi alia intervenerint, quæ
„mutare nostrum non est, pedem re-
„trahere nequeamus. Ceterum, ut
„prævideo, accusatis disparitatem re-
„ligionis. At vos rogo, si ita altum
„sapitis, fingite aliam, & quidem fi-
„lio regio æqualem, cui nubat, quo
„cum tædas contrahat? Si non habe-
„tis materiam Pythagoricam, adite
„disciplinam: Et per tot annos audire
„discite, antequam liceat interrogare.
„Absque hac nunc modestia vestra fue-
„rit, ut neque interpellatio vestra Regi
„grata esse queat, neque vos digni si-
„tis, qui in Conspectum, atque allo-
„quium meum admittamini? Hæc o-
ratio Curiæ Patrum arrogantiam ad-
eo non fregerat, ut adversus Regis de-
clarationem jactantius propugnarent,
quod Parlamenti privilegia & jurisdi-
ctiones sint vetus & indubium ac hæ-
reditarium Anglorum jus, & de caus-
sis, pactis Regem, Ecclesiam, & Re-
gnum concernentibus cognoscere, Par-

Sæc. XVII. A. C. 1621

lamenti officium fit: hanc suam declarationem ad tabulas referri urgebant, quo comperto Rex Senatum dissolvi, & supremum Curiæ Judicem cum quinque aliis in carceres conjici jussit, ceteros vero tanquam homines inquietos & perduelles increpans, eorum declarationem nullam & irritam pronuntiavit. Inde vero in Anglia duæ oriebantur factiones ad hanc usque diem propagatæ, quarum prima, quæ *Torys* seu rigidi appellantur, Regiam potestatem pro viribus extendere nititur, altera vero, quæ *Wigths* (*) seu Moderati vocantur, populi jura pro aris & focis extollit.

§. CIX.

Extremum Roderici Calderoni Marchionis supplicium.

Meteran. l. c. p. 330. Theatr. Europ. p. 705. Ferrer contin. cap. 1. p. 368. tom. 11.

Vivum erat inconstantis fortunæ simulacrum Rodericus Calderonus, qui ex Francisco Calderono gregario milite natus, ac Lermæi Ducis famulus

(*) *Wigths*, desumptum a *Wigh* significat hostem supremæ potestatis: Thorys vero adversarium seu reclamantem, hodie Thorys factionis seu Aulicæ adhærent potissimum Anglicano ritui addicti; alteri autem factioni Non-conformistæ.

lus in Hiſpaniæ aula vix non omnes honorum apices emetiebatur; primo enim Regii ærarii Præfectus, dein ſecreti literarum commercii Miniſter, Ordinis Sancti Jacobi Eques, Olivæ Comes, ac denique Siete Igleſiæ Marchio renuntiabatur. Verum ipſa hæc fortuna præceps proximi præcipitii periculum præſagiebat; Calderonus enim ſolito humanæ, quæ in proſperis luxuriat, felicitatis vitio ceteros Nobiles contemnere, cunctaque ad ſuum arbitrium per fas nefasque diſponere cæpit: unde potentiorum odium, invidiamque in caput ſuum accerſens, primo Reginæ gratia excidit, Secretarii munere privatus: Prævalente autem Lermæi Ducis auctoritate, & Margaretha Regina fatis functa interruptum felicitatis curſum proſecutus, non modo Comitis ac Marchionis honoribus decorabatur, ſed etiam in priſtinam dignitatem reſtitutus ſingularem Regis gratiam ſibi conciliabat: Quoniam vero rarus eſt Principis favor ſine Aulicorum æmulatione, populi odio, & clientis excidio, ſic quoque Rodericus, quamprimum Lermæus Dux Philippi III. gratia exciderat, & ipſe Regis offenſam incurrit, mortuo autem Rege, Philippi IV. ejus Filii juſſu in carceres die vigeſima Februarii conjectus eſt, uxore,

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

uxore, ejusque liberis Madritensi urbe emigrare jussis. Tandem Mense Septembri vinculis onustus, Madriti in propriis suis ædibus arcte custodiebatur, instructis interea in eum judicii actis: Hærebat integro biennio in carcere, ac tormentorum vi excarnificatus de gravissimis postulabatur criminibus: Tum primum experiebatur Calderonus, quod nulla felicitas vel adversus invidiam, vel adversus ream conscientiam sat valida sit; quippe ab æmulis, falso tamen, accusabatur, quod Reginam veneno, regem fascino, & innocuos non paucos suppliciis affecerit: de his autem sceleribus, cum convinci non posset, crimini dabatur, quod peculatus veniam a Philippo III. per nefas extorsisset, ac promora Francisci Ivaræ nece, Regium Satellitem, & Augustinum de Avila interfeciisset. Hæc ob crimina Judices hanc in eum pronuntiarunt sententiam, ut dimidia suorum bonorum parte Regio ærario addicta, necnon numerata bis centies quinquaginta aureorum millium mulcta, annuis a Rege Philippo III. concessis reditibus, omnibusque honorum ac munium titulis orbatus capite plecteretur. Ab hac sententia Calderonus quidem ad Regem provocabat; prævaluit tamen ejus divitiis inhiantium libido, ac indo-

Miræus comm. de bello Belg. pag. 25.

indomita vindictæ cupiditas: quocirca Calderonus singulari animi constantia propudiosæ mortis nuntium excipit, ac coram quodam Carmelita Excalceato facta præteritæ ætatis accusatione veniam a Rege & misericordiam a Deo interfluentibus lacrimis deposcit: tandem vero die vigesima prima Octobris mulo impositus ad supplicii locum deducitur, ubi etiam capite truncatus est: Ejus tamen corpus vespere a pegmate ferali sublatum Vallisoleti apud Carmelitas Discalceatos in tumulo a se jam antea constructo repositum fuit. Eo enim ab Aulæ curis semotus anno millesimo sexcentesimo decimo nono contenderat, ibidemque exstructo Palatio & Monasterio reliquos vitæ suæ dies transigere meditabatur. Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. CX.

Cardinales septem a Gregorio XV. renuntiati.

Sextus vix effluxerat dies, a quo Gregorius XV. ad summi Pontificatus apicem evectus, suum ex Fratre Nepotem Ludovicum Ludovisium apud Sanctum Petrum Cardinalium Collegio adscripsit, adjecto Titulo S. Mariæ Transpontinæ: Præter hunc autem die decima nona Aprilis quatuor alios *Ciacon. in vita Gregorii XV.*

Præ-

Sæc. XVII A. C. 1621.

Prælatos Romana decorabat Purpura, ex his primus erat Antonius Junior Caetanus patria Romanus Henrici Cardinalis Nepos, ex Capuano Episcopo Cardinalis Presbyter tit. S. Pudentianæ. II. Franciscus Sacratus, Presbyter Cardinalis tit. S. Matthæi in Merulana. III. Franciscus Boncompagnus, Cardinalis Diaconus tit. Sancti Angeli in Foro Piscium, demum verò S. Eustachii. IV. Hyppolitus Aldobrandinus patria Romanus, Clementis VIII. Pronepos, Cardinalis Diaconus Sanctæ Mariæ Novæ. Eodem anno hic idem Pontifex in Palatio Quirinali die vigesima prima Julii duos alios Presbyteris Cardinalibus cooptavit, Lucium Sanseverinum, patria Neapolitanum, & Marcum Antonium Gozadinum natione Italum, Bonnoniæ ortum.

§. CXI.

Petri Aldobrandini Cardinalis obitus.

Ciacon. in vita Clemens VIII. Ughel. in Ital. Sacra Coccinus in Hist. Eccl.

Novos Cardinales creandi necessitatem imposuisse videtur funestus octo Purpuratorum decessus. Hos inter primus die decima Februarii seu ipsa, qua Gregorius XV. Pontifex fuerat renuntiatus, die mortalitatem exuit Petrus Aldobrandinus. Hic Clementis

tis VIII. ex Fratre Nepos Romæ natus, ibidemque tam in pietate quam literis enutritus expleto ætatis ſuæ anno vigeſimo primo Cardinalis renuntiatus eſt: Tam arduos pro Sede Apoſtolica labores alacri animo, & aſſidua ſolertia juvenis adhuc ſuſtinuit, ut oneri ſuccubuiſſet, niſi ætatis curſu ac vigore velocior fuiſſet virtutum curſus, ingenii felicitas, conſilii prudentia, rerumque gerendarum ſolertia ac dexteritas. His dotibus inſtructus ſine armis & ſanguine Ferrarienſem ditionem Romanæ Eccleſiæ reſtituit, bellique flammas inter Henricum IV. Franciæ Regem, & Carolum Emanuelem Sabaudiæ Ducem extinxit. Erat quoque beneficus in pauperes, quorum pedes Anni ſacri tempore lavit, ac quondam ob Tyberis inundationem inopia preſſis neceſſaria ſubſidia in cymba vectus haud vulgari pietate ſubminiſtravit: præterea Eccleſiam Ravennatenſem, cujus Archipræſul erat, cenſibus, & magnifico ſacello auxit, Avenione Sacellum Aldobrandinum elegantius exornavit, Romualdinis Eremitis valetudinarium, Theatinis Ravennæ Monaſterium, & Romanis Pharmacopæias pro pauperibus erexit. Diem perdidiſſe arbitrabatur, qua ſuis Amicis nullum beneficium præſtitiſſet, aut nullam

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

lam ex D. Thomæ ſumma lineam legiſſet. Nec talis, tantusque Vir nævo caruit; carpitur enim tanquam vindictæ cupidus, ſupremi imperii avidus, ſibique demandata authoritate abuſus, non tanquam Eccleſiaſtici & Temporanei, ſed hæreditarii Principatus Miniſter ſupremus: cumque eidem omnia largiter ſuppeditaret naturalis ingenii felicitas, literatorum, quos quidem colebat, conſilia raro exquiſivit, rarius quoque ſecutus eſt: nec ſuperbiæ calumniam evaſit; quippe etiam erga Cardinales elatior erat, præſertim ſuo patrocinio promotos: Mortuo Clemente VIII. ſub Pauli V. Pontificatu in Aldobrandino ad imperia nato truncata erat dominandi facultas, non tamen voluntas, unde uti regno aſſuetus nullumque ne minimum quidem contemptum ferendo par, Roma relicta Ravennam conceſſit, ibidem tamen a Provinciæ Præſidibus contumeliis laceſſitus, in Sabaudiam exulare coactus eſt, tandem Ravenam reverſus: inde autem Paulo V. Pontifice vivis erepto concitatis equis, quatuor dierum itinere Romam venit, ubi abſolutis comitiis ſequenti nocte aſthmate jam aliunde laborans, contracta ex itinere febri obiit, in Æde ſupra Minervam tumulatus.

§. CXII.

Sæc. XVII.
A. C. 1621.

§. CXII.

Ladislai de Aquino Cardinalis deceſſus.

Biduo poſt eodem fato Romæ in Vaticano Palatio Purpuram cum vita exuit Ladislaus de Aquino Nobilis Neapolitanus, qui Theologiæ ac Jurisprudentiæ doctrina clarus a Pio V. variis beneficiis, a Gregorio XIII. Venafrino Epiſcopatu, & a Paulo V. legatione Helveta, & demum Romana Purpura decoratus eſt: Magna ob ſcientiæ legalis præſtantiam valebat auctoritate, atque in variis, quibus præerat, Congregationibus haud vulgaria ſuæ integritatis, & doctrinæ ſpecimina edidit, totum ſeſe in Eccleſiæ obſequium & utilitatem proximi exhauriens, unde improſpera fruebatur valetudine, ante ſenium ſenex, atque ob nimias lucubrationes, vigilias, & literarios labores enervis. Demum Paulo V. fatis functo comitia ſacra ingreſſus, cum præ Ladislao nullum Pontificatus honoribus propiorem fore crederent non pauci, præter eum nemo alius propior erat morti ac tumulo; quippe in ipſo comitiorum loco, qua ſenio qua morbo exhauſtus, die duodecima Februarii anno ætatis ſuæ ſeptuageſimo quinto in ipſa

Ciacon. in vita Pauli V.

Sæc. XVII. A.C. 1621.

ipso depluentis in sinum imperii articulo sublimius ad solium a superis evocatus est.

§. CXIII.

Jacobus Sannesius Cardinalis mortuus.

Ughel. in Ital. Sacra.

Ejusdem fati necessitate ex hac vita sexagenario major migravit Jacobus Sannesius Bellfortii Camerinensis Diœceesis oppido natus. Hic in utroque jure versatissimus, regnante Clemente VIII. varia obibat munia, ac Romæ Petri Aldobrandini beneficio honorificis dignitatum gradibus honestatus, primo Vaticanæ Basilicæ Canonicus, dein Sacræ, ut vocant, Consultæ Secretarius, ac Protonotarius Apostolicus renuntiabatur, demum postquam in gravibus Sanctæ Sedis negotiis ingenii, corporisque vires absumpserat, tandem a Clemente VIII. Cardinalium Collegio adscriptus est, postea a Paulo V. Urbevetano auctus Episcopatu, quem etiam usque postremum obitus diem, qui erat vigesimus Mensis Februarii, cum summo gregis sui proventu rexit: Vir erat ob morum probitatem, vitæque integritatem cunctis percharus, & nemini unquam molestus.

§. CXIV.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. CXIV.

Benedicti Juſtiniani Cardinalis extrema.

Hunc brevi ſequebatur Benedictus Juſtinianus Genuenſis Patritius in Inſula Chio natus. Hic altero ætatis ſuæ anno hac Inſula a Turcis expugnata, a piis Parentibus ſuis Romam deportatus, humaniores ibidem literas didicit, demum Peruſiæ ac Patavii utrique Jurisprudentiæ ſumma cum laude operam navans, Genuæ Doctoratus laurea decoratus eſt. Mortuo Patruo ſuo Vincentio, percelebri ex Ord. F. F. Prædicatorum Cardinale, a Gregorio XIII. plura ejusdem beneficia, necnon Curiæ Romanæ officia adeptus, demum a Sixto V. Purpuram, & perpetui Theſaurarii dignitatem obtinuit. Fungebatur etiam Aſculana & Picena Legatione, qua dimiſſa a Clemente VIII. graviſſimis Eccleſiæ negotiis Romæ præficiebatur, ubique ſingulari prudentia, comitate, humanitate, conſilio & probitate conſpicuus. Nec minus ſibi cognita habebat hujus Viri merita Paulus V. qui eidem graviſſimam legationem Bononienſem impoſuit, haud pœnitendo ſelectus facti ſucceſſu; quo enim indies magis arduî

Marrac. in Purp. Victorell. in addit. ad Ciacon.

Sæc. XVII. A. C. 1621. occurrerent labores, Juſtinianus ſeipſo quotidie valentior teſtatum reddebat, ab animi magnitudine plerumque corporis quoque robur vigere, nihilque eſſe tam arduum, quod impiger labor, & agendi dexteritas ſuperare nequeat; quippe populum antehac turbis & cædibus aſſuetum blanda morum ſeveritate tam feliciter cicurabat, ut toto, quo hac legatione fungebatur, tempore nunquam ad tormenta, capitalesque pœnas quempiam aut Nobilem, aut Scholarem, aut civem depoſcere cogeretur: vitiorum enim curſum ſiſtebat legibus oppido ſalutaribus, quibus etiam hodiedum Succeſſores hanc civitatem regere ſolent: otium quoque eliminabat erecto Bononiæ ſtudio, ac denique populi indignationibus præcavebat, provida frugis in plures annos proviſæ copia, necnon juſtitiæ Studio, & immoto jurium cultu: Præcipue tamen valebat ad tantam Regiminis felicitatem in Deum religio, & pietas erga pauperes: omnes enim reditus ſuos aut in Divini cultus incrementum, aut egenorum ſublevamen vel ipſus diſtribuit, vel teſtamenti tabulis reliquit: Beatiſſimam quoque Virginem hæredem dixit, quinquaginta ſcutorum millium, quam pecuniam in pios quosdam uſus Laureti impendi, ac pauperibus puel-

puellis in dotem, necnon Studiosis in honestam stipem distribui voluit: Nobilibus quoque pauperibus, singulis ducenta scuta constituit, si qui Cænobium ingredi anhellarent: Præterea etsi Justinianus in ope egenis ferenda nunquam parcus esset, Sabbatis tamen in Beatæ Virginis honorem pie prodigus videbatur; in una enim ejusmodi die septem miserorum millibus munifica manu succurrisse fertur. Obiit Romæ die vigesima septima Martii anno ætatis suæ sexagesimo septimo: Refert recentior quidam Historicus, hunc Cardinalem defunctum fuisse ex animi mœrore inde concepto, quod Pontificatus honorem concurrentibus amicorum suffragiis sibi deferri sperans, cum in postremis comitiis ne quidem nominaretur, tam luculentam repulsam a simulatis amicis concoquere non potuerit, unde conquestus de injuria e comitiis cum indignatione se proripiens illico post Gregorii XV. electionem ex mœrore decesserit: Hæc si vera sunt, raro in terris honores sine ambitionis fæcibus fluere, si falsa, raro virtutem ab æmulorum calumnia vacuam esse patet.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. CXV.

Ludovicus Guiſius Cardinalis fatis functus.

Meteran. hiſt. Belgii l. 41. Gramond. Hiſt. Franc. p. 406.

Dies vigeſima prima Junii Ludovici Guiſii Lotharingii Principis, ac Cardinalis vitæ exitialis exſtitit. Hic ſuffragante generis nobilitate vix pueritiam egreſſus, pro more illius Patriæ in Francia præter plurimas, ut vocant, Commendas & Abbatias Archiepiſcopus Rhemenſis, necnon ad Henrici IV. Regis preces Cardinalis Presbyter a Paulo V. renuntiatus eſt, verum brevi Pontificem hujus electionis pœnituit; hominem enim creaverat, qui præter exornatum Sandionyſianæ Abbatiæ Templum nil unquam Cardinale dignum geſſerat, atque ex Romana Purpura, ſacroque charactere parum laudis reportaverat, militiam affectans impatiens ſui; nec tamen miles erat, quia Cardinalis, nec Cardinalis, quia miles; contendebat inſuper de Prioratu Caritatenſi cum Duce Nivernio, litemque coram Judice Delegato vi armata dirimere voluit, Nivernium ipſemet ictu percutiens. Præterea in Engeriaca obſidione militiæ Præfectum egit in caſtris, ſæpe ferrum ſtringens in hoſtem: Referunt nonnulli, quod paulo

paulo ante obitum ſuum Purpuram cum Hieroſolymitana Cruce commutare voluerit, væcordi in arma libidine actus: prius vero, quam hoc animi propoſitum exequeretur, in Engeriacenſibus caſtris morbo correptus, paucis poſt diebus apud Sanctones, quo deferebatur, die vigeſima prima Julii fato functus eſt, annos natus triginta novem: Magno tamen anteactæ vitæ dolore, mox moriturus receptis Eccleſiæ Sacramentis veniam offenſæ a Nivernio Duce petiit, animamque Deo commendavit, chriſtiane admodum mortuus, qui aulico luxu, & militari licentia aliquamdiu vixerat. Ea, quæ illi pro reditu annuo centena aureorum millia obvenerant, in Fecanum Abbatem ipſius ex fratre Nepotem, teſtamenti tabulis tranſtulit.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. CXVI.

Joannis Baptiſtæ Bonſii Cardinalis fatum.

Sequentis Menſis die quarta Romæ anno ætatis ſuæ ſexageſimo ſeptimo e vivis exceſſit Vir ſuo munere dignus, probus, pius & vere Eccleſiaſticus Joannes Baptiſta Bonſius patria Etruſcus. Hic optimis literis Patavii imbutus, ac Doctoris honoribus in utro-

Sammarth. Gall. Chriſt. Ciacon. in vita Pauli V.

Sæc. XVII. Sæc. 1621.

que jure insignitus, aliquamdiu in Romano foro Causſidicum egit: cum vero Franciſco & Ferdinando Magnis Etruriæ Ducibus apprime charus eſſet, ad ſedandas inter Clementem VIII. & Ferdinandum Ducem limitum controverſias arbiter electus eſt, qua lite feliciter dirempta, quamvis ætate impar, ingenio tamen maturus a Duce Senatoria dignitate auctus eſt: dein Biteras appulſus, hacque Epiſcopali Infula ornatus, Diæceſin ſuam recuperatis feudis & Toparchiis, Bibliotheca, & monaſteriis Fratrum Minimorum & Recollectorum auxit, optimisque in viſitatione ſanctionibus imbuit, & Clerum inſtruxit: ejus quoque ope ex ſuo grege quamplurimi, qui in hæreſum, bellorumque civilium tenebris diu jacuerant, tandem emerſerunt: Poſtea annuente Ferdinando Duce ab Henrico IV. Franciæ Rege ob nuptias cum Maria Medicæa conciliandas in Italiam decretus, re feliciter peracta, ab eadem ſupremi Eleemoſynarii honore, & bina Abbatia remuneratus eſt. Demum Rege ac Regina petentibus, a Paulo V. Sacro Purpuratorum Collegio adſcriptus, Romæ pluribus, & arduis pro Sede Apoſtolica, & Galliarum Regno negotiis ſumma cum laude defunctus eſt, eximia ubique candoris, prudentiæ,

tiæ, pietatis & integritatis ſpecimina relinquens, quibus prærogativis clarus diuturnam litem, qua Jeſuitæ Moniales ad S. Spiritum vexaverant, nullo negotio diremit: Tandem vero meritis plenus obiit, Florentiæ in æde Sancti Michaelis Patrum Clericorum Regularium, ſeu Theatinorum ſepultus. Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. CXVII.

Roberti Bellarmini Cardinalis mors.

Ceteris magis inclaruit Robertus Bellarminus ex Cinthia Marcelli II. Papæ Sorore Montis-Pulitiani natus. Hic decimo octavo ætatis anno Societatem ingreſſus, & a Cornelio Janſenio Gandavenſi Epiſcopo ſacro Presbyteratus Ordine initiatus, Lovanii Theologiam tradidit, ubi latino idiomate ad erigendos animos potentes atque ad perfringendas diſſonas voluntates tam penetrabiles habuit ſermones, ut Angli & Hollandi Proteſtantes eum excepturi accurrerent. Inde vero in Italiam reverſus, a Gregorio XIII. Papa in Collegio a ſe recens erecto Polemicum agere juſſus eſt. Comitabatur etiam Sixti V. juſſu Henricum Caetanum Cardinalem in Franciam, ut exi-

Dupin. Bibl. nouv. des Auth. Eccl. pag. 18. Abregé de l'hiſt. Eccl. t. 10. p. 311. Aubert. Miræus comm. de Bello Bohem. p. 10. & Cat. Script. Sæcul. XVII.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

gente neceſſitate cum Hæreticis in arenam deſcenderet: Romam reverſus varia tam in Societate, quam in Romana Curia obiit munia, tandem a Clemente VIII. Cardinalis, & tertio poſt anno Capuanus Archipræſul renuntiabatur, quam tamen Eccleſiam, poſtquam a Paulo V. Romæ morari juſſus eſt, ultra dimiſit. Fervente etiam controverſia Dominicanos inter & Jeſuitas de gratiæ auxiliis, Bellarminus, etſi pluribus in locis gratiæ efficaciam ex libero arbitrio determinatam ſacris literis & D. Auguſtino adverſari docuiſſet, nihilominus hæreditaria Societatem & Socios quovis pacto tuendi lege adſtrictus, Moliniſticum Syſtema ab Apoſtolicæ damnationis fulmine pro viribus defendit, ſimulque æquo animo tulit, quod ſui Superiores in ejus libro quædam ſententiæ Thomiſticæ nimis faventia ad Scholæ ſuæ genium correxerint. Hoc autem anno poſt abſoluta comitia in morbum incidens e Palatio Vaticano die decima ſexta Auguſti ad Jeſuitarum Collegium ad S. Andream delatus eſt, ubi etiam die decima ſeptima Septembris annos natus ſeptuaginta novem pie in Domino obiit. Exeunte hoc ſæculo Jeſuitæ hunc Virum Beatis adſcribi petebant, ac in ejus virtutes inqui-

Bell. l. 1. 2. de Grat. & lib. arbitr. c. 12. & 14.

inquisitione habita, res ad Cardinalium & Consultorum Congregationem die vigesima septima Julii anno Christi millesimo sexcentesimo septuagesimo septimo rursus relata est: ubi tamen Præside Flavio Chigio ex septendecim Cardinalibus decem, & ex novemdecim Consultoribus sexdecim de heroicis Bellarmini virtutibus constare pronuntiabant, postea rursus anno salutis nostræ millesimo septingentesimo undecimo hæc caussa agitabatur, irrito successu, cum vehementer non minus ac solide suam oppositionem tueretur Acciajolus Cardinalis, & circa annum 1754. doctissimus Cardinalis Dominicus Passionæus, in suo suffragio præcipue epist. 3. Bellarminum de violato secreto, & quadam fictione circa Sixti V. Biblia reum postularet. Exstat quoque Bellarmini testamentum ad caussas pias factum; se enim hanc testandi facultatem a Clemente VIII. die octava Aprilis accepisse ipsus declarabat. Primum testamentum se, dum esset Capuæ Archiepiscopus, eo autem abrogato alterum, ac demum sexagesimo nono ætatis suæ anno die 23. Januarii Anno 1611. tertium condidisse ait; hæredemque, uti facile conjectari potuisset, instituit universalem, Domum Professam Romanam Societatis Jesu: famu-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Vid. Supra l. 186. §. 124.

Lexic. Univers. Basil. lit. B. edit. 1742. *Weisman. Hist. Eccl. Sæcul. XVII.*

Sæc. XVII. A. C. 1621.

famulis vero ſuis nonniſi ad quadraginta dies pro pane, vino, & *companatico* pecunias ſuppeditari voluit, imo ne minimum quidem pro auxilio animæ ſuæ reliquit, ne *nimis modicum ad Profeſſam domum*, ut ipſus ſcripſerat, *hæredem ſuum perveniat.* Ex genuinis hujus teſtamenti tabulis, quas integras ad manus habeo, putidi mendacii convincuntur Baſileenſes Lexicographi, ſomniantes, quod Bellarminus in ſuo teſtamento mediam animæ ſuæ partem B. Virgini, alteram Chriſto Domino reliquerit. *Ex officina Sathanæ prodeunt tales calumniæ, ut hic proſtituere poſſit veritatem per imprudentem & malitioſam credulitatem:* ita Weismanus ſcriptor Proteſtanticus.

§. CXVIII.

Ejusdem Cardinalis opera.

Graveſſ. p. 2. Hiſt. Eccl. t. 7. p. 167.

Palmare opus inter doctiſſimas Bellarmini lucubrationes ſunt illæ controverſiæ, adverſus ævi ſui Sectarios: Enituit in his ſingularis moderatio, vaſtaque eruditio: unde non modo inter Catholicos, ſed ipſos etiam Proteſtantes tantum ſibi conciliavit nomen, ut Beraldus integrum Bellarmini Vindicum ac Panegyriſtarum Catalogum concinnarit, quamvis ex utraque reli-

religione non pauci numerarentur, qui in hujus Cardinalis operibus multa perperam asserta indicarunt, atque inter Catholicos præcipuus est Joannes de Launnoi. Ceterum intra novem annorum spatium Ingolstadii & Lugduni quinque prodiere editiones Polemici hujus operis in tres tomos divisi. Ipsemet vero Auctor opus suum recognitum, Venetiis imprimi curabat, juxta cujus editionis normam, uti Bellarminus caverat, Parisiis anno millesimo sexcentesimo secundo, prima & sexto post anno altera vulgata est, quæ postrema editio ceteris correctior, amplior autem Colonienſis, quæ tam anno 1615. quam 1617. impressa fuit: Carpitur in hoc opere præcipue Bellarminus circa doctrinam *de potestate summi Pontificis*, hicque tractatus jussu Sixti V. ad Indicem librorum prohibitorum rejectus est, ex quo tamen postea expungebatur: Adversarium quoque habuit Bellarminus Guilielmum Barclaium, contra quem aliud ejusdem argumenti opus edidit, de cujus tamen fato jam supra mentio ingesta est. Nonnullis etiam ridiculus videtur hujus Authoris Limbus parvulorum, quem, licet in inferno ædificarit, nihilominus tanquam agrum floridum, lucidum, odoriferum, & jucundum depingit, suam-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Vid. Supra l. 158. §. 131. *p.* 574. *t.* 54.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

fuamque ſtructuram S. Birgitæ, Dionyſii Carthuſiani & Bloſii ideis fulcit. Præterea circa Prædeſtinationem, prout in *novioribus* legitur editionibus, docet, quod gratia efficax *moraliter* determinet humanam voluntatem, dum in iis conceditur circumſtantiis, in quibus Deus prævidit, quod illa effectum ſuum ſit ſortitura: valde autem arido utitur calamo, dum Prædeterminationem Phyſicam refellit: Denique Nicolaus Comnenus Papadopolus Patavinus Doctor Bellarminum plagii poſtulat, eoquod quædam in rem ſuam ex Beſſarione exſcripſerit ſuppreſſo ejusdem nomine. Porro magna cum fiducia, & haud minore jactantia refertur, optaſſe quosdam Catholicos, ut hæc Bellarmini opera ſupprimerentur, eoquod hæreticorum argumenta nimis valida, reſponſiones autem nimium infirmas propoſuerit, idque Bentivolium Card. ex ore Perronii Card. ſæpius audiviſſe, imo ipſum etiam Bellarminum deſuper monitum dixiſſe, id inde oriri, quia in myſteriis fidei humanum captum ſuperantibus, faciliora ſint, ſenſui argumenta, quæ impugnant, quam reſponſa, quæ defendunt, ac propterea Bellarmini controverſiæ in Bibliothecis quidem aſſervari poſſe, a populo autem promiſcue legi periculoſum eſſe: Ve-

Myſtag. Prænotat.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Verum faceſſant cum ejusmodi thraſonismis Philiſtæi hi Goliathi, quorum argumenta tantum ideo valent, quia ea valere putant; deme ab eis ſophismata, æquivocationes, & criſpatæ dictionis cincinnos & phaleras, me hercle, ipſorum argumenta haud abſimilia erunt arbori foliis uberrimæ, fructibus vacuæ. Deſtinatus erat continuandis Bellarmini controverſiarum tomis Ptolomæus Cardinalis, de cujus labore ſibi plurimum pollicebatur Leibnizius. Præter hoc opus Polemicum inſuper Bellarminus edidit commentarium valde eruditum in Pſalmos, Graveſonius tamen obſervat, quod *plurima hauſerit ex Genebrardo, & in ſuos commentarios derivarit.* Scripſit etiam varios ſermones, non quidem multum eloquentes, doctrinis tamen morum uberrimos: Corringius quoque alias Bellarmini rigidus oppido Cenſor, ejusdem tamen librum *de Scriptoribus Eccleſiaſticis* tanquam *eximium* commendat: nec minus præſtans eſt ejus tractatus *de gemitu columbæ.* De ſcriptis ejus pro interdicto Veneto, & contra Jacobum I. Angliæ Regem jam alibi mentionem fecimus. Cetera opuſcula, quorum ingens eſt numerus, exacte indicata habentur apud P. Alegambe S. J. in Bibliotheca ſcriptorum Societatis

Eſſais de Theodic. Preſa.

Vid. Supra l. 187. §. 7. & §. 23.

Lit. B. §. CXIX.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. CXIX.

Bartholomæi Cæsii Cardinalis obitus.

Ciacon. in vita Clem. VIII, Marrac. in Purp.

Postremus inter Purpuratos, qui hoc anno decessere, erat Bartholomæus Cæsius, quamvis aliqui obitum ejus ad sequentem rejiciant annum. Hic patria Romanus post humaniores literas Perusiæ Jurium Doctor creatus, Romæ variis præficiebatur officiis, in quibus omnibus haud vulgarem nominis sui gloriam sibi conciliabat, ab ipso Sixto V. æquo meritorum arbitro plurimum commendatus *ob eximiam Doctrinam, fidem, justitiæ Zelum, integritatem, & singularem probitatem*, quarum virtutum suffragio Purpuram Romanam emeruit. Hac dignitate auctus, ad magis ardua Ecclesiæ negotia animum adjicere jubebatur, in omnibus tamen ipsos Pontifices Clementem VIII. & Leonem XI. Encomiastes habuit, & quamvis regnante Paulo V. nulla valeret auctoritate, imo extra urbem semper ruri degeret, eo tamen defuncto a Gregorio XV. ejusque Nepote magnis celebrabatur encomiis, non modo domesticis, sed præcipue publicis admotus negotiis. Tandem vero Tibure, quam Ecclesiam Episcopus vix

per

per quatuor Menſes regendam ſuſceperat, die decima octava Octobris anno ætatis quinquageſimo quarto deceſſit, Romæ in Familiæ ſuæ Sacello in Liberii Baſilica ſepultus. Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. CXX.

Sententia Pariſinæ Facultatis circa quasdam propoſitiones de fide & jurisdictione Epiſcopali.

Die prima Martii hoc anno ſacra Facultas Theologica Pariſienſis ſua habebat comitia, in quibus quosdam ſelegit Magiſtros, qui nonnullas propoſitiones, quæ in Trecorenſi Diæceſi e ſuggeſtu ad populum prolatæ dicebantur, mature examinarent; interea die tertia Maij duo libelli ſupplices eidem Facultati porrigebantur, & quidem primus Epiſcopi Trecorenſis, qui de ejusmodi propoſitionibus querebatur, alter vero Patris Ludovici a Sancto Franciſco Carmelitæ Diſcalceati tum Prioris Duacenſis; cum enim hic Pater in Bearnenſi Principatu ex Calvinianis parentibus natus, ut hæreſin ejuraret, Romam delatus fidem Catholicam, & Thereſianum inſtitutum amplexatus eſſet, indeque in Gallias redux ob pietatis ac ſcientiæ eminentiam ingens ſibi nomen comparaſſet, ægerrimo ferebat

Argentrè Concil. & jud Facult. Theol. t. 2. pag. 130.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

rebat animo, quod quidam maledici has propositiones a se enuntiatas fuisse, sparsissent: quocirca suo, suique Ordinis honori consulturus, Facultati comprobatum reddidit, quod hasce assertiones a veritate, omnique ratione adeo alienas existimaret, ut tantum abesset, eas a se unquam fuisse in sermonibus ad populum evulgatas, quin ipsemet eas censura gravissima dignas omnino judicaret: Præfata igitur die Facultas Theologica censuras harum propositionum a Magistris pronuntiatas unanimi suffragio approbabat: Erant autem hæ assertiones. I. „Nec Trecorensis, nec „alius quispiam Franciæ Episcopus Or„dinis exempti Religiosos excommu„nicare, vel a Missæ celebratione, vel „Sacramentorum administratione, ubi„cunque voluerint, præpedire valet:„ *Hæc propositio*, censebat Facultas, *ita generaliter prolata, est falsa, scandalosa, & S. auctoritati Episcoporum injuriosa.* II. Prohibitio præfati Episcopi contra „eos, qui dictis Religiosis ornamenta „sacra subministrabant, aut post hoc in„terdictum Missas celebrari curabant, „est contraria sententiæ pro libertate „conscientiæ, ab Henrico IV. Rege „pronuntiatæ;„ de hac propositione Facultas hoc judicium tulerat: *Ea est falsa, inepta, & Catholico nomini indigna.*

Pro-

Proscriptis hisce propositionibus Facultas de libello supplici tam Episcopi, quam P. Prioris nil esse pertractandum censuit, eoquod tum duntaxat de doctrina, non autem de doctrinæ Authore ageretur: Eadem vero die Facultas damnavit alias propositiones, quas Lemovicensis Episcopus denuntiabat his verbis conceptas. I. *Credo in Deum, vel credo in unum Deum, non est articulus fidei:* hanc vero propositionem esse hæreticam censuit Facultas. II. *Peccatorum fides est similis fidei dæmonum, & patet ex illo S. Jacobi: Dæmones credunt, & contremiscunt:* de ea Facultas pronuntiabat, quod hæc propositio generalis comparativa sit falsa, temeraria & scandalosa. Sæc. XVII. A. C. 1621.

Præterea die secunda Julii Parisiensis Curia statuit, ut ad Facultatem Theologicam nec exteri FF. Mendicantes, nec indigenæ ultra præscriptum numerum admittantur: die autem prima Septembris censuit Facultas, non decere, ut quispiam ex Magistris Theologicæ Facultatis approbet libellos a mulieribus compositos. Secunda demum Octobris die Regium Procuratorem monendum censebat Facultas, ut impediat, ne Bethleni Gaboris impiissimi rebellis effigies cum elogiis circumferretur.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. CXXI.

Argentinenſis Academia novis privilegiis a Cæſare aucta.

Lotich. rer. Germ. p. 259. Merc. Gallob. t. 9. l. 2. Meteran. l. 41. p. 337. Bellus laur. Auſtr. p. 563. Theatr. Europ. p. 579.

Anno Domini milleſimo quingenteſimo trigeſimo octavo Argentinenſis Respublica Academiam erexerat, quam Maximilianus II. Imperator anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſexto præclaris donaverat privilegiis, ea tamen hoc anno Ferdinandus II. Cæſar inſtantibus Electore Moguntino, & Ludovico Haſſiæ Landgravio auxit, conceſſitque, ut Univerſitas non modo omnium Facultatum Doctores, Magiſtros, & Baccalaureos, ſed etiam Poetas laureatos creare valeret: Igitur die vigeſima ſecunda Auguſti ex Prædicantibus unus in Templo ex primo Danielis capite concionem habuit inauguralem, & ridicula prorſus applicatione Magiſtratum Nabuchodonoſori, Doctores Aſphenezo & Maleſaro enuchorum Præpoſitis, Academicos autem Danieli, Ananiæ, Miſaeli & Azariæ comparavit. Quid ad hæc dixiſſet Frater Gerundius Zotes? Demum die vigeſima quarta ejusdem Menſis hæc Privilegia ſolemni ritu fuere promulgata. Hanc vero ſolemnitatem prævenerat Rinthe-

lenſis

lensis Academia in Holsatia, quæ a Principe Schaumburgensi ex bonis Ecclesiasticis amplissime dotata, ac insignibus privilegiis, quæ die vigesima septima Julii promulgata fuerunt, a Cæsare aucta est. Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. CXXII.

Principum, aliorumque Illustrium obitus.

Præter jam recensitos hoc anno die decima tertia Mensis Julii Albertus Austriæ Archidux, ac Belgii Gubernator, Princeps omni laude dignissimus, ac merito *Sapiens* cognominatus Bruxellis in Domino piissime, ut vixit, obdormivit. Morienti adstitit V. P. Dominicus a Jesu Maria Carmelita Excalceatus: Petiit Archidux in vulgari sarcophago, & veste Monastica S. Francisci exponi ac sepeliri: Ejus vero uxor Isabella Clara Eugenia, Princeps omni virtutum genere exculta sequenti post Mariti mortem die habitu tertii Ord. S. Francisci indui voluit. Hujus Ducis obitum præcesserat Badensis Marchionis conjux die vigesimo quarto Maij defuncta. Die autem vigesima septima Januarii naturæ debitum solvit Sigismundus Forgatsius Hungariæ Palatinus, qui in Bucquoii castris

Bald. chron. moral. p. 1249. Bell. laur. Austr. l. 5. Merc. Gallob l. 2. t. 9. Casp. Jongelin. Catal. Palat. Hung. Meteran. p. 354. Neuvill. hist. d'Holl. t. 1. pag. 215.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

castris morbo correptus, ac Tirnaviam delatus, paulopost ibidem decessit. Erat Vir animi fortitudine, & immota in Cæsarem fide clarus, qui in rebellibus Hungaris ad pacem revocandis, atque Imperatori reconciliandis haud parum, incassum licet, laborabat, cui tam in Palatini dignitate, quam in pacis, & reconciliationis studio hæres sequenti anno successerat Stanislaus Thurzo de Bethlenfalva, ejus tamen cognatus Emericus Thurzo egregius pacis promotor, jam Mense Octobri non sine veneni suspicione in comitiis Nicoleopoli decessit. Nimis præmatura morte pariter hoc anno Mense Februario decessit Cosmas II. Magnus Etruriæ Dux nonnisi triginta & unum annos natus. Princeps erat ingenio quam corpore vegetior, cujus Filius Ferdinandus II. decem circiter annorum puer sub tutela Aviæ, Matris, & Patrui cura in magnam spem adoleverat. Migravit quoque e vita, Carolus Albertus Luynæus Marchio, Vir ob fortunæ blandientis favores longe celebratissimus, Ancræi in Regis gratia, & absoluta dominandi auctoritate, non item in ejusdem infortunio successor. Hic humili loco natus, variis artibus Ancræum, æmulum suum Regis favore, ac demum vita privavit, se

se vero miseri hujus spoliis, & immodica Regis liberalitate locupletavit: Erat ejus indoles nec in odia, nec in ingratitudinem proclivis, calide etiam præcipuos Regni Principes ac Proceres sibi beneficiis devincire intentus, ipsam etiam Reginam, quam tamen sibi valde exosam noverat, palam offendere reformidabat, de Regis patrocinio tutus adversus omnes invidæ fortis casus. Ita Austriacæ Domui favebat, ut tamen Gallici Imperii augmentum non negligeret: demum novo prorsus exemplo, nec unquam antea emensus militiæ tyrocinnia, Franciæ Comestabilis eligitur, inde omnium indignatio, & proxima Luynæi ruina, nisi potentior fuisset Regis favor, quo insuper Franciæ Cancellarius nominatus est, sagæ & togæ simul sibi imperium vendicans. Tandem vero declinante vitæ curriculo sensim fortunæ cursus ad exitium properabat; genuina enim fortunæ indoles est, in ætatis vigore sensim deficere: Præprimis igitur Luynæus ab æmulis militarium stipendiorum pecunias in alios usus convertisse, ac ideo solutæ Montalbanæ obsidionis caussa exstitisse insimulabatur; unde Luynæus præter omnem expectationem Regis erga se animum labefactatum experiebatur;

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621

batur; adeo Regis clientibus vel semel titubasse periculosum est: illico successerat aliorum contemptus, pluraque in eum mordaci lingua jam libere congerebantur: tandem morbus, quo Longætilliæ correptus erat, æmulis gratus, Luynæo autem ex animi mærore, ni forte, ut rumor ferebat, ex propinati veneni violentia exitialis indies ingravescebat, minore, quam creditum, Regis luctu: nondum animam exhalaverat Luynæus, cum jam ipsum desererent Amici, familiares, Medici, & qui certatim paulo ante litaverant adultæ, dum erecta stabat, Regii clientis fortunæ, nunc cadentem exescrantur, & abdicant: soli assistunt morienti duo, ejusque oculos cladunt, Russelagus Abbas, & Contadus, reliquis ejus gratiam ejurantibus: deficientibus quoque cereis & Syndone, hi duo ea ære suo compararunt: Cadaver vero secundo amne Burdegalam sine omni comitatu invectum, seditionis metu clam in portu reclinatur, nulloque funebri apparatu ad Turonensem agrum infertur feudo Moliacæo, cui a Luynæo nomen est. Hic tandem exitus fuit Viri, quem ad summos apices fortuna præceps evexit, ut eum citiore lapsu in præceps ageret: breve erat Luynæo rei Gallicæ imperium, plerisque

risque exosum, paucis acceptum. Anno sequenti Marescallus Lesdiguerius in fidei quatuor Franciæ regibus servatæ præmium Franciæ Commestabilis ensem accepit; hic enim non modo Sectariorum Rupellensium factionem jam antea abdicaverat, sed etiam Calvini errores, quibus a teneris imbutus erat, provecta jam ætate in manibus Episcopi Embrodunensis exuit, in Ecclesiæ Romanæ sinum confugiens. Denique felicius migravit ad Deum Anna a Jesu, quæ ex nobilissima Hispana propagine Principum de Lobera & de Torres orta Carmelitarum Discalceatarum institutum professa est, & prima apud Gallos & Belgas hujus Ordinis Monialium Domicilia construxit, ac Bruxellis non sine vulgaris sanctitatis opinione decedens acceptam Deo & hominibus memoriam reliquit. Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. CXXIII.

Serenissimæ Archiducissæ Austriæ Annæ Julianæ mors.

Specialem memoriam sibi vendicare videtur pietas, Religio ac pretiosa mors Sereniſſimæ Annæ Julianæ Archiducissæ Austriæ. Hæc Mantuæ, ac Montisferatensis Ducis Filia Ferdinando Archiduci Austriæ & Tyrolis Comiti *Annal. Ord. Serv. cent. 4. l. 7. c. 7.*

Sæc. XVII. A. C. 1621.

miti desponsata totam sese pietatis operibus addixit, largasque egenis eleemosynas distribuens, necnon Ecclesias pro Divini cultus incremento variis ornamentis locupletans, invictum ab oratione spiritum nunquam relaxabat: Postquam vero Ferdinandus ejusdem conjux Sereniſſimus mortalitatem exuerat, ejusque Filia natu minor nomine Anna Mathiæ Hungariæ & Bohemiæ Regi, ac postmodum inaugurato Romanorum Imperatori nupserat, piissima hæc Vidua maternis, domesticisque curis propemodum soluta se arctiori adhuc vinculo Dei, ac Sanctissimæ ejus Matris obsequio adstringere constituit, quocirca pretiosas vestes, gemmas, omnemque mundum muliebrem deponens, & caput suum nigro peplo velut Virgo Deo sacrata obtegens, totum Aulæ suæ Palatium tam præclaris illustravit virtutum exemplis, sanctisque communivit legibus, ut non jam aulæ profanæ, sed Domus Deo dicatæ speciem referret. Postea interno impulsu mota Oeniponte Sanctimonialium Virginum Asceterium construere decrevit, ibidem in Divinarum rerum contemplatione reliquos vitæ suæ dies transactura. Tum vero insigni, cælestique favore roborata Princeps, accedente etiam Pauli V. summi Pontificis auctoritate

ritate ac consensu sese operi accinxit, & quamvis Architectoriæ artis penitus ignara esset, manum tamen absdubio ducente supremo rerum omnium Architecto monasterii ichnographiam in tabula, quæ hodiedum exstat, juxta architectonicas leges exacte exarabat, positoque primo ædificii lapide, ut in altum exurgeret opus, omnibus modis urgebat. Paulopost alterum ordiebatur Monasterium, quod Domum Regularem vocant, in eadem Oenipontana urbe Virginibus & Viduis simul destinatum, priorique contiguum, in quo postmodum unacum altera ejus Filia Anna Catharina solemni votorum sponsione sese penitus Deo consecrabat, transactisque novem annis, meritis plena non sine magna sanctitatis opinione animam Deo reddidit die tertia Augusti. Prius vero duobus hisce Asceteriis tertium adjecit pro Viris Religiosis in principe ejusdem Civitatis suburbio ædificatum, in quæ tamen omnia tria hæc cænobia copiose dotata Sacrum Servorum Mariæ Ordinem introduxit, sicque Dei nutu atque consilio factum, ut per pientissimam hanc Archiducissam sacer hic Ordo in Germania quondam bellicis tumultibus exspirans, itetato refloresceret, in Provinciis præcipue hæreditariis Augustissimæ Do-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

mus Auſtriacæ honorificentiſſime diſfuſus.

§. CXXIV.

Diverſæ Gregorii XV. Conſtitutiones.

Bullar. magn. Gregor. XV.

Poſtquam Gregorius XV. neo-electus Pontifex pro more illis, qui in hoc conclavi erant, privilegia indulſerat, necnon univerſale Jubilæum ad divinam opem initio Pontificatus ſui pro ſalutari Catholicæ Eccleſiæ Regimine indixerat, quadam Conſtitutione die duodecimo Februarii edita Congregationem Siculam FF. Diſcalceatorum S. Auguſtini Italicæ eſſe unitam ratum habuit. Die autem decima quarta Maij Feſtum B. Thomæ a Villa nova cum Officio & Miſſa in univerſo S. Auguſtini Eremitarum Ordine ſolemniter celebrari indulſit, eandemque gratiam pro Feſto B. Paſchalis Baylon Fratribus Ord. S. Franciſci conceſſit: univerſo autem Ordini Benedictinorum novum Hoſpitium & Gregorianorum Collegium Romæ, in quocunque loco voluerint, erigendi facultatem die ſeptima Decembris dedit, annexis privilegiis totius Ordinis & Congregationum, etiam Caſſinenſis. Jeſuitis autem die ſecunda Octobris indulſit, ut Officium & Miſſam de B. Aloyſio celebrare valeant.

leant. Suppreſſit etiam Pontifex Ec- Sæc. XVII.
cleſiam Parochialem Sanctæ Cæciliæ A. C. 1621.
in Monte Jordano, illiusque reditus pro erectione duorum Canonicatuum impendit: Alia Conſtitutione die decima Maij Ordinem militiæ Chriſtianæ confirmavit. Die autem vigeſima prima Martii Congregationem B. V. Mariæ de Calvario ab Antonia Aurelianenſi Longevillæa, directore celebri P. Joſepho Capuccino, fundatam Apoſtolico diplomate approbavit: Verum ceteris omnibus longe celebratiſſima erat ejusdem Pontificis conſtitutio, qua deinceps ſummorum Pontificum electionem per ſecreta ſuffragia fieri, die decima quinta Novembris præcepit, hancque legem ſequenti anno die duodecima Martii per aliud decretum magis adhuc extendit: ambas vero Gregorii Conſtitutiones poſtea Urbanus VIII. die vigeſima octava Januarii anno 1626. confirmavit, cunctosque Cardinales, ex quibus tum triginta ſeptem Romæ erant, eo adegit, ut hunc eligendi modum ſe inviolata lege ſervaturos, jurato ſponderent. Exin autem in Eccleſiam id emolumenti redundabat, quod in tali electione quivis Cardinalium libere ſuæ conſcientiæ, ac voluntatis impulſum ſequi poſſet, cum tamen antea ſuffragiis manifeſtato expreſſo eligendi nomi-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

nomine datis quandoque prævalida quorumdam auctoritas ceteros etiam invitos secum rapuisset. Præterea summus Pontifex Congregationem Regularium Scholarum Piarum in veram Religionem cum trium votorum sponsione evexit, eosque omnium privilegiorum aliis Mendicantium Ordinibus concessorum die decima quinta Octobris participes reddidit. Denique summus Pontifex declaravit, quod Carmelitæ Discalceati iisdem privilegiis, quæ Clemens VIII. eis die 13. Julii anno 1604. pro Persidis Missione concessit, etiam in illis locis, in quibus hæreses grassantur, & schismatici impune permittuntur, uti & frui valeant.

§. CXXV.

Alia S. Congregationum decreta auctoritate summi Pontificis emanata.

S. Congreg. Rit & Concil. Daniel hist de France tom. 10.

Exorto dubio circa prærogativam inter Doctores & Sacerdotes, sacra rituum Congregatio die trigesima Martii decidit, quod præcedendi ratio inter Presbyteros ex Ordinis suscepti antiquitate, non autem ex Doctoratus gradu desumatur, eoquod Ordo sit longe dignior, quam Doctoratus honor: resolvit quoque eadem die, quod si in com-

communibus Sanctorum suffragiis sit facienda commemoratio de Cruce tanquam de Titulo Ecclesiæ, sufficiat illa ordinarie in Psalterio recitari solita. Declaravit etiam die vigesima sexta Junii sacra Concilii Tridentini Congregatio, quod si cura animarum incumbat Capitulo Cathedrali, atque a Canonicis per *turnum*, ut vocant, exerceatur, tum qui hujusmodi Canonicatum suscipit, teneatur lectioni casuum conscientiæ interesse; hujusmodi autem Canonici non examinentur pro Cura, cum admittuntur ad Canonicatus, sed cum datur eis facultas audiendi confessiones. Die autem septima Augusti decisum, quod laicorum Confraternitates in supplicationibus præcedant Regulares, ac postremo digniorem locum occupent Clerici Sæculares: Canonici autem Protonotarii non lucrentur distributiones quotidianas, nisi proprio habitu Canonicali interfint choro, processionibus &c. Præcedentiam vero sacra Rituum Congregatio die vigesima quinta ejusdem Mensis dignitatibus, & Canonicis habitu suo vestitis adjudicabat supra Generalem Vicarium, declarans, contrariam consuetudinem esse vetitum abusum. Die vigesima octava Septembris a S. Congregatione Episcoporum declaratum, quod Con-

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

Confraternitas recens erecta supplicationem eadem die & hora, qua antiquior, celebrare nequeat. Decisum quoque die decima tertia Novembris, quod Episcopus Canonicus præcedat omnes Canonicos & Dignitates in Choro, omnibusque actibus: cum autem in Elborensi Diæcesi quidam Regularis a Confessionibus excipiendis fuerit prohibitus, eoquod ab hæreticis originem traxisset, hinc mota quæstione, a S. Episcoporum Congregatione die decima sexta ejusdem Mensis definitum, nullum propterea esse prohibendum &c. Hoc item anno longe celeberrima, Virisque omni pietate, ac scientiarum eminentia clarissimis fæcunda Benedictinorum Congregatio S. Mauri urgente ipso Galliarum Rege a Gregorio XV. Papa fuit instituta.

§. CXXVI.

Henrici Sedulii, & Marcelli Pignatelli obitus.

Aub. Mir. Script. Sæcul. XVII.

Ex illis, qui ad Ecclesiæ utilitatem ingenii sui dotes editis lucubrationibus consecrarunt, & hoc anno vitæ suæ finem assecuti sunt, primo loco recensendus venit Henricus Sedulius patria Clivensis, qui Ordinis Fratrum Minorum in Belgio Minister Provincialis,

cialis, vitæ ac disciplinæ monasticæ severus, rigidusque Magister in veterum Patrum lectione potissimos vitæ suæ annos impendit, unde ea, qua eruditionis fama inclaruit, a Justo Lipsio aliisque sui ævi Viris longe doctissimis magni habitus, ipse quoque eruditas oppido lucubrationes posteris reliquit. Has inter præcipue commendatur ipsius commentarius *de præscriptionibus hæreticorum, & Apologeticum adversus Alcoranum hæreticorum*, quæ opera Antverpiæ, ubi etiam decessit, Plantinianis typis edita sunt. Præterea in Ordinis sui honorem conscripsit Elogia in SS. Imagines trium Ordinum S. Francisci, Vitas Sanctorum Ordinis sui, seu Historiam Seraphicam, & descriptionem monasteriorum Germaniæ inferioris &c. Haud inferiori eruditionis laude præstans erat Marcellus ex illustrissima Pignatelliorum familia Romæ ortus, qui Clericorum Regularium Theatinorum Ordinem, in quo pariter ex eadem propagine Fulvius, Pompæius vitæ Sanctitate conspicuus, Carolus, Michael, & Fabius numerantur, professus, Æsiensis Episcopus renuntiabatur. Scripsit epistolas Pastorales ad Clericos, & ad populum Æsiensem, necnon discursum de laudibus Pauli V. Pontificis Maximi.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. CXXVII.

Sæc. XVII. A.C. 1621.

§. CXXVII.

Franciſci Agricolæ, Joannis Barclaii, & Ludovici de Monteſinos extrema.

Andr. Bibl. Belg. Witte. Diar. vita Joan. Barcl. Erythr. Nic. Pinac. III. cap. 17.

Menſem Decembrem vitæ ſuæ poſtremum habebat Franciſcus Agricola, Leoni in Juliacenſi Ducatu natus: Hic Rodingæ, & poſtea Sitterii Parochus, ac Canonicus hæc eruditionis pietatisque ſuæ monumenta reliquit. I. Tres libros de æterno & vero Deo. II. Tractatum de Verbo Dei ſcripto & non ſcripto. III. De lectione Scripturæ Sacræ. IV. De Primatu Petri. V. De abominabili ſtatu concubinariorum impœnitentium. VI. De lectione horarum Canonicarum. VII. Libros IV. Demonſtrationum Evangelicarum. VIII. Speculum Biblicum. IX. Confutationem Anabaptiſtarum, pluraque alia.

Vid. Supra Lib. 186. §. 209. *pag.* 749.

Die duodecima Auguſti Romæ obiit Joannes Barclaius celebris Guilielmi, cujus fata antea deſcripſimus, unicus Filius. Hic Muſſiponti a Patre ſuo humanioribus literis erudiendus tradebatur Jeſuitis, qui perſpecta illius ſumma ingenii docilitate nil intentatum reliquere, *ut in ſuo eum numero haberent, unde adeo concinnaverant aream, adeo quaſi cibum*

cibum offuderant, ut nihil propius fuisset, quam ut eum caperent, nisi ejus Parens rem odoratus obstitisset, atque aucupum consilia disturbasset, eumque in Angliam conduxisset, ubi septendecim annorum Juvenis politioris latini sermonis peritia clarus commentarium in Statii Thebaida edidit, ac de Jacobi I. Angliæ Regis inauguratione elegantissimum carmen, necnon primam partem sui *Euphormionis Lusinini Satyricon* conscripsit, quod perlectum Rex adeo probaverat, ut Joannem apud se retinere statueret, opibus & honoribus locupletandum, quem tamen Parens, incautum juvenem hisce illecebris a Catholicæ Religionis cultu abduci veritus, Parisios secum conduxit, eo autem fatis functo, Joannes in Angliam ad Regem reversus est, perhonorifice exceptus, ubi tamen hujus Regni sectam saltem simulasse videtur, Regique in concinnando libro, cui titulus: *Funiculus triplex & cuniculus triplex*, operam præstitisse dicitur: cognito autem Salutis suæ periculo clam ex Anglia profugit, atque a Paulo V. in victu, vestitu, aliisque necessariis liberaliter habitus, librum seu *Paræneſin ad Sectarios* conscripsit. Quoniam vero Bellarminus Patris sui librum *de potestate summi Pontificis in rebus temporalibus* con- Sæc. XVII. A. C. 1621.

Sæc. XVII. A. C. 1621.

futaſſet, hinc Parentis ſui honorem vindicaturus, cum adhuc in Anglia hæreret, præter *ſeriem patefacti divinitus parricidii pulverarii*, necnon Apologiam ſui Euphormionis, edidit librum, cui titulus: *Pietas, ſeu publicæ pro Regibus & Principibus, & privatæ pro Guilielmo Barclaio Parente vindiciæ contra Cardinalis Bellarmini tractatum*: qui tamen liber anno Chriſti milleſimo ſexcenteſimo decimo tertio die decima Maij, & antea die ſeptima Decembris anno milleſimo ſexcenteſimo nono ejusdem *Satyricon* ab Inquiſitoribus Romanis proſcriptum fuit: Vulgaverat inſuper in Anglia librum, qui *Icon animarum* inſcriptus eſt. Celebratur quoque ejusdem Authoris *Argenis*, in cujus lectione Richelius Cardinalis aſſiduus erat: Proſtant etiam tria carminum volumina; inſuper typis parata habebat opera de Hieroſolyma a Chriſtianis expugnata, necnon Hiſtoriam de Europa, quam tamen morte præventus perficere haud poterat.

Demum die ſeptima Octobris ſexageſimo octavo ætatis ſuæ anno deceſſit Ludovicus de Monteſinos, Toletanus Theologiæ Doctor ac Profeſſor, qui præter alia commentarium in primam ſecundæ Divi Thomæ conſcripſit.

§. CXXVIII.

Sæc. XVII.
A C. 1621.

§. CXXVIII.

Franciſci Picotti, Martini Hamconii, & Petri Stevartii fata

His addere lubet Franciſcum Picottum, qui Theologiæ Jurisque Doctor præter obſervationem in Criſpum Salutium edidit ſalutationis Angelicæ explicationem ex ſententiis ſanctorum Patrum. Huic ſubjungimus Martinum Hamconium, qui certamen Catholicorum cum Calviniſtis, necnon Theatrum Regum, Pontificum, & Principum Friſiæ vulgavit, præter tractatum de Viris rebusque Friſiæ illuſtribus. His celebrior erat Petrus Stevartius Leodienſis Doctor, ac Theologiæ Profeſſor, & Ingolſtadienſis Cancellarius, necnon Leodienſis Epiſcopi Vicarius, qui commentarios in epiſtolas D. Pauli & Jacobi, necnon orationem de colloquio Ratisbonenſi publici juris fecit: edidit quoque apologiam pro Societate, & annotationes in libros IV. Manuelis Calecæ adverſus Græcorum errores &c. *Andr. Bibl. Belgi.*

§. CXXIX.

Joannis Marquez & Petri Arcudii mors.

Sæc. XVII. A.C. 1621.

Miræus Script. Sæcul. XVII. Dupin Bibl. des Auth. Eccl.

Eodem hoc anno die vigesima septima Februarii quinquaginta sex annos natus obiit Joannes Marquez Hispanus, ex Ordine FF. Eremitarum S. Augustini, Vir oppido clarus, totique Hispaniæ gratus, Theologiæ Doctor, & in Universitate Salmanticensi Professor, qui etiam ob admirabilem plane doctrinam cum summa eloquentia conjunctam Philippo III. Hispaniarum Regi a Sacris Concionibus erat. Præter plurima alia, quæ nitido calamo conscripserat, prodiit Hispano & Gallico idiomate ejusdem *Princeps seu Gubernator Christianus, efformatus ex vita Moysis & Josue.* Scripsit etiam Sermones in Psalmos 136. & 125. *sive de duplici Statu Jerusalem*, necnon commentaria in Librum Josue, & tractatum de Origine Ord. Eremit. S. Augustini, quem Gabriel Pennotus confutavit, & Franciscus Bivarius, necnon Thomas Herrerea defenderunt. Pergrata etiam literatis est memoria Petri Arcudii natione Græci in Corcyrensi Insula nati. Hic Romæ emenso studiorum curriculo a Clemente VIII. ad componenda populi dissidia in Russiam ablegatus est, quo munere feliciter peracto in latinæ Ecclesiæ utilitatem tam indefesso studio laborabat, ut S. Missæ Sacrificium ritu latino celebrandi

brandi facultatem ab eodem Pontifice obtineret: tandem vero Romæ in Græcorum Collegio vivere desiit. Scripsit eruditissimos commentarios de concordia Ecclesiæ Occidentalis cum Orientali præcipue circa doctrinam de Sacramentis: Vulgavit etiam duos tractatus de Purgatorio, & de igne Purgatorii contra Barlaam Monachum, præter tractatum Joannis Vechi de processione Spiritus Sancti: Plurimos etiam ex recentioribus Græcis Authoribus latinitate donabat. Observat Allatius, quod Arcudius nimis acerbo calamo Novatores infectatus sit, & catervatim omnia, quæcunque collegerat, sine selectu congerendo, ab argumenti sui scopo quandoque multum recesserit: Carpitur etiam, quod methodo & Scholasticorum opinionibus nimis pertinaciter inhæserit. Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. CXXX.

Quidam Scriptores e Societate defuncti.

Eundem annum exitialem sibi habuere nonnulli ex Societate Scriptores, & primo quidem Georgius Eberhardus Monachii in Bavaria natus, qui quosdam tractatus de voluntate Dei, de SS. Trinitate, & de Angelis scripsit. *Alegambe Bibl. Script. Soc. Miræus l. c.*

Sæc. XVII. A. C. 1621.

II. Caſparus de Zamora Hiſpalenſis, qui concordantias S. Bibliorum & tractatum de duobus Alphabetis, altero diſtinctionum variabilium, & altero invariabilium Romæ typis vulgavit III. Joannes Frayre Ulyſſiponenſis, qui Commentaria in IV. capita priora libri Judicum edidit.

§. CXXXI.

Nonnulli Scriptores ex Lutheri & Calvini ſecta mortui.

Die trigeſima Martii ſexagenario major deceſſit Joannes King Londinenſis Pſeudo-Epiſcopus, qui ſermones ſuos, necnon Prælectiones in Jonam poſteris reliquit. Hunc die vigeſima Auguſti ſequebatur Richardus Meredith Oxonienſis Profeſſor, poſtquam varia Theologica opuſcula & conciones in ſextum Micheæ caput vulgaverat. Jam ſupra memoravimus, Wenceslaum Budowitzium Baronem, Calviniſtam condignas rebellionis ſuæ pœnas dediſſe. Hic idem conſcripſerat Synopſin hiſtoricam, typicam & myſticam, præter circulum horologii ſolaris & lunaris. Inter Puritanos ſectæ ſuæ ſtudio acerrimus Stephanus Egarthon de catechiſatione, necnon de officiis erga Deum & Regem tracta-

tus

tus quosdam edidit: Obiit etiam hoc anno Franciscus Mason, quem Angli Ecclesiæ Anglicæ vindicem deprædicant, eoquod præter varios sermones vindicias Ecclesiæ Anglicanæ de consecratione, & ordinatione Episcoporum edidisset. Præterea Andreas Lonnerus Præco Susatensis odio in Catholicos efferveſcens scripsit *positionem tertiam & postremam Assertionis nominis Catholici bis centum articulis comprehensam adversus Papistarum clamores: relegationem Jesuitarum ex omni bene ordinata Republica vi novem argumentorum demonstratam: Praxin Catecheticam, homiliam de vera Ecclesiæ Evangelicæ concordia*, præter tractatum *de prædestinatione*, necnon *de Aqua sacra in cælo lustrali ex Apocalypsi c.* 14. *v.* 13. Crepuit die septima Januarii annos natus triginta sex. Eodem fanatismi æstro percitus Fridericus Seagebär Lutheranæ sectæ Theologus præter Polemica, contra Catholicos edidit tractatum de septem spiritibus Apocalypticis. Die vigesima prima Martii in Anglia decessit Guilielmus Tooker, qui edidit certamen cum Martino Becano, necnon tractatum de chrismate, seu dono sanationis, & de fabrica Ecclesiæ, & beneficiis Clericorum. Edidit quoque Joannes Schræderus Norimbergensis Pastor Aphoris-

Sæc. XVII. A.C. 1621.

Sæc. XVII A. C. 1621

mos Theologicos, tractatum de principio Theologico, & Judice supremo Controversiarum Theologicarum, præter Catechetica pluraque alia opuscula Theologica. Obiit die vigesima prima Januarii octogenario major Joannes Schopfius, qui dissonantiam Jesuiticæ doctrinæ a doctrina Christi, suam campanulam contra Tempestates, necnon dialogum de temporali vita, & gloria filiorum Dei Theutonico idiomate conscripsit, latino autem sermone edidit Academiam Jesu Christi. Præterea itidem ex Puritanis Henricus Jacob publici juris fecit defensionem Ecclesiarum, & ministerii Anglicani contra Franciscum Johnson, necnon institutionem Divinam veræ, visibilis, & materialis Christi Ecclesiæ, unacum tractatu de Passione, & victoria Christi. Denique in Polonia Jacobus Zaborovius Calvinista tractatum de missione Sacerdotum in Ecclesia Romana contra Smiglecium Jesuitam, necnon responsionem ad nondum Gordium ejusdem Smiglecii de vocatione Ministrorum edidit: Scripsit etiam tractatum de anima ignis cum aqua, ubi unionem cum Arianis sive Socinianis iniri haud posse, demonstratum ibat.

§. CXXXII.

Sæc. XVII. A.C. 1621.

§. CXXXII.

Joannis Arndii & Danielis Chamierii interitus.

Singularia Arndii & Chamierii fata specialem mentionem deposcere videntur, & quidem Joannes Arndius, Cellensis Superintendens a quibusdam tanquam Vir miraculis clarus deprædicatur, ab aliis ad inferni abyssum detruditur: Vix librum suum *de vero Christianismo* ediderat, cum Witenbergenses, Jenenses, & Argentinenses ob fidei puritatem, & doctrinam divina unctione plenam ad sydera usque illum extollerent, ac putido etiam commento ipsius librum, cui titulus: *Hortulus paradisi* ex igne illæsum prodiisse referrent: E contrario autem alii eundem vocarunt *Sanctum Diabolum*, & hæreticorum nequissimum, imo Joannes Corvinus Gadanensis Præco ex suggestu ad populum hæc verba protulit: *Diabolus Arndio suam reddet mercedem: nollem ego eo deportari, ubi ipse post mortem suam raptatus est:* ipse etiam Magister Waltherus calamum suum adversus Arndium acuere parabat: Lucas quoque Osiander, etsi ipsemet secta Lutheranus esset, Arndii tamen libros veneno hæretico imbutos, pestilentes, puro

Osiand. l. 3. Mem. c. 26. pag. 594. Arnold. Hist. Hæret. p. 2. l. 16. cap. 16. Vareni Rettung der vier Bücher *Arnds.*

Sæc. XVII. A C. 1621.

Evangelio contrarios, Papismo, Calvinismo, Flacianismo, Schwenckfeldianismo, Weigelianismo &c. turgidos deteſtatur, eosque ſine ſalutis periculo a ſimplicioribus haud legi poſſe affirmat. Taceo acerbiſſimas cenſuras, quibus ejusdem libros Roſſius, Cramerus, Menzerus, Rango, Schelwigius & nonnulli alii recentiores proſcripſerunt, cunctosque, qui Arndium non inſectarentur, tanquam hæreticos, & infames traduxere: quinimo miles quidam ſtricto pugione Arndium e ſuggeſtu declamantem invaſit, dicens: *cur Verbum Dei non doces?* ipſe etiam Arndius in epiſtola ad Conſulem Brunvicenſem queritur, quod publice & coram univerſo populo tanquam hæreticus, joculator, Sectarius, rudiſſimus & ſtupidiſſimus Aſinus, & a fideli populo fugiendus a ſuis Collegis fuerit traductus: Enimvero, cum Calvini ſectam tradere recuſaret, ex patria ſua Anhaltino Principatu exulare juſſus eſt. Obiit demum die undecima Maij: Præter jam recenſitos libros ſcripſit Evangeliorum explanationem, ſermones in Pſalmos, tractatum de unione credentium cum Chriſto Capite Eccleſiæ, pluraque alia.

Gramond. Hiſt. Franc. lib. 10.

Alter erat Daniel Chamierus Montalbenſis Paſtor, homo audax & ſeditioſus,

tioſus, qui minus erat in Eccleſiæ mu- Sæc. XVII.
niis verſatus, quam in aulicis artibus, A. C. 1621.
quibus etiam ſolebat Calviniſtarum tentare & enervare Synodos atque conſilia: Hic tempore, quo Rex Franciæ Montalbanum obſederat, rebelli militi adverſus Regem ſuum animos additurus, ſeditioſa concione in Templo habita de Regiis copiis differens finierat in hæc ipſa verba, quæ diſtincta ter voce repetiit: *Non ingredientur urbem Regii:* ipſemet vero thorace ferreo, haſtaque militari ad manum armatus in aggeres & valla tanquam gregarius miles deſcenderat, ubi tamen, licet propugnaculo tectus eſſet, tormenti globo, qui litera C. erat ſignatus, in fruſta diſcerptus eſt, vix agnito, unde & qua immiſſa eſſet pila. Hunc ergo exitum habuit parum convenientem ſeditioſus hic Vir, qui duntaxat pertinacis rebellionis nomine apud ſuos aura populari plurimum valebat: Erat etiam blasphemus in Chriſtum Dominum, dum Filium Dei, quem Verbum & imaginem Patris ſui non proprie ſed metaphorice dici pronuntiabat: Acriter inſuper inſectabatur Catholicos, ac Nemauſii cum P. Cotono diſputabat: Scripſit ſuam *Panſtratiam Catholicam*, corpus Theologicum, epiſtolas Jeſuiticas, necnon tractatum de *Oecumenico Pontifice.*

HISTO-

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ CONTINUATÆ.

LIBER CXCIV.

GREGOR. XV. PONTIF. MAXIMUS.
FERDIN. II. OCCID. IMP.

§. I.

Pax inter Ferdinandum Cæsarem, & Gabrielem Bethlenium stabilita.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Bellus laur. Austr. l. 5. pag. 498. Ludolph. l. 21. c. 3. Brachel. l. 2.

Cum Friderici Palatini Fautores tam in superiori, quam inferiori Palatinatu graviores belli tumultus concitarent, Ferdinandus Cæsar totum exercitus robur ad Rhenum versus ducere parabat: ut vero optatior hisce consiliis colluderet armorum successus, Hungariæ motus etiam propriæ auctoritatis dispendio pactis conditionibus componere sategit, nec irrito conatu; quippe præter Cæsaris Legatos Hungarorum Procerum non pauci, quos inter præcipui erant Emericus,

ricus, ejusque Succeſſor Stanislaus Comes Thurſo ſecta Lutheranus, propenſum ad pacem animum præſeferentes, tandem Nicoleopoli die vigeſima ſexta Januarii Cæſarem inter & Bethlenium Gaborem in hæc concordiæ pacta convenere. I. Cæſar omnibus Belliducibus Hungaris præteritorum veniam concedat. II. Bethlenius Regio titulo ſe abdicet, Regni coronam, & intra octodecim dierum ſpatium finitimas urbes Cæſari reſtituat, relictaque Hungaria nil contra Cæſarem, Domumque Auſtriacam moliatur: viciſſim Imperator Bethlenio pollicebatur. I. Quod ſervato Principis titulo, ſeptem Comitatus, & ad dies vitæ Caſſovienſem urbem, necnon Oppellenſem & Ratiboranum Principatum unacum Moncaziana, Toccaienſi, Sagmariana, & Eſchetenſi arcibus pacta pecuniarum ſumma Bethlenio tradere velit. II. Quinquaginta florenorum millia pro præſidiario milite in præfatis arcibus alendo ex Imperii pecuniis Bethlenius quotannis accipiat, ea tamen lege, ut hi milites Cæſari æque ac Bethlenio fidei ſacramento obſtricti eſſent. III. Regium diadema in arce Trinchinenſi cuſtodiatur usque ad proxima comitia, ad quæ etiam cetera remittantur negotia. IV. Religionis nego- Sæc. XVII. A. C. 1622.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

negotium eo in ſtatu, quo in primo Cæſaris ad Regnum acceſſu erat, relinquatur. V. Jeſuitæ rurſus in Regno recipiantur, nulla tamen bona immobilia poſſideant. VI. Bona oppignorata apud poſſeſſores ſuos usque ad comitia permaneant: poſtea vero aut pecuniis redempta aut donationibus alienata ſuis Dominis reſtituantur.

Transactis hiſce articulis Cæſarei Oratores Tyrnaviam conceſſere, Bethlenii mentem deſuper exploraturi. Hic quidem hæc pacis capita fata habuit, conſenſum tamen Turcici Imperatoris expetendum eſſe reſpondit. Ea res Cæſareis Bethlenii fidem ſuſpectam reddebat, eo potiſſimum nomine, quod præter Ottomanicas arces valido præſidio munitas, Gabriel inſuper multa armatorum millia Nitriæ conſcripſerit, Jeſuitis ſua bona reſtitui noluerit, ac demum Palatino, & Bohemis præter rebellionis veniam ſuas ditiones reſtitui petierit: rara adeo eſt potentis ſeditioſi reconciliatio integra & ſincera: Ceterum cuncta hæc Bethlenii poſtulata ad proxima Regni comitia Menſe Aprili celebranda fuere rejecta, Gabriele interim in Tranſylvaniam reverſo, qui tamen prius Tyrnaviam, Nitriam, Neoſolium & urbes montanas unacum Regio diademate reſtituit.

§. II.

Sæc. XVII.
Sæc. 1622.

§. II.

Sopronienſia Hungarorum comitia.

Interim Ferdinandus Cæſar Oenipon- *Merc. Gal-*
ti novam ſuam Sponſam Eleonoram *lob. t. 9. l. 3.*
Gonzagam Ferdinandi Mantuæ Ducis *Ortel. l. c.*
Sororem præſtolabatur, quæ die vi- *Barre hiſt.*
geſima Januarii Mantua diſcedens, die *d'Allemagn.*
quarta Februarii Oenipontum venit, ubi *p. 519.*
etiam exeunte hoc Menſe nuptiæ fuerunt celebratæ modeſto apparatu, pro temporum ratione: Inde vero Cæſar Viennam profectus, cum Hungariæ Proceres ferme omnes Sopronium ad futura comitia confluxiſſe compererat, die vigeſima quarta Maij ipſus quoque eo contendit, ſumma exceptus magnificentia: Biduo poſt comitiis datum eſt initium, ac ipſemet Cæſar pereleganti ſermone viginti duo capita, de quibus deliberandum eſſet, expoſuit: Horum autem ſumma hæc erat. I. Pax cum Turcis, nullum autem fœdus adverſus Regnum ineatur. III. Cuncti ſuas vires, & exigente neceſſitate pro repellendis Regni hoſtibus, & reparandis propugnaculis facultates ſuas impendant. III. Regium diadema Poſſonium transferatur. IV. Bona ſuis Dominis erepta reſtituantur, & olim Bethlenio conceſſa, poſt ejus obitum

Hun-

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Hungariæ Regno iterum vindicentur. V. Indulta præteritorum oblivione, Proceres integra fide ſeſe Cæſari obſtringant. VI. Nulla deinceps Urbs alienetur. VII. Publicis officiis Præfecti juſtitia inſignes præficiantur. VIII. Finitima propugnacula muniantur: Facta deliberatione Hungariæ Proceres cunctos hoſce articulos ratos habebant, ac ipſemet Bethlenius per ſuos Delegatos Cæſari, ejusque Conjugi prætioſa offerebat munia; paulopoſt etiam Oppellenſis & Ratisborenſis Principatus poſſeſſionem per eosdem ſuos Oratores accipiebat, qui tamen ejectis omnibus Præfectis religione Catholicis Calvinianos intruſerant: Movebatur etiam ingens altercatio circa Eccleſiaſtica bona, Hungaris acrius contendentibus, ea non eſſe reddenda, ſed duntaxat Eccleſiaſticis de congrua eorum ſuſtentatione proſpiciendum. E contrario autem hi cuncta ſibi inique erepta reſtitui poſtulabant: acriter utrinque diſceptatur, parumque abfuit, quin Eccleſiaſticorum unus ad Bohemorum imitationem a Calviniſtis e feneſtra in imum præceps ageretur: Tantam habet virium ad corruptelam in Sectariorum animis ſeditioſi exempli pravitas: Præterea Calviniſtæ Jeſuitas a Regno arceri, neminem a præteritorum

torum venia excludi, nullum natione Germanum finitimis propugnaculis præfici, atque in Religionis diſſidio ſolum Regni Palatinum fore judicem poſtulabant: Re utrinque diu agitata tandem Hungariæ Proceres in Cæſaris ſententiam conceſſere. ab eo tamen quatuor hoſce articulos ratos haberi efflagitarunt. I. Tam Calvini, quam Lutheri ſecta toleretur, & religionis diſſidia Palatinus componat. II. Finitimæ urbes Germano milite muniantur, de ſtipendiis autem exacte proſpiciatur, ne Germani Hungariam exhauriendi anſam haberent, ſecus, Hungaros, ſub imperio tamen Cæſareæ Majeſtatis, præficere, neceſſe foret. III. Moneta ad priſtinum valorem reducatur. IV. Cetera omnia gravamina tollantur: Ad hæc vero Cæſar ita reſpondit: I. Religio *ſub utraque* libere exerceatur, quia autem jurisdictio in Eccleſiaſticos nec ipſi etiam Cæſari, ſed ſoli Pontifici competit, ideo Cæſar deſuper Papam conſulere paratus eſt. II. Germanus miles absque imperii, quod ſubſidia contra Turcas conferre cogitur, injuria excludi non poteſt: ſint tamen ſemper duo Hungariæ Proceres in Imperiali Senatu Aulico, qui Imperii exactiones duntaxat ad conſervandos Hungariæ fines impendi curent.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

rent. III. Monetæ valor finito bello, dimissisque copiis imminuatur, quod tamen ob immensas Cæsaris expensas nunc ad opus deduci nequiret. IV. Hæc gravamina ipsimet, selectis ad hoc duodecim Nobilibus tollant, accedente postmodum Cæsaris assensu: Sublatis ferme omnibus hisce obstaculis Regia corona Trinchino Sopronium deferebatur, qua Eleonora die vigesima sexta Julii in Hungariæ Reginam solemni ritu inaugurata est, Ferdinandus vero Cæsar rebus e sententia fluentibus Viennam rediit.

§. III.

Postulata per Daniæ Regis Legatum in hisce comitiis proposita.

Merc. Gallob. t. 9. l. 3.

Nondum erant soluta Hungarorum comitia, cum Sivertus Paguisius Christiani IV. Daniæ Regis Legatus Sopronium delatus, in comitiis Cæsari hæc proponeret. „Cæsar tot millium „innocentium calamitatem misertus „Electorem Palatinum ad amicam compositionem ac reconciliationem clemen„tissime admittat, eoquod hic Bohe„miæ Regnum cum annexis Provinciis „restituere, & sese Cæsari subjicere „paratus sit, dummodo vicissim ei tam „Electoralis dignitas, quam ejus ditio-

„nes

„nes reddantur, & quamvis Rex de „juſtiſſima proſcriptionis cauſſa contro- „vertere nolit, ſæpe tamen in iis re- „rum anguſtiis, in quibus & Provin- „ciæ & populi periclitantur, ſeveritati „moderationem præferendam eſſe cen- „ſet, cum per eam non raro graviſſi- „mæ ſeditiones ſedatæ, & Regna ab „interitu vindicata fuerint. Cæſar „igitur bellicum apparatum hinc inde „in Imperio factum ſiſtere, & pro ſta- „biliendis reconciliationis conditioni- „bus locum & tempus deſignare velit: „ Ad hæc Cæſar Legato die ultima Maij hunc in modum reſponderi juſſit: „No- „tum eſt omnibus, quod Cæſar Bohe- „morum tumultibus nullam dederit „anſam, ſed Bohemiæ Proceribus & „ſubditis, quamvis perduellionis rei „fuiſſent, culpam condonarit, literas- „que Majeſtatis confirmarit: ipſi econ- „tra Cæſarem in ipſa ſua Regia Vien- „næ obſidere, eumque electo Fride- „rico exauctorare auſi ſint, Fridericus „quoque inique oblatum diadema non „modo acceptarit, ſed inſuperhabitis „Principum Mulhuſii congregatorum „hortationibus illud retinuerit, alios „Principes in ſocietatem vocarit, & „fœderationes haſce apud Ottomani- „cam portam promoverit, necnon col- „lecto etiam extero milite Cæſarem,

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Sæc. XVII. A. C. 1622. „eique addictos totis viribus oppugna„re, & tandem omnino extirpare co„natus fuerit: nihilominus Cæsar re„portata etiam Pragensi victoria con„ventum pro reddenda pace instituere „pararit, aditus tamen ad ejusmodi „conventus locum per Mansfeldii & „Brunsvicensis Ducis copias, earum„que devastationes eidem præpeditus „fuerit; nec his quoque injuriis fra„ctus Cæsar, ad Angliæ Regis preces „per Comitem Schwarzenburgum Le„gatum suum armorum cessationem, „& pro universalis negotii compositio„ne conventum indixerit. Postquam „vero Fridericus elusis omnibus cle„mentiæ viis nuperrime ex Hollandia „in Imperium erumpens, cum Mans„feldii, Brunsvicensis, & Jægerndorffi „copiis sese conjunxerit, & Cæsaris, ei„que adhærentium Provincias deva„stare molitus sit, Dano Regi Cæsar „deliberandum relinquit, an non satis „luculenter suum ad seditionem propen„sum animum testatus fuerit: nunc „vero, cum Schwarzenburgus Comes „cum Richardo Westono Angliæ Re„gis Legato Bruxellis de concordia a„gat, Cæsar hujus negotiationis exi„tum præstolari statuerit.„ Acceptis hisce literis Daniæ Legatus Palatinum excusare nitebatur, eoquod oblata Bohe-

Bohemici Regni ceſſione, nihilominus ejus ditio, inſuperhabita Ulmenſi compoſitione, a Bavaris retineretur, proin ipſe quibusvis mediis ſe defendere coactus fuerit: poſtea Orator denuo Cæſarem pro Friderico deprecabatur, eoquod timendum eſſet, ne Proteſtantes veniam, quam tamen Cæſar aliis ſeditionis reis & præcipue Bethlenio unacum binis Principatibus dediſſet, Palatino ejus ditionem aucupandi animo denegari interpretarentur. Tandem vero Cæſar die decima ſeptima Junii datis Sopronio literis Oratoris poſtulata ad proximum Conventum rejecit. Sæc. XVII. A.C. 1622.

§. IV.

Weſtphalia a Brunsvicenſi Duce devaſtata.

Dum hæc interim in Hungaria gerebantur, Chriſtianus Brunsvicenſis Dux, ac Halberſtadienſis Pſeudo-Epiſcopus Weſtphaliam crudelem in modum depopulabatur; quippe dirutis Pickelshemio, & Berenria, urbis incolas laqueo ſuffocari juſſit, omnibusque circumvicinis agris incendio devaſtatis Lippam ſeceſſit, ubi quemdam colonum, qui urbem incendere parabat, deprehenſum in quatuor partes

Barre Hiſt. d'Allemagne p. 517. Burgold. part. 1. diſc. 1. p. 80. Lotich. rer. Germ. l. 9. cap. 6.

Sæc. XVII. A. C. 1622. dissecari præcepit, ac demum continuato crudelitatis cursu totam Regionem emensus, populos exactionibus, & tributis exhausit, rusticis minitatus, quod singulis unam manum & pedem abscissurus esset, eoquod rusticus non ad bellum sed ad aratrum natus, una manu & pede naturali, altero vero ligneo contentus esse deberet: Præterea Lippam urbem conniventibus, cum Hispani præsidii pertæsi essent, civibus intercepit, ac tormentis duodecim inde abductis, Susatum oppidum expugnavit: dum autem vitæ licentia, & prædandi impunitas, proscriptos, omnique scelerum genere contaminatos magno numero ad hujus Prædatoris signa pellexerat, dumque & plurima per Westphaliam oppida incendiis, spoliisque exhausta in suam redegerat potestatem, exigui temporis spatio tam copiosum contraxit exercitum, ut Anholtio Bavaro Comite superior Monasterien'em & Paderbornensem Episcopatus invadere decerneret, præmissis ad eos literis, quibus ignem & gladium, ni ejus jussis parerent, interminatus est: ne vero inter minas stetisse videretur, mox Paderbornensem urbem, totamque Diœcesin cædibus & rapinis funestabat: Præprimis Judæos militum direptioni permisit, a Clericis im-

immensam auri vim extorsit, ac Divi Liborii Basilicam velut alter Heliogabolus spolians, auream Sancti hujus Patroni Statuam pondere octoginta Librarum cum ingenti Ecclesiæ thesauro eripuit, ac ipsemet sacræ imagini malleo & gladio suo brachium amputavit, ex reliquo autem trunco aureo monetam pro alendis suis sacrilegis latronibus cudi, in cusa vero moneta figuram brachii gladium evaginatum tenentis insculpi curavit, adjecta hac inscriptione: *Dei Amicus, Sacerdotum hostis.* Tam sacrilege præclarus hic Dei Amicus, ac genuinus Calvini furculus Deo jocari præsumpsit: Attamen hoc sacrilegum facinus Deus sat luculenter in sceleſto hoc juvene ulcisci voluit; præterquam enim quod nunquam postea victoriam aliquam reportasset, sed potius ab exiguo exercitu sæpius cæsus fuisset, insuper hoc adhuc anno brachium idem, quo antea tam sacrilege peccaverat, globi ictu percussum, & chirurgi ferro amputatum amisit, uti postmodum referemus. Priusquam vero criminum mensura esset impleta, ipso crudelitatis successu crudelior factus, elegantissimam Divi Mauritii ædem conflagravit, ac centies mille aureos, & Suffati Theodorico Fürstenbergio, ejus loci Episcopo aureum ba-

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Sæc. XVII A. C. 1622.

culum suffuratus, ab Herssensi Abbatia octoginta Thallerorum millia extorsit, ac ubique detestandæ malitiæ, immanitatis, & libidinis vestigia reliquit.

§. V.

Minaces ejusdem Pseudo-Episcopi literæ ad Bambergensem & Herbipolensem Episcopum.

Adlzreiter Annal Boic. part. 3. l. 7. Lotich. l. c.

Tanta Halberstadiensis exercitus sævitia ac petulantia Principes Palatinatus finitimos tandem provocabat, ut junctis viribus imminenti periculo obviare decernerent. Præprimis igitur Ferdinandus Coloniensis Elector collecto ex Palatinatu & Weteravia milite sese Bambergensis & Herbipolitani Episcopi copiis junxit, quibus Anholtius Bavaricæ militiæ Præfectus cum suo etiam agmine accessit: Hic plerasque civitates & Westphaliæ arces a Brunsvicensi invasas recuperavit, ipsasque ejusdem copias iterata clade repulit: cum vero Attendoretum veniisset, primum ejus agrum Stirumenses Equites invaserant, mox vero Brilæ a Croatis fusi, fugatique fuere, centum equis cum opima præda captis. Comperto postea Anholtini exercitus adventu tria Colonienſium peditum millia & sexcenti Equites die vigesima prima

prima Februarii trajecto Rheno sese Bavaris adjunxere: Accesserat etiam cum valido Hispanorum agmine Henricus de Monte seu Bergensis Comes; unde Brunsvicensis Giseccæ urbis, quam arcte cinxerat, obsidionem conclamatis vasis non sine dedecore solvere compulsus est; quapropter iram, minasque spirans intercepta Bavarorum cohorte minaces admodum literas ad Bambergensem & Herbipolensem Episcopum dedit, quarum summa hæc erat. „Dudum mihi notum est, quo „pacto Episcopus ex Sathanæ, & suo„rum complicum Jesuitarum impulsu co„pias suas ad Evangelicæ libertatis ex„cidium, & Hispanicæ Monarchiæ sub„sidium Bavaris conjungere non dubi„tarit, nunc vero suadeo, ut ab hoc „proposito quamprimum resiliat, suas„que legiones e Palatinatu inferiori ab„ducat; non enim Episcopum & ani„marum Pastorem decet, ferro & in„cendiis in oves grassari. Eo autem „spectat Palatini Electoratus oppressio, „ut prævalentibus Pontificiorum suf„fragiis septemvirorum Collegium clau„dicet, & Germaniæ libertas, ac Pro„testantium auctoritas interciatur; ni „ergo Episcopus mox militem suum re„vocaret, iisdem mediis, quibus in „Palatinos hactenus sævitum est, jure

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

„in Pontificios animadvertere cogor.„ Ita manſuete hic Pſeudo-Epiſcopus digniſſimo ſeni, Eccleſiæ Romanæ Epiſcopo, Franconiæ Duci, & S. R. Imperii Principi ſcripſerat.

§. VI.

Juliacenſis Urbs ab Hiſpanis occupata.

Meteran. Hiſt. Belg. l. 42. p. 356. Merc. l. c.

Mauritio Arauſionenſi Principe ad hiberna cum ſuis digreſſo, Bergenſis Comes Juliacenſis urbis & arcis obſidionem immoto plane ſtudio urgebat, jamque vallum urbi tanta altitudine objiciebat, ut ipſam quoque arcem inde, & propugnacula ejus omnia tormentis petere quam optime poſſet: quo explorato Spinola Marchio, qui opportuno tempore ad caſtra ſeſe contulerat, miſſo ad urbem tibicine deditionem fieri juſſit, ſecus, ſummis rem viribus aggreſſurus, ac nemini, ſi extrema experiri vellent, vitæ gratiam facturus eſſet: Ad has minas Pithanus urbis Præfectus, deditionem non a ſe, ſed a Fœderatis Belgii Ordinibus expetendam eſſe reſpondit. Ergo in mutuas cædes oppugnantium & obſeſſorum refervefcit ardor, rurſus ad deditionem provocatur Pithanus, qui palam usque ad Paſchatis feſtum expectari

Sæc. XVII. A. C. 1622.

ſtari rogavit, clam vero jam die decima ſeptima Januarii emiſſis tribus Tribunis cum Hiſpanis de deditione agere cæpit, ac per duodecim dies incaſſum exſpectatis Batavorum ſubſidiis in has deditionis leges conſenſit. I. Integra maneat Religio. II. Omnes Præſidiarii honorifice cum armis urbe excedant, relictis in urbe tormentis. III. Ægris Neomagum usque ſuppeditentur currus. IV. Præfectis & militibus bona immobilia vendendi facultas ſit. V. Arma & annona, necnon literæ & documenta relinquantur. VI. Milites ob æs alienum non detineantur. VII. Miniſtri Brandeburgici integro adhuc anno ſua munia exerceant. VIII. Civibus urbe excedere volentibus bona vendere &c. liberum ſit. IX. Bini utrinque obſides tradantur. Die igitur vigeſima ſecunda Januarii ſignatis hiſce articulis, traditisque urbis, arcisque clavibus Bergenſis Comes civitatem ingreſſus eſt, Pithanus vero Hagam Comitum adventans, quamvis ſeptuagenario major præclara Belgis obſequia præſtitiſſet, diuturno carceri incluſus contabuit: Hiſpani autem promotis inde caſtris Luſtorſienſem, Planckenbergenſem, & Monavienſem Præfecturas in ſuam redegere poteſtatem.

§. VII.

Sæc. XVII.
A. C. 1622.

§. VII.

Inhumanæ Mansfeldii ſpurii graſſationes.

Annal. Boic. Adlzreit. p. 3. l. 7. Famæ Mansf. contin. I. Blanc. Hiſt. de Bav. t. 4.

Quantumvis Mansfeldius ſpurius Mansfeldii Comitis Filius hoc item anno ob inveteratam rebellionis malitiam rurſus a Cæſare proſcriptus eſſet, inde tamen ferocior factus in Cæſareæ Domus excidium, & adhærentium Principum ruinam nova militum ſupplementa in variis Imperii civitatibus conſcripſit, eo feliciore ſucceſſu, quo facilius urbium Magiſtratus conniverent, & furioſius Lutherani Prædicantes ſub ſpecioſo conſervandæ Religionis obtentu claſſicum canerent: Ne vero Mansfeldius pro hoc eorum favore aut ingratus, aut minus rabido ſectæ ſtudio accenſus videretur, in Catholicæ Religionis contumeliam, Wimpfæ tres Sacerdotes ab Aris ipſoque Templo abripi, & ignominioſe ad petulantis populi ſpectaculum exhiberi, demum vero ſceleratorum more per celebriores urbis vias trahi præcepit. Maximilianus vero Bavariæ Dux, ne Mansfeldius ſe magis nova copiarum acceſſione firmaret, Tillium in hoſtem movere juſſit. Hic igitur nil cunctatus, habito delectu Sinzheimium, & Man-

Mannenbergam arcem Bavaris infestam die decima tertia Martii exiguo obsidionis labore occupat, motisque inde castris Mansfeldium insequitur. Hic enim Wansenavia rapinis & incendiis devastata, & Hagenoa urbe valido præsidio munita, rursus Spirensem Episcopatum invasit, extortaque a Clericis ingenti pecuniarum, frumenti & vini copia Meideburgensem arcem incassum obsedit; eam tamen postea captam militum direptioni ac integræ ruinæ reliquit, Tillius vero præter plurimas arces transeundo interceptas Berghusium, Hilgensteinium, & Palatinam Weingartæ arcem suis armis subjecit, atque opportune in Mansfeldianos Equites impetu facto septingentis horum cæsis, captisque quamplurimis Mansfeldii impedimenta invasit, direptisque centum quinquaginta curribus, captisque quingentis equis opimam prædam recuperavit: Die sexta Aprilis Hilspachium aggressus, cum præsidiarii honestas deditionis leges petulantius respuerent, oppidum vi expugnatum ad ceterorum terrorem ferro & igne devastavit: pari fato, eoquod æquali etiam arrogantia cives victoribus illuderent, Nicrogemunda urbs die decima quinta Aprilis diruta est, Tilliano milite tum in præsidiarios,

Sæc. XVII. A. C. 1622

Sæc. XVII. A. C. 1622.

rios, tum etiam in cives armatos immanius graſſante.

§. VIII.

Fridericus Palatinus ab exilio ſuo in Palatinatum clam reverſus.

Barre Hiſt. d'Allem. tom. 9. Lotich. rer. Germ. l. 9. cap. 4. Caraf. Germ. reſt. pag. 128.

De Mansfeldii, & Halberſtadienſis Pſeudo-Epiſcopi victoriis fama volando tantopere excreverat, ut Fridericus Palatinus in novas inde ſpes erectus, ac ſui apud Batavos exilii pertæſus, in Palatinatum reverti decerneret, ſpe concepta, quod ſua præſentia potentes in Germania fautores ſibi conciliare, rebusque ſuis deſperatis remedium ſaltem redintegrato bello quærere poſſet. Hanc in rem Amſtelodami tentoria & impedimenta quamplurima pro ſuo exercitu navibus imponi curabat, ſimulque, antequam iter aggrederetur, literas ad Electores, Principes, & Status Proteſtantes præmiſit, quibus haud diſſimulanter Hiſpaniæ Regem & Bavariæ Ducem velut pronuntiatæ in eum proſcriptionis Authores traduxit, adverſus Cæſarem queſtus, quod immerito, cauſſa indicta, Palatinatu & Septemvirali dignitate exuatus fuiſſet, eique expetitum Turcarum auxilium falſo imputatum eſſet, necnon Mansfeldii, Jægern-

Jægerndorffii, aliorumque expeditio in necessariam sui defensionem adornata in seditionis invidiam pertraheretur. His de causis Principum opem implorabat, ut cruenti hostium progressus sisterentur, & restituta pace Religionis libertas conservaretur. Verum ejus preces nullum ad miserationem flectebant præter Georgium Fridericum Bado-Durlacensem Marchionem, qui Cæsari, eoquod superiorem Marchionatum Badensem legitimis Eduardi Marchionis Filiis restituere jussus esset, infensus, tredecim peditum & Equitum tria millia conscripsit, lapsas Palatini res pro viribus promoturus; qui etiam per Hohenzolleranum Comitem de tanti apparatus caussa, a Cæsare rogatus, consueto tum rebellium commento, se pro suarum ditionum defensione arma sumpsisse respondit. Accepto autem tam opportuni subsidii nuntio Fridericus Palatinus iter suum accelerandum ratus, assumptis secum Michelovitio Bohemico Dynasta, & quodam Mercatore Argentinensi portu solvit, ac tridui spatio in Gallias appulsus, Parisios venit, ubi nemini cognitus, ipsum Regem publice prandentem vidit: dein per Austrasiam delatus, cum in quadam taberna pernoctaret, ab hospitis conjuge, quæ ex picturæ similitudine faciem

Sæc. VII. A. C. 1622.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

faciem ejus agnoverat, pene proditus fuisset, nisi se deceptam socii fuissent testati: inde vero in Alsatiam profectus in quodam diversorio in oppido Bitsii in duodecim gregarios Leopoldi Archiducis milites incidit, qui se præsente, minime tamen cognito acerba prorsus convitia in Palatinum militari licentia jaciebant, quibus etiam in Cæsaris salutem egregie potantibus, & pro more poculum propinantibus respondere cogebatur. Hoc periculum eluctatus, concubia nocte discessit, continuatoque itinere in Ducatum Bipontinum, inde Landavium pervenit, ubi Löwensteinio Comiti, qui Mansfeldii nomine urbi præerat, sese manifestans die duodecima Aprilis Germersheimium pervenit, a Mansfeldio, qui ibidem tum agebat, summa gratulatione exceptus.

§. IX.

Mansfeldii negotiatio de milite dimittendo cum Bruxellensi Legato rescissa.

Brachel. Hist. l. 1.

Eodem temporis momento Mansfeldius Comes, qui hucusque Friderico operam suam deprædationum mercede locaverat, eam Hispano venalem exhibebat, jamjam cum Rovillano Isabellæ

bellæ Bruxellensis Infantis Legato de ter centies mille aureorum pretio paciscens, ea lege, ut relictis Palatini partibus militem dimitteret, Hagenoam vero perpetuo jure, unacum Arausionensis Principis possessionibus ærario addictis posslideret, ac demum Imperii Princeps, ac Hispaniarum Infantis Marescallus, addita duodecim coronatorum millium pensione in singulos Menses numeranda, renuntiaretur, deinceps nemini præter Spinolam Marchionem obtemperaturus: Accepto autem de Palatini adventu nuntio Mansfeldius negotiationem confestim abrupit, Rovillanum tamen discedere parantem tamdiu detinuit, donec Palatinus adventaret. Hic vero Legatum prandio exceptum ita alloquebatur, *absline ab hoc commercio; mea enim interest, Mansfeldium non vendi, cujus opera ad recuperandam patriam meam contra leges tam Divinas quam humanas vi interceptam adhuc indigeo:* His auditis Legatus se a Mansfeldio veteri fraudum nundinatore delusum fuisse dolens, nulla mora discessit. Sæc. XVII. A. C. 1622.

§. X.

Tillius a Mansfeldio cæsus.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Annal. Boic. Adlzreit. p. 3. l. 7. Blanc. Hiſt. de Bav. t. 4. Lotich. l. c.

Interim Tillius motis ad Disbergam caſtris deditionem arcis ſibi fieri, Cæſaris nomine poſtulabat, recuſante autem Præfecto Bartholomæo Schmidio oppugnatio toto armorum impetu cæpta eſt, jamque pateſacta ad irruptionem murorum ruina de deditione actum: rumore autem interim in caſtris de Palatini reditu, & adventantibus hoſtium ſuppetiis ſparſo, Tillius obſidionem ſolvit: die autem decima quarta Aprilis Mansfeldius occupata Meidenburgica arce unacum Palatino Wiſelochum Palatinæ ditionis oppidum contendit, eoquod ibidem Tillius in editiore loco caſtra poſuiſſet, ne Mansfeldius copias ſuas Durlacenſibus jungeret, præpediturus: mox ergo Tillium ab infeſta ſtatione ſimulata prælandi copia pulſurus Equitum agmen ad tentanda Bavarorum caſtra præmittit, in hos autem cum Tillius improvido impetu irrueret, hoſtemque e pago Mingelsheimio ejectum inſequeretur, in diſpoſitas Mansfeldii & Palatini cohortes incidit: Tum vero utrinque cædes, ancepsque pugna: ubi vero Mansfeldius pagum incendi juſſerat, primo Tillianos pedem referre compulit, Bavarisque ob viarum anguſtias, & paludum profunditates auxilio eſſe præpeditis, cum fumus a reflante ven-

to

to in Tillianorum oculos delatus hostium conspectum adimeret, fusi fuere Bavari pedites, dumque se ad suos recipere festinarent, partim a Mansfeldicis strenue insequentibus male habiti, partim ab ipso Tillii equitatu, in quem turbatis ordinibus impegerant, protriti fuere, desideratis suorum circiter quadringentis, plusquam centum sauciis, captisque nonnullis, qui unacum Francisco Tercellio, Neidhardo a Tungen aliisque Tribunis Manheimium abducti fuere. Cessere in hostium prædam quatuor vexilla, totidemque minoris molis tormenta: Nec tamen Mansfeldio incruenta fuit hæc victoria; quippe præter ferme ducentos milites gregarios insuper Berlingeni, & Flersheimi Nobilium jacturam deplorabat: inde vero motis castris Sinsheimium & Eppingam recuperavit, Bavaro præsidio maxima parte trucidato: digressus autem inde cum Palatino Ladeburgum, cui Adolphus ab Eineten pro Rege Hispano præerat, dispositis circum undecim majoribus belli tormentis urbem tanto impetu verberabat, ut tertio obsidionis die ruina admodum ampla opportunum sibi aditum pararet: misso igitur tubicine deditionem fieri postulat, minitatus, ne infantibus quidem in utero materno parsum iri. Ad

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

hæc Adolphus reſpondit, ſe quidem uterum non geſtare, honeſtas tamen deditionis leges non reſpuere, ſi intra quatriduum adductis ſuppetiis non ſublevaretur: Acceptatur conditio & data incolumitatis fide Adolphus ad Mansfeldii colloquium egreditur, cum vero acceptas deditionis leges ad ſuos Tribunos referre pararet, Mansfeldici ſummo impetu in urbem irrumpunt, reluctantes trucidant, omnesque, quos vel fuga vel latebræ furori non ſubduxerant, promiſcua cæde delent, cumque per omnes ordines ætatesque indomiti victoris crudelitas, ac licentia vagaretur, ipſe Adolphus contra datam nuper fidem captus, a Mansfeldio per vim detinetur, damno ſuo edoctus, non habendam fuiſſe fidem illi, qui per Calvinianas fraudes toties Germanæ fidei illuſiſſet. Capta urbe Mansfeldius ex ſolo Commiſſarii Hiſpani hoſpitio decem aureorum millia abſtulit, ac præter opimam prædam octo vexilla, & arma quamplurima velut totidem perfidiæ trophæa ad caſtra reduxit, oppidoque mœnibus nudato arcem Epiſcopalem ſolo æquari juſſit.

§. XI.

Sæc. XVII.
A. C. 1622.

§. XI.

Durlacenſis Marchionis exercitus a Tillio profligatus.

Hujus victoriæ gloriam cum Mansfeldio partiebatur Georgius Fridericus Durlacenſis Marchio: aſt æmulatione inter utrumque exorta hic in Palatini ſubſidium ſeparatum in aciem eduxit exercitum, caſtris Wimpfenam inter & Hailbrunam poſitis. Hæc ubi ab exploratoribus Tillius cognoverat, hoſtem a Mansfeldicis ſejunctum aggredi ſtatuit, & Corduba Hiſpanici exercitus Imperatore in honoris æque ac periculi ſocietatem evocato, in quodam editiore colle, quem vicina texerat ſylva, aciem explicat. Datur ſummo mane prælio initium, ſequitur continua nec innoxia tormentorum exploſio: inde eminus ingens edita ſtrages, atque ex ipſa cæde creſcentibus pugnantium animis, cominus per turmas res agitur, ubi ambæ acies ita arcte cohæſere, ut arma armis pulſarent, mucrones in ora dirigerent. Jam ſecunda certaminis mutuæque cædis hora effluxerat, & adhuc collato pede, quaſi ſinguli inter ſe dimicarent, in eodem veſtigio hærebant, donec vincendo locum ſibi facerent: ſucceſſerant

Lotich. l. c. pag. 304. Merc. Gallob. t. 4. l. 3. Jæger. hiſt. Eccl. l. 2. c. 5.

Sæc. XVII. A. C. 1622

in pugnam recentes Bavarorum legiones, quæ tamen haud latius gradum promovere poterant, quam hostem prostraverant: nec inde cessabat vincendi aviditas, donec sub meridiem solis æstus utrinque hebetaret pugnandi ardorem: Respiratum ergo ad duas prope horas: tum vero recrudescente ferocia Tillius Durlachii castra curruum sepimento vallata aggredi jubet: Ergo Bavarici tanto ferociores effecti, leonique venatorum telis saucio haud absimiles, cum a tergo & a fronte ab omnibus ferme Durlacensibus undique impeterentur, generoso mortis plumbeæ contemptu omnes impetunt, atque in turmas aliquot equitum, quos Marchio immittebat, tanto impetu & furore ex sylva proruunt, ut incusso terrore, Equites unacum curribus aliquot Heilbrunam præcipiti fuga dilaberentur. Tum demum restaurato certamine in mutuas utrinque cædes procurritur, similisque ruinæ strages erat, diuque anceps steterat victoria, potius in Durlacensium partes inclinante: opportune autem Corduba cum recentibus suppetiis advolans, in hostem validius invehitur, turbataque prima Durlacensium peditum acie, disjectisque primis ordinibus jam in medium agmen irruit, confertos turbatosque insequitur,

Carafa Germ restaur. p. 122.

tur, ac demum in fugam agit. Extremam autem Durlacensibus calamitatem attulit pulvis pyrius, quo repleti quidam currus ignem conceperant, ingenti in Marchionis castris edita strage, ac equis, hominibusque ad duo jugera disjectis, ac misere discerptis. Ita demum prælio, quod ingruentes noctis tenebræ vix diremissent, accensi Divinæ Nemesis ignes finem Calvinianis oppido funestum imposuere: certe ex Catholicis nemo fuit, qui Deum tantæ victoriæ auctorem non deprædicasset, refert quoque Carafa, visam esse ab Hispano milite in aere candido amictu Virginem, quæ Catholicos ad pugnam hortata, victoriam promiserit. Ceterum sive ludibrium oculorum, sive vera species fuerit, id minime dubium est, quod eodem temporis momento, quo Hispanus miles se id vidisse crediderat, casu ignitus ejusdem fomes in Bombardam inciderit, atque erumpentes exin illico pilæ ignivomæ hostium currus incenderint, tanto omnium terrore, ut quaqua versum dispersus hostium exercitus haud ultra vires colligere, aut prælium restaurare potuerit. Cecidit potissima pars hostium, ex quorum numero erant Magnus Dux Wirtenbergicus, necnon Christianus Comes Palatinus Birckenfeldius, & Boechleus

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Merc. Gallob. t. 9. l. 2. pag. 404.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

leus Præfectus. Capti fuere plusquam mille quingenti, ex quibus præcipui præstantesque erant Belliduces Steinfelsius, Audinellus, Helmstadius, Löwensteinius, Ruestus, Brandtius, Hasius, Weylerus, Buttelbachius, pluresque magni nominis Tribuni, atque Præfecti. Victoribus in prædam cessere ænea belli tormenta triginta octo, mortaria quinquaginta tria, quinquaginta bellico apparatu, & quadringenta sex annona & pecuniis onusti currus unacum ducentis viginti quinque Talerorum millibus inter victores milites distributis præter alia florenorum aliquot millia. Denique Tillianæ fortitudinis monumenta numerabantur septem vexilla, & decem equestria hostium signa, ipsumque Durlacensis Prætorianum: Ipse vero Marchio post Hæchstensem cladem dimissis copiis suis Hochenbergam secessit.

§. XII.

Ludovicus Hassiæ Landgravius a Mansfeldio captus.

Brachel. Hist. l. 2. pag. 55. Lotich. l. 11. cap. 5.

Accepta hac clade, Durlacensis cum infaustis exercitus sui reliquiis ad Mansfeldium confugit, qui tum Hagenoam urbem, quam Leopoldi Archiducis copiæ ante cinxerant, obsidione libe-

liberaturus accurrit, nec improſpero ſucceſſu; cum enim Archidux in ejus occurſum mille cataphractos emitteret, aditum hoſti occluſurus, hi Oberntrautio, quem Mansfeldius oppoſuerat, ignava manu reſiſtentes, tandem arrepta fuga in caſtra reverſi ſunt, ac validiſſimum hoſtem inſtare mentiti, tanto terrore caſtra repleverant, ut ceteri quoque relictis omnibus, partim in ſylvas, partim in oppida ſine lege profugerent, qui tamen ferme omnes ab inſequentibus Mansfeldicis cæſi, aut ſub ſigna redacti ſunt. Inde Mansfeldius, rurſus Spirenſi Epiſcopatu miſere devaſtato, unacum Friderico Palatino concubia nocte Ludovici Darmſtadienſis Landgravii, qui ob præſtitam Imperio, & Cæſari conſtantiam cognominabatur *Fidelis*, ditionem inopina vi invaſit, captaque urbe ſuis militibus omnem prædandi ſæviendique facultatem conceſſit; Raro tum viſa fuit militiæ ferocientis omniaque pro libidine tentantis major ad omnem immanitatem licentia: integri armentorum greges abiguntur, ſpoliantur domus, torquentur incolæ, & nec miſerorum planctus, nec infantium ac mulierum lacrimæ, nec Virginum, & Matronarum preces libidinoſi militis petulantiam, crudelitatemque emolire

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

poterant: Ipsa etiam Landgravii civitas militum direptioni ac libidini fuisset exposita, nisi Dux Saxo-Vinariensis hisce prædonum ausibus esse opposuisset: Horum tamen cruentas manus haud effugere poterat ipsemet Landgravius, nullius criminis, nisi debiti in Cæsarem obsequii reus: quamvis enim per occultas vias secederet, in via tamen agnitus, a truculento milite captus in arcem deducitur, ubi autem Tillium pro liberando Landgravio instare compererat Mansfeldius, illum Manheimium in custodiam secum abduxit, cujus postremum agmen Tillius, qui fugientem strenue insequebatur, ingenti clade affecit, magna etiam prædæ parte hostibus erepta, quæ eo opulentior erat, quo Mansfeldiani latronum more in stipendii vicem prædandi impunitatem nacti, pauperum & Ecclesiasticorum spoliis magis, quam causſæ partium studebant.

§. XIII.

Christianus Brunsvicensis Dux, Pseudo-Episcopus Halberstadiensis Hæchstæ a Tillio cæsus.

Bellus Laur. Austr. l. 6. Annal. Boic. Adlzreit. p. 3. l. 7.

Dum hæc in Palatinatu gerebantur, Christianus Brunvicensis Dux, qui pariter bellandi artem in prædandi dexteri-

Sæc. XVII. A. C. 1622.

teritate collocaverat, devastata Westphalia trans Visurgum structo ponte portatili in ditionem Moguntinam cum suo exercitu populabandus irrumpere parat; a Palatino enim jussus erat, ut rebus jam in Westphalia præclare gestis sese cum Mansfeldio jungeret: obstabant equidem Hispani, Colonienses, & Neoburgici Ducis, qui recens accesserat, milites; nihilominus destructis pontibus Halberstadienses haud ultra insequi poterant, in Westphaliam tamen reversi nullo ferme negotio recepere loca, quæ illi a tergo tenui præsidio munita reliquerant; Hispani vero e Susato, Hammonia, Albena, aliisque oppidis, ejecto milite præsidiario totam Marchiam Halberstadianis copiis liberarunt. Christianus econtra Fuldensem Principatum, Coburgensem Ducatum, totamque Weteraviam rapinis, incendiis, & vastationibus emensus, capta Ursalia Moguntinam Diæcesin ingrediebatur, militibus suis crudelitate plusquam barbara longe lateque vastitatem inferentibus: Nondum Mænus junctus erat pontibus, quorum beneficio Mansfeldius sese Halberstadiensi jungere potuisset: interea vero ejusdem Bellidux Knipphusius Hæchstam intercipere parabat, ast a præsidiariis strenue rejectus, globoque

Blanc. Hist. de Bav. t. 4. Barre hist. d' Allem. pag. 526.

per

Sæc. XVII. A. C. 1622.

per cubitum penetrante ſaucius reverti cogebatur: altera die cives juxta ac præſidiarii, totius Halberſtadiani exercitus conſpectu territi, ac naviculis in adverſam Mæni ripam profugi, urbem omni defenſione vacuam hoſti reliquerunt: ceteri vero, quibus vel fugiendi animus vel opportunitas deerat, ab irruente milite interfecti fuere, cunctaque ſuppellex adhuc reliqua in prædas redacta eſt: Sequenti die ipſemet Brunvicenſis Dux cum ſuo exercitu urbem ingrediebatur, pagis oppidisque ferme omnibus miſerrime continuato incendio conflagrantibus: quæ tam barbara inhumanitas cladem non procul abeſſe præſagiebat. Excitabatur pauperum ejulatibus Maximilianus Bavariæ Dux, cujus juſſu Tillius adſcito Hiſpanorum auxilio Equeſtres turmas Halberſtadio oppoſuit: Velitationibus res adhuc agitabatur, adverſa Tillii fortuna, unde Halberſtadio crevit animus, qui impedimentis trans Mænum miſſis, ut proximæ cladis timore magis quam ipſa clade Bavaros obrueret, univerſas vires prælii avidas in conſpectum dedit: viciſſim Tillius capta Rudelheimiana arce opportunam explicandis copiis ſuis planitiem nactus eſt, ubi belli tormenta tam dextere collocaverat, ut decuſſatim

tim directi in hostem ictus nunquam innoxie caderent. Jam ergo die octava Junii in conspectu utraque acies erat, cum prior Tillius die vigesima Junii in hostem moveret, primaque tormentorum explosione Halberstadienses Equitum cohortes continenti cæde prosterneret. Pugnatum acriter juxta ac cruente, sextaque jam hora mutuas inter cædes effluxerat, cum Halberstadius animo fractus, suorumque Tribunorum impulsu deceptus, peditibus suis fortiter adhuc dimicantibus, copias noctis beneficio per amnem subduci præciperet: Hæc jussio velut desperatæ victoriæ, imminentisque cladis inditium credebatur: mox turbida oritur conclamatio, sequitur ordinum confusio, ac tandem laxis habenis effusa e prælio fuga: Equitatus turmatim ad Hæchstæ pontem convolat, cumque non modo pons fugientes, sed ne amnis quidem caperet, suaque agmina improvide subinde cumularent, equites mille quingenti, peditesque magno numero graves armis, & prælio ac fuga debilitati gurgitibus hauriebantur, ipso etiam Löwensteinio Comite submerso: ipse vero Halberstadius unacum Ottone Hermano Comite Stirumio & exigua Equitatus parte ægre in adversum littus natando eva-

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

evaſit, Bensfeldium profugus. Hærebat in tergis fugientium peditum victor Tillius, a quo, non minus quam a piſcatoribus & agricolis ex adverſa ripa collocatis maximo numero mactati captique ſunt. Ii vero, qui ſe Cronbergam ex fuga receperant, trucidati, qui autem Aſchaffenburgum Mildeni burgum & Amerbachium, capti fuere. Poſtea recuperato Ladenburgo Comes Thelenius Tilli juſſu Höchſtam urbem deditione cepit, interemtis præſidiariis; arcem vero Præfectus tradere renuebat, vi tamen admota deditio facta eſt: Tillius equidem præſidiariis vitæ veniam dare paratus erat, obſtitit tamen Einottus Tribunus, qui hoſce latrones venia indignos cenſebat, eoquod paulo ante nulla habita ſexus aut ætatis ratione in inſontes infantulos & imbelles fœminas immaniter ſæviiſſent, ac inſuper decrepitæ jam ſenectæ Monachum amputatis virilibus (fœdum dictu) emaſculaſſent. Demum parta hac victoria, ac quinque Jeſuitis quos Brunsvicenſis Dux Paderborna captivos abſtraxerat, libertati aſſertis, Tillius in Intuergos, Corduba vero Oppenheimium copias ſuas reduxere: Cecidere in hoc prælio plusquam octo Brunsvicenſium millia, cunctaque belli tormenta, Sarcinæ & prædæ in Weſtphalia

phalia corraſæ victoribus ceſſere: Ex Auſtriacis cæſi nonniſi trecenti triginta quinque numerati ſunt. Tantulo impendio ingens victoria ſtetit. Sæc. XVII. A. C. 1622.

§. XIV.

Mansfeldius a Tillio profligatus.

Gemina hac clade perculſus Fridericus rebus ſuis deſperare cæperat, ex adverſo Mansfeldius inde efferatior factus, Lorſenſe Monaſterium invadere ſtatuit, quo comperto Tillius unacum Anholtii Comitis exercitu eundem ſtrenue inſecutus, poſtremum illius agmen invaſit; cum autem Mansfeldius concitatis feſtinatione copiis in Sylvam ſeſe reciperet, Tillius tres legiones & Croatarum turmas fugientibus inſiſtere juſſit: mox autem tanta orta eſt inter Mansfeldianos confuſio, ut ruptis Ordinibus diffugerent, deſideratis ſuorum plusquam mille quingentis, multisque captis, quos inter præcipui erant Fridericus Comes Birckenfeldius, Philippus Mansfeldius Comes & Golſteinius Tribunus. Parum abfuit, quin Fridericus ipſe Palatinus in Croatarum manus veniret: quo tamen periculo defunctus Manheimium ſeceſſit, unacum Mansfeldio, qui Ludovicum Haſſiæ Landgravium ibidem in cuſtodia deten- *Annal. Boic. l. c.*

Sæc. XVII. A. C. 1622.

detentum indigno prorsus modo habebat, eique identidem exprobabat, quod per imbellem socordiam, & abjectum Cæsaris obsequium a fœderatis armis abstinuisset: præterea molestius enudem sollicitabat, ut ab Imperatoris fide desciscet, Calvini sectam in suis ditionibus toleraret, arcemque Russelsheimiam dederet: Verum ejusmodi indignæ sollicitationes constantem Ludovici animum frangere haud poterant: Tandem vero, cum Reges ac Principes generosi hujus captivi liberationem urgerent, Fridericus Palatinus eundem libertati restituit, ea lege, ut deinceps nec contra Palatinum, nec contra hæredes ejus hostile quicquam moveret.

§. XV.

Mansfeldius atque Halberstadius junctis viribus Alsatiam depopulantes.

Lotich. pag. 310. Annal. Boic. l. c.

Superfuere Halberstadio ex nupera clade quinquies mille equites, peditesque mille octies: has igitur copias sociare constituit Mansfeldio, quocum in inferiorem Alsatiam rursus irrumpere decretum erat, ut ex corrasis pecuniis, pauperumque spoliis ambo militaria stipendia militibus suis numerare

rare posſent; nec eos famelica ſpes fefellit; quippe ab Argentinenſibus, qui ſemper Cæſaris partibus adverſabantur, gratanter excepti, omnibusque neceſſariis abunde proviſi fuere: poſtea Nilhelmio oppido vi capto, pagisque quamplurimis igne ferroque devaſtatis, tantam pecuniarum, auri, argenti, ſuppellectilium, vini, frumenti, omnisque generis alimentorum vim abſtulerant, ut toti ferme exercitui reficiendo copia par eſſet. Nondum tamen ſine ſanguine ſatiata erat eorum cupiditas, quocirca Andlavienſi, & Coshemienſi urbibus incendio deletis, incolas omnes, eoquod Palatinum *erronem*, & Mansfeldium *Spurium* nominaſſe dicerentur, nulla ſexus vel ætatis habita ratione tanquam in macello jugularunt. Sæc. XVII. A. C. 1622.

§. XVI.

Fridericus Palatinus infecta re in Hollandiam reverſus.

Cum Fridericus Palatinus tot cladium, nullius autem victoriæ in rem ſuam profuturæ teſtis eſſet, animum deſpondere cæperat, nonnihil tamen erectus inopino nuntio, quo ſparſum fuerat, Hiſpanos e Palatinatu præcipiti pedum ſtudio evolaſſe, eoquod Prin- *Barre hiſt. d'Allemagn. Merc. t. 9. lib. 3. Nan. hiſt. Venet. Puffendorf. rer. Suec. l. 1.*

Sæc. XVII. A. C. 1622.

ceps Mauritius ductore Henrico Friderico Principe aliquot armatorum millia in Brabantiam emisisset; omnem vero, quam conceperat, spem abjecit Fridericus, comperto, quod hic idem Princeps, nequidem expectato Tillii Comitis, suique exercitus adventu, ad suos reversus sit, non alio momentaneæ expeditionis emolumento, nisi quod plures pagos & Monasteria, necnon Infantis & Spinolæ hortos & palatia incenderit, atque aliquot captivos, & ex illis quosdam Abbates, Monachos & Moniales cum opima præda abegerit. Exiguum insuper rebus suis præsidium Friderico repositum erat in Mansfeldii prædationibus: Magis proficua videbatur Christiani Daniæ Regis & Saxoniæ Electoris opera: Hi enim non modo per literas, sed etiam per Legatos suos Cæsarem pro Friderico impense deprecabantur; idipsum quoque Jacobus Angliæ Rex maximo conatu urgebat, ipsique Friderico auctor erat, ne sibi ipsi in re tanti momenti deesset: cum autem Friderici Fautores ac Belliduces Mansfeldius & Durlacensis adhucdum Imperium infestis armis inundarent, imo ipsemet Fridericus cum Mansfeldio Alsatiam devastaret, & Tabernarum urbem arcta obsidione cingeret, hinc Cæsar Legatis

Londorp. t. 2. p. 626. chronicon pag. 287.

tis pro Palatino deprecantibus hæc re- Sæc. XVII.
spondit: „intempestive a me gratia exo- A. C. 1622.
„ratur pro Principe, qui continue arma
„adversus me in manu tenet, integras
„depopulatur Provincias, legesque &
„Imperii Constitutiones violat, & con-
„temnit: quando vero Palatinus a suis
„stipendiis dimiserit ejusmodi Viros,
„qui omnia ferro & igne devastant,
„tum ad Angliæ & Daniæ Regum pre-
„ces animum inclinare potero:„ Hæc
Cæsaris excusatio utrique Regi ac Sa-
xoniæ Electori adeo æqua videbatur,
ut tanquam pacis arbitri Fridericum
urgerent, quatenus Mansfeldio, &
Brunsvicensi, omnibusque eorum Tri-
bunis ac copiis, militari more missio-
nem daret. Paruit monitis Fridericus,
relictoque Palatinatu Sedanum &
inde ad Batavos secessit. Mansfeldius
vero Friderici sacramento solutus, Ta-
bernarum obsidione relicta fidem suam
obsequiumque pro more suo venale ex-
posuit. Paulo ante Tillio spem fece-
rat se, deserto Friderico, ad Cæsaris
obsequia transiturum, si præteritorum
criminum veniam, & copiis suis sti-
pendia obtineret: cum autem Maximi-
lianus Bavariæ Dux a Tillio edoctus,
se ejusmodi officiis nullam habere fi-
dem respondit, nunc eodem Tillio in-
terprete usus, suam & Christiani Du-

Sæc. XVII. A. C. 1622.

cis operam rursus Cæsari venalem offerebat, dummodo proscriptionis veniam, & militibus stipendia impetraturus esset, vicissim pollicitus, fore illico, ut uterque Sacramentum Cæsari diceret, & deinceps integra fide militaret, vel si hæc Cæsari non allubescerent, saltem pateretur, ut innoxii e vestigio Imperii finibus excederent: Attamen eorum promissis nulla habebatur fides: quocirca ambo cum decem peditum, & octo Equitum millibus in Lotharingiam venere, omnem militibus suis, ne signis dilaberentur, prædandi licentiam concedentes: tandem universam Lotharingiam rapinis emensi, Mosella trajecta Ludovico XIII. Galliarum Regi sua offerebant obsequia, negotiatione tamen frustrata, ab Hugonotis, necnon Angliæ & Hispaniæ Regibus expetebantur, ipse tamen Mansfeldius Batavis sectæ affinitate conjunctis sua obsequia dicare præferebat, ac de obsessa Berga sollicitus, Brabantiam versus iter suum dirigebat.

§. XVII.

Heidelberga a Tillio obsessa.

Lotich. rer. Germ. l. 12. cap. 1.

Bello e Germania in Belgium per Mansfeldium translato, conventus in Friderici Palatini caussa Bruxellis habi-

habitus minus prosperum fortiebatur exitum: Enimvero Schwartzenburgus Cæsaris Legatus de reddenda pace serio cum Angliæ Regis Oratoribus agebat; cum vero Palatini Ministri integram suæ ditionis necnon Septemviralis dignitatis restitutionem pertinacius peterent, crebris hinc inde deliberationibus tempus terebatur: Ne tamen declinatæ reconciliationis calumnia in Cæsarem caderet, ejusdem Legati consensere, ut aliqua Palatinatus pars Friderico redderetur, ejusque Filio primogenito post obitum Maximiliani Bavariæ Ducis dignitas Electoralis salva esset, ea tamen lege, ut Catholicæ Religioni addiceretur. Hanc vero conditionem rejicientibus Palatinis, totum negotium, utpote, quod universum spectaret Imperium, ad proxima Comitia Ratisbonæ celebranda referebatur: Interim Maximilianus ex Cæsaris mandato Tillium jussit in Heidelbergam Palatinatus Metropolin arma vertere: Hic igitur exeunte Mense Julio, intercepto prius Laudenburgo oppido urbi propius castra admovit, occupatoque monte, quem incolæ *Sanctum* appellant, dispositisque belli tormentis urbem quatere cæpit, utque suppetias, si quæ adversa ripa immitterentur, intercipere posset, occupato

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Carafa l. c. Annal. Hoic. Adlzreit. p. 3. l. 7. Meteran. Hist. Belg. l. 42.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Nicri ponte propugnaculum excitavit: obsessis autem ex arce identidem detonantibus, Tillius altius erecto aggere tormentorum impetum elusit: crebris tamen nec incruentis eruptionibus, ac velitaribus pugnis per integros quatuor dies continuatis, ingens utrinque clades facta est, quin tamen urbis eo ex latere expugnandæ spes affulgeret: quocirca Tillius motis castris Laudenburgum copias suas reduxit, trajectoque ibi Nicro ad alteram urbis partem castra posuit, nullo tamen alio successu, nisi quod aliquoties urbis excubias loco moveret, & pedites suos ad colligendum ex agris frumentum & ad pagos oppidaque viciniora diripienda opportunius emitteret: Sub idem tempus Landavium etiam, Friesselsheimium, Wintzingam & Neostadium invasit, validisque præsidiis firmavit, auctus duabus legionibus, totidemque belli tormentis, quæ trajecto Rheno in ejus castra transmissa fuere: Pariter Leopoldus Archidux recuperatis Brisaco, Hagenoa, Germersheimio, Landavia, & Weissenburgo Spirensem Episcopum in suam Metropolin, & Bado-Badensem Marchionem restituta religione Catholica in suam ditionem reduxit, demum Wormatia præsidiis munita, reliquam copiarum partem

trans

trans Rhenum ad Tillium misit, sibique tres Bavaras legiones adjunxit, quæ Germertsheimium paulo ante expugnaverant. Guilielmus vero Badensis Marchio, prout promiserat, ejectis Lutheranis Præconibus, tam feliciter fidem Catholicam reduxit, ut omnes subditi tam ferventer Sacra Catholicorum susciperent, ut nunquam ea abjurasse putarentur, & vere sese antiquos Catholicos pietate & religione præseferrent. Sæc. XVII. A. C. 1621.

§. XVIII.

Continuata Heidelbergæ obsidio, urbisque expugnatio.

His suppetiis auctus Tillius e variis circum propugnaculis urbem longe vehementius quatere cæpit, apertisque versus mœnia vallis, continuis tormentorum explosionibus ingentem stragem obsessis, tectisque intulit: Dimicatum sæpius velitari prælio, æquato tamen utrinque damno ac decore. Die autem vigesima sexta Augusti Tillius misso in urbem tubicine deditionem fieri postulat, quam tamen, cum Mervenus Urbis Gubernator denegaret, ac consensum a Veero Anglo Manhemii degente petendum responderet, Tillius tanta vi ac frequentia vicos e colle & *Bellus taur. Austr.*

Sæc. XVII. A. C. 1622.

tormentorum ſuggeſtibus conſpicuos intra mænia infeſtari juſſit, ut proxima deditio ſperaretur, præcipue cum obſeſſi commeatu, ſale, aliisque victualium generibus, excepto pane & vino, egere inciperent: Exurgebant in colle Heidelbergenſi binæ turres, quarum una ad Cæſaris, altera vero ad Bavarorum invidiam *Anti-Cæſarea*, & *Anti-Bavara* nominabantur. Cæſaream Tillius die vigeſima nona Auguſti, irrito tamen ſucceſſu aggrediebatur: iterata autem impreſſione die octava Septembris adjectum Cæſareæ turri vallum armata manu occupabat: octavo poſt die omni ex parte in urbem irruptionem fieri juſſit, ubique tamen repulſus, & nonniſi exiguo propugnaculo potitus. Redintegratur die decima ſeptima ejusdem menſis irruptio, occupataque tam Cæſarea quam Bavara turri, interceptisque ferme omnibus propugnaculis exterioribus Cæſareo-Bavari militem ad ſuburbium magno numero confugere compellunt: quo conſpecto Præfectus, cum timeret, ne perſequentes eos Bavarici oppido potirentur, Spirenſem portam obſervandam curabat, militibus, qui in exterioribus etiamnum propugnaculis dimicabant, Bavarorum furori relictis, a quibus etiam maxima parte trucidati ſunt.

Trutz Kaiſer Trutz Bayren.

Dum

Dum igitur cives militesque in aliis locis defendendis occupati erant, Croatæ juxta & Tilliani Equites, superato Nicro suburbium ingressi hinc inde incendia sparsere: Tum vero non pugna, sed cædes erat; quippe Bavari transcensis mænibus cominus in obsessos irruunt, confertisque non uno cædendi genere manibus in resistentium viscera grassantur, simulque sclopis, simul hastis, gladiisque in obvios feriunt: vicissim vero obsessi in Tillianos omnem rabiem exerunt, & effusa glandium procella, a fronte & a tergo hostem urgent, ac multiplici clade suorum mortem ulciscuntur: nihilominus cum Tilliani mænium victores turmatim in urbem involarent, obsessi tanto numero impares in urbem veterem confugiunt: ast ne hic quidem fatigatis, & pene mortuis cessare tum licuit; Tilius enim fervente militum alacritate illico vim urbi admoveri jubet: Edicto citius Bavari, ut nactam prosequerentur victoriam, conversoad oppidum inpetu, illud magno furore aggrediuntur, murum superant, in vicos, domosque evadunt. Deprecabatur Præfectus direptionem, civiumque necem: at militis fortitudine jam in rabiem versa nequidem audita sunt Ducum violentiam cohibentium imperia: quocirca

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Sæc. XVII. Sæc. 1622.

Gubernatori oppidanisque nil reliquum erat, quam saluti suæ in arce subsidium quærere.

§. XIX.

Arcis Heidelbergensis deditio facta.

Blanc. Hist. de Bav. t. 4. Barre Hist. d'Allemagn. t. 9. p. 528.

Hujus urbis expugnatione die decima sexta Septembris facta Tillius altera die omnem belli apparatum arci admoveri jussit, simulque misso in arcem Montagnio a Merveno Præfecto deditionem fieri petiit. Hic vero rursus ab Horatio Veero supremo Palatinatus Gubernatore responsum esse exspectandum respondit. Annuit Tillius, ac tympanistam cum quodam Tribuno Manheimium decrevit, dein die decima octava Septembris Tillius in S. Spiritus Templo primum rem Divinam peragi jussit, eademque die Tribuno ad arcem reverso responsum a Veero ejusmodi tulit, Merveno licere id, cujus rationem Deo, Regique Anglo & conscientiæ suæ reddere auderet, quocirca Mervenus habito belli Senatu, cum auxili nulla spes supereſſet, atque bellicus apparatus ad defensionem deficeret, & miles ad seditionem inclinare videretur, unanimi consensu arcis deditionem decrevit, Tillio hasce conditiones præscribente. 1. Arcem Præfectus

fectus cum tormentis & rebus bellicis, reſiduo commeatu, bonis mobilibus, diplomatis literis, Sigillis, & cimeliis ad Palatinum, conjugemque ejus pertinentibus, exceptis, in quorum ablationem conſenſurus eſſet, Tillio Cæſareæ Majeſtatis nomine traderet. II. Præfecto & omnibus ejus officiariis militibusque decedendi cum explicatis ſignis, armis ſuperioribus, & inferioribus, omnique ſua, non tamen ad arcem vel cives pertinente, ſuppellectile, poteſtas daretur, commeatu & ſecuritatis ad omnes Catholicos Ordines literis additis. III. Præfectus cum officiariis, & militibus ſuis omnibus Francofurtum, vel ad quæcunque loca alia, quæ conſervandi ſui gratia petere voluerit, extra tamen Palatinatus terminos, addito ſufficienti comitatu ſecurus deduceretur. IV. Currus evehendis ſuppellectilibus, & rebus aliis neceſſariis Præfecto, & Officiariis, militibusque ejus permitterentur. V. Externarum nationum captivi, cujuscunque ſtatus & conditionis, Belgæ nimirum, Galli, Angli, & alii, ut & milites in univerſum omnes Romano Imperio immediate non ſubjecti, abſque ulla ſatisfactione, utrinque libere dimitterentur. VI. Morbo correptis, & in bello percuſſis locus aliquis & tempus

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

tempus convaleſcendi permitteretur, recuperataque valetudine cum commeatu dimitterentur. VII. Ob contracta belli tempore debita nemo detineretur vel arreſto obſtringeretur.

Capta hac urbe præter quamplurima alia etiam reperta ſunt Proteſtanticæ unionis acta, quæ vulgo Cancellaria Heidelbergenſis dicta eſt: exin vero plurima conſiliorum arcana, quæ Proteſtantes adverſus Cæſarem & Catholicos exequi ſtatuerant, in lucem prodiere. Inſuper Heidelbergæ celeberrima habebatur Bibliotheca, ex præcipuis Germaniæ Monaſteriis, a Calviniſtis convaſata, cujus direptionem Tillius urbem ingreſſus indictis ſeveriſſimis pœnis inhibuerat: Integra igitur Monachium ad Bavariæ Ducem transvehebatur, cujus partem Dux retinuerat, potiſſimos vero libros Romam ſuadente Caraſa Papæ Nuntio ad Bibliothecam Vaticanam anno 1623. transmiſerat, hanc in rem Leone Alatio Græco Vaticanæ Bibliothecæ Præfecto Heidelbergam miſſo. Alii etiam libri in varias Bibliothecas fuere diſtributi. Fertur tamen, quod ea Bibliothecæ pars, quæ Romam Pontifici fuerat miſſa, valde mutilata advenerit, eorum errore, qui eam transportantes, pretii ignari, libros antiquitate rariſſimos,

simos, alienis manibus distrahi permiserunt. Sæc. XVII. A. C. 1622.

§. XX.

Manheimium a Tillio captum.

Accepto deditæ Heidelbergæ nuntio Maximilianus Bavariæ Dux Tillio negotium dedit, ut Manheimium, validissimum ad Rhenum & Nicrum fluvios propugnaculum aggrederetur. Die igitur vigesima Septembris cæpta est urbis expugnatio, a qua tamen post crebras, nec incruentas obsessorum eruptiones, atque iteratos Tillianorum impetus tandem Veero Anglo Præfecto ex urbe in arcem profugo Mense Octobri ad finem vergente cessatum est. Capta urbe Tilliani ipsis ædium combustarum ruderibus ad arcis ruinam usi, aggeres erexere, fossasque jamjam eo usque duxerunt, ut haud ultra difficilis esset arcis aggressio: Tum vero animum despondere cæpit Veerus, pensataque pulveris pyrii, annonæ, omniumque ferme rerum inopia, & præsidiariorum paucitate, necnon contagionis periculo, misso ad Tillium Centurione & Tubicine de arce dedenda pacisci cæpit, ac die quarta Novembris convenit in has leges, ut bonis civium salvis, Veerus cum integro præ-

Bellus laur. Austr. Meteran. l. 5. Lotich. acta public. l. 6.

Sæc. XVII. A.C. 1622.

præsidio, suis sarcinis, binis belli tormentis, minoribus tamen, necnon triginta vini plaustris, & ducentis farinæ modiis Francofurtum a mille Bavaricis militibus reduceretur. Itaque jam omnis Palatinatus in Cæsaris potestatem concesserat, excepta Francothala, quam urbem Tillius quidem obsederat, hyeme tamen tum invalescente, & præcipue Isabella Belgarum Gubernatrice, quæ permissu Cæsaris cum Palatino tractabat, prohibente, obsidionem solvit, copiis suis partim in proximis pagis, partim per Hannoniam, Isenburgum & Weteraviam in hibernas stationes distributis. Ceterum tam crebras Tillii victorias præprimis Argentinenses, Norimbergenses, Ulmenses & Francofordiani Protestantes iniquissimo ferebant animo, cumque sibi vim illatam fuisse, queri haud possent, oppressionis argumentum emendicabant a minis & convitiis, quæ in eorum civitates ab Hispanis, Bavaris, Austriacisque jactitata edicebant: sua quoque lamenta, nec immerito, effundebant in Mansfeldium, eoquod tres Imperii civitates Hagenoam, Weissenburgum, & Landaviam occuparit, prædisque exhauserit, nec Leopoldus Archidux mitius egerit, Spiramque & Nemetum præter omnem exspectationem, necnon

non Wormatiam & Tillius Wimpfenam præsidiis onerarint: Eapropter Saxoniæ Electorem rogabant, ut quid inter tantas afflictiones consilii caperent, suggerere dignaretur: Magis tamen appositè a Ferdinando Cæsare, aliisque Principibus & urbibus Catholicis scisciari potuissent hi Sectarii, quale Catholici hi, Protestantium rebus prospere fluentibus, inter tantas afflictiones, quibus Bohemia, Hungaria, Austria, & Imperii Principatus a Protestantibus vexati fuere, consilium ceperint? Nihilominus Saxoniæ Elector, quem jam tum Cæsaris victoriæ male habebant, Moguntinum Electorem, necnon Hassiæ Landgravium interpellabat, ut interposita sua auctoritate Cæsarem urgerent, quatenus servata Aschaffenburgani & Ulmensis transactionis fide civitatum querelis remedium adhibeatur, eisque sua privilegia restituantur. Sæc. XVII. A. C. 1622.

§. XXI.

Mansfeldius & Brunsvicensis ab Hispanis Floriaci prælio devicti.

Postquam Mansfeldius, & Brunsvicensis Dux Pseudo-Episcopus Halberstadiensis multiplici clade protriti, ac Friderici stipendiis soluti fuere, a fœde- *Barre l. c. Brachel. l. 2. pag. 56. Lotich. l. 12. cap. 4.*

Sæc. XVII. A. C. 1622.

fœderatis Belgii Ordinibus acciti magnis itineribus in Brabantiam conceſſerunt. Cum autem Mansfeldius, veluti laborantibus Hugonotis a Bullionio Duce Calviniſtarum Patrono rogatus, auxilio eſſe intenderet, & Sedanum verſus pergere ſimularet, quinimo jamjam Moſomum urbem cingeret, Corduba Hiſpani exercitus Dux Lucemburgum caſtra movit, Nivernius autem Dux Mansfeldium repreſſurus, copias illico contraxit: Mansfeldius igitur a gemino exercitu cingi veritus, aliunde militum transfugio, atque annonæ penuria preſſus, Moſomi obſidionem ſolvit, ac per Teoraſcianam ditionem in Hannoniam penetrare decrevit, prope Bergam ad Somam caſtra metaturus, eoquod tum Spinola hujus urbis obſidioni intentus eſſet. Verum Corduba, qui tum Monaſterioli hærebat, per Nivernium Ducem de Mansfeldii & Brunsvicenſis diſceſſu edoctus, mox copias ſuas cum Burgundicis conjunxit, hoſtemque apud Floreacum haud procul Namurco aſſecutus eſt: Utroque igitur exercitu in aciem diſpoſito ad prælii neceſſitatem ventum eſt. Pugnatum utrinque acriter Auguſto Menſe; minus tamen proſpere ab Hiſpanis Equitibus; hi enim jamjam nutaſſent in fugam, niſi Embdana & Iſenburgica legio-

legiones immota vincendi aviditate res labantes restituissent: Aliquamdiu igitur æquo Marte, parique cæde dimicatum, tandem vero Mansfeldiani Hispanorum fortitudini impares, cæsi, fugati sunt, Corduba quoque fugitivos strenue insecutus, cæsis quamplurimis captos magno numero reduxit, cunctaque belli tormenta, & sarcinas in suam redegit potestatem: Ex Mansfeldianis plusquam quinque millia cecidere, nec vilia tamen omnia, nec illa ilacrimata suis capita, quorum potissimi erant Fridericus Saxo-Vinariensis Dux, & Ortenburgicus Comes: ipse etiam Christianus Halberstadiensis brachium amisit; adacto enim per manum sclopeti globo, dum in ipso pugnandi ardore vulnus curari negligeret, putrescente carne vicina, & imminente gangræna ad summum usque humerum chyrurgi ferro brachium resecari oportuit, ita disponente vindice Deo, ut novus hic Iconoclasta humerum pro humero, quem Divi Liborii imagini nuper ferro avulserat, rependeret: Hæc tamen corporis mutilatio mentis ferociam adeo non temperabat, ut etiam cognito Hispani Tubicinis adventu, eidem diceret: *Vade, & nuntia Marchioni Spinolæ, amisisse me brachium, sed supersesse adhuc alterum, quo in hostes propediem utar.*

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Adlzr. annal. Boici p. 3. l. 7. p. 197.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Postquam igitur e viginti quinque circiter armatorum millibus nonnisi duodecies mille prælio supereſſent, Mansfeldius, & Brunvicensis collectas exercitus sui reliquias Mauritio Arausionensi Principi, pacto mensium aliquot stipendio junxere, non sine magno Hispanorum dispendio; cum enim Spinola & Ludovicus Velascus die decima septima Julii Bergam ad Sommam cingere inciperent, & jamjam per integrum trimestre, datis ultro citroque cladibus, validisque Spinolæ impressionibus urbs in apertum expugnationis proximæ discrimen deveniſſe videretur, Mauritius Mansfeldii auxiliis, necnon Friderici Henrici Fratris sui, qui cum novem millibus quingentis Bergensis Comitis motus antea observaverat, copiis auctus, Spinolam eo adegit, ut Anholtii, Saxo-Lauenburgici, & Holsatiæ Ducum suppetiis incassum expectatis, die secunda Octobris obsidionem solveret, quin vel præsidiarii aut Mauritius aut quisquam alius per integrum biduum Spinolam insequi auderet. Tantum etiam victori terrorem incutere valet comprobata Belliducis vincere assueti fama. Postea die quarta ejusdem Mensis Mauritius cum Mansfeldio urbem ingressus, recuperata Sternberga prælium, ad quod eum Spinola

Brogohſom.

Neuville hiſt. d' Hollande t. 1. p. 239.

nola Anholtii Comitis copiis ſuffultus, provocaverat, ignave declinabat, Hagam Comitis reverſus. Spinola autem Montenſem Comitem cum valido agmine Pfaffenmutzum decrevit, ut tandem hoc propugnaculum a Batavis defenſum, atque a Neoburgici Ducis copiis obſeſſum ad deditionem cogeret: nec Bergenſis conatui proſper deerat ſucceſſus; tanto enim impetu arcem tormentis bellicis quatiebat, ut Batavi ſemeſtris obſidionis laboribus fracti, deditionis leges inirent, die ſecunda Januarii anni ſequentis propugnaculo egreſſi, quod Iſabella Belgii Princeps mutato, quod in Sacerdotum ludibrium ab hæreticis fuit inditum, nomine deinceps *arcem Iſabellæ* vocari voluit, hoc tamen ipſum propugnaculum ipſemet Colonienſis Senatus ſolo æquari, a Cæſare poſtmodum petiit. Sæc. XVII. A. C. 1622.

§. XXII.

Catholica fides in Sileſia & Moravia reſtaurata.

Eo tempore, quo Jægerndorffius Brandeburgicus a Sileſia abſens erat, hujus Ducatus Ordines, ac Saxoniæ Electoris milites Wageſtadio, Troppavia, Odera, & Teſchino occupatis, quinque dierum ſpatio quadraginta peditum *Carafa Germ. reſt. Merc. t. 9. lib. 2.*

Sæc. XVII. A. C. 1622. Equitumque cohortes ex Jægerndorffensi exercitu armis spoliarunt, cunctasque urbes excepta Glatsensi arce ad Cæsaris obsequium reduxere. Hæc eadem, sub Turriano juniore, aliquamdiu oblatam Cæsaris gratiam, necnon adhibitam armorum vim eluserat, quinimo præsidiarii intercepto Wunselburgensi oppido Liechtensteinianas cohortes magna parte trucidarunt, paucis Brunam confugientibus: tandem vero ad incitas redacti, cum neque salutis, neque auxilii spes reliqua esset, pactis conditionibus Turrianus arcis deditionem fecit, pari quoque fato Clingenbergenses sese & Kutenbergani Cæsaris obsequio reliquere. Rebus ita feliciter gestis Cæsar Legatos suos in Moraviam ablegabat, qui decreta exequerentur: Enimvero ex Proceribus, aliisque non pauci ob seditionis crimen in vinculis hærebant, capite mulctandi: his tamen omnibus Cæsar vitæ gratiam fecerat, unde *Patriæ Pater* passim nominabatur: Postea sollicitante Carolo Caraffa Aversano Episcopo, Sedisque Apostolicæ Nuntio Cardinalem Dietrichsteinium primo hortabatur, ut Prædicantes, qui seditiosis declamationibus identidem populum concitare nitebantur, e ditione expelleret, ac severe inhiberet, ne quiscunque clancularis cæti-

cætibus, quos quidam Prædicantes contra Cæsaris jussa adhuc clam in quibusdam urbibus latentes celebrabant, festivis diebus intereſſet: Præterea Scholarum, & Pupillorum cura Sectariis est adempta: Expulsis itaque Calvinianis Buccinatoribus major supererat difficultas in proscribenda Anabaptistarum secta; Procerum enim ac Principum non pauci ab hisce hæreticis magnos habebant questus, cumque privati dispendii formido plerumque præcipuo Religionis bono prævalere soleat, hinc valida erat illorum repugnantia, quam tamen feliciter superabat Cardinalis Dietrichsteinii prudentia & pietas; die enim decima septima Augusti proscriptis iis, qui pertinacius huic sectæ inhærebant, tandem Moravi omnes ad veræ fidei unitatem revocati sunt. Insuper in Carinthia Cæsaris edicto injunctum, ut nulla mora hæretici omnes, præcipue ii, qui Clagenfurti hærerent, aut Scholarum, Xenodochii vel aliorum munerum curam gererent, Juris periti, cives, ceterique omnes præstituto sex hebdomadarum triumque dierum intervallo (ni resipiscant) ex omnibus hæreditariis Regionibus, concessa bonorum venditione, eliminarentur.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

§. XXIII.

Lutherani Miniſtri e Bohemia ejecti.

Barre Hiſt. d' Allemagn. tom. 9. Merc. l. c. Bellus l. 5. pag. 533.

Poſtquam Cæſarei, Wittingavia arce occupata, totam Bohemiam a rebelli hoſte liberaverant, Ferdinandus Cæſar, miſſo Carolo Sileſiæ Duce, edictum promulgari juſſit, vi cujus iterato omnibus injunctum, ut debita & bona ad rebelles proſcriptos pertinentia denuntient, atque ad ærarium deponant, nullatenus vero rebellium horum vel jam damnatorum vel impoſterum damnandorum bona vendere audeant. Dein Cæſar etiam in rebelles nondum caſtigatos judicii acta inſtrui, eosque, qui neglecta Cæſaris gratia profugerant, læſæ Majeſtatis reos declarari, eorumque bona Imperiali ærario addici juſſit: Hunc in finem in foro publico Brunæ, erecto palo tabula affigebatur, in quo reorum nomina erant deſcripta. Ex illis quoque, qui fuga dilapſi erant, non pauci fuere comprehenſi, quos Judicum ſeveritas morti adjudicabat, Cæſaris autem clementia abſolvit, injuncta carceris pœna: Sub idem tempus Schlabata Schmiſanskius olim Bohemiæ Burggravius Cæſareæ Majeſtatis literis invitatus, habito colloquio cum Principe Liechtenſteinio

steinio perhonorifice exceptus est: pa- Sæc. XVII.
riter Comes ab Hollach obtenta delicti A. C. 1622.
venia in Cæsaris gratiam rediit. Liechtensteinius quoque Bohemiæ Vicarius, ut ad Cæsaris imitationem Regimen suum a clementia auspicaretur, Schlickii Comitis caput in turri expositum e loco hoc funesto removeri jussit. Postea cunctis, qui agnita perduellionis culpa sese ultro sisterent, veniæ gratiam indixit, ac Cæsaris nomine edictum promulgavit, vi cujus deinceps in omnibus hæreditariis ditionibus nonnisi per Magistratus Catholicos jus administaretur: quo cognito ex Lutheranis non pauci, ne suis privarentur officiis, Religionem Catholicam amplexati sunt. Cum autem adhucdum Pragæ duo Lutherani Præcones hærerent, qui rudem populum præcipue subvertebant, & non raro blasphemiis, & calumniis Catholicos lacessebant, alii vero ceteris insolentiores in Catholicam Religionem inveherentur, & recenter ex iis unus die decima quinta Augusti Assumptæ B. Virgini sacra turpissimas blasphemias evomere præsumpsisset, alii etiam in urbibus Regiis aculeata verba sererent, quæ seditionem concitare, aut saltem animos turbis deditos in rebellandi studio fovere possent, hinc Cæsar Lichtensteinio die

Sæc. XVII. A. C. 1622.

vigesima octava Octobris præcepit, ut hos Prædicantes ex urbe intra quatridui spatium exulare, eorumque fana occludi juberet. Mandato vix executioni dato, mox recurrentibus Ministellis Saxoniæ Elector utpote Confessionis Augustanæ Protector datis ad Moguntinum Electorem & Liechtensteinium Principem literis desuper querebatur: Verum Cæsar hasce querelas flocci habuit, probe gnarus, quod, si etiam infimi Principes, urbiumque Senatus Acatholici in suis ditionibus, etsi vix exacto sæculo in illis omnibus Religio Catholica a quieta & continuata per quindecim ferme sæcula possessione perturbata fuisset, nullum tolerare Sacerdotem Catholicum, imo eos propudiose ejicere, nullumque Religionis Catholicæ exercitium spreta Cæsaris auctoritate, insuperhabitis quoque Principum & Præsulum precibus permittere ausi essent, Cæsari id in suis Regnis hæreditariis, imo cuilibet Principi Catholico in suo Principatu jure quam optimo liceret, eo potissimum nomine, quod Ferdinandus Cæsar, ejusque Augustissimi Prædecessores, omnesque Principes Catholici funesto experimento edocti fuissent, nullum Regnum aut Principatum a seditionum turbis, & bellorum incendio tutum esse, quamdiu hi mo-

Jæger hist. Eccl. l. 2. cap. 9.

motuum Cinniflones, rebellionum Buc- Sæc. XVII.
cinatores, ac clancularii Monarchici A. C. 1622.
Imperii hoſtes tolerantur, ſemper communi quieti, ac Regiæ auctoritati inſidiantes. Igitur Prædicantes ultra quartum diem quinto adhuc die conceſſo extra urbem deducti Dresdam petiere, a ſuæ ſectæ ſociis largo viatico, aliisque donis honorati, poſtea vero Templa Catholicis reſtituta, ac Jeſuitis in Regnum revocatis Academiæ Pragenſis cura demandata eſt.

§. XXIV.

Ferdinandi Cæſaris literæ ad Electoris Saxonici querelas.

Quamprimum Saxoniæ Prædicantes Pragenſium Miniſtrorum ejectionem Electori moleſtam eſſe compererant, mox indignationis ſcintillas ad apertum incendium declamationum ſuarum flabris inflare nitebantur: Ad hoc opus nemo alius aptior erat quam Mathias Hoe, qui Saxoniæ Electori ab Aulicis concionibus erat. Hic ad omnem Aulæ auram compoſitus Budiſſæ publicum ſermonem habuit, in quo de capta urbe Electori gratulaturus, eundem ad opem Cæſari ferendam hortabatur, vehementerque contra rebelles Calviniſtas declamabat, amplam exin-

Caraſa l. c. Lotich. rer. Germ. l. 2. cap. 3. Arnold Hiſt. Hæreſ. p. 2. l. 17. c. 1. num. 16. Londorp. acta publ. p. 1051.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

de mercedem sibi comparans; ipsus enim se jactabat, quod propter suum consilium Electori datum præter incredibiles honores insuper a Silesiæ Ordinibus bis mille florenos, a Carolo Archiduce deauratam pelvin & Gutturnium pretio mille florenorum, necnon a Lignitio Duce auream catenam dono acceperit. Postquam vero Electorem ob ejectos Prædicantes Cæsari nonnihil indignari compererat, mox vela vertens eundem ad vindicandam injuriam contra Cæsarem concitabat, datisque die vigesima septima Novembris literis Liechtensteinio ob oculos ponebat, quod tam Cæsaris Rudolphi Christiano II. Saxoniæ Electori, quam novissime Archiducis Caroli, Electoris Colonienſis, ipsius Cæsaris Ferdinandi promissiones factæ fuerint violatæ, exin autem timendum foret, ne Calviniſtæ, qui Cæsare victore Lutheranos ejectum iri vaticinabantur, de veritate sui præsagii glorientur: Lutheranorum vero conditio pejor fieret, quam Judæorum, quorum Synagogæ Wormatiæ, & alibi sub Cæsaris patrocinio salvæ permansissent: tandem vero hic Præco ponderata Cæsaris existimatione, suaque erga Majestatem suam devotione multis testibus & periculis comprobata, rogabat Cæsarem, ac Bohemiæ Vica-

Vicarium, ut calamitatem hanc a suæ Sæc. XVII.
sectæ Prædicantibus averterent, oc- A.C. 1622.
casionemque Lutheranis præberent, vitam, honorem, fortunam, & sanguinem pro sua Majestate profundendi, quod omnino fore ajebat Hoeus, si expulsi Prædicantes pristinis sedibus suis restituerentur. Verum speciosa hæc promissa, cum non ita vera, uti prolata fuere, Cæsaris animum immutare non valuerunt; probe enim sibi perspectum habebat, quid Sectarii in omnibus Regionibus molirentur: nihilominus hucusque, cum Elector Cæsari haud vulgaria præstitisset obsequia, aliunde vero se ad comitia Ratisbonensia minime profecturum minaretur, hinc Cæsaris nomine Liechtensteinius eundem expositis factæ mutationis rationibus demulcere sategit, hæc eidem rescribens, „sectæ libertas ea lege Bo„hemis concessa, si fideles permanse„rint, Prædicantes vero Bohemi contra „Cæsarem statim in rebellionis primor„dio conspirarunt, & contra eum ore „& calamo, & typo publice decla„mantes, populum ad seditionem con„citarunt, non ergo iniquo ferendum „animo, si Cæsar hos perduellionis reos „puniat, & ejiciat, suisque privilegiis, „quæ Majestatis crimine commisso ex„spirant, privet, præcipue cum tam „Cæ-

Sæc. XVII. A. C. 1622.

„Cæsar, quam ipsemet Elector hisce re„bellibus sectæ libertatem, dummodo „resipiscerent, toties incassum obtulis„sent: econtra autem Imperator om„nibus ad ejus obsequium reversis e„tiamnum liberum Religionis exerci„citium permittat.„ His præmissis ipsemet Cæsar Electorem rogabat, ut ad Conventum Ratisbonæ indictum sese accingeret, eoquod multa ibidem componi possent, Cæsarque de caussa Religionis in Bohemia cum Electore transigere paratus foret, ipse vero experturus esset, Cæsarem non adeo esse ab officio & favore ipsius alienum, quin facti sui rationem reddere, atque Electori in omnibus salva æquitate satisfacere vellet.

§. XXV.

Fridericus Palatinus novas res molitus.

Lotich. rer. Germ. l. 12. cap. 12.

Quantumvis Fridericus Palatinus non ita pridem Mansfeldium sacramento solvisset, hacque ratione ad proximam reconciliationem sibi viam stravisset, nihilominus quietis impatiens, denuo Mansfeldium ad novas turbas in Imperio concitandas instigabat. Hic igitur junctis sibi Brunvicensis copiis, Monasteriensem Episcopatum invasit, captis-

captisque quibusdam oppidis totam, qua late patet, regionem, exactionibus, spoliis & incendiis pro more suo depopulatus est: inde Batavorum impulsu in Frisiam Orientalem opimam Regionem irrupit: Hujus ausu animatus Fridericus, cognito, quod Imperator ad comitia Ratisbonæ celebranda festinaret, literas ad Joannem Georgium Saxoniæ Electorem dedit, quibus eundem rogabat, quatenus præpedire vellet, ne in hisce comitiis quic- „quam Imperii Constitutionibus, & „Germaniæ libertati adversum decer- „neretur, aut Catholici in Imperii con- „sultationibus potiora Lutheranis suf- „fragia haberent; si enim Papæ Nun- „tius & Hispaniæ Orator Religionem „Protestantium abolere, & Protestan- „tes opprimere, Cæsareas leges ener- „vare, novumque jugum Germaniæ „imponere attentaturi essent, pro præ- „pedienda ejusmodi oppressione san- „guinem suum profundere paratus fo- „ret: de cetero autem Electorem roga- „bat, quatenus sua auctoritate Cæsa- „rem eo inclinare vellet, ut ipse con- „cessa præteritorum oblivione, reddi- „tisque, ut ante belli tumultus posse- „derat, ditionibus in Cæsaris gratiam „reciperetur, cum id unicum pacis Im- „perio reddendæ medium foret, nec „ipse

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

„ipſe hujus gratiæ magis dignus, quam „Bethlenius videretur, Electorali au„tem ſua dignitate ſpoliari, aut in ex„terum transferri, nunquam paſſurus „eſſet, cum omnia adverſus ſe atten„tata divino & humano juri adverſa„rentur.„

§. XXVI.

Quædam propoſitiones a Facultate Theologica Pariſienſi proſcriptæ.

Argentré tom. 2. Collect. Jud. pag. 132.

Hoc item anno die quarta Januarii referentibus quibusdam Sorbonæ Doctoribus Facultas Theologica cenſuit, diſcutiendum eſſe librum quemdam a FF. Minimis compoſitum, in quo hi populum admonuiſſe dicebantur, ut confeſſionem & Sacram Communionem in ſolemnioribus anni feſtis extra Parochias peragant: Præterea accuſabantur, quod fœminis conjugatis vota inconſultis ſuis Maritis emittere conſuluiſſent: Die autem duodecima Maij Beſſeus Facultatis Syndicus retulit, quod Frater Rodericus Luſitanus Ordinis FF. Minorum de obſervantia librum: cui titulus *Quæſtiones regulares*, unacum ejusdem libri compendio ediderit, in quo tamen quædam continerentur propoſitiones Paro-

Parochorum juribus adverſæ: Eapro- Sæc. XVII.
pter ſacra Facultas ſtatuit, ut hunc li- A. C. 1622.
brum quidam Doctores, qui tamen nec Regulares, nec Parochi eſſent, examinarent, ipſumque compendium cum præfato libro conferrent, demum vero propoſitiones cenſura dignas exin integra fide decerperent. Selecti igitur Doctores facto examine retulerunt, ſe in hoc libro deprehendiſſe *propoſitiones ſtatui utriusque Reipublicæ maxime adverſantes, perniciosas, erroneas, ſcandaloſas, temerarias, bonis moribus contrarias, Bullarum ſummorum Pontificum abuſivas, Concilio Tridentino derogantes, Epiſcoporum Dignitati injurioſas, authoritatis Paſtorum & Curatorum, quorum vera Bulla eſt Evangelium, deſtructivas, totiusque Ordinis Hierarchici everſivas, imo & in Reges etiam & Principes contumelioſas.*

His perceptis Facultas die duodecima Maij omnes Parochos & Regulares ſecedere, eosque a ſuffragio in hac cauſſa ferendo abſtinere voluit: Paruere omnes, Amoreus tamen Dominicanorum Prior, & Heraltius Auguſtinianorum Superior, nomine omnium Regularium, conteſtati ſunt, ſe ad ſummum Pontificem provocaturos, ſi quid contra ſua jura & privilegia decerneretur, hancque ſuam declarationem publi-

Sæc. XVII. A. C. 1622.

publico Facultatis teſtimonio muniri petebant: Plena igitur aſſerta libertate die prima Junii Facultas compendium cum libro illo Authore Roderico in lucem editum tanquam pernicioſum, & omnis Ordinis Hierarchici in utraque Republica perturbativum, gravi cenſura digniſſimum judicavit, propoſitionesque ex eo excerptas quatuor Magiſtris, ut ſingulas ſuis perſtringerent cenſuris, commiſit in proximis comitiis communi Facultatis judicio ponderandas. Die autem prima Julii Syndicus referebat, quod a Franciæ Cancellario juſſus eſſet, Facultatem monere, ne quid circa Roderici librum tentaret, id vetante mandato Regio, quo ſibi tanquam rerum utriusque ſtatus, Majeſtate abſente, curam gerenti injungebatur impedire, ne ullo modo iſtud negotium apud Facultatem tractaretur, aut ulterius promoveretur, donec amplius de Regis conſtaret voluntate: Huic cum præfatus Syndicus reſpondiſſet, jam generatim libri illius cenſuram multis antea menſibus agitatam, tandem ob varias propoſitiones ſtatui utriusque Reipublicæ repugnantes in eo deprehenſas eſſe concluſam: ſubjunxit Cancellarius, ſe minime dicere, Cenſuram eſſe revocandam, ſed illud negotium non plus ultra promo-

ven-

vendum, donec certius voluntas Regia innoteſceret. Sæc. XVII. A. C. 1622.

Percepta hac Syndici relatione Decanus rem maturiori deliberationi Doctoribus reliquit; interim vero ſelecti Magiſtri ſuas, quibus Roderici librum notabant, cenſuras propoſuere: dein Facultas quinque Doctores unacum Syndico ad Franciæ Cancellarium ablegabat, ut edocerentur, quod & quale eſſet iſtud mandatum Regium, & ſibi fidem de eo indubitatam fieri curarent, dicerentque ingenue, eam invaluiſſe ſemper apud facultatem conſuetudinem, Regum etiam Chriſtianiſſimorum beneplacitis, & favoribus id ferentibus, ut nullum mandatum admittat, eique fidem adhibeat, niſi vel a viris inſignibus, & magnæ authoritatis fuerit ſignificatum, vel literis publicis, & magno Sigillo munitis comprobatum, vel ſupremo Secretioris Regis Concilii Decreto confirmatum.

Hi igitur, poſtquam Franciæ Cancellarium convenerant, die decima quarta Julii retulerunt, quod expoſito negotio eundem humillime rogarint, ne impediret incæptum a Facultate tanti momenti opus, tamdiuque agitatum, & tantopere a bonis, & fidelibus utriusque ſtatus Reipublicæ cultoribus, & ſtudioſis deſideratum tan-

Sæc. XVII. A. C. 1622.

dem perfici, & terminari, in quo de universa Hierarchici Ordinis protectione, de Regum & Principum Salute, de ſtatus conſervatione, & læſæ Mejeſtatis criminum expulſione penitus ageretur, imo pro ea, qua apud omnes ſingulari commendaretur benignitate, & qua polleret authoritate, curaret, vel ſaltem pateretur tam nefarii, tamque pernicioſi libri jam cenſura perſtricti, propoſitiones aliquas propriis qualificationibus affici, & tandem divulgari, ut tam pernitioſæ Doctrinæ horrore concepto abſtineretur deinceps a parricidiis, bono provideretur communi, & Regum potiſſimum conſuleretur ſaluti. His attente & patienter auditis reſponderat Cancellarius, ſe potuiſſe quidem pluribus non vulgaris notæ viris Regium mandatum Facultati deferendum committere, ſed maluiſſe per ſeipſum id præſtare, & Syndico acceſſito rem totam aperire, ut ipſe certiorem poſtea de omnibus redderet Facultatem: ne autem de veritate Regii mandati dubitaret Facultas, dixit ſe ſcriptum apud ſe habere duabus a Rege Chriſtianiſſimo ſcriptis literis contentum, quibus vetitum, ne iſtud negotium ulterius certis de cauſis, quas poſtea reſciret Facultas, promoveretur. Quod maxime commendabat Can-

Cancellarius, protestatus semel & iterum se nullo pacto librum approbare, sed removendos his miseris temporibus omnes regiis obsequiis obices, ejusque felicem præstolandum reditum, quo reduce res tota facilius, & felicius ad facultatis desiderium definiretur. Hac relatione facta subjunxit Syndicus, se omnibus discedentibus a prædicto Cancellario privatim accersitum, multa ei fuisse dicta, tum de Regis Christianissimi imperio, tum de Roderici libro, jussumque sæpius, ut facultatem moneret, quatenus ab ejusmodi negotio abstineret, nec rem ulterius promoveret, Regique intermedios exercitus periclitanti, & tot labores pro statu & religione toleranti obtemperaret, & ejus reditum expectaret, ex quo quidquid optari posset, boni faustique sperare deberet. Huic statim addidit Syndicus, universam Facultatem, omnesque ad unum Magistros toto animo paratissimos esse Regis in omnibus parere mandatis, & ipsiusmet Cancellarii jussis morem gerere. Sæc. XVII. A. C. 1622.

Perceptis his omnibus, matureque perpensis Facultas decrevit, facta fide mandati Regii, parendum esse Regi Christianissimo, ejusque reditum expectandum, nec ulterius in vetito ne-

Sæc. XVII. A. C. 1622.

gotio progrediendum, donec de alia voluntate Regis conſtiterit.

§. XXVII.

Antverpia a Mauritio Arauſionenſi Principe incaſſum tentata.

Meteran. Hiſt. Belg. lib. 42. Neuvil. Hiſt. d'Holland. l. 4. p. 242.

Exeunte hoc anno Mauritius Arauſionenſis Princeps formidinis calumniam, qua ob declinatum prælium a Spinola oblatum notabatur, a ſe amoturus, Antverpiam Belgii Catholici urbem intercipere parabat, tanta proſperi ſucceſſus fiducia, ut aut victoriam ſuæ dexteritati debitam crederet, aut ſiniſtri eventus cauſſam in Deum rejicere præſumeret, affirmans, quod adeo certa ſit victoria, ut ſolus Deus eam impedire poſſet. Igitur claſſe mille navigiis valida, ac quingentis belli tormentis inſtructus Briela ſolvit, ſpe ſua præter Antverpiam toto Belgio jamjam devorato: Aſt nondum quinque horarum ſpatio vela fecerat, cum jamjam Deo vindice, repente litorum tentarumque pellium fremitus ſuboritur, tamque violento inſolitoque gelu intra mediæ horæ ſpatium omnes navium funes rigent, ut uſui inepti eſſent: inſuper immutata repente maris fides nec retro, nec prorſum velificandi libertatem conceſſit, horrendæque

que tempestatis sævitia velorum, nautarumque ministeria suspendit, ac præterea disturbatus procellis aer, furentiumque austrorum violentia, naves inter se sævo tot fluctuum agitatu collisit, octoque navigia disrupit, cetera vero dissipavit, maxima navalis apparatus parte undis hausta, & militum non paucis aut frigore, aut unda interfectis. Postquam igitur integra Mauritii spes in fallaces undas resedit, illico tota tam vasti consilii hucusque religioso silentio occultati series in aperto fuit: Conventum igitur erat, ut Hollandi cum octo navibus urbis pontem aggrederentur, demum vero cum majori classis parte Willebroctum interciperent, ac Mechlinense flumen necnon Schaldin pontibus navalibus jungerent, cum interea terrestri expeditione validum Equitum, peditumque agmen Antverpiam infestaret, præmissis quadringentis, qui urbem variis in locis incenderent, eamque civibus extinquendo igni intentis scalarum ope superarent: capta autem urbe ex militibus Hollandis non pauci Religiosorum vestes induerent, turmatimque ex suis conventibus ad arcem fugere simulantes, Hispanos præsidiarios impense rogarent, ut infaustam eorum sortem miserti illos recipere vellent, sed simul

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

ac recepti fuerint, mox trucidatis Hispanis arcem occuparent. Hoc stratagema erat artificiosum Calvinianæ industriæ inventum, quod tamen Deus in ictu oculi ad inventorum ludibrium & damnum detorsit. Isabella vero Belgii Gubernatrix cognita Hollandorum perfidia, cum quosdam subleſtæ fidei Calvinistas in urbe latere, haud temere suspicaretur, in eos inquiri, omnesque urbe excedere jussit, fatali experimento edocta, quod ejusmodi sectæ homines juratam etiam fidem legitimo suo Principi, si Religione Catholicus est, omni data occasione violare parati essent.

§. XXVIII.

Plura Parisinæ Facultatis decreta.

Argentre l. c.

Eadem die prima Junii Besseus Facultati exposuit, quod Princeps Ludovica Borbonia Fontis Evraldi Abbatissa a Facultate peteret, quatenus ea quasdam propositiones, quæ in libro quodam a Patre Cerneau Ordinis sui Religioso deprehensæ fuissent, serio & exacte examinare, & an veræ, fideique Catholicæ conformes essent, judicare velit. Igitur Facultas hunc librum duobus Sorbonæ Doctoribus pervolvendum commisit. Præterea idem Syn-

Syndicus retulit, quod quidam Clerici, quos *Barnabitas* vocant, Regiis literis suffulti Lutetiam Parisiorum ingressi sint, ac publice literas docere aggrediantur: re igitur percepta, Universitas censuit, esse reclamandum, & præcipue Facultatem Theologicam, quotiescunque urgebit necessitas, obsistere obstrictam esse. Denique die prima Octobris eadem Facultas præcepit, ut Vicarii Generales Capituli Parisiensis ulteriorem Missæ Gallicæ divulgationem præpedirent, si quid erroris in illa reperiatur. Sæc. XVII. A. C. 1622.

§. XXIX.

Polonorum seditio contra Regem conflata.

Jam dudum adversus Sigismundum Poloniæ Regem secretæ quorundam Procerum indignationes ob arma in Turcas versa exaudiebantur, demum vero ad publicam criminationem, & apertam seditionem res excessit. Die enim decima Februarii multi Proceres clam Renslemburgi in Cistercienſium Monasterio convenerant, ut conflata inter se conjuratione mutui auxilii ac immotæ fidei juramentum die sexta Martii exsolverent, in factionis suæ Principem electo Alexandro Kowienskio, *Meteran. Hist. Belg. lib. 42.*

Sæc. XVII. A. C. 1622

kio, cujus auctoritate suffulti publicum diploma vulgarunt, in quo Leopolitanum Archiepiscopum, supremum Regni Cancellarium, utrumque Sbarasiæ Principem, Regis Pincernam, Cracovienſem Præfectum, Regnique Thesaurarium tanquam suos Præsides & Protectores renuntiabant, supplices, ut hi, utpote Patriæ Patres vix non extinctam Nobilium libertatem juraque suis subsidiis & consiliis resuscitare vellent, polliciti, se vicissim omnia bona, vitam & sanguinem litaturos: Insuper Alexandro decem adjunxere Consiliarios, ea lege, ut Tribunal suum Sandomiriæ haud procul a Varsovia erigeret. Jamjam ad signa sua trigiata septem conjuratorum millia pertraxerant, resque ad extremum Regis, regnique excidium spectare videbantur: offerebat Rex militibus, qui juratis accesserant, integram æris militaris numerationem; incassum tamen erant omnia, tandem vero Sigismundus provida rerum disposition, prudentia ac moderatione funestioribus hujus tumultus successibus præcavit, turbasque composuit.

§. XXX.

Sæc. XVII. A. C. 1622

§. XXX.

Osmanes Turcarum Imperator trucidatus, & Muſtapha ad imperium revocatus.

Magis funeſta erat ſeditio Conſtantinopoli adverſus Osmanem Turcarum Imperatorem concitata; cum enim infauſtam Polonici belli expeditionem militum ſuorum ignaviæ adſcriberet, acerbisque verbis identidem eis exprobaret, quod magis prædæ quam pugnæ avidi deſidia torpeſcerent, inde tam ſecretæ quam publicæ criminationes ac querelæ viciſſim ab his contra Osmanem audiebantur: Creverat autem horum indignatio, dum Imperator duo Janiſſarorum, & totidem Equitum millia exauctoraverat, Meccamque Mahometi Prophetæ ſuo votum exſoluturus, peregrinari decreverat. Eo fine præter quindecies aureorum millia totum Imperii theſaurum, aurea & argentea vaſa, gemmas, omnemque pecuniam ad Chriſtianorum bella repoſitam triremibus imponi juſſerat, aurea etiam poma, quibus palatii ſui fornix ornatus erat, fundi, Achmetis Patris ſui, necnon junioris filii ſui ſepulcrum operiri, ac exinde aurea monilia gemmis diſtincta abſtrahi præcepit: Ea res Ja-

Sagredo Mem. Iſtoric. de Monarch. Ottom. p. 623. Calmet Hiſt. Univ. l. 153. Meteran. lib. 42. Parival Abregé de l'hiſt. de ce Siecle l. 3. c. 8.

Sæc. XVII. Sæc. 1622

niſſaris ſuſpicionem ingerebat, quod Conſtantinopoli Chriſtianis in prædam relicta ſedem Imperii ſui ad aliam regionem transferre meditaretur: Nec inanis erat eorum timor; ipſemet enim Osmanes datis ad Cairi Baſſam literis idem ſignificabat, ab eo poſtulans, ut ipſum triremibus, ſuisque militibus exciperet, & Cairum deportaret: Advenerat hic cum quatuordecim triremibus die decima octava Aprilis, quo comperto mox ejusdem Miniſtri velut furibundi per omnes urbis plateas & vicos circumcurſitant, vociferantes, quod Imperator eos deſerere, & Conſtantinopolin Chriſtianis tradere moliretur. Ad hanc vocem velut ad belli claſſicum illico octo armatorum millia concurrunt, Palatiumque cingunt: Osmanes inopino hoc tumultu excitatus, quid cauſſæ ſubeſſet, ſciſcitatum miſit quemdam Palatii cuſtodem, hunc vero conjurati mox truncatis naribus, auribusque in fruſta diſcerpunt, parique crudelitate quatuor alios ſubinde emiſſos trucidant: Osmanes igitur incaſſum expectato horum reditu ipſus ſeſe prope feneſtram conſpiciendum dedit, quem tamen ſeditioſi convitiis, & exprobrationibus variis appetentes ferocius poſtulabant, ut ſupremum Vezirium, ærarii Præfectum, & Secretarium

rium utpote peſſimi hujus conſilii Au- Sæc. XVII.
ctores eis trucidandos daret: Osmane A. C. 1622.
horum abſentiam obtendente, ceteris audaciores impetu facto, in Palatium irruunt, necemque Sultano minitantur, niſi reos illico traderet: hic ergo aliena morte propriam redempturus, omnes tres eorum furori reliquit, quos Janiſſarii nulla mora gladiis jugularunt: nondum tamen horum ſanguine ſatiata erat eorum rabies: ergo omnes Palatii angulos perſcrutantur, donec quadraginta cubitis profundum offenderent locum, in quo quinto pene anno Muſtapha vinculis onuſtus tabeſcebat, hunc igitur diffractis foribus e carcere funibus extrahunt, ſuis humeris ſublevant, ſuumque Imperatorem proclamant, ac præconis voce Osmanem ſolio dejectum declarant. Hic vero mutatis veſtibus Palatio auffugiens, ad Uſini Baſſæ ædes convolat, ac per eum Janiſſarorum cuilibet ſexaginta aureos pollicetur, horum furorem placaturus: verum hi repudiata hac liberalitate Uſinum pugionibus conficiunt, ejus ædes diripiunt, ipſumque Osmanem rigoſo equo impoſitum inter millena convitia ad urbis forum raptant, demum vero equo deſcendere juſſum unacum carnifice currui imponunt, atque ad ſeptem Turres conducunt, ubi a ſex carnificibus

Sæc. XVII. A.C. 1622.

bus nondum vigesimum primum ætatis suæ annum egressus, strangulatus est, cui Vesirius unam auriculam abscidit, in patratæ cædis testimonium exhibendam Mustaphæ, qui, ut seditiosos placaret, pecuniis in Janissaros larga manu effusis pene ærarium exhaurire cogebatur, ac ipsemet Dantus supremus Vesirius recens electus noctu, quod ex Imperiali thesauro reliquum erat, abstulit, & Janissarii, Spachiique seu Equites Turcici trucidatis quibusdam Bassis, plurimas Mercatorum ædes spoliarunt, tandem vero eorum grassationibus severo edicto prohibitis aliquantulum tumultus in urbe quievit.

§. XXXI.

Conditiones futuri matrimonii inter Walliæ Principem, & Mariam Hispaniæ Regis Filiam a summo Pontifice approbatæ.

Rapin Thoiras Hist. d'Angl. t. 8. lib. 18.

Dudum Jacobus I. Angliæ Rex nuptias inter Carolum Filium suum & Mariam Hispaniæ Infantem maturare anhellabat: Hujus propositi executionem sistere videbatur Palatinatus Friderico Genero suo Cæsareis Hispanisque armis ereptus; illius recuperationem hinc duplex affinitatis vinculum Regi prope-

propemodum certam reddebat: illinc vero ex alta ſpe Regem dejecerat Cæſaris pollicitatio de Palatinatu in Maximilianum Bavariæ Ducem transferendo facta: Obſtare inſuper videbatur Anglicani Senatus, Cleri, populique indignatio; hiſce enim nuptiis Religionem Catholicam in Angliæ regnum invehi, querebantur omnes. Prævaluit tamen cunctis hiſce obſtaculis fervens Regis deſiderium, quo hoc matrimonium confici, anxiis curis peroptabat: eapropter Rex non modo ſegnius Friderici Generi ſui cauſſam urgebat, ſed etiam Digbyo, ſuo in Hiſpania Legato die trigeſima Decembris in mandatis dederat, ne inter matrimonii leges reſtitutionem Palatinatus reponeret: Jam Menſe Auguſto Philippus IV. Hiſpaniæ Rex quosdam articulos Religionem Catholicam concernentes in Sororis ſuæ favorem concedi petierat: Tergiverſabatur Jacobi Orator, cauſſatus, hoc negotium Anglo Regi eſſe referendum. Jam quartus effluxerat annus, a quo annuentibus Digbyo, qui poſtea Briſtoli Comes renuntiabatur, & Cottingono Angliæ Oratoribus quinque fuerant ſtabiliti articuli, quorum vi Religionem Catholicam profitendi libertas novæ ſponſæ fuerat aſſerta: hi articuli in Angliam miſſi a Rege

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Rege rati habebantur, quos poſtea Hiſpaniæ Rex ad novemdecim extenderat, moxque Gageum Jacobi Oratorem Romam decernebat, ut hic a ſummo Pontifice veniam legis impetraret, ſimulque præfatos articulos ratos haberi curaret: Verum Pontifex ex illis, quosdam omnino immutatos reliquit, aliis autem quædam addidit. Hoſce articulos unacum Jacobi Regis juramento, huc referre lubet iisdem omnino verbis, prout in Londinenſi autographo latino habentur. I. Matrimonium perficiendum eſt per Diſpenſationem Sanctiſſimi Domini Papæ, ſed hæc per operam Catholici Regis obtinenda eſt. II. Matrimonium ſimul etiam celebrandum eſt in Hiſpania, & in Anglia ratificari debet in forma ſequenti: Mane poſtquam Sereniſſima D. Infans devotiones ſuas in Capella abſolverit, ipſa & Sereniſſimus Princeps Carolus in Capella Regia, ſeu in aliqua palatii aula, ubi magis expedire viſum fuerit, conveniant: ibique procurationes omnes, quarum virtute matrimonium in Hiſpania celebratum fuerit, legantur, & tam Sereniſſimus Princeps, quam Sereniſſima Infans præfatum matrimonium in Hiſpania celebratum, ratum habeant, cum omni Solemnitate ad hujusmodi actum neceſ-

Sæc. XVII. A.C. 1622.

neceſſaria, modo enim nulla ceremonia, ſeu res aliqua interveniat, quæ religioni Catholicæ Apoſtolicæ Romanæ contradicat. III. Sereniſſima Infans Servos & familiam pro ſuo Servitio convenientem ſecum deferat; quam familiam & perſonas omnes ad illam attinentes eliget, & nominabit Catholica Serenitas: modo nullum ſervum nominaverit, qui ſit Vaſallus Regis magnæ Britanniæ, ſine ſua voluntate & conſenſu. IV. Tam Sereniſſima Domina Infans, quam Servi, & univerſa ejus familia habebunt liberum uſum, & publicum exercitium religionis Catholicæ Romanæ in modo & forma, prout infra conventum eſt. V. Habebit Oratorium & Capellam decentem in ſuo Palatio, ubi Miſſæ, libitu Sereniſſimæ Infantis celebrari poſſint, & ſimiliter Londini, & ubicunque morabitur, Eccleſiam publicam, & capacem habebit prope palatium, ubi omnia officia ſolemniter celebrentur, cum Cæmeterio, & omnibus aliis neceſſariis pro publica verbi Dei prædicatione, & omnium Sacramentorum Eccleſiæ Catholicæ Romanæ celebratione, & adminiſtratione, proque ſepeliendis mortuis, & Baptizandis parvulis: & quod præfatum Oratorium, Capella, & Eccleſia cum tali decen-

Sæc. XVII. A. C. 1622.

decentia ornabuntur, quæ Sereniſſimæ Infanti conveniens videbitur. VI. Servi & ſervæ Sereniſſimæ Infantis, & ſervi ſervorum eorumque filii, & deſcendentes, ac familiares omnes quomodocunque ſuæ Celſitudini inſervientes valeant Catholici eſſe libere & publice. VII. Sereniſſima Infans, Servi & familiares prædicti valeant Catholici eſſe in forma ſequenti. VIII. Sereniſſima Infans habeat in Palatio ſuum Oratorium & Capellam ita capacem, ut dicti ſervi & familiares, ut ſupra, poſſint intrare, & commorari in illa, in qua una ſit porta publica, & ordinaria pro illis: & altera interior, per quam Sereniſſima Domina Infans habeat ingreſſum in dictam capellam, ubi ipſa, & alii, ut ſupra, divinis officiis intereſſe poſſint. IX. Oratorium, Capella, & Eccleſia publica ornentur cum decenti ornatu altarium, & aliarum rerum, quæ neceſſariæ ſunt pro cultu divino, qui in illis ſecundum ritum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ celebrandus eſt, & quod dictis ſervis, & aliis, ut ſupra, licebit, ſe conferre ad dictam Capellam & Eccleſiam omnibus horis, prout illis videbitur. X. Cura & Cuſtodia dictarum Capellæ, & Eccleſiæ erit penes eos, qui deputabuntur a Sereniſſima Domina Infante, cui licebit conſtitue-

ſtituere cuſtodes, ne quis poſſit intrare ad faciendum quid indecorum. XI. Ad adminiſtrandum Sacramenta, & Serviendum in Capella, & Eccleſia prædictis, viginti quatuor Sacerdotes, & Aſſiſtentes nominabuntur, qui per hebdomadas, aut menſes, prout Sereniſſimæ Infanti viſum fuerit, inſerviant, & eorum electio ad præfatum Sereniſſimum Regem Catholicum, & Sereniſſimam Infantem attinebit, modo non ſint Vaſalli Regis magnæ Britanniæ: aut ſi fuerint, ejus voluntas & conſenſus præcedat. XII. Sit unus Miniſter in ordine Epiſcopali conſtitutus Superior, cum authoritate neceſſaria ad omnes caſus, qui acciderint ſpectantes ad religionem; & Epiſcopo deficiente illius Vicarius eandem habeat autoritatem, & jurisdictionem. XIII. Iſte Epiſcopus & Miniſter Superior poterit corrigere, emendare, & caſtigare Catholicos Romanos, qui deliquerint, & in illis omnem jurisdictionem Eccleſiaſticam exercere: ultra hoc poterit etiam Sereniſſima Infans illos de ſuo Servitio abdicare, quando illi viſum fuerit XIV. Dictus Superior in Ordine Epiſcopali conſtitutus, vel ipſius Vicarius poterit Servos, & alios, ut ſupra, Eccleſiaſticos punire juxta leges, & pœnas Eccleſiaſticas,

Sæc. XVII. A. C. 1622. & illos etiam Sereniſſima Domina Infans a ſuo Servitio abdicare. XV. Licebit Sereniſſimæ Dominæ Infanti & Servis, ut ſupra, acquirere Romæ diſpenſationes, indulgentias, Jubilæa, & omnes gratias, quæ videbuntur religioni, & conſcientiis ſuis competere, & undecunque libros quoslibet Catholicos ſibi comparare. XVI. Servi & familiares Sereniſſimæ Infantis, qui in Angliam migrabunt, ſuſcipient juramentum fidelitatis Regi magnæ Britanniæ: modo nulla ſit clauſula, neque verbum, quæ contradicant Religioni Romanæ in conſcientiis Catholicorum; etſi forte ſint vaſſalli Regis magnæ Britanniæ, idem juramentum ſuſcipient, quod Hiſpani, utrique in ſequenti forma.

Ego N. juro & promitto fidelitatem Sereniſſimo Jacobo magnæ Britanniæ Regi, & Sereniſſimo Carolo Principi Walliæ, & Mariæ Hiſpaniæ infanti, quam firmiter, & fideliter obſervabo: & ſi quid contra perſonas, honorem, & dignitatem Regiam præfatorum Regis & Principum, ſtatumve & commune bonum regnorum intentari cognovero, ſtatim renuntiabo dictis D. Regi, & Principibus, aut Miniſtris ad id conſtitutis.

XVII. Leges, quæ ſunt, vel erunt in

in Anglia, & aliis regnis ſpectantes ad Religionem, dictos Servos, & alios ut ſupra, Laicos non attingent, qui tum legibus, tum pœnis, contra transgreſſores earum impoſitis erunt exempti: & contra Eccleſiaſticos ſolummodo eorum Superior Eccleſiaſticus Catholicus procedere valeat; prout apud Catholicos Romanos fieri conſuevit. XVIII. Si judex aliquis ſecularis Eccleſiaſticum Virum comprehenderit propter aliquod delictum: eum ut prædicto ſuo Superiori Eccleſiaſtico, & Catholico ſtatim tradat, & remittat; qui contra illum juxta Canones & regulas juris procedat. XIX. Leges contra Catholicos Romanos latæ, vel ferendæ in Anglia, & aliis regnis Regi magnæ Britanniæ ſubjectis, non attingent liberos ex hoc matrimonio oriundos, qui libere jure Succeſſionis in regnis & Dominiis magnæ Britanniæ fruentur. XX. Nutrices, quæ lactabunt liberos Sereniſſimæ Dominæ Infantis, Catholicæ Romanæ valeant eſſe, earumque electio ad præfatam Dominam Infantem ſpectet, ſive ſint ex natione Anglicana, ſive ex alia quacunque, prout Sereniſſimæ Infanti placuerit, & familiæ ſuæ annumerentur, ejusque privilegiis gaudeant, & potiantur. XXI. Epiſcopus, & perſonæ Eccleſiaſticæ, & Sæc. XVII. A. C. 1622.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

& Religioſæ ex familia Dominæ Infantis, poterunt retinere veſtitum & habitum ſuæ dignitatis, profeſſionis, & Religionis, more Romano. XXII. Pro ſecuritate, quod dictum matrimonium nullatenus aliqua ex cauſſa diſſolvetur, Rex magnæ Britanniæ, & Carolus Princeps verbo Regio pariter & honore aſtringendi ſunt. XXIII. Præſtabunt inſuper quicquid a Rege Catholico propoſitum fuerit, ſi tamen decenter, & commode fieri poſſit. XXIV. Quod filii & filiæ, qui ex hoc matrimonio naſcentur, penes Sereniſſimam Infantem, ut minimum usque ad decennium educentur, & libere jure Succeſſionis in prædictis Regnis, ut dictum eſt, fruantur. XXV. Quomodocunque loci Servorum & Servarum, quos Sereniſſima Domina Infans ſecum attulerit, nominatos per Regem Catholicum fratrem ſuum vacare contigerit, ſive per mortem, ſive per abſentiam, ſive ex aliqua alia cauſſa ſeu accidenti, ſubrogentur per dictum Regem Catholicum omnes ſervi & familiares, ut ſupra. XXVI. Pro ſecuritate, quod totum ut conventum eſt, compleatur, Rex magnæ Britanniæ, & Sereniſſimus Carolus Princeps, juramento obſtringendi ſunt, omnes & Conſiliarii Regis tractatum chirographo

firmare debent; insuperque prædicti Rex, & Princeps Regis fidem daturi sunt, se facturos quod possibile est, ut omnia supra conventa per Parlamentum stabiliantur. XXVII. Conformiter ad ea, quæ tractata sunt, omnia ista proponenda, & exponenda sunt Sanctissimo Domino Papæ, quatenus ea approbare, Apostolicam Benedictionem, ac necessariam dispensationem ad effectum matrimonii concedere dignetur. Sæc. XVII. A. C. 1622.

Hosce articulos summus quidem Pontifex ratos habuit, Sacræ tamen Congregationis Cardinales, qui propagandæ fidei negotia procurant, hæc addidere verba: „Ex hisce conditionibus a Regia sua Majestate Britanica „oblatis apparet, non tantum agi de „Religionis securitate pro Serenissima „Infante, sed etiam pro obtinenda dispensatione; cum autem ad hanc adhuc alia ex jure pro Religionis Catholicæ usu & augmento necessaria „sint, hæc ipsemet Rex proponat, ut „sua Sanctitas deliberare valeat, an „hæc dispensatio sit concedenda.„ Tandem rebus omnibus utrinque complanatis die quinta Januarii Rex præsentibus Principum, Procerumque quamplurimis se hæc pacta servaturum, sacramento pollicitus, sacri Evangelii

Sæc. XVII. A. C. 1622.

librum, quem Lancellotus Wintoniensis Episcopus, Regiique Sacelli Decanus porrexerat, in Sacello Westmonasterienſi in fidei suæ testimonium tetigit, & Georgius Calvertus Regi a secretis hæc acta sigillo & chirographo munivit.

§. XXXII.

Walliæ Princeps in Hispaniam delatus.

Jæger Hist. Eccl. l. 3. c. 6. Gramond. l. 13. Hist. Gall. pag. 603. Hist. de Claudon.

Rebus ita dispositis ad maturandum hoc negotium Buchinghamus Marchio, qui apud Angliæ Regem plurimum gratia & auctoritate valebat, Carolo Walliæ Principi Author exstitit, ut ipsus facto in Hispaniam itinere Sponsam suam Londinum deduceret. Placuit hoc consilium juveni huic Principi, qui obtenta, ægre licet, Regis Patris sui licentia unacum Buchinghamo, Cottingtone Legato, & Endymione Portero Cubiculario alienis vestibus Principis dignitatem occultans, die vigesima septima Februarii Londino Caletum profectus est: inde vero Lutetiam Parisiorum, ac demum Bayonam pervenit; ast in Franciæ finibus, quo momento solverat, agnitus parum abfuit, quin a Comite Gramondo Vasconensis Provinciæ Pro-Rege in custo-

custodiam datus fuisset. Hoc autem periculum feliciter eluctatus, die decima septima Martii Madritum pervenit, in Bristollii Comitis Angliæ Legati Palatio diversatus. Divulgata hujus itineris fama varius per universam Europam rumor serpebat; audiebantur ubique sermones, vel ex cujuslibet spe vel metu exorti: Præstolabantur anxie Europæ Principes hujus itineris eventum: de sorte hujus Principis utpote unici Regis Filii vehementer angebantur Angli: Austriacorum potentiam nova Angli fœderis accessione nimis auctum iri verebantur Galli: de Palatinatu restituendo sibi timebant Bavari: novum contra se fœdus cudi, Regisque Filium sub potentissimi Regis auspiciis ejurato Calvino Religionem Catholicam amplexurum, dolebant Protestantes, Catholicis exinde tripudiantibus: Nec infirmo penitus testimonio nitebatur horum augurium; quippe præter communem populi rumorem insuper Carolus Princeps sæpius cum quibusdam Ecclesiasticis Aulicisque de Religionis capitibus conferre audiebatur, ipse etiam Gondemarus Comes Bristolium impense rogabat, ne tam pium opus præpedire vellet, præcipue cum ipsemet Buchinghamus minime obstare videretur. Ceterum vix

Sæc. XVII. A.C. 1622.

Wilson Hist. Jacob. I. pag. 229.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

vix Carolus Madritum venerat, cum illico per totam urbem fama de ejus adventu percrebresceret: depoſcebant ergo ſolita obſequii lege, ut Buchinghamus altera die Regem de Principis præſentia edoceret. Dies erat decima nona, qua Rex cum Regina ejusque Sorore Maria, binisque Fratribus ſuis, ſub ſpecie fortuiti occurſus, Principem obvium habuit, comiterque ſalutatum eodem una curru in Regiam deduxit, transactisque aliquot diebus inter feſtivas lætitiæ pompas ipſemet Rex die vigeſima octava Martii, Principem ad Regium cubiculum comitatus eſt, Regina vero eundem longe pretioſiſſimis muneribus auxit.

§. XXXIII.

Gregorii XV. Epiſtola unacum diſpenſationis diplomate ad Walliæ Principem.

Annal. Jacob. I. p. 77. Thoiras l. c. Rushwort. vol. I. p. 82.

Dum interea Madriti de maturandis nuptiis agebatur, ineunte Menſe Majo obtenta ſummi Pontificis diſpenſatio unacum novemdecim articulis, quibus Papa gratiæ ſuæ vim alligaverat, per Hiſpanum Oratorem Madritum delata eſt: quoniam vero Hiſpani multa de prona Principis Caroli voluntate erga fidem Catholicam Romæ profer-

ferrent, Pontifex inde haud exiguam spem conceperat, fore, ut hac ratione Anglia rursus ad Ecclesiæ sinum revocari posset: hac de caussa ipsus, reclamantibus tamen quibusdam Cardinalibus, sequentes ad Walliæ Principem literas dedit. Sæc. XVII. A. C. 1622.

Serenissimo Walliæ Principi Gregorius XV. Servus Servorum Dei, Salutem dicit, & Lumen Divinæ gratiæ exoptat.

„Quamvis alias Magnæ Britanniæ „regnum inter florentissima totius orbis „sit, & talia sæpe ingenia aluerit, quæ „Sedem Apostolicam quoque ad Lau„des & encomia traxerunt: nulla ta„men prærogativa major est, quam „quod a prima nativitate Ecclesiæ Chri„stianæ, Rex ille Regum illud regnum „in suam hæreditatem elegerit: sicut „non vane multi crediderint, Evange„lium prius in illam Insulam penetrasse, „quam aquilas Romanas. Accedit ad „eam gloriam, quod non pauci Regum „crucem prætulerint sceptro regali, & „Sanctam Religionis disciplinam per„versæ carnis libidini: Laudatissimo „aliis quoque Principibus exemplo.„

„Quamquam autem tentator infer„nalis graves per aliquod tempus tur„bas ibidem susciterit: nihilominus, „cum videamus ad minimum, in curia „illa Magnæ Britanniæ insignia esse

Sæc. XVII. A. C. 1622.

„ornamenta & Virtutum moralium ſtu-
„dioſiſſima: haud exiguam ſpem con-
„cipimus, quod pro Gloria Nominis
„Chriſtiani denuo protectionem veri-
„tatis univerſalis, & orthodoxæ ſit ſu-
„ſceptura celeberrima Inſula. Sane
„quo magis nos gloria Sereniſſimi Pa-
„rentis regiusque veſter ſanguis de-
„lectat, tanto magis deſideramus, ut
„portæ cæli, quæ non aperiuntur niſi
„fidelibus, vobis pateant: atque ut,
„juxta deſiderium veſtrum, amorem
„acquiratis univerſalis Eccleſiæ, quæ
„tanto Zelo a veſtris Majoribus fuit
„protecta & defenſa.„

„Propoſitum, quod habet tua Se-
„renitas, arctius ſe per fœdus matri-
„moniale cum Hiſpania ligandi, non
„laudamus tantum, ſed talia argumenta
„exhibebimus, quæ fidem faciant,
„quod tua Serenitas Principale curæ
„noſtræ paſtoralis objectum ſit: Cum-
„que Principiſſa, quam amas, ex Hi-
„ſpano Sanguine ſit oriunda, cum ra-
„tione conſequentiam eam nectimus,
„quod Catholicam Religionem odio
„non habeas, nec deſideres oppreſſio-
„nem Sedis ſanctæ Romanæ.„

„Eum in finem jam in mandatis
„dedimus, ut continuæ fiant preces ad
„Patrem luminum, ut tuam Serenita-
„tem eligere velit in florem odorantiſ-
„ſimum

„simum Ecclesiæ suæ in Exemplar om- Sæc. XVII.
„nis perfectionis Christianæ, & in A. C. 1622.
„spem uberrimam magnæ Britanniæ.

„Recordare Nobilissime Princeps, „temporis præteriti: inspice tuos Ma„jores: illi tibi dicent, qua via eatur „ad cælum, & quibus mediis Princi„pes temporales pervenerint ad regnum „cæleste. Quoties Sanctissimi illi Re„ges Romam abivere, stipati Anglis, „ad præstandum Domino Dominantium, „& Principi Apostolorum obsequium? „Ipsorum voces, & exempla nihil a„liud sunt, quam Oracula, vocesque „divinæ, quæ tuam Serenitatem hor„tantur, ut sequaris eorum vestigia.

„Interim Sereniſſime Princeps, ex „hac epistola cernes, quanto amore, „& affectu te prosequamur, quamque „nihil aliud quæramus, quam ut bo„num illud acquiras, quo majus non „datur, neque in hoc neque in futuro „mundo, felicemque omnino dicemus „hanc Epistolam, si igniculos aliquos „fidei Catholicæ in tanto Principe ex„citabit, cui ex animo cumulum om„nis prosperitatis, & continuum pro„gressum in omnibus virtutibus Chri„stianis, & Heroicis apprecamur. Da„tum Romæ in Palatio S. Petri 20. Apri„lis anno millesimo sexcentesimo vige„simo tertio. Anno tertio nostri Pon„tificatus.„

§. XXXIV.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

§. XXXIV.

Walliæ Principis responsum ad Papæ literas.

Hanc Pontificis epistolam Olivarius Comes Carolo Principi tradidit, quas ille sibi gratissimas esse affirmans, mox se responsurum promisit: nec etiam pollicitationi fidei constantia defuit; die enim vigesima sexta Maij literas his verbis conceptas Madrito Romam ad Gregorium Papam dedit.

Sanctissime Pater!

„Epistolam Sanctitatis Vestræ non „minore pietatis Zelo accepi, quam „Vestra Sanctitas eam ad me exaravit. „Non possum exprimere gaudium, quod „percepi, cum Elogia Majorum meo„rum legi, quorum certe memoria tan„to magis semper erit glorioſa, ob tam „illustre Vestræ Sanctitatis testimonium.

„Credat tantum Sanctitas Vestra, „quod impietas inimicorum Crucis „Christi tanta non sit, quanto studio, „& Zelo ego ardeo, ut Pax & Unitas „in religione Christiana reviviscat: ne„que existimo me ideo felicem, quod „ex tantis Majoribus sim oriundus, sed „quod

„quod Zelum eorum in promovenda „gloria Dei velim imitari. Hæc mea „inclinatio tanto mihi gratior accidit, „quia est & Patris, & Regis Catholici, „cujus intentio ex omni parte sancta „est: non desiderando aliud, quam ut „laceratam Christi Ecclesiam, ob di„scordiam Principum videat redunitam. Sæc. XVII. A. C. 1622.

„In omni ista discordia tollenda plu„rimum confert prudentia & Zelus „Vestræ Sanctitatis, approbando Ma„trimonium, quod tractatur inter Se„reniſſimam Hispaniæ Infantem & me: „cum certissimum sit, quod in mundo „nihil desiderem majore cum affectu, „quam confœderationem cum tali „Principe, quæ in sensu veræ Religio„nis mecum sit concors.„

„Precor itaque Vestram Sanctita„tem, ut credat animum meum sem„per per longissimum ab omni Novi„tate, & quod in mentem meam nun„quam venerit, hostiliter agere con„tra Religionem Catholicam, Apostо„licam Romanam: Imo contrarium „promovi cum omni passione, nihilque „aliud quæsivi, quam ut una sit Reli„gio, & fides una: atque ut omnes „nos confirmemus in punctis essentia„libus Jesu Christi. Idque propositum „constans apud me est, & fixum, quod„que spretis omnibus difficultatibus,

„etiam

Sæc. XVII. A. C. 1622.

„etiam cum periculo sceptri & Vitæ „quæsiturus sum. Nihil restat am„plius, quam Gratias agam Sanctitati „vestræ, quod permissionem mihi pro „matrimonio concedere voluerit, Deum „Ter Optimum Maximum orans, ut „ipsi velit concedere vitam longævam, „& ut compenset gloria sua æterna la„bores illos, quos habet Sanctitas Ve„stra pro bono Ecclesiæ.

Devotissimus & Obedientissimus
Servus,
CAROLUS Stuart.

Hæc Principis epistola Romæ in publico Purpuratorum Senatu recitata est, non sine maxima omnium lætitia, & amplissimo omnis felicitatis augurio: Paulopost Walliæ Princeps unacum dispensationis diplomate, & articulis a Papa approbatis Cottingtonum, qui Angliæ res in Hispania procurabat, Londinum decrevit, ut Jacobus quoque Rex eosdem articulos juramento, Regioque sigillo muniret.

§. XXXV.

Abboti Cantuariensis Archiepiscopi oppositio.

Quam-

Quamprimum Cottingtonus unacum Marchione Inoyosa, & Carolo Colonna exeunte Mense Augusto Londinum advenerat, mox rumor per urbem volabat, quod summus Pontifex & Hispaniæ Rex omnes Catholicos passim & libere in Anglia tolerari postularent. Hujus rumoris occasio nata erat ex ipsa Regis sollicitudine, qua a suis Senatoribus decidi petebat, utrum hanc Catholicis tolerantiæ indulgentiam concedi, consultum foret. Aberat eo tempore Abbotus Cantuariensis Archiepiscopus; hic enim a Zouchio Nobili Bramshillum ad damarum venationem invitatus, nemoris clausi custodem, cum hasce feras ad locum venatoribus commodum adigeret, telo suo confossum trucidabat: quocirca obeundo Episcopali muneri impar creditus, nec ultra Senatus consultationibus interesse voluit: Postquam vero Catholicis libertatem in Anglia concedi inaudierat, mox hasce literas ad Regem dedit. „Dudum silui, & hoc ipso si„lentio meum neglexi munus, ad quod „a Deo vocatus, & a Majestate vestra „nominatus fui: nunc vero conscien„tiæ meæ satisfacturus, quid sentiam, „libere propono: Vestra Majestas suo „Senatui Religionis tolerantiam pro„posuit: Ergone damnabilem Romanæ „Ec-

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Rapin. Hist. d' Angl. l 18. p. 202. & pag. 225.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

„Eccleſiæ doctrinam, Meretricem Ba„bylonicam in Regno ſtabilire cogitat? „quam infenſus erit Rex Deo, quam „moleſtus ſubditis ſuis Evangelii veri„tatem profitentibus: ille Rex, qui to„ties, & tam docte contra malignas „haſce hæreſes ore & calamo pugna„vit, nunc ſe Patronum exhibeat eo„rumdem dogmatum, quæ calamus „tuus condemnavit, quæ conſcientia „tua tanquam ſuperſtitioſas & deteſta„biles damnat? Quid feciſti, dum Fi„lium tuum absque Senatus tui con„ſenſu, ſine populi ſui approbatione in „Hiſpaniam miſiſti? Equidem hic tuus „eſt Filius, ſed ſimul eſt Filius Regni, „a quo tota populi proſperitas & ſalus „dependet: tanto exin afficimur do„lore, ut & ſi incolumis ſit reverſu„rus, hi tamen, qui illum ad tam de„ſperatum, ac eidem & Regno perni„cioſum facinus induxere, pœnas non „effugient. Scias inſuper, quod hæc „tolerantia, quam promulgare medi„taris, absque Parlamenti auctoritate „concedi nequeat, niſi omnes Patriæ „leges pro tuo arbitrio evertendi au„ctoritatem tibi arrogaſſe, a tuis ſub„ditis credi velis: Timeo autem, ne „per hanc tolerantiam, & interruptam „Evangelii profeſſionem, qua Deus „nos donavit, & ſub qua Regnum tam„diu

„diu floruit, Regno tuo, & præcipue „tibi iram & indignationem accerſeas: „nunc meæ vocationi, & officio erga „Deum ſatisfeci, hæc tibi exponendo: „jam facias de me, quicquid tibi li„buerit.„ Verum Rex venenatos petulantis hujus Viri latratus flocci habens, Londini præſentibus Marchione Inoyſa, Carolo Columna aliisque viginti ſecretioris ſenatus Miniſtris articulos ſibi propoſitos absque ulla immutatione, ut ſupra meminimus, ſuo chirographo firmabat, ſeque illos inviolate ſervaturum interpoſita juramenti ſolemnis religione pollicebatur, quinimo *Sanctitatis ſuæ*, *Patrisque* nomen, prout in juramenti formula erat inſertum, pronuntiabat, etſi non ita pridem contra hoſce titulos calamum ſtrinxiſſet. Poſtquam igitur Carolus Columna hos articulos a Rege ſubſcriptos Madritum retulerat, eaipſa die Maria nomen Principiſſæ Walliæ accepit, conceſſumque eſt Principi, ut ſingulis feſtis diebus eam inviſeret, quod hactenus raro permiſſum fuerat. Sæc. XVII. A. C. 1622.

§. XXXVI.

Inſulſus ſermo cujusdam Angli Prædicantis de poteſtate Prædicantium.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Jæger. Hist. Eccl. l. 2. cap. 16.

Eo tempore, quo Jacobus I. Angliæ Rex totus in eo erat, ut Regiam ſuam poteſtatem a nemine, & nequidem a Regni Ordinibus reſtringi poſſe, perſuaderet, prorſus intempeſtive quidam ex Prædicantibus, dum de Regum, Principum, & Magiſtratus Politici officio verba ad populum fecerat, vix non ſupremam Prædicantibus poteſtatem in Principes vindicare nitebatur, aſſerens, quod Epiſcopi, Paſtores, & quivis ex legitimis Eccleſiæ Miniſtris poſſit Magiſtratui impio, quocunque crimine notatus ſit, ſacris interdicere, & anathematis fulmen in eum vibrare, donec reſipiſcat: nec hac poteſtatis portione contentus, inſuper propugnabat, quod ſubditi in Magiſtratu inferiore conſtituti Rempublicam & Religionem contra Magiſtratum Superiorem armis defendere valeat, his tamen legibus, & conditionibus, ſi Superior Magiſtratus a virtutibus Majorum degeneret, ac in tyrannum abeat, vel in manifeſtam idololatriam prolabatur, aut ſi ſubditis atrocem injuriam inferat, vel ſi aliter nec in conſcientia, nec in vita, nec in fortunæ bonis tuti & ſecuri vivere ſubditi queant: Ex hoc ſermone ingens in Anglia tumultus oriebatur; fremebant omnes, quod quidam purioris Evan-

Evangelii Præco ſuis Prædicantibus eandem poteſtatem competere propugnet, propter quam ipſi Pontificem tanquam Tyrannum populo exhibere, tantopere hucusque adlaborarint. Igitur nulla mora hic declamator ad Tribunal Oxonienſis Pro-Cancellarii raptatur, de ſeditioſi falſique dogmatis fonte interrogatur: reſpondit ipſe, ſe id ex Davidis Paræi Theologi Palatini commentariis hauſiſſe. Ergo in hujus Auctoris librum convertitur ultionis rigor, moxque hic Academiæ Oxonienſis cenſuræ ſubjicitur, ac communi Doctorum ſuffragio ejus ſententia tanquam ſacris Paginis, Conciliorum decretis, & primitivæ Eccleſiæ repugnans damnatur, liberque publice cremandus, atque in infames cineres redigendus carnifici traditur, ſpectantibus Academiæ Doctoribus, Collegiorum Præfectis, & Studioſorum potiſſimis: Idem ſupplicium huic libro in area Divi Pauli per ſacratas Montani Londinenſis Epiſcopi manus illatum eſt, habito prius ſermone, quo hic Principes, & Reges a Deo immediate ſuam poteſtatem trahere, proin ſubdito nullo modo conceſſum declarabat, vi aut armis poteſtati ſuperiori reſiſtere, cum nihil aliud ſubditis, niſi obſequii gloria reſervata ſit: Ceterum hanc *Papo-Cæſariam,*

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Sæc. XVII. A. C. 1622. *fariam*, seu potestatem, qua Clerus Acatholicus de externis aut rebus ad Ecclesiam non pertinentibus disponendi, necnon Principes suos & Magistratus excommunicandi jus sibi arrogat, præfracte tuebantur Thomasius in Program. Disp. de Jure Principis circa hæreticos disp. 4. n. 36. Michael Haveman. de Jure Episc. tit. 3. & 4. Voetius Polit. Eccl. p. 1. l. 1. tract. 2. c. 1. 2. & 3, Dedekenntes in Consil. Theol. part. 1. pag. 663. 822. 851. part. 2. pag. 1. Consilia Theol. Wirtemb. part. 2. fol 129. & seqq. Matth. Jud. apud Dedekenntes vol. 1. p. 3. sect. 2. n. 24. §. 3. Carpzovius Jurisp. Eccl. l. 1. def. 1. n. 13. & def. 4. Joannes Broue in confut. Libert. Horum principia sunt sequentia. I. Pastorum officium & usus a solo Deo, & a nullo homine aut humana potestate dependet, nec ea illis in officii usu quicquam præcipere potest. II. Tenentur Pastores Politici Magistratus imperia flocci habere, si eorum officio adversantur. III. An Principes vi pacis Religiosæ &c. Jus Episcopale habeant, incertum est, & si certum esset, dubitari potest, an legitime id habeant, & si legitime habent, illud duntaxat haberent cum distinctione inter potestatem externam & internam. IV. Pastores quantum ad suum officium

cium nulli præter Deum rationem reddere tenentur. V. Regnum Politicum eſt diverſum a Regno Chriſti in terris ſeu ab Eccleſia, ergo ſicut Chriſtus, Apoſtoli & primitivæ Eccleſiæ Doctores non uſurparunt politicam poteſtatem, ita nec hæc uſurpet ſpiritualem. VI. Eccleſia ut talis, non Respublica mundana, ut ab Eccleſia eſt diſtincta, habet Epiſcopos. VII. Tota diſciplina Eccleſiaſtica non eſt Reipublicæ mundanæ, ſed Eccleſiæ veræ tertia nota. VIII. Chriſtus præcipiens dari Deo, quæ Dei, & Cæſaris, quæ Cæſaris ſunt, prohibet Cæſari, omnibusque Politicis poteſtatibus, ne Deo in regno ſuo ſpirituali præjudicium inferant. IX. Paſtorum eſt, ore & calamo non modo eos, qui contra primam decalogi tabulam ſed & ceteras peccant, excommunicare, ſive ſint Principes, ſive plebæi aut ſubditi. X. Principes Paſtoribus prohibere nequeunt, ne abſque eorum approbatione libros de religione tractantes imprimant, alias peccarent contra ſeptimum præceptum, & typographi eorum præceptis obedire non tenentur. Hæ ſunt Proteſtantium, quos allegavi, pluriumque aliorum doctrinæ; quinimo Hornius in ſua Hiſt. Eccl. p. 410. teſtatur, quod in Anglia Prædicantes Eliſabethæ

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

bethæ Reginæ interminare ausi fuerint, quod si *disciplinam constituere præsumeret, a quolibet Pastore Pagano Regiam Majestatem excommunicatum* iri.

Postquam vero Jacobus Rex de hujus Prædicantis ausu certior factus erat, confestim Abboto Cantuariensi Episcopo in mandatis dedit, ut Concionum licentiam cohiberet, cum id ad conservandam Reipublicæ & Ecclesiæ quietem oppido necessarium esset. Dein eundem admonuit, ut omni sollicitudine præcaveret, ne indigni aut feroces ad Sacerdotia provehantur: Nulli novitati in ritibus Ecclesiæ locus concedatur: Subtiles & spinosæ quæstiones, de prædestinatione, de providentia divina, atque universali gratia, non in Cathedra Ecclesiastica, sed in Academiis tractentur, probrosis dicteriis contra Puritanos & Papistas abstineatur: econtra Deum exorarent Prædicantes, ut errantes a via erroris in semitam veritatis deduceret, ne homines, non superstitionem odisse viderentur. De Potestate Regis, aut muneris sui ratione ne tractarent, quia Rex Deo, non subditis rationem gesti officii reddere teneatur: Christum crucifixum prædicarent: & charitatis studium ac pietatem serio inculcarent.

Hoc

Hoc decreto, quo Rex Catholicos Sæc. XVII.
disteriis appeti vetuit, jam præluserat A. C. 1622.
invehendæ eorumdem tolerantiæ, adversus quam idem Abbotus Pseudo-Episcopus totam bilem suam postea effuderat, ut supra memoravimus.

§. XXXVII.

Quatuor Prælati a Gregorio XV. Purpura decorati.

Die quinta Septembris hoc anno Gregorius XV. Pontifex Maximus in Palatio Quirinali quatuor Prælatos Sacro Cardinalium Collegio adscripsit. Hos inter primus erat Cosmus de Torres patria Romanus, qui ad Poloniæ Regis preces Cardinalis Presbyter tit. Sancti Pancratii nominatus est. II. Armandus Joannes de Plessis de Richelieu Gallus Cardinalis Presbyter sine titulo, eoquod nunquam Romana salutasset limina. III. Octavius Rudolphus itidem Romanus, primo Diaconus Cardinalis titulo Sanctæ Agathæ, dein Presbyter Cardinalis titulo Sanctæ Agathæ, postea Presbyter Cardinalis tit. S. Agnetis. IV. Alphonsus de la Cueva natione Hispanus Presbyter Cardinalis S. Balbinæ. *Ciacon. in vita Gregorii XV.*

Sæc. XVII. A. C. 1622.

§. XXXVIII.

Michael Angelus Tontus Cardinalis mortuus.

Ughel. in Ital. Sacra Ciacon. in vita Paul. V.

Totidem etiam Purpurati ex Sacro Collegio hoc anno vitam cum Purpura exuerunt, quos inter primus die vigesima prima Aprilis Romæ decessit Michael Angelus Tontus. Hic Ariminii tenuis fortunæ Parentibus natus, generis obscuritatem virtutum, ac scientiarum splendore largiter compensabat: Juvenis obtinuerat Bononiæ Doctoratus lauream, quin tamen adhuc, deficientibus Patronis, gradum ad altiora sibi sternere posset; unde e patria sua Romam proficisci statuit, nec tamen ibidem aut magis acceptus, aut minus infelix; quippe nonnisi Musices, qua apprime calebat, beneficio vitam sustentare poterat, pulsandis organis in Xenodochio Sancti Rochi adhibitus: Verum ingenium suum ad altiora natum humilibus ejusmodi exercitationibus opprimi haud ultra sustinuit: Igitur Michael noster jurisprudentiæ foro sese addicere statuit, nec improspero successu; cum enim Burghesianæ Domus causas feliciter procurans, Camillo Burghesio Cardinali familiaris efficeretur, eo ad Pontificatum assumpto non modo Scipioni ejus tum

Nepoti audiendis cauſſis adjunctus eſt, ſed omnia Romani Palatii publica pariter, & privata familiæ negotia pertractare cæpit: dein Baſilicæ Lateranenſis Canonicus, necnon anno milleſimo ſexcenteſimo octavo Nazarenus Epiſcopus, atque eodem anno Presbyter Cardinalis, Datarius & Cæſenatenſis Eccleſiæ Antiſtes renuntiatur: Creverat exin ferme indies hujus Viri auctoritas apud Paulum V. Papam, a quo tanti habitus, ut Burgheſio Nepoti primum locum præripuiſſe crederetur: honorabatur etiam Bibliothecæ Vaticanæ Præfectura: cum autem raro præceps fortuna inter æmulos firmo conſiſtat pede, ita Pontificis quoque gratia erga hunc Cardinalem ſenſim refrigeſcere cæpit: quocirca Michael, ut extra teli jactum eſſet, relicta Aula ad ſuam reverſus eſt Eccleſiam: Mortuo autem Paulo V. ad ſacra comitia in urbem rediit, a Succeſſore Gregorio XV. inter Sacræ, ut vocant, Conſultæ Cardinales annumeratus: Eminuit Religionis ſtudio, quo accenſus Cæſenatenſem Eccleſiam variis donis locupletavit, Templum S. Euphemiæ, necnon Cathedralem Eccleſiam reſtauravit, & pretioſa ſuppellectili auxit; pro alendis tribus juvenibus in utroque jure erudiendis cenſus aſſignavit, atque

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

in grati animi signum in Lauretana æde pro Pauli V. Anima quotidianum Sacrum instituit, Vir sane opitulante fortuna dignus, atque Ecclesiasticus Zelo & pietate commendabilis: omne autem tulisse punctum videtur ex eo, quod non modo Romanæ curiæ negotia singulari integritate ipsus procurarit, sed insuper ad Palatii & fori publica & privata munia non alios, quam ob parem integritatem conspicuos, ceterisque digniores non habita privati affectus ratione assumpserit: inde enim factum, ut eliminata questus cupiditate aliquamdiu Romana Curia a solitis coruptelis illibata permanserit; tollantur enim questus, & cessabunt abusus. Præterea hic Cardinalis Collegium ab Ecclesiæ suæ nomine Nazarenum dictum, atque in Palatio suo erectum omnium bonorum hæredem dixit, corpus autem suum in Templo Sancti Ignatii tumulari voluit.

§. XXXIX.

Henrici Gondii Cardinalis obitus.

Ciacon. in vita Pauli V. Gramond hist. p. 201.

Ingens sui desiderium reliquerat Henricus Gondius patria Gallus, Ducis Rethiaci filius, quocirca vulgo Radesianus, seu Cardinalis de Retz dicebatur. Hic ob moderatioris indolis speci-

Sæc. XVII. A. C. 1622.

ſpecimen ſacræ Militiæ adſcriptus, primo Abbas Burſoaii & S. Joannis Sueſſionenſis, poſtea Canonicus Pariſienſis, & demum, cedente Petro Gondio Patruo ſuo, ejusdem Urbis Epiſcopus renuntiatur, tandem a Paulo V. Purpura decoratus, præclara admodum obſequia præſtitit Eccleſiæ, necnon Franciæ Regno; nam non modo ſeſe Richerii doctrinis vehementer oppoſuit, ſed etiam cum Regi a ſanctioribus conſiliis eſſet, eidem Auctor exſtitit, ut urbes, quas Hugonotæ adverſus Regem & Regnum munierant, repeteret, hosque ſeditioſos ad obſequium armis revocaret: Eo etiam Pariſinam regente Eccleſiam, in eandem urbem anno milleſimo ſexcenteſimo quarto Monaſterium Carmelitarum Diſcalceatorum, ſequenti anno Fratres Miſericordiæ, poſtea Cappuccinorum, Minimorum, Jeſuitarum, Dominicanorum ſtrictioris obſervantiæ, Bituricenſium Auguſtinianorum, pluriumque aliorum Regularium Monaſteria aut fuere advocata, atque ab Epiſcopo admiſſa, vel ab eodem liberaliter dotata, præter plurima Hoſpitalia: Non deerant tamen, qui pientiſſimo huic Antiſtiti vitioſa æmulatione, aut malitioſa nocendi cupiditate obtrectarent, atque inter hos quidam Cauſſidicus edito famoſo libello Epi-

Vid. ſupra Lib. CXCI. §. 44. p. 179.

Sæc. XVII. A.C. 1622.

Episcopum tanquam latini idiomatis ignarum traduxerat, quem cum Henrici frater captum in suo Palatio detineret, ac Cardinalem, ut de hoc maledico vindictam sumeret, hortaretur, ipse Fratri suo respondit, *Frater, dimitte eum, quia nescivit, quid fecit, admone autem illum, ut deinceps officii sui memor sapiat:* Pariter quemdam Canonicum, quem Henricus prorsus indigna adversus se in Capitulo evomuisse noverat, in medio Ecclesiæ obvium factum prior tenero affectu amplexatus, se ejus amicum semper fore profitebatur. Tandem Rege Ludovico XIII. Hugonotas insequente, Henricus Biterris die secunda Augusti mortalitatem exuit, in familiæ suæ monumento Parisiis reconditus.

§. XL.

Philippi Philonardi Cardinalis extrema.

Ughell. in Ital. Sacra. Ciacon. in vita Paul. V.

Sequentis Mensis diem trigesimam Philippus Philonardus patria Neapolitanus vitæ suæ postremam habuit. Hic humanioribus literis Romæ excultus, ac Pisis jurisprudentiæ laurea decoratus aliquamdiu Romæ Jureconsultum egit, summa nominis sui laude: postea a Paulo V. Aquinas Episcopus, Fir-

Firmanæ Urbis Præses, Vice-Legatus Avenionensis, ac demum absens Cardinalis renuntiatus est: Præfuit quoque variis Congregationibus, in quibus cunctis muneribus singularem vigilantiam, dexteritatem & prudentiam exhibuit: cum autem æstivo tempore aucupio oblectaretur, maligna febri correptus, anno ætatis quadragesimo quinto Romæ decessit, Baucum in Hernicis, ubi natus, pariter in Majorum suorum sepulcro tumulatus. Sæc. XVII. A. C. 1622.

§. XLI.

Joannis Delphini Cardinalis fatum.

Postremus denique ex Purpuratis, qui hoc anno obiere, erat Joannes Delphinus, Nobilis Venetus, hujusque Reipublicæ apud Sedem Apostolicam Orator. Hic Clementis VIII. suique Nepotis gratia valens, legatione dimissa, assumptaque clericali militia Vincentinus Episcopus nominabatur, postea ab eodem Papa Cardinalis titulo S. Mathæi, & sub Paulo V. titulo Sancti Marci decoratus, varia Ecclesiæ obsequia præstitit. Erat prudentia, rerumque experientia clarus, cumque aspectu, corporis proceritate, ac prolixiori barba venerandus esset, iteratis ad Hispa-

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Hiſpaniæ, Galliæ & Poloniæ Reges, necnon ad Cæſarem legationibus cum ſummo applauſu fungebatur, demum vero ſenio confectus, relicta Roma in patriam ſeceſſit, ubi etiam die vigeſima quinta Novembris animam Deo reddidit.

§. XLII.

Diverſæ Conſtitutiones Gregorii XV.

Bullarium Magn. Conſtit. 17. & ſeqq. Abregé de l'hiſt. Eccl. tom. 3.

Hoc item anno Gregorius XV. Pontifex Maximus varias edidit Conſtitutiones, & quidem prima die trigeſima prima Januarii leges & ſtatuta a Congregatione Clericorum Pauperum Matris Dei Scholarum piarum pro felici ejusdem Regimine confirmabat: ac Ven. Joſepho a Matre Dei, aliisque quatuor ſociis per novennium totius Congregationis curam commiſit. Die autem quinta Februarii plura edidit decreta de exemptorum privilegiis circa animarum curam & Sacramentorum adminiſtrationem, necnon circa Monialium Monaſteria, & Verbi Divini prædicationem, prohibuitque tam Sæcularibus quam Regularibus, tam exemptis, quam non exemptis, ne absque Ordinarii approbatione Confeſſiones excipiant, vel ſine Epiſcopi benedictione in propriis, & in alienis, Templis absque ejus

ejus licentia Verbum Dei annuntient: inde vero varia exorta fuere Dubia, & quidem primo, an regularium Ecclesiarum, quibus cura Animarum non est annexa Altaria, S. Eucharistiæ custodiam, & Confessionalia visitandi jus Episcopis competat, & responsum est, non licere. II. An valeant Episcopi Regularibus præscribere, ut horum, vel nunc, vel ibi duntaxat confessiones audiant, Responsum, id pariter eis non licere, nisi aliunde tale jus habuerint. III. An facultas Episcopis per hanc Constitutionem in exemptos data etiam se extendat ad personas nullius Diœcesis? & an hæc Facultas inferioribus Prælatis competat: ad utrumque responsum fuit negative. IV. Cum vero Gregorius XV. Episcopis concesserit, ut hi unacum Superiore Regulari electioni Abbatissæ interesse valeant, decisum fuit, ex hac concessione eis non competere eam confirmandi jus. Declaratum quoque, quod Regulares generaliter pro confessionibus approbati non censeantur approbati pro audiendis Monialium Confessionibus, nec etiam approbati pro Monialibus unius Monasterii valeant audire Confessiones Monialium alterius Monasterii: Denique dubitatum. V. An quando Superior admonitus non amoveret Confessarios

Sæc. XVII. Sæc. 1622.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

farios vel Administratores bonorum ad Moniales pertinentium, Episcopus id, quando opus esse judicaverit, facere valeat, quin causſam Regulari Superiori significet? Ad hoc autem respon-ſum, quod id significare non teneatur, Episcopi tamen arbitrio & prudentiæ relinquatur: ejus vero conscientiam ſacra Congregatio oneravit, ne facultate ſibi attributa quoque modo abutatur, ejus rei in districto Dei Judicio rationem redditurus. Postea idem Pontifex die duodecima Martii ritus circa ſummi Pontificis electionem præscriptos confirmavit, edito hac de re ſpeciali, ut vocant, cæremoniali: Cum autem Ferdinandus II. Imperator Fratribus Minoribus Conventualibus Ordinis S. Franciſci apud S. Jacobum in antiqua urbe Pragenſi primo quater mille ſexcentos ſeptendecim florenos & viginti tres Crucigeros, & poſtea in annuos reditus mille ſexcentos novem florenos, & viginti novem Crucigeros aſſignaſſet, ea lege, ut novum Collegium ſub invocatione S. Bonaventuræ pro duodecim Baccalaureis & uno Regente erigerent, hinc Pontifex die quinta Aprilis hanc novam fundationem approbavit, ſimulque privilegia FF. Trinitariis conceſſa die decima octava ejusdem Menſis confirmavit.

Carafa comm. p. 186. Caramuel in vita Dominici p. 588. Synodicon Pariſ.

Pari-

Pariter die vigesima tertia Aprilis ex propria pietate statuit, quod deinceps festum S. M. Annæ de præcepto ubique observaretur. Die autem vigesima secunda Junii, ut tam infideles, quam hæretici ad ovile Christi reduci possent, summus Pontifex Congregationem, sub nomine *de propaganda fide* instituit, quæ ex Cardinalibus, Prælatis, & aliquot Viris Religiosis constans, omnia negotia ad fidem in universo Mundo propagandam spectantia pertractet, Missionibus invigilet, & Operarios Apostolicos mittat idoneos: Ut vero hoc negotium eo felicius succederet, Pontifex non modo ex proprio peculio, sed etiam ex ærario Apostolico & Cardinalium liberalitate multarum pecuniarum vim assignabat. Cardinales autem huic negotio præfecit Saulium, Farnesium, Bandinum, Surdisium, Barberinum, Garsiam Millinum, Borgiam, Ubaldinum, Cobellutium, Valerium, Zolleranum, Ludovisium, & Franciscum Sacratum. Ex Prælatis autem, Virisque Religiosis nominabat Joannem Baptistam Vives, Joannem Agucchium, & Dominicum a Jesu Maria Ordinis Carmelitarum Discalceatorum Generalem Vicarium, qui etiam insignes pecuniarum suppetias ad pium hoc opus ab amicis collegerat,

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

unde in grati animi monumentum ejus effigies ante Reverendiſſimi Secretarii poſtes affixa ſervabatur, usque ad annum Domini milleſimum ſeptingenteſimum ſexageſimum ſecundum, quo Cardinalis Spinellus Sacræ Congregationis Præfectura decoratus eſt: Verum æmulorum invidia jam tum in Dominicum fervebat, tot pecunias a paupere Monacho in hoc opus effundi indignantium: aſt idem Pontifex Gregorius XV. contra omnes haſce calumnias Dominicum obedientiæ Apoſtolicæ clypeo tutum reddidit, conceſſis eidem hiſce literis: *Tua ſingularis pietas, & in proximum charitas, & ardens Religionis propagandæ Zelus, quibus te novimus a Domino inſignitum, nos inducunt; ut opera tua in præſentibus neceſſitatibus utendum duxerimus, ſperantes in Domino fore, ut juxta noſtri deſiderium, quæ tibi commiſerimus, cumulate & recte ſis expleturus. Cum itaque pro Catholicorum Germaniæ fœdere, contra Catholicæ fidei hoſtes ad ejusdem Fidei defenſionem inito, præter alios graviſſimos ſumptus, quos hactenus fecimus, & ad eandem fidem in univerſo orbe propagandam, pro qua unam Venerabilium Fratrum noſtrorum Sacræ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium congregationem deputavimus, longe majores quam Vires Cameræ noſtræ Apoſtolicæ*

Sæc. XVII. A. C. 1622.

ſolicæ patiantur, impenſæ faciendæ ſint, & propterea Fidelium auxilium ſit neceſſarium: Ideo te ad hujusmodi ſubventiones procuratorem & colligentem deſtinare decrevimus. Motu itaque proprio, & ex certa ſcientia, ac matura deliberatione noſtra, Tibi per præſentes in virtute Sanctæ obedientiæ præcipimus & mandamus, ut ſubventiones hujusmodi, tam in Alma urbe noſtra, quam in aliis civitatibus, terris & locis, ad quæ ut te ad hunc effectum transferas, expediens eſſe judicaveris, nec non iis in locis, ad quæ perſonaliter accedere non potueris, per aliquem ex Sociis per te electis, qui tibi ad hoc idonei videbuntur, procures, & colligas, tibique ut præmiſſa omnia facilius peragere valeas, e domo tua regulari, ac etiam extra urbem præſentem, quando opus fuerit, egredi, ac Socios neceſſarios, & idoneos, qui te in præmiſſis coadjuvent, aſſumere: necnon pecunias, gemmas, & alia, quæ pro ſubventionibus hujusmodi colligentur, in locis opportunis, donec illa juxta mandatum noſtrum alio transferantur, deponere, & deponi facere, ac quibusvis locorum Ordinariis, ut ſubventiones prædictas in Civitatibus, Terris, & in locis ſuarum Diœceſium modis & formis tibi magis bene viſis promoveant; ſubventionesque prædictas, ut illis contribuant, Chriſti Fidelibus per Verbi Dei Prædicatores commendari faciant, noſtro nomine

Sæc. XVII. A.C. 1622.

scribere, & in locis, ubi non fuerint Episcopi, seu Vicarii, Verbum Dei prædicare, & Christi Fidelium Confessiones audire, illisque absolutionem injunctis injungendis impendere libere, & licite valeas, Apostolicam authoritatem tenore præsentium concedimus, & indulgemus. Præterea quoniam extra negotium hujusmodi contingere poterit, ut Pauperibus piorum eleemosynis subvenire possis, tibi pariter, & in virtute Sanctæ obedientiæ præcipimus, & mandamus, ut ex ipsorum Christi Fidelium eleemosynis tibi pro tempore concedendis, pauperum personarum, & piorum locorum necessitatibus subvenias, & ad hunc effectum etiam eleemosynas hujusmodi petas, recipias, teneas, & de illis disponas, ut prædictum: decernentes te in præmissis, & eorum occasione per Superiores tui Ordinis quocunque nomine nuncupatos molestari, perturbari, inquietari, aut impediri nullatenus posse vel debere, ac irritum, & inane, si secus super his a quoquam quavis authoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis ac dicti Ordinis & jurejurando Confirmatis Apostolica vel quavis firmitate alia roboratis, statutis, consuetudinibus, Privilegiis quoque, Indultis & literis Apostolicis illis eorumque tenore, & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliis-

aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis irritantibusque, & aliis decretis in contrarium præmissorum quomodolibet concessis, confirmatis, & innovatis, etiamsi, in eis caveatur expresse, quod nullus ejusdem Ordinis Professor etiam ad pias causas pecunias petere, illasque vel bancarias, aut alias cædulas in deposito habere, seu pecunias hujusmodi dare, vel de eis disponere absque expressa Superiorum Licentia valeat, aut alias quomodolibet disponentibus, quibus omnibus & singulis eorum omnium, & singulorum, tenore præsentium, pro plene & sufficienter expressis, & ad verbum insertis habentes illis alias in suo robore permansuris, hac vice duntaxat specialiter & expresse derogamus. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die prima Martii anno millesimo sexcentesimo vigesimo secundo, Pontificatus Nostri anno secundo. Die autem vigesima secunda Martii idem Pontifex eundem Patrem Dominicum unacum diplomate Pontificio ad Genuensem Ducem Senatumque misit, ut eos ad ferendas suppetias inclinaret. Porro præter egregium hoc opus insuper hujus Pontificis consensu die vigesima Octobris Parisiensis Episcopatus ad Metropolitanæ Ecclesiæ honorem evehebatur, eidemque tanquam Suffraganei subjiciebantur Aurelianensis, Meldensis & Carnu-

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Bull. Carmel. tom. 3. pag. 474. Hist. de Lo-uis Tom. IX. pag. 273. Calmet Hist. Univ. l. 151.

Sæc. XVII. A. C. 1622. Carnutenſis Epiſcopi, quibus etiam poſtea adjungebatur Bleſſenſis Eccleſia ſub imperio Ludovici XIV. ad Epiſcopatum evecta: cum autem veteri jure Pariſinus Epiſcopus Senonenſi Archiepiſcopo tanquam Suffraganeus eſſet ſubjectus, hinc idem Archipræſul novo huic decreto obſtitit, quod nihilominus Menſe Februario a Rege confirmatum, die octava Auguſti anno ſequenti ad acta Pariſienſis Senatus relatum eſt. Eo tempore per Henrici Gondii Cardinalis obitum Pariſina, æque ac Senonenſis Eccleſia vacabant, illi autem Joannes Franciſcus Gondius Henrici Frater ſucceſſerat. Inſuper cum non pauci, neſcio quæ privilegia atque exemptiones ſibi vivæ vocis oraculo conceſſas plenis buccis deprædicarent, Pontifex die ſecunda Julii declarabat, ejusmodi oracula nulli, *nec Jeſuitis* ullo pacto ſuffragari, exceptis oraculis, quæ Cardinalibus facta eorum manu firmata exhibentur. Die autem tricesima Julii ſtatuit, quod nullam cenſuram incurrant, qui annonam extra ſtatum Eccleſiaſticum certis caſibus extrahunt: poſtea die trigeſima Auguſti Confeſſarios ad turpia ſollicitantes ſeveriſſimis etiam degradationis pœnis coerceri juſſit, conceſſit etiam eadem die FF. Jeſuatis S. Hieronymi,

nymi, ut suorum duntaxat Parochianorum confessiones excipere valeant. Die autem secunda Decembris præcepit, ut Festum S. Joachimi sub duplici officio quotannis celebretur, & in Breviario, Missali, & Calendario adscribatur. Denique trigesima Decembris omnes libros prohibitos legendi licentias, eoquod hæ nimio excrevissent, revocabat. Sæc. XVII. A. C. 1622.

§. XLIII.

Ulterior S. Congregationis de propaganda fide sollicitudo pro exteris regionibus.

Jam tum novæ Congregationis Præfecti propagandæ Religionis ardorem testatum reddidere; cum enim in Sclavonia, Croatia, Bosnia & Dalmatia Catholicæ fidei augmentum præcipue eo ex capite præpediri comperirent, quod in præfatis Regionibus nec Breviaria, nec Missalia nec alii ritus Romani libri reperirentur, atque ii nec Romæ nec alibi imprimi possent, cum non haberentur Illiricarum literarum Typi, nec tantas expensas novæ Congregationis proventus æquarent, hinc in his rerum angustiis literas ad Carolum Carafam Aversanum Episcopum, Sedisque Apostolicæ Nuntium dede-

Comm. de Germ. Sacra rest. Caraf. pag. 124. Relat. de la Soc. etablie pour la propagat. pag. 10.

Sæc. XVII. A. C. 1622

dedere, ſupplices, ut pro ea, qua apud pientiſſimum Cæſarem Ferdinandum gratia valeret, huic malo remedium quærere ſatageret: Hic igitur re Imperatori propoſita mox impetrabat, ut ejusmodi Typi in Græcienſi Typographia funderentur, quos etiam poſtea Ferdinandus Sacræ Congregationi dono dederat, Nuntius vero Græcio ad caſtrum fluminis in Dalmatiam, indeque per Mare Adriaticum Romam incolumes transmiſit. Quoniam vero Proteſtantes non raro Catholicorum ſimiæ fieri geſtiant, ideo etiam Angli anno 1649. & regnante Carolo II. anno 1661. Societatem de novo ſuo Evangelio in nova Anglia propagando inſtituerunt, irrito tamen conatu, eoquod illi, qui deſtinabantur, Apoſtolicis laboribus & paupertati minime aſſueti, majori, quam in patria habuiſſent, opum abundantia provideri peterent, ac inſuper Viri, cum Eccleſiæ Anglicanæ minus propenſi in Anglia durius haberentur, vexationis declinandæ ſtudio ad hæſce Miſſiones tanquam ad aſylum profugerent: nec optatior ſucceſſus alluſit Guilielmi III. Angliæ Regis decreto, quo die decima ſexta Junii anno Salutis noſtræ milleſimo ſeptingenteſimo primo nonaginta tam Clericos quam Laicos velut Societatis Admini-

miniſtros conſtitutis annuis reditibus ad hoſce labores ſeligi præcepit: Author hujus relationis fingit, quod *Romanæ Congregationis de Propaganda fide gloriam plurimum imminuat neceſſitas, qua ejus Novitii ad omnes regiones, quocunque eorum Superiores voluerint illos mittere, ire cogantur: Nos*, inquit ipſe, *reformati cæcam hanc obedientiam ignoramus*, nec mirum: non enim ſapiunt, quæ ſunt Spiritus, ſuæ ſenſualitatis mancipia: eodem ſpiritu actus idem auctor addidit, quod Societas hæc, ut *Miſſionem dulciorem redderet*, cuilibet Miſſionario unius anni penſionem, ſive vivat ſive moriatur, certam reddere, & anticipate illius meditatem ſolvere promittat: En novos Apoſtolos ad normam Chriſti Apoſtolorum egregie compoſitos?

Sæc. XVII. A. C. 1622.

§. XLIV.

Illuſtrium Perſonarum obitus.

Non paucos ex Præſulibus, & Imperii Principibus hoc anno non tam vivorum conſortio, quam funeſtis hujus ævi calamitatibus opportuna mors eripuit. His merito accenſendus venit Joannes Godefridus de Aſchauſen Herbipolenſis juxta & Bambergenſis Eccleſiæ Epiſcopus, qui quinque illis annis,

Meteran. Hiſt. Belg. l. 42. p. 398.

Vid Supra l. 192. §. 38. pag. 505.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

nis, quibus Ecclesiæ suæ verbo & exemplo præluxerat, a rebellium copiis crudelem in modum rapinis, exactionibus, & incendiis vexabatur, eoquod pro debito in Cæsarem obsequio exercitum contraxisset: Ea enim ævi illius iniquitas erat, ut Cæsari, suoque legitimo Principi fidum esse, apud Sectarios crimen esset. Ad avertendas hasce calamitates hic idem Præsul ac Franconiæ Dux ad Imperii comitia a Cæsare indicta Ratisbonam accesserat, ubi tamen gravi morbo correptus die vigesima nona Decembris animam Deo reddidit, magno rei Catholicæ detrimento, quam semper acerrime defendit, verus militum Pater, Sacerdotum norma, Principum decus, Catholicorum Tutor, Ecclesiæ Cæsarisque vindex. Pariter vexationes, quibus a Brunsvicensis & Mansfeldii militibus cruciabatur, nonnisi morte evasit Joannes Fridericus a Swaibach Abbas Fuldensis, qui octava Decembris defunctus Successorem habuit Joannem Bernardum Schenck a Schweinsberg priori multum absimilem; hic enim subditis suis liberum Religionis exercitium indulsit. Die autem vigesima quinta Januarii maligna febri consumptus decessit Neriæ Carolus Sueciæ Dux: Mense Decembri

cembri Almanus Barbarus Aquileiensis Patriarcha Venetiis obiit, ejusdemque Mensis die septima Sophia Saxoniæ Electoris vidua, ac Joannis Georgii Electoris Mater Dresdæ mortalitatem exuit. Denique Deo & naturæ debitum solvit Magnus Ordinis Melitensis Magister Adolphus Vignacurtius, qui Magistratui suo, quem per viginti ferme duos annos tenuit, sanctitate, prudentia & fortitudine plus gloriæ reddidit, quam honoris ab eo accepit. Sæc. XVII. A. C. 1622.

§. XLV.

Constitutiones Diœcesanæ Trevirenses a Lothario Episcopo editæ.

Reboantibus undique belli tormentis, ipsaque Trevirensi Diœcesi bellicis tumultibus undique agitata, Lotharius dignissimus Trevirensis Ecclesiæ Archiepiscopus, ac S. R. J. Elector pro universa sua Diœcesi saluberrimas edidit constitutiones (*), eo fine ut Divinæ *Schanat Concil. Germ. t. 4.*

(*) Mirum omnino nobis accidit, quod de celeberrimi hujus Præsulis Zelo ejusque Constitutionibus, necnon oratione pathetica illis præmissa, quæ tamen sibi in collectione Conciliorum Germanorum locum promeruere, P. Mas-

Sæc. XVII. A. C. 1622.

næ indignationis furor per emendationem vitæ in populo, præcipue in Clero placaretur. Quod enim, inquiebat ipse, *non solum homines, fortunæ, tecta, sed ipsa etiam sancta ad pœnas trahantur, Templa, Altaria, SS. Reliquiæ, atque adeo Augustissima Eucharistia polluatur, illudatur, pessumdetur, ac impuris objiciatur canibus, hanc Dei iram excitari* credebat *omnium quidem hominum peccatis præcipue tamen illorum, qui in sortem Domini vocati sunt*, idque exemplis ex S. Codice petitis, necnon ex S. Gregorii M. sententia comprobatum ibat: timens ergo, ne in suo Clero essent Filii Heli, qui in circum vicinas regiones cladem effusam, etiam ad Trevirensem Diœcesin peccatis suis accersant, hinc salutari paternæ vindictæ remedio hæc mala præventurus, cum singulas Ecclesias ob grave senium obire

P. Massenius Jesuita Annalium Trevirensium Continuator ne verbulo quidem mentionem fecerit, cum tamen, quamdiu & quoties hic Archiepiscopus ac Elector *exercitiis S. P. Ignatii apud Jesuitas suavissime vacavit*, exacte enumerarit, & populi confluxum & pompam pro solemnitate Canonizationis SS. Ignatii & Xaverii fusius descripserit. Nonnullis sæpe magis probantur domestica, quam publica.

re haud ultra posset, innovatis Prædecessorum decretis disciplinam Ecclesiasticam sequentibus decretis restaurare statuit; ac primo quidem sancivit, ut si qui Clerici moribus perversi reperiantur, etiam pœnis Canonicis coerceantur. II. Nullus deinceps ad S. Ordines admittatur, nisi moribus integer, scientia idoneus, & honesta se alendi facultate præditus sit. III. Nullus a quocunque demum præsentatus, ad curam animarum, vel concionandi munus admittatur, nisi constet per rigidum examen de ejus sufficienti doctrina. IV. Omnes Parochi sibi de necessariis saltem libris prospiciant, præcipue sacris Bibliis in latino & Germanico idiomate. V. Quilibet Sacerdos saltem semel in Mense confiteatur, & desuper Visitatores inquirant. VI. Ubique Psalmodia devote peragatur. VII. Nullus Clericus tabernas frequentet. VIII. Nullus de concubinatu suspectus, quin reipsa resipuerit, absolvatur, ejecta vero concubina, vel suspecta per justitiæ Ministrum virgis mulctetur, & Clericus carceri mandetur ex rigore Canonum plectendus. IX. Parochi, ut ab omni Simoniæ suspicione sint alieni, pecuniaria mulcta reos non plectant, nec ex pietate quæstum faciant, & a pauperibus pro jure stolæ

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

ſtolæ nihil vel oppido exiguum petant. X. Concionatores, non ea, quæ raptim in aliquo libro legerunt, vel ſub labiis nata ſunt, ſed antea inſtructi populo proponant, quæ continuata lectione & meditatione concoxerunt, dilucide ad captum, appoſite ad mores, & efficaciter ad motum populo explicent, proprioque exemplo confirment. XI. Capitula ruralia diligenter habeantur, in quibus etiam Parochiani ex legis Divinæ Zelo privatim & ſecreto vitia, ſi quæ ſint in Parocho, detegant. His aliisque decretis ſalubriter conditis Archiepiſcopus ſingularem doctrinæ Chriſtianæ utiliter tradendæ inſtructionem addidit.

§. XLVI.

Bellum adverſus Hugonotas alternante fortuna continuatum.

Gramond. Hiſt. Franc. lib. 11. Serres hiſt. Franc. invent. p. 999.

Soluta Montalbenſi obſidione Ludovicus XIII. Galliarum Rex die vigeſima octava Januarii ſumma populi lætitia exceptus Lutetiam Pariſiorum reverſus eſt, data interim cura Engolismenſi Duci, & Theminio Mareſcallo, ut circumjecta Montalbano oppida, vi caperent, captaque valido præſidio munirent: Ambo hi Belliduces in Cadurcenſem Provinciam arma inferentes,

tes, Nigrapelisam urbem submisso per obscura noctis milite intercepere, trucidatis seditiosis cohortibus, quæ ibidem hyberna agebant: Postea Burniquellum expugnatur, minore tamen clade præsidiariorum, qui omnes in arcem sese receperant, postquam cives fidem, quam paulo ante perfide violaverant, rursus Regi dedisse comperant: cum autem ex nimia Regis clementia utriusque oppidi Sectariis plena ultro citroque commeandi libertas data fuisset, Bruniquellenses a Montalbensibus instigati largius milites Regios vino ingurgitarunt, meroque sepultos unaomnes trucidarunt: horum exemplo animati Nigrapelissani accersitis Montalbensium suppetiis quadringentos, quos Rex præsidiarios imposuerat; interemerunt, urbemque sibi rursus subjecerunt: Hæc nempe est Calvinistarum fides Regi suo jurata! hanc tamen perfidiam Engolismensis Dux, recuperato Bruniquello, plectere differebat, magis ad clementiam, quam severitatem propensus: crescente tamen Nigrapelissanorum audacia die decima Junii regii milites in rabiem acti oppidum vi captum incenderunt, trucidatis omnibus incolis: sub idem tempus cum Regio Exercitu Elebovius Princeps Lotharingius in Occidaniam

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Daniel hist. de Franc. tom. 10. Merc. annal. tom. 9. l. 2. p. 392.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

daniam inferiorem irrupit, Forcæum Aquitaniæ Gubernatorem a Rupellensibus electum debellaturus. Hic enim sanctæ Fidei oppidum, Monflanquinium, Gensacum, Montravellium, & ductore Lesiniano Cleriacum oppressis Regiis præsidiariis, Malvisio Jesuita inter cruciatus extincto, pluribus Catholicis crudeliter interfectis, & ipso Ducæo Regio Senatore in vincula conjecto, expugnavit, ac in Rupellensium fidem reduxit. Igitur Elebovius præprimis Tonnino & Montravellio vi captis, interceptoque Durassio Forcæum castrum obsidet: mox vero audita castri sui obsidione Forcæus lecto milite accurrit, quem tamen Elebovius strenue adorsus, post pertinax utrinque prælium profligavit, cæsis rebellium ducentis quinquaginta: redintegrata autem castri verberatione, terque repulsis Forcæi suppetiis tandem Bordellio, aliisque Nobilibus pro Forcæo deprecantibus Elebovius ab ulteriore vi abstinuit: Forcæus autem castro, Monflaquinio, & sanctæ Fidei oppido ultra deditis a Rege veniam petiit, ac relictis sectariorum partibus obtinuit, viciſſim efflagitans, ut civibus omnium, quæ a prima Februarii die perpetrassent, oblivione, & sectæ suæ libertate civibus concessa Forcæus Marchio, ejus-

ejusque liberi pristinis redderentur honorum, dignitatumque gradibus: Annuit Rex clementissimus, ac Forcæum præter donata bis centum aureorum millia, Franciæ Marescallum renuntiavit: urbium tamen ac munitionum mœnia solo æquari jussit: Hac demum ratione Petragorici Regi fuere subjecti, ac Religio Catholica jam per quinquaginta annos eliminata in sanctæ Fidei oppidum revocata est. Victores igitur Princeps Condæus, ac Elebovius Dux die vigesima quarta Maij urbem ingressi sunt; ac biduo post, Festum Eucharistico Deo sacrum solemni ritu celebratum est; ipso Rege, qui prius sacram Synaxin sumpserat, publicam supplicationem comitante, unacum Radesiano Cardinale, & Procerum quamplurimis. Umbraculum vero, sub quo Turonensis Episcopus sacram Hostiam deferebat, Condæus Princeps, Uticensis, & Radesianus Duces necnon Braslinius Marescallus gestabant. Sæc. XVII. A. C. 1622.

§. XLVII.

Seditiosi Narbonensium & Rupellensium motus.

Forcæo tandem ad Regis obsequium revocato ex Calvinistarum Principibus soli Rohanæi fratres debellandi *Calmet Hist. Univ. l. 151.*

Sæc. XVII. A. C. 1622.

fupererant, nec id levis negotii res erat; Senior enim Rohanæus non modo militari experientia ac fortitudine celeber, ſed ipſam quoque belli fortunam ſibi ferme ſemper ſecundam expertus, necnon copioſiſſimis, quas tota Calviniana factio abunde ſuppeditabat, auxiliis ſuffultus, non raro Regios ſuperaverat, viribusque ſuis majora aggrediebatur. His quoque ſat opportune acciderant ceterorum Calviniſtarum ſeditiones, ac præcipue novi motus, quos Calviniſtæ in Narbonenſi Gallia, Aquitania, Pictavienſi Provincia, Occidania & Delphinatu redintegrarunt, omnesque Eccleſiaſticos ceterosque Catholicos urbibus ſuis propulſarunt, templisque & Oratoriis funditus everſis, cuncta ſuo furori litarunt. Rupellenſes identidem vicina infeſtabant oppida, & Subiſius Dux violatis, quæ Engeriaco capto fecerat, promiſſis militiæ Rupellenſis Ducem agebat, adjunctoque ſibi Faboſio præter Royanum oppidum dolo interceptum Oleroniam & Argentoniam Inſulas occupabat, in prædam conceſſis incolarum bonis, ac demum promotis caſtris Sulacum Medocunenſis ditionis Metropolin ſuis armis ſubjiciens, Santonum quoque Provinciam occupato Talmontio, aliisque quamplurimis oppidis

pidis afflixit, ac integram legionem unacum Ductore suo San-Lucano trucidavit: inde vero audacior factus Pictones, Andegavenses, Armoricos, & Normanos Calvinistas suis partibus adjunxit. Sæc. XVII. A. C. 1622.

§. XLVIII.

Seria deliberatio in Regis Senatu habita de pace Calvinistis reddenda.

Hæc omnia non sine maximo doloris sensu perceperat Rex: unde fidelis sui populi calamitates injuriasque Regiæ suæ auctoritati per iteratam rebellium perfidiam illatas ulturus, ipsemet in hosce rebelles movere, eosque armorum vi ad officium redigere statuit: Sub idem tempus Lediguerius, alias Regi fidissimus, nunc tamen adulterino fors sectæ studio excæcatus, pacem pro Calvinistis sollicitabat, datis ad Regem literis hæc exponens: „Bello intestino desolatæ Provinciæ, sa„tiati sanguine suo Galli, tristi expe„rientia agnoscunt, nullam esse bello „Salutem. Dum se viribus ipsa suis „Gallia destituit, Austriaca gens (quæ „Principes Europæos una petit) auge„tur in Germania, prostratoque peni„tus Friderico nedum Bohemiam, sed *Calmet & Gramond. l. c.*

Sæc. XVII. A. C. 1622. „& Palatinatum utrumque invaſit: hac „illi facilis erit via ad Batavos, & „(ſi fortuna volet) in Galliam. Non „adeo deſolatæ adhuc ſunt fœderato„rum in Germania Principum res, quin „Dominationi Tyrannicæ modus im„poni poſſit. Bello inteſtino deſtinati „ſumptus melius impendi poſſent, & „utilius reſtituendo amico Principi, & „fœderato, qui ſpoliatus ex cauſſa in„juſta, triſte exemplum eſt Principi„bus Europæis.„

Tum vero in ſanctiore Regis Senatu matura non minus ac longa deliberatio de pace cum ſeditioſis ineunda fuit inſtituta; in utramque partem ferebantur ſententiæ, Regina Mater, Brulardus Cancellarius, Vicius Regii Sigilli Præfectus, & Piſieuſſius bello abſtinendum cenſebant, ac præprimis Lediguerius Conneſtabilis de concedenda pace valide perorabat, rationes jam antea perſcriptas fuſius exponens: Ex adverſo Radeſianus Cardinalis, Guiſius Dux, Schombergius Comes, atque inter ceteros ferventius bellum ſuadebat Condæus Borbonius Princeps, qui Monpeſſulanam obſidionem, cui præerat, urgendam, bellumque continuandum admonuit, allatis hiſce rationibus. I. Indecorum eſt, deſperata Sectariorum cauſſa, partaque pene

pene victoria, captisque centum quinquaginta urbibus & propugnaculis ultro hosti seditioso pacem offerre. II. Jam eo cruenta progressa est Montpessulani obsidio, ut deditioni nil propius sit: Rupella & Montalbanum urbes aut a Theminio, aut a Sueſſione, & Guisio cinctæ ultimam patiuntur egestatem, tripudiaturæ, si earum superbia, & petulantia non modo impunis abiret, sed etiam gloriari possent, se Regem victum ad pacem coegisse. III. Ceteræ Calvinistarum urbes deficiente pecuniarum, militumque subsidio ultro in Regis obsequium redire certabunt, concessa autem pace mox restauratis viribus bellum redintegrabunt, Regi pacem, quam ipsi voluerint, præscripturæ. IV. Inchoati belli causſa fuit Calvinistarum rebellio, hæc adhucdum apertius, quam unquam cum maximo Regii honoris dispendio flagrat: si pax conceditur, Calvinistæ dicent, quod Rex aut non voluerit, aut non potuerit eos debellare, hoc infirmitatis, illud agnitæ injustitiæ inditium erit. V. Belli calamitates fuerunt prævisæ, & tamen bellum inchoatum: nec illæ cessabunt, quamdiu Calvinianam luem Francia in visceribus geret. VI. Reddita pace precaria Calvinistæ pro sectæ suæ genio rursus Regi insultabunt,

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

tabunt, continuatæ autem bello ſaltem ſolo æquabuntur eorum munimenta, perfidiæ receptacula, & ſuperba Calvinianæ arrogantiæ monumenta. VII. Sine dedecore alia pax iniri non poteſt, niſi rebellibus ſubjugatis. VIII. In ea temporis viciſſitudine Friderico Regni Bohemiæ invaſori, Griſonibus maximam partem Calviniſtis opem ferre, Auſtriacæque Domui, quæ Franciam non læſit, nec ſe rebus Gallicis imiſcuit, & fidem Catholicam contra Sectarios ſemper ſtrenue defendit, bellum gerere, alienum incendium, ardentibus propriis penatibus, reſtinguere, minus prudentis eſt conſilii: nec id promeritus eſt Fridericus, cujus Bellidux Mansfeldius nuper Campaniam infeſtare auſus eſt. IX. Denique Calviniſtæ Statum Monarchicum in Democraticum transformare moliuntur, ergo Regia Majeſtas, Religio & Regnum ab hiſce peſſimis conſiliis vindicetur. Hæc Condæus Princeps, cujus etiam ſententia prævaluit: Actum igitur de belli gerendi ratione, placuitque, Galliam Narbonenſem proxima expeditione eſſe ſubjugandam: Proh! quanta illius ævi iniquitas? in univerſa Europa belli incendium, Cæſar, Reges & Principes bella movere cogunur in proprios ſubditos ſuos, ſed rebel-

belles, & quinam hi fuere? non alii, nisi *Calviniſtæ*, & *Lutherani*. Sæc. XVII. A. C. 1622.

§. XLIX.

Iterata Regis expeditio adverſus rebelles Calviniſtas.

Igitur Ludovicus XIII. Franciæ Rex die vigeſima prima Martii Pariſiis excedens, altera die Aureliam, inde Bleſas profectus eſt, cum toto exercitus robore in Pictones & Aquitanos moturus: Die quinta Aprilis Salmurium advenit, cujus urbis mænia ſolo æquari juſſit, eoquod cives cum Rupellenſibus arcto fœdere juncti Catholicos crudelitate plusquam barbara divexaſſent. Inde die octava ejusdem Menſis profectus, biduo poſt Nannetes pervenit, & quamvis nonniſi octo peditum millibus, & Equitibus quingentis ſtipatus eſſet, Riam Inſulam, quam Subiſius occupaverat, aggredi ſtatuit: Opportune alveum reſtagnantibus aquis transmeabilem reperit, ipſemet igitur inter primos cum copiis ſuis per incertas aquas vix non collotenus transmittit, ipſus quoque cunctos ordines circumequitans ad proximam irruptionem imperia diſtribuit; aſt ad primum Regii exercitus conſpectum quatuor rebellium millia poſitis armis Ludovici

Meteran. l. 42. p. 381. & ſeqq. Merc. Gallobelg. p. 410. & 485. Gramond. & Calmet l. c. Hiſt. de Louis XIII. t. 5. p. 1. & ſeqq.

Sæc. XVII. A. C. 1622

nondum pugnantis, jam victoris clementiam exorant: ipse vero Dux Subisius, qui nonnisi e longinquo audax erat, cum se a suis desertum cerneret, demissioribus aquis viam demonstrantibus natando Rupellas cum suorum quinquaginta dilapsus est, ex quibus tamen triginta cæsi & quidam capti fuere: Prosper hic successus Regem animabat, ut Condæum juberet, quatenus naves quoque aquarum præsidio destitutas aggrederetur: verum ad primum Condæani agminis occursum mox milites navibus impositi numero septingenti sese dedere, ceteris aut fluminis beneficio dilapsis, aut in proximam sylvam fugientibus, quorum tamen potissimi aut a rusticis, aut a Regiis trucidati sunt, adeo, ut ex Subisiano exercitu sex millibus valido ægre quadringenti ad sua reversi sint; non sine magno dedecore ipsius Subisii, qui a suis pro strenuo milite habitus, cum ad maris aspectum fugeret, Satyrico carmine, cujus versus in hæc verba desinebant, *Mare vidit & fugit*, irridebatur.

§. L.

Continuatæ Regis victoriæ.

Subi-

Subisio penitus devicto Rex ad Aquitannos arma convertit, ac primo quidem cum Melitensium, Massilienſium, Hiſpanarum, Venetarum, & Aletenſium triremium naviumque claſſe auctus, legem Oceano adverſus Rupellenſes dicere videretur, Rupellanam claſſem, quæ Royanæ urbis expugnationi obſtabat, feliciter removit, urbemque poſt unius diei obſidionem ſibi ſubjecit, non ſine magna tamen ſuorum præcipue plusquam quadraginta Nobilium ſtrage; doloſe enim recedentibus præſidiariis, cum Regius miles ſuperatis muris ad arcem properaret, igne cuniculis ſubjecto ingentem ex ruina ſtragem victores perpeſſi ſunt; nihilominus Rex urbe dedita incolis ſalvam libertatem, vitam, & bona eſſe voluit; promotis poſtea caſtris ſancti Antonini oppidum, cujus præſidiarii Regios toto impetu irruentes repulerant, tentata nova impreſſione die vigeſima tertia Junii ad deditionem compulit, ea lege, ut cives Catholicorum Eccleſiam, quam Calviniano furore demoliti ſunt, ſuis expenſis rurſus exſtruerent, ac deprædationis promeritæ pœnam centies mille nummis Francicis in victorem militem diſtribuendis redimerent: Die autem vigeſima ſeptima ejusdem Menſis Rex Toloſam pervenit, in-

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Merc. Franc. de la rebell. Calmet l. 151. Memoir. de Baſſomp. tom. 2. Ludolph. Theatr. pag. 109.

Sæc. XVII A. C. 1622.

interim vero Braslinius & Baſſompetra Mareſcalli vicina Rebellium oppida expugnarunt: ſub idem quoque tempus Leſcunus, ſectæ fautor inter præcipuos captus, Burdegalenſis Senatus ſententia capite, ad Royani portam affixo plexus eſt: Die autem quinta Julii Regi nuntiatum erat, Lediguerium a Calvini Secta ad veræ Eccleſiæ gremium, Subiſium vero in Angliam ad ſollicitanda Calviniſtis ſubſidia tranſiiſſe: illud Regi erat ſolatio, hoc autem fuiſſet timori, niſi de Jacobi I. Angliæ Regis mente in Ludovicum propenſa conſtitiſſet: Subiſius ergo ob rebellionis ſuæ pertinaciam ſæpiusque violatam fidem a Rege & Senatu læſæ Majeſtatis reus declaratus eſt, æque ac Rohanus Dux, quem Regii Judices ad mortem condemnaverant, ejusque effigiem, donec vivus caperetur, exponi ſtatuerant, Pariſienſis tamen Senatus prius Rohano hoc decretum eſſe intimandum cenſuit; nec tamen inde territus Dux confirmandis ſectæ rebus huc illucque circumvolans, bis mille pedites Marchioni Malauſio ſubminiſtrabat, ut Vindocinenſi Duci, qui jamjam Lombercium expugnaverat, in ſuperiore Aquitania validius reſiſtere poſſet: Interim Regius miles Theminio Ductore circumjectam Montalbano

Merc. Gallob. tom. 9. l. 3.

meſ-

sem ferro & flamma corruperat, & Braslinius Betarrium oppidum in deditionem accepit: Condæus quoque & Mommorantius obsidione vix cæpta Lunellum æque ac Aimarguam & Massiliargam, necnon Sommeriam occuparunt, non tamen sine Regiorum strage ex fortuito incendio caussata. Cum igitur quamplurimæ, quas Calviniſtæ munierant, urbes aut vi, aut deditione in Regis obsequium reverterentur, ceteræ vero in sectariorum fide nutarent, hinc Rohanus Dux Rupellensibus auctor exstitit, ut desertis omnibus reliquis oppidis, duntaxat tres munimentis & præsidiis validissimas civitates Regi opponerent: ast hoc Rohani consilium minus a Sectariis probabatur, accepto nuntio, quod evocante Henrico Borbonio, qui paulopost Sedani decessit, Mansfeldius vagus & famelicus Campaniam invasisset. Hujus tamen irruptio nil morabatur, quin Suessionensis Dux arcem, cui a Ludovico nomen, construeret, ex qua Rupellensibus primo desolatio, ac demum sectæ exitium fuit.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Gramond. hist. Gall. p. 550. l. 12.

§. LI.

Montpessulanum a Ludovico Rege obsessum.

Ad

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Ad Montpessulanæ urbis obsidionem iterata civium perfidia, & inhumana in Catholicos Calviniſtarum crudelitas Regem provocabat: præterea dedecus ex infausta anni Superioris Montalbana obsidione per urbis Montpessulanæ expugnationem eluendam esse suaserat Princeps Condæus, cui etiam Lediguerius assensit, unde etsi Catholicus, Regique fidus esset, adhuc tamen tanti momenti apud Sectarios erat, ut ejus suasu Montpessulanorum in Regem ferocientium obstinatio moliri posse, crederetur. Hic ergo Rohano Duci exponit, quod, si publicæ securitatis literas daret, ipse ad Privatii oppidum venire vellet, non modo de Montspellii deditione, sed & de pace Sectariis concedenda acturus. Placuit utrique consilium de ultronea urbis deditione; Lediguerio autem pertinacius petente, ut Rex urbem veluti bello partam ingrederetur, Rohanus civium deprædationem veritus, prius desuper Montpessulanos consulit, qui unaomnes, se potius morituros, quam se suaque victoris arbitrio ac clementiæ relicturos responderunt. Confestim igitur muris admoventur belli tormenta; continuis displosionibus nudantur tecta, quassantur mœnia, ac circumsusæ peditum turmæ irruptionis impe-

Gramond. & Calmet. l. c. Serres Hist. Franc.

imperium, velut victoriæ augurium anxie exspectant. Proximum quoque aut violentæ expugnationis, aut ultroneæ deditionis successum Regi gratulabantur omnes: idem pariter officium ineunte Mense Septembri Pro-Legatus Avenionensis a Gregorio XV. Pontifice decretus Regi præstiturus advenerat, qui tamen inde redux, unacum Torinio & Portesio Balduino, qui Legatum cum suis stipare jubebantur, a Calviniſtis captus Nemausium velut in triumphum aut potius Sedis Apostolicæ ludibrium raptabatur, libertate nonnisi pecuniis redempta: Interim totius belli instrumentis & apparatu dimicatum, ac ne punctum quidem temporis obsidio respiravit, haud minore obsessorum fortitudine, ac imperterrito, qui in rebus desperatis plurimum valet, periculi, vitæque contemptu: Dies erat duodecima Septembris, qua Regii, quos inter Gallicæ Nobilitatis flos erat, propugnaculum prope sancti Dionysii collem aggrediuntur hostemque in urbem recedere compellunt, ac superato colle fugitivum insequuntur, improvido tamen consilio; cum enim instrumentis ad obstruendam portam opportunis provisi haud essent, confestim Sectarii tanta vi erupere, ut Regiis valide repulsis loco, unde pridie non

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

non inulti fuerant dejecti, potirentur, cæsis Regiorum quamplurimis, quos inter præcipue Fronsacus Princeps, Veuronius Marchio, Fabreguasius, Cusserguius, Sambertus, Lussanus, Morabrunus, Laterassius, & Combaletus, omnes primæ Nobilitatis Viri, quorum vita meliori fato debita fuisset: Postridie rursus Sectarii Regios segniter ad valla excubantes in fugam agunt, ipsa invasuri castra, nisi Portesius Marchio fugitivos in pugnam revocasset: Pertinacius postea committitur prælium, dum Regii hostile quoddam munimentum aggressuri, scalas adhibent; erumpit hostis, pugnaque ad concubiam noctem protracta Regii cum sectariis confusi implicantur, linea indusia, quibus se ab hoste per obscura noctis discernerent, superinducere coacti: Diu incerto Marte pugnatum, ac tandem æquato decore ac clade discessum: Albescente sole Regii Tympanistam in urbem ablegant, qui pro sepeliendis mortuis liberum ab hostili invasione tempus concedi peteret: id negant Calvinistæ, Regios cadaverum fœtore pulsum iri sperantes: inauditum sane in hanc diem strategma: nunquam enim negari solita fuit mortuis humus, nequidem inter barbaros: Tantum erat Calvinistarum odium in Catholicos! cum

Synod. Nation. des Eccl. ref. pag. 8.

cum vero Hugonotæ jam a primis sectæ suæ incunabulis vivente adhuc Calvino eorum Protoparente in primo eorum Parisiensi Conciliabulo die 25 Maij 1559. celebrato etiam infantibus natis ex Catholicis Parentibus ipsum Baptisma denegarint, ac primum in pleniore Synodo decidendum judicarint, an *Catholicorum infantes ad Dei Ecclesiam recipiendi sint*? quid jam mirum, si hosti sepulturæ spatium denegarunt? Ceterum urbs triginta quinque belli tormentis continuo verberatur, exiguo obsessorum damno, iterata tamen Regiorum clade: Exeunte Mense Septembri nuntiatum Regi, Rohanum cum expedita mille ducentorum peditum manu in subsidium obsessæ urbis accurrere: mox ergo Rex pugnæ avidus, hosti obviam procedit, soloque aspectu Rohanæos fugat: Tam potens est in rebelles Regis irati præsentia?

Sæc. XVII. A. C. 1622.

§. LII.

De pace rursus deliberatum.

Cum vero tam autumnali morbo, quam accepta clade Regii ordines rarescerent, aliunde vero annona sensim deficiente, urbis expugnandæ exigua spes esset, Lediguerius rursus pacis media proponere statuit, vehementer

Merc. Franc. hist. de la rebell. Gramond. l. 12. Meteran. l. 42. Calmet Hist. Univ. l. 151.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

ter reclamante Condæo Principe: ne igitur Rex litem ſuo arbitrio diremiſſe videretur, placuit quæſtionem in pleno Senatu in deliberationem trahere: Vocantur Condæus, Lediguerius, & Schombergius ex gente armata: Ex togata vero Commartinus Pro-Cancellarius, & Piſieuſſius Regi apprime charus: Diſceptatum ultro citroque; tandem vero prævaluit in pacem ſententia, clam Lediguerius a Rege ad Rohanum decernitur, ut hunc ad pacis conſilia inclinaret: Condæus autem indignatione commotus ſtatim caſtris quæſito Lauretanæ peregrinationis obtentu diſceſſit: amoto igitur æmulo Calviniſtis exoſo ad pacis conſilia haud difficilem ſeſe exhibuit Rohanus, ſpe fretus, pacta per Lediguerium ſectæ, ut creditum, adhuc faventem conventa absdubio integra fide ſervatum iri: Aliunde ipſe Angliæ Rex pacem eſſe quærendam ſuaſerat, cum pecuniæ, & ſectæ fautores deficerent, nullaque ſubſidii ſpes reliqua eſſet. Hæ rationes in Rohani Ducis animo tantum valebant, ut pacta die cum Lediguerio de pacis legibus convenire decerneret.

§. LIII.

Sæc. XVII.
A. C. 1622.

§. LIII.

Pax per Rohanum cum Calviniſtis inita.

Comperto Rohani conſilio mox Montpeſſulani Calviniſtæ in apertas prorumpunt indignationes, Ducem inſimulantes, quod privatæ potius quam publicæ rei ſtudioſus, poſtquam cives exhauſiſſet, ac cauſſa vix non ad exitum fuiſſet deducta, cum Rege pacem inire tentaret, amplam ab eodem proditionis mercedem reportaturus, cum tamen ipſis nil reliquum niſi patibuli ſupplicium foret, quod ut evaderent, glorioſius in prælio mori decreviſſent: aliunde vero ad ſuſtinendas ulteriores belli expenſas locupletiſſimi cives haud deſint, qui divitias ſuas effundere parati eſſent: Horum ferocitatem, ac Calvinianam rebellionis pertinaciam, ut emoliret & frangeret Rohanus, omnes eloquentiæ fontes exhaurire, obſtinatisque tridui inducias indulgere coactus eſt: *Calmet. l. c. Gramm. lib. 12. Meteran. lib. 42.*

Tantæ molis erat furibundam flectere gentem
Regis ad obſequium.

Tandem vero die nona Octobris inter pacis arbitros in haſce leges conventum, vulgato deſuper Regis edicto

Sæc. XVII. A. C. 1622.

hujus tenoris: *Ludovicus Dei gratia Galliæ & Navarræ Rex, Universis præsentes literas inspecturis Salutem:*

Christianum Principem ab effusione Sanguinis humani abhorrere, ex multis decet: hinc præcipue, quod Dei omnipotentis imago in homine crudeliter petitur, & laceratur. Unde non modo bellis civilibus, pernicioſa regnorum peſte, abſtinendum: ſed & quærenda ſedulo omnis ratio, qua concordes una vivant regnicolæ. Teſtis eſt immortalis Deus, ſub cujus manu vivunt, & regnant Reges, quanta nos feritate in bellum coegerint perduelles, ex quo in regnum vocati ſumus. Libertatem Sectariis ſartam tectam habuimus: ſemper deceſſorum noſtrorum felicis memoriæ Regum edicta, in eorum favorem inducta, ſalva ut eſſent, & integra, enixe curavimus. Naſcente malo, remedium omne tentavimus, donec agnitum, curatione irritari vulnus: Demum arma oppoſuimus armis; ultoreque in perduelles Deo, proſtrata tandem Secta, Coronæ minax. Indigni certe noſtra Clementia ejus Seditionis autores, ſub qua gemuit, & gemit etiamnum Gallia, ſuorum proditione infelix: quia tamen genibus noſtris provoluti, credunt penitus miſericordiæ noſtræ ſe & ſua proni, recipimus in gratiam, quorum perduellio debuerat in patibulo expiari. Quare ex mente Principum, Parium Franciæ, nec non & eorum

Sæc. XVII. A. C. 1622.

eorum, qui ex munere suo Coronæ nostræ ministrant, statuimus, palamque omnibus innotescere volumus, id nobis præcipuum hodie, quod & semper fuit, Edicti Nanetici fides salva sit, & integra omni ex parte, valeantque posthac articuli, qui sequuntur.

I. Restaurandum Religionis Catholicæ, Apostolicæ & Romanæ exercitium (non tantum per totam Galliam, sed & in omni loco, ubi autoritas nobis, & Dominatio est) quale fuerat ab antiquo.

II. Decimas & quoscunque obventus Ecclesiæ restituendos legitimis possessoribus, non obstantibus usurpationibus, & longo in contrarium usu.

III. Religionis, quam reformatam appellitant, liber usus in omni loco esto, ubi ante fuerat: Judiciale forum, Rationalium Vectigalium, Edictique Cameræ, Sectariis sunto, quales ante id belli, & ubi fuerant, dempta Neracensi Camera, quam justis de causis alio transferri placuit.

IV. Munimenta in Sectariis urbibus recens constructa diruantur, neque aliud manebit, præter muros, portas & turres.

V. Ut posthac Sectariorum nemini in municipio suo quocunque tandem prætextu, muros aut munimenta construere liceat.

VI. Quia Conventuum indictio sæpe exitialis fuit ipsismet, qui indixerant: inhiberi placet quoscumque tandem Conventus:

Sæc. XVII. A. C. 1622.

exceptis iis, qui corrigendis moribus aut pro Ecclesiarum disciplina haberi solent, qualia sunt Colloquia, aut consistoria.

VII. *Gesta perperam ab ineunte Januario anni millesimi sexcentesimi vigesimi primi, in hodiernam diem condonamus, exceptis criminibus execrabilibus, quæ Edicti Nannetici articulo octuagesimo septimo continentur.*

VIII. *Brisono, & Privatiensibus concedendum diploma singulare noxæ omnis Liberatorium.*

IX. *Rationales, qui vi, & justo metu cærarii nostri pecuniam in provinciis hosti se numerasse probaverint, plenam apud nos liberationem consequantur, juxta Edicti Nannetici articulum septuagesimum octavum & nonum.*

X. *Irritas volumus quascunque sententias in rebelles Sectarios latas; necnon & parlamentorum placita, juxta ejusdem Edicti articulos quinquagesimum octavum, nonum & sexagesimum.*

XI. *Valitura qualiacunque militaria judicia, seu civilia, seu pœnalia fuerint, ab exordio hujus Seditionis in hanc diem.*

XII. *Liberandos utrinque Captivos sine pretio, soreque in irritum, quæcunque obligatoria instrumenta liberationi obtinendæ contracta, nisi solutione extincta obligatio probabitur.*

XIII.

XIII. *Schedulas privatas, publica instrumenta, actiones, bonorum per officia gradus ex præscriptione adempta, redhiberi placet: nihil obstantibus fisco addictionibus, donisque quibuslibet in privatos ex largitione nostra collatis.* Sæc. XVII. Sæc. 1622.

Mandamus dilectæ & fidæ nobis genti, Viris in parlamento & ad Cameras Edicti delegatis, procurent sedulo redigi in acta sua, & legi palam Edictum istud: ita enim placet. In cujus rei fidem præsentes literas Sigillo nostro majori muniri jussimus. Datum Monspelii vigesima Octobris anno millesimo, sexcentesimo vigesimo secundo, & regni nostri decimo tertio.

LUDOVICUS Rex.

Firmatis hisce articulis Rohanus ad Regis alloquium admissus, quod tamdiu arma in Regem suum verterit, flexis genibus veniam precabatur: qua obtenta die altera Montpessulanum ingressus, secum Calongium urbis Gubernatorem & Cemmenii, Nemausii & Utcetiæ Præfectos eduxit, ut pariter, uti conventum erat, delicti gratiam exorarent: quo facto Lediguerius, Crequius & Bassompetra Mareschalli cum quatuor peditum millibus præcipuas urbis stationes occupabant: hos decima nona Octobris die Rex secutus pa-

Sæc. XVII. A. C. 1622.

cis capita promulgari juſſit, unacum ſecretis articulis, vi quorum Calvinianæ ſectæ exercitio, ubi fervente hoc tumultu fuit abrogatum, reſtituto Calviniſtæ ab omni hoſtili metu liberi declarabantur, urbes vero, quas poſſeſſionis titulo ſibi hactenus vindicaſſent, deinceps nonniſi precariæ conceſſionis titulo retinerent: penſiones quoque Prædicantibus & militi & harum urbium Præfectis antehac de ærario pendi ſolitæ abrogarentur: Rupellæ & Montalbani munimenta nullatenus diruerentur, Caſto - Albigenſis vero, Amilianæ, Nemauſenſis, & Uticenſis urbium nonniſi media pars: Monspelliani autem muri omnes ſolo æquarentur, ac demum Magiſtratus partim ex Catholicis partim Sectariis conſtaret: Hæc pacta ſic declarata die vigeſima prima Novembris in Pariſini Senatus acta fuere relata: Præterea Rohanus Dux in damni compenſationem dato etiam in pignus Valeſiorum Ducatu ſexcenta librarum millia, necnon æque ac Subiſius ablatam hactenus penſionem recepere: Parem quoque Regis munificentiam expertus eſt Calongius Gubernator: Reddita igitur pace Rex Arelato die ſecunda Novembris profectus, decima ſexta ejusdem Menſis Avenionem pervenit, ſummis hono-

honoribus exceptus: Die autem vigesima prima inde discedens Livroniæ urbis, eoquod olim cives in Henricum III. ex Polonia reducem atrocia maledicta conjeciſſent, mœnia dejici juſſit: inde vero die ſexta Decembris Lugdunum delatus Richelio Cardinali rubrum galerum a Gregorio XV. per Guiſium Comitem transmiſſum ipſus præſente utraque Regina impoſuit, tandem die decima Januarii Pariſinam urbem ſolemni pompa ingreſſus. Sæc. XVII. A. C. 1622.

§. LIV.

Rupellenſes ad Regis obſequium reverſi.

Vix ad Caſtrum-Albigenſium pacis confectæ rumor pervaſerat, cum illico Judex, ut vocant, Pedaneus temerario prorſus auſu, forum judiciarium Regis edicto ſtabilitum, quod *Camera Edictalis* dicitur, urbe expelleret, cauſſatus, quod ſuæ illud auctoritati exitiale fore crederet, inſuper temeritate pari Eccleſiam Cathedralem facto impetu, vaſtavit ac diruit: De hac violentia, poſt recens firmatos pacis articulos iniquiſſime illata haud immerito querebantur Catholici; quibus tamen ne Calviniſtis ob pœnæ ſeveritatem querendi anſa dare-

Gramond. l. c. Calmet l. 151. Meteran. Hiſt. Belg. l. 42.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

daretur, haud aliter satisfactum, nisi quod Curia ad urbem, cui *Insula* nomen, translata fuerit.

Ceterum Guisius Regiæ classis Præfectus, antequam de pace, & facta Rupellensium submissione nuntium accepisset, navali prælio horum Sectariorum classem repulit, insignemque retulit victoriam, cum autem dispersas hostium naves insequeretur, Guittonus Rupellanæ classis Archithalassus accepto pacis nuntio ad Guisium ipsus venit, atque in subjectionis signum prætoriæ navis vexillum eidem tradidit, quo accepto Guisius Dux illud Guittono restituit, asserens: *vexillum hoc, utpote Regis, mihi vendico, nunc autem tibi reddo, utpote non a me prælio partum:* multo post Rupellenses missis ad Suessionensem Ducem Oratoribus pacem exorabant: Hic ergo exercitum suum dimisit, nonnisi Ludovicæa arce Regio milite munita: Sic tandem terra marique pax reddita est, cujus tamen articulos fœdifragi Calviniſtæ mox anno sequenti, uti referemus, violarunt, luculenter testantes, quod pro turbido sectæ suæ genio nullatenus libertatem tueri, sed duntaxat sub oppressæ libertatis obtentu Regis obsequium excutere, eversaque ejus Monarchia Aristocra-

stocratiam vel omnino Democratiam invehere intenderint. Sæc. XVII. A. C. 1622.

§. LV.

Continuati Grisonum tumultus.

Ad placandas Rhætiæ turbas multi Principes suam locabant operam, unusquisque tamen proprii sui commodi rationem respicere videbatur, & quidem Feriæ Dux Mediolanensis Gubernator die decima sexta Januarii triplicis fœderis articulos proponebat, quorum primo Religionis Catholicæ libertas, Calendarii Gregoriani, Tridentini Concilii, & Bullæ Cænæ Domini usus, necnon Curiensis Episcopi & Ecclesiasticorum in integrum restitutio præprimis decernebatur: postea inter Hispaniæ Regem, & duos Grisonum Pagos (*a*) necnon Maiensfeldensem ditionem conventum, ut Ecclesiasticorum bona Protestantibus eripiantur, & recens erecta munimenta solo æquentur: vicissim vero Rex pollicitus est, quod si necessitas postulaverit, pecuniis & copiis, quibus liber semper esset transitus, succurrere velit, & annue hisce Pagis mille quingentos aureos subministrari, suisque sumptibus duodecim Rhætiæ juvenes literis imbui curet: Altero fœdere circa Valtelinos,

Ferreras cont. Hist. Hisp. cap. 1. tom. 11. Ludolph. Theatr. Merc. t. 9. l. 2. Meteran. Belg. Hist. l. 42.

a Ober und Gotteshaus-bund.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

& Burmienſes conventum, ut hi in compenſationem utriusque hujus ditionis, quæ a vectigalibus liberæ ſint, annue viginti quinque Thalerorum millia numerent: Proteſtantes vero Valtelini intra ſexenium ſua divendant bona, exortæ autem controverſiæ Catholicorum ſententia dirimantur. Tertium fœdus Leopoldum Archiducem, Griſones & Pagum *Domus Dei* concernebat, vi cujus Leopoldo potiſſima tertii Pagi bona cedantur, Catholicis bona ſua reſtituantur, & ſententiæ contra Catholicos latæ pro irritis habeantur, liberumque ſit Leopoldo Curæ, Maienfeldio, & ubi neceſſarium fuerit, præſidia imponere, Griſonum impenſis alenda. Hos quidem omnes articulos Menſe Februario in Ilancenſi conventu Griſones Calviniſtæ ratos habuere, Hiſpanorum & Leopoldi Archiducis potentiam veriti: hoc tamen metu quadantenus ſoluti, ratum fixumque habuere, datam fidem omni, quo poſſent modo violare: hanc in rem pro more ſuo de impoſito Hiſpanorum jugo, oppreſſa libertate & Religione, & Auſtriacorum vexationibus rumorem ſparſerunt, ut ſpecioſo hoc tegendæ perfidiæ medio populum ad novam in Hiſpanos & Catholicos ſeditionem concitarent: Ex his primi inſurrexerant

rant Brettigavienſes, gens immori- Sæc. XVII.
gera & ferox. Hi die vigeſima quar- A. C. 1622.
ta Aprilis Hiſpanos & Archiducis mi-
lites, dum in Templo rei Divinæ in-
tererant, inopino furore nodoſisque
fuſtibus adoriuntur, & occiſorum gla-
diis & armis obvios quosque trucidant,
nullique vitæ veniam concedentes in
variis locis plusquam nongentos miſere
jugulant, inſuper quinquaginta, qui
ad Templum confugerant, injecto igne
& pulvere nitrato concremarunt, ce-
terosque omnes e præſidiis & ditioni-
bus ejecerunt: poſtmodum continuata
rabie conjurati Ritnauerum Meienfeldii
Præfectum cum ſuis profligarunt, &
plusquam mille ducentos tam Hiſpa-
nos quam Auſtriacos partim interfece-
re, partim in aquas præcipites ege-
runt: dein captos Meienfeldiana urbe &
Tiſcaſtenſi arce ad Curiam progreſſi
Hiſpanos ad deditionem compulerunt,
pactis hiſce conditionibus. I. Cum
vexillis, & armis & ſuppellectile ſua
ſecederent. II. Proceres captivos qua-
tuor, Portenſem, Alexium, Blaſium
& Alexandrum cum Præfecto Ruinel-
lo, liberos dimitterent, Epiſcopo &
Capitulo interim, dum id fieret, caven-
tibus. III. In diſceſſu ne quis ex fœ-
deratis læderetur, præfectos tres pri-
marios obſides darent. IV. Fœderati
econ-

Sæc. XVII. A. C. 1622.

econtra Episcopo & Capitulo libertatem suam sartam tectam conservarent, & ab omni eos injuria vindicarent: V. Militibus in discessu cibum, potumque, dummodo solutionem præstituri essent, præberent, & captivos duos præfectos dimitterent.

Firmatis utrinque hisce legibus Hispani, atque Itali cum Balderonio Præfecto, & Germani numero nongenti quinquaginta urbe excesserunt, jurare compulsi, quod nec contra Calvinistas nec Lutheranos unquam arma capessere vellent: Nihilominus conjurati Curiensem Episcopum & præcipuos quatuor Belliduces tamdiu captos retinebant, donec Cæsar quatuor Prædicantes ob sua seditiosa dicteria Oeniponti detentos, liberos dimisisset.

§. LVI.

Franciæ Rex Grisonibus opem pollicitus.

Merc. l. c. p. 433. Lud. Theatr. Meteran. l. c.

Nondum tamen Brettigavienſium Calviniſtarum ſatiata erat in Catholicos ſæviendi cupiditas: Præprimis omnia, quæ Mediolani cum Hiſpanis fœdera, interpoſita etiam juramenti Religione, pacti fuerant, die vigeſima ſeptima Junii innovata priſtina inter ſe conjuratione velut irrita & nulla declara-

clararunt: ut vero violatæ fidei calumniam confícta Deputatorum malitia a se amolirentur, hinc Rudolphum Salisum, Plantam, ceterosque, quos Mediolanum deputaverant, perinde ac si mandati limites transgressi fuissent, nulla de iis habita quæstione, fustibus crudelitate plusquam barbara interemerunt, Lucernensibus, aliisque quatuor Catholicorum locis, ni ad eorum partem accederent, extrema quæque interminati. Cum autem Tigurini, Glacenses aliique Helveticæ gentis Calvinistæ hisce latronibus valida submitterent auxilia, Archidux pro necessaria suorum defensione extremas opponere vires cogebatur: contractis igitur octo circiter millibus ductore Sultzensi Comite die trigesima Augusti utrumque Engedinensem Pagum, Brettigovium, Taram, Maienfeldium, & Curam recuperabat, rebellibus in alpium interiora repulsis. Jam inter arcta prehensi Grissones, tam suos, quam Helvetios Oratores Parisios ablegarunt, Regique ob immodicam Austriacorum & Hispanorum potentiam timorem incutere solliciti, opem implorarunt: Favebat Lediguerius, obstabat tamen virili pectore Condæus, qui Calvinianæ fraudis, juxta ac ferociæ rudimenta in Hugonotico bello comprobata habebat:

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Sæc. XVII. A.C. 1622.

bebat: Grisones igitur prompti auxilii spe frustrati, nova cum Hispanis pacta inierunt, eadem tamen facilitate, qua se, si occasio dederit, ea impune violaturos sperabant: Præsentibus igitur Scapio Sedis Apostolicæ Nuntio, Casatto Hispano, & Molina Gallo, necnon quatuor Austriacæ Domus Oratoribus Landavii decretum, ut octo pagi a ceteris Grisonibus excluſi Leopoldo Austriaco homagium præstarent, & Religio Catholica necnon Præsules ceteriique Catholici in integrum restituerentur, demum Valtelini munimenta, & Burmia summo Pontifici vel alteri Principi in sequestrum relinquerentur. Hos pluresque alios transactionis articulos die trigesima Octobris non modo Austriaci, sed etiam Grisones suis sigillis & chirographis munierunt, ac in Curæ comitiis acceptarunt. Sub idem tempus Carolus Emanuel Sabaudiæ Dux Ludovicum XIII. ex Hugonotica expeditione reversum Avenione salutabat, ubi unacum Pesaro Veneto Oratore pro Hispanis, Austriacisque copiis ex Rhætia pellendis cum Rege agebat; nec improspero successu; quippe inter Gallos, Venetos & Sabaudos fœdere in Grisonum favorem inito, significatum Mirabello Hispaniæ Legato, quatenus aut Madritense pactum executioni daretur,

retur, aut communibus armis res dirimenda foret. Pariter Archiduci Leopoldo, & Papæ Nuntio declaratum, quod Franciæ Rex Landavienſem tranſactionem nullatenus ratam habere vellet: obſtabat Nuntius, indecorum fore exponens, ſi Rex debellatis ſui Regni Calviniſtis exteros auxilio foveret: verum ſpe facta, Religioni nil derogatum iri, Nuntius ſilentio obſequioſorem diſſimulare cogebatur. Rebus ita diſpoſitis hoc anno Griſonum Calviniſtarum furor ſopitus, nullatenus tamen extinctus eſt. Sæc. XVII. A. C. 1622.

§. LVII.

Variæ deciſiones SS. Congregationum circa Eccleſiæ Diſciplinam.

Hoc item anno ſummi Pontificis auctoritate Sacrarum Congregationum Conſultores emergentibus dubiis, aut exortis corruptelis obviare ſatagebant, & quidem Sacra rituum Congregatio die decima nona Februarii declaravit, Euchariſtiam in Feria ſexta Paraſceves nonniſi infirmis eſſe adminiſtrandam, eodem autem die Fideles officio de præcepto intereſſe, non teneri, etſi ea die Feſtum B. V. Annuntiatæ occurrat: prohibuit etiam die octava Julii ſummus Pontifex indicta anathematis *SS. Congregat. rit. Epiſc. & Reg.*

Sæc. XVII. A. C. 1622.

matis pœna, ne in eadem urbe plures Conventus PP. Oratorii S. Nerei erigantur, ac demum eandem pœnam ſtatuit in Viros, ſi cum armis Camaldulenſium Eremos illis diebus, in quibus Mulieres ingredi poſſunt, accedant. Declarabat etiam die trigeſima Septembris, quod etſi excommunicatus ſit in foro conſcientiæ abſolutus, Epiſcopus tamen ad publicam ſatisfactionem proclama excommunicationis affigere valeat: Decrevit quoque die nona Novembris Sacra Rituum Congregatio, quod ſi dies octava concurrat in Dominicis primæ & ſecundæ claſſis, Veſperæ (niſi concurrant cum alio feſto præcedenti) dicendæ ſint de Officio ſequenti cum commemoratione Octavæ, ſi hæc non habet officium in die ſequenti: Statuit quoque die decima nona ejusdem Menſis, quod Miſſæ, quæ duntaxat certis Regularibus conceſſæ ſunt, non valeant ab aliis dici, nec etiam in ipſorummet Regularium Eccleſiis: contrarium tamen ſaltem quoad aliqua feſta conceſſum reperio anno 1720. die vigeſima ſeptima Julii circa Officium S. Thereſiæ, & anno 1727. circa feſtum S. Benedicti die decima Februarii.

§. LVIII.

Sæc. XVII.
A. C. 1622.

§. LVIII.

B. Philippus Nerius, Ignatius Loyola, Franciscus Xaverius, Theresia a Jesu, & Isidorus in Sanctorum numerum a Gregorio XV. relati.

Felix faustaque Romanis, atque Universo Orbi Catholico erat dies duodecima Martii, qua Gregorius XV. Beatum Philippum Nerium Congregationis Oratorii, Ignatium Loyolam Jesuitarum Ducem, Theresiam a Jesu Carmelitani Ordinis restauratricem, & Franciscum Xaverium B. Ignatii Socium, necnon Isidorum Madritensem Sanctorum albo inscripsit. Postquam enim per plurimos annos horum virtutes & prodigia eo rigore ac integritate, quam tanti momenti res deposcit, discussa, & unanimi Judicum sententia ac judicio approbata fuerant, tandem summus Pontifex solemni decreto publicos Sanctorum honores quinque hisce Beatis deferri statuit: Igitur Basilica Divi Petri hanc in rem festive ornata, ac summo Pontifice in preces ad Deum effuso præsentibus triginta sex Purpuratis Ludovisius Cardinalis hujus caussæ Procurator, necnon Zambec-

Brachel. hist. lib. 2. Theatr. Hist. pag. 72.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

carus Hiſpani Regis Legatus trina vice Papam impenſe rogabant, ut præfatos quinque Beatos ab univerſa Eccleſia tanquam cæli gloria a Deo donatos, ac publica veneratione colendos declarare vellet: quo facto Prælatus quidam nomine Pontificis reſpondit, quod comprobata eorum ſanctitate, & prodigiis æquum, dignumque foret, ut ab univerſo Chriſtiano populo hi Sanctorum honoribus in terris colerentur: ut autem tam ſanctum tam grave negotium rite perficeretur, Dei gratiam, ac B. V. SS. Apoſtolorum Petri & Pauli, omniumque Sanctorum patrocinium eſſet implorandum: his dictis Pontifex cum omnibus adſtantibus ter flexo poplite fervida ad Deum vota pro felici hujus negotii ſucceſſu nuncupabat. Tandem in pedes erectus, Apotheoſeos decretum palam promulgari juſſit, conceſſisque hanc in rem literis Apoſtolicis exclamavit: *Decernimus.* Tum illico feſtiva reſonabant tympana, reboabant belli tormenta, omnesque Eccleſiæ concinno campanarum pulſu ſacram prodebant lætitiam. Offerebantur autem pro more veteri candellæ ex cero affabre elaboratæ, panes quinque deaurati, totidemque deargentati, necnon quinque turtures ac decem columbæ candidæ in deargentatis caniſtris

Jæger. Hiſt. Eccl. l. 4. cap. 5. Meteran. Hiſt. Belg. p. 445.

stris inclusæ, præter quinque vini & totidem aquæ doliola, & quinque vivis varii generis avibus repletæ corbes: Eadem solemnitas postea in quamplurimis Christiani Orbis Ecclesiis ingenti pompa celebrabatur: Ceterum in Gregorii XV. Bullario duntaxat habetur decretum Apostolicum de Canonisatione S. Theresiæ; cum enim idem Pontifex morte præventus, ceterorum Bullas expedire haud posset, ejus Successor Urbanus VIII. diploma pro S. Philippo Nerio & Ignatio die sexta Augusti anno sequenti promulgavit, sanxitque, ut Sancti Ignatii festivitas die trigesima prima Julii celebraretur, unde Jesuitæ in Galliis celebre nomen Sancti Germani Antisiodorensis Episcopi zelo fors minus sobrio ex fastis & Calendario ipso Romano expunxerunt, quod tamen Senatus Parisini edicto restituere jubebantur: Præterea diplomate pro S. Ignatio nonnisi viginti octo Cardinales subscriptos numeramus, specialem autem Bullam pro S. Xaverio nullibi reperire potuimus. Porro eodem anno Gregorius XV. die decima octava Aprilis Beatorum fastis adscripsit Virum sanctitate & prodigiis celeberrimum Petrum de Alcantara ex Ordine Fratrum Minorum strictioris observantiæ, cujus festum die decima Sæc. XVII. A. C. 1622.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

nona Octobris ab universo horum Fratrum Ordine ritu Confessoris celebrari indulsit idem Pontifex. Jam antea vero Paulus V. anno hujus sæculi decimo octavo, Sanctam Theresiam in Regni Neapolitani, & Mexicanæ Provinciæ Patronam assumi, ratum habebat.

§. LIX.

Pretiosa mors S. Francisci Salesii Genevensis Episcopi.

Miræus Script. Sæc. XVII.

Oeuvres du B. Franc. de Sales.

Haud immerito post tantam lætitiam Universa Ecclesia sibi ereptum fuisse deplorabat Sanctum Franciscum Salesium Sancti Borromæi Parelion, omnium Præsulum gemmam, invictum fidei Pugilem, pauperum Patrem, & hæreticorum malleum. Primam lucem aspexerat præclarus hic Vir Anessiaci in Sabaudia Anno post Christum natum millesimo quingentesimo sexagesimo septimo die vigesima prima Augusti: inde Parisios delatus integro sexennio humanioribus literis ac postea Patavii jurisprudentiæ operam seu verius, præclarum pietatis ac scientiæ specimen dedit, non sine magna dæmonis invidia, cujus instinctu quidam solutioris vitæ juvenes niveum Francisci candorem maculare decernentes,

eo

Sæc. XVII. A. C. 1622.

eo consilio adolescentulam quamdam formosam, minus tamen pudicam adornant, ac quæsito eximium quemdam Doctorem recens advectum invisendi obtentu innoxium Franciscum ad hujus scorti ædes deducunt, solumque cum sola relinquunt: Cognita fraude ac periculo mox Salesius acribus verbis sollicitantem castigat, atque in illius conspuens faciem glorioſum de ejus procacitate triumphum fugiendo reportat, pudore suffusis tanti flagitii auctoribus. Inde vero cautior factus, ut ad plures ejusmodi luctas, quas non una vice in vita sua subibat, sese strenue accingeret, eo ferventius studiis, solitudini ac pietatis exercitiis vacabat. Postea die quinta Septembris anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo nonagesimo primo Doctoratus laurea decoratus, Lauretanam ædem, necnon SS. Apostolorum limina pie visitabat: redux vero in patriam suam, ac sacræ militiæ adscriptus, in primo suo sermone Avulium inter hæreticos præcipuum a suo errore reduxit, ac die nona Septembris quinto post anno a Granierio Genevensi Episcopo ad hæreticorum conversionem velut ovis in medio luporum missus, apud Tunonienses, Cabelliacenses, Ternianos, & Gaillar-

Raynald. in Elog. Franc. Salesi. tract. de Amore præm.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

denſes Calviniſtas tam uberem Apoſtolici laboris ſui meſſem collegerat, ut anno nondum evoluto octingentis jamjam veræ Eccleſiæ reconciliatis religionem Catholicam tamdiu ab hiſce Præfecturis exulem revocarit: inde continuato ſacræ victoriæ curſu Genevam, quæ urbs cunctos Catholicos acceſſu prohibet, non ſine magno vitæ diſcrimine, majori tamen ſalutis, Martyriique deſiderio contendit, eo fine, ut Theodorum Bezam jam ſeptuagenarium ab erroris ſemita & vitiorum colluvie ad veritatis agnitionem reduceret: Hunc quoque potenti rationum efficacia eousque inflexit, ut niſi læva eidem mens fuiſſet, & illaudatus pudor, necnon vulgata pridem ſpurcitia infixionem in volutabro luti non indixiſſet, quam judicio veram agnoſcebat Catholicam fidem, etiam facto & voluntate amplexatus fuiſſet: Relicto autem, qui ſanari noluit, hoc obſtinato, Franciſcus Pariſios ineunte anno Domini milleſimo ſexcenteſimo ſecundo evocatus, ſuis ſermonibus, ac virtutum exemplis quamplurimos, & præcipue Perdrovillam nobilem Matronam, unacum tota ejus familia, necnon cunctos ex Raconiſia ſtirpe Chriſto lucrifecerat, ac Divæ Thereſiæ Sanctimoniales, quæ ejusdem labores precibus ſuis

Sæc. XVII. A. C. 1622.

suis secundabant, annuente Rege, & procurante Clemente VIII. in Gallias introduxerat. Postmodum Episcopus Genevensis renuntiatus, pro restauranda Ecclesiæ disciplina primo anno Synodum celebrabat, totamque Diæcesin perlustratus, Clerum suum, pluraque monasteria ad vetera instituta revocans, Congregationem Monialium Visitationis B. V. opitulante sancta Joanna Fremiot instituit, atque anno Christi millesimo sexcentesimo decimo octavo Mariam Angelicam, quæ tum Malbuisonensem Abbatiam restauraverat, invisit, ejusque Zelum summopere commendans, Arnaldum Mariæ Patrem, hujusque filios, Arnaldum tum nonnisi sexennem, & Andilyum sacra precatione honoravit. Tandem postquam Franciscus ubique verbis, operibus, scriptis & prodigiis universo orbi clarus & charus innotuerat, integer corpore & moribus, ac meritorum copia locupletissimus, ut die vigesima octava Decembris Sanctis Innocentibus sacra moreretur, longe dignissimus, Lugduni sanctissime, ut vixit, annos natus quinquaginta sex in Domino obdormivit, omnium amans, & amor ipse, Principum delitiæ, populi parens, Præsulum decus ac lumen & vere Christi Apostolus: Plurima ad fovendam pie-

Frecher. Theatr. Vir. erud. p. 1. sect. 3.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

tatem utiliſſima opuſcula conſcripſerat Saleſius, ceteris vero divina unctione plenis palmam præripere videtur ejus *introductio ad vitam devotam*, cujus libri lectione multa hominum millia ad ſanctiorem vitæ normam revocata fuiſſe fertur, & propterea multiplici idiomate ac iterato prælo recuſus in omnium piorum manibus teritur: Non minus celebratur vaſtiſſimus ejusdem tractatus *de Dei Amore*. Typis inſuper prodiere illius Epiſtolæ ſacræ ad diverſos ſancto prorſus ſtylo & lacteo calamo conſcriptæ, ac in ſeptem libros diviſæ, præter ſacra ejusdem XXI. colloquia: Poſtquam vero hic Sanctus in variis Calviniſtarum locis Chriſti fidem reduxerat, unice eo intentus erat, ut Sanctiſſimæ Crucis, quam hæretici ſacrilege ubique everterant, venerationem reſtauraret: Hanc in rem in variis locis Theſes pro defenſione hujus cultus affixit, & quemdam Calviniſtam Prædicantem, qui adverſus honorem præclaro huic Redemptionis noſtræ ſigno debitum, calamum ſtrinxerat, egregie confutavit, edito libro, cui titulus: *Vexillum S. Crucis*. Exſtant quoque plura alia ejusdem hujus ſancti pia opuſcula.

§. LX.

§. LX.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Joannis Guevara, Cornelii Lancilloti, Antonii de Sobrino & Tornieli obitus.

Inter Scriptores Eccleſiaſticos, qui hoc anno fatis ceſſere, nominari meretur Joannes Beltranus Guevara natione Hiſpanus, Mutinæ Turrium natus. Hic in Jurisprudentia verſatiſſimus præclara tam Hiſpaniæ quam Siciliæ Regno præſtitit obſequia: quocirca ab Hiſpano Rege Neapolin miſſus ad Pariſienſem Epiſcopatum nominabatur, ex munificentia autem Pauli V. Salernitanus Archipræſul creabatur: qua tamen relicta Eccleſia primo Pacis Auguſtæ Epiſcopus, ac demum Compoſtellæ Archiepiſcopus renuntiabatur, ubi etiam octogenario major deceſſit. Quamplurima ingenii ſui monumenta reliquit, inter quæ tamen ceteris eminent ejus liber adverſus Baronii diſſertationem *de Sicula Monarchia*, necnon ejusdem tractatus, cui titulus: *propugnaculum Eccleſiaſticæ libertatis adverſus leges Venetiis latas.* Huic adjungimus Cornelium Lancillotum patria Mechlinienſem ex Ordine FF. Eremitarum Sancti Auguſtini, Theologiæ Doctorem, qui variis Ordinis ſui muneribus ac dignitatibus præclare defunctus,

Anton. Bibl. Hiſpan. Miræus Script. Sæcul. XVII. Schweertius in Athen. Belg. Menolog. S. Franc. ad diem 21. Decembr. 2354.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

ctus, dum charitatis impulsu sauciis, ac contagione infectis militibus sacram opem immoto studio impenderet, inter ardua hæc pietatis opera ab ægris æger domum reportatus, nonnisi quadraginta octo annos natus laboris sui præmium a Deo recepit. Scripserat *notas & Antidotum ex D. Augustini libris collectum contra Sectarios*, necnon *Pancarpium Augustinianum* & B. V. encomium, *Lucernam vitæ perfectæ tum Sacerdotalis tum Monachalis* juxta Regulam S. Augustini præter *privilegia & indulgentias Sodalitatis corrigiatæ*. Tertius erat Antonius de Sobrino, Salmanticæ natus, qui Madriti inter ceteros Ecclesiasticos Regiæ Aulæ inserviens Regi Catholico a Sacris concionibus erat, postea vero in Provincia S. Joannis Baptistæ apud Discalceatos S. Francisci institutum professus, virtutum ac perfectionis studio inclaruit, pie in Domino defunctus die vigesima prima Decembris. Edidit librum de vita spirituali & perfectione Christiana præter alia quædam opuscula. Denique Augustinus Tornielus Novariensis ex Ord. Barnabitarum enodare aggressus est omnes Chronologiæ, Geographiæ & Topographiæ difficultates in Historia Ecclesiastica occurrentes a mundi Principio usque ad Christi adven-

Dupin Bibl. des Auth. Eccl. t. 17.

ventum, & quicquid circa ritus ambiguum reperiebat, dilucide explanavit, adeo ut ejus opus plane velut absolutus commentarius librorum Historicorum veteris Testamenti haberi valeat. Obiit die decima Junii. Sæc. XVII. A.C. 1622.

§. LXI.

Flavii Torti, Sebastiani Barretarii, & Joannis Avantii obitus.

Ingens quoque sui desiderium reliquerat Flavius Tortus, qui Romæ ex illustrissima Torquatiorum stirpe prognatus Ticinii per triginta annos publice jurisprudentiam tradebat, ac celebres suas annotationes ad sextum volumen Consiliorum Baldi, necnon lucubrationes ad statuta civitatis Papiensis vulgabat: Nondum edita adhuc Patavii asservantur ejusdem Professoris consiliorum volumina quindecim. Eodem quoque anno obiit Sebastianus Barretarius in Etruria natus, qui Ecclesiæ Historiam ab orbe condito usque ad SS. Apostolorum ætatem, necnon vitam Josephi Anchiettæ conscripsit, denique undecimam Martii diem vitæ suæ postremam habuit Joannes Marius Avantius, qui humanioribus literis Magistro Ricobono, & Philosophicis ac Theologicis Ferrariæ egregie

Freherus Theatr. Viror. erud. part. 2. sect. 4.

egregie

Sæc. XVII. A. C. 1622.

gregie imbutus, Bononiæ Jurisprudentiæ vacabat, tandem vero Patavii Doctorum honoribus insignitus Rodinii Causſidicum egit, ubi etiam anno ætatis suæ septuagesimo tertio decessit, a suis æmulis tam crudeliter insectatus, ut occiso fratre suo ipsemet octodecim vulneribus pene conficeretur, postea tamen recuperata salute, hostibusque suis exilio mulctatis usque ad septuagesimum tertium ætatis suæ annum Patavii tranquillam protraxit vitam: Conciliaverat sibi Ferdinandi II. Cæsaris gratiam pereleganti quodam carmine, in literariæ vero Reipublicæ utilitatem conscripsit Historiam Ecclesiasticam a Lutheri apostasia usque ad sua tempora, præter tractatum de partu hominis, & consilia plurima de rebus civilibus & criminalibus.

§. LXII.

Quidam Societatis Scriptores hoc anno defuncti.

Alegambe Bibl. Script. Sor. Miræus. l. c. Pufendorff. Hist. de Sued. t. 2. p. 23. & 27. Maimb. Hist. de Luther.

Celebriores ex Jesuitis, qui hoc anno obiere, erant sequentes. I. Vincentius Filliuccius Senensis, qui quæstiones morales earumque compendium de Simonia, de Statu Clericorum, & de beneficiis edidit. Obiit Romæ die quinta Aprilis. II. Paulus Ar-

Arriaga, qui præter Aſcetica ſcripſit tractatum de extirpatione Idololatriæ & remediis ad Indorum converſionem. III. Poſteris quoque reliquit Auguſtinus Canus commentaria in Epiſtolas D. Pauli & in cantica Veteris & Novi Teſtamenti. IV. Benedictus Juſtinianus edidit in lucem explanationem in omnes epiſtolas Catholicas, & Epiſtolas D. Pauli. V. Antonius Baſſolius nil niſi notas in Dionyſii Alexandrini Periegieſim ſcripſit. VI. Julius Mazarinus elucubrabat ſuum Coloſſum Babylonium partim Bononiæ, partim Mediolani editum, necnon diſcurſum in Pſalmum L. & ſermonum tomos quatuor. VII. Petrus Biardus publici juris fecit librum de auctoritate Papæ contra Martinellum, & relationem expeditionis Anglorum in Canadam. VIII. Denique Laurentius Nicolai, qui non tam operum præſtantia, quam nova hæreticos convertendi methodo ſe celebrem reddidit; ſe enim Lutheranum fingens Munckolmii in Sueciа Theologiæ Profeſſorem egit, ac in ſuis ſermonibus rudiores etiam textus ex ipſo Luthero allegavit, unde ejus Auditores dubiis agitari cæpere, ac inter Lutheranam & Catholicam religionem vix diſcrimen eſſe cenſuerunt: Obiit novus hic Sueciæ Apoſtolus Vilnæ die quinta Maij. Sæc. XVII. A. C. 1622.

§. LXIII.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

§. LXIII.

Carmelitani tam mitigati quam reformati Scriptores hoc anno mortui.

Pinotheca I. Jan. Nic. Erythr. Aubert. Mir. l. c. Ughel. Ital. Sacr. tom. 1. Thuan. l. 5. Hist. Henao in Eventil. 3. n. 13. Hist. Congreg. l. 4. cap. 32.

Proxime Societatis Scriptoribus accenſendus venit Joannes Antonius Bovius de Jeſuitis ob favorem ſingularem, & de Carmelitano Ordine ob indefeſſum laborem bene meritus. Hic natione Italus, ac patria Novarienſis Mediolani apud Patres Jeſuitas Philoſophiam, & Theologiam tam celebri profectu hauſerat, ut nondum expleto decimo octavo ætatis anno jamjam Theologici Doctoris laurea decoratus eſſet, unde haud mirum, quod ad Societatem non tam petens, quam petitus fuerit aſſumptus, ubi itidem doctrinas, quæ tum apud hujus Inſtituti Viros characteriſticæ erant, liberaliter hauſerat: tandem vero relicta Societate Aſtæ Profeſſionem Religioſos inter Carmelitas emiſit, ac Mediolani, Neapoli & demum poſtea Romæ in Collegio Transpontino Studiorum Regens, demum vero in Romana Sapientiæ Academia publicus Metaphyſices Profeſſor, necnon Sacræ Congregationis Indicis Conſultor renuntiabatur, ab omnibus eruditis Viris maximo in honore habitus, præcipue vero ab Aloyſio Car-

Cardinale Capponio, qui Bovium inter tot alios omni scientiarum genere excultissimos Doctores unicum selegerat, ut ipso Magistro Theologica arcana, quæ antea labiis primoribus gustaverat, penitius exhauriret. Fervebat eo tempore acris Dominicanos inter & Jesuitas contentio circa Gratiæ efficaciam; erigebatur ad hujus litis discussionem Cardinalium & Consultorum Congregatio, ad quam præter alios etiam Bovius a Clemente VIII. Consultor renuntiatur: Ibidem singularia pristini affectus, suæque doctrinæ, qua in Societate imbutus erat, specimina edidit; quamvis enim omnes ferme ceteri Consultores & Theologi Molinistica dogmata proscripsissent, ipse tamen semper hujus Auctoris propositiones vel omnino ab omni errore vindicabat, vel si eum veritatis pondus nimis aperte premeret, saltem uti probabiles defendere nitebatur: quocirca ipse unacum Plumbino ab ea consultatione, in qua in prioribus Congregationibus acta & decreta, ceteris omnibus Censoribus recognoscenda exhibebantur, jussu summi Pontificis fuit excluſus. Nec tamen inde territus, cum Clementis VIII. voluntas propenso in Dominicanorum sententiam animo fereretur, Bovius

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

vius *magis, quam quisquam alius, properantis cursum retinuit, sititque rationibus multis, ne pro Dominicanis Papa sententiam diceret*, uti Miræus, & Janus Nicius testantur. Sedente autem Paulo V. Bovius ad eundem epistolam dedit, in qua suam de finienda Auxiliorum controversia sententiam a ceteris Censoribus dissonam edixit, ac specialem, ad cujus tenorem Pontificis Bulla conciperetur, ideam adumbravit: Præcipue vero Pauli V. gratiam conciliabat, fervente ipsius cum Venetis dissidio; tum enim contra Paulum Sarpium acriter calamum stringens, annotationes sex partibus distinctas ad censuram Pauli V. contra Rempublicam Venetam unacum sua responsione ad ejusdem Sarpii considerationes edidit, tanto Pontificis applausu, ut Bovius recusata Purpura, quam ei Papa obtulerat, Melphitensis Ecclesiæ Episcopus anno 1607. die 29. Jan. nominaretur, ubi etiam die duodecima Augusti pia morte sublatus est, in Cathedrali sua Ecclesia sepultus: Scripsit insuper *septem suffragia* Romæ in primo examine oblata in favorem Molinæ. Edidit etiam *epistolam ad Paulum Rocca adversus epistolas, quas Serenissimus Venetorum Dux, & Senatus ad populum suæ Reipublicæ scripserunt.* Exstant

stant quoque Opera Theologica Joannis de Baccone ab eo notis illustrata præter *Historiam Melphitensis Ecclesiæ ad S. Mariam de Martyribus.* Denique ex Hispanico in Italicum idioma *Disciplinam Regularem* P. Hieronymi Gratiani, superiorum jussu transtulit, *eximio*, inquit Nicius, *animi demissionis exemplo, quia cum in acri atque attenta rerum maximarum meditatione defixus hæreret, ad hanc humilitatem descendit, quo iis rem gratam faceret, qui arctioris vitæ studio flagrarent.* Asservantur adhuc in Romanis scriniis nondum edita ejusdem commentaria in Universam Philosophiam præter tractatum de speculorum admirabili virtute: Ejus exequiis oratione funebri parentabat Neapoli Emanuel Thesaurus Jesuita. Sæc. XVII. A. C. 1622.

Ex Carmelitis Excalceatis in spirituale Religionis suæ augmentum & honorem ingenii sui dotes egregie exercuit P. Simon a S. Paulo Natione Etruscus, patria Volateranus, qui ex Artis Medicæ Professore Romæ celebratissimo Carmelita factus, ac ferventissimus Regularis disciplinæ cultor effectus, postquam omnibus honorificis Ordinis sui officiis ingenti cum laude & proventu functus erat, Mediolani die sexta Septembris miraculis clarus obiit: Scripsit I. æstimatissimum opus

Sæc. XVII. A. C. 1622.

de Reformatione hominis. II. Scrutinium ſpirituale. III. Diſciplinam clauſtralem. IV. Horas promeridianas. V. Inſtructionem ad cognoſcendum, quinam vocentur ad ſtatum Religioſum? VI. Sententias ſpirituales, præter alia plura opuſcula, quæ ſuo calamo conſcripta reliquit.

Huic accenſendus venit Dionyſius a Matre Dei natione Aquitanus ex illuſtriſſima Machanamenſium Dynaſtarum proſapia ortus, qui Genuæ S. Thereſiæ inſtitutum profeſſus, ac plurium in Galliis conventuum fundator exſtitit, ac tandem revelationibus, apparitionibus, vitæ ſanctitate aliisque virtutibus clarus, die vigeſima ſecunda Novembris Avenione deceſſit. Scripſit I. Homilias de SS. Euchariſtia II. Diſcurſum Theologicum de viſionibus, & revelationibus, divinisque locutionibus. III. Tractatum, cui titulus: *Amor veritatis* contra vanas vocum novitates: Ex variis quoque linguis alia opuſcula Gallice reddidit.

Locum pariter inter Scriptores Eccleſiaſticos ſibi vendicat P. Joannes Antonius Perrotus S. Theologiæ Doctor & in Taurinenſi Academia Sacrarum literarum publicus Interpes, ac Profeſſor, qui non modo ſuis, ſed & exteris ob eminentis religionis gratiam ſum-

Sæc. XVII. A. C. 1622.

ſumme charus, & in veneratione habitus, cum hebraici idiomatis eſſet peritiſſimus, multos hebræos convicit, pluresque hæreticos ad Eccleſiæ gremium reduxit, tandem vero in Taurinenſi Carmelo ſuo mortalitatem exuit, poſtquam ibidem typis ediderat ſequentes Libros I. Declarationes S. Scripturæ ſecundum ſenſum hebraicæ linguæ. II. Sermones de S. Syndone. III. Hieroglyphicam relationem fauſtiſſimi auſpicii Sabaudiæ Domus. IV. Teſtamentum Tobiæ. V. Quæſtiones controverſiarum. VI. Panegyrin in inauguratione Cardinalis Mauritii Sabaudi. VII. Theologicarum quæſtionum viam præter quamplurimos libellos Aſceticos, & vitam S. Baſilii Magni.

§. LXIV.

Conradi Vorſtii, Valentini Smalcii, & Joannis Randal interitus.

Non pauci ex Calvini & Lutheri aſſeclis, qui eruditis ſuis lucubrationibus ſibi famam conciliabant, hoc anno deceſſere: Ad hos primo referimus Conradum Vorſtium patria Colonienſem. Hic a Patre ſuo Calvinianæ ſectæ addictiſſimo Bedbergam, ac inde Düſſeldorpium miſſus, politioribus literis egregiam navabat operam: poſtea Colo-

Bælius in Diction. Freher. in Theatr. Part 1. ſect. 3. Epiſt. Remonſtr. Opera Reg. Jacob I. Proteſt. Antiv. p. 165. Hornii Hiſt. Eccl. p. 374.

Sæc. XVII. A. C. 1622. Coloniam reverſus, in Laurentiano Gymnaſio Philoſophiæ vacabat, a Magiſtri tamen honore excluſus, eoquod pro more Catholicæ fidei defenſionem jurato polliceri renuiſſet. In variis poſtea Academiis Theologiam profeſſus, a pluribus Principibus & Eccleſiis, ut Paſtorem ageret, expetebatur. Accerſebatur etiam a Lugduno-Batavæ Academiæ Curatoribus; creſcentibus autem ibidem inter ipſos Miniſtros rixis ac turbis, jure ſuo cedens a munere docendi abſtinuit, Steinfurtenſi Gymnaſio ſuam locans operam. Mortuo demum Arminio ad Lugdunenſem Cathedram revertebatur, infauſtiſſimo tamen hujus Viri fato; præterquam enim, quod Gomaro, utpote Arminii Succeſſor jam exoſus eſſet, & ante adventum ſuum a Gomariſtis tanquam Socinianorum hæreſi infectus crederetur, inſuper horum indignationem ſibi potiſſimum in caput ſuum accerſebat ſuo tractatu *de Deo*, ac illius *apologia*: Accuſabatur enim, quod in utroque hoc libro juxta Socinianorum placita de Dei natura effutiiſſet, *hanc in ſe non eſſe infinitam, ſed duntaxat comparative ad nos, & unamquamque hypoſtaſin in Divinis peculiarem habere eſſentiam, Deumque in ſe non eſſe æternum, nec impaſſibilem* &c. Transmittebantur hi

hi duo libri ad Jacobum I. Angliæ Rex, qui mox Rudolpho Winwoodo suo apud Batavos Oratori negotium dedit, ut Ordines compelleret, quatenus Vorstium, *hominem hæreticum*, quem ipsi absolvissent, a Lugdunensi Professione arcerent, secus, Rex fœderi cum Ordinibus nuntium missurus esset: Jacobus vero, priusquam Ordinum responsionem accepisset, Vorstii librum *de Deo* Londini, in cæmeterio ædis D. Pauli necnon Oxonii & Cantabrigæ carnificis manu comburi jussit, ac suam protestationem Antivorstianam, seu expositionem Vorstianorum errorum publici juris fecit. Hunc Regis ardorem Batavi iniquo ferebant animo, indignantes, quod Rex nequidem ab eis rogatus, in causam Ecclesiæ, in quam nulla ei competeret jurisdictio, sese præcipiendo ac comminando ingereret. Hinc eidem nec ex integro cedendum, nec aperte resistendum rati, rescripsere, quod proxime in Ordinum comitiis hoc negotium ex animi sententia transactum iri sperarent: interim vero Vorstius a docendi officio abstinere jussus esset. Rege autem Vorstii exilium acrius urgente, hic Lugduno Gudam missus est, id ipsum suadente Utenbogardo, qui haud dissimulanter eidem scripserat, quod Batavi *Christianum Professorem, non*

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Sæc. XVII. A. C. 1622.

Oſtorodianum expeterent (*). Poſtea Vorſtius a Gomariſtis in ſua Dordracenſi Synagoga congregatis perpetuo multabatur exilio, integro biennio delitescere ac circumerrare coactus, ut Gomariſtarum inſidias eluctari poſſet: tandem vero a Friderico Holſatiæ Duce receptus, Tönningæ die vigeſima nona Septembris miſere periit. Præter recenſitos libros, in quibus tamen tractatum de *Filiatione* integrum e veteri codice cujusdam Anonymi Samoſateni deſcripſiſſe fertur, edidit etiam *fidei Chriſtianæ delineationem: commentaria in Epiſtolas Apoſtolicas, Enchyridion controverſiarum inter Evangelicos & Pontificios, Apologiam pro Eccleſiis orthodoxis contra Jeſuitas. De cauſſis deſerti, & deſerendi Papatus*, & plura alia, quæ, ſi nunquam ſcripſiſſet, ſe literariæ Reipublicæ longe magis meritum reddidiſſet.

Ex eadem Sociniano-Calviniſtarum fæce prodierat Valentinus Smalcius primum Scholæ Smiglenſis Rector, inde Lublinenſis, ac poſtea Racovienſis cætus Miniſter, qui Racovienſem Catecheſin edidit, eamque Wittenbergenſi Academiæ nuncupavit, quam tamen illa

(*) Chriſtophorus Oſtorodus Goslarienſis Rector ob errores Socinianos a ſuis exauctoratus fuit.

illa confutabat, cum a Socini erroribus aliena esse gestiret: ex hac tamen repulsa postmodum inter Smalcium & Francium exortæ sunt altercationes. Edidit pariter librum de divinitate Christi, necnon institutionem Religionis Christianæ, *pudefactionem P. Scargæ Jesuitæ*, & plura ejusmodi tribolaria schediasmata. Sæc. XVII. A. C. 1622.

Obiit quoque die decima octava Junii Joannes Randal Anglus, qui tractatum de Deo & Christo, necnon de Sacramentis, præter aliquos sermones typis vulgaverat.

§. LXV.

Davidis Parei, Petri Hinckelmani, aliorumque mors.

Præterea hoc anno die decima quinta Junii septuagenario major decessit David Pareus Francosteinii in Silesia natus. Hic exuto Luthero Calvinum induit, atque a Friderico III. Palatino Electore Heidelbergam evocatus, Collegium Sapientiæ gubernandum suscepit; ubi vero hic idem Elector ejectis Calviniistis Lutheranos Prædicantes invexerat, Pareus quoque emigrare coactus est, Heidelbergam primum reversus, postquam Joannes Casimirus Palatinus Elector anno Christi millesimo quingentesimo octogesimo quarto *Freher. theatr. Vir. erud. p. 1. sect. 3.*

Sæc. XVII. A. C. 1622.

expulsis Lutheranis (*) Calvinianos Præcones revocaverat: tum vero antiquam, qua in Lutheranos æstuabat, bilem largius in eos evomuit, præcipue in Jacobum Andreæ Tubingensem Prædicantem, & Ægidium Hunnium, quem in quibusdam sacræ Paginæ locis ab eo explanatis Judaizasse insimulabat, ac læsum Calvini honorem edita apologia vindicare nitebatur. Nec tamen in persequendis Lutheranis turbidi ingenii sui furor stetit, sed insuper evulgato commentario in caput 13. Epistolæ Divi Pauli ad Romanos se *summum Tyrannidis Principum* (verba sunt Weismani Lutherani Scriptoris) *& Regiminis eorum Monarchici, seu despotici hostem* declarabat; inde vero innumeras pene censuras, imo & carnificem, cujus manu ejus liber jussu Jacobi I. Angliæ Regis combustus est, experiri cogebatur. Scripsit insuper I. Irenicum seu de unione Calvinistarum cum Lutheranis. II. Disceptationes de auctoritate S. Scripturæ adversus

(*) Legenda omnino est Calvinistarum Prædicantium epistola consolatoria ad Jacobum Andreæ, & Lucam Osiandrum ad Lutheranos Prædicantes, ubi narratur, hoc distichon ad conclave Joan. Casimiri Electoris fuisse affixum:

O Casimire potens, servos expelle Lutheri,
Ense, rota, ponto, funibus, igne neca.

Vid. p. 19.

sus Magirum Jesuitam. III. Methodum ubiquitariæ controversiæ. IV. Adversaria in Exodum, Leviticum &c. V. Commentaria in Genesin, Jonam, S. Mathæum &c. VI. Partitla Parthenica, & Thesaurum Bibliorum. Scribunt de eo Calviniſtæ, quod Fridericum Palatinum a Bohemico suo Regno turpiter expulsum iri, in quadam visione cognoverit, quo autem spiritu revelante, dissimulatur. Sæc. XVII. A.C. 1622.

Alter erat Petrus Hinckelmanus patria Rostochiensis, qui die decima quarta Junii quinquagenario major in patria sua decessit. Scripserat librum de *erroribus Papismi, Calvinismi, & Anabaptismi.*

Præterea alii ex Sectariis obiere, & quidem I. Joannes Baumbach Heidelbergensis Professor, qui edidit tractatus *de libro Psalmorum, de trium linguarum Orientalium antiquitate, de appellationibus Dei, de Urim & Thumin, de modo disputandi cum Judæis* &c. II. Raphael Eglinus, qui die vigesima Augusti Marpurgi obiit, scripsit de *Prophetia Danielis, de peccato in Spiritum Sanctum, de gratuita Electorum salute, & reproborum damnatione.* III. Joannes Wagner sexagenario major die undecima Decembris decessit, posterisque reliquit suam *Panacœam spiritualem, seu parva Biblia, Postillam de tempore & Sanctis,*

Sæc. XVII. A. C. 1622.

ctis, *& ſupplicium Achamis*, præter ſermones funebres. IV. Georgius Stampelius edidit *Vaticinium Jacobi de Meſſiæ adventu*, *Myſterium Salutis*, *Catechismum*, *explanationem Pſalmorum Pœnitentialium*, *Hiſtoriam Scholaſticam*, *Chronologiam Sacram*, pluraque alia: Mortuus eſt die decima nona Februarii. V. Ejusdem Menſis die octava vivere deſiit Matthæus Konecſnius natione Hungarus, qui *Eccleſiaſtem Domeſticum*, *Theatrum Divinum*, & tractatum *de officiis Chriſtianis* evulgavit. VI. Joannes Jezler Helvetus, qui die trigeſima prima Auguſti naturæ debitum ſolvit, ſequentes edidit libros, *Schematismos Chriſtianismum complectentes*, *vitas Patriarcharum & Prophetarum*, tractatus *de virtute*, *de fructu mortis Dominicæ*, *de diuturnitate belli Euchariſtici*, aliaque polemica opuſcula. VII. Chriſtianus Gerſon, qui ex Judæo Lutheranus, & ex Lutherano Calviniſta factus Bernburgi, dum ex nuptiis nocte concubia domum reverteretur, aquis hauſtus periit: ſcripſit *Chelec*, *ſeu Talmudicum Judæorum theſaurum*, *Judaici Thalmudi confutationem* &c. VIII. Henricus Boethius typis vulgavit librum *de religione vera*, *falſa*, *pagana*, *Mahumetana*, *Judaica &c.* *de reſurrectione*, *utrum ea ex virtute reſurrectionis Chriſti*, *ut alia ex cauſſa ſit futu-*

futura: Exhallabat animam die quinta Maij septuagenario major. IX. Martinus Bohemus edidit *Speculum Passionis Christi*, *Calendarium Ecclesiæ*, *Gemitum creaturarum*, *Theologicam contemplationem hominis* &c. X. Joannes a Fuchte ante obitus sui diem, qui erat vigesimus quintus Novembris, prælo commiserat *Ratberti testimonia SS. Patrum de Eucharistia*, *compendium Synodorum*, *S. Augustini sententias ex ejus operibus a S. Prospero excerptas* &c. XI. Nicolaus Byssialæ Anglus, scripsit commentaria in Epistolas SS. Petri & Pauli.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

§. LXVI.

Universitatis Cracovienſis altercatio cum Jesuitis Polonis.

Jam dudum Jesuitæ in Cracovienſi urbe degentes in Academiam sese insinuare, eamque sibi solis vindicare gestiebant; hoc autem anno opportuna sui consilii occasio offerebatur ex solemnibus, tam Philosophicis quam Theologicis disputationibus, quas in festiva solemnitate Canonisationis SS. Ignatii & Xaverii die decima tertia Julii habebant, ac inde quoddam possessionis Academicæ jus sibi quærebant. Obstitit tamen acriter Cracovienſis Universitatis Rector, qui publicas hasce con-

Epist. P. Rusc. de usurp. stud.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

concertationes ſolemni oppoſitione interrupit. Reclamabat illico die vigeſima octava Julii Valentinus Ruſcovius Societatis Procurator Provincialis, exponens, quod *Univerſitas jurisdictionem ad ea, ad quæ nullam habet, nec unquam habuit, imprudenter extenderit*, Theſes lacerarit, & Jeſuitis hanc prohibitionem merito rejicientibus, Academicos indicta excommunicationis pœna e loco diſputationis diſcedere coegerit. Verum adverſus haſce querelas totius Univerſitatis nomine Rector exceperat, hæc divulgans. *Legi ſcriptum Patrum Societatis Jeſu, contra Univerſitatem Cracovienſem: ſcriptum famoſum, mordax, rancoris & amaritudinis plenum: legi inquam, & miratus ſum, talia a Societate proficiſci illa, quæ ſe in ſummo perfectionis poſitam jactat; quæ ſe Magiſtram morum, & reformatricem mundi profitetur, quid faciemus nos ceteri, qui ab ea exempla vitæ exſpectamus; ſi talia nobis dantur? O charitas, quam male habes, malo hoc ævo! quam inanis tua imago, nonniſi oculos hominum faſcinas, ubi vel maxima eſſe deberes, fucus tui & phaleræ inanes relictæ nobis, tu, cum bonis Majoribus noſtris, candida & ſimplex virtus in cœlum abiiſti, pepulit te terris ſuperbia, Vanitas, contentio. Scilicet cum Patres totam Poloniam repleſſent ſuis ſcholis,*

lis, nullam se scholam habere arbitrati sunt, nisi vetere regia, & in hoc regno principe, eversa, in specula hujus Urbis suum Collegium in Universitatem pro suis erigerent. Nec satis illis est, tot sua habere, nisi alienum Collegium malis artibus occuparent. Charitate se studere, inquiunt: An non magnum ejus exercendæ Theatrum est Regnum hoc amplissimum? cum Charitati plerumque, aliquid minus sufficiat? quod si ambitioni & vanæ Gloriolæ student, eorum charitati nec Cracovia, nec quidquam suffecerit. Ad terminum ergo Scholarum properant, & caput illis hic erigere conantur. An, quia in suis jam desierunt, hic incipere necquidquam sperant? Caput Regni est Cracovia: Caput scholarum Jesuiticarum decet ibi esse? Si deceret societatem quodcunque pulchrum & magnum alienum invadere & involare: Deum ego, & nomen Jesu tremendum testor, nullam causam nos huic cupidini Patrum præbuisse, atque adeo eos nullam aliam habere, quam insolentiam ambitionis: quo evasuram, ille scit, qui & ejusmodi libidinem vindicabit. Sæc. XVII. A. C. 1623.

Jam quod ad Protestationem attinet: testis mihi veritas sit, an illi eadem necessitate adacti sint, ad famosum, & calumniosum libellum contra Universitatem vulgandum, qua Universitas ad Protestationes? quæ scilicet defensionis causa sunt factæ, & ut Privilegia regia, beneficentiaque Domus Jagello-

Sæc. VIII. A. C. 1623.

gellonianæ in Academiam, conservaretur. Patribus vero Defensionem, jure naturali concessam, pro injuria accipientibus, & contumelioſe exaggerantibus, testor Jesum, Charitatem illam, cui abscondita cordis patebunt in die novissimo, acerbius, contumeliosius, magisque falſe non potuisse ab eis exagitari homines ab Ecclesia rescissos, quam nos, corpus, & sanguinem suum, ut jam fidem charitatis, in persequendis Sectariis servandam, etiam in admonendis suis amiserint. Tempus hoc scilicet illis visum, ejusmodi concertationibus, & scandalis opportunum, dum ira Dei in vitia nostra exardescit, & sævit; dum cum bello, fame, & peste pugnamus: mordeamur, consumemurque ad invicem, quotquot a flagellis Dei supersumus. Non ita Parentes nostri, illi boni & candidi: qui alter alteri conciliari, noxas dimittere, & orationibus placando furori divino incumbere, consueverant. Dum vero Academia ejusmodi contentionibus, & scandalis nullam occasionem dedisse, coram Deo, & Angelis ejus testatur, videant Patres, ne ibi extremam confusionem ferant, pro Gloriola hujusmodi, quam aucupantur.

Ut vero rem, ut est, benevolo Lectori aperiam: malum hoc odii Societatis in nos effusum est, tum, quod rogati ab eis, pompæ Canonizationis S. Ignatii non interfuerimus: tum quod clandestinis machinatio-

Sæc. XVII. A. C. 1623.

nationibus eorum de inchoando ſtudio Cracoviæ, publice palam, & candide, obviam ierimus. Non interfuimus pompæ (inquam) D. Ignatii, rogati ab eis: cum poſtmodum Solemnitati B. Tereſiæ, magna frequentia adfuiſſemus. Hoc Patribus dolet. Sed eadem opera, omnes civitatis hujus Religioſos Ordines, omnem Clerum inſectentur, qui rogati itidem, vel nulli, vel rari, ad ornamentum illius Triumphi confluxerunt. Qua cauſa, quo animo, id alii fecerint, non diſputo. Academicis pro ratione voluntas ſatis eſſe potuit: ubi nulla fuit agendi neceſſitas. Sancti Veſtri ornandi erant, inquietis? ab hac vero officioſitate communi omnium conſenſu & exemplo excuſari poteramus. Sed quid, ſi illa Religio nova res novas contra Academiam excitabat? Si in illa pompa hamus erat, quem nos in pernitiem ſcholæ Cracovienſis voraremus? ſi ſub illo pallio pietatis latebat præſens periculum, & pernities? Nimium imprudentes fuiſſemus, ſi artibus veſtris jam probe exploratis conceſſiſſemus: Dominus illius Domus, quam incolitis, anni ſunt plusminus quinquaginta, cum non poſſet obtinere a vicina Domo Academica, ut ſibi parietem, officientem illius lumini, erigere liceret: ad artem converſus, Præfectos vicinæ Domus invitat ad epulum, tractat, retinet; ac dum illi immorantur indulgentes genio, convocatis undequaque fabris

Cæmen-

Sæc. XVII. A. C. 1623. *Cæmentariis, parietem, quantum opus fuerat, profert, arteque id, quod jure non poterat, obtinet. Succeſſiſtis vos in locum, & ſtratagema; occupatisque veſtræ pompæ Solemnitatibus Academicis, nec rei ſuæ advigilantibus, parietem novæ ſcholæ, contra veterem proferre, cogitabatis. Sed ut Lector melius intelligat, quæ Controverſia inter nos & Patres hucusque fuerit; quæ mater talem filiam, qualis eſt vel proteſtatio Jeſuitica, genuerit: paucis interim attingo.*

Elapſis annis, Patres omnibus modis in id incumbebant, Capitaque Regni eo inducebant, ut ſibi ſtudium univerſale Cracoviæ, atque adeo Academiam, quæ eſſet in regno princeps, excitare liceret. Multis illi rationibus, & modis id obtinere conati ſunt: & antequam obtinerent, ſumma cum fiducia ſæpe, per totam Poloniam vulgarunt, jam ſe collegium Cracoviæ habere; jam eo Juventutem confluere, Profeſſores tales, & tales docendo ibi deſignatos. Movit hæc inſolentia Academicos, ut conatibus eorum palam obviam irent. Multa hanc in rem ab illis acta; multum negotium hoc agitatum apud Illuſtriſſimos Regii hujus Senatus Principes, Sereniſſimumque & Clementiſſimum Dominum Noſtrum: Oratum ab eis, & ſupplicatum, ne ovis hæc Regni hujus unica, Collegium Cracovienſe, occideretur; & hominibus opu-

opulentis tot Collegiis florentibus, in epulum apponeretur. Implorati Divi manes Proavorum suæ sacræ Majestatis, imprimis vero Regis Jagellonis, qui post multa ornamenta, & prærogativas Scholæ huic concessas, dira execratione Posteros suos obstrinxit, ne suam hanc filiam violare, & attingere auderent. Forte ejus execrationis per Patres contemptæ & violatæ, diris totum Regnum afficitur, cum publicis, & privatis calamitatibus sese explicare non potest ab eo tempore, a quo Jesuitæ suffodere non cessant religiosa Musarum templa, a Jagellone Rege fundata. Est in cælis locus justitiæ, est pietati, eamque Academia implorat in terra pro Salute sua, & incolumitate, contra libidinem & petulantiam alienam, cui quantumvis plurimum des, nunquam satis est, nisi alienum accipiat. Plures hæc Doctos genuit unico collegio, triginta quam Patres quinquaginta annis, triginta collegiis. Fidem appello illius sæculi vere literati, quot Patres in Poloniam venientes hic invenerunt, & a quo melioris sui ordinis Candidatos, in Academia certe institutos commodarunt. Nostri fætus sunt Hosii, Cromeri, Orichovii, Socolovii Patricii, contra quos vel unum his similem a Patribus postulamus, Non invita dedit Academia Societati Herbestos, Grodzicios, Scargas, Laternas, & ceteros, quorum similes hoc ævo dege- Sæc. XVII. A. C. 1623.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

neres Patrum ſcholæ nunquam proferent. Scilicet ipſi literas, ut immenſas tractant; non limitibus cancellis incluſas vulgo venditant. Vitam duntaxat Scientiis dari debere, Academicum eſt: porro tribus, quatuorve annis illas diſci Societatis eſt. Sicut vero hoc Patrum ſtudium, nec perenne eſt, & propius excidio literario accedit, ita illud Academicum vetus ſtudium æmulationem fovet, ingenia excitat, in ſummumque apicem literarium effert. Multum intereſt inter id Sapientiæ, quod populare dicimus, mulierculis gratum; & illud ſolidum, excelſum, paucis & magnis notum veræque gloriæ vicinum. At florent duntaxat Patres? Utinam non efflorescant! Principia omnium rerum ſunt ad ſpeciem: ſed ex maturitate, & ſoliditate, earum uſum æſtimantur a prudentibus. Periculum fiat Academiæ, & compertum erit, quod ducentis amplius annis virtus conſervata temere cum novitate Patrum commutanda foret. Teſtatur totum hoc Regnum, an Academia per Ducentos annos rem alicujus expetierit? an rapuerit? an fraudi alicui & nocumento ſciens fuerit? an non ſuum potius amittere, & omittere, quam alienum invadere illi ſatius fuerit? Oravimus Patres, ut ſua felicitate contenti, pauperie Academica abſtinerent; exorare nihil potuimus. Clam, palam, cominus, eminus nos petunt; quietemque literariam, qua

qua nihil charius, ab hominibus inquietis turbant. Prudentiores & æquiores nobis ſunt majores Patres noſtri: nunc filios pro eis natos, homines turbidos, ignorantes melius an deterius Societas habebit, ſi ſcholam Cracoviæ erigat, modum cupidini imponere nolentes. Sæc. XVII. A.C. 1623.

Ne multis rem agam: Sereniſſimus Princeps, Majoresque Senatus Poloni, legatis Academicis reſponderunt: Nunquam ſe in animo habere, ut vetus ſchola a Regibus Poloniæ fundata detrimentum aliquod patiatur: neque licere Societati, ſcholam contra ſcholam Cracoviæ, altare contra altare (ut vocant) erigere. *Hinc jam Patres duo conantur oblique. Alterum, ut ſibi docere liceret Cracoviæ ſui Ordinis Juventutem, quomodo Ordines ceteri Religioſi docent. Alterum: Pollicebantur ſe daturos operam, ut Academicis Profeſſoribus jungantur, in unumque Corpus coeant, unamque literariam provinciam efficiant. Utrumque horum porro in exitium ſcholæ Cracovienſis cudebatur. Nam illud quidem certum erat, Societatem nihil commune cum aliis religionibus in docendo habere: Ceteri omnes Religioſi ſuorum cauſſa diſciplinas profitentur, illi extraneorum, hæcque natura & Sacramentum ſuæ religioni eſt, & hinc qualiscunque docendi rimula aperta fuerit,*

Sæc. XVII. A. C. 1623.

minime quietura; sed torrentis instar eruptura: emissariis suis potissimum nihil jam agentibus, instantibus magisque sibi obnoxios sollicitantibus, quam ut occupata scholis suis Polonia urbem regiam, deleta veteri Academia invadant, jurisque sui faciant. In galliam recepta Societas sub duris Conditionibus, quantum illis arctata est, tantum posthabito earum nexu, quidvis in præjudicium scholæ Parisiensis tentavit, & artibus suis persecit?

Illud vero de unione cum Academia multo periculosius erit: sic attractis in partem Jesuitarum aliquibus Academicis, communis rei cura & concordia dissolveretur, & res ipsa periret. Qua in parte immane quantum laboratum a Patribus: submissi homines callidi, simplicitatem fingere docti, artibus mille instructi, qui animos eorum Professorum tentarent, quos artibus suis magis capi posse arbitrati sunt. Nec discrimen habitum, cujus notæ, cujus famæ ii essent: dummodo Academici dicerentur, & a partibus Jesuitarum starent, sed meliores probe videbant, nunquam rite coalitura studia, & animos Patrum cum suis: quidquid dicerent, promitterent: Unionem quærunt non alia, quam rei suæ augendæ caussa: hi alieno capiti subsunt, nec illius obedientiam sacramento devinctam valent excutere, ut uni capiti & Aca-

Sæc. XVII. A. C. 1623.

Academiæ Rectori pareant, unamque functionem faciant. Institutum utriusque toto cælo distat. Academiæ omnia aperta, candida, simplicia: illis clausa, cauta, tecta. A Jesuitis omnia agi, tractari, quasique omnium negotiorum in vita eos mercaturam agere, notum est: Academici uni rei devincti sunt. Principum aulæ & publica quæque ab illis: ab Academicis petitur solitudo, & amatur. In ipsa professione literaria, alio fine, alio modo Juventus instituitur in scholis Patrum: alio in Academicis: hinc sperare possumus, ignem aquæ potius jungendum, & Apulis lupis capreas, quam filios liberæ cum filiis servæ, terrorique deberent esse nobis aliarum Academiarum vestigia, quæ potentiæ Jesuiticæ junctæ Societatem illam Leoninam expertæ, posteros monent exemplo suo, ne quid simile faciant.

Videbant ex his rite Patres unionem non successuram; videbant authoritatem publicam eorum votis parum respondere; videbant se Academiam a fronte aggredi non posse. A latere ergo petunt: Spargunt passim, se studium Philosophicum, Theologicum certo modo, a pompa D. Ignatii inchoare velle. Secretum vero inter illos erat, Collegii omnium artium eadem opera, fundamenta, & auspicia facere: ubi ea de re antea solemnis Consultatio a Patribus Provinciæ haberetur.

Sæc. XVII. Sæc. 1623. *Pro Possessione vero, ut vocant, Collegii & studii capienda, Disputationem celebrem Theologicam, & Philosophicam exhibendam, colore vel Conventus vel celebritatis Divorum ornandæ: Academicos ad hæc dormituros: partem eorum conciliandam: partem metu, vel amore dissimulaturam commune periculum. Magnam occasionem esse aggrediundæ Academiæ, pallium publicæ lætitiæ, & prætextum religionis. Nil auspicatius Societati posse evenire, quam si solemnitatem sancti sui Principis, cum auspiciis principis Collegii in Regno jungat: alterum alteri præsidio fore; oppugnatores vel metu coercendos, vel si hiscant, passim impietatis arcessendos.*

Hæc ita a Patribus destinata, exitum non secundum habuere. Nam pompa Beati Ignatii, cujus majestate sua consilia tegebant, non eum applausum, non frequentiam, non studia populi habuit, quæ sperabant a Clero, & ab omnibus Ordinibus religiosis civitatis, deserta: ut soli Patres, iique perturbati, eam efficerent. Jam quoad Academiam; invitati fuere Academici ad illam solemnitatem, qui cum didicissent, præter communia Patrum cogitata, eos pro unione cum Academia habituros, & passim vulgaturos: si vel semel in unam pompam cum Academicis coirent: se in unum corpus coivisse:

Sæc. XVII. A. C. 1623.

visse: jam Academiam velle Societatem ornare: & vicissim se ab ea ornari postulare: jam docendi illis facultatem denegare, non valere: quibus ornamentum pompæ dedit: Confluxisse frequentes, applausisse & (ut dicam id, quod res est) funeri & exequiis veteris Academiæ nescientes & dementatos interfuisse. Parabatur convivium conciliandis animis: fiebant cetera, quæ ad speciem vulgo monstrarent, Jesuitas & Academicos jam unum esse. Hæc & alia, ubi Academiæ Proceres perspexere, judicarunt, quanto magis Patres ambirent concursum Academicorum, tanto magis illis temperandum a frequentatione pompæ, & triumphi illius, duxerunt. Pro insanis quippe fecissent; si Solemnitatem ornassent, cui tanquam escæ hamus inerat rei Academicæ perdendæ. Cum potissimum magna pars Urbis, solo odio conatuum Jesuiticorum, & iniquitatis Patrum in Academiam subterfugeret, & sese subtraheret a triumphis illis.

Sed enim vos perrexistis destinata exequi: Disputationem celebrem, alteram philosophicam, alteram Theologicam publicatis: ad eas ornandas quoscunque poteslis, accersitis. Re ad Rectorem Universitatis delata, habitoque Concilio decisum est, Protestationem contra Disputationes vestras faciendam: ne illis scilicet jus Academicum quoquo modo convelleretur:

Sæc. XVII. A. C. 1623.

Scholaque vetus detrimentum aliquod acciperet. Summa Protestationis erat: „Jam „pridem vos contra hanc scholam res no„vas molimini: contradictum vobis est, „& repugnatum: intercessit autoritas „magnorum Virorum, ut ne quid „contra eam tentaretis. Vos nihilo„minus, nescitur quo instinctu, Di„sputationes publicas, quæ juris Aca„demici forent, audetis facere: cona„tus veteres resumitis: Collegium contra „collegium regium excitare conamini. „Quæ si ita sint; testaretur Academia, „quod ad autoritatem Regiam, & summi „Pontificis, ad eosque Academiam „provocet. „ *Hæc ita conscripta per honoratos Professores, intimata vobis, non diffiteor, perturbatis Conscientia male cogitatorum; & eoquod conatus vestri in publicum producti essent, negotiumque patefactum, quod vos sine negotio perfecturos arbitrabamini. Intimata Protestatione, Religiosi quotquot ibi erant, & juventutis magna pars, ubi vidit, disceptationem illam esse, non tam de capitibus Philosophiæ, quam Societatis & Academiæ; confestim eam deseruit: solique ii remansere, qui vel ex scholis vestris ad pompam confluxerant, vel impediti Scabellorum concatenatione egredi non potuerant. Vos insuper odio habiti: mussitatumque contra artes vestras: qui*

qui nihil ageretis, quod non in fraudem, & detrimentum aliorum esset. Sæc. XVII. A. C. 1623.

Successit Solemnitas Canonizationis Beatæ Teresiæ a Patribus Carmelitis Discalceatis celebrata: Deus bone! quo concursu, qua congratulatione, qua frequentia omnium Ordinum civitatis? Universus Clerus, omnes Religiones, quæcunque Cracoviæ collegia sua habent, nihil non exprompserunt, quo Charitatem in Religiosos Patres Discalceatos, & Devotionem in Sanctam testarentur. Non pauper, non Dives, non civis, non advena omisit quidquam, quo publicam lætitiam profiteretur, demonstraretque. Inter ceteros Academia plurimum pompam illam honestavit: Cum Juventus magno numero ad faces gestandas sponte confluret: cum Professores, quotquot erant, in venerabilem coronam convenientes, Majestate Academica Devotionem religiosam exornarent, solaque Academia plus Splendoris festo illi adferret, quam quid usquam Societati fuit, & Jesuitis, qui sua solemnitate confusi, sine ordine, & numero decenti, similiorem tumultui, quam triumpho, pompam egerunt. Fremere ad hæc Patres, indignari: posthabitos se & contemptos: Religionem novam studia Civitatis in se traxisse, eorumque documentum ibi præstitum, ubi maxime nolebant: Exemplo ad hoc magno Academiam fuisse. Scilicet palam facere scho-

Sæc. XVII. A. C. 1623.

lam Cracovienſem, ſe nihil commune cum Societate habere velle: Diſſenſionem apertam, & inimicitias profiteri. Succumbendum ſibi eſſe in cogitatione unionis, & concordiæ illius in tantum quæſitæ cum Academia, ſi ea cum quovis potius jugum ducere, quam cum Societate Societatem ullam habere velit. Odio ſui & contemptu negatam D. Ignatio proceſſionem Academicam, conceſſam Divæ Tereſiæ: idque tum temporis factum, cum potiſſimi & Principes Societatis Cracoviæ eſſent, ut non jam cum Jeſuitis Cracovienſibus tantum, ſed cum totius Regni inimicitiæ ab Academicis agi viderentur. Utinam aliud theatrum probro illi, quod tulit Societas, datum fuiſſet, quam urbs regia! in qua (cum in ceteris civitatibus Poloniæ regiæ triumphus B. Ignatii actus ſit) abjecte, ſordide, & perturbate a Societate triumphatum. Ita vociferabantur Jeſuitæ.

Ex his Diſputatio publice iterum conſtituitur in æde D. Petri: cui ſolæ mulierculæ Cracovienſes adfuerunt, & Satellitium, neſcitur, unde petitum, dicebatur contra Academicos accerſitum. De his ſomniatum & ſparſum, quaſi ad impediendam Diſputationem ea frequentia convenire deberent, qua ad ornandum diem feſtum B. Tereſiæ convenerant. Iterata proteſtatio pacifice, & ſine ullo turbarum veſtigio: Dictum Patribus, oratumque ab eis per Chari-

Charitatem Christianam, per Salutem Regum Fundatorum Universitatis, ne quid contra veterem scholam moverent. Perfecta nihilominus Disputatio, confusis magis eo autoribus technarum (quod viderent suas Calumnias, de tumultu, modestia Academica detectas esse) quam Protestatione. Quid actum sit postmodum a Patribus, palam non est; nisi id, quod ex protestatione ipsorum discimus, partu montium natum ridiculum murem, machinationesque favore hominum destitutas, & desertas a Deo ipso, metu pestis ingruentis dissipatas anno hoc, qui similes præcedenti terroribus bellicis disturbavit: Dii nos tuentur: Diis pietas nostra & Musa cordi est, nec dubitamus, Beatam illam mentem Jagellonis cum Beato nostro Cantio, pro Collegio a se fundato, & ornato, quod tot animas Ecclesiæ Christi peperit, feliciter ad tribunal magnæ justitiæ postulare, & interpellare. Sæc. XVII. A. C. 1623.

Quid vero vos Patres? Ne in vanum coiisse, & concursum magnorum Planetarum Cracoviæ habuisse videremini, cum non valeretis perficere id, quod esset vestrum, officere voluistis alieno, & commodum vestrum incommodo alterius pensastis. Conficitis igitur Protestationem detestandis contumeliis plenam. Ad illam Symbola ex illo Consilio malignantium quisque vestrum pro virili confert: in odium Magnorum ac

Sæc. XVII. A. C. 1623.

ac perniciem, si quis vobis credat, rem Academicam inducere cogitatis: sicque perdere innocentes. De hac ego protestatione, famoso, & contumelioso libello coram illa cæleſti & terrena Justitia sto, ostendoque vos odio Academiæ excæcatos, non tantum professionem religionis vestræ, sed & Christianam exuisse, virulentiamque talem monstrasse, qualis in terra vix reperiri possit. Ejus rei ego vos convincam, & reos efficiam. Et ne ludere videar, caloreque aliquid dicere, ad quinquaginta intra calumnias, figmenta, contumelias, vanitates, in una charta Protestationis vestræ (adeo illa Dives malæ mercis est) vobis indicabo. Utinam eo vos meliores & quietiores, Academia vero, vestrorum conatuum & machinarum securior efficiatur?

His præmissis ejusdem Universitatis Rector singula pene verba, quæ Jesuitæ in sua, ut vocabant, *Reprotestatione* opposuerunt, confutabat, præcipue eos fugillans, eoquod dixissent, quod Universitas sibi alienam *jurisdictionem* arrogasset, cum tamen hæc duntaxat *jus* suum tueri voluerit, ingens autem discrimen sit inter jus & jurisdictionem: indignatur etiam, quod Jesuitæ Religiosæ suæ Domus *immunitatem* sola intimatione protestationis, & appellationis ad Romanum Pontificem violari asseruerint, ac prorsus inepte

epte ſcripſerint, quod Auditores ſub *excommunicationis* pœna abire juſſi fuerint, cum tamen dicere debuiſſent. ſub *pœna excluſionis a ſchola*, ſique de avulſis Theſibus querantur, prius quo jure eas affigere potuerint, deducere oportuiſſet. Pluribus adhuc cuncta, quæ a Jeſuitis fuere oppoſita, refellebat Rector, ubi tamen quandoque charitatis moderamen exceſſiſſe videtur, tandem vero ſuam oppoſitionem hiſce verbis D. Hieronymi clauſit: *bene, quod malitia non habeat tantas vires, quantos conatus: periret innocentia, ſi ſemper nequitiæ juncta eſſet potentia, & totum, quicquid cupit calumnia, prævaleret.* Sæc. XVII. A. C. 1623.

Hucusque nonniſi calamis utrinque certatum, incaleſcente autem Academicorum æmulatione ac fervore ſemel atque iterum cædes in urbe perpetratæ fuerunt. *Infremuit & contremuit ad hæc tota Polonia*, uti Academici ad Lovanienſes in ſua epiſtola teſtabantur. Spargebantur quoque a partibus varia, eaque contumelioſa ſcripta, & ab Academicis quidem inter alia tractatus ſub titulo *gratis*, in quo Jeſuitas vehementer exagitarunt, eisdem exprobrantes, quod, cum ſe *gratis* docere ſimulent, Nobilium bona ac divitias immenſas ad ſe pertraherent. Hic quidem libellus juſſu Regis combuſtus eſt, in comitiis

Sæc. XVII. A. C. 1623.

mitiis tamen Regni publicis decretum, ut Jesuitæ scholam suam in Cracovienſi urbe clauderent, & huic Universitati, ejusque scholaribus imposterum molesti esse desinerent.

Carafa com. de Germ. pag. 157.

Anno sequenti Archiepiscopus Pragensis Cardinalis ab Harrach ad summum Pontificem & Cardinalium Inquisitorum Tribunal libellum supplicem mittebat, exponens, quod Jesuitæ Ferdinando Cæsari auctores exstiterint, ut Universitatem Carolinam seu Pragensem Academiam Ferdinandeo Societatis Collegio in perpetuum jure pleno uniret, ejusdemque Collegii Rectorem in Universitatis Rectorem nominaret, hoc usi obtentu, quod hæretici ducentis abhinc annis Carolinam Academiam occuparint, ac tenuerint, merito igitur Archiepiscopus plecti & suo in illam jure spoliari promeritus fuisset: Verum hic Cardinalis *se invito ac gemente* hanc Universitatem ab Hussitis usurpatam fuisse declarabat, supremum autem jus in Pragensem Academiam a Clemente VI. Rogante Carolo IV. Imperatore anno Christi milesimo trecentesimo quadragesimo octavo semper Archiepiscopo Pragensi vindicatum, necnon a Tridentino Concilio *Triviales scholas, seminaria, & universalium studiorum Collegia providentiæ & juris-*

jurisdictioni Episcoporum fuisse demandata demonstrabat, acriter expostulans, quod insuperhabitis Conciliorum decretis Jesuitæ Pragenses Ecclesiastico Archiepiscopi juri præjudicent, *totamque Academiam violenter usurpent, bonaque illius stabilia administrent, & actus publicos solemnesque in ea exerceant, inconsulto penitus Archiepiscopo.* Cum autem exinde Pontifex cum Cæsare collidi timeretur, Cardinales instigante Carolo Carafa Apostolico in Imperatoris Aula Nuntio, rem ulterius minime urgendam censebant. Sæc. XVII. A. C. 1623.

LXVII.

Imperii comitia Ratisbonæ celebrata.

Anno Christi millesimo sexcentesimo vigesimo tertio die septima Januarii Ferdinandus II. Cæsar Ratisbonæ comitiis a se indictis initium fecit. Intererant Colonienſis & Moguntinus Electores, Trevirensis vero gravi infirmitate detentus Legatum suum eo decreverat; pariter per Oratores suos, qui duntaxat *audire & referre* jubebantur, adfuere Saxo & Brandeburgicus, ambo Palatini Electoratum transferri, & Prædicantes Praga expelli indignantes: Eandem absentiæ causſam Pomeranus, Brunsvicensis, & Mechelburgensis

Priorat. Hist. Ferd. II. p. 1. pag. 71. Lotich. Rer. Germ. l. 12. cap. 5. Meteran. Hist. Belg. lib. 43. Carafa comm. de Germ. rest. pag. 141.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

genſis Duces obtendebant. Convenerant autem Wolfgangus Neoburgi, & Maximilianus Bavariæ Duces, Julius Franciſcus, & Rudolphus Duces Saxoniæ, Chriſtianus Anhaltinus Dux, Ludovicus Haſſiæ Landgravius, Herbipolenſis & Salisburgenſis Epiſcopi, necnon plurium Principum Legati, ac Conſiliarii. Præſentibus his omnibus Cæſar per Joannem Ludovicum de Ulm Imperii Pro-Cancellarium hujus Conventus cauſſas expoſuit, fuſiusque enarravit, quod nonnulli antehac Imperii comitia, eorumque decreta, Cæſareasque deciſiones labefactare, Spirenſe Judicium ſufflaminare, ipſamque Aulici Dicaſterii jurisdictionem in dubium vocare, necnon ſub ementito Religionis obtentu aliena invadere, ſeditiones concitare, per falſas cavillationes datam fidem frangere, regna uſurpare, & fœdera cum Turcarum clientibus inire auſi fuerint, inſuperhabitis Electoralis Collegii monitis. Hæc Proteſtantium conſilia ac molimina ex Anhaltinæ Cancellariæ Codicillis plene probari, eaque a Friderico Palatino fuiſſe fabricata, affirmabat Imperator. Poſtea longa ſerie cuncta, quibus idem Fridericus reum ſe feciſſet, læſæ Majeſtatis crimina enarrans, declarabat, quod toties fruſtra

Sæc. XVII. A. C. 1623.

frustra admonitum, justissime proscriptum, pertinaciter rebellem, atque in vituperium Imperatoris & Imperii Principum cum ipsis Turcis fœdere junctum, & propterea Electoralis dignitatis indignum punire decrevisset, proin ex plenissima ac suprema potestate sua eandem dignitatem ex lege, ut vocant, *Commissoria* ad se devolutam, & nunc vacantem in Maximilianum Bavariæ Ducem toto tumultuum tempore de Imperii salute optime meritum transtulisset. Desuper igitur S. R. J. Electores, ac Principes, qui hucusque fidelem operam præstiterunt, pro eorum prudentia, & innato erga Imperium affectu suam sententiam dicerent, ut firmius stabilitis Imperii rebus, hostium consilia, pravaque eorum molimina dissipari possent. Denique Imperator congregatos Principes hortabatur, ut inter se consultarent, qua ratione Hungariæ motus sedari, Batavorum hostilitates reprimi, Cæsarei judicii auctoritas redintegrari, gravamina sæpius utrinque proposita tolli, rei monetariæ adulteratio eliminari, ac demum Germaniæ pax restitui posset. Hasce Cæsaris propositiones die decima Januarii Electores ac Principes mature discusserant.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

§. LXVIII.

Proteſtantium Principum declaratio ſuper haſce Cæſaris propoſitiones.

Brachel. hiſt. pag. 60. Theatr. Europ. p. 173. Barre hiſt. p. 536. Struv. Period. 10. ſect. 9.

Die vigeſima prima Januarii Proteſtantes Principes Cæſari reſpondebant, quod Fridericum quidem ob continuatam perduellionem, & violentias exauctoratione digniſſimum cenſerent, abſentes tamen Principes, Brunsvicenſem, Pomeranum aliosque eſſe exſpectandos, eosque iterato invitandos eſſe exiſtimarent, ne contra Regiam Capitulationem, & fundamentalem Imperii legem hæc pœna absque unanimi Electorum conſenſu Friderico nec citato nec audito (*) irrogata diceretur, quamvis hac in re Cæſaream poteſtatem in dubium vocare, nullatenus intenderent. Dicebant alii, quod hoc conventu ad pacem reddendam inſtituto, præprimis pacis obſtacula removeri oportuiſſet, ac propterea Cæſar operam daret, ut Bohemiam, omnium malorum ſentinam, quiete poſſide-

(*) Quam efficaciter Cæſar Fridericum ante pœnæ irrogationem monuerit, vid. ſupra l. 129. §. 62. p. 614.

sidere posset, proin inchoatas Religionis reformationes, & severa reorum supplicia intermitteret, in plectendo Palatino clementiam rigori præferret, eumque facta submissione & deprecatione, Regnique abdicatione in gratiam reciperet, ablataque eidem restitueret: Circa translationem vero Electoratus monebant Cæsarem, ut ad Friderici Filium, qui ante Parentis culpam jus acquisitum ad Electoratum habuisset, necnon ad ejus fratrem & Agnatos omnino innoxios attendere velit, cum illorum jus facile Reges ac Principes Palatino conjuncti armis, quorum fortuna utrinque anceps, vindicare possent, nunc vero cunctis hisce malis constituta pace, & Palatino in gratiam recepto obviari valeret: Ita censebant Saxonis & Brandeburgici Electorum Oratores, & ex Protestantibus potissimi, qui sub nomine Circuli inferioris Saxoniæ conventum celebrarunt, in quo Daniæ Regis, Brandeburgici Electoris, Brunsvici, Holsatiæ, & Mechelburgi Ducum legati, necnon Bremensis, Hamburgensis, Lubecensis, & Luneburgensis urbium Oratores pro defensione Saxoniæ inferioris fœdus iniere, suique exercitus Imperatorem Christianum Halberstadiensem Pseudo-Episcopum elegerunt,

Sæc. XVII. A. C. 1623.

Sæc. XVII. A. C. 1623. cui tum sub signis viginti ferme armatorum millia erant.

§. LXIX.

Electorum & Principum Catholicorum responsio.

Hist. der Religionsbeschwerden. *p.* 1. *c.* 4. §. 20.

Econtrario Catholicorum potissimi hæc Cæsari in responsis dabant: „Crimina, ob quæ Cæsar Fridericum „proscripsit universo orbi sat cognita „tamque atrocia sunt, ut Imperator „postpositis etiam ejusdem hæredibus „juxta leges Imperiales Electoratum „ad se devolutum cuicunque, quem „dignum judicaverit, conferendi au„ctoritatem habeat, idque ipsi soli com„petat: si vero Palatinus sine publica „criminum vindicta restitueretur, me„tuendum foret, ne hujus impunitate „ad aliorum rebellionem via aperire„tur, ac Palatini seditio approbari pu„taretur: nec etiam hic ditionis suæ „vastatione sat pœnarum dedit, quan„doquidem & Cæsaris Regna & Pro„vinciæ eodem modo vastatæ sunt, eo „tamen discrimine, quod Palatinus sine „omni caussa & jure contra Imperii „Constitutiones Cæsaris Regna vasta„verit, Cæsar vero nonnisi coactus vim „vi repulerit, indignum ergo foret, „si Friderico damna injuste caussanti „con-

„condonetur, & Cæsar injuste aliena „damna passus luere cogeretur. Præ- „terea Fridericus non modo crebris „non aquievit monitis, nec pacem sin „cere quæsivit, sed continuata hostili „vi per Mansfeldium suum ditiones ac „Imperii subditos vexare perexit; in- „de vero patet, quod nullatenus debita „submissione, sed violentia & armis „suam caussam prosequi constituerit: „Salus Imperii præcipue in Electorali „consistit Collegio, id igitur necessario „complendum est, meritoque Cæsar „id sibi juris vendicat: Quod autem „Protestantes Imperii pacem Cæsarea „clementia, & rei impunitate restitui „credant, idem foret, ac si Imperii „statum ad deteriorem conditionem „redigere, easque ditiones, quæ huc- „usque intactæ remanserunt, excidio „novo involvere intenderent: firma „igitur & secura possessio regnorum, „quæ Cæsar Dei favore, & fidorum „Principum suppetiis recuperavit, pro- „curanda est. Timor ancipitis belli, „quod Palatini hæredes & Fautores „adorituri creduntur, attenta caussæ „æquitate evanescit:„ Hæc erat sen- tentia Catholicorum: eamque pro- pugnabat præprimis Joannes Gode- fredus Herbipolensis Episcopus, acer- rimus Catholicæ religionis & Imperii

Sæc. XVII. A. C. 1623.

Sæc. XVII. A. C. 1623

defenſor. Alii vero Circuli Saxonici inferioris, aliorumque fœderatorum Principum arma metuentes, ſufficere cenſebant, ſi Cæſar regna ſua & Provincias recuperaſſet, tuncque de ratione ineundæ reconciliationis ſpecialis haberetur conſultatio, in eaque de ſatisfactione a Friderico ceteris partibus læſis præſtanda ageretur: interim vero Cæſar circa ſectæ reformationem tale adhiberet remedium, ut inde Collegii Electoralis tranquillitas nullatenus turbaretur, ſimulque tam gravamina, quam appellationes a ſententiis in Imperiali judicio Spirenſi latis in præſenti conventu abolerentur.

§. LXX.

Cæſaris reſponſum ad Proteſtantium ſententiam.

Bell. Laur. l. 7, p. 712. Calmet. Hiſt. Univ. l. 150,

Ex Proteſtantium Principum reſponſo Ferdinandus Cæſar probe intellexerat, quod hi duntaxat ſuæ voluntati ea ex cauſſa ſeſe opponerent, quod Electoratus dignitatem in Principem religione Catholicum transferri indignarentur, cetera autem illorum rationes omnino futiles forent: nihilominus die ſexta Februarii eisdem hæc reſpondit: „Ad tertio iteratam invitationem „meam Brunsvicenſis & Pomeranus „Du-

„Duces in comitiis non comparuere, Sæc. XVII.
„quos tamen reverentia erga Cæsarem A. C. 1623.
„ibi præsentem impellere debuisset,
„de cetero autem in Palatini proscri-
„ptione tam Capitulationis Regiæ quam
„aliorum pactorum rationem habui,
„meaque sententia Imperialibus decre-
„tis consona est, hanc quoque nonnisi
„post Mulheimensem Principum con-
„ventum, & consensum necnon post
„innumeras preces & hortationes, nec-
„non necessarias intimationes, *quæ cita-*
„*tionis jus agebant*, pronuntiavi: genera-
„lia Imperii comitia hanc in rem ha-
„bere intenderam, id tamen nunquam
„exequi poteram, cum in mora esset
„periculum, & Protestantes Principes
„etiam iterato vocati comparere renue-
„rent; nihil ergo in Electoralis Colle-
„gii præjudicium egi, vicissim igitur
„spero, Electores habita ratione tem-
„poris & periculi meam agendi ratio-
„nem in deteriorem partem non esse
„versuros: Palatinum non quidem di-
„gnitati Electorali, a qua per legiti-
„mam proscriptionem excidit, bene
„tamen meæ gratiæ, necnon ejus bo-
„nis & fortunis restituere, pœnasque
„promeritas moderari paratus sum, si
„modo sincera pœnitentia ductus, ple-
„ne mihi, ceterisque læsis satisfactu-
„rus sit. Bohemicæ reformationis ne-

Sæc. XVII. A. C. 1623

„gotium importune in hoc conventu „movetur; hæc enim, cum cuilibet „Electori, atque inferioris Ordinis Prin„cipi in hæreditaria sua Provincia sit, „semperque libera fuerit, in meis Re„gnis & Romano Imperio suspecta esse „nequit, eoquod desuper mentem meam „Saxoniæ Electori jam aperuerim, & „non semel professus fuerim, quod Re„ligiosam pacem integra fide in Impe„rio servare, neminemque offendere „intendam: Præcones Praga excedere „jussi, non ob sectæ suæ aversionem, „sed in seditionis, & læsæ Majestatis „vindictam: ex Sectariis nec unicum „ad Religionem Catholicam contra „pacta cogi permisi; nec Bohemi hac „de re post abolitas Majestatis literas, „post tam nefandum hujus privilegii „abusum, & sacrilegam iconomachiam „querendi ansam habent. Demum insulsa est Palatini excusatio dicentis, se non in Cæsarem, sed Austriæ Archiducem peccasse; præterquam enim quod mihi *ut Archiduci* Cæsaream Majestatem detrahat, regerere possum, quod *ut Cæsar* non proscripserim Fridericum; sed Palatinum Comitem Imperii vasallum.

§. LXXI.

Sæc. XVII.
A. C. 1623.

§. LXXI.

Eorumdem Principum opiniones Cæsari exhibitæ.

Præceperat Cæsar, ut Principum singuli suas sententias scriptotenus traderent, hacque ratione unicuique mentem suam aperiendi amplior esset libertas. Ceteris igitur primi Principes Catholici exponebant, ad Germaniæ salutem & tranquillitatem omnino necessarium esse, ut Cæsaris, vicinorumque Principum armis Mansfeldius ex universo Imperio protruderetur, interminatis severissimis pœnis contra omnes Imperii Principes, Ordines, & Tribunos, & milites, qui eum vel auxilio, vel militari obsequio adjuvarent: exactiones vero pro tuendis Hungariæ Urbibus ad proxima comitia esse differendas, Hollandos autem Lippstadio, & Westphalia ope Principum propulsandos, & Pfaffenmutzium Regis Catholici, & Belgii Gubernatricis jussu solo æquandum esse, Palatinum denique non quidem Electorali dignitati, ditioni tamen suæ facta deprecatione & obsequii pollicitatione reddi posse, a Cæsare autem locum esse designandum pro conventu, in quo in Agnatorum favorem hoc negotium amica trans-

Priorat. hist. Ferd. II. part. 1. l. 2. Pufend. l. 1. §. 40. Londorp. acta publica lib. 6.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

transactione componi posset: demum Electoratus translationem a Cæsare ita esse moderandam, ne Palatini affinibus damnum caussasse videatur. Die autem vigesima prima Februarii Saxoniæ & Brandeburgi Electorum Oratores Mansfeldii & Hollandorum violentias quidem detestabantur, ad reddendam tamen pacem præsentissimum remedium esse dicebant, si omissa Electoratus translatione, Palatinus suæ dignitati redderetur, & omnes Cæsari rebelles subditi concessa præteritorum oblivione in gratiam reciperentur, ac denique Religionis Lutheranæ reformatione abolita, civitates Imperiales militum stationibus, aliisque exactionibus liberarentur, suisque privilegiis frui permitterentur: de cetero autem nullus Imperii Princeps absque Electorum consensu proscribi valeret, hancque fundamentalem Imperii legem Cæsar in dubium haud vocaturus esset; postremo autem, se in ceteris sententiæ Catholicorum accedere declarabant. Postremo Ludovicus Hassiæ Landgravius censebat, Electoratus translationem Collegii Electoralis judicio esse relinquendam, pacemque per Bohemicæ reformationis abolitionem, necnon Pragensium Ecclesiarum, ac libertatis conscientiæ restitutionem esse procuran-

curandam: Præterea Brandeburgici Electoris legatus adversus illa verba in proscriptionis relatione addita: *absolute & illimitate*, reclamabat, asserens, ea Cæsareæ Capitulationi esse contraria. Sæc. XVII. A. C. 1623.

§. LXXII.

Ultima Cæsaris sententia circa hæc negotia.

Perceptis Principum sententiis Ferdinandus, priusquam suum desuper decretum ederet, Moguntinum & Trevirensem Electores tanquam rei controversæ arbitros seorsim in consilium vocabat. Hi ergo Cæsari, quod Palatino partem suarum ditionum gratiose restituere velit, grates rependebant, supplices, ut saltem ejusdem Nepotes in Electorali dignitate restituenda & Palatino jure non privarentur, cum absdubio huic consilio pariter Bavariæ Dux consensurus esset: Huic moderationi Principes Catholici, cum Pontificem quinque armatorum millia pro repellendis hostium conatibus obtuliisse intelligerent, absque cunctatione subscripsere, reclamantibus itidem Acatholicis Principibus: Cæsar autem perpendens, quod Catholici tam proscriptionem quam translationem Imperii *Carafa l. c. Lond. pag.* 1080.

Sæc. XVII. A.C. 1623.

perii legibus consonam, Protestantes econtra Palatinum Electoratui & ditioni suæ ex Imperii legibus esse reddendum affirmarent, hanc ipsam contradictionem in rem suam, suæque auctoritatis libertatem vertit, ac die vigesima quinta Februarii ultimam desuper sententiam confessui Principum scriptotenus his verbis declarabat: „Optandum fuisset, ut Palatinus re„jectis perversis aliorum consiliis Ele„ctorum ac Principum monitis obse„cundans sese Cæsareæ clementiæ di„gnum reddidisset: Ne vero aut cle„mentiæ aut justitiæ deesse, vel po„tentes Regum & Principum preces „neglexisse videar, declaro, quod Pa„latinum, si tamen depositis armis „supplex veniam petierit, ac obedien„tiam promiserit, nullaque mora ob„latæ huic gratiæ aquieverit, in gra„tiam recepturus sim, excepta tamen „dignitate Electorali, circa quam, cum „Electores ac Principes hujus priva„tionis æquitatem, gravissimasque caus„sas approbassent, nihil immutare va„leo: de juribus vero Agnatorum, ab„sentibus illis, quorum interest, in „hoc consessu nil decerni potest: quo„niam vero hunc locum in Electorali „Collegio diutius vacare haud expe„dit, sine præjudicio ejusdem Collegii, vel

„vel aureæ Bullæ, aliarumque Impe- Sæc. XVII.
„rii ſanctionum Electoratum Maximi- A. C. 1623.
„liano Bavariæ Duci propter eximia
„illius merita & antiquum Bavaricæ
„Domus jus confero: Denique, ut Fi-
„liis, & Palatini Agnatis conſulatur,
„propediem vel Auguſtæ vel Norim-
„bergæ, aut Ulmæ conventum cele-
„brabo, in quo amica transactio &
„compoſitio ſuper jure cujuslibet in-
„ſtituatur: Si vero ea res ad optatum
„exitum deduci haud poſſet, totum
„negotium via juris coram Electorali
„Collegio decidendum promitto, eo fi-
„ne, ut poſt Bavariæ Ducis obitum
„Electoratus aliaque eidem adjudicen-
„tur, cui ab Electoribus ibidem attri-
„buta fuiſſent.„

§. LXXIII.

Maximilianus Bavariæ Dux in Imperii Electorem proclamatus.

In eodem hoc conventu ſequens Electoratus admittendi conditio Maximiliano Bavariæ Duci proponebatur: *Renuntiatur Elector, absque tamen ullo Cæſaris, Palatini Filiorum, Fratris aliorumque Palatinæ Domus Principum præjudicio, adeo, ut Cæſar eidem, cui Electoralis dignitas in proximo conventu adjudicabitur, eandem poſt Bavari obitum libere*

Caraf. l. c. Adlzreit. Annal. Boic. part. 3. l. 8. Blanc. Hiſt. de Bav. t. 4. p. 175. Meteran. l. 43. Hiſt. Belg. p. 411.

Sæc. XVII. A. C. 1623. *libere conferre valeat.* Postquam igitur Maximilianus huic conditioni prompte assensisset, ac Imperii salutem, & Cæsaris obsequium immota fide se procuraturum spopondisset, vigesima quinta Februarii, eadem scilicet die, eademque ex caussa (*) & modo, quo Mauritius Saxoniæ Dux a Carolo V. Cæsare Electoratum erat adeptus, solemni ritu in S. R. J. Electorem inauguratus est, ringentibus Acatholicis, palamque divulgantibus, quod hæc translatio in Imperii excidium redundatura esset: Applaudebant e contrario Catholici; solusque Guilielmus Neoburgi Dux vehementius obstrepebat, asserens, quod se prætermisso contra Bullam Auream, per quam denotaretur proximus hæres innoxius, de Electoratu disponeretur, nullumque Friderici Fratri jus ad illum competeret, eoquod hic arma contra Cæsarem gessisset, ac legioni præfuisset, necnon Palatino semper adhæsisset. Favebat insuper Neoburgico quidam Catholicorum legatus, qui sive dignitatis Boicæ æmulatione, sive

(*) Joannes Fridericus in comitiis Augustanis anno 1548. Electoratu suo privatus est, postquam die vigesima prima Julii tanquam rebellis ac proditor a Carolo V. Cæsare proscriptus fuerat.

sive Principis sui ex Palatinis exuviis sua commoda quærentis studio animatus, Maximiliano adversabatur. Ceterum huic solemnitati Hispani Regis Orator, & Saxonis ac Brandeburgici Electorum legati, ceterorumque, quibus hæc translatio non probabatur, Ordinum Oratores haud interfuere, Franciæ tamen Rex deinceps Maximiliano Electoris titulum tribui, & Palatino negari, suis legatis præcepit. Pariter tam Cæsaris, quam Maximiliani plurimum intererat, ut Saxoniæ Elector, qui hucusque haud exigua Cæsari obsequia præstiterat, conciliaretur; placuit igitur eo decernere Ludovicum Hassiæ Principem; cum enim Cæsar eidem Marpurgensis Principatus successionem contra Mauritium Hassiæ Landgravium adjudicasset, & Saxoniæ Elector hujus sententiæ executor esset, peropportuna petendæ executionis, ac simul conciliandi Electoris occasio eidem offerebatur, nec optatus huic negotio defuit successus, rem plurimum promovente Electore Moguntino: Cæsar quoque singulari humanitate Saxonem delinivit, in pignus sumptuum in bello factorum concessa eidem Lusatia. Postmodum Imperator, eundem æque ac Brandeburgicum invitavit; ambo tamen die duo-

Sæc. XVII. A. C. 1623.

Sæc. VIII. A. C. 1623.

duodecima Martii ſeſe excuſabant, obtendentes, re confecta ſuam præſentiam non modo inutilem, ſed & moleſtam fore, ſi liberius in ejusmodi conſeſſu, quid de hac translatione ſentirent, proferre cogerentur, re tamen ipſa abeſſe voluere, ut ſuæ apud Acatholicos exiſtimationis jacturam non incurrerent, eaque, quæ facta fuiſſent, apud eosdem excuſare poſſent, quin Cæſarem irritarent, qui Guilielmum & Fridericum Saxoniæ Duces, quos captivos tenebat dimiſit, ac Chriſtianum Anhaltinum clementiſſime in gratiam recepit. Interim vero Mansfeldius Friſiam Orientalem, Chriſtianus vero Brunsvicenſis Osnabrugenſem ditionem magno belli apparatu miſere vexabant, quo comperto Cæſar Ratisbonam Tillium Comitis dignitate auctum cum ſuis, Bavaricisque copiis in Cattorum fines movere juſſit, Maximilianus quoque Dux Herberſtorffio Palatinatus Gubernatori negotium dedit, ut octo armatorum millia propere conſcriberet: Tandem die vigeſima ſecunda Martii Joanne Georgio Comite de Hochenzollern ad Imperii Principis dignitatem evecto Cæſar die vigeſima nona ejusdem Menſis Comitiis finem impoſuit, die quinta Aprilis Pragam profectus, prius tamen Ratisbonæ Fra-

Fratribus Prædicatoribus Monaſterium ſuum, quod eis Lutherani abſtulerant, reſtituit. Sæc. XVII. A. C. 1623.

§. LXXIV.

Gregorii XV. Pontificis literæ ad Maximilianum Electorem.

Quamprimum Gregorius XV. Pontifex Maximus per Carolum Caraffam ejus Nuntium de Maximiliani inauguratione certior factus erat, mox novam eidem dignitatem gratulaturus has transmiſit literas: *Triumphat tandem Catholica Religio in nova dignitate Nobilitatis tuæ, quæ ut fidelium populorum votum fuit, ita fidei propugnaculum eſt, & lætitia univerſæ Eccleſiæ. Egregium quidem Decus videtur, latrones Imperii Romani de alienis regnis, ac de avito Principatu deturbare, ac tantam dignitatem defenſione Catholici nominis, & hæreticorum perduellium cæde promereri; verum in eo enitet felicitatis tuæ magnitudo, quod eam Pontifex atque Imperator, Chriſti ipſius Triumphum, & cæleſtis regni gaudium arbitrantur. Excutiat tandem cinerem mæroris e capite ſuo filia Sion, & induatur veſtibus jucunditatis. Te enim Cæſareæ electionis jus adepto omnis ſpes Romani Imperii occupandi hæreticorum temeritati adimitur. Certe nos tanto ſola-* *Adlzreiter l. c, Caraſa pag. 152.*

Sæc. XVII. A. C. 1623.

tio cumularunt postremæ tuæ literæ, dignæ, quæ perpetuis annalium monumentis consignentur, ut cum eas legeremus, manna cæli perfrui & torrente voluptatis inundari cor nostrum videretur. Proinde tantæ lætitiæ expertes esse noluimus Venerabiles Fratres nostros S. R. E. Cardinales, qui sane illas, dum publice in Consistorio legerentur, dignitatis Electoris nuncias, & Bavaricæ pietatis testes, animis exultantibus audiverunt. Nos autem scientes omnem victoriam Bellatoris, Omnipotentis beneficium esse, publicam supplicationem pro tanto militantis Ecclesiæ triumpho Decrevimus ad Basilicam Principis Apostolorum. Quo autem tempore choris Laudantium Deum illud Divinitatis Sanctuarium personabat, cœtus hominum conticescere non poterant Bavarici Ducis victorias ac virtutes, in tanta Catholicæ Ecclesiæ gratulatione prædicantium. Sane nos, quæ vota misericordiarum Patri pro istarum Provinciarum incolumitate nuncupare consuevimus, ea suscepimus in præsentia pro nobilitatis tuæ dignitate, ac urbis, quæ eo gloriæ progressa est, ut ne inimici ipsi queri quicquam audeant, nisi de magnitudine tua. Discent hæretici nihil prodesse Thesauros impietatis, & arma perfidiæ: porro autem insigni hoc supplicio non modo despondebunt animum, sed etiam exterarum nationum, & sequentium ætatum turbulenta inge-

Sæc. XVII. A. C. 1623.

ingenia, ac temerariam cogitationem deterrebunt. Quod si ignominia accensus tenebrarum Princeps contra dignitatem tuæ Nobilitatis ex latibulis rebellantis Septentrionis conjuratas impiorum acies evocet, timendum tamen nobis non est, Ægyptus homo & non Deus, & equi eorum caro, & non spiritus. Auxiliator autem & Bellator noster est Dominus potens in prælio, cujus iræ nemo potest resistere, cui universa famulatur militia cælestis exercitus. Ceterum qui tanto studio ac solicitudine negotium hoc hactenus curavimus, nunc re perfecta tantum Imperatoriæ pietatis beneficium, & Nobilitatis tuæ decus omni, qua possumus, ope tuebimur. Id autem uberius cognoscet Nobilitas tua ex Venerabili fratre Carolo Episcopo Aversano Nuncio nostro, cui gratulationem Pontificiam declaranti, & Sedis Apostolicæ patrocinium pollicenti cumulate fidem habere poteris. Apostolicam Benedictionem Nobilitati tuæ impertimur dilecte fili noster, quem novum S. R. J. Principem Electorem, veteremque Catholicæ Religionis Propugnatorem Pontificiæ Charitatis brachiis amantissime amplectimur. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die 11. *Martii millesimo sexcentesimo vigesimo tertio. Pontificatus nostri anno tertio.*

Sæc. XVII. A. C. 1623.

§. LXXV.

Maximiliani Bavariæ Ducis atque Electoris responsum ad Papæ literas.

Paulo post Maximilianus Elector ad allatas Papæ literas hunc in modum respondit: *Beatissime Pater! si ullis unquam indiciis, quæ multa & magna extant, Sanctitatis Vestræ paternum in me amorem comperi, postremis certe ad me literis comperi: perfusæ enim illæ undique sunt insignibus notis animi erga me, & amoris, imo etiam non mediocris in alieno honore Lætitiæ, quam sperneret Sanctitas Vestra in suo. In ceteris mihi placuit, ab Sanctitate Vestra omnium moderatori Deo impensum cultum; ille enim unus fuit, cujus nutu territi hostes, cujus dextra cecidere; & nescio, an idcirco me instrumentum delegerit, ut & ipsi agnoscerent a Deo se victos, quod vincerentur per eum, quem vincendum non dubitaverant. Quod autem Sanctitas Vestra pluribus mihi curiatam hanc Imperii dignitatem gratulatur, ab eodem fonte affectus manat, arctiorique ei vinculo adstringor, quod suum ex parte beneficium gratulatur, ipsa certe est, quæ patria sua cura, auctoritateque præcipuum ad hanc ipsam rem pondus attulit. Sed nec satis Sanctitati Vestræ visum, concessos mihi*

mihi honores ampliſſimis verbis proſequi; Sæc. XVII.
pollicetur etiam impoſterum opem ad eos- A. C. 1623.
dem, ſi quæ vis ingruat, defendendos. Grato animo me accipere profiteor tantam benignitatem, qua ſane frui mallem in pace, quam in bello, quod viget adhuc, & ſi fides hæreticis non conſtet, magno auctu invaleſcet, ita ut Sanctitatis Veſtræ auxilium ſit imprimis opportunum: Ego ſane, tametſi adhuc eo nervos meos intenderim, ut periclitanti per Germaniam Religioni ſuccurrerem, provocor, ut me ipſe ſuperem, & pro Republica Chriſtiana major miles fiam, majorem Sanctitate Veſtra faciente: Calcar enim eſt ad laborem, labor tam benigne agnitus &c.

§. LXXVI.

Catholicæ Religionis augmentum Pragæ & alibi procuratum.

Interim Pragæ quamplurimi, atque inter eos Rudolphus a Tieffenbach militum Tribunus cognito errore Calvinianam ſectam ejurarunt, ad Eccleſiæ Catholicæ ſinum, & Cæſaris obſequium reverſi: Ferdinandus quoque Imperator Pragam adventans Religionem Catholicam, quam Proteſtantes rebellionis ope eliminabant, antiquæ ſuæ poſſeſſioni reſtituere ſtatuit, ac primo quidem Erneſtum de Har-

Carafa l. c. Brachel. pag. 69. Meteran. l. c. Theatr. Europ. p. 763.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

rach in Archiepiscopum Pragensem nominavit, & promulgato edicto inhibuit, ne quis, nisi Catholicæ Religioni addictus mortem oppetiisset, in Ecclesiis vel Catholicorum cæmeteriis sepeliretur. Præterea die quarta Julii Hussitas jussit, ut in Micro-Pragensi urbe Templum, Catholicis redderent, unacum Ecclesia, quæ antea a Joanne Husso, postea a S. Leopoldo nomen accepit. Micro-Pragensibus Lutheranis, aliisque Sectariis in variis urbibus & pagis pariter indictum, ut venditis suis bonis regno excederent, si in sua hæresi persistere velint: Cum autem insuperhabito Cæsaris interdicto Protestantes prope Kuttenbergam conventicula agerent, contumaces abducto eorum Præcone ab immissis militibus dissipati fuere: Interea vero Prædicantes, cum Cæsarem inter & Saxoniæ Electorem dissidium fervere crederent, ac mortuo Archiepiscopo, ejectisque Sacerdotibus Catholicis populum Pastoribus Catholicis orbatum viderent, hinc nec vocati, nec missi sese rursus in Bohemiam intruserunt, adeo, ut excepta Pilsnensi urbe in nullis urbibus Pragam usque Parochum Catholicum tolerarent, Rochizzanensem vero ludibrio aut contemptui haberent: quocirca in tanta Sacerdotum penuria

Cæsar

Cæsar Carmelitas Discalceatos ob me- Sæc. XVII.
moriam Pragensis Victoriæ, quam V. A. C. 1623.
P. Dominicus a Jesu Maria promoverat, in urbem admisit, eisque Templum ab hæreticis splendidissime ædificatum ac in Præmonstratensium Fundo situm attribuit accedente summi Pontificis auctoritate. Paulopost alia Hussitarum Ecclesia, in cujus januis hi hæretici hæc verba pridem inscripserant: *quod minimis meis feciſtis, mihi feciſtis*, ex invito præsagio Fratribus Minimis S. Francisci de Paula in urbe veteri donata est, in compensationem Ecclesiarum, quas olim Hussitæ eis eripuerant: Denique Hussitarum Ecclesia Parochialis ad sanctum Gallum Carmelitanis Calceatis, alia ad S. Wenceslaum Augustinianis Discalceatis, & tertia ad S. Michaelem Servitis unacum reditibus fuerunt concessæ, aliis reditibus annuis ad excolendas scientias assignatis. Canonicas quoque portiones Cæsar plurimum auxit, necnon Episcopatus, Dignitates, Decanatus, & Præposituras, quasi de novo erexit, atque universum Clerum antea despectum ad pristinum decorem reduxit: Bohemis vero Laicis jussu summi Pontificis usum Calicis abstulit, eoquod variæ hæreses sub illa communione tegerentur, & per ejusmodi concessio-

Sæc. XVII. A. C. 1623.

nem (uti tamen falso antea obtendebatur) nec Dei honor, nec Religionis Catholicæ incrementum, nec Regni pax fuisset promota. Denique Calvinistarum Ecclesia Spiræ PP. Cappucinis vindicata est.

§. LXXVII.

Bellicus Protestantium Principum apparatus adversus Cæsarem.

Meteran. l. 43. p. 424. Merc. Gallob. tom. 14. l. 3. p. 164. Bellus laur. Aust. p. 751. lib. 7. Carafo comm. p. 158. Priorat. l. 3. p. 100.

Interim Protestantes inferioris Saxoniæ Circuli Principes adversus Cæsarem, cujus nequidem clementia turbidi eorum animi placari poterant; arcano inter se concluso fœdere arma parabant, ac præter Brunsvicensis, & Mansfeldii copias sub ementito Saxoniam a Mansfeldii milite tuendi obtentu, exercitum duodecim millium qua peditum qua Equitum contraxere: ut vero sua consilia cautius tegerent, falso rumore spargebant, se Christianum Brunsvicensem Halberstadiensem Episcopum die quarta Martii in exercitus sui Imperatorem eo fine adsciviisse. ut hac ratione a Mansfeldio abstractus eo facilius Cæsari reconciliari posset: Ita Protestantes dolis & mendaciis illo ævo fucum facere certabant. Verum Imperator Ferdinandus in se fabam cudi animadvertens, priusquam vim vi repelle-

pelleret, paternæ adhortationis remedium oppoſuit, ac Soxoniæ Proceres rogavit, ut arma ponerent, & Brunsvicenſem, manifeſtum Imperii hoſtem finibus ſuis ejicerent, ac denique in Mansfeldium, qui Friſiam Orientalem miſere vaſtabat, arma converterent: Inſuper pro innata ſua clementia, pacisque conſervandæ ſtudio Cæſar Brunsvicenſi rebellionis criminumque veniam, gratiamque pollicebatur, ſi depoſitis armis, dimiſſoque exercitu ſeſe ad quietem componeret. Surdo tamen canebatur fabula: Dux enim Cæſarem aggredi, firmum ratumque habens, cum exercitu viginti ferme duorum millium per Thuringiam penetrandi veniam ab Electore Saxone petiit. Hic vero non minus quam Saxonici Circuli Principes, ut potius in Cæſaris gratiam rediret, ſuadebant, quibus ille reſpondit, ſe id facturum, dummodo pari gratia Palatinus, omnesque ſui milites fruerentur: Annuit Imperator, ac nonniſi eos, qui Auſtriacæ jurisdictionis eſſent, excepit: nihilominus Dux hanc quoque Cæſaris clementiam variis obtentibus eluſit, non aliam pacem, quam Daniæ Rex præſcripturus eſſet, ſe initurum afferens. Perſpecta igitur Ducis mente, Cæſar Tillio negotium dabat, ut poſitis prope

Sæc. XVII. A. C. 1623.

Sæc. XVII. A. C. 1623. Visurgin castris inferioris Saxoniæ Principum motus observaret, ac sedulo Brunsvicensem Mansfeldio uniri præpediret. Tillius igitur promotis Hirsfelda castris ad agri Brunsvicensis fines exercitum suum viginti armatorum millibus validum admovit, Halberstadiensem, qui Northeimium contenderat, intercepturus. Cum autem in Saxonici Circuli finibus esset, Friderico Udalrico Brunsvicensium Duci significabat, se ipsius ditiones ingressurum, ni Christianus Frater ipsius arma deponeret, pollicitatione facta, se tum Halberstadiensem ditionem non invasurum. Hic vero die decima nona Martii datis literis Tillio exponebat, quod ab hostili invasione Fratrem suum dehortatus esset, incassum licet, Tillius tamen certus sit, quod Fratris sui exercitus nullam nec Cæsari, nec cuipiam ex Imperii Principibus molestiam sit illaturus: Huic excusationi aquiescere videbatur Tillius, qui, ut a Mansfeldii irruptione securus esset, inferioris Saxoniæ Principes, ut ad opprimendum Mansfeldium vires suas jungerent, hortatus est, Batavos vero sollicitabat, ut eundem his finibus excedere, exercitumque dimittere compellerent.

§. LXXVIII.

Sæc. XVII.
A. C. 1623.

§. LXXVIII.

Brunsvicenſis a Tillio Comite cæſus.

Cum vero non modo Udalricus Brunsvicenſis Dux Fratris ſui Halberſtadienſis Epiſcopi violentias excuſare niteretur, ac ferociter poſtularet, ut Tillius finibus ſuis abſcederet, ſed inſuper Chriſtianus Brunsvicenſis cæſo Lauenburgico Duce Tillii Tribuno literas contumeliis plenas Tillio daret, hic neceſſitate compulſus locis aliquot interceptis late per Brunsvicenſem Provinciam graſſari incepit, atque ab inferioris Saxoniæ Circuli Principibus petiit, ut junctis viribus Chriſtianum Halberſtadienſem Pſeudo-Epiſcopum aggredi vellent: ſub idem tempus Cæſar Principibus in Luneburgenſi Conventu congregatis ſignificari juſſit, ut Chriſtianus vel acceptata impunitatis gratia exercitum ſuum dimitteret, vel e Circuli Provinciis emigraret, idemque cum ſuis copiis Tillius faceret, inde territi Principes, cum nondum adverſus armatam Cæſaris vim ſatis inſtructi eſſent, Halberſtadio ſignificarunt, ſiquidem Cæſaris gratiam amplecti nollet, emigraret cum exercitu ſuo, ſecus junctis cum Imperatore armis eum propulſare cogerentur. Accepto

Lond. acta public. l. 7. Lotich. rer. Germ. l. 13. cap. 2.

Sæc. XVII. A. C. 1623. cepto hoc nuntio Halberstadiensis graviter offensus, Principes de timiditate & socordia acriter incusabat, veritus tamen, ne amicis juxta atque inimicis eum invadentibus in angustias redigeretur, hinc postquam Gerodanum Monasterium, pluresque pagos incendio vastaverat, Hirsfeldia secessit, & per Lipsiæ Dynastiam exercitum suum festinatis itineribus eduxit, per Westphaliam ad Mansfeldium profecturus: Substitit triduo in Osnabrugensi ditione. Hæc autem mora profuit Tillio, qui junctis sibi Anholtii Bavari copiis fugitivum strenue insecutus, postremum ipsius agmen carpebat, Brunsvicensi ad Monasterienſem ditionem fugere compulso. Hic trajecto flumine, ruptisque a tergo pontibus Bugermfortium contendit, præliis velitaribus usque ad vesperam æquali utrinque clade protractis. Die quinta Augusti Tillius Steinfurti castra metatus, identidem hostem lacessebat. Rursus cruentis utrinque velitationibus pugnatum, dextre tamen Halberstadius prælium declinabat, nondum reperto loco explicandæ aciei opportuno. Attigerat tandem oppidum Ahusio vicinum, ubi instructis ad pugnam ordinibus in Tillianos tormentis bellicis experiri cæpit, eosque primo impetu repulit, sed

aucto Cæsareorum numero & potentia cedere compulsus est. Benignioris fortunæ spe pellectus, in campo patente haud procul a Statlona urbe in Westphalia castra metatur, ordinesque explicat: In hos igitur prior Tillius cauſſæ æquitati confisus irruit, ac denuo Halberstadios usque ad locum, cujus custodiam Kniphausenio ante demandaverat, auffugere cogit: ubi demum ad prælii necessitatem ventum est: Tilliani igitur veterani milites die sexta Augusti furiosis assultibus provecti, hostem infestant, ac Croatis adjuti ordines perrumpunt, tum vero Halberstadiani milites non pugnæ, sed rapinæ assueti, & nec tormentorum vim, nec veteranorum impressiones sustinendo pares, solutis ordinibus in fugam effunduntur, quin eos Tribunorum aut imperia, minæ, aut preces revocare possent. Jam tum non pugna, sed cædes, Croatis potissimum falcatis suis ensibus obvios quosque fortuna in rabiem versa passim jugulantibus, qui nec cædendo lassati fuissent, nisi Tillius non sanguinis, sed victoriæ avidus, receptui canere, atque ulteriore laniena abstinere jussisset. Ex Cæsareis nec quidem ducenti, atque inter eos tres Tribuni desiderati sunt: hostium vero præter Vieteratum Marescal-

Sæc. XVII. A. C. 1623.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

scallum quatuor millia cecidere, captis plusquam octo millibus, quos inter præcipui erant Vinarienſis & Altenburgicus Duces, Iſenburgus, Rheingrafius, Witgenſteinius, Löwenſteinius, & Schlickius Comites, præter Franeckium, Spexum & Magum Tribunos, aliosque Officiales quamplurimos. Cuncta impedimenta, ſex belli tormenta, duo mortaria, reliquusque armorum apparatus unacum octoginta quinque vexillis, ſexdecim ſignis Equeſtribus in prædam victoribus ceſſere. Numerabantur ſauciorum quatuor millia; Halberſtadius vero ac Turrianus junior ambo vulnerati, opitulante Henrico Mauritii Arauſionenſis Principis Fratre, Meppenam Weſtphaliæ oppidum cum decem ſuorum millibus auffugere, quorum ſex millia Batavi ſuis ſignis aggregarunt, ceteris omnino exauctoratis: Tam infauſtæ ſortis calumniam, ut Halberſtadius a ſe amoliretur, Kniphuſium, duos Hafftenos & Janſenum, veluti cladis acceptæ reos morti adjudicabat, quos tamen Henricus Naſſovius detecta accuſationis falſitate liberos dimiſit: Comperta hac Brunsvicenſis clade Mansfeldius relicta Meppena in Friſiam ſeceſſit, quem Tillius urbe hac præſidiariis munita inſequi parabat, & unacum Hiſpanis in Embden-

densem Comitatum, ubi Mansfeldius castra metabatur, irrupit, ac Lippstadio pacta deditione occupato, cum Mansfeldii castra expugnare haud posset, Embdensem Senatum hortatus est, ut eundem, quo demum pacto possent, interciperent, aut ne dilaberetur, prohiberent, ac Cæsareum præsidium adversus eumdem admitterent. Verum Embdenses Ernestum Nassovium cum Hollando præsidio in urbem receperunt, & postquam Enno Frisiæ Comes Batavas naves Mansfeldianis prædis & rapinis onustas pignoris nomine interceperat, Mansfeldio, ut suos milites acceptis stipendiis aliorsum deduceret, tres centies mille florenos persolverunt. Hic igitur in Monasterienſem ditionem ad novas rapinas regressum tentans, Frisoytam urbem a Bavaris munitam expugnare cæpit; verum iterata clade a Bavaris repressus, omnibusque impedimentis, & signis spoliatus, multis legionibus exauctoratis cum selecta suorum manu ad Batavos confugit, Tillius quoque expugnato Corbachio exercitum suum in Hassiana, Hanovica, & Isenburgica ditione in hiberna deduxit.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

§. LXXIX.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

§. LXXIX.

Gabrielis Bethlenii fœdus cum Turcis adversus Cæsarem.

Carafa comm. p. 161. Orthel. contin. p. 99. Priorat. part. 1. l. 3.

Cum interim Tillii victoria Ferdinando Cæsari Pragæ hærenti renuntiaretur, jamque fama de Gabrielis Bethlenii apparatu increbuerat, imminentis periculi gravitas Cæsaris præsentiam deposcere videbatur. Igitur cura de restituendis Ecclesiasticorum bonis, & restauranda Religione Catholica tam Archiepiscopo, quam Liechtensteinio Principi demandata, Viennam festinabat: Postquam vero in variis Austriæ oppidis, necnon in Styria, Carinthia, & Carniola clanculos hæreticorum cœtus, quantumvis sectæ libertas nunquam plebæis concessa fuisset, fieri compererat, veram Religionem mox restitui, obstinatis autem jus civium adimi præcepit, prohibuitque, ne Viennensis Magistratus civem nisi Catholicum admitteret: Idem quoque Jaurini in Hungaria fieri jussit, voluitque, ut cives ac præsidiarii hæresi infecti, cum ab iis tam validi contra Turcas propugnaculi conservatio dependeret, vel ad Ecclesiæ sinum reducerentur, vel urbs Catholicis præsidiis committeretur;

tur; firmiter enim ſibi perſuaſum habebat, quod nec in ſubditis fides, nec in Regno concors erga Regem obſequium ſperari poſſit, ubi religionis diverſitas ſeparet, animamque a vero Dei cultu ſegregat. Rebus ita diſpoſitis Ferdinandus Curtium Comitem Conſtantinopolim decrevit, ut Muſtaphæ Turcarum Imperatori munera ex nupero pacto promiſſa conſignaret, necnon eundem ad conſervandæ pacis conſilia inclinaret; compertum enim habebat Cæſar, quod Turrianus Comes ſpreta Ferdinandi gratia Oratorem Batavorum Conſtantinopoli agentem, necnon Gaborem Bethlenium datis literis ſollicitarit, ut Turcas ad arma in Cæſarem ſumenda inſtigarent. Ipſe quoque Gabor miſſo ad Proto-Vezirium Oratore, ac quinquaginta millium Thalerorum dono Muſtapham eo adegit, ut hic validum Tartarorum agmen in ejus opem ſubmitteret, ea tamen lege, ut Bethlenius præter quinque urbes Hungaricas annuum quadraginta millium Thalerorum vectigal penderet. Has vero ſuppetias nonniſi ſparſis calumniis, ac mendaciis extorquebat, falſo obtendens, quod Cæſar repreſſis Palatino, ejusque fautoribus, non modo Univerſam Hungariam, Tranſylvaniam, Moldaviam & Walachiam,

Sæc. XVII. A. C. 1623.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

sed ipsam etiam Constantinopolin subigere machinaretur: ut vero violatam fidem non ita pridem Ferdinando datam excusaret, rursus in falsis criminationibus opem quærebat, Cæsarem incusans, quod ipse prior fidem fefelliſſet, eoquod promissos Principatus in Silesia eidem denuo eripuisset, Oratorem Schellenbergium in Vratislaviensibus comitiis Sedis ac suffragii jure spoliasset, necnon Jesuitas in Hungariæ Regnum reduxisset. Hæc igitur pacta a Cæsare impleri petiit Bethlenius, ac insuper non modo sibi, sed & Palatino, Jægerndorffio, Turriano omnibusque Bohemis, Moravis, & Austriacis Proceribus proscriptis veniam, bona, sectæque libertatem concedi postulavit, secus omnia se ferro flammaque devastaturum minitatus est. Verum neutra ex his causſis Bethlenium ad tantam invitabat perfidiam, sed potius turbatis Germaniæ rebus Hungariam sibi vendicandi cupiditas, necnon Friderici Palatini epistola, qua hic Mense Julio ante Statlonam cladem Bethlenio significabat, se cum Cæsare nec pacem nec inducias unquam initurum, nisi Gabor, (quod tamen credere haud posset) fœdus initum rescindere meditaretur, res suas prospere adhuc fluere, Germaniæ liber-

„libertatem a prospero Transylvannæ „militiæ successu dependere, Tillium „ab Halberstadio in Saxonia inferiore „inter arcta prehensum hærere, hunc „vero crebris victoriis inclarescere, „Mansfeldium in Westphaliæ finibus „cum valido exercitu ad omnes casus „intentum, excubare, Hollandos om„nem opem polliceri, se proin Gabo„rem obtestari, ne tam opportunam „occasionem dilabi pateretur.„ Sæc. XVII. A. C. 1623.

§. LXXX.

Gobor in Hungariam & Moraviam cum Tartaris & Turcis irrumpens.

Comperto Bethlenii molimine Ferdinandus Cæsar Scalitii, quotquot poterat, copias contrahi jussit, necnon Hieronymum Carafam de Monte nigro, seu Schwarzenbergium hujus expeditionis Ducem constituit, simulque fœderatos Saxoniæ inferioris Principes, ut & ipsi contra Turcam suppetias ferrent, sollicitavit: hi vero reponebant, quod exercitum suum ad sui defensionem servare cogerentur, Cæsar quoque, repulsis Mansfeldio & Brunsvicensi, ex Saxoniæ Circulo in Hungariam secure ducere posset, quo responso nimis aperte testabantur, quod *Waeeran. Hist. Belg. lib. 42. Annal. Boic. part. 3. l. 8.*

Sæc. XVII. A. C. 1623.

unice contra Cæsarem sese defendere, vel potius eum debellare intenderint, cum nec ipsi, repressis Brunsvicensi & Mansfeldio, ullum alium, contra quem se defenderent, hostem haberent: Interim Gabor Turcarum, Tartarorumque suppetiis auctus, expeditioni initium dabat, & primo quidem Budianum cum Hungaris & Tartaris Stiriam invadere, & Turrianum in Moraviam irrumpere jubebat, ipse vero cum Jægerndorffio Hungariam infestans, Leviam, & S. Andreæ oppidum ope perfidorum civium Calvinistarum intercipiens, dein omnes transitus obsidebat, ut libere in Austriam, Bohemiam Moraviam & Silesiam, imo Viennam usque erumpere valeret, & ut jactitabat, Pragæ ferias Divi Martini unacum Vezirio celebrare posset. Recensebat tum Bethlenius in exercitu suo plusquam octoginta partim Hungarorum, partim Turcarum millia, jamque cum duodecim suorum millibus in Moraviam Liechtensteinianam præcipue ditionem, Brünam, Znoimum, Olmutzium, Iglaviam, Canizam assultibus terrebat, cædibusque, rapinis & incendiis fœde devastabat, a Cæsareis quidem repulsus, numero tamen Superior Gödingam usque processit. In itinere occupata Tyrnavia Tieffenbachianam legionem una-

unacum Wanglero Præfecto Cæſareo, multis Jeſuitis, Nobilibus & militibus intercepit, ſponſione facta, quod cunctos, qui ſub ejus ſignis ſtipendia mereri renuerent, liberos dimittere vellet; verum fidem frangendi conſuetudine jam in naturam verſa, Gabor Wanglerum & Tribunos cum centum quinquaginta aliis in uno cubili Tyrnaviæ, ac ferme trecentos milites gregarios in quadam cavea ſine omni alimento incluſos detinuit, lytrumque ab eis petiit, petulanti joco afferens, ſe pauperem eſſe ſocium, Cæſarem vero potentem Monarcham. Proſperi ſucceſſus felicitate ferocior factus, cum quadraginta ſuorum millibus Cæſareorum caſtra, quæ die decima tertia Octobris Schwartzenbergius munierat, aggredi ſtatuit, die igitur vigeſima octava ejusdem Menſis ſex Turcarum millia ad explorandam hoſtium aciem emiſit, qui tamen non ſine clade repulſi, ut ſuorum jacturam ulciſcerentur, aucto quidem ſuorum numero, æquali tamen ſtrage impreſſionem fecere. Fruſtrato igitur conatu Gabor trajecta Mora Scalizium properat, nec ſegnior Schwarzenbergius motis caſtris hoſtem inſequitur, ac prope Gödingam primum Hungarorum agmen aggreſſus, illos ad octo paſſuum millia retroce-

Sæc. XVII. A. C. 1623.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

dere cogit: quo comperto Bethlenius ſuorum fuga irritatus, accerſitis ſexdecim millibus in Cæſareos effunditur, eosque numero impares Gödingam ad ſua caſtra regredi compellit: inde vero factum, ut Cæſarei hinc palludibus, illinc ſtagnis ac Sylvis intercluſi integro Menſe omni calamitatum genere opprimerentur, foris ab hoſte continua tormentorum exploſione, in caſtris tanta famis rabie expugnati, ut occiſorum equorum carnibus veſci cogerentur, fatali experimento edocti, nihil tam inſipidum eſſe, quod improba fames ſtomacho non conciliet. Dies illuxerat decima ſeptima Novembris, qua Gabor in extremum Cæſarei agminis interitum conjurans, ſummo mane tredecim belli tormentis caſtra oppugnavit, copiisque in aciem inſtructis impreſſionem facere conſtituit, Turcarum equitatu equis deſcendere juſſo: cum vero Turcæ ſe nequidem ad Sultani juſſa peditum more militaturos declararent, Gabor conſilii ſui ſucceſſu fruſtratus eſt: Cæſarei autem aciem quoque ſuam diſpoſitis belli tormentis inſtruxere, ut opportuno effugio periculum evaderent: Jamjam Valonum legiones, viam monſtrante ruſtico, tranſitum per Sylvam gladio ſibi aperiebant, cum Bethlenici rem edocti

docti eos non sine magna strage repellerent. Sæc. XVII. A. C. 1623.

§. LXXXI.

Gaboris arrogantia in præscribendis pacis conditionibus.

Nil propius erat, quam integra Cæsarei exercitus strages, cum non sine luculenta Divini auxilii favore Bethlenius panico obrueretur terrore, per suos exploratores edoctus, quod plusquam quadraginta Cæsareorum millia in Schwartzenbergii opem accurrerent. Igitur urgente Emerico Tursone Hungariæ Palatino intra bimestres inducias annonam obsessis ad sex millia redactis advehi concedit, ac die vigesima prima Novembris habito colloquio Schwartzenbergio significabat se hanc expeditionem non in Cæsarem, sed ejus Ministros, qui ei Transylvaniam eripere moliti essent, parasse, nulloque negotio Pragam usque penetrare potuisse, de cetero autem, si sua sarta haberet, utilem Cæsari operam præstiturum, ac relicta Moravia in sinceri animi sui testimonium Legatos Tyrnaviam decreturum, qui Cæsari hasce pacis conditiones proponerent: I. Oppellensis & Ratiborienſis Principatus reddantur. II. Hungaria univer-

Lotich. rer. Germ. l. 3. cap. 4. Orthel. l. 6.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

sa ab urbibus Montanis Transylvaniam usque Bethlenio cedatur. III. Belli hujus expensæ eidem refundantur. IV. Hisce articulis idonea cautione firmatis Gabor in Hungariæ Pro-Regem renuntietur. Verum Imperator tam duras conditiones sibi a rebelle subdito præscribi indignatus, sequentes pacis articulos Gabori proposuit. I. Omnes Christianos captivos dimitteret. II. Jægerndorffium, Turrianum, & Lumpenbergum Cæsari traderet. III. Expensas & damna Cæsari illata resarciret. IV. Nullique ex Cæsareis subditis molestiam illaturus, ex universa Hungaria protinus excederet. Dein seditiosos Hungariæ Proceres hortabatur Imperator, ut suæ fidei memores, arma in rebellem Bethlenium converterent, secus, pari cum Bethlenio habendi loco: His minis territi ex Nobilibus potissimi in Cæsaris gratiam rediere. Cum autem Vezirius cum Bethlenio, eoquod Tieffenbaccenses captivos eidem tradere negaret, jam antea simultatem haberet, atque etiamnum Christianos in Moravia captos dimittere nollet, affirmans, quod hos tanquam prædas bello partas Turcarum Imperatori reservaret, hinc exiguum in Turcis præsidium Bethlenius sibi fore repositum intellexerat, ea-

propter,

propter, ut Cæsarem ad sua vota inclinaret, nil inausum, intentatumque reliquit, ac præprimis ementitas Sultani literas ad Ferdinandum transmisit, in quibus Turcicus Imperator ipsemet sequenti anno cum validissimo exercitu in Hungariam irrupturus fingebatur; postea Gabor die decima tertia Decembris Cassovia, quo e Moravia cum copiis, tormentis, captivis Christianis & impedimentis secesserat, legatum Viennam decrevit, qui sub certis conditionibus pacem offerat, sin minus, septuaginta Tartarorum millia præsto fore, & Bethlenium sibi Hungariam, fratri autem suo Germaniam vindicaturum denuntiaret: Verum Cæsar nequidem admisso Oratore eidem significari jussit, quod cum suis assecIis ex Hungaria exiret, nilque hostile adversus Cæsarem moliretur, & tunc quidem legatum satis instructum submittere posset. Sæc. XVII. A. C. 1623.

§. LXXXII.

Turcæ iterata clade a Cæsareis profligati.

Sub idem tempus Tartari in Thraciam, & Vezirius cum Turcis Budam recessit, quo comperto Nicolaus Esterhasius Neosolii Gubernator collecto raptim *Jæger. Hist. Eccl. l. 3. cap. 7. Priorat. l. c.*

Sæc. XVII. Sæc. 1623. milite in Turcas Nitram fluvium trajicientes irruit, cæsisque quamplurimis spolia, captosque Christianos eisdem eripuit. Die autem vigesima sexta Novembris Turcas, qui Nitriam inter & Metzam castra metabantur, inopino aggressus, non sine funesta Barbarorum clade, opima præda, multisque captis, ac Christianis liberatis recessit: altera die hinc inde dissipati Turcæ restitutis ordinibus fluvium trajicere parabant, ex altera autem fluminis ripa Esterhasius magnam pontis partem diruere jussit, cujus rei, cum Turcæ primo ordine incedentes ignari essent, & subsequentes urgerent, necnon subinde sua agmina cumularent, ex prioribus plusquam sexcenti ob improvidam hostem effugiendi sedulitatem in flumen præcipitati periere: mox vero Esterhasius in postremum agmen toto impetu irruit, ac trucidatis Turcarum quamplurimis aliquot centum ex Christianis in libertatem asseruit, factaque ingenti præda quamplurimos, atque inter eos primæ nobilitatis Bassas captivos abduxit, ceteros in flumen præcipites egit. Nec satis adhuc castigata videbatur Turcarum perfidia; die enim vigesima nona Novembris Esterhasius Comorensi & Jaurinensi Equitatu auctus, validissimum Turcarum,

rum, qui infauſtæ ſociorum ſortis ignari erant, agmen adorſus, cæſis mille ducentis, mille quadringentos Chriſtianos liberavit, captis Turcarum præcipuis: paulopoſt Bethlenio octo currus pretioſo panno onuſtos eripuit, parique fortuna Reiffenbergius & Breunerus ſeptingentos Turcas Caniſam revertentes trucidarunt, Chriſtianorum quamplurimis libertati redditis, ſpoliisque recuperatis: Pari fortuna Serinius Comes Turcarum, qui inter ſe prædam dividebant, agmen offendit, cæſisque eorum ſexcentis ceteros diſſipavit, eisque quatuor eripuit vexilla: Parta multiplici hac victoria Eſterhaſius Viennam conceſſit, ac plurima hoſtium vexilla, arma, duosque nobiliſſimi Baſſæ, qui Ottomanicæ Imperatrici ſanguine junctus erat, Filios Cæſari captos obtulit, ingenti omnium aggratulatione, communique lætitia exceptus: Ferdinandus denique, eoquod Gabor Turcarum cladem ſe vindicaturum minaretur, Hungariæ fines valido Germanorum agmine obſedit, Poſoniumque Cæſareo præſidio muniri juſſit. Interim Jacobus Angliæ Rex cum Iſabella Belgii Gubernatrice inducias in Imperio ſervandas obtulit, quas etiam Cæſar ratas habuit, plebeius Ordo autem in Anglia reprobavit,

Sæc. XVII. A. C. 1623.

Meteran. Hiſt. Belg. l. 43. p. 419. Salmon Nouvell. abrege tom. 1. pag. 188.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

vit, qui etiam Jacobo ingentem auri vim Menſe Decembri eo fine promiſit, ut Hiſpanis, & Cæſareis bellum inferre poſſet. Nec magis ad pacem propenſi erant Hollandi; cum enim Cæſar decreto ad eos legato peteret, ut præſidia ſua ex Imperii urbibus deducerent, & quotannis ad bellum in Turcas movendum ſubſidia conferrent, pollicitatione facta, quod Cæſar pacis inter eos, & Hiſpanos arbiter eſſe vellet, hi arroganter reſpondebant, quod Hiſpaniæ Rex nullum in eorum Provincias jus haberet, nec ipſi quicquam contra Turcas conferre poſſent, cum aliunde pluribus impenſis annue gravati forent, atque finium tuendorum cauſſa, liberas Imperii urbes tenerent.

LXXXIII.

Pariſienſis Facultatis Theologicæ decreta contra pernicioſos libros.

Argentre coll. Jud. t. 2. p. 138.

Die ſecunda Januarii Pariſinæ Facultatis Syndicus librum *de vocatione Magorum* a Theologiæ Doctoribus examinari petiit, quo facto Facultas hunc librum tanquam impium, nefarium, horrendum, Blasphemiis & obſcænitatibus plenum, Scandaloſum, bonis moribus adverſantem, etiam in fide & religione periculoſum, rejecta omni appro-

approbatione, publica cenſura afficiendum judicavit, cenſuitque, rogandum eſſe Regium Cognitorem, ut illius venditionem curet impediri, & ut poſteris innoteſcat, quanti ſit momenti, quamque grave ferat Facultas libros hujusmodi pernicioſos a ſuis Doctoribus promiſcue approbari, hinc Alexandrum Soto Choletæum, & Julianum le Gendre Magiſtros, qui hunc librum non petita Facultatis venia contra Sorbonæ ſtatuta & leges approbaſſe dicebantur, in pœnam culpæ ab illis contra ſtatuta commiſſæ, per annum integrum omnibus honoribus, juribus & privilegiis privandos æquiſſime judicavit. Sæc. XVII. A. C. 1623.

Hæc cenſura die prima Aprilis evulgata eſt. In eodem autem Facultatis conſeſſu Rudolphus Gazilus Magiſter expoſuit, quod omnia Facultatis arcana a plerisque Magiſtris proderentur, & quæcunque in congregationibus clam pertractata fuiſſent, mox apud Regulares, & Laicos detegerentur, imo & nomina eorum, qui ad illorum libitum ſuffragia denegarunt, apud Magnates & Magiſtratus, nulla habita juramenti ratione, propalarentur: Eapropter Facultas ſingulos Magiſtros, ut præſtiti Solemniter juramenti

Sæc. XVII. A. C. 1623.

menti memores, arcanum servarent, admonuit.

§. LXXXIV.

Liber de Energumenis a Facultate Parisina proscriptus.

Argentre l. c. p. 138.

Circumferebatur eo tempore Parisiis tam Gallico quam latino idiomate a Joanne Normant Chiremontano editus quidam liber: cui titulus. *Vera, & memorabilis Historia de tribus energumenis in partibus Belgii cum tribus appendicibus.* Prima de Mirabilibus hujus operis. Secunda, de Conformitate ipsius ad scripturas *& sanctos Patres:* Tertia, *de potestate Ecclesiastica super dæmones* agebat. Cum autem in hoc libro plurima obscæna, insulsa, & sacris literis adversa continerentur, hinc die secunda Januarii Facultas pernicioſum hunc fœtum suppressit; edita hac censura: *Sicut nihil pestilentius, nec pernicioſius potest depravatis perversæ Doctrinæ libris excogitari, ita nihil cautius nec diligentius apud Christianos præsertim debet evitari; iis quippe virtus expugnatur, pietas enervatur, ipsa denique Religio undequaque labefactatur; ideo omnibus semper seculis, quotquot sancti Patres doctrina & pietate floruerunt, animorum saluti invigilantes, impia atque erro-*

Sæc. XVII. A. C. 1623.

erronea quorumcumque Authorum ſcripta omni nervorum contentione impugnarunt: eadem omnia Concilia, quoties per univerſum orbem pro bono Reipublicæ Chriſtianæ fuerunt congregata, graviſſime condemnarunt. Tota denique Eccleſia flammis devovenda æquiſſime judicavit, idque ab ipſis Apoſtolorum temporibus accepto divinitus exemplo; in Actibus enim ſcriptum reperitur, quod prædicante Divo Paulo Epheſi, ibique innumera ſigna perpetrante, multi ex iis, qui fuerant curioſa ſectati, contulerint libros, & combuſſerint coram omnibus, & computatis pretiis illorum, invenerunt pecuniam Denariorum quinquaginta millium: (tanta erat peſſimorum librorum jam illa ætate congeries, & multitudo) cum ergo his miſeris noſtris temporibus, in quibus error, & vitium orbem inundarunt, & ſuper capillos capitis humani multiplicatæ ſunt iniquitates, in lucem prodiiſſet, quidam liber latine, & gallice conſcriptus, cui titulus eſt: Vera & memorabilis Hiſtoria &c. *in manus tandem incidit Facultatis Theologicæ Pariſienſis, quæ ſtatim illum, ut moris eſt, aliquot ſui Ordinis Doctoribus accurate examinandum commiſit; quorum tandem auditis tam in privatis quam in generalibus Comitiis poſt maturum examen relationibus, & omnibus, quæ præceſſerant, rite ponderatis, librum illum non modo perniciosum, ſed omni*

Sæc. XVII. A. C. 1623.

omni execratione dignissimum censuit, hacque formula condemnavit.

Primo, quod in tertia istius appendice articulo vigesimo quarto, aliisque locis asseritur pro certo habendum esse, quidquid Dæmon sub Exorcismo cum solemni juramento pronuntiaverit, eumque ita solemniter jurantem non posse fallere, hoc erroneum, temerarium, perniciosissimum est, & viam omnibus dolis, ac deceptionibus Dæmonum sternit.

Secundo, quod in eadem præsertim tertia appendice articulo decimo docetur, Dæmonem affirmantem se ex parte Dei loqui, necessario esse audiendum, id idololatriam sapit.

Quodque passim hoc opus Dæmonis (ut dicitur) ministerio factum, Evangelio, Prophetarum oraculis, mysterio Incarnationis, prædicationi Christi, & Apostolorum comparatur, ac præfertur, ut sit dissertissime in secunda appendice capitibus 7.mo 10.mo 11.mo ac etiam 18.vo, hoc impium, Blasphemum, Christianæ Religioni injuriosum est; quod vero his tam absurdis principiis Author velit persuadere, natum esse Antichristum, idque Ecclesiæ per Dæmones in Energumenis loquentes, a Deo fuisse revelatum, id stultum ac ridiculum est.

Tertio, quod ubique toto libro refertur ab Exorcistis frequenter, & ordinario facti-

Sæc. XVII. A. C. 1623.

factitatum, ut Dæmoni crederent: obsequerentur, eodem tanquam Magistro Concionatore, teste, Accusatore, Directore uterentur, hoc &c. abusivum, *destructivum Exorcismorum in Ecclesia usitatorum, præceptis divinis, fini & effectui potestatis Ecclesiasticæ adversum, & novos atque illegitimos ritus per illa pessima exempla introducit.*

Quarto, censuit Facultas, quod liber iste nimius sit in describendis obscænitatibus, & prodigiosis abominationibus atque impietatibus Magorum, quæ maxima ex parte ne nominari quidem deberent, etiam vulgari idiomate propalandis, horrendum, bonis moribus contrarium, piarum aurium offensivum, curiosis, infirmis, & improbis exitiale est.

Denique, hæc quatuor summa capita ad condemnationem totius libri sufficiant, etiamsi plurima adhuc ibidem contineantur scripturæ sacræ, veræ Theologiæ, & pietati Catholicæ repugnantia, partim ab ipso libri Authore asserta, partim ab eodem recitata ex Dæmonum, & maleficorum responsis, sed quæ probari ab eo, vel ipse stylus satis aperte demonstrat.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

§. LXXXV.

Ejusdem Facultatis querelæ contra quorumdam libros Parochorum auctoritati injuriosos.

Argentre collect. Jud. tom. 2. pag. 240. Erhard Script. Ord. FF. Prædic.

Habebantur die prima Februarii solita Sorbonæ comitia, in quibus Petrus Besseus Facultatis Syndicus nomine Parochorum ex Rotomagensi, Aurelianensi, Trecensi & Parisina Diœcesibus querebatur contra P. Ivonem Pinsard Dominicanum, & Martinum le Noir Augustinianum, perinde acsi ambo libellis famosis novissime in lucem editis non sine fidelium scandalo, Catholicæque religionis detrimento in Pastorum authoritatem, Ecclesiæ praxin antiquam, Sacramentorum administrationem, totumque ordinem Hierarchicum insolentissime invecti fuissent. „Acrius longe contra P. Martinum de„clamabat Syndicus, affirmans, hujus„modi almæ Facultatis Alumnos Re„ligiosos, Doctores, & Baccalaureos „in tam piam matrem insurgere, con„tra ejus statuta toties jurata scribere, „doctrinam antiquam depravare, in ho„noratos Magistros suos impudentissi„me debachari, Pastoribus & Prælatis „Ecclesiæ bellum indicere, & quicquid „esset in Ecclesia Catholica ordinis „Hie-

„Hierarchici, & Christiani regiminis, Sæc. XVII.
„& disciplinæ, impune, & perfricta A. C. 1623.
„fronte expugnare," dixit præterea,
„quod graviorem sibi querendi ansam
„præberet libellus ille, authore Fr.
„Martino le Noir Augustiniano con-
„scriptus, quo nullum hactenus ineptio-
„rem, imperitiorem, & periculosiorem in
„lucem prodiisse arbitrabatur: in eo e-
„nim sine ordine, sine honore, sine do-
„ctrina, sine conscientia scripta multa
„periculosa, inepta, scandalosa, teme-
„raria, etiam in ipsum Doctissimum &
„celeberrimum Gersonem quondam
„Academiæ Parisiensis Cancellarium,
„& hujus Facultatis lumen splendidis-
„simum injuriosa, & multa alia aperto
„Marte contra Facultatis antiquam si-
„mul & sanam Doctrinam pugnantia se
„deprehendisse asseveravit, illaque lon-
„go discursu exposuit, ideoque suppli-
„cavit in tantæ injuriæ pœnam, cri-
„minisque tam nefarii vindictam, ut
„libelli illi famosi tanquam Zizaniorum
„semina, malorum irritamenta, sedi-
„tionum fomites, & omnis generis er-
„rorum farragines gravi censura per-
„stringerentur, Authores vero in eo-
„dem crimine deprehensos tanquam
„adulterinos, filios esse puniendos, &
„toties jurati Sacramenti violatores in
„perpetuum e Facultate ejiciendos,

Sæc. XVII. A. C. 1623

„omnibus honoribus, juribus, & privilegiis in æternum privandos censuit.„

Præsens tum aderat Pater Martinus, qui ad hæc omnia respondit, se motum fuisse ex occasione cujusdam Epistolæ ipsum lacessentis & ad scribendum provocantis, quam quidem didicerat Typographo traditam ex parte honorandi M. N. Fayet Parochi sancti Pauli; de cetero autem se omnia Facultatis judicio subjicere examinanda, & quidquid vel a veritate, vel a Sana Doctrina majorum alienum reperiretur, se lacrimis delere, & propriis unguibus dilacerare, imo etiam oppositio scripto revocare, esse paratum, dein postulavit, ut libellus tam infaustis avibus in lucem emissus a quatuor Doctoribus perlegeretur. Hac declaratione facta ipsimet Ordinis sancti Augustini Superiores adeo non (uti tamen in caussa Molinæ sæpiusque aliis occasionibus factum) hunc subditum suum defenderunt, ut potius in eum insurgentes asserverint, illum tam infelix opus sine Consilio & Licentia Superiorum edidisse, supplices, ut culpa soli Authori minus bene sapienti cederet, nec toti Ordini tribueretur. Quantum vero ad P. Ivonem jam anno priori die prima Decembris Facultas censuerat, eum unacum suis Approbato-

batoribus ad comitia publica esse vo- Sæc. XVII.
candum, interim vero a duobus Do- A. C. 1623.
ctoribus ejus librum examinandum: hoc anno autem ejusdem Superiores asseruerunt: ipsum non esse in hac urbe, illoque inconsulto libellum prædictum sub suo nomine prodiisse, ideoque supplicarunt, ut ejus reditus expectaretur, nec inauditus condemnaretur. Postea P. Martini liber Doctoribus examinandus tradebatur, ut si quid in eo contra sanam doctrinam, bonosque mores inveniatur, penitus expungeretur, Authorque, nisi resipuerit, ex Doctorum Albo delendus esset: quoniam vero Pater Ivo accusabatur, quod in suo libro, cui titulus: *Religiosorum Delegatio, seu examen legitimæ laicorum confessiones excipiendi potestatis, qua FF. Mendicantes aliique exempti gaudent*, injurias in Parochos effutiisset, hinc idem Pater mentis suæ declarationem ad Facultatem transmisit, quæ die prima Julii publice perlecta, Doctoribus minus probabatur ob terminos ambiguos, & quodammodo illusorios, quibus concepta erat: Decretum igitur est, ut hic Pater vocaretur publice, & coram tota Facultate aliam declarationem exhibiturus, deque injuriis prædicto libello insertis veniam petiturus esset: eo autem accersito, monitoque

Sæc. XVII. A. C. 1623

mino Syndico, ut clarius culpam ſuam profiteretur, ipſe reſpondit, ſe id nunquam præſtiturum, neque agniturum ullas in ſuo dicto libello injurias in quemquam contineri, easque ſolum depravato quorumdam judicio ita judicatas, ſibique immerito imputatas, idcirco rogare Sapientiſſimos Facultatis Magiſtros, ut æqua mente, & ſine paſſione ſecum agerent. His auditis, eoque ingreſſus Tonnelierus ſancti Euſtachii Parochus Pariſienſium Parochorum Syndicus petiit, ut præfatus P. Ivo cogeretur non tantum ſcripto, ſed ore proprio coram tota facultate declarare, ſe male & inſolenter ſcripſiſſe, tum in totam Facultatem, tum in Parochos & Prælatos Hierarchicos, quos injuriis, & contumeliis in multis ſui libelli locis affeciſſet: alioquin ipſo facto non tantum a Licentiæ gradu, ſed a Facultate etiam penitus rejiceretur. Percepta hujus Parochi poſtulatione, & collectis ſingulorum tam Sæcularium, quam Regularium Sententiis concluſum eſt, quandoquidem contra communem ſenſum Facultatis ipſe Pater Ivo Pinſart non agnoſceret veras contumelias in ſuo libello contineri, ut iterum vocaretur, & reipſa injurioſa & contumelioſa verba in ipſo ſuo libello contineri fateretur, propter quæ

quæ veniam nunc a facultate poſtula- Sæc. XVII.
ret. Deinde eoquod in his Comitiis A. C. 1623.
immodeſta & immorigera verba protuliſſet, denuo atque iterum veniam peteret: alioquin ſi renueret, ex tunc haberetur expunctus omnino ab eadem Facultate, cui concluſioni prius ſibi lectæ coram omnibus acquievit, eamque proprio chirographo obſignavit.

Nihilominus Facultas adverſus Ivonem nihil amplius decreverat, ſed ipſe primos Doctoratus ſui gradus libere proſequi permittebatur, partim quod præfato libro ejus nomen non fuiſſet additum, partim quod hic liber eidem temere adſcriptus crederetur, qui etiam anno 1648. ſub ementito Joannis Tariponii nomine rurſus Pariſinis literis excuſus prodiit.

Die autem prima Auguſti eadem Facultas Joannis Beloti Milmontenſis Parochi librum, cui titulus: *Perfectiſſimum opus Scientiæ Stegænographicæ, Paulinianæ, Armandalleſinæ, & Lulliſticæ* &c. tanquam exitioſum cenſura perſtrinxit, ac Pariſienſem & Carnotenſem Epiſcopos rogavit, ut hunc librum in ſuis Diæceſibus prohibeant, atque in Authorem animadvertant, hujusque opuſculi venditionem impediant.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

§. LXXXVI.

Decretum Facultatis circa librorum Approbationem.

Die prima Decembris Joannes Filesaccus Facultati Theologicæ suadebat, ne ullus Magistrorum deinceps Facultati supplicet, „ut sibi liceat approbare librum aliquem, quin simul „exprimat nomen & conditionem Authoris: nisi Author ipse privatim apud Doctorem examinatorem libri, „testimonio propria manu subsignato, „apud eundem Doctorem asservando, „Authorem se libri examinandi profiteri „malit.

„Quod si laicus fuerit Author, & „in ejus libro nonnulla designatus Magister, unus, aut alter, vel emendanda, vel expungenda animadverterit, ipse horum omnium indiculum „conficiat, quem curabit, vel ab ipso „Authore, vel a Bibliopola subsignari, „eundemque apud se asservabit, ubi „prius sive Author, sive Bibliopola „pollicitus fuerit bona fide satisfacturum se huic indiculo, alioquin indiculum ipsum Facultatis Magister selectus huic muneri, majori Apparitori Facultatis veluti ejusdem Actuario tradat.

„Idem

„Idem etiam præſtandum ſit, ſi „Clericus ſæcularis Author fuerit libri „alicujus Facultatis authoritate appro- „bandi. Sæc. XVII. A. C. 1623.

„Sin autem Religioſus fuerit, cu- „juscunque Congregationis, ſeu Regu- „larium, vel Clericorum Regularium, „vel denique eorum, qui in communi „quadam Societate ſub unius Superio- „ris obedientia vivunt; nullus Magiſtro- „rum librum ab hujusmodi Regulari „conſcriptum approbet, quin prius Su- „perioris, aut Superiorum Licentiam „rite ſubſignatam, qua conſtet dicto „Regulari, ab iis libri memorati edendi „facultatem eſſe conceſſam, ſibi tradi „provideat, quam apud dictum majo- „rem Apparitorem deponat, qui illam „Facultati, ſi opus ſit, repreſentabit.

„Quod ſi Superiores iſtarum Con- „gregationum Licentiam iſtam conce- „dere recuſaverint, nominati exami- „natores libri, ipſum non prius appro- „bent, quam ſuper ea re Facultatem „conſuluerint. „

„Denique Magiſtri, quibus libro- „rum iſtius generis approbandorum „licentia conceſſa fuerit, eandem in „Regularium quorumcunque libris exa- „minandis cautionem adhibeant, qua- „lis in Laicorum libris excutiendis ſu- „pra explicata eſt.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

„Nullus insuper librum ab aliquo „superioris Ordinis & Dignitatis con„scriptum, publico probet testimonio, „nisi prius, ut dictum est, petita a Fa„cultate venia, atque servatis iisdem „præmissis conditionibus.

„Perpensis hisce articulis vetuit „Facultas, ne quis Doctor ejusdem „ullum approbet librum, nisi iis legi„bus, & conditionibus supra expositis, „sub pœnis pro culpæ gravitate, vel „levitate ab ipsa imponendis.

„Et quamquam eadem Facultas „omnes ipsius Doctores huic Decreto „obnoxios esse intenderit: nihilominus „tamen æquum esse censuit, ut qui „Lutetiæ non degunt, quandoquidem „& Facultatem ipsam commode con„sulere nequeunt, saltem conditiones „supra expositas de indiculo conficien„do, & Licentia Superiorum, quoad „Religiosos attinet, ab ipsis repetenda, „& retinenda diligentissime observent, „ac si opus fuerit, istum indiculum „rite subsignatum, tum etiam Licen„tiam illam Superiorum ad Facultа„tem ipsam, vel Apparitorem majorem „ipsius Actuarium mittant.„

„Quod si quis Magistrorum decre„tum istud secundum omnes suas par„tes in approbandis quibuscunque libris „oblatis diligenter, & sincere obser„vare

„vare neglexerit, Facultas ex nunc „approbationem ab illo, vel illis ſub- „ſignatam, irritam, nullamque decla- „ravit, ac Magiſtro ſive Magiſtris Ap- „probatoribus, ſi ſemel decretum iſtud „violaverint, per annum quorumvis „librorum approbatione interdictum „eſſe decrevit. Quod ſi iterum & ſe- „cundo eadem culpa ſeſe obſtrinxerint, „toto biennio a die culpæ deprehenſæ „omnibus juribus, fructibus & emolu- „mentis dictæ Facultatis reipſa priva- „tos eſſe denuntiavit. Sin autem ter- „tio in ſimile erratum lapſi, fuerint „convicti, in perpetuum ordine & nu- „mero Theologorum Pariſienſium ex- „punctos eſſe voluit. Ita tamen, ut „cujuslibet pœnæ infligendæ modus „in ipſius Facultatis arbitrio poſitus „eſſet, prout admiſſæ noxæ gravitatem „aut levitatem prius expenderit.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

„Præterea præcepit Facultas, ut „hoc Decretum Typis mandetur, ac „illius exemplaria unicuique Superiori „familiarum, quæ ad Facultatem ſpe- „ctant, & quarum Doctores corpore „ejusdem comprehendi dicuntur, id- „circo tradantur, ut ſuis, qui Docto- „res ſunt, illud palam faciant, ne quis „ipſius ignorantiam prætexat. Qua „in re, ſi quæ a Superioribus, ſi modo „Facultati ſubjecti fuerint, culpa com-

„mit-

Sæc. XVII. A. C. 1623.

„mittatur, in ipsos pro rei gravitate „animadverti jussit.„

§. LXXXVII.

Religiosorum Ordines in Francia ad pristinam disciplinam revocati.

Heliot Hist. des Ord. Relig. p. 4. c. 41. p. 424. tom. 5. Abrege Chron. de l'hist. Eccl. t. 3. p. 422.

Jam anno priori ad preces Ludovici XIII. Gregorius XV. Pontifex Maximus Apostolicas literas ad eundem Franciæ Regem dederat, quibus die octava Aprilis Rupifocaldio Cardinali necessariam concesserat auctoritatem, ut veterem disciplinam, quæ ætatis vitio, bellorumque iniquitate in antiquioribus Ordinum Institutis perculsa ac pene prostrata jacebat, excitare posset: Hoc Papæ diploma ipsemet etiam Rex die decima quinta Julii Regiis suis literis firmabat, earum executionem præfato Cardinali ferventer commendans. Ne ergo hic Cardinalis tanto oneri succumberet, laboris socios sibi adsciverat varios Religiosos, & quidem Carthusianum, Benedictinum, Fuliacensem, Dominicanum, Minimum, & Jesuitam, quorum consiliis ac sententiis sæpius auditis, ac perpensis tandem die undecima Martii ea condidit decreta, quæ pro cujuslibet Ordinis disciplina ad veterem sanctorum Fundatorum sanctimoniam revocan-

vocanda magis opportuna censebat, ac præcipue omnia Claravallensis familiæ monasteria in quamdam novam Congregationem uniri jussit, in qua Generalis, & primi quatuor Ordinis Cistercienſis Abbates restauratæ disciplinæ decreta die undecima Martii stabilita acceptarunt. Eodem tempore Cardinalis Abbatiam sanctæ Genovefæ ad Montes, cujus ipse Abbatem agebat, ad vetera statuta revocare satagebat, cumque ipsemet hanc Abbatiam ultro dimitteret, Religiosis proprium Abbatem eligendi antiquum jus restituit. Præterea pro Canonicis Regularibus S. Augustini in Francia quasdam reliquit Constitutiones, eisdemque præcepit, ut per urbem incedentes semper cappis utantur. Sæc. XVII. A. C. 1623.

§. LXXXVIII.

Cardinalium & Franciæ Præsulum Conventus adversus Edmundum Richerium olim Facultatis Syndicum.

Anno superiore, ut memoravimus, Facultatis Theologicæ Doctores Richerianis doctrinis imbuti, Roderici Lusitani librum, exclusis a suffragii jure Religiosis, damnare parabant: Andreas autem Duvalius Doctor, qui utpo- *Argentre Collect. jud. tom. 2. pag. 132. Vid. Supra l. §.*

Sæc. XVII. A. C. 1623.

Abrege de l'hiſt. Eccl. tom. 10. *art.* 4. *p.* 280.

utpote Thereſianarum Virginum Superior pariter excludebatur, novas identidem opiniones a Richerii aſſeclis in Sorbonam invehi indignatus, Radeſianum & Rupifocaldium Cardinales queſtum ibat, demonſtrans, quod Richeriſtæ Regiis juſſis ſemper reſiſterent, & nec Papam nec Regem ſibi præfici paterentur: Re maturius penſata Rupifocaldius Regi Pariſios reverſo ſignificabat, quod Richeriſtæ non minus quam Hugonotæ pertimeſcendi forent, ac pro Regni & Eccleſiæ bono aut caſtigandi, aut omnino exterminandi eſſent: Ludovicus XIII. Rex, cum Religionis conſervandæ ſtudio flagraret, abeunte Cardinale, ex circumſtantibus ſciſcitabatur, *cujus conditionis homines eſſent Richeriſtæ?* mox Heruardus Archiater fors magis in Galeni Aphorismis, quam Eccleſiæ præceptis verſatus, ceteros prævenit aſſerens: *Hi meliores ſubditi, ac fideliores Majeſtatis tuæ ſervi ſunt; & unice ideo vexantur, quia audacter veras & antiquas Eccleſiæ Gallicanæ libertates, coronæ tuæ jus a nemine dependens, Regiam auctoritatem, & ſupremæ poteſtatis tuæ jura tuentur.* Adulatoria hæc verba magni momenti erant apud Juvenem Principem, qui ſubditorum fidelitate Regnum ſuum firmari haud ignorabat: opportune tamen Rupifocaldius Cardinalis

nalis totius Cleri nomine Regi libellum ſupplicem offerebat, in quo imminens ſanæ Religionis periculum, ac perverſa Richeriſtarum molimina vivis depingebat coloribus: poſtea annuente Rege hoc anno in Surdiſii Cardinalis Palatio conventum indicebat, cui præter Surdiſium ex Gallis Cardinalibus ætate provectis Rupifocaldius, & Richelius Cardinales, Franciſcus Harlæus Rotomagenſis, Gondius Pariſienſis, & Bituricenſis Archi-Præſules, necnon Auguſtinus Potierus Bellovacenſis Epiſcopus, ceterique omnes, qui Pariſiis agebant, Prælati intererant. His igitur una congregatis Rupifocaldius Cardinalis expoſuit, quod Sorbona ſenſim in ſchisma, & prono lapſu in hæreſin declinet, tanti autem mali unica cauſſa exiſtat nova Richerii doctrina: proin Richeriſtæ eo adigendi ſint, ut ſequentes articulos ſuo firmarent chirographo. I. *Papa ejusmodi leges condendi poteſtatem habet, quæ omnes fideles, & quemlibet fidelem in particulari in conſcientia obſtringunt.* II. *Papa confeſſiones excipiendi poteſtatem Religioſis concedere valet.* Hujus ſubſcriptionis neceſſitatem Rupiſocaldius prolixo ſermone demonſtratum ibat, poſtea Duvalius Sorbonæ Doctor aſſerebat, quod Richeriſtæ indies numero creſcerent, ac

Sæc. XVII. A. C. 1623.

Sæc. XVII. A. C. 1623. ac Pariſinæ Diæceſis Parochi ferme omnes hac ſecta infecti eſſent. Ad hæc repoſuit Richelius Cardinalis, audiendos eſſe Doctores hac labe notatos. Potierus quoque Renati, qui Richerio apprime favebat, frater Germanus Duvallio fratrum ſuorum delatori minus fidendum eſſe aſſeruit: Paulopoſt Richelius ſeorſim quosdam Doctores interrogabat, ex quorum teſtimoniis plura, quæ antea ignorabat, comperire coactus eſt: Non deerant, qui ſuas novitates calumniis, & ſiniſtra interpretatione ſtabilire intenti, palam ediderent, quod utriusque propoſitionis ſubſcriptione omnes Romanæ Curiæ abuſus firmarentur, ſique Pontifici leges, quæ cunctos obſtringerent fideles, condendi poteſtas concederetur, etiam eidem obtemperandum foret, ſi Regem exauctorari præciperet: Enimvero Richelius Cardinalis hæc conſectaria prorſus inſulſe inde inferri, probe cognoverat, ne tamen ſibi negotium faceſſeret, hæc reſpondit: *telam, quam Rupifocaldius exorſus eſt, ipſemet retexere noverit*: Hic ergo pro ſuo in Religionem ſtudio ipſum Regem adiit, exponens, quam perverſis artibus Richeriſtæ ſenſim veræ fidei præcepta ſubvertere molirentur. Ludovicus igitur Rex, cognita rei neceſſitate Rupifocaldio

in

in mandatis dedit, ut altera die Richerium ad Abbatiale Palatium ſuum ad ſanctam Genovefam adeſſe juberet. Comparet Richerius, ac percepto Rupifocaldii ſermone antiquam doctrinæ ſuæ crambem recoxit, & reddita colloquii ſui cum Cancellario habiti ratione Regi libellum ſupplicem porrigi curavit, in quo ejus benevolentiam aucupaturus, expoſuit, quod ejus adverſarii ſupremam Regis poteſtatem labefactare intenderent, atque ad ſua molimina Regia etiam auctoritate abuterentur. Cum ergo Cardinalis & Duvalius haud obſcure cognoſcerent, quod Richerius ſuos errores pertinaciter tueretur, Archiepiſcopum Pariſienſem eo induxere, ut Richerium, usquedum ſuas doctrinas revocaret, Sacramentorum uſu interdiceret: quod & factum eſt. Sub idem tempus Jeſuitæ nil intentatum, inauſumque reliquere, ut Lovanienſi Facultati aggregarentur, a qua tamen excludebantur opera Cornelii Janſenii, qui hac de re ad Philippum IV. Hiſpaniæ Regem decernebatur. Inde vero primam originem traxerat implacabile odium, quo Jeſuitæ in eundem Cornelium, dum adhuc viveret, atque in ejus librum poſt ipſius mortem deſæviebant: eodem autem anno die decima nona

Sæc. XVII. A. C. 1623.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

Junii viciſſim accerrimus eorum hoſtis Blaſius Paſchal primam lucem aſpexit, qui ſub nomine Ludovici Montaltii famoſas Provinciales literas ab Univerſitate Burdegalenſi approbatas edidit.

§. LXXXIX.

Jeſuitarum molimina pro obtinendo reditu ad Venetam ditionem.

Meteran. Hiſt. Belg. lib. 43. Diſtorſ. Ariſtocr. ſopr. il Gov. di Venet. p. 221. Lotich. rer. germ. l. 12. cap. 6.

Hoc item anno Jeſuitæ, qui apud Ludovicum XIII. Franciæ Regem gratia & auctoritate plurimum valebant, tam importune ejusdem Regis aures pulſabant, ut tandem hic Cæreum Marchionem ad Reipublicæ Venetæ Ducem, Proceresque decerneret, qui Jeſuitas anno milleſimo ſexcenteſimo ſexto Venetiis ejectos rurſus recipi peteret: „Aſt Veneti Legato reſponde„runt, ſe ſatis compertum habere, „quod Jeſuitæ litium, bellique ſemina „inter Chriſtiani Orbis Principes ſpar„gerent, eapropter ſe perpetuam olim „tuliſſe legem, vi cujus ejusmodi diſ„ſidii fomitem a ſua Republica amoliri „intenti, hanc malorum & periculo„rum communem lernam, hydriam„que e finibus ejicere, hasque in„quietas cervices exterminare decre„viſſent. Hæc ergo ſententia, cum „ſibi firma fixaque, ac perpetua eſſet, „malle

„malle se occasionem viamque aliam Sæc. XVII.
„inire, qua Regi gratificari possent.„ A. C. 1623.
Nec benignior successus arridebat conatibus Carafæ Nuntii Apostolici, qui Pontificis nomine in Jesuitarum favorem Venetos Proceres amice interpellabat: Re enim in Senatu proposita Senatorum quidam hæc opposuit: „si „Jesuitæ in patriam redire permitteren„tur, ingens Reipublicæ damnum suo „tempore imminere posset; omnibus „enim sat nota est ipsorum cupiditas, „questusque studium: Hispaniæ Regna, „& Austriacæ Domus ditiones in Ger„mania per Jesuitarum divitias ex„haustæ languent, & in omnibus, ubi „morantur locis, deprehenditur crude„litas genitorum, qui ut sua bona in „Jesuitas prodigant, proprios filios ad „egestatem & mendicitatem redigunt. „Insuper hi Patres arctam summo Pon„tifici obedientiam jurant, unde in „propriis nostris domibus hostes nu„triemus: quinimo sua conscientias „moderandi arte enervabunt illa de„creta, quæ ad Reipublicæ salutem „conferrent: num eam doctrinam, il„lamque externam bonitatis speciem „attendamus, propter quam alii illos „recipere movebantur? cum tamen per „hanc & illam cujuslibet animo domi„nabuntur, & nullus erit, qui non

Sæc. XVII. A. C. 1623. „fateri cogetur, quod ſenſim ſpecioſis „cujusdam Jeſuitæ verbis fuerit per„ſuaſus, pellectus, ac deceptus. Quan„ta eſt facundiæ virtus, quam ipſi ſpe„cialiter profitentur? Credunt multi, „quod ſocietatem revocando Scientia „& Chriſtiana pietas in Republica re„ſuſcitanda ſit, perinde ac ſi ibidem „per omnes annos, quibus a noſtra „ditione exularunt Jeſuitæ, nec viri „docti, nec homines pii & ſancti inter „nos fuiſſent numerati: Falluntur hi, „me hercle! ipſa enim experientia do„cet, quod in univerſa Europa repe„riri haud poſſit Provincia, in qua „plures Viri docti ſint, & fides Catho„lica magis floreat, quam in noſtra: „ſi autem advocabimus Jeſuitas, nos „ipſi viam obſtruemus illis Viris in „omni Scientiarum genere verſatiſſi„mis, qui nos hucusque erudierunt; „hic enim uſitatus eſt Jeſuitarum mos, „ut omnes, qui eorum doctrinas non „amplectuntur, pro idiotis habeant. „In patria noſtra habuimus Patavinum „Gymnaſium ab omnibus totius Mundi „Nationibus frequentatum, quin Jeſui„tarum opera indiguiſſemus; exerce„bantur paſſim innumera pietatis exer„citia absque Loyoliſtarum exhortatio„nibus, & in noſtris Cathedris audie„bantur toto orbe celebratiſſimi Con„ciona-

„cionatores absque Jesuitis Prædican- Sæc. XVII.
„tibus: ut quid ergo novos hosce ho- A. C. 1623.
„mines quæramus? novitates semper
„damnum ingens Rebuspublicis affer-
„re solebant: Denique ab omnibus Prin-
„cipibus inconstantiæ argueremur, qui
„tamen hucusque omnia nostra decreta
„tanquam mutationi nunquam obno-
„xia admirati sunt.„ His aliisque ra-
tionibus Senator Duci, ceterisque Pro-
ceribus Venetis Societatis revocatio-
nem dissuadebat.

§. XC.

Novi motus in Francia ab Hugonotis suscitati.

Quantumvis Ludovicus XIII. Fran- *Gramond Histor. Gall. lib. 13. Daniel hist. de France t. 10. p. 23. Serres Franc. Hist. p. 1003.*
ciæ Rex in favorem Hugonota-
rum, uti petierant, Nannetense edi-
ctum innovasset, datisque Mense Mar-
tio ad Rohanæum Ducem literis polli-
citus esset, quod eisdem plene satis-
facturus esset, dummodo debitum Regi
suo obsequium præstarent, ac juxta
pacis leges recens constructa propugna-
cula diruerent, quinimo vicissim Rex
spopondisset, quod Ludoviceam seu
Pompeii Terragonii arcem, quam in
Rupellensi ora exstruxisset, solo æqua-
turus esset, eaque de caussa Rupellen-
sibus legatis, qui hujus arcis ruinam

Sæc. XVII. A. C. 1623.

importunius petebant, literas dediſſet, quibus Amalio arcis Præfecto injunctum, ut illam arcem, ſimul ac Rupellenſes pactis ſtetiſſent, dirueret: nihilominus Calviniſtæ hac Regis ſui clementia ad præſtandam fidem adeo non movebantur, ut potius nova in Regem ſuum arma paraturi, quasdam peditum legiones ad ſua ſigna vocarent, & munimentum, ex quo arcem Regiam tormentis petere poſſent, conſtruerent: Apertius vero ſeditioſa ſua, quæ volutabant, conſilia, manifeſtarunt Monpeſſulani; cum enim Valancæus Gubernator ob devaſtatos agros urbi vicinos per Cebennos præſidiarium militem ſuum diſtribuere cogeretur, hi nulla mora Rohanæum præcipuum Calviniani tumultus fautorem queſtum adibant, ejusque armatam opem implorabant. qui etiam miſſis literis eos hortatus eſt, ut extrema quæque potius paterentur, quam Cebennam Provinciam in ſervitutem redigi paterentur: Ergo illi adverſus Regios arma parant, ſparſisque falſis rumoribus, & calumniis vulgus concitant, cumque nuperæ pacis articulo Senatum ex Catholicis & Sectariis pari numero creare juberentur, cunctos Catholicos a Senatorum prærogativa excluſerunt: Vix Rohanæus ſeditionem in hac Provincia

Meteran. l. 43. p. 422.

vincia maturari compererat, cum illico Montpeſſulanum præceps raperetur, nova ſeditioni fomenta additurus. Eapropter Valancæus Regius Gubernator miſſis in occurſum Oratoribus eundem monet, ut nondum penitus confirmatis in pacem animis probe communi cauſſæ conſulturus, urbe abſtineret: Reluctantem orat & obteſtatur, dein precibus in ludibrium acceptis, minas intentat, Rohanæus tamen ſpretis precibus ac minis urbem ingreditur, a cunctis civibus ad ejus pedes provolutis cum ingenti tripudio exceptus: Incaluit ſeditionis flamma ex præſentia Ducis, ad cujus partes non modo cives, ſed e ſecta omnes Nobiles ad quæcunque audenda parati accedebant: Prævaluit Rohanæus numero & loco, Valancæus tamen cauſſæ æquitati confiſus, urgente formidine deteriorum, quæ plerumque ſuccedere primis tumultibus non repreſſis aſſolent, Rohanæum cuſtodiæ dari juſſit. Tum vero furentium more Hugonotæ omnes fremere, & horridis convitiis Valancæum inceſſere, & violatam pacem incuſare cæperunt, miſſisque ad Regem Oratoribus Rohanæum dimitti poſtularunt: interim vero Provincias oberrant ſeditioſi homines, vulgus iratum, & belli fomenta ſpargere ſolitum:

Sæc. XVII. A. C. 1623.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

tum: ad arma conclamant, & percusso capite cuncta reformatæ Ecclesiæ membra ad lanienam trahi vociferantur: furit secta omnis quam ante acerbius: Subisius quoque Rohanæi frater ipsa etiam in Regia iram & vindictam evomit, bellum atrox & sævum, nisi frater illico in libertatem asserere-tur, minitatus. Non deerant in sanctiore Regis Senatu, qui Rohanæum ob innovatam seditionem capitali sententia plectendum censerent, ut secta capite minuta ceteri a factiosis ejusmodi machinationibus imposterum absterrerentur: Horum tamen consilio prævaluit novi belli timor; Rex igitur Valancæo auctor exstitit, ut Rohanæum ea lege dimitteret, ut hic posthac urbis ingressu abstineret: hac igitur conditione acceptata Rohanæus in libertatem assertus est: Verum ex ipsa Regis indulgentia Monspessulani Calviniste audaciores facti, arcem, de qua tamen ex nuperæ pacis lege nunquam construenda cautum erat, erigi petulantius postulant, caussati, quod præsidiarii milites hinc inde dispersi in effrænem licentiam effunderentur, proin satius foret, si haud ultra passim in urbe distribuerentur, sed in quadam civitatis parte inclusi detinerentur: Horum postulatis Rex objecerat recentem vulgi

sedi-

seditionem, illi vero se novo Sacramento fidem suam obstricturos spoponderunt: Rege autem reponente violatam sæpius fidem nonnisi armorum metu ab eis extorquendam esse, illi tam importune instabant, ut Rex omnem querendi ansam Hugonotis adempturus, arcem construendi curam Valancæo committeret. Omni igitur in Regem suum rebellandi obtentu Montpessulanis Sectariis præciso, alium quærebant Rupellani ex dilata Ludoviceæ arcis destructione; cum enim Amalius ejusdem ruinam nonnisi importunis Hugonotarum precibus extortam, eaque duntaxat lege a Rege concessam fuisse nosset, si Rupellani cunctos pacis articulos integra fide expleissent, hinc cognito, quod hi ad novos seditionum motus propenderent, ac nonnisi metu adacti in officio contineri possent, arcem dejicere procrastinabat: Hugonotæ autem jus sibi dicere soliti, mox ex Rupellensi urbe in arcem erumpunt, eamque belli tormentis petunt, & vicissim ex arce petuntur, navemque Regiam asseribus & lignis pro reficienda arce necessariis onustam pro legitima præda intercipiunt, eamque Amalio restitui petenti denegant; unde hic injuriam, jacturamque reparaturus, quæcunque in urbem vel

Sæc. XVII. A. C. 1623.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

ex urbe eveherentur, retinuit, donec damnum esset resarcitum. Jamjam res ad bellum apertum spectare videbatur, cum Amalius non sine ingenti Ruppellensium tripudio morbo correptus extinqueretur, suffecto in ejus locum Toiraſſio: Rex vero perspecta Rupellensium perfidia arcem nullatenus destrui voluit: inde vero his ad omnem seditionis innovandæ occasionem intentis peropportunus nascebatur belli obtentus. Paulopost Apamienses Calviniſtæ, etsi Monspessulanæ paci subscripsissent, ac polliciti essent, quod Senatus ex Catholicis juxta & Sectariis numero æquali posthac constaret, nihilominus hanc legem implere negabant, concitata palam seditione, quæ tamen a Regiis sedata est, cautumque, ut posthac primus Consul Catholicus, alter Calviniſta, & sic deinceps foret.

§. XCI.

Calvinianum Conciliabulum Charentonii celebratum.

Serres l. c. Actes Eccl. des Synod. Nat. part. 2. fol. 236. Daniel & Ludolph. l. c.

Die decima septima Augusti Ludovicus Rex edictum promulgari jussit, vi cujus Hugonotis inhibitum, ne absque Regis consensu, ac Regii Ministri a Rege deputandi præsentia ullum in Galliis conventum celebrarent, aut ibi-

ibidem de Regni Gallici rebus agerent. Horum tamen importunitate contigit, ut accedente Auguſto Gallando Regis Adminiſtro, Charentonii die prima Septembris Pſeudo - Synodum ſuam numero vigeſimam quartam celebrarent, eo confluentibus plusquam quinquaginta Paſtoribus. Præprimis igitur Joannem Iſſerotum a Bearnenſibus Deputatum, abſentem licet, increpabant, eoquod in rebus Calvinianas Franciæ Eccleſias ſpectantibus decidendi jus ſibi arrogaſſet: pariter Bearnenſes Miniſtros objurgabant, quod ſeſe ceterarum Eccleſiarum diſciplinæ ſubjicere, hucusque diſtuliſſent. Poſtea prælegebatur Regium demandatæ facultatis diploma, in quo Rex die vigeſima nona Julii Galandum his verbis alloquebatur: *Toto hujus conventus tempore ſis præſens, ac ſedulo admodum invigiles, ne quidpiam noſtro obſequio adverſum, aut publicæ tranquillitati noxium proponatur, ſique ibidem aliud, quam quod prætenſæ reformationis ordinem ac diſciplinam concernit, proponeretur, mox te opponas, & impedias, totamque rei geſtæ ſeriem ad nos perſcribas, exacte indicans, quæ ſpecialiter ibidem agitata fuere.* Perlecto Regii hujus diplomatis tenore Paſtorculi omnis Regiæ admonitionis impatientes exclamabant: Proh! *hac Regis declaratione, noſtra*

Sæc. XVII. A. C. 1623.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

noſtra Colloquia & Synodi injuſte accuſantur, & condemnantur, perinde acſi nos debiti obſequii limites prætergreſſi fuiſſemus: inde Edictorum beneficium valde imminuitur, & omnia privilegia nobis conceſſa penitus ferme revocantur: Rex ergo adeundus eſt, ut noſtras Eccleſias (quæ tum nonniſi octoginta circiter annorum vitam precario datam habebant) in veteri *libertate conceſſa & hactenus poſſeſſa conſervaret:* interim vero pro ſingulari ſua humanitate, ut obedientiam & fidem erga Regem luculento teſtarentur ſigno, Gallando inter Deputatos locum indulſere, perinde acſi ipſis Regia diplomata dijudicandi, in Regisque legatos inquirendi facultas fuiſſet. His præmiſſis fidei ſuæ profeſſionem datis ſuffragiis comprobarunt, forte, ut omnibus manifeſtum fieret, hanc fidem nonniſi humana inventione natam, nonniſi humano ſuffragio, ope, & induſtria ad perfectiorem ætatem, & ſtatum promoveri, propagari, ac firmari poſſe. Poſtea Pictavienſes Deputati proponebant, an illi, qui vel ritu Romano-Catholico matrimonium iniere, vel ita conjungi, filiis ſuis permiſerunt, proin juxta Calvinianam diſciplinam ab Eccleſia ſuſpenſi fuiſſent, cognito dein & per pœnitentiam emendato errore a publica hac ſuſpenſione abſol-

absolvi possent? responsum Synodus, Sæc. XVII.
nunquam esse absolvendos, quia hæc A. C. 1623.
censura, ut in officio contineantur, oppido necessaria esset, & aliunde hi ad se in ejusmodi *peccata* volutandum satis propensi, absque hac suspensione nunquam satis *scandalum* in Ecclesia datum reparare valerent. Eadem Sessione prælegebatur Genevensium Prædicantium epistola, in qua Charentonianis significabant, quod quamvis antea, ut se Bernensium Ecclesiis conformes redderent, in existimata cæna panem non fermentatum adhibuissent, nunc vero *ex amicitia* erga Gallos Calvinistas, ut se illis conformarent, fermentato & usuali pane uti vellent: Dein Tilloitio Sedanensi Ministro negotium dabant, ut Albigensium Historiam consarcinaret: Discussæ etiam fuerunt querelæ, quas varii Pastores vel adversus suos socios vel contra Synodorum sententias detulerunt, insuper Synodus præcepit, ut Pastores Brocardum Divionensem Præsidem, qui filiam suam absque mariti consensu domi retinebat, omnibus censuris innodarent, donec eam Marito suo reddidisset. Tandem illi, quos ad Regem deputaverant, ad Synodum reversi, nuntiabant, quod Rex ad porrectas literas hæc responderit: *Si prætensæ Reforma-*

Sæc. XVII. A. C. 1623. *formationis ſubditi bene egerint, ac in obſequio & obedientia, quam Deus & natura ab eis depoſcit, perſeveraverint, ulterius edictorum privilegiis frui poterunt: fuſius vero mentem meam vobis Cancellarius meus explicabit.* Hic vero Deputatis hæc expoſuit: „Rex vobis indicari juſſit. I. Quod „nec Miniſtros, nec alios *exteros* Ec„cleſiis veſtris præfici patiatur, & hoc „ob præcipuas cauſſas, quas vobis ex„plicare haud opus; aliunde vero con„ſtet, indigenas Regis obſequio magis „addictos eſſe, quam exteros. II. Quod „Rex quidem nec veſtræ libertati, nec „veſtræ ſectæ, doctrinæ ac diſciplinæ „quicquam derogatum velit, iniquo ta„men ferat animo, quod Aleſianum „Conciliabulum veſtrum Miniſtros jure„jurando adegerit, ut doctrinam in ex„tera Regione fabricatam approbarent: „ſcitote igitur, Regem quidem refor„matam ſectam protegere, nullatenus „autem fidei novæ & alienigenæ Pro„tectorem eſſe.„ Opponebant tamen hi Paſtores, quod etiam exteri obedientiam Regi præſtitiſſent integram, & ex Catholicis alienigenæ non pauci pinquia in Galliis poſſiderent beneficia: Doctrinam autem in Dordracenſi Conciliabulo nil novi præter verba habere ajebant (quod tamen ſi verum fuiſſet, injuſte Arminianos tam dire vexaſſent, & ce-

& ceteros ad amplexandam hanc doctrinam noviſſime etiam juramento adegiſſent.) His expoſitis Cancellarius Deputatos abire juſſit, poſtea eisdem Regis nomine propoſuit, quod Rex ex Miniſtris exteros, qui jam in Regno eſſent, toleraret, impoſterum vero nullos recipi vellet, ac indignum cenſeret, quod Paſtores ad aliorum fidem ſe referre, aut exterorum fidem juramento firmare adigerentur, cum potius juxta ipſorum principia cuicunque, quid vellet credere, liberum eſſe deberet. Accepto hoc reſponſo Charentonianæ Synodi Paſtores concluſerunt, Regi ſupplicandum, ut etiam circa exteros Miniſtros plenam eis libertatem concedere velit, de cetero autem in Dordracenſes articulos juramentum nihilominus exigituri ſint, tale tamen verborum artificium adhibituri, ut nullam relationem ea ad Dordracenſe Symbolum habere videantur: Ita dextere illuſerunt Regiæ Majeſtatis decreto. Non minus inſulſa eſt relatio, quam hi Paſtores actis ſuæ Pſeudo-Synodi inſeruerunt de Patre Arnulpho Jeſuita Concionatore Regio; „de hoc refere„bant, quod ante quatuor annos in feſto „Pentecoſtes Ambaſiæ coram Regia „Familia perorans, æthiopem lavare „voluerit, dum indelebilem maculam

Sæc. XVII. A. C. 1623.

a So-

Sæc. XVII. A. C. 1623.

„a Societate abſterſurus, audacia hiſce „Patribus congenita aſſeveraſſet, quod „nec Romana Eccleſia, nec Jeſuitæ „unquam crediderint, aut defende„rint, quod ſubditi ſub quocunque ob„tentu contra ſuos Principes inſurgendi „jus habeant, ſed econtrario cunctos, „qui hanc doctrinam tradunt, aut „prædicant, quantum in ipſis eſſet, „damnarint, & ejusmodi rebellionis „conſiliarios, fautores vel adjutores „execrati fuerint. Tam ſincera hujus „Jeſuitæ declaratione (addebant illi, „qui hæc referebant) Rex, omnesque „Regii Auditores ſummopere contenti „erant, ac præcipue Ludovicus Rex „palam profeſſus eſt, ſibi Jeſuitas plene „ſatisfeciſſe, atque Arnulphum nomine „totius Societatis librum Patris Ma„rianæ ex integro damnaſſe. Inter„erat huic ſermoni Gilbertus Primo„ſius Calvinianus Præco, qui in ra„biem actus, ex intimo cordis ſui de„plorabat, quod hic Jeſuita bona Regis „indole cum tanta libertate abuti, ſuis„que Auditoribus nimium credulis per „ſuas æquivocationes ſatis palpabiles „non ſine applauſu imponere auſus „fuiſſet. Eapropter Primoſius (ita nar„rabant illi) rogabat, ut ex Patre Ar„nulpho ſciſcitaretur. 1. An Jacobita „Clemens Henricum III. Regem a Papa „ex-

„excommunicatum trucidarit? II. An „si Papa Ludovicum XIII. excommu- „nicaret, regnoque privatum declara- „ret, Jesuitæ illum pro Rege haberent? „III. An si Regicida, uti Castellius, „Barrierus, & Ravaillacus, omnes Je- „suitarum discipuli, Regis vitæ insi- „diaretur, Societas in ejusmodi homi- „nem execrationes & anathemata di- „cere vellet, tanquam læsæ Majestatis „reum, eoquod manum in Christum „Domini extendere machinatus fuisset? Ad hasce interrogationes Jesuitam obmutuisse referunt hi Prædicantes; ast hoc nequidem Judæus Apela crede- „ret: verum, prosequuntur hi blatero- „nes, quamvis Jesuita hisce Gilberti „argumentis respondere haud posset, „vindictam tamen exerrere haud ob- „litus est; quippe sua auctoritate effe- „cit, ut Burdegalensis Senatus pro- „mulgato edicto decerneret, ne quis „extra Franciam natus Calvinianum „Præconem agere posset: unde vi hu- „jus edicti (ut falso ajebant) Primo- „sius e Galliis emigrare, atque in An- „gliam secedere coactus est," ex his elucet, quod sanctæ hujus Synodi indignatio contra Arnulphum exinde orta fuerit. Postquam autem mi- sero hoc solatio dolorem suum tantisper lenierant, Regis edictum prælegebant,

Sæc. XVII. A. C. 1623.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

vi cujus Paſtores ad politicos conventus Deputari inhibitum, necnon Primoſius & Cameronus Paſtorculi a Miniſterio, & Cathedra Scholaſtica, non ideo quod exteri eſſent, ſed ob ſpeciales rationes Regni bonum concernentes excluſi ſunt, & quamvis Calviniſtæ iterato horum exilium e Regno præpedire conati fuerint, Rex tamen omnino juſſit, ut ambo quantocius e Francia emigrarent unacum Petro Molinæo vaferrimo Calvinianæ ſectæ Miniſtro, qui (ut ſpecioſi hi Patres Charentoniani referunt) ea ex cauſſa Ludovici Regis indignationem incurrit, eoquod Rege per Richelium Cardinalem ad evertendas Hugonotarum Eccleſias concitato ipſe datis ad Jacobum I. literis, hujus Regis, in quem tanquam omnium in Europa Proteſtantium Eccleſiarum Protectorem cunctarum quoque Reformatarum in Francia Eccleſiarum oculi eſſent converſi, opem adverſus Franciæ Regem imploraſſet, hæ vero Molinæi literæ per Bughinghamum ad Ludovicum Regem fuiſſent transmiſſæ: præceperat Rex quidem hunc belli incentorem mox in carceres conjici: cum autem hæc juſſa nec adeo exacte, nec tam ſecreto executioni darentur, Molinæus de periculo per amicos edoctus, tunc non minus feliciter, ac

ac olim Parisinæ cædi per ancillam admonitus, promeritis pœnis celeri fuga, promptoque pedum studio, sese subtraxit: His peractis adulterina hæc Synodus declarabat, quod Arminiani censuris Ecclesiæ perstringantur, & si intra trimestre errores suos non ejuraverint, a communione Ecclesiarum resciſſi ad cænam pro manducando pane, & bibendo vino non admittantur. Ne autem, inquiebant ipsi, *veritas, quam* (non utique a Christo Domino ejusque Ecclesia) *a nostris piæ memoriæ Doctoribus edocti sumus, falsificetur*, omnes Theologorum libros, priusquam prælo committantur, rigide examinari præceperunt. Statuerunt insuper, quod Cathedræ Professorum linguæ græcæ, *cum exiguæ sint utilitatis*, supprimerentur: postea pro alendis Ministellis distribuerunt ducenties viginti quinque librarum millia, quæ Rex pro sequenti anno gratiose eis concesserat: tam pingue autem donum qua animi gratitudine compensarint, seditiosi eorum motus testantur: si autem tanta pecuniarum vis, quæ annue in hosce Præcones profundebatur, integris Religiosorum societatibus daretur, nonne Calviniſtæ mox editis libellis proclamarent, Religiosos statui esse perniciosos? Denique quatuor Pastores, eo-

Sæc. XVII. A. C. 1623.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

quod Calvini errores ejuraſſent, tanquam *Apoſtatas* damnarunt. Balſatum vero ob Arianismum, atque alios ſex Paſtorculos propter adulteria, & nonnullos propter alia crimina quamplurima exauctorarunt. Poſtremo de Gomariſtarum articulis quatuor in Dordracenſi conciliabulo definitis juxta ejusmodi formam, quæ nullam relationem cum forma in præfato Concilio uſitatam habere videretur, agebant.

§. XCII.

Conſpiratio in Mauritium Arauſionenſem Principem a Calvinianis Prædicantibus conflata.

Jæger. Hiſt. Eccl. l. 3. cap. 5. Neuvill. Hiſt. d'Holl. t. 1. p. 246. l. 5. cap. 1. Meteran. l. c. p. 414. Ludolph. theatr. Orb. cap. 4.

Cum inter crebras Arminianorum vexationes Barneſeldianæ cædis memoria ſeneſcere videretur, in ejusdem filiis dolor creſcere, & innoxium Parentis ſui ſanguinem vindicandi libido acrius eos ſtimulare cæpit: obverſabatur ſemper eorum animis triſtis recordatio iniquitatis, qua Mauritius privato ex odio ac invidia Virum optime meritum propudioſo mortis ſupplicio affici, pluresque eidem ſanguine junctos ſuis officiis, honoribus & libertate privari curabat: inde Guilielmus & Reinerius amboBarneſeldiiFilii velut in recentiPatris funere ſemper aut lacrimas fundere, aut

aut querelas evomere, aut minas spar- Sæc. XVII.
gere audiebantur: paris infortunii, ac A. C. 1623.
proin facile æqualis vindictæ & indignationis socios sese exhibebant Arminiani Prædicantes, qui unam sibi cum Barnefeldiis causſam esse credebant, eoquod stimulante Mauritio a Gomaristis exauctorati miseram prorsus vitam trahere cogerentur. Jamjam res in eo erat, ut præter Barnefeldii FiliosHenricus Daniel Slatius, Cornelius Geysteranus, Adrianus Dyckius, Weltius, Adrianus Vander dussen, Abraham & Joannes Blansatii, Dwinglous pluresque alii potissimam partem Prædicantes habito Harlemi conventu Mauritium & Henricum ejus Fratrem e medio tollendos esse decernerent, jactato, ut Sectariis mos est, Religionis, patriæ & libertatis obtentu: Ad texendam criminis telam Guilielmus Barnefeldius præcipue consiliis utebatur Slatii Prædicantis, qui præcepta & pecunias ad exequendum parricidium necessarias distribuendi curam in se susceperat. Seligitur cædis explendæ Procurator Adrianus Dyckius, cui quatuor florenorum millia subministrantur, ut constituto sanguinis pretio Sicarios quæreret: nec difficilis erat selectus inter tot homines, quos imbibitus Calvinianæ sectæ furor ad quævis nefanda

Sæc. XVII. A. C. 1623.

proclives reddidit. Erant hi numero quatuor, Geritzius, Hermanius, Nicolaius, & Leonartius: His ceteri cædis meditatæ socii cistam sicis, sclopetis, pulvereque pyrio aliisque instrumentis ad necem opportunis atque a Slatio coemptis instructam ad destinatum diversorium Hagam transmitti pollicentur, hancque in rem duos nautas conducunt, promisso sexcentorum florenorum stipendio, si ad egregium opus patriæ proficuum operam suam locare, præfatamque cistam ad diversorium *ad galeam* dictum transportare vellent. Interim incognitis literis monentur Hollandiæ Ordines, esse quosdam sicarios, qui audax aliquod facinus exequi decrevissent. Præcipitur igitur sedula in advenas inquisitio, constituto ei, qui sicarium deprehendisset, quadringentorum florenorum pretio.

§. XCIII.

Conjuratio feliciter detecta.

Neuvill. l. c.

Conventum erat inter Sicarios, ut Mauritium Principem, dum Haga Risvicum exiguo comitatu stipatus pro more suo concederet, trucidarent, hancque in rem Slatius & Dickius solliciti erant, ut criminis Ministri in vicinis diversoriis aut viis frequentes essent,

essent, utque omnem mali suspicionem a se amoverent, sine palliis, & sine armis deambulantes de rebus ludicris fabularentur. Nihil tamen profuit hæc cautela; insolita enim mercedis amplitudo, impositique silentii lex uni ex nautis latentis conjurationis suspicionem ingerebat; hic igitur Risvicum ad Principem Mauritium profectus, ex eo sciscitabatur, an forte ipsus egregium opus patriæ oppido proficuum exequi meditaretur, illorum usurus opera, qui dato largissimo præmio cistam auro prægravem ei ad designatum diversorium deferendam commisissent? exin Mauritius, quod rei suberat, suspicatus, Hagam contendit, auctoque satellitio in conjuratos inquiri, cistamque aperiri jussit. Comprehuntur illico hi quatuor sicarii in diversorio egregie potantes, pluresque alii, atque inter eos præcipue Dyckius & Cornwinderus variis in locis intercepti ad carceres trahuntur; pari etiam sorte in manus Inquisitorum venere ambo Blansatii, Bontevalus & Guilielmus Pertius, Guilielmus vero Barnefeldius & Vander Dussenus noctis beneficio sese celeri fuga subduxere, quos etiam Reinierus Guilielmi frater, quamvis conscius quidem, non tamen criminis socius esset, inconsulto timore territus

Sæc. XVII. A. C. 1623.

Sæc. XVII. Sæc. 1623

sequebatur, a Slewienſi tamen Prætore agnitus, Hagam captus abducitur: pariter Slatius nefarius ille Præco ruſticano indutus habitu in diverſorio a tribus militibus comprehenſus, e fuga Hagam ad carceres trahitur.

§. XCIV.

Conjuratorum ſupplicium.

Meteran. l. c. Neuvill. Hiſt. d'Holland. cap. x.

Altera die quatuor illi ſicarii in diverſorio comprehenſi ſubjiciuntur quæſtioni, producuntur ſclopi & pugiones in ciſta reperti, tanquam prima conſpirationis teſtimonia; hi vero ad liberandos duos Prædicantes Hagæ captos hæc arma fuiſſe deſtinata mentiuntur: verum tormentorum metu territi, crimen fatentur, unde die vigeſima ſeptima Februarii capite plexi, trunco in quatuor partes diſciſſo periere. Die vigeſima nona Martii Reinierus Barnefeldius, quod crimen non detexiſſet, tanquam læſæ Majeſtatis reus ſecuri percuſſus obiit; credebatur ab omnibus innocens victima, quam Hollandi Ordines Principis Mauritii vindictæ, cujus flamma Barnefeldii Patris ſanguine haud ſatis extincta erat, immolaſſent. Eadem die Cornwinderus, & Dyckius capite truncati ſunt, corpore in quatuor partes diſcerpto. Tandem

dem quæstioni subjicitur Henricus Daniel Slatius, qui se libellum famosum contra Batavos Ordines scripsisse, ac Mauritio cædem ope & consilio, aliis etiam in criminis societatem accersitis promovisse fassus est: Pronuntiatur igitur mortis sententia, qua percepta Calvinianus hic Præco nullo dato pœnitentiæ aut pietatis signo pervicaciter propugnabat, *licitum esse, Tyrannum occidere*, Prædicantes vero, qui eum ad mortem accingere parabant, a se repulit, asserens, hos esse idiotas, qui ad eum instruendum inhabiles forent: Die quinta Maij ductus ad supplicii locum torvo atque ad feritatem composito vultu & ore affirmabat, multa in mortis suæ sententia contineri, quæ falsa forent, postea ad populum conversus: *Honesti ac pii cives*, inquiebat, *ecce Slatium diu conquisitum ab iis, qui meum sanguinem sitierunt: non tamen sum ille hominum nequissimus, qualem me sententia in me pronuntiata depingit, semper moderationem suasi, sed hi, qui se interposuere, deceperunt vos: limites transgressus sum, fateor, sed parcet mihi Deus: scitote autem, magnam vobis impendere calamitatem:* ast mendax hujus Prædicantis vaticinium derisit populus, exclamans, *neutiquam sic erit.* Dein Lamotium Prædicantem, qui ipsum in- Sæc. XVII. A. C. 1623.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

terrogabat, an solitas preces pro se fundi vellet, a se removit, dicens, *ipsus ego orare possum;* ipsemet enim sibi satis persuasum habebat, quod præter cantilenas, precesque, quas utique quilibet laicus sine alterius adjutorio cantare vel fundere posset, ampliorem solvendi potestatem Prædicantium nullus haberet: Slatius tamen malitiæ suæ adeo immortuus erat, ut nequidem solus ad Deum orare audiretur: mox vero carnifex misero huic Prædicanti caput & manus, quas ad fasciam ab oculis semovendam extulerat, uno ictu amputavit, paloque affixit, corpus vero rotæ imposuit, tanto Spectatorum concursu, ut nonnulli pedibus conculcati perirent: ambo insuper Blansarti & Pertius eadem die capitis supplicio affecti sunt, proscriptis omnibus eorum bonis. Die autem quarto Februarii Mauritii & Ultrajectensis Senatus nomine vulgabatur edictum, quo Arminiani tanquam patriæ hostes & rebelles fuere proscripti: hoc edicto animati Gomaristæ Prædicantes in omnibus suis concionibus ad populum Arminianos ut parricidas & Proditores charitate Calviniano - Evangelica traduxere, duosque Prædicantes, licet cædis innoxii essent, equleo misere tortos ad perpetuos damnarunt carceres,

hac

hac tamen ſeveritate palam fecerunt, quod ſupplicii in reos rigorem non tam conjurationis vindicta, quam privati odii libido ſuaſerit. Enimvero Arminiani edito ſcripto ſuam vindicabant innocentiam, ac præcipue Hugo Grotius, qui tum Pariſiis agebat, ſuum apologeticum pro iis, *qui ante mutationem anno* 1618. *præfuerunt*, edidit, non ſine maxima Ordinum & Mauritii indignatione, qui hunc librum non modo damnarunt, ſed etiam indicta mortis pœna eum retinere prohibuerunt, ingentemque auri vim illis promiſere, qui Grotium aut vivum aut mortuum ſiſterent. Hujus vero ſecuritati die vigeſima ſexta Februarii Regio diplomate Ludovicus XIII. Franciæ Rex abunde proſpexit. Sæc. XVII. A. C. 1623.

§. XCV.

Catholici a Calvinianis militibus dire vexati.

Ea erat tum Calviniani furoris intemperies, ut Catholicos Principes, ſi poſſent armis, & ſubditos, ſi luberet, contumeliis, ac convitiis paſſim laceſſerent: eadem quoque rabie Altanæ, oppidum erat Schauenburgici Comitis dominio ſubjectum, Hamburgenſes Catholicos hoc anno inſectabantur; dum enim *Meteran. l. 43. p. 434.*

Sæc. XVII. A. C. 1623.

enim hi cum præfati Comitis consensu, sine ullius offensa jam per plurimos annos ibidem die vigesima octava Julii rei Divinæ intererant, milites Calviniani, qui Daniæ Regis stipendia merebantur, Templum invasere, nullaque Cæsareæ protectionis per appensam Aquilam indicatæ habita ratione Catholicos ibidem congregatos non modo dissiparunt, sed etiam injecta vi innoxios aggressi, eos pugionibus in pectora directis latronum more omnibus vestibus spoliarunt, ac sexdecim graviter vulneratis, tribusque interfectis fœminas denudarunt. & unacum vestibus, omnibusque spoliis, quæ curibus suis imposuere, abduxerunt. Displicuit ea inhumanitas Daniæ Regi, quin tamen seditiosorum Præconum Praga ejectorum sortem longe mitiorem fuisse crederet.

Salmon Abrege chron. de l'Angl. tom. 1. Kleteran l. c. Jæger hist. Eccl. l. 3. c. 9.

Præterea luctuosus admodum, Catholicisque funestus casus Londini die vigesima sexta Octobris accidit; cum enim in Hispanici Oratoris ædibus plusquam quadringenti ad vespertinas laudes cum multis Calviniistis, quos vel subsannandi vel criminandi libido attraxerat, confluerent, & Pater Druerius Jesuita concionem haberet, fracta nimio pondere contignatione, ferme centum, atque inter eos duo Presbyteri

teri sæculares oppressi fuere, ipse quo- Sæc. XVII.
que Jesuita e suggestu deturbatus, spi- A. C. 1623.
na dorsi & capite fractis, animam hora sequenti decima exhalavit, iis duntaxat nil læsis, qui sub solario stabant, nobili quoque cuidam fœminæ suggestum, sub quo latitabat, saluti fuit. Jacobus Rex percepto hoc casu, prorsus intempestivo joco dixerat, *si homines isti mecum ad Ecclesiam meam venissent, ab hac calamitate immunes permansissent.*

XCVI.

Illuminatorum hæresis in Hispaniis extincta.

Jam anno Salutis nostræ millesimo quingentesimo septuagesimo quinto Illuminatorum secta in Hispania ortum suum habuit, sic dicta, eoquod illius sectatores sese *Adumbrados*, seu Illuminatos dictitarent, quorum primi Auctores Cordubæ Inquisitionis sacræ judicio promeritas fanatismi impii pœnas dederunt, quin tamen hæc hæresis, licet tantisper sopita, adhucdum extincta esset: Hi præter Calvini errores propugnabant, quod contemplationi vacans, haud amplius Sacramentorum usu, aliisque pietatis exercitiis egeret, imo absque levi etiam culpa, facta unione mentis cum Deo, quodcunque

Abrege de l'hist. Eccl. t. 3. p. 423. Meteran. lib. 41. Arnold Hist. Hær. p. 3. c. 7. n. 6.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

cunque impuritatis peccatum committere posset, proin talis solum Deum in homine agere permitteret, ipse vero nullatenus ad agendum teneretur. Auctо autem horum inquinatissimorum hominum numero Andreas Pacieccus Episcopus, Generalis in Hispania Inquisitor illos die vigesima nona Maij prius promulgato edicto ad ejurandam haeresin paterne hortabatur, facta etiam impunitatis spe; cum autem horum potissimi suo fanatismo obstinati inhaererent, septem ex his novatoribus praecipuos igni tradidit, unde ceteri horum exemplo territi ex Hispania emigrarunt, in Picardiæ Provinciam profecti, ubi ductore quodam Parocho Petro Guerino, unde etiam *Guerini* dicebantur, sectam suam resuscitarunt, ac postmodum Flandriam infecerunt. Anno autem Christi millesimo sexcentesimo trigesimo quarto, hosce impuros Sectarios, cum in Galliis sese latius diffunderent, Ludovicus XIII. severissimis pœnis coerceri præcepit, totamque hæresin omnino eradicavit, atque ad nihilum reduxit.

§. XCVII.

Suecica hostilitas contra Poloniæ Regem.

Ante

Ante biennium Guſtaphus Adolphus Sueciæ Rex Riga & Mitavia occupatis, ejectisque exin Jeſuitis, unius anni inducias cum Polonis inierat: cum vero Sigismundus Poloniæ Rex Dantiſcum, cujus urbis tutela ei competit, cum novem belli navigiis contenderet, Senatum, ut fertur, rogaturus, quatenus Parochialem Eccleſiam Jeſuitis cedere, Catholicisque Religionis ſuæ libertatem indulgere vellet, quantocius Guſtavus quæſito obtentu, quod Poloni in Pruſſia hoſtilia in Suecos molirentur, re tamen ipſa, ut Sigismundi conſiliis obſtaret, cum claſſe valida Dantiſcum cinxit: Non deerant Poloni Conſiliarii, qui Sigismundo ſuaderent, ut contracta claſſe ſua Suecos e portu abigeret; Prævaluit tamen apud pientiſſimum Regem induciarum Religio; unde nil utrinque hoſtiliter actum, ac ipſemet Guſtaphus Dantiſco claſſem ſuam reduxit, quamprimum compererat, quod pariter Sigismundus inde in Poloniam ſeceſſiſſet; huic enim nuntiatum erat, quod inſuperhabita pace cum Turcis noviſſime ſancita Tartari Sniatini in Poloniam effuſi abactis armentis, ac vigeſies mille hominibus in miſeram ſervitutem raptatis, Radimium, Sviniacum, Lovoum, totamque circum regionem incen-

Sæc. XVII. A. C. 1623.

Meteran. l. c. Puffend. Hiſt. de Suad. t. 2. pag. 190. Lud. Theatr. Orb. cap. 10.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

incendiis, rapinis ac cædibus devastarint.

§. XCVIII.

Mustapha ex throno Ottomanico rursum dejectus.

Ludolph. l. c. Meteran. l. c. p. 414. 431. Jæger. Hist. Eccl. p. 406. Lotich. rer. Germ. p. 365. Ortel. cont. pag. 98. Sagredo Mem. istori. pag. 630.

Magis turbatæ erant res in Imperio Ottomanico; cum enim Mustapha Imperator senio & mentis vitio tantæ Majestatis impar esset, Muftius seu supremus Turcicæ superstitionis Præsul sub specioso Osmanis dignissimi Monarchæ cædem ulciscendi obtentu Janissaros ad seditionem concitabat, hancque in rem vexillo palam exposito omnes Muselmanos invitabat, ut cunctis viribus communi indemnitati prospicerent, eoquod stupido Regi obedire, Alcorani lege vetitum esset, eoque regnante nec preces Mahometi Prophetæ forent acceptæ, nec valida Turcarum matrimonia. Nihilominus Regina Mustaphæ conjux venalis hujus Muftii iram placabat, oblata ingenti pecuniarum vi, datisque satelitio Regio viginti quatuor aureorum millibus. Recruduit tamen paulopost nova seditio, quam Chussainus nuper a Vezirii dignitate amotus, conciliatis sibi Janissaris concitabat, obtendens, quod populus Osmanis inique trucidati maculam

Sæc. XVII. A. C. 1623.

lam nonnisi Dahuti Vezirii cæde eluere vellet: unde hic tanquam Regicidii Author unacum Gobego Bassa, qui Osmani auriculam abscíderat, capite plexus est: cum vero interim Babyloniæ Præfectus in Asia, & Abassa Aczerumæ arcis Gubernator seditione mota cum valido exercitu Osmanis mortem ulcisci pararent, interfectisque octo Janissarorum millibus Accisuram urbem suis armis subjicerent, Janissari Constantinopoli degentes Chussainum Vezirium exauctorari, conventuque privato in Solimani Moschea habito Mustapham Imperatoris dignitate spoliari petierunt, eoquod ob animi imbecillitatem sedandis hisce tumultibus impar esset: Nihilominus Turcici Imperii Primores ipsum prius Mustapham audiendum esse, interrogandumque censebant, *quibus mediis tranquillitatem in Asia restituere meditaretur?* cum autem (ut probe prospexerant) nullum omnino prudens responsum dare posset, re ad Senatum delata Muftius damna ex Mustaphæ imbecillitate in Imperium Ottomanicum redundantia prolixo sermone exaggerabat, quo absoluto populus, militesque incondito clamore Amurathem IV. Osmani Fratrem tertio genitum, nonnisi duodecim annos natum in Ottomanicæ potentiæ Impe-

Sæc. XVII A. C. 1613.

ratorem numero vigesimum primum die duodecima Octobris promulgarunt, Mustapham vero ad carceres veluti ad propriam sphæram suam retruserunt; inde enim nonnisi violento fortunæ impulsu in altum raptatus erat, ut lapsu graviore in ima denuo rueret. Tempestiva autem fuga Janissarorum rabiem effugerat Cussainus Vezirius; ei tamen, qui vivum aut mortuum reduceret, quinque aureorum millium pretium constituebatur. Paulopost Ferdinandus Cæsar Curtio Barone Constantinopolin misso vicennale fœdus sub Rudolpo II. Imperatore pactum ad alios viginti annos cum Amurathe Sultano confirmari petiit, obtinuitque.

§. XCIX.

Fœdus inter Galliarum & Sabaudiæ Reges ac Venetos.

Ferreras contin. t. 11. cap. 1. p. 417. Theatr. Europ. p. 764. Priorat. Hist. Ferd. II. part, 1. Lotich. rer. Germ. l. 13. cap. 6.

Nondum apud Rhætios per Lindavienſe colloquium compoſiti erant bellici motus, novæ altercationis fomitem ſubjiciente Theodoro Trivultio, qui Miſoccienſem vallem a ſuis Majoribus feudi nomine poſſeſſam favente Ferdinando II. Cæſare recuperare nitebatur, Gallorum tamen potentia territus juri ſuo interim ceſſerat: Verum acrius pungebant Gallos recens reportatæ Auſtria-

ſtriacorum, Hiſpanorumque victoriæ: unde Ludovicus XIII. Franciæ Rex de opportunis, quibus Rhætios ab horum imperio liberare, ſuis vero commodis devincire poſſet, ſerio cogitare cæpit, hancque in rem die ſeptima Februarii cum Sabaudis Venetisque biennalem armorum ſocietatem firmavit, pactis hiſce legibus. I. Galli octodecim aut viginti millia, Sabaudi decem, & Veneti duodecim aut quatuordecim armatorum millia Ductore Mansfeldio ſuppeditarent. II. Hiſpanos & Leopoldum Archiducem ad reddendam Vallem Telinam, & Griſones priſtinæ libertati reſtituendos vi compellerent. III. Mansfeldius Comes interim cum ſuis copiis Burgundiæ Comitatum infeſtaret. IV. Ab hoc fœdere nec Britanniæ Rex, nec Germaniæ aut Italiæ Principes excluderentur. V. Summus tamen Pontifex pro debita eidem reverentia & auctoritate de hujus Fœderis ratione certior fieret, ejusque beneplacitum expectaretur: Pactis hiſce articulis legati Badenam, ubi Helvetii ſua tum comitia celebrabant, decernebantur, ut & hos ad hujus fœderis ſocietatem inducerent. Attamen male habuit Catholicos, quod Mansfeldius nonniſi rapinis clarus cum Calviniano exercitu in Italiam accerſeretur, Pro-

Sæc. XVII. A.C. 1623.

Sæc. XVII. A. C. 1623. testantibus vero, quod Papa hujus litis arbiter nominaretur, displicuit.

§. C.

Articuli a Gregorio XV. super componendis rebus Rheticis præscripti.

Lotich, rer. Germ. l. 13. cap. 6. Brachel. Hist. lib. 2. Meteran. l. c. Guald. Prior. Hist. Ferd. II. part. 1. pag. 86.

Nihilominus Ludovicus Franciæ Rex de componenda Grisonum causa cum Gregorio XV. Pontifice Maximo solertissime egit, proposuitque, ut Philippus IV. Hispaniarum Rex Grisonum munimenta a se occupata in custodiam Pontificis deponeret, isque tamdiu, donec super omni re transactum esset, Vallem Telinam sequestri loco possideret: Renuit enimvero Gregorius sese intricato huic negotio immiscere, quod sine offensa vel Hispani vel Galli Regis haud decidi posse, probe cognoverat: obtendebat grave senium, viriumque impotentiam: alliciebat tamen reddendæ pacis studium, in Rhætia Religionem Catholicam conservandi sollicitudo, atque in Italia procurandæ tranquillitatis spes: accedebant insuper importunæ Nepotum suorum preces, Hispanique Regis sollicitationes, quarum vi expugnatus Pontifex, depositum acceptabat, præscriptis tamen inter Hispaniæ & Franciæ Reges hisce con-

conditionibus. I. Religio Catholica in Valle Telina necnon in Wurmiæ, & Clavenæ Comitatibus, excluſis Acatholicis ſarta ſervaretur. II. Griſones deſuper fidem ſuam utrique Regi jurejurando obſtringerent & Catholicis liberum fidei exercitium permitterent, nec ab hac alienis domicilii jus concederent. III. Præfatis locis a Rhetiis Gubernatores Catholici præficerentur, prout jam ante triennium in uſu fuiſſet, omnesque leges contra Papam, Epiſcopos aut immunitates latæ abolerentur. IV. Super cauſſis, in quibus de Gubernatorum ſententia appellare licet, nonniſi Catholici Præfecti juxta patriæ leges ſepoſita utilitate vel odio privato cognoſcerent, ac indigenarum opera uterentur, ſalvis privilegiis, quibus Wurmienſes, eisque fœderati anno milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo uſi eſſent. V. Munimenta ab hoc anno ibidem erecta ſolo æquarentur, nec unquam reſtaurarentur, id tam utroque rege, quam etiam Rhetis mutuo ſpondentibus. VI. Hiſpanis per Vallem Telinam & Wurmienſem Diæceſin ſervata moderatione legiones ducere & reducere liberum eſſet. VII. Præteritorum oblivio fieret. VIII. Tam Griſones, quam ambo Reges mutuo ſponderent, ſe hæc pacta integre ſervatu- Sæc. XVII. A. C. 1623.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

ros. IX. Si vero Rhæti articulos Religionem concernentes violaturi essent, omni jure in Wurmiam, Vallem Telinam, & Clavenam perpetuo excederent, atque uterque Rex violati pacti vindices essent. X. Desuper cognoscendi ac decidendi potestas, Pontifici integra permaneret, Rhetis, ac ambobus regibus Pontificis sententiam ratam habere obstrictis. XI. Si autem nunc his contra præfatos articulos quicquam proponere occurreret, id Pontifici significarent, ejusque declarationem præstolarentur. XII. Si vero Rheti contra Catholicos insurgerent, Hispaniæ Rex nulla mora illos in integrum restitueret, nec id Franciæ Rex impediret, controversia interim ad Papam rejecta, cujus judicio utraque pars stare teneretur. His pro conservanda Religione Catholica Pontifex sequentes adhuc articulos addidit. I. Hæreticis inter Rhetos habitandi nulla esset facultas. II. Hi, si ad Catholicam Religionem reverti renuerint, intra semestre possessiones suas divenderent, ita tamen, ut quotannis per bimestre eo redire possent, agriculturæ operam daturi, quin tamen ipsis uxores, liberosque suos secum ducere, vel ibidem hæresin palam profiteri integrum esset. III. Hæreticorum proles in fide Catho-

Catholica instituerentur. IV. Catholici Clerici nullo pacto offenderentur, aut in sacris præpedirentur. V. Episcopi & Visitatores suis officiis libere fungerentur. VI. Pagus superior, *Ecclesia Dei* dictus, necnon *decem Jurisdictiones*, & Mayenfeldenses bona Catholicis erepta restituerent. Placuere hi articuli omnibus, exceptis Calvinianis Helvetiis, Rhetisque, qui libertatem infringi, & Hispanicum jugum introduci pro more suo caussabantur: Ludovicus quoque Rex in hosce articulos primo ea lege consenserat, ut depositi initium a Mense Majo usque ad Julii exitum fieret, interim vero munimenta recens erecta solo æquarentur, cunctis in pristinum statum redactis: verum ab hac quoque conditione postmodum destitit Rex: obstrepebant quidem Veneti, tandem vero assentire cogebantur: Sabaudus quoque Mariæ Mantuanæ cum Philiberto ejus Filio nuptiis, unacum Montferatensi Ducatu dotis nomine promissis omnes hasce leges ratas habuit: Rebus igitur ita stabilitis Pontificis jussu Horatius Ludovisius ejusdem Frater cum mille quingentis peditibus, & Equitibus quingentis ad Rhetos properavit, ut hasce Provincias æqualitate utrinque servata in Papæ tutelam accipe-

Sæc. XVII. A. C. 1623.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

ciperet: eapropter præprimis Menſe Majo ductore Bagnio Marchione Vallem Telinam, Clavenam & Rigam præſidiario milite munivit: interim vero Helvetii Calviniſtæ Leopoldum Archiducem, qui Curia & Meyenfelda occupatis, cunctos verſ[illegible] Mediolanum tranſitus obſederat, rogabant, ut a munimenti in Helvetiorum finibus ædificandi propoſito deſiſtere vellet: aſt ille eisdem repoſuit, quod ipſimet Helvetii, Baſileenſes, & Schafuſiani antea fortalitia apud Sarganſium, aliisque in locis exſtruxerint, proin ipſe haud inferioris juris ac conditionis foret, prius ergo ſua deſtruerent, mox & ipſe ſuum deſtructurus eſſet munimentum: Paulopoſt Gregorius XV. ſatis functus eſt; Urbanus vero octavus ejusdem Succeſſor Ludoviſio Cardinali, quod Patruum ſuum intricatis Griſonum diſſidiis implicare voluerit, indignabatur, quin tamen, etſi affectu in Gallos inclinaret, præpedire poſſet, quo minus Hiſpani hucusque partis quiete hoc adhuc anno fruerentur.

§. CI.

Gregorii XV. Pontificis Maximi obitus.

Hunc

Sæc. XVII. A. C. 1623.

Hunc annum vitæ ſuæ exitialem ac poſtremum habuit Gregorius XV. Romanus Pontifex, cui afflicta valetudo, vires paſtorali cura exhauſtæ, & grave ſenium prænuntiabant, poſtremos vitæ ſuæ dies inſtare: quare vocantem Deum alacri animo ſecutus, humanarum rerum ſenſus penitus exuit, ſuſpenſisque Pontificiis curis totum ſe rebus Divinis dicavit, animam ad poſtremam luctam accingere intentus: ingraveſcente autem morbo iterata confeſſione præteritæ vitæ noxas eluit, ac quinta die Julii ſacro Viatico recreari, altera autem die morientium oleo ungi petiit: tandem vero octava Julii, quæ Sabbati dies erat, ad æternam requiem inter ſacra Solemnia, quibus adhuc interfuit, evocatus prope ſeptuagenarius placidiſſime ſpiritum Creatori ſuo reddidit. Corpus ejus pro more in Vaticana Baſilica temporario impoſitum tumulo, tandem ad Societatis Templum translatum. Huic Pontifici digniſſimo Joannes Baptiſta Urſi Jeſuita parentavit inſcriptione funebri, in qua exaggerat, quod nova Sanctorum apotheoſi Ignatium & Xaverium *Gemellum NUMEN, utriusque Orbis Gemellum velut Caſtorem cæli albo intulerit.* Ceterum Vir erat omni laude digniſſimus, qui Romanam urbem

Ciacon. in vita Gregor. XV. Jæger. Hiſt. Eccl. Abrege de l'hiſt. Eccl. t. 10. p. 14.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

bem abunde frumento non ſine magnis ſumptibus aliunde advecto, pauperes pecuniis & veſtibus liberaliter, infirmos erectis pharmacopæis, & Medicis ex ærario numeratis paterne fublevabat, ac Cæſarem contra hæreticos, Regem vero Poloniæ contra Turcas militum ærisque ſubſidiis largiſſime adjuvabat: Præterea velut Angelicus pacis Miniſter cruenta Hiſpanorum cum Sabaudis, necnon Rhetiorum cum Tellinis diſſidia componere, bellique flammas in Imperio & Bohemia extinguere ſatagebat: cum vero pacem nonniſi debellatis hæreticis impetrari poſſe cerneret, Franciæ Regem contra Hugonotas, Hiſpanum adverſus Batavos, Sabaudum in Genevenſes, & Maximilianum Bavariæ Ducem in rebelles Bohemos ad ultricia arma concitabat; ipſusque, ne hæretici in Italia aut adjacentibus Inſulis habitarent, edicto cavebat: Lediguerium quoque Belliducem Calviniſtam ante Pontificatum tam ſuavi rationum efficacia premebat, ut hic ſe obſtringeret, quod, ſi Gregorius fieret Pontifex, ipſe Calvinum ejurare vellet, quo electo Lediguerius etiam promiſſis ſatisfecit: Antonium inſuper de Dominis Romam ad Eccleſiæ ſinum reduxit, pluraque alia omnino ad Divini cultus augmentum, Eccleſiæ

cleſiæ utilitatem, urbisque Romanæ ornamentum præſtitit. Præclara inſuper ingenii ſui monumenta poſteris reliquit, inter quæ ipſius deciſiones, quas *Rotæ* vocant, præcipue commendantur. Sæc. XVII. A. C. 1623.

§. CII.

Cardinales ſacra comitia celebrantes.

Peractis more Majorum exequiis, & celebrato ſolemni ſacro de Spiritu Sancto die decima nona Julii Cardinales quinquaginta duo, quibus poſtmodum tres adhuc acceſſere, ad Conclave in Palatio Vaticano ſupplicantium ritu proceſſere. Altera autem die Andreas Peretus morbo correptus domum reverſus eſt. Ex nova Pontificem eligendi norma a Gregorio XV. præſcripta, necnon ex multitudine Cardinalium, quorum potiſſimi virtute, ſcientia, aliisque meritis Pontificio honore digniſſimi reputabantur, electionem illam maximis contentionibus obnoxiam fore, conjectabant non pauci. Præ ceteris tamen Maphæus Barberinus Cardinalis tit. S. Onuphrii velut Sol inter ſtellas majores probitate, eruditione, prudentia, orisque Majeſtate tam copioſe elucebat, ut inter ipſas ejus virtutes, animique dotes, quæ-

Conclav. de Pontif. Rom. p. 537. Ciacon in vita Urbanus VIII.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

quænam præstaret, amica æmulatio ac certamen obversari videretur: Hispanis tamen minus, Gallis vero nimium propensus credebatur, privatæ etiam offensæ, atque injuriæ, quibus Burghesius, & Perettus, Cardinales se ab eo affectos fuisse reputabant, Maffæo viam ad Pontificatum præcludere timebantur. Primis porro diebus haud exigua spes affulserat Scipioni Burghesio, in quem viginti quatuor Cardinales collimassent, nisi ipsemet palam professus esset, quod nullius electionem favore suo specialiter promovere intenderet, sed eventum Dei manibus committeret, sique in aliquo insuperabiles reperirentur difficultates, ceteros, circa quos minor esset difficultas, ex æquo juvare vellet. Sincera hæc mentis suæ declaratio Burghesio ingentem prudentiæ laudem peperit, ac clientes adhuc titubantes vehementer confirmavit. Nec pauciores quam tredecim Cardinales tum Ludovico Ludovisio favebant, hic tamen non tam sibi, quam utilitati publicæ prospicere intentus, hunc provehere statuit, qui dotibus ad tantum onus necessariis ornatus, nec Burghusianis plus æquo affectus, nec sibi, suisque amicis palam infensus esset, unde Galaminum sanctissimæ vitæ Cardina-

dinalem ad Cathedram evehere, ac Hiſpanos huic infeſtos conciliare, adlaborabat. Præcipue vero ſuffragantium animi inter Burgheſium & Ludoviſium, ambos Pontificum Nepotes aliquamdiu partiti videbantur, iique Cardinales, qui Hiſpani Regis ſtudiis addicti erant, ea utebantur moderatione, ut utrique ex æquo ſeſe amicos exhiberent, & nullatenus contentionibus, ſi quæ inter eos eſſent, ſeſe ingererent. Supererant adhuc undecim alii Cardinales, qui *liberi* vocabantur, eoquod nullo affinitatis vel gratitudinis vinculo conſtricti, ad alterius arbitrium ſuffragia ferre recuſarent. Hæc dum interea gerebantur, Cæſaris, Franciæ Regis, Reipublicæ Venetæ, atque Etruriæ Ducis Oratores nomine ſuorum Principum Purpuratos rogabant, ut digniorem eligerent, qui communis Patris officium exequendo, cunctos ex æquo pro præſenti Chriſtianæ Reipublicæ neceſſitate amplecteretur. Igitur unaomnes ſacra Synaxi refecti, præſtito in recentiorem electionis Bullam juramento ad primam ſuffragiorum ſcrutationem proceſſere: ubi tamen die vigeſima prima Julii nullus plusquam quatuor vel quinque, ſolus autem Bandinus tredecim ſuffragia tulit, uti tum compertum erat, cui tamen ſequenti ſcru-

Sæc. XVII. A. C. 1623.

Sæc. XVII. A. C. 1623

scrutatione viginti duo, & postea viginti tres Cardinales suffragati sunt. Die autem vigesima secunda ejusdem Mensis mutata Cardinalium sententia Millinius in scrutinio quindecim, & in accessu undecim vota obtinuit, quamvis die vigesima tertia habito scrutinio sex Cardinales ab eo recessisse deprehensi sint. Jam undecim dies non sine maximis incommodis ex infecto aere, æstivoque calore ortis effluxerant, & nondum de Barbarino in Papam eligendo mentio facta erat; cum vero per aliquot dies desuper deliberatum, & Burghesius die quinta Augusti ob contractam febrin e comitiis egressus esset, Farnesius, Borgias, Ludovisius, aliique Cardinales, qui electionem haud ultra cum tam luculento publicæ salutis dispendio differri patiebantur, Burghesium in Palatio Vaticano adhuc degentem adiere, expositisque Ecclesiæ necessitatibus Barbarinum eligendum proposuerunt; quocirca ipsemet Farnesius Carandino, quem a secretis habuit, ad Barberinum decreto, eidem significavit, quod proxima luce sors in Papam eligendus esset.

§. CIII.

Sæc. XVII.
A. C. 1623.

§. CIII.

Maffæus Barberinus in Papam electus, nominatusque Urbanus VIII.

Obſtiterant equidem Camponius, & Serra Cardinales: poſtquam vero die ſexta Auguſti Burgheſius & Ludoviſius ceteris Cardinalibus propoſitum de eligendo Barbarino manifeſtaverant, una omnes (exceptis paucis, qui immaturam ejus ætatem objecerant) hujus Viri electionem immenſis laudibus extulerunt. Eadem die cunctis fere Cardinalibus in Sixtino ſacello congregatis Barberinus inter noviſſimos acceſſit, ut gratulationes prævias evitaret, ſed modeſtia ejus, precesque tum æque ac ſuperioribus diebus oppoſitæ præpedire haud poterant, quo minus plures Cardinales ſibi obviam procedentes, eumque honorifice comitantes haberet; quod tamen ipſe ægerrime tulit, imo rogatus, ut Bevilaquam blande alloqueretur, noluit in id conſentire, ne ejus ſuffragium iviſſe conquiſitum diceretur. Habito autem ſcrutinio ſolus viginti ſex tulit ſuffragia, quo comperto Burgheſius eum, velut jam Papam factum, venerari cæpit; aſt Barberinus omnino reſtitit: poſt-

Jæger. hiſt. Eccl, l. 3. cap. 1.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

postmodum subducta suffragiorum, quæ in accessu lata sunt, ratione, & computato suffragantium numero unum deesse compertum est. Censuit Farnesius, cæptam nihilominus electionem esse prosequendam, ceteris omnibus idem sentientibus, solus tamen Barberinus obstitit, aut inde turbas oriri posse veritus, aut sui electionem hac ratione eversum iri confisus: Accessus igitur repetitur, moxque reperiuntur viginti quatuor suffragia Barberino faventia, quæ junctis illis viginti sex in scrutinio obtentis confecere quinquaginta suffragia, nonnisi quatuor deficientibus, quorum unum ipsius Barberini erat: Mox ergo proclamata electione Barberinus tum quinquaginta quinque annos natus, assumpto Urbani VIII. nomine ad Altare progressus, Dei opem ferventissimis precibus, lacrimisque uberrimis implorabat, alta voce exclamans: *o Deus! si tuæ Ecclesiæ non sum utilis, fac, ne vivus quidem inde discedam*, dein Pontificio habitu ornatus, atque in Vaticanam Divi Petri Basilicam delatus, a cunctis Cardinalibus obsequii fidem recepit. Hac igitur ratione, postquam sacra Sedes per viginti novem dies vacaverat, peracta est celeberrimi hujus Pontificis electio, in qua haud immerito admiranda

randa est Dei Providentia, quæ post plenam libertatem per secreta suffragia Electoribus restitutam cunctos Purpuratos ad hanc electionem cum tanta efficacia coadunabat, ut eorum potissimi faterentur, quod in hisce comitiis alium præter Barberinum in Papam eligere haud valuerint: præterea Scriptores coævi testantur, quod paucis ante Barberini electionem diebus examen Apum ex Tuscia supra fenestram in futuri hujus Pontificis cella consedisset: quod si fortuito contigit, mirum omnino est, quod Apes ad cellam illius Cardinalis, qui ex *Tuscia* oriundus pro insignibus gentilitiis *Apes* gerebat, in hoc conclavi adhæserint: si autem id ex speciali Divinæ Providentiæ nutu evenit, haud temere judicandum erit, quod Deus hoc signo, sicut & columbarum ad Barberini fenestras catervatim advolantium augurio voluntatem suam de eodem in Romanum Pontificem eligendo suffragatoribus declarare voluerit. Ceterum ejus coronatio usque ad vigesimam nonam Septembris diem dilata est, eoquod febri maligna correptus periculose decubuisset. Die autem secunda Octobris Pontifex Franciscum Barberinum adhuc juvenem Nepotem suum pro antiqua consuetudine, quæ, si

Sæc. XVII. A. C. 1623.

Conclav. de Rom. Pontef. p. 674. Ciacon. l. c.

Sæc. XVII A. C. 1623

ceteris dignior eligitur, corruptela non est, in Diaconorum Cardinalium Ordinem cooptavit.

§. CIV.

Vita hujus Pontificis ante sui electionem.

Heidegger. Hist. Pap. tom. 2. Abrege de l'hlst. Eccl. tom. 10.

Primam lucem Florentiæ anno Christi millesimo quingentesimo sexagesimo octo Maphæus ex nobilissima & pervetusta Barberinorum familia natus aspexit. Mentem suam omni scientiarum & virtutum genere excoluit, linguæ Græcæ adeo peritus, ut *Apis Attica* diceretur, atque ob florentissimum ingenium, artificium Poeticum & omnigenam eruditionem omnibus admirationi esset. Decimum nonum ætatis suæ annum nondum egressus erat, cum opera Patrui, qui longe ditissimus eum ex asse hæredem dixerat, inter Cameræ Apostolicæ Clericos numeraretur, & paulopost a Sixto V. Referendarii munere auctus a Clemente annos natus viginti quatuor Fanensis Gubernator, demum vero Protonotarius Apostolicus renuntiatus esset. Utebatur idem Pontifex Maphæi opera ad instruenda acta, quibus Ferrariæ possessio, necnon nuptiæ Philippi III. Hispaniæ Regis cum Margaretha Regina firma-

firmabantur, postea Maphæus in Franciam ablegatus est, Henrico IV. natalem diem primogeniti Filii sui Ludovici XIII. gratulaturus. Postea Apostolicus Nuntius ad eundem Franciæ Regem missus, & Archiepiscopus Nazarenus renuntiatus, a Paulo V. Cardinalium Collegio adscribebatur: Demum ad Spoletanam Ecclesiam promotus, proprio virtutum exemplo ac singulari Zelo Diæceseos suæ Clericos & populum ad firmum pietatis & disciplinæ studium reducebat, ornandisque Templis, fundandis Seminariis, & fovendis Pauperibus patrimonium suum impendens, postquam implicatissimis universalis Ecclesiæ negotiis distentus, ipsemet Ecclesiæ suæ curam habere haud ultra posset, illius onus & commodum sponte abjicere, quam suo gregi deesse maluit. Romam igitur reversus a Paulo V. cui Maphæi probitas, justitia, morum comitas, & eruditio probe perspecta erat, Bononiensi legatione honoratus est, atque a Gregorio XV. Scotorum Basilianorum, Græcorumque Protector, & Congregationis de Propaganda fide Præfectus nominatus, ubique omnium in se admirationem rapuit. Sæc. XVII A. C. 1623.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

§. CV.

Nuptiarum pacta inter Mariam Hiſpani Regis Filiam & Carolum Walliæ Principem diſſoluta.

Ferreras cont. Hiſt. Hiſp. p. 420. tom. 11. Gramond. Hiſt. Gall. lib. 13. Jæger. Hiſt. Eccl. l. 3. cap. 6.

Poſtquam inter Philippum IV. Hiſpaniæ, & Jacobum I. Angliæ Regem cuncti articuli Religionis libertatem ſpectantes utrinque rati fuerant habiti, pro maturando nuptiarum negotio ab Urbano VIII. eoquod novo conſenſu opus eſſet, legis venia petebatur: interim vero de articulis, ut ajunt, politicis pariter inter ambos Reges conventum erat, quin tamen vel ulla in iis de Friderico V. Palatino in integrum reſtituendo mentio fuiſſet facta; id enim Jacobus Rex per iteratum mandatum ſuo apud Hiſpanos legato inhibuerat, ne ob hujus rei difficultatem negotii executio præpediretur: cum autem Philippus Rex Sororem ſuam in Angliam mittere detrectaret, quin datæ fidei conſtantia circa articulos in favorem Catholicorum in Britannia promiſſos luculento experimento comprobata eſſet, aliunde vero Khevenhillerus Comes Cæſaris legatus declararet, quod ex hiſce nuptiis Hiſpaniæ Regno innumera mala, Sponſæ vero Regiæ

Regiæ periculum animæ & vitæ a Prædicantibus, qui eam vel pervertere, vel in fide immotam veneno necare parati essent, haud obscure immineret, hinc concluſum, quod ante decem Menses nuptiarum solemnia perfici haud possent, præcipue cum summi Pontificis legatus dispensationem neo-electi Papæ omnino exspectandam esse assereret: Igitur infecto, nec tamen desperato fœdere Carolus Walliæ Princeps ipso Philippo Rege, Carolo & Ferdinando ipsius Fratribus eum comitantibus, ex Hispania profectus est, die decima quinta Octobris Londinum appulsus: Mutato autem aere Princeps pariter animum mutabat, & quamvis interim Urbani VIII. diploma, quo dispensationem concesserat, Madritum delatum fuisset, nihilominus tam Caroli quam Patris sui nomine Bristollus Angliæ in Hispana aula legatus præprimis Friderico utrumque Palatinatum & Electoratus jura restitui postulabat. Hæc tam insolens petitio, de qua nihil antea convenerat, tantopere Philippum offenderat, ut haud ultra de hisce nuptiis agi pateretur: unde statim mutuo assensu a fide discessum. Dissoluti hujus fœderis diversæ a diversis pro uniuscujusque affectu & genio afferuntur causſæ; alii culpam in

Sæc. XVII. A. C. 1623.

Sæc. XVII. A. C. 1623

Buckinghamum Catholicis infensum, alii in Hispaniæ Regem ex nova petitione offensum rejiciunt: non desunt, qui Jacobum Regem ab Elisabetha filia sua ac Palatini Conjuge, necnon a Prædicantibus Anglis ad irritandum Matrimonium concitatum fuisse referant: forte etiam in juvene Principe Carolo amor in Henrietam Regis Gallici Sororem, quam Parisiis visam deperire cæperat, jam tum prævaluit: Ut ut autem res se habuerit, id omnino certum est, quod hic Princeps biennio post cum præfata Principe Henrieta nuptiarum solemnia celebrarit.

§. CVI.

Epistola gratulatoria Urbani VIII. Pontificis ad Maximilianum Bavariæ Electorem.

Adlzreiter annal Boic. part. 3. l. 8. Blanc. Hist. de Bav. t. 4. pag. 190.

Eadem die sexta Augusti, qua universus Orbis Catholicus primum, verumque Episcopum Romanum in Principis Apostolorum Sede collocatum venerabatur, Germania Halberstadiensem Pseudo-Episcopum a Catholicis victum, fusumque conspexit. Tantam inde animi lætitiam conceperat Urbanus VIII. neo-electus Pontifex, ut hoc idem datis die vigesima octava Octobris ad Maximilianum literis in hæc verba testaretur: *Quo tempore*

pore Cardinalium consentientium suffragia in Vaticano conclavi nos ad Pontificatum Maximum deducebant, eodem in Germanicis castris Catholicarum Legionum arma exitiale impietatis caput contuderunt. Vivit Dominus terribilis terræ, quem eodem die Brunsvicensis ultionum Deum, nos vero Patrem misericordiarum experti sumus. In alia epistola, quam dedit eodem die ad Maximilianum, sic eum affatus est Pontifex: *Jure potes præter ceteros, nobis Pontificatum maximum gratulari, cujus exercitus universæ Christianæ Reipublicæ tantam Lætitiæ segetem peperit. Orabimus Patrem misericordiarum, ut pastorales nostras solicitudines ejusmodi nuntiis crebro consoletur. Ceterum quod ad Nobilitatem tuam attinet, te triumphalem Principem, & religionis assertorem Apostolicæ Charitatis Brachiis complectimur, beneficiis ipsis, ubi per occasionem licuerit, tibi id gaudium aucturi, quod ex nostræ dignitatis nuntio cepisti. Cum autem militaris gloriæ palmam cum Christianæ pietatis laude conjungas, gratissimum nobis erit, si non solum arma Nobilitatis tuæ, Romanæ Religionis securitati consulant, sed etiam pia tuarum precum suffragia imbecillitati nostræ cælestia parent auxilia: quod a te expectantes, Apostolicam Benedictionem Nobilitati tuæ amantissime impertimur.*

Sæc. XVII. A.C. 1623.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

§. CVII.

Alexander Perettus de Montalto Cardinalis mortuus.

Ciacon. in vita Sixti V. p. 147. Silos in Hist. Cler. Reg. Marac. Purp. Marian.

Hoc item anno Alexander Perettus de Montalto Sixti V. Nepos extremum clauserat diem. Hic anno ætatis suæ decimo quarto Diaconus, & postea Presbyter Cardinalis, & Pro-Cancellarius creatus, a Patruo suo pluribus, iisque pinguissimis locupletabatur beneficiis, quorum tamen reditus in egenos, honestas virgines dotandas, liberandos carcere detentos, levandos ægrotos, reparandas sacras ædes, & ornanda Templa, præcipue Lauretanum, & illud B. V. Majoris tam liberali effudit manu, ut præter eleemosynam suis manibus in pauperes erogatam plusquam decies centena aureorum millia expendisse, ex privatis rationum tabulis deprehensum fuerit; Non deerant, qui eum de nimia profusione monerent, quibus tamen ille respondit, *nolle se coacervandis divitiis æternos cruciatus sibi coemere.* Erat in eo singularis modestia, moderatio, humanitas, clementia, mansuetudo, miraque in concedendo facilitas, animique magnitudo in donando: Pollebat vivida memoriæ felicitate, nilque præ-

ter

ter beneficia aliis præstita, & injurias sibi illatas unquam oblitus dicebatur. Petentibus, si satisfacere non poterat, non sine longa excusatione, si autem potuit, unico pene verbo se daturum aut facturum respondit; ei enim dixisse, fecisse fuit. Erat quoque Ecclesiasticæ auctoritatis vindex acerrimus: dein Bononiensi legatione per novennium functus, plures religiosorum familias amplis beneficiis cumulavit: cum autem immodicum glaciei usum faceret, & non modo potum, cibumque, sed & pharmaca sumeret frigidissima, contracto exin morbo Episcopus Albanensis, quam Ecclesiam duobus ante obitum mensibus obtinuerat, die secunda Junii anno ætatis suæ quinquagesimo quarto Romæ decessit, in Exquilino Sixti Sacello sepultus. Sæc. XVII. A. C. 1623.

§. CVIII.

Stephani Pignatelli Cardinalis obitus.

Hunc pari fato in eadem urbe die duodecima Augusti sequebatur Stephanus Pignatellus patria Perusinus, qui humanioribus literis egregie imbutus, ac jurisprudentiæ scientia clarus, Scipionem Caffarellum Camili Burghesii postea Pauli V. Nepotem *Ciacon. in vit. Paul. V.*

Sæc. XVII. A. C. 1623

præclaris officiis sibi devicit: unde ejusdem Scipionis opera a summo Pontifice Prælatus domesticus, & Protonotarius Apostolicus renuntiatur, ac gravissimis Ecclesiæ negotiis præficitur; attamen sicut nulla felicitas, nulla virtus adversus invidiam satis tuta est, ita Stephanus quoque suis obsequiis Aulicorum æmulationem, ac æmulorum invidiam in se concitabat, atque illi, qui eum olim a Scipionis Patroni sui societate avulserant, ita & nunc eundem variis calumniis a Pontificis favore, & proxima Cardinalatus spe dejicere moliebantur: Nihilominus ex ipsa æmulorum obtrectatione progigni videbantur potentissimi innocentiæ vindices Cardinalium, & Regiorum Oratorum non pauci, qui Stephani merita haud dignius quam Romana Purpura compensari posse propugnabant. Horum igitur opera Stephanus ad Paulo V. ad Presbyterorum Cardinalium Collegium cooptatus, præclara Ecclesiæ præstitit obsequia: mortuo autem Gregorio XV. cum Romam ad comitia sacra pergeret, ibidem in febrim acutam incidens, anno ætatis quadragesimo quinto obiit.

§. CIX.

Jacobi Serræ Cardinalis extrema.

Ejus-

Sæc. XVII. A. C. 1623.

Ejusdem Menſis diem decimam nonam vitæ ſuæ exitialem habuit Jacobus Serra Patritius Genuenſis, qui variis Romæ officiis defunctus, tandem in meritorum præmium a Paulo V. Diaconus, & demum Presbyter Cardinalis declaratus eſt, Ferrarienſi legatione decoratus. Abſolutis autem Urbani VIII. comitiis, cum purioris auræ & æſtivi caloris declinandi deſiderio ſub diu ſæpius cænare ſolitus eſſet, febrin malignam contraxit, ex qua paucos intra dies abſumptus eſt, nonniſi quinquaginta tres annos natus.

Paul. de Angel. in Deſcript. Baſil. Liber.

§. CX.

Antonii Mariæ Saulii Cardinalis fatum.

Hic idem Menſis, ejusque dies vigeſimus quartus poſtremus fuit Antonio Mariæ, qui Genuæ ex nobiliſſima Sauliorum gente natus, atque in florentiſſimis Italiæ Academiis uberrima ſcientiarum penu inſtructus, in patriæ ſuæ negotiis aliquamdiu verſabatur: demum Romam delatus, ſub Pio IV. & V. Pontificibus varia munia Vir doctrina, pietate, ac prudentia clarus obibat, quorum fama ad Gregorium XIII. perlata, ab eodem Pontifice Nuntius Apoſtolicus Neapolin, &in

Ciacon. in vita Sixti V. pag. 177. Rubeus in Hiſt. Raven.

Sæc. XVII A. C. 1623

& in Lusitaniam in gravissimis, ac summe arduis negotiis decernebatur: Inde Romam reversus, Sixto V. in difficillimis Ecclesiæ caussis perutilem navabat operam, unde ab eodem Pontifice Genuensis Archiepiscopus, & Cardinalis creatus, ac demum ad classem contra Turcas & Piratas instruendam imperandamque legatus *a latere* destinatus est. Præficiebatur etiam Romæ omnibus ferme Congregationibus, quarum negotiis, ut eo fidelius inservire posset, ultro Archiepiscopatum suum dimisit, non sine magno Genuensium mœrore; quippe non modo Clerum sedatis controversiis componebat, sed etiam ubique aucto Dei cultu sacros ritus restituit, necnon Moniales, Religiosos & cives ad Religionem, tranquillitatemque monitis ac legibus mirifice reduxit, ab omnibus ob maximam rerum experientiam, doctrinam, prudentiam, pietatem, Religionem, vultusque Majestatem maximi habitus. Tandem sacri Collegii Decanus Romæ octogenario major Deo animam reddidit. Ejus cadaver primo ad S. Mariam de Populo depositum, postea inde Genuam translatum, in Ecclesia gentis Sauliæ reconditum est.

§. CXI.

Sæc. XVII.
A. C. 1623.

§. CXI.

Marci Antonii Gozadini Cardinalis mors.

Purpuram a Gregorio XV. cui sanguine junctus erat, priori anno acceptam vix induerat Marcus Antonius Gozadinus, cum eandem hoc anno Romæ unacum vita exuere cogeretur, die prima Septembris defunctus. Hic patria Bononiensis obtenta Doctoratus Laurea Romanæ Curiæ Advocatum egerat, postea vero sacræ militiæ adscriptus, eidem Pontifici a cubiculis esse meruit, tandemque ex Vaticanæ Basilicæ Canonico Cardinalis renuntiatus, de Senatu populoque Romano optime meritum sese fecerat, ab eodem liberaliter remuneratus; quas tamen pecunias potissimum in ejusdem urbis emolumentum impendit, diuturniori vita dignissimus, nisi jamjam anno ætatis suæ quadragesimo nono, cælo sat maturus fuisset. *Ughel. in Ital. Sacra.*

§. CXII.

Francisci Sacrati Cardinalis decessus.

Die sexta ejusdem Mensis itidem Romæ obiit Franciscus Sacratus, qui Nobi- *Ciacon. in vit. Greg. XV. p. 479.*

Sæc. XVII. A. C. 1623

Nobilis Ferrarienſis jurisprudentiæ ſcientia eminuit, unde Rotæ, ut vocant, Romanæ Auditor creatus, hoc munere per viginti ſex annos laudabiliſſime defunctus eſt, tandem Baſilicæ Vaticanæ Vicarius, & a Gregorio XV. Datarius, dein Presbyter Cardinalis renuntiabatur, non ſine totius Curiæ Romanæ applauſu, quæ tot meriti clarum atque in peragendis graviſſimis rebus ſpectatæ fidei Virum honore illo dudum digniſſimum cenſebat, tacite Paulum V. quod illum præteriiſſet, ſuggillans, hoc dicto: *Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, factus eſt in caput anguli*: Sacratus enim in ſcuto ſuo gentilitio ferebat lapidem. Dein dimiſſo Datarii munere Academiam in ſuis ædibus Theologicam inſtituit, pluribusque Congregationibus digniſſime præfuit, ac Viri ſingulari prudentia, & virtute probata ornati laudem ad ſeros poſteros transmiſit.

§. CXIII.

Cæſar Gherardus Cardinalis fatis functus.

Ughel. l. c.

Non minus legalis diſciplinæ ſcientia celebrem ſeſe reddebat Cæſar Gherardus patria Peruſinus, qui Peruſiæ, Firmique viginti annis jus Pontifi-

tificum interpretatus, atque a Scipione Cardinale Burgheſio Literatorum fautore Romam evocatus, audiendis cauſſis præficiebatur, poſtea a Paulo V. inter Vaticani Canonicos & utriusque Signaturæ Patres relatus: cum vix duos annos in Aula Romana expleſſet, feſtino greſſu ad Purpuratorum Collegium aſcendit, Camertenſi Epiſcopatu a Gregorio XV. honoratus, quem ei tamen unacum Purpura anno ætatis ſuæ quadrageſimo ſexto nondum exacto mors nimium præmatura die prima Octobris eripuit, relicto ingenti ſui deſiderio; in eo enim ſcientia & pietas de palma certabant, cumque Cæſar nonniſi ad maximas ſpes provectus videretur, indefeſſo ſuo omnes juvandi ardore doloris ob ſui jacturam concepti ſenſum immodice augebat. Sæc. XVII. A.C. 1623.

§. CXIV.

Lucii Sanſeverini Cardinalis obitus.

Poſtremus denique ex Purpuratis, qui hoc anno naturæ debitum ſolvere cogebantur, erat Lucius Sanſeverinus patria Neapolitanus, qui ex Biſinianis Principibus die ſecunda Decembris natus, a Clemente VIII. Roſſanenſis primum, poſtea a Philippo III. Hiſpaniarum Rege Salernitanus Archipræſul nomi- *Ciacon. in vita Gregor. XV. p. 483.*

Sæc. XVII. A. C. 1623.

nominatus est: priorem Ecclesiam integris omnino viginti annis regebat, Salernitanam vero usque ad postremum vitæ suæ diem, qui erat vigesimus quintus Decembris, sermone & opere, celebrataque Synodo, ac frequenti visitatione ad puriores mores redactam gubernabat, Præsul longe dignissimus, ac non minus virtutum omnium, quam gentis suæ splendore clarus, omnibusque charus; Eminuit etiam omnium scientiarum præsertim Theologiæ notitia; unde gravissimis negotiis adhibitus, necnon Nuntii Apostolici munere in Belgio functus, a Gregorio XV. Purpura Romana honestatus est, demum vero anno ætatis suæ quinquagesimo octavo Salerni mortalitatem, honoresque terrenos exuit.

§. CXV.

Diversæ Constitutiones ab Urbano VIII. Papa editæ.

Bullar. Magn. t. 4. Urb. VIII.

Eadem die, qua Urbanus VIII. Divi Petri Cathedram conscenderat, diploma edidit, in quo illis, qui in nuperis sacris comitiis inservierunt, privilegia, gratiasque solitas pro more concessit, simulque diploma Canonizationis S. Philippi Nerii, & Ignatii Loyolæ vulgavit: die autem trigesima Septem-

Septembris Constitutionem Pii V. ejusque Successoris de non alienandis terris sacræ Romanæ Ecclesiæ confirmavit: postea die vigesima prima Octobris quasdam regulas, Ordinationes, & Constitutiones Cancellariæ Apostolicæ publici juris fecit. Sequenti autem die orationem quadraginta horarum pro divino auxilio ac salutari Catholicæ Ecclesiæ Regimine impetrando indixit, necnon die decima tertia Decembris indulsit, ut officium & Missa de Beata Maria de Cordona ab omnibus Viris & Monialibus Ord. S. Francisci ubique celebrari possit. Denique Religionem Militiæ Christianæ sub invocatione Conceptionis B. V. Mariæ immaculatæ sub Regula sancti Francisci confirmavit, eique varia privilegia & exemptiones concessit. Sæc. XVII. A. C. 1623.

§. CXVI.

Quædam sacrarum Congregationum decreta hoc anno emanata.

Non minori disciplinæ Ecclesiasticæ studio sacrarum Congregationum Patres hoc anno diversa condiderunt decreta, & primo quidem sacra Rituum Congregatio die undecima Februarii statuit, quod Protonotarii aut quicunque alii Doctores annulo in Missa uti *S. Congreg. Rit. Episcop. &c.*

Sæc. XVII. A. C. 1623.

non valeant. Sacra autem Concilii Congregatio die duodecima Martii declaravit, quod præbenda Pœnitentiarii ad favorem illius, qui non est Doctor neque Licentiatus, sed testimonio Ordinarii, Capituli vel Academiæ asseritur doctus & habilis, reservari, nullatenus autem ei, qui valde ignarus est, etsi Doctor sit, concedi valeat. Decisum quoque die nona Septembris, quod Clericus Ultramontanus absque literis dimissoriis sui Ordinarii ab Episcopo Italiæ ordinatus, ab eodem Ordinario absolvi nequeat. Pariter die decima Novembris sacra Congregatio Episcoporum & Regularium decrevit, quod illæ Laicorum sedes adeo Altari vicinæ, ut celebrantem impediant, removendæ ab Ecclesiis sint: ejusdem vero Mensis die decima nona declaratum, quod licentia Regularibus concessa alloquendi Moniales sibi in primo & secundo tantum Consanguinitatis gradu conjunctas, ab Ordinario vel ab alio, ad quem spectat eam concedere, obtenta, consignetur Ordinario Monasterii Confessario, qui eam penes se retineat, ac præsens adsit, denique die nona Decembris statutum, quod in festo stigmatum S. Francisci color albus sit adhibendus.

§. CXVII.

Sæc. XVII.
A.C. 1623.

§ CXVII.

Principum ac illuſtrium Virorum obitus.

Inter plures Principes, qui hoc anno deceſſere, maximis laudum encomiis celebrari meretur memoria Lotharii de Meternich Trevirenſis Archiepiſcopi, ac S. R. Imperii Electoris, qui ſenſim declinante ad feretrum ætate depoſitis rerum humanarum curis, omnibusque ad Deum, animæque ſuæ ſalutem converſis ſenſibus anno ætatis ſuæ ſeptuageſimo quinto, Regiminis vigeſimo quarto tribusque Menſibus, die ſeptima Septembris a terreno Principatu ad cæleſtem tranſiit. Vir erat quinque linguarum peritia, ingenii ſubtilitate, morum comitate, in exequendis rebus dexteritate, induſtria, vigilantia, & juſtitia celebratiſſimus atque inſignis pacis cultor. Succeſſorem habuit Philippum Chriſtophorum a Soterene Epiſcopum Spirenſem, qui ex nobiliſſima ſatus familia die vigeſima quinta ejusdem Menſis electus eſt. Menſe autem Aprili Philippus Sigismundus Brunsvicenſis Dux atque Osnabrugenſis Epiſcopus deceſſit, poſt cujus obitum Canonici Religione Catholici inconſultis Nobilibus & Sena-

Meteran. Hiſt. Belg. l.43 f. 436. Theatr. Europ. 785. Lotich. rer. Germ. pag. 379. Maſſen. Annal. Trev. p. 474.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

toribus, Fridericum ab Hochenzollern Colonienſem Canonicum elegerunt. Præterea die duodecima Auguſti Antonius Priulus Venetorum Dux rebus humanis fatali mortis neceſſitate valedixit, ſubrogato in ejus locum Franciſco Contareno: Pariter ambo Naſſavii Comites, & quidem die nona Auguſti Georgius & die vigeſima ſeptima Septembris Joannes præmatura morte abrepti ſunt, Joannis autem Filius natu Major nomine Joannes Catholicam Religionem, quam deſertis Calvini erroribus jam antea amplexatus erat, poſt Patris ſui obitum in ſuas ditiones invexit, non ſine ingenti pie ſentientium jubilo.

§. CXVIII.

Quidam ex Societate Scriptores hoc anno defuncti.

Alegambe Bibl. Script. Soc. Imago l. Sæcul. Soc. l. 6. cap. 4. Henric. Henriq. l. de ult. fin. c. 12.

Ex Scriptoribus Eccleſiaſticis non pauci pariter hunc annum vitæ ſuæ poſtremum numerabant, & quidem ex Societate celebrior, qui die vigeſima quinta Januarii Lovanii obiit, erat Leonardus Leſſius patria Brechtanus in Brabantia. Hic dudum in Societate Philoſophiam ac Theologiam profeſſus magnam nominis laudem ſibi comparaſſet, niſi præcipuus Molinæ

Secta

Sectator Lovanii publicis in Prælectio- Sæc. XVII.
nibus nova, nimisque laxa dogmata A. C. 1623.
tradidisset, quorum triginta quatuor
Lovanienſis & Duacenſis Facultas cen- *Freherus Theatr. Vir. erud. p. 1. Sect. III.*
ſuris perſtrinxit, parumque abfuit, quin
a Belgii Epiſcopis præcipue Mechli-
nienſi, & Cameracenſi per Synodale
decretum ea damnata fuiſſent, Nuntius
tamen Apoſtolicus hanc ſententiam Sedi
Apoſtolicæ reſervabat: unde Leſſius a
Sixto V. ea de re graviter reprehen-
ſus, declinare haud poterat, quin non
ſedente Clemente XI. ex Leſſii libris
plusquam viginti novem propoſitiones
circa jejunium, reſtitutionem, æquivo-
cationem, vitæ defenſionem &c. nimiæ
laxitatis notarentur, ac noviſſime ejus-
dem libri Pariſiis proſcriberentur.

Scripſit I. Tractatum de Jure & Ju-
ſtitia, de Montibus Pietatis, de licito
uſu æquivocationum, & reſtrictionum
mentalium, de gratia, de ſummo bo-
no, de Providentia Dei, de Antichri-
ſto, & de Beatitudine præter alia quæ-
dam opuſcula.

Alter erat Fronto-Ducæus patria *Miræus Script. Sæcul. XVII.*
Burdegalenſis, qui Philippi Mornæi
errores circa Euchariſtiam confutabat,
hujusque Calviniſtæ reſponſionem re-
fellere nitebatur: Inſuper S. Patrum
Gregorii Nazianzeni, & Nyſſeni, Ba-
ſilii, Joannis Chryſoſtomi, Paulini,

Sæc. XVII. A. C. 1623.

Gregorii II. Zonaræ, & Nicephori Callisti opera recensuit, notis illustravit, ac Græce latineque recudi curavit. Obiit Parisiis anno ætatis suæ quadragesimo sexto die vigesima quinta Septembris.

Annum vitæque suæ dies clausit Joannes Pellecyus die trigesima prima Decembris Monachii defunctus, qui tractatus de Originali justitia, Sacramentis, justificatione, charitate, spe, Eucharistia, Fide, & de Deo, Ecclesia ac B. Virgine Dilinganis typis edidit, præter libros de peccati mortalis gravitate, de humanis affectibus, & officio hominis Religiosi. Præterea Gandavi die decima nona Februarii Josepho Creswello mors calamum excussit, quem in Elisabethæ Reginæ edictum contra Catholicos promulgatum sub nomine Joannis Pernii acuebat: descripsit etiam Martyrium P. Uvalpoli, aliorumque Martyrum Anglorum, præter alios quosdam tractatus.

Hunc Dolæ pari fato præcesserat Valerius Reginaldus patria Usiensis in Diæcesi Bisuntina natus. Hic posteris reliquit praxin fori pœnitentialis ad directionem Confessarii, necnon tractatum de officio Pœnitentis, & de prudentia, ceterisque in Confessario requisitis.

Postre-

Sæc. XVII. A.C. 1623.

Postremus denique erat Hermanus Bossendorff patria Monasterienſis, qui adverſus Conradum Vorſtium, & Jacobum Renecium Calviniſtas varia edidit opuſcula præter *Theſaurum Sponſarum pro Virginibus Deo devotis.*

§. CXIX.

Pauli Sarpii Servitæ obitus.

Hoc item anno Venetæ Reipublicæ Cato ac Theologus deceſſit Paulus Sarpius Servita, qui ſuis lucubrationibus celebre ſibi nomen in Orbe comparabat. Natus is erat Venetiis die decima quarta Auguſti anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſecundo; juvenis adhuc Patrem mortis invidia, Matrem vero Religioſa profeſſione amiſit, curæ relictus Avunculi ſui Ambroſii Morelli Canonici, cujus opera latino, Græco, & Hebraico idiomate, necnon Philoſophicis ac Theologicis diſciplinis egregie imbutus, Hiſtoriæ, Jurisprudentiæ, arti Medicæ, Anatomicæ, Botanicæ, necnon Mineralogiæ ſedulam navabat operam, tam miro progreſſu, ac inde acquiſito applauſu, ut a ſummis Pontificibus, Cardinalibus, Principibus, ac doctiſſimis illius ævi Viris maximo in honore haberetur. Nondum vigeſimum

Spondan. tom. 3. Cont. Annal. Baron. ad ann. 1545. & 46. Scipio Henr. Cenſ. Theol. Natal. Alex. tom. 8. Hiſt. Eccl. diſſert. 12. Corrig. t. 2. & ſeqq.

Sæc. XVII. A. C. 1623.

septimum ætatis suæ annum expleverat, cum jamjam Venetæ Ordinis sui Provinciæ regimen sibi commissum haberet, omnesque dignitatum gradus emensus esset. Fervente autem dissidio Pauli V. cum Venetis, Sarpii honor & pene vita in discrimen venit; immoderato etiam patriam & Rempublicam tuendi studio abreptus, Vaticanum fulmen in caput suum sibi accersivit. Obiit Venetiis die decima quarta Januarii anno ætatis suæ septuagesimo primo. Pluribus ejus Orthodoxia valde dubia videtur, testanturque Protestantium nonnulli, ac præcipue Dallæus, quod magis Calviniſtis, quam Catholicis accedat; ut ut autem sit, id certum est, quod in suis scriptis plura contineantur, quæ Romanæ Ecclesiæ doctrinis minus consona sunt; forte ea Protestantibus, quibuscum sat familiare habuit commercium, magis placendi studio, quam veritatis amore libris sui inseruit, non modo a Sectariis, sed & Venetiis ac rudi populo tanti habitus, ut ejus sepulcrum velut sancti cujusdam cineres venerarentur, quæ tamen inconsulta pietas jussu Urbani VIII. Papæ coercita est. Sequebatur etiam circa suicidium opinionem Stoicorum, cunctique ejusdem æque ac Petri Francisci Couasayeri Apo-

Vid. Supra lib. 187. §. 23. & 65.

Aquil. de trib. Hist. Concil. Trid. pag. 18.

Apoſtatæ, qui Sarpii Hiſtoriam notis illuſtraverat, errores anno Chriſti milleſimo ſeptingenteſimo trigeſimo ſeptimo Pariſiis in publico conventu refellebantur, præſentibus Cardinalium, Archiepiſcoporum, Præſulum & præcipue S. Genofevæ Canonicorum quamplurimis. Sæc. XVII. A. C. 1623.

§. CXX.

Ejusdem opera.

Plura exſtant hujus Authoris opuſcula, ad quæ potiſſimum anſam præbuit Venetum Pauli V. interdictum, adverſus quod primo conſiderationes ſuas in cenſuram Pauli V. necnon earumdem confirmationem contra oppoſitiones Patris Magiſtri Joannis Antonii Bovii Carmelitæ, & Magiſtri Fulgentii Brixiani Servitæ typis vulgavit: Edidit poſtea tractatum de interdicto Pauli V. unacum apologia contra oppoſitiones Cardinalis Bellarmini ad tractatus & reſponſa Joannis Gerſonis de valore excommunicationis: Inſuper ſcripſit hiſtoriam particularem de rebus inter Paulum V. Papam, & Rempublicam Venetam agitatis: Orto autem bello inter Ferdinandum Styriæ Archiducem & Venetos auctam & continuatam Uſ- *Melang. Hiſt. de Vigneul. fol. I. p. 20.*

Sæc. XVII. A. C. 1623.

cochorum Hiſtoriam unacum rationum deductione publici juris fecit: Celebratur quoque ejusdem liber de beneficiis, æque ac tractatus de Inquiſitione, quem Leonardo Donato Reipublicæ Duci nuncupaverat: Adſcribitur etiam eidem liber de Jure Aſylorum: Attamen Sarpius ſua *Hiſtoria Concilii Tridentini* non minus quam olim Heroſtratus Epheſini Templi incendio Orbi notum celebremque ſeſe reddidit: Hujus laboris occaſio erat libellus famoſus ab Alphonſo de la Cueva ſeu Marchione Bedmaro contra Venetam Rempublicam editus, cui titulus: *Scrutinium libertatis Venetæ.* Exiſtimabant enim Veneti hunc partum ſummi Pontificis juſſu fuiſſe publici juris factum, eapropter Sarpio negotium dedere, ut oppoſito ſcripto vices rependeret. Hic ergo, ut Rempublicam ab injuria vindicaret, nil aptius fore cenſebat, quam ut hoſtem a tergo feriret, præfatamque Tridentinæ Synodi hiſtoriam opponeret, ut ipſemet Fontenaio Franciæ Oratori fatebatur, qui tamen eidem repoſuit? *Pater! alapam gladio vindicas.* Sarpius demum hanc Hiſtoriam Marco Antonio de Dominis tradidit, ut ea Londini in Anglia ſub ementito nomine *Petri Suavis Poloni* typis vulgaretur,

Abrege de l'hiſt. Eccl. t. 10. art. 5. pag. 329.

retur, adjecta præfatione, in qua tamen Marci loquella Calvinianum prodebat: Sarpius vero vix non omnia, quæ in primo ſuæ Hiſtoriæ Tomo adducit, ex Sleidano hæretico, cetera vero ex Paulo Vergerio Apoſtata potiſſimam partem ſuffuratus eſt: unde haud mirum, quod ejus Hiſtoria a non paucis, & præcipue Scipione Henrico impugnata, ac plurimorum qua errorum, qua mendaciorum & putidiſſimarum cavillationum convicta fuerit: Sfortia quoque Pallavicinus in ſua Tridentini Hiſtoria cunctos errores, quibus Sarpii Pſeudo-Hiſtoria ſcatet, oſtendit, demonſtravitque, eam continuum prope mendacium eſſe aut Hiſtoricum aut Politicum: Non deſunt tamen Sarpio ex Calviniſtis Patroni, & quidem Conringius totus in eo erat, ut depreſſo Pallavicino Sarpium utpote ſuis erroribus magis faventem extolleret. Inſuper Calvinianus quidam ſub Cæſaris *Aquilinii* nomine latitans libellum *de tribus Concilii Tridentini Hiſtoricis* edidit, atque in eo Scipionis Henrici Hiſtoriam cum Palavicino, & Palavicini cum Sarpio conferens, Sarpii Hiſtoriam immodicis extulit encomiis, ſeque nec vidiſſe quicquam perfectius aſſeruit: Ceterum id minime negandum

Sæc. XVII. A.C. 1623.

Sæc. XVII. A. C. 1623

dum videtur, quod Pallavicinus ea scribendi ratione usus sit, ut ipsius liber nec legi, nec penitius intelligi valeat, nisi simul Historia Sarpii pervolvatur: inde vero facile contingere valeat, quod quis Sarpii Historiam, utpote elegantius, & (quod hodie sapit) liberius conscriptam Palavicinianæ præferat, quamvis hæc si non verior, saltem verosimilior sit. Porro Deodatus Genevensis Professor Sarpii Historiam primus in Gallicum idioma transtulit.

§. CXXI.

Joannis Puteani, Lucii a S. Severino, Joannis de Zazo & Joan. Dagonæi mors.

Miræus Script. Sæcul. XVII.

Obiit etiam hoc anno Joannes Puteanus ex Ordine Fratrum Eremitarum sancti Augustini Regius Tolosanæ Academiæ Professor, quem Miræus *inexhaustum scientiarum puteum* vocat. Hic tractatum de Pontifice Romano, & Commentaria in summam D. Thomæ posteris reliquit. Hunc die vigesima quinta Decembris eadem mortis necessitate sequebatur Lucius a S. Severino patria Neapolitanus, Rossanensis primo, postea Salernitanus Episcopus,

pus, demum Sedis Apoſtolicæ Nuntius, qui decreta & Conſtitutiones Diæceſanas Synodi Roſſanenſis, & Synodum Provincialem Salernitanam edidit. His annumeramus Joannem de Zazo natione Hiſpanum ex Ordine Ciſtercienſium, qui hiſtoriam de vitis & geſtis Sanctorum, quorum ſolemnitates in Congregatione Hiſpanica celebrantur, conſcripſit. Denique Joannes Dagonæus Cartuſiæ Montis Dei Prior, juris utriusque peritiſſimus, ac meritis & gloria plenus, hoc anno obiit, poſtquam *Saſannam Danieliticam*, *ſcutum ſolitudinis*, *Tablaturam ſpiritualem*, *Angelorum poema*, aliaque plura aſcetica typis vulgaverat. Sæc. XVII. A.C. 1623.

§. CXXII.

Philippi Cluverii, Mornæi, Guilielmi Pemble & Jacobi Werenbergii fata.

Ex Scriptoribus Acatholicis, qui hoc anno deceſſere, celebrantur non pauci, & primo quidem Philippus Cluverius Dantiſci natus, qui decem linguarum peritia inſignis ſcripſit de tribus Rheni alveis, necnon de Germania, *Heinr. in orat. fun. Cluver. Cruſius de vita Mornæi.*

Sæc. XVII. A. C. 1623.

nia, Sicilia & Italia antiqua, præter ſuam introductionem in univerſam Geographiam tam veterem quam novam. Alter erat Philippus Mornæus de Pleſſis, qui quamvis ex Patre Catholico natus eſſet, Matris tamen ſuæ Calvinianæ blanditiis ſeductus, accerrimum ſe Catholicorum hoſtem, ac imperterritum Hugonotarum Patronum ſemper exhibuit, etſi in variis colloquiis a Catholicis imo & fœminis non una clade affectus victas dare manus coactus fuerit, tandem vero die undecima Novembris annos natus ſeptuaginta quatuor periit. Scripſit Tractatum de Eccleſia, necnon quatuor libros de Sacra Euchariſtia adulterationibus plenos, & librum cui titulus: *Myſterium inquitatis* a Pariſienſi Facultate damnatum: Profluxit etiam ex maligno ejusdem calamo hiſtoria Colloquii Fontis Bellaquenſis, tractatus de conciliis, necnon de Veritate Religionis Chriſtianæ unacum admonitione de Meſſia ad Judæos, præter Meditationes in Pſalmos, aliaque Scripturæ loca. Exſtat inſuper ejusdem lucubratio de menſura fidei, & diſſertatio de bellis Religionis cauſſa gerendis, necnon de vita & morte præter librum, cui titulus: *Memoires*. Tertius erat Guilielmus Pemble Anglus

glus, qui trigesimo primo ætatis suæ anno die decima quarta Aprilis Oxoniæ obiit, relictis variis ingenii sui monumentis, inter quæ præcipue celebrantur ejusdem vindiciæ fidei & gratiæ, necnon explicationes in Ecclesiastem, & caput nonum Zachariæ, & tractatus de Eucharistia, necnon de Providentia in Deum. Postremo demum loco recensendus venit Jacobus Werenbergius, qui sectæ suæ fanatismo obfuscatus scripsit vindicias Lutheri, Analysin logicam contra Bellarminum de Verbo Dei, necnon vindicias Ecclesiæ Lutheranæ præter quosdam sermones. Sæc. XVII. A.C. 1623.

INDEX

INDEX
TOMI LVII.

A.

Agricolæ Franciſcus, ejus opera & obitus. 400.

Albertus Archidux Batavos a bello incaſſum avertere nititur, 168. pro Palatino deprecatur, 190. pacem cum Rhetis reſtituere nititur, 338. ejus vita & obitus, 387.

Alcantara Petrus Beatis a Gregorio XV. adſcribitur, 579.

Aldobrandinus Hyppolitus creatur a Gregorio XV. Cardinalis, 364.

Aldobrandinus Petrus Cardinalis, ejus vita, obitus, & mores, 364.

Angli Calviniſtæ Catholicos inſectantur, 352. a Rege reprimuntur, 355.

Anhaltina Cancellaria a Cæſareis Pragæ intercipitur, 43. temerarie a Proteſtantibus velut confiſta rejicitur, 44. perverſa eorum conſilia deteguntur, 46.

Anhal-

Anhaltinus Princeps Junior Cæsareos pene profligat, 3. vulneratur & capitur, 5. hanc cladem a Deo scelerum vindice illatam agnoscit, 9. a Cæsare proscribitur, 231.

Anholtius Comes Bavarici exercitus Dux Palatinatum occupat, 183. Halberstadiensem Pseudo-Episcopum profligat, 214.

Anna a Jesu Carmelita Excalceata in opinione sanctitatis moritur, 391.

Anna Juliana Austriæ Archiducissa Servitas introducit, 395. pie obit, 391.

Antverpia a Mauritio Principe incassum tentatur, 484.

Aquinus Ladislaus Cardinalis, ejus vita & obitus, 367.

Arcudius Petrus, ejus opera & mors, 403

Argentinensis Academia novis privilegiis augetur, 386.

Arminiani a Gomaristis indigne habentur, 74.

Arndius Joannes, de ejus libro falsa sparguntur mendacia, 409. cetera ejus opera & obitus, 409.

Arnulphus Jesuita, sese ad disputandum in Universitate Parisina introducit, 111. repellitur, 113. Aula excedere jubetur, 302. suam missionem impedire incassum nititur, 303. Societatem a tyrannicidii crimine vindicat, 669.

Aschausen Joannes Herbipolensis Episcopus, ejus vita, mors, & elogium, 537.

Avantius Joannes, ejus obitus & opera, 587.

B.

Barbarinus Maffæus, Cardinalis in Papam eligitur, vide *Urbanus VIII.*

Barbarus Almanus Patriarcha Venetus, moritur, 339.

Barclaius Joannes ejus vita, opera, & obitus, 400.

Barnefeldii ambo Filii in Mauritium Principem conſpirant, 674. plectuntur rei, 676.

Barretarius Sebaſtianus, ejus obitus & lucubrationes, 587.

Batavi Ordines Oratorem Catholicum indigne habent, 169. Alberto Belgii Gubernatori arroganter reſpondent, 170. varia eorum fortuna contra Hiſpanos, 210. Pfaffenmutzio expelluntur, 467.

Bearnia ab Eſpernonio ſubjugatur, 232.

Bellarminus Robertus Cardinalis, ejus vita & obitus, 373. hujus Cardinalis opera, 378.

Bemble Guilielmus, ejus ſcripta, & obitus, 731.

Bertius Petrus a Calvinismo ad fidem Catholicam revertitur, 68. propterea a Calviniſtis vapulat, 69.

Bethlenius Tranſylvaniæ Princeps, ejus perfidia erga Cæſarem, 38. 172. ipſius electio annullatur, 39. bellum ei denuntia-

nuntiatur a Cæsare, 172. Regni coronam aufert, 173. Hungaros Cæsari addictos profligat, 175. Neosolium obsidione liberat, 178. Tirnaviam occupat, 179. Posonii obsidionem solvere cogitur, 180. varia clade afficitur, 180. cum Ferdinando Cæsare pacem init, 412. fœdus cum Turcis contra Cæsarem init, 622. in Hungariam & Moraviam irrumpit, 625. Cæsari pacis conditiones præscribere audet, 629.

Bibliotheca Heidelbergensis distrahitur, 460.

Bohemi Calvinistæ rebelles Pragæ cæduntur, 1. capiuntur, & absentes comparere jubentur, 137. plectuntur, 104. Prædicantes e Bohemia ejiciuntur, 470.

Boncompagnus Franciscus Purpura Romana a Gregorio XV. honoratur, 364.

Bonsius Joannes Baptista Cardinalis moritur, 373.

Bovius Joannes Antonius Carmelita, ejus obitus & lucubrationes, 590.

Breda Cornelius, ejus opera & obitus, 104.

Bucquoius Bellidux Moraviam occupat, 34. Hungaros cædit, 173. urbes occupat, 175. trucidatur, 176. ejus elogium, 177.

Budovitsius Wenceslaus, ob rebellionem capitur, 104. ejus opera, 406.

Burghesius Scipio Camporeum Cardinalem ad Pontificatum evehere frustra nititur,

144. de sui electione agitur, 698. Barberino accedit, 701.

C.

Cæsius Bartholomæus Cardinalis, ejus vita & obitus, 382.

Caetanus Antonius creatur a Gregorio XV. Cardinalis, 364.

Caldaronius Rodericus Hispani Regis cliens capite plectitur, 360.

Calesius Marius Franciscanus, ejus opera & obitus, 106.

Calviniſtæ eorum crudelitas in Arminianos, 78. in Nicolaum Ruscam, & P. Fidelem Capucinum, 83. 84. & Valtelinos Catholicos, 85. Franciæ Regem ad bellum provocant, 255. Catholicos divexant, 264. 266. 446. eorum petulantia contra Hungariæ Regem, 416. Charentonii Conciliabulum habent, 564. in Catholicos desæviunt, 681.

Camporeus Petrus Cardinalis, incassum de ejus electione in Papam agitur, 144.

Cancellaria Anhaltina, vide *Anhaltina*. Hispana a Protestantibus confingitur, 49. falsitatis convincitur, 50.

Cardinales a Paulo V. creantur, 138.

Carmelitæ Discalceati, Romæ in eorum Ecclesia exponitur imago B. V. Mariæ de Victoria, 33. Lublini cum Arianis publice disputant, 52. hæreticum convincunt, 53. Arianorum calumniæ con-

contra eos, 54. Moniales circa quædam nova vota eis impoſita Univerſitatis Pariſinæ judicium expetunt, 120.
Carolus Walliæ Princeps, de nuptiis cum Hiſpani Regis Filia agit, 492. in Hiſpaniam proficiſcitur, 502. Papæ literas recipit, 504. eidem reſcribit, 508. a ſuo conſenſu diſcedit, 707. Galliæ Regis Sororem in Sponſam petit, 708. ob quas cauſſas hæ nuptiæ fuerint impeditæ, 708.
Caſtillonius Dux Hugonotis antea addictus ad Regias partes accedit, 290. ab Hugonotis proſcribitur, 291.
Catholici victoriam de rebellibus Calviniſtis Pragæ reportant, 3. Principes Auguſtæ conventum habent, 155. contra Calviniſtas ob Majenii necem tumultum excitant, 300. fides Catholica apud Sileſios & Moravos ac Bohemos revocatur, 467. 611. Catholici Principes Cæſaris poſtulata rata habent, 594. ex ruina templi occiduntur non pauci, 682.
Cementarius Joannes, ejus opera & interitus, 107.
Chamierus Daniel, ejusdem vita, opera, & mors, 410.
Charentonianum Calviniſtarum conciliabulum, 664.
Chriſtianus Anhaltinus, vide *Anhaltinus*.
Chriſtianus Brunsvicenſis Dux, vide *Halberſtadienſis*.

Chriſtianus Daniæ Rex pacis arbitrum agit, 157. Legatum in Palatini favorem ad Cæſarem decernit, 161. Hungaris rebellibus favet, 418. pro Friderico Palatino deprecatur, 419. 450.

Cleriacum Urbs Hugonotis a Franciæ Rege armis eripitur, 270.

Clerus Catholicus Pragam revocatur, 17. 19.

Cluverius Philippus, ejus ſcripta & obitus, 731.

Colignia Ludovica Princeps Arauſionenſis moritur, 99.

Collius Romualdus Ord. Præd. ejus opera & obitus, 106.

Conceptio B. V. de hac controvertitur, 307.

Conciliabulum Dordracenſe, 77. Aleſianum, 108. Rupellenſe, 215. 216.

Conclave pro electione Gregorii XV. 144. pro electione Urbani VIII. 697.

Congregationes Sacræ Romanæ, varia earum decreta, 99. 394. 397. Congregatio de propaganda fide inſtituitur, 529. ſimilem etiam Congregationem hæretici erigunt, 535. pro imprimendis libris typographia erigitur, 535. varia promulgantur decreta, 575. 719.

Copernici liber, Romanorum Cenſorum de eo judicium, 129.

Corduba Conſalvus Bellidux Franchentaliam incaſſum obſidet, 185. quædam Pala-

Palatinatus loca occupat, 210. Durlacenſes copias profligat, 438.
Cosmus III. Etruriæ Dux moritur, 388.
Creswellus Joſephus S. J. ejus ſcripta & mors, 724.

D.

Dagonæus Joannes, ipſius opera & deceſſus, 73.
David Stephanus, ejus opera & obitus, 105.
Delphinus Joannes Cardinalis, ejus vita & obitus, 525.
Dionyſius a Matre Dei Carmelita Diſc. ejus obitus & opera, 560.
Dominicus a Jeſu Maria Carmelita Diſcalceatus Catholicos ad pugnam contra rebelles Bohemos Calviniſtas excitat, 2. victoriam prædicit, 3. cum Maximiliano Duce Monachium, & inde Viennam proficiſcitur, 29. ejus Beatificatio a Cæſare urgetur, 29. Bruxellas & in Franciam vocatus venit, 276. Alberto Belgii Archiduci morienti aſſiſtit, 387. Præfectis Congregationis de propaganda fide aggregatur, 529. ad colligendas eleemoſynas a Papa conſtituitur, 530.
Dordracenſe Conciliabulum, 77.
Druerius Jeſuita ex Templi ruina trucidatur, 682.

E.

Eberhardus Georgius S. J. ejus opera, & obitus, 405.
Egarthon Stephanus, ejusdem libri & deceſſus, 406.
Eliſabetha Palatini Electoris conjux, ejus blasphemia in Chriſtum Cruci affixum, 10.
Engeriacum a Ludovico Franciæ Rege Hugonotis non ſine clade eripitur, 258.
Eſpernonius Dux Bearniam occupat, 232.

F.

Ferdinandus II. Imperator, ejus victoria Pragæ reportata, 3. hanc victoriam Deo gratanter adſcribit, 28. Maximiliano Duci eandem gratulatur, 29. gratum ſe exhibet erga P. Dominicum a Jeſu Maria, 29. 33. ejus imaginem B. V. Romam deferri curat, 33. rebelles Principes proſcribit, 131. pacem revocare adlaborat, 155. 196. civitates Imperiales ab armorum ſocietate incaſſum dehortatur, 155. Daniæ Regem a bello dehortatur, 162. Gabrieli Bethlenio bellum indicit, 172. Principibus pro Palatino deprecantibus reſpondet, 197. rebelles Bohemos plecti jubet, 196. Prædicantes Acatholicos ex Bohemia ejicit, 199. Argentinenſem, & Rintelenſem Academias novis privilegiis auget, 386. cum Bethlenio pacem

pacem firmat, 412. Cum Eleonora Gonzaga connubio jungitur, 415. Sopronii comitia celebrat, 415. objecta a Daniæ Regis Legato refellit, 418. fidem Catholicam apud Moravos & Silesios restaurare nititur, 467. Prædicantes ex Bohemia ejicit, 471. rebellibus clementem se exhibet, 471. ad Saxoniæ Electorem circa Præconum ejectionem perscribit, 473. characteres pro imprimendis libris fundi, Romamque mitti jubet, 535. Ratisbonæ comitia celebrat, 589. ad Principum Protestantium postulata respondet, 596. ultimam sententiam desuper profert, 601. Maximilianum Bavariæ Ducem in Electorem evehit, 603. Pragæ fidem Catholicam restaurat, 611. a Bethlenio indigne habetur, 623. illum unacum Turcis suis profligat, 631. nuptias Angli Principis cum Hispani Regis Filia per suum Legatum diffuadet, 706.

Fidelis Cappucinus a Calviniſtis in odium fidei enecatur, 84.

Filliucius Vincentius, S. J. ejus obitus & lucubrationes, 588.

Forgatsius Sigismundus Hungarici Regni Palatinus moritur, 387.

Forsterus Valentinus, ejus opera & decessus, 108.

Franchentalia a Mansfeldio obsidione liberatur, 185.

Franciſcus Xaverius Sanctorum Catalogo adſcribitur, 577.
Frayſe Joannes S. J. ejus opera & obitus, 406.
Fridericus Palatinus prælio devictus in Sileſiam profugit, 9. ſui infortunii ipſus cauſſa exiſtit, 10. Sileſios ad ſuas partes pertrahit, 13. a Cæſare proſcribitur, 131. Principum opem adverſus Cæſarem implorat, 134. de ejus reconciliatione fruſtra agitur, 189. clam in Palatinatum ex ſuo exilio revertitur, 430. vix non detegitur, 431. in Hollandiam inglorius reverti cogitur, 449. novas turbas excitat, 476. Saxoniæ Electorem contra Cæſarem incitare nititur, 476.
Fronto-Ducæus S. J. ejus ſcripta & obitus, 723.

G.

Gallus Antonius Maria Cardinalis, ejus obitus & elogium, 72.
Georgius Fridericus Durlacenſis Marchio a Tillii copiis profligatur, 437.
Gerardus Peruſinus a Paulo V. creatur Cardinalis, 139. moritur, 716.
Gieſſenſes Theologi Proteſtantes circa præſentiam Dei contra Tubinganos diſputant, 313.
Gomariſtæ Arminianos dire divexant, 78.

Gondius Henricus Cardinalis, ejus vita, mors & elogium, 522.
Gozadinus Marcus Antonius a Gregorio XV. creatur Cardinalis, 364. moritur, 715.
Gregorius XV. Papa, antea Cardinalis Alexander Ludovisius, de ejus electione in Papam agitur, 146. eligitur, 148. ejus gesta usque ad Pontificatum, 150. ob victorias ab Hugonotis reportatas Ludovico XIII. Regi gratulatur, 272. controversiam de immaculata Conceptione B. V. M. decidere rogatur, 307. desuper decretum promulgat, 308. ad Philippum IV. Hispaniæ Regem hac super re scribit, 310. Dominicanis desuper disputandi licentiam concedit, 311. litis Rhætianæ arbiter constituitur, 337. Cardinales creat, 363. conditiones matrimonii Walliæ Principis cum Hispana ratas habet, 492. Walliæ Principem datis literis ad amplectendam fidem Catholicam hortatur, 505. varias promulgat Constitutiones, 526. Congregationem de fide propaganda instituit, 529. Patrem Dominicum Carmelitam Excalceatum ad colligendas eleemosynas diplomate Apostolico munit, 530. Parisiensem Ecclesiam ad Archiepiscopatum evehit, 533. Maximiliano Bavariæ Duci Electoratus dignitatem gratulatur, 607. Rhætorum litigia contra Catholicos mota componere nititur, 690.

quos-

quosdam pro conservanda Religione Catholica pacis articulos proponit, 692. copias eo deducit, 693. morbo gravi corripitur, 694. moritur, 695. ejus elogium, 696. Urbanum VIII. Successorem habet, 701.

Grotius Hugo astu uxoris suæ e carcere liberatur, 342. a Franciæ Rege liberaliter excipitur, 347. an in communione fidei Catholicæ sit mortuus? 347. oppressos Arminianos defendit, 681. contra Batavorum vim a Franciæ Rege protegitur, 681.

Guelin Robertus Ord. Præd. ejus opera & obitus, 105.

Guevara Joannes, ejus opera & mors, 585.

Guilielmus Barnefeldii Filius ob dissimulatam conspirationem in Mauritii necem capite plectitur, 676. 678.

Guilielmus Ludovicus Nassoviæ Princeps moritur, 98.

Guisius Ludovicus Cardinalis, ejus vita & obitus, 372.

Gustaphus Adolphus Sueciæ Rex bello Polonos premit, 330. Poloniæ Regem Dantisci cinctum tenet, 685.

H.

Haimhusius Comes Pragensem urbem occupat, 17.

Halberstadiensis Pfeudo - Episcopus, Christianus Brunsvicensis Dux varios Episcopa-

ſcopatus fæde devaſtat, 211. in Weſtphaliam recedere cogitur, 212. denuo Weſtphaliam depopulatur, 421. Statuam D. Liborii ſacrilega manu detruncat, 423. a Deo pleſtitur, 423. 465. Epiſcopis omnia extrema minitatur, 424. a Tillio cæditur, 442. Alſatiam depopulatur, 448. ab Hiſpanis Floriaci cæditur, 463. brachium ei abſcinditur, 465. 708.

Hamconius Martinus, ejus vita & obitus, 403.

Harrach Erneſtus Albertus Pragenſis Archiepiſcopus de Jeſuitis ob ereptam Univerſitatem Pragenſem queritur, 588.

Heidelberga incaſſum a Tillio obſidetur, 188. undique cingitur, 452. a Tillio occupatur, 455. arx deditione capitur, 458. celebris Bibliotheca abducitur, 460.

Hinckelmanus Petrus, ejus mors & opera, 565.

Hiſpani quasdam urbes rebellibus eripiunt, 8. Mansfeldii copias profligant, 463.

Hochenloenſis Comes a Cæſare proſcribitur, 133.

Hochenzolleranus Comes a Paulo V. Purpura decoratur, 139.

Hoe Mathias Saxonicus Præco, ad omnem Aulæ auram verſatilis, 473.

Hovius Mathias Mechlinienſis Archiepiſcopus moritur, 98.

Hugo-

Hugonotæ Aleſiæ Conciliabulum celebrant, 108. ſibi Regiam auctoritatem vendicant, 215. bellum contra legitimum ſuum Regem decernunt, 216. belli leges contra Regem ſanciunt, 225. qui Regi fideles erant, ab eodem protegunt-tur, 229. Catholicos opprimunt, 235. a Catholicis plectuntur, 238. eorum ſcriptum pro honeſtanda rebellione editum refellitur, 240. Regem ad bellum provocant, 255. Caſtillonium Ducem proſcribere audent, 291. bellum adverſus Regem redintegrant, 543. in Catholicos deſæviunt, 546. de pace cum eis ſancienda agitur, 547. pacem cum Rege ineunt, 561. pacis articuli firmantur, 562. novos motus concitant, 659.

I.

Jacobus I. Angliæ Rex Friderico apud Cæſarem patrocinatur, 153. 161. 189. Ordinum comitia celebrat, 349. neglectæ ſectæ accuſationem a ſe amolitur, 350. Religionem Catholicam infectantes contemnit, 352. 355. pro Friderico Palatino deprecatur, 450. conditiones futuri matrimonii inter filium ſuum & Hiſpani Regis Filiam acceptat, 494.

Janſenius Cornelius, Jeſuitas a Lovanienſi Academia arcet, 655. propterea eorum odium incurrit, 655.

Jepeſius Benedictinus, ejus opera & obitus, 105.
Jeſſenius Præco-Lutheranus ob ſeditioſas ſuas declamationes punitur, 196. 197.
Jeſuitæ feſtum S. Ignatii ad alium diem transferre jubentur, 579. Cracovienſem Univerſitatem ſibi vendicare nituntur, 569. acriter deſuper reprehenduntur, 574. ſibi Pragenſem Academiam vendicant, reclamante Archiepiſcopo, 588. Lovanienſi Facultati aggregari fruſtra petunt. 655. Venetias redire incaſſum tentant, 656.
Ignatius Loyola Sanctorum albo adſcribitur, 577. de ejus feſto die oritur controverſia, 579.
Illuminatorum hæreſis reviviſcit, 683. extinguitur in Galliis, 684.
Joannes Georgius Jægerndorffius Cæſari rebellis, 2. ab eodem proſcribitur, 131. Hungaris rebellibus opem fert, 178. Cæſarem ob punitos rebelles indigne laceſſit, 204. Sileſios contumeliis in Cæſarem nequicquam incitat, 204. a Cæſare & Saxoniæ Electore falſitatis arguitur, 205. Sileſios & Moravos divexat, 208.
Joannes Georgius Saxoniæ Elector Luſatios & Egranos ad Cæſaris obſequium revocat, 34. 133. ut a Cæſare deficeret, incaſſum ſollicitatur, 135. ejus reſponſum, 136. Prædicantes e Bohemia

mia expulsos recipit, 204. 472. Cæsaris vindictam in rebelles approbat, 205. pro Friderico Palatino apud Cæsarem deprecatur, 450. pro Præconibus ejectis deprecatur, 473. a Palatino in Cæsarem concitatur, 477.

Joannes Maria a S. Joseph Carmelita Discalceatus Arianum Præconem confutat, 52.

Isidorus Sanctorum Albo adscribitur, 577.

Juliacensis Urbs ab Hispanis occupatur, 426.

Justinianus Benedictus Cardinalis, ejus vita & obitus, 369.

K.

King Joannes, ejus opera & mors, 406.

Kylbius Richardus, ejus opera & obitus, 108.

L.

Lancellotus Horatius Cardinalis, ejus mors & elogium, 76.

Lancillotus Cornelius, ejus mors & opera, 585.

Languetus Claudius, ejus opera & obitus, 104.

Lediguerius Marescallus Hugonotarum rebellionem reprobat, 223. pacem cum Hugonotis ineundam suadet, 546. ad fidem Catholicam redit, 554.

Leopol-

Leopoldus Auſtriæ Archidux Rhætos bello compeſcere nititur, 340.
Leſſius Leonardus S. J. ejusdem libri & obitus, 722.
Liechtenſteinius Princeps Pragenſi urbi præficitur, 18. in rebelles Bohemos inquirit, 194. Saxoniæ Electorem ob ejectos Præcones offenſum placat, 475.
Lonnerus Andreas, ejus opera & obitus, 407.
Lotharius Trevirenſis Archiepiſcopus, S. R. J. Elector, ejusdem Conſtitutiones Diæceſanæ, 539. ejusdem obitus, 721.
Lucius a S. Severino, ejus vita & obitus, 730.
Ludovicus a S. Franciſco Carmelita Excalceatus falſo de perverſa doctrina accuſatur, 388.
Ludovicus Haſſiæ Landgravius a Mansfeldio capitur, 440.
Ludovicus XIII. Galliarum Rex Griſonibus Calviniſtis opem ſert, 85. 92. ab Hugonotis bello premitur, 216. Hugonotis adhuc fidis privilegia concedit, 229. bellum contra Hugonotas movere cogitur, 255. eis Engeriacum eripit, 258. Cleriacum occupat, 270. Pontificis literas gratulatorias recipit, 272. Neracum obſidet, capitque, 277. 283. ſuum Confeſſarium aula excedere jubet, 302. Rhetorum litigia componere nititur, 337. bellum in Hugono-

tas movere compellitur, 542. 551. Hugonotas debellat, 553. Montpeſſulanum occupat, 555. cum Hugonotis pacem firmat, 559. Nannetenſe edictum innovat, 659. Rhætis favet, 689.
Ludoviſius Cardinalis, vide *Gregorius XV.*
Ludoviſius Ludovicus Papæ Nepos creatur Cardinalis, 363.
Luſatia ad Cæſaris obſequium revertitur, 34.
Lutherani Præcones aliquamdiu Pragæ tolerantur, 36.
Luynæus Albertus Ludovici XIII. Galliarum Regis cliens, deſpectus moritur, 388.

M.

Majenius Dux Neracum obſidet, capitque, 277. 283. varias urbes Hugonotis eripit, 287. rebelles caſtigat, 289. trucidatur, 298. ob ejus necem tumultus Pariſiis oritur, 300.
Mansfeldius Erneſtus ſpurius Comes, Cæſarem decipit, 131. varias urbes infeſtat, 132. cæditur, 133. 181. ægre fuga elabitur, 184. Franchentaliam obſidione liberat, 185. omnia devaſtat, 185. 187. in Catholicos, eorumque bona deſævit, 428. Tillii copias profligat, 433. Ludovicum Haſſiæ Landgravium capit, 440. Alſatiam depopulatur, 448. doloſe ſuum obſequium offert, 451. ab Hiſpanis Floriaci cæditur,

ditur, 463. in Frisiam irrumpit, 476. in Rhætiorum opem evocatur, 689.
Maradius Balthasar Hispanus Bellidux Taboram occupat, 209.
Marquez Joannes, ejus opera & obitus, 403.
Mason Franciscus, recensentur ejusdem libri & decessus, 407.
Maximilianus Bavariæ Dux a P. Dominico Carmelita Excalceato ad pugnam contra hæreticos excitatur, 2. ancipiti pugna dimicat, 3. per eundem Carmelitam in victoriæ fiducia roboratur, 4. victoriam Pragæ reportat, 5. Pragam victor ingreditur, 15. Papam de reportata victoria certiorem reddit, 20. literas gratulatorias ab eodem recipit, 24. Mansfeldium reprimit, 132. Palatinatum Superiorem occupat, 181. Heidelbergam obsideri jubet, 453. in S. R. J. Electorem evehitur, 601. gratulatorias a Papa literas accipit, 607. ad easdem respondet, 610. literas gratulatorias ob victoriam contra Halberstadiensem Pseudo-Episcopum reportatam recipit, 708.
Mauritius Arausionensis Princeps Antverpiam intercipere nititur, 484. urbe propellitur, 485. in eum conspiratio conflatur, 672. detegitur, 673.
Meredith Richardus, ejus opera & obitus, 406.

Meternich Lotharius Trevirenſis Archiepiſcopus, & S. R. J. Elector, ejus mors & elogium, 721. Succeſſorem habet Epiſcopoum Spirenſem, 721.
Molinæus Petrus Calviniſta e Francia ejicitur, & quare? 672.
Montalbanum, de hujus urbis obſidione agitur, 287. a Rege incaſſum obſidetur, 296. obſidione liberatur, 299.
Montaltus Perettus Alexander Cardinalis, ejus virtutes & mors, 710.
Monteſinos Ludovicus, ejus opera, & obitus, 400.
Montpeſſulanum a Franciæ Rege obſidetur, 555.
Moravi incaſſum a Friderico Palatino a Cæſaris obſequio avertuntur, 13. 34. ad Cæſaris obſequium redeunt, 34. 134. a Jægerndorffio vexantur, 208. eorum non pauci ad fidem Catholicam revertuntur, 467.
Mornæus Philippus, ejus vita, ſcripta, & obitus, 731.
Muſtapha trucidato Osmane ad Imperium revocatur, 489. rurſus ſolio deturbatur, 686. crudeliter a ſuis enecatur, 687.
Mutonus Petrus Ord. Præd. ejus opera & obitus, 106.

N.

Naſſovii Principes Georgius, & Joannes moriuntur, 722.

Neo-

Neoſolium a Cæſareis obſidetur, 175. obſidione liberatur, 178.
Neracum a Franciæ Rege obſidetur, & expugnatur, 277. 283.
Nicolai Laurentius S. J. ejus mors & novus hæreticos convertendi modus, 589.

O.

Odeſcalcus Petrus, ejus opera & obitus, 102.
Oratorii Patres Rupella a Calviniſtis ejiciuntur, 264.
Ordines Religioſi ad priſtinam diſciplinam revocantur, 650.
Osmanes Turcarum Imperator Polonis bellum infert, 320. cæditur, 324. ſuos ob vecordiam objurgat, 328. a ſuis crudeliter trucidatur, 489.

P.

Paciecus Andreas Inquiſitor Illuminatorum hæreſi immortuos plecti jubet, 684.
Palatinatus Superior a Maximiliano Bavariæ Duce ſubigitur, 181.
Palletius Joannes S. J. ejus ſcripta & obitus, 724.
Palota Joannes Evangeliſta Cardinalis, ejus obitus & elogium, 74.
Pareus David, ejus mors & lucubrationes, 513. 563.
Pariſienſis Facultas Theologica, vid. *Univerſi-*

uersitas. Ecclesia ad Archiepiscopatum evehitur, 534.
Paschal Blasius nascitur, 656.
Paulus V. Pontifex, de reportata victoria Pragensi a Maximiliano Bavariæ Duce certior redditur, 20. eidem, & Bucquoio Duci victoriam gratulatur, 24. 26. Imaginem B. V. de Victoria Romæ ad Ecclesiam Carmelitarum Discalceatorum solemni pompa defert, 33. Catholicorum irruptionem contra Calvinistas reprobat, 88. Cardinales creat, 138. gravi morbo opprimitur, 139. moritur, 140. ejus vita, & elogium, 140.
Perrotus Carmelita, ejus obitus & opera, 560.
Philippus Nerius sanctis adscribitur, 577.
Phillonardus Philippus Cardinalis, ejus vita & obitus, 524.
Philippus III. Hispaniarum Rex moritur, 166. ejus vita & elogium, 167. ejus Filius controversiam de conceptione B. V. decidi petit, 307. desuper a Papa literas obtinet, 310. Sororis suæ nuptias cum Walliæ Principe ratas habet, 492. has nuptias impediri lætatur, 707.
Picardus Michael, ejus opera & interitus, 107.
Picotus Franciscus, illius lucubrationes, & vitæ finis, 403.

Piccarſius Michael Nobilis Polonus Regem Sigismundum vulnerat, 66. plectitur, 68.

Pignatellus Marcellus, ejus opera & obitus, 399.

Pignatellus Stephanus a Paulo V. creatur Cardinalis, 139. ejus vita & deceſſus, 711.

Poloni bellum adverſus Turcas gerunt, 59. magna clade cæduntur, 01. Turcas profligant, 323. a Sueciæ Rege hoſtiliter invaduntur, 330. Proceres adverſus Regem ſuum conſpirant, 387.

Pragenſis pugna adverſus rebelles Bohemos, 1. victoria a Cæſare reportata, 2. Urbs deditur, 14.

Prædicantes Acatholici ob ſuam rebellionem e Bohemia ejiciuntur, 199. 470. ad Saxoniæ Electorem queſtum veniunt, 204. 472. quidam ex Anglis Prædicantibus ſupremam in Principes poteſtatem ſibi arrogat, 513. 517.

Proteſtantes Principes Heilbrunæ conveniunt, 153. a fœdere cum Palatino abſcedunt, 157. adverſus Cæſaris poſtulata in comitiis Ratisbonenſibus reclamant, 592. bellum adverſus Cæſarem reſtaurant, 614.

Puteanus Joannes, ejus ſcripta & obitus, 370.

R.

Randat Joannes, ejus opera & obitus, 561.
Reginaldus Valerius S. J. ejus ſcripta & mors, 724.
Rhæti Calviniſtæ Nicolum Ruſcam Archipresbyterum crudeliter enecant, 83. Fidelem Capuccinum Martyrio afficiunt, 84. Catholicos divexant, 85. a Catholicis cæduntur, 87. varia ſpargunt prodigia in ſectæ ſuæ favorem, 90. novum bellum adornant, 91. ſubdole Catholicis aliquatenus Religionis libertatem promittunt, 93. contra Catholicos ſæviunt, 332. eis varias urbes eripiunt, 333. pacis conditiones reſpuunt, 335. 337. bellum redintegrant, 340. ab Auſtriacis impetuntur, 340. varias pacis conditiones admittunt, 569. de Gallorum ope certiores fiunt, 572. fœderatos Principes ſibi conciliant, 688.
Rhoanæus Dux Hugonotarum Princeps, 262. Catholicos divexat, 277. in Galliam Narbonenſem penetrat, 289. contra Regem bellum proſequitur, 545. pacem promovet, 561. capitur, 661. liber dimittitur, 662.
Richerius Edmundus, contra ejus doctrinam motus concitantur, 652. Sacramentorum uſu interdicitur, 655.
Rintelenſis Academia novis privilegiis augetur, 386.

Rocca

Rocca Angelus, ejus opera, obitus & elogium, 103.
Rodericus Lusitanus Ord. FF. Min. ejus liber proscribitur, 478. intercedit Regis nomine Cancellarius, 480.
Roma Julius a Paulo V. Cardinalis renuntiatur, 139.
Rupellenses Calviniſtæ Clericos & Catholicos ex urbe sua ejiciunt, 264. eorum urbem Rex obsidere meditatur, 284. ad Regis obsequium revertuntur, 567. violata fide Regios aggrediuntur, 663.
Rupifocaldius Cardinalis, plura monasteria ad priſtinam inſtituti ſanctitatem revocat, 650. contra perverſas Richerii doctrinas inſurgit, 632.
Ruſca Nicolaus Archipresbyter a Calviniſtis Griſonibus crudeliter interficitur, 82. ejus innocentia & Sanctitas a Deo manifeſtatur, 84.

S.

Sacratus Franciſcus a Pontifice purpura Romana decoratur, 364. ejus obitus & elogium, 715.
Saleſius Franciſcus, in ſanctitatis opinione moritur, 580. ejusdem opera, 582.
Salon Michael, ejus opera & obitus, 105.
Saneſius Jacobus Cardinalis, ejus vita & obitus, 368.
Sanſeverinus Lucius creatur Cardinalis, 364. moritur, 717.

Sarpius Paulus Servita, ejus vita & obitus, 725. ejusdem scripta, 727.
Saulius Antonius Maria Cardinalis, ejus vita & obitus, 713.
Scalia Desiderius creatur Cardinalis, 139.
Schönfeld Georgius, ejus opera & mors, 108.
Sedulius Henricus Ord. FF. Minorum Scriptor moritur, 398.
Serra Jacobus Cardinalis, ejus vita, obitus, & elogium, 712.
Servitarum Ordo in Austriacis ditionibus restauratur, 392.
Setschius Georgius Nobilis Hungarus relicto Bethlenio Cæsari reconciliatur, 173. rebelles premit, 174.
Slatius Henricus Præco Arminianus in Mauritii Principis necem conjurat, 675, capitur, 678. tyrannum occidere, esse licitum propugnat, 679. plectitur, 680.
Sigismundus Poloniæ Rex a Turcis magna clade afficitur, 61. comitia Cracoviæ habet, 65. a Parricida vulneratur, 66. adversus eum seditio conflatur, sed dissipatur, 487. Ecclesias Jesuitis vindicare nititur, 685. a Sueciæ Rege prohibetur. 685.
Sigismundus Philippus Brunsvicensis Dux moritur, 721. in Episcopatu Osnabrugensi succedit Comes de Hochenzollern, 722.

Silesii

Silesii a Friderico Palatino a Cæsaris obsequio avertuntur, 13. ad Cæsaris obsequium redeunt, 34. 134. a Jægerndorffio ad odium in Cæsarem accenduntur, 204. a Cæsare, & Saxoniæ Electore de Jægerndorffii dolo admonentur, 205. ab eodem Jægerndorffio male habentur, 208. fidem Catholicam rursus amplectuntur, 467.

Simon a S. Paulo Carmelita Discalc. ejusdem pia mors, & lucubrationes, 559.

Smalcius Valentinus, ejus mors, & lucubrationes, 561.

Sobrinus Antonius, ejus opera & obitus, 585.

Spinola Augustinus a Paulo V. creatur Cardinalis, 139.

Spinola Marchio plures urbes rebellibus eripit, 8. ejus victoriæ in Palatinatu, 152. Protestantes ab unione cum Friderico Palatino avertit, 158. Mansfeldium profligat, 465. Batavos Pfaffenmutzio expellit, 467.

Spirensis Episcopus Udenheimium restaurat, 35. ejus Episcopatus fœde devastatur, 185.

Statorius Arianus Præco a Carmelitis Discalceatis vincitur, 52. turpia ejusdem effugia, 54.

Stevartius Petrus, ejus opera & obitus, 403.

T. *The-*

T.

Thereſia a Jeſu Carmeli reſtauratrix Sanctarum Virginum Albo a Papa Gregorio XV. adſcribitur, 577.

Tieffenbachius Rudolphus ad fidem Catholicam revertitur, 611.

Tillius Bavarici exercitus Bellidux Palatinatum occupat, 181. Mansfeldium cædit, 182. fruſtra Heidelbergam tentat, 188. a Mansfeldio profligatur, 433. Durlacenſis Marchionis copias fundit, 437. Halberſtadienſem Pſeudo-Epiſcopum profligat, 441. Mansfeldii copias cædit, 447. ejus ſubmiſſionem doloſam reſpuit, 451. Heidelbergam obſidet, 452. urbem occupat, 455. arcem deditione capit, 458. Manheimium expugnat, 461. Brunsvicenſem Ducem profligat, 617.

Tontus Michael Angelus Cardinalis moritur, 520.

Tooker Guilielmus, ejus opera & obitus, 407.

Tornielus Auguſtinus, ejus obitus & opera, 586.

Tortus Flavius moritur, ejusdem lucubrationes, 587.

Tubingenſes Theologi Proteſtantes cum Gieſſenſibus altercantur, 313.

Turcæ magna clade Polonos afficiunt, 60. a Polonis profligantur, 322. cum Bethlenio

lenio fœdus ineunt, 622. a Cæſareis cæduntur, 631.
Turrianus Comes Pragæ ſtrenue dimicat, 3. cæditur & capitur, 5. 7.
Tuſcus Dominicus Cardinalis, ejus mors & elogium, 70.

U.

Valentinus Petrus, ejus opera & obitus, 104.
Valerius Petrus a Paulo V. Purpura decoratur, 138.
Vechietus Hieronymus, ejus liber Romæ configitur, 128.
Veltlinium de eo Catholicis reſtituendo agitur, 335.
Veneti Jeſuitas revocare renuunt, 656.
Vignacurtius Ordinis Melitenſis Magiſter, ejus vita & obitus, 539.
Univerſitas Argentinenſis novis privilegiis augetur, 386.
Univerſitas Lovanienſis ſuum judicium de quibusdam votis fert, 120. idem præſtat Duacenſis, 125. Pariſienſis quasdam propoſitiones damnat, 383. libros a mulieribus conſcriptos a ſuis Doctoribus approbari vetat, 385.
Univerſitas Pariſienſis Arnulphum Jeſuitam a diſputatione ſua excludit, 111. quosdam libros damnat, 120. ejus judicium circa quædam vota expetitur, 120. quasdam propoſitiones proſcribit, 383.

libros

libros a fœminis conſcriptos a Facultate Theologica approbari prohibet, 385. nonnullas aſſertiones contra Parochorum auctoritatem divulgatas damnat, 478. ſententiam exequi, a Cancellario prohibetur, 479. varia promulgat decreta, 486, quosdam pernicioſos libros proſcribit, 635. librum de Energumenis damnat, 636. queritur contra quosdam libros Parochorum auctoritati injurioſos, 640. condit quædam decreta circa approbationem librorum, 646.

Vorſtius Conradus, ejus mors, & impia opera, 561.

Urbanus VIII. de eo in Papam eligendo agitur, 697. communi ſuffragio in Pontificem eligitur, 701. ejus humilitas, ceteræque virtutes, 702. varia electionis ſuæ præſagia, 703. ſuum Nepotem ad Purpuram evehit, 703. qualis ante ſui electionem fuerit? 704. diſpenſationem ad Matrimonium inter Walliæ Principem & Hiſpani Regis Filiam concedit, 707. ob debellatum Halberſtadienſem Pſeudo-Epiſcopum literas gratulatorias ad Maximilianum Bavariæ Ducem perſcribit, 708. varias edit Conſtitutiones, 718.

W. *Wat-*

W.

Walliæ Princeps, vide *Carolus.*
Walpolus Michael S. J. ejus opera & obitus, 106.
Wernbergius Jacobus, ejus mors & ſcripta, 731.

Z.

Zaborovius Jacobus, quænam opera ediderit, 408.
Zamora Caſparus S. J. ejus opera & obitus, 406.
Zazo Joannes, ejus opera & mors, 703.
Zolkiewskius Stanislaus Polonorum Bellidux, ſtrenue adverſus Turcas pugnat, 61. a ſuis derelictus glorioſe occumbit, 64.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

FLEURII
HISTORIA
ECCLESIASTICA.
TOM. LVII.

Th 57
5178
I.
3.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN